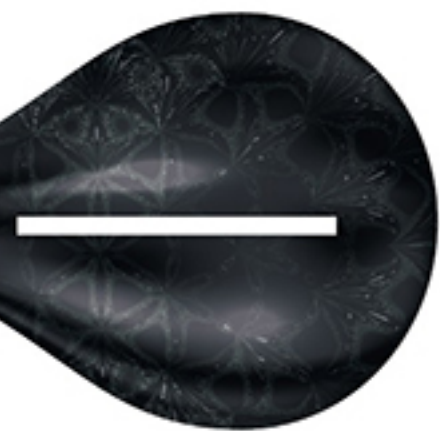

ЛЮ ЦИСІНЬ

ПАМ'ЯТЬ
ПРО МИНУЛЕ ЗЕМЛІ

ТЕМНИЙ

С

П

ТЕМНИЙ ЛІС

刘慈欣
Liǔ Cìxīn

地球往事
Dìqiú wǎngshì

黑暗森林
Hēi'àn sēnlín

2008

Лю Цзінь

ПАМ'ЯТЬ ПРО МИНУЛЕ

ЗЕМЛІ

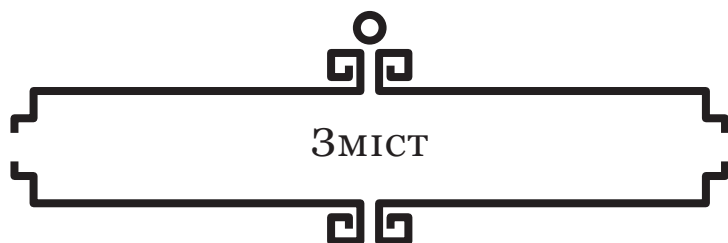
Трилогія

Книга друга

ТЕМНИЙ ЛІС

З китайської переклав Євген Ширинос

Київ
BOOKSHEF
2019

ПЕРЕЛІК ГОЛОВНИХ ДІЙОВИХ ОСІБ І ОРГАНІЗАЦІЙ.....	8
ПРОЛОГ	11
ЧАСТИНА 1. Обернені до стіни	27
<i>Рік 3-й Епохи кризи</i>	<i>29</i>
ЧАСТИНА 2. Заклинання	253
<i>Рік 8-й Епохи кризи.....</i>	<i>255</i>
<i>Рік 12-й Епохи кризи</i>	<i>323</i>
<i>Рік 20-й Епохи кризи.....</i>	<i>354</i>
ЧАСТИНА 3. Темний ліс	419
<i>Рік 205-й Епохи кризи.....</i>	<i>421</i>
<i>Рік 208-й Епохи кризи</i>	<i>680</i>

ПЕРЕЛІК ГОЛОВНИХ ДІЙОВИХ ОСІБ І ОРГАНІЗАЦІЙ

Згідно з правилами написання повного китайського імені спочатку зазначено прізвище, а потім — власне ім'я.

	Організації
ОЗТ (Організація Земля — Трисолярис)	Організація, створена Є Веньцзе і Майком Евансом із метою допомоги трисоляріанам у завоюванні Землі
РОЗ (Рада оборони Землі)	Організація, створена при ООН для протидії трисоляріанському вторгненню і координації проекту «Обернені до стіни»
ОКФ (Об'єднаний конгрес флотів)	Організація, створена для координації дій трьох космічних флотів людства

Дійові особи:

Відомі з першої частини трилогії

Є Веньцзе (叶文洁, Yè Wénjié)	Вчена-астрофізик, чії дії призвели до виникнення Трисоляріанської кризи
Майк Еванс	Спадкоємець нафтової імперії, з певного часу — головний ідеолог і фактичний керівник ОЗТ
Чан Вейси (常伟思, Cháng Wěisī)	Генерал-майор Народно-визвольної армії Китаю, в подальшому — Командувач Космічними силами Китаю

Ши Цян
(史强, Shǐ Qiáng)

Прізвисько — Да Ши. Колишній
детектив поліції, тепер —
співробітник Відділу безпеки РОЗ

Дін Ї
(丁仪, Dīng Yí)

Фізик-теоретик

Частина 1

Ло Цзі
(罗辑, Luō Jí)

Астроном, один зі співзасновників
Космічної соціології

У Юе
(吴岳, Wú Yuè)

Капітан корабля ВМФ Китаю

Чжан Бейхай
(章北海, Zhāng
Běihǎi)

Комісар із політичних справ ВМФ
Китаю, потім — офіцер космічних
сил

Чжан Юаньчао
(张援朝, Zhāng
Yuáncháo)

Робітник хімічного заводу
в Пекіні, який нещодавно вийшов
на пенсію

Ян Цзіньвень
(杨晋文, Yáng
Jìnwén)

Учитель середньої школи
в Пекіні, пенсіонер

Мяо Фуцюань
(苗福全, Miáo
Fúquán)

Власник декількох вугільних шахт
у провінції Шаньсі, сусід Чжана
і Яна

Ши Сяомін
(史晓明, Shǐ
Xiǎomíng)

Син Ши Цяна

Чжуан Янь (庄颜,
Zhuāng Yán)

Випускниця Центральної академії
образотворчого мистецтва

Джордж Фіцрой

Генерал армії США; координатор
РОЗ та військовий експерт
проекту «Габбл II»

Альберт Рінгер	Астроном проекту «Габбл II»
Пані Заїр	Генеральний секретар ООН
Містер Кент	Співробітник ООН, відповідальний за зв'язок із РОЗ
Фредерік Тейлор	Колишній міністр оборони США
Мануель Рей Діас	Колишній Президент Венесуели
Білл Гайнс	Англієць, учений-нейрофізіолог, колишній Президент ЄС
Кейко Ямасугі	Учена-нейрофізіолог, дружина Білла Гайнса
Містер Гаранін	Змінний Голова РОЗ

Частина 3

Бен Джонатан	Спеціальний уповноважений ОКФ
Дунфан Яньсюй (东方延绪, Dōngfāng Yánxù)	Капітан «Природного добору»
майор Сіцзи (西子, Xīzǐ)	Наукова співробітниця «Кванта»

ПРОЛОГ

Бура мураха вже геть забула, що тут колись була її домівка. Відтоді минуло мізерно мало часу й для Землі, знову оповитої сутінками, й для зір, які щойно засяяли в нічному небі. Проте для неї це — майже вічність. Того дня, якого мураха вже й не пам'ятає, її світ полетів шкереберть. Земля з-під ніг рвонулася вгору, залишаючи на поверхні широку заглибину, та лише для того, щоби перевернутися в повітрі й укластися в ту саму вирву. Хоча ні: в кутку цієї заглибини ще випнулося чорне узвишшя. Подібні перетворення відбувалися довкола, скільки сягав зір. Ґрунт злітав у повітря й падав униз. Заглибини, вибої, улоговини з'являлися й зникали то тут, то там, позначені чорними піками, ніби монументами, зведеними на спомин кожної з цих катастроф. І бура мураха з кількома сотнями своїх родичів, яким також поталанило вижити,

прихопивши королеву, рушили в напрямку призахідного Сонця, щоб заснувати нову імперію. Це повернення в свої давні краї було всього-на-всього випадковістю, частиною маршруту в пошуках їжі.

Мураха наблизилася до підніжжя самотнього пагорба, торуючи собі шлях колінчастими вусиками. З'ясувавши, що його поверхнею — твердою і гладенькою — все-таки можна зійти нагору, мураха рушила вперед, не маючи на меті нічого конкретного, лише підкоряючись випадковим турбулентним завихренням у примітивно влаштованій нервовій системі. Подразників для цього також не бракувало: кожні листочок і стеблина, кожна крапля роси на них, кожні хмарина в небі й зоря над нею. Жоден окремих подразник не пояснював імпульсу, проте їх було так багато, що навіть ці хаотичні поштовхи всі разом слугували певній меті, яка могла мати сенс.

Мураха відчувала вібрації земної поверхні, а вони щораз посилювалися, а це свідчило: щось величезне прямує саме в її бік, і воно близько. Проте мураха не зважала ні на що поза межами її відчуттів, тож і далі торувала свій шлях угору. У правому куті, з якого земля здибилася пагорком, павук сплів павутиння. Цей подразник мураха дуже добре знала. Вона обережно оминула шовкові тенета, посеред яких засів павук, сторожко вловлюючи її найслабший порух. Обидві істоти чудово знали про існування одна одної, за сотні мільйонів років співжиття взаємно вивчили чужі звички, проте спілкування так і не налагодили.

Вібрації землі сягнули найвищої амплітуди й раптом припинилися. Щось величезне зупинилося перед пагорбом; воно виявилось куди вищим за вершину, яка вже затуляла мурасі півнеба. Що воно таке, мураха знати не могла. Проте воно точно було живим, періодично з'являлося в цій місцевості й долучалося до створення усіх цих каньйонів, перевертання ґрунту й зростання чорних шпилів.

Бура мураха й далі сходила вгору, знаючи, що присутність цієї істоти загалом не загрожує подальшому існуванню навколишнього світу. Звичайно, бувають і винятки. Скидалося на те, що це виключення з правил — саме для павука, який залишився внизу. Істота вочевидь вгледіла павутиння між землею та узвишшям, і змахнула кінцівкою із затиснутими в ній кількома квітками, змітаючи павука разом із його тенетами в бур'яни обіч пагорка. Далі вона обережно поклала квіти перед узвишшям.

Цієї миті почалася інша вібрація, дуже слабка, проте вона потроху наростала. Бура мураха знала, що це інша істота того самого виду прямує до узвишшя. Тепер мураха, долаючи шлях до вершини шпиля, наткнулася на довгу западину з грубішою текстурою, що мала інший, сіривато-білий, колір. Вона рушила далі саме цією канавкою, бо простіше було сходити вгору її шорсткою поверхнею. Кінці канавки перетиналися короткими відгалуженнями: нижня — перпендикулярною, а верхня — під кутом. Коли бура мураха знову видерлася на гладеньку поверхню чорної скелі, то, в її уяві виник повний вигляд цієї канавки:

«1».

Раптом істота перед узвишшям стала нижчою на половину, приблизно зрівнявшись із висотою скелі. Мабуть, вона присіла навпочіпки, відкривши мурасі клапоть темно-синього неба, на якому вже почали висіватися зорі. Погляд істоти був прикутий до верхечка шпиля, й бура мураха завмерла: чи варто потрапляти їй на очі? Трохи повагавшись, комаха змінила напрямок і рушила далі паралельно землі, тож втрапила в іншу заглибину, яка викликала приємні відчуття. Шорстка ввігнута поверхня канавки ще більше спростила сходження, та кольором нагадувала яйця навколо королеви. Мураха негайно рушила канавкою донизу, але незабаром виявила, що форма цієї заглибини складніша за попередню: з-під округлої частини тягнувся кривий рівчак. Його вигин скидався на шлях додому: ніби тебе веде звививста «стежина

пахощів». В уяві мурахи вималювався загальний вигляд і цієї западини:

«9».

Цієї миті істота, що схилилася перед узвишшям, видала низку звуків далеко за межами сприйняття бурої мурахи: «Життя саме по собі чудове. Якщо ти не розумієш цієї простої максими, чи зможеш досягнути щось значно глибинніше?» У істоти вирвався звук, подібний до пориву вітру, що котиться густою травою, — зітхання — а далі вона випросталася.

Бура мураха рушила далі своїм шляхом паралельно землі й незабаром втрапила у третю заглибину, яка повертала майже під прямим кутом:

«7».

Мурасі не подобалася така форма. Різкий несподіваний поворот зазвичай віщує небезпеку або бійку.

Голос першої істоти притлумив відчуття посилених вібрацій, і лише тепер бура мураха відчула, що й друга жива істота наблизилася до узвишшя, тож перша підвелася, аби зустріти другу. Друга виявилася тоншою і коротшою, її біле волосся розвівалося на тлі бездонного темно-синього неба й від цього зір там неначе більшало.

— Докторе Є, ви... Ви тут?

— Ти... Сяо Ло?

— Я — Ло Цзі. Я вчився з Ян Дун у старшій школі, в одному класі. Чому ви тут?

— Тепер я дуже добре знаю це місце. Зручно діставатися автобусом. Останнім часом я часто тут гуляю.

— Прийміть мої співчуття, докторе Є.

— Це все вже в минулому...

Бура мураха залишилася на самоті й уже хотіла рушати вгору, проте виявила попереду ще одну заглибину, такої самої форми, як та, заокруглена, яку вона перетнула перш ніж опинитися у заглибині з гострим кутом. Тож мураха поповзла нею, бо вона здалася зручнішою за гострі попередні. Цю зручність вона відчула, щойно за-

повзла до заглибини у формі «9». Примітивне відчуття цілковитого щастя. Проте ці два елементарні відчуття в комахи не мають шансів на еволюцію. Вони такі самі, як і сто мільйонів років тому, й залишаться незмінними навіть сто мільйонів років потому.

— Сяо Ло, Дун Дун часто згадувала тебе... Вона казала, що ти... займаєшся астрономією?

— То було раніше. Тепер я викладаю соціологію у коледжі, саме там, де ви працювали. Проте ви вже вийшли на пенсію, коли я почав викладати.

— Соціологію? То значний крок убік.

— Так, Ян Дун завжди казала, що мені бракує концентрації.

— І недарма вона казала, що ти дуже розумний.

— Трохи маю смальцю в голові, але до вашої доньки мені далеченько. Я завжди відчував, що астрономія для мене — щось на кшталт моноліту, й просвердлити отвір у потрібному місці майже неможливо. А соціологія — як дерев'яна дошка: завжди є слабкі місця. Головне — знайти правильне поєднання.

Бура мураха побігла далі, маючи на меті знову натрапити на вподобану «9». Натомість перед нею виникла пряма лінія, паралельна поверхні землі, неначе перевернута перша фігура «1»; проте у неї не було канавок на кінцях, тобто це була звичайна риска:

«—».

— Не треба так говорити. Це звичайне людське життя. Не кожен може бути як Дун Дун.

— У мене справді немає амбіцій щодо цього. Пливу собі за течією.

— Тоді я маю для тебе пропозицію: ти міг би займатися космічною соціологією?

— Космічною соціологією?

— Це умовна назва. Уявімо, що у Всесвіті є безліч цивілізацій. Їх число корелюється з кількістю виявлених зір. Всі цивілізації разом складають загальне космічне

суспільство. Тобто космічна соціологія вивчатиме форми, різновиди життя у цьому величезному суспільстві, розкиданому неосяжним Всесвітом.

Бура мураха прямувала своїм шляхом по горизонтальній лінії, сподіваючись вибратися із заглибини-риски та віднайти улюблену «9», проте натрапила на «2». Частина шляху в цій заглибині виявилася приємною, але в кінці знову чекав поворот під гострим кутом, як і в попередній «7», а це могло означати непевне майбутнє. Та бура мураха й далі вперто торувала собі шлях. Наступна заглибина замикалась у «0». Нагадувала улюблену «9», проте це була пастка. Життя має бути спокійним, але потребує руху в певному напрямку: не завжди добре повернутися до початку. І бурій мураці це було відомо. Хоча попереду на неї чекали ще дві заглибини, мураха втратила до них інтерес і повернула вгору.

— Мабуть... Але наша цивілізація — на сьогодні єдина, про існування якої нам відомо.

— Саме тому досі ніхто не займався цими питаннями серйозно й не підходив до них з наукової точки зору. Саме тому ти маєш певні шанси.

— Чудово, професоре Є! Продовжуйте.

— Отже, я вважаю, що ми можемо поєднати дві твої чесноти. Космічна соціологія має значно чіткішу математичну структуру, ніж людська.

— Чому ви так вважаєте?

Є Веньцзе вказала на небо. Смужка світла у його західній частині пломеніла ще досить яскраво. Кілька зір, що вигулькнули на небі, перелічити було не складно, так само, як і пригадати, що зовсім недавно ще не світилося жодної зорі: синя безкрая пустка, очі без зіниць, мов у мармуровій статуї. Хоча й тепер зір було небагато, гігантські сліпі очі вже стали зрячими. Пустка ожила. Всесвіт бачив. Проте зорі здавалися такими крихітними порівняно з Всесвітом — срібними кра-

почками, які своїм мерехтінням виказували тривогу, неспокій творця. Космічний скульптор відчував, що має повернути свої очі до світу, але жахався того, що вони побачать. Саме тому велич космосу й дрібні зорі збалансовують його бажання та страх і водночас від чогось застерігають.

— Поглянь, зорі розташовуються одна за одною, мов точки в одній лінії. Все це розмаїття складних, комплексних структур цивілізацій у Всесвіті, розвиток та існування яких є хаотичними й залежать від випадкових чинників, нівелюється величезною відстанню, що розділяє нас із ними. Вони мають вигляд точок — значень, якими легко маніпулювати завдяки методам математичного аналізу.

— Але, професоре Є, висловлена вами думка не має практичної цінності: у межах космічної соціології неможливо проводити дослідження й експерименти.

— Це лише свідчить, що ваші дослідження будуть суто теоретичними, й ні про що інше. Так само, як і в Евклідовій геометрії, висуваєте кілька самоочевидних аксіом, а вже базуючись на них, будете всю теоретичну наукову систему.

— Професоре Є... Усе це просто чудово, але які аксіоми здатна запропонувати космічна соціологія?

— По-перше, кожна цивілізація прагне виживання. По-друге, цивілізації мають здатність до росту й експансії, проте загальна кількість матерії у Всесвіті залишається незмінною.

Бура мураха не далеко проповзла вгору, поки виявила, що й над нею також є ціла низка западин, цього разу дуже складна, заплутана. Справжні лабіринти. Мураха, чутлива до форм і структур навколишнього світу, непогано давала цьому раду в повсякденному житті, проте її здатність тримати образи у пам'яті була надто обмежена через слабкий розвиток нервової системи, тож вона раз-по-раз забувала бачене раніше. Вона не могла жалкувати

за забутою цифрою «9», бо забуття — неодмінна умова її існування. Мурасі небагато потрібно запам'ятовувати на-завжди. І все це закодоване у генах, у тій частині пам'яті, яка відповідає за інстинкти.

Тож, звільнивши пам'ять від надлишків інформації, мураха ввійшла в лабіринт. Після серії звивистих поворотів вона отримала у своїй просто влаштованій уяві вигляд цього лабіринту: «墓» — mù, китайський ієрогліф «могила». Позначки вище мали куди простіший вигляд, проте, щоб їх опанувати, мураха мала знову звільнитися від зайвого знання. Тож вона забула «墓». Наступним виявився чудовий лабіринт із самих ліній, який так нагадував черевце мертвого цвіркуна, знайденого мурахою нещодавно. Його вигляд був простим і витонченим: «之» — zhī, присвійна частка. Ще вище на мураху чекали два інші варіанти лабіринтів. Перший мав дві ямки, подібні до крапель, і знову черевце: «冬» — dōng, китайський ієрогліф «зима». Другий був поділений на дві частини й мав вигляд: «杨» — yáng, що китайською означає «тополя». Саме цю форму й запам'ятала мураха з усієї подорожі. Інші цікаві фігури, які зустрічалися раніше, геть забулися, стерлися з пам'яті.

— Професоре Є, з точки зору соціології як науки ці дві аксіоми цілком слушні й доречні... Але ви так швидко їх виголосили, ніби підготувалися заздалегідь, — з подивом промовив Ло Цзі.

— Я розмірковувала над цим більшу частину свого життя. Проте вперше ділюся з кимось своїми думками. І справді не знаю, навіщо це роблю... І ще одне: для розвитку космічної соціології як науки вам потрібно вивести з цих аксіом два наступні важливі визначення: ланцюги підозр і технологічні вибухи.

— Ви можете пояснити мені ці незвичні терміни?

Є Веньцзе швидко глянула на годинник:

— Не маю більше часу. Та й ти достатньо розумний, щоб самотужки пояснити ці визначення. Тож почни

з двох проголошених аксіом і здобудеш славу Евкліда космічної соціології.

— Який з мене Евклід? Але я запам'ятав ваші слова і спробую зробити все, що від мене залежить. Якщо знадобиться допомога, звернуся до вас.

— Побоююсь, що такої нагоди може більше й не трапитися... Але ти можеш і просто забути все, про що ми говорили. У будь-якому разі я виконала свій обов'язок. Що ж, Сяо Ло, мені час іти.

— Бережіть себе, професоре Є.

Є Веньцзе зникла у сутінках, попрямувала на зібрання своїх прибічників.

Бура мураха й далі сходила вгору каменем, аж поки не досягла круглої заглибини, де під слизькою поверхнею ховалося складне зображення. Примітивна нервова система не давала мурасі змоги опанувати аж такий складний об'єкт, проте вона могла відчути його форму. Відчуття прекрасного виявилось таким само всеосяжним, як це було з формою «9». Неможливо уявити, що мураха змогла розпізнати частину зображення — очі. Відчуття чийось очей завжди викликало в неї неспокій, бо очі різних істот означають здебільшого небезпеку. Проте цього разу все було інакше — відчуття занепокоєння не з'явилося. В очах не було життя... Мураха цілком забула про того, кого звали Ло Цзі, хоча він і досі був близько. Вона завмерла перед неживими очима. Аж ось гігант видав звук, який вивів комаху із заціпеніння. Мураха вилізла з круглої ямки й попрямувала до вершечка. Вона не мала страху висоти, не боялася впасти додола. Її багато разів зносило вітром і зі значно вищих шпилів, та це не завдало жодної шкоди. А без страху висоти не можна відчутти захвату височінню.

Біля підніжжя плити павук, якого Ло Цзі змів букетом, узявся старанно відбудовувати павутиння. Приклеївши один кінець прозорої нитки до каменю, розгойдуючись, мов маятник, спустився нею до землі. Повторити ще три-

чі — й основа для павутиння готова. Можна десять тисяч разів зруйнувати його тенета, й він десять тисяч разів старанно все відтворить. Без роздратування, відчаю, захоплення своєю справою, як це й відбувалося сотні мільйонів років до того.

Ло Цзі постояв ще якийсь час, але згодом і він пішов геть. Коли вібрації землі припинилися, бура мураха спустилася додолу іншим боком плити, поспішаючи назад до мурашника, щоб повідомити про місцезнаходження мертвого цвіркуна. Зорі вже густо висіялися в небі. Біля підніжжя моноліту бура мураха й павук знову відчувли присутність одне одного, але спілкування так і не відбулося.

Ані бура мураха, ані павук не знали, що вони разом із далеким світом, який уважно прислухається до всього, виявилися єдиними свідками народження аксіом нової науки — космічної соціології.

Раніше, пізньої ночі, Майк Еванс стояв на носі «Судного дня», який під світлом зір ковзав водами Тихого океану, що видавалися гігантським відрізом чорного сатину. Еванс полюбляв розмовляти з цим віддаленим світом саме вночі, на тлі зоряного неба, розлитого чорнила над безоднею океану, бо рядки інформації від софона, що з'являлися на сітківці ока, мали особливо мальовничий вигляд.

Це наша двадцять друга розмова в режимі реального часу. Ми зіткнулися з деякими труднощами у спілкуванні.

— Так, Господи. Я дізнався, що значної частини довідкової інформації про людство, яку ми вам надіслали, ви зовсім не розумієте.

Саме так. Ви чітко й докладно пояснили окремі складові, але вибудувати з них розуміння загальної картини людської цивілізації нам не до снаги. Скидається на те,

що ваш світ влаштований складніше за наш і ми щось пропускаємо.

— Лише щось одне?

Так. Інколи нам здається, що ви маєте децю недосяжне для нашого розуміння. Інколи — що вам чогось бракує.

— Про що йдеться?

Ми уважно вивчили надану інформацію і дійшли висновку, що ключем до розв'язання проблеми непорозуміння є пари синонімів.

— Синонімів?

Перша людська мова, яку ми від вас отримали, — китайська — містить чимало повних і неповних синонімів. Так, багато різних слів описують по суті одні й ті самі явища або речі: «холодний» і «прохолодний», «важкий» і «важкелецький», «довгий» і «далекий».

— А яка пара синонімів створює перешкоди для розуміння людства?

«Думати» й «говорити». Ми нещодавно з'ясували, що це не синоніми.

— Так і є. Це зовсім не синоніми.

Але в нашому розумінні вони мають ними бути. «Думати» — тобто вести розумову діяльність за допомогою відповідного органу — мозку. «Говорити» — тобто передавати зміст мислення співрозмовникові. У вашому світі це відбувається за допомогою модуляції вібрацій повітря, спричинених голосовими зв'язками. Ці два визначення правильні?

— Саме так. Але чи водночас це не доказ того, що два дані визначення не синонімічні?

У нашому розумінні вони саме такі.

— Я можу трохи поміркувати про це?

Дуже добре. Нам усім слід обміркувати почуте.

Еванс кілька хвилин замислено вдивлявся у хвили, що накочувалися на корабель у місячному світлі.

— Господи, який вигляд має ваш орган спілкування?

Ми не маємо окремого органа для цього. Наш мозок має здатність демонструвати думки навколишньому світові, що і є для нас комунікацією.

— Демонструвати думки? Як це можливо?

Наш мозок здатен випромінювати електромагнітні хвилі різної довжини, включно з діапазоном видимого для нас світла, що може формуватися у зображення відповідного змісту навіть на значній відстані.

— Тобто для вас мислення і є спілкуванням?

Саме тому вони синоніми.

— О... У нас це не так влаштовано. Але у будь-якому разі цей факт не повинен створювати значних перешкод у розумінні отриманих вами документів.

Так, ми не вбачаємо значної різниці у процесах мислення та спілкування. Ми обоє маємо мозок, який продукує думки за допомогою величезної кількості нейронів. Єдина відмінність полягає у тому, що імпульси нашого мозку сильніші за ваші й можуть передаватися безпосередньо співрозмовникові, тож не потрібен окремий орган для спілкування. Це єдина відмінність між нами.

— Ні, мені здається, що ви не помічаєте головної відмінності між нами. Господи, дайте мені можливість обміркувати це.

Дуже добре.

Еванс залишив ніс корабля і почав походжати палубою. За фальшбортом розміряно накочувалися хвилі нічного Тихого океану. Чоловік уявив океан довкола як мозок, що продукує думки.

— Господи, я хочу розповісти маленьку історію. Аби зрозуміти, про що йдеться, скажіть, чи знайомі вам такі поняття: вовк, дитина, бабуся, хатина в лісі?

Усі поняття цілком зрозумілі, крім бабусі. Мені відомо, що це кривий родич і зазвичай жінка похилого віку. Але ступінь спорідненості вимагає додаткового пояснення.

— Господи, це не важливо. Вам тільки необхідно зрозуміти, що вона дуже близька з дитиною й одна з небагатьох осіб, яким дитина беззастережно довіряє.

Зрозуміло.

— Я навіть трохи спрощу історію: бабуся мала вийти з хатини, щоб піти кудись у справах. Тож вона залишила дітей удома й звеліла не відчиняти двері нікому. Дорогою бабуся перестрів вовк, який її з'їв і вбрався в її одяг. Він пішов до хатини, постукав у двері й промовив: «Це я, ваша бабуся. Я повернулася, відчиняйте». Діти крізь щілину у дверях побачили, що прийшла начебто бабуся, й відчинили. Вовк вдерся до хатини та з'їв дітей. Господи, вам зрозуміла ця історія?

Взагалі ні.

— Тоді, напевно, мій здогад правильний.

Перш за все, вовк від початку хотів потрапити до хатинки, щоб з'їсти дітей, чи не так?

— Саме так.

Він говорив із дітьми, чи не так?

— Так і є.

Це не зрозуміло. Щоб досягти своєї мети, він мав уникати спілкування з дітьми.

— Чому?

Хіба це не очевидно? Якщо він почне спілкуватися з ними, діти знатимуть, що вовк збирається проникнути до хатини та з'їсти їх. Тож вони нізащо не відчинять двері вовкові.

Еванс (по тривалій мовчанці):

— Я розумію, Господи, я розумію.

Що ти розумієш? Чи не є очевидним усе, що я сказав?

— Ваш процес мислення повністю відкритий зовнішньому світові. Ви не можете ховатися.

Думки можна приховати? Твоя ідея надто фантастична.

— Я маю на увазі, що ваші думки і пам'ять абсолютно транспарентні для зовнішнього світу, як-от книга, вистав-

лена на публічний огляд, демонстрація фільму на площі чи риба у прозорому акваріумі. Повністю відкриті. Зчитувані з першого погляду. О, деякі терміни, використані мною, можуть виявитися...

Я розумію сказане. Але хіба в цьому є щось незвичайне?

Еванс знову трохи помовчав.

— Отже... Господи, коли ви щось обговорюєте будь із ким віч-на-віч, усе, що ви говорите, є правдою, ви не можете схитрувати, надурити когось. Ви не можете під час спілкування реалізувати певну далекосяжну стратегію.

І не лише віч-на-віч. Ми здатні спілкуватися й на значній відстані. До речі, «хитрість» і «брехня» також належать до категорії термінів, які важко збагнути.

— І який вигляд має суспільство, де думки повністю відкриті для всіх? Яка культура може виникнути в таких умовах? Яка політика? Жодних інтриг і облуд.

Що таке «інтрига» й «облуда»?

Еванс промовчав.

Комунікативні органи людини є ніщо інше, як еволюційний недолік, неминуча компенсація неспроможності вашого мозку до генерування мисленневих імпульсів значної потужності. Це одна з біологічних слабкостей вашої раси, адже очевидно, що можливість безпосередньо візуалізувати думки — розвиненіша й ефективніша форма спілкування.

— Недолік? Слабкість? Аж ніяк, Господи, ви помиляєтеся. Цього разу ви абсолютно неправі.

Невже? Я зараз також обміркую почуте. Шкода, що ти не можеш бачити моїх думок.

Тепер пауза тривала довше, текст на сітківці ока не з'являвся близько двадцяти хвилин. Еванс устиг пройти від носа корабля аж до корми, спостерігаючи, як зграйка риб час від часу вискакує з води, залишаючи по собі сріблясту дугу, що виблискує в зоряному світлі. Кілька років тому він вивчав наслідки вилову риби в прибережних водах,

перебуваючи на риболовецьких суднах у Південнокитайському морі. Рибалки це видовище називали «парадом воїнів дракона». Він же зараз подумав, що це більше нагадує проекцію тексту на поверхні океану. Цієї миті рядок тексту з'явився і в нього перед очима.

Ти маєш рацію. Зараз, перечитавши деякі матеріали, я починаю краще розуміти викладене.

— Господи, у вас попереду довгий шлях, перш ніж ви матимете справжню здатність розуміти людське буття. Я навіть вважаю, що ви так і не опануєте цю науку до кінця.

Так, це дуже складно. Тепер я розумію, чому цей бік вашого життя досі був прихований від мене. Ти правий.

— Господи, ми вам потрібні.

Ви мене лякаєте.

Розмова перервалася. Так востаннє Еванс отримав повідомлення з Трисолярису. Він стояв на кормі «Судного дня», спостерігаючи, як білосніжне громаддя корабля, мов час, невпинний у своєму плині, торує шлях крізь нічний туман.

Частина 1

**ОБЕРНЕНІ
ДО СТІНИ**

面壁者

Рік 3-й Епохи кризи

Трисоляріанський флот перебуває на відстані
4,21 світлового року від Сонячної системи

«Чому він аж такий ветхий з вигляду?»

Саме ця найперша думка спала у Юе, коли він побачив величезний корпус корабля на ім'я «唐»* — «Тан» у мерехтливих спалахах електродугового зварювання. Насправді він добре знав, що цей оптичний ефект виникає через використання найсучаснішого способу зварювання в захисній газо-рідинній атмосфері. Після цього на плитах корпусу авіаносця з найміцнішої марганцевої сталі залишається безліч дрібних плямок. У Юе намагався уявити, яке враження справлятиме цей здоровань, коли на корпус «Тана» шар за шаром нанесуть захисну сіру полуду, й не міг.

Щойно завершилися четверті за ліком навчання ударного авіаносного з'єднання «Тана» у прибережних водах. Упродовж двох місяців навчань у Юе і Чжан Бейхай, який зараз стояв у нього за спиною, грали незвичні їм ролі. Похідний стрій з есмінців, підводних човнів, допоміжних кораблів ішов під прапором командира з'єднання, проте флагманський корабель «Тан» ще стояв на стапелях

* *Прим. перекл.* Тан (唐, táng) — хвалькуватий, гордовитий, гонористий.

у доці. Його місце займав учбовий корабель «郑和»* — «Чжен Хе», та іноді воно взагалі залишалося порожнім. Два місяці У Юе очужило вдивлявся у порожнє флагманське місце в строю: там бурлили сліди кильватерів інших кораблів, і це цілком відповідало його настроєві. «Чи буде насправді заповнена ця порожнина?» — не раз запитував він у себе.

Та ось тепер, споглядаючи незавершений «Тан», він бачив не лише його ветху оболонку, він бачив і негаразди, і злигодні, що їх приносить із собою похилий вік: сам «Тан» — мов гігантська стара покинута фортеця; корпус корабля — величні високі кам'яні мури; цятки від зварювання — в'юнкі рослини, що обплітають стіни фортеці... Немов це й не будівництво, а розкопки археологів.

Наляканий перспективою таких нескінченних думок, У Юе повернувся до Чжан Бейхая, який і досі стояв у нього за спиною.

— Як почувається твій батько? — спитав він.

— Краще не стає. Насилу тримається, — відповів Бейхай, ледь похитавши головою.

— Напиши рапорт про відпустку.

— Я вже був у нього, коли його вперше шпиталізували. За потреби ми повернемося до цієї розмови.

Знову запала тиша. І так було щоразу, коли ці двоє починали говорити про особисте. Звичайно, по службі спілкувалися куди жвавіше, та все одно відчувалися якісь перепони на шляху до повної відкритості.

— Бейхаю, той обсяг роботи, який чекає на нас у майбутньому, не можна порівняти з сьогоднішнім. Якщо нас призначили на ці посади, мусимо налагоджувати контакт.

* *Прим. перекл.* Чжен Хе (郑和, Zhèng Hé, 1371–1433) — китайський мореплавець, дослідник, дипломат і адмірал. Дослідив і відкрив для Китаю країни Південно-Східної та Південної Азії, держави мусульманського Сходу й Східне узбережжя Африки.

— Ми чудово комунікували в минулому. Якщо командування призначило нас обох на «Тан», вочевидь причиною стала і наша вдала співпраця на «长安»* — «Чан'ані».

Промовивши це, Бейхай посміхнувся, а потім розсміявся тим своїм сміхом, який до кінця так і не вдавалося зрозуміти У Юе. Проте він міг запрягтися, що сміх підлеглого щирий, від серця, хоча неможливо збагнути, що в кого на серці, тож не варто й намагатися, бо всі зусилля марні. Та й успішна співпраця не потребує цілковитого розуміння. Хоча самому Бейхаю У Юе здавався розгорнутою книгою; він славився своїм умінням легко «читати» найдрібніші думки та потаємні бажання всіх від матроса до капітана. Він був майже ідеальним втіленням комісара з політичних питань: відвертим у судженнях, прискіпливим у деталях; його коментарі й підказки не залишали сумнівів щодо правильності прийнятих рішень. Проте його внутрішній світ завжди залишався для У Юе бездонною сірою прірвою. Він постійно давав невербальні підказки: «Роби саме так. Це найліпший або найправильніший спосіб, але це не те, що я особисто вважаю правильним». Подібне відчуття, спочатку невиразне, а потім дедалі відчутніше, постійно спонукало до правильного вибору. Все, що Чжан Бейхай робив чи радив, було правильним або найдоречнішим. Однак У Юе й гадки не мав, як же насправді Бейхай до всього цього ставиться.

У Юе мав чітке кредо: командування військовим кораблем — важка справа, пов'язана з реальною небезпекою, і вищі офіцери мають повністю розуміти хід думок один одного. Через це в У Юе виникали значні проблеми: спочатку він думав, що Бейхай тримає камінь за пазухою та очікує на бодай найменшу його помилку. Він ображався: чи був хтось відвертішим і щирішим за нього на непро-

* *Прим. перекл.* Чан'ань (长安, Cháng'ān) — «вічний спокій», колишнє місто у Китаї, стародавня столиця кількох китайських держав (династії Хань і Тан). У часи династії Мін столиця була перенесена до Пекіна, а Чан'ань перейменований на Сіань.

стій посаді командира есмінця? Чим він заслужив на таку недовіру?

Поки батько Бейхая був їхнім безпосереднім командиром, У Юе говорив із ним про складнощі співпраці з його сином, уже на той час комісаром: «Якщо питань до виконання службових обов'язків немає, то чи не байдуже, про що він думає? — тихо запитав той. А потім додав, можливо, мимоволі: — Щоправда, я теж не знаю, про що».

— Підійдімо якомога ближче, — сказав Бейхай, вказуючи на «Тан», уквітчаний спалахами зварювання. Цієї миті задзеленчали їхні телефони — у повідомленнях вимагали негайно повернутися до авто. Значить, трапилося щось надзвичайне, адже машина була обладнана захищеним каналом зв'язку. У Юе відчинив дверцята й підняв слухавку. Телефонував офіцер зі Штабу авіаносного з'єднання.

— Капітане У, від Командування Військово-морського флоту надійшов терміновий наказ для вас і комісара Чжана: ви вдвох маєте з'явитися до Генерального штабу для пояснень із певних питань.

— До Генерального штабу? А як же п'ята сесія навчань? Половина кораблів з'єднання вже в морі, інші виходять завтра.

— Щодо цього не маю інструкцій. Наказ дуже чіткий. Ознайомитися з деталями ви зможете по поверненні у Штаб з'єднання.

Командир і комісар ще не спущеного на воду авіаносця «Тан» одночасно глянули на корабель. Це був один із рідкісних моментів, коли їхні думки збіглися: скидалося на те, що місце в морі так і залишиться порожнім.

* * *

Форт-Ґрелі. Аляска

Кілька оленів, які підтюпцем перетинали засніжену рівнину, нашорошили вуха, відчувши вібрацію землі, відкритої грубою сніговою ковдрою. Просто перед ними

розчохнулася замаскована біла півсфера. Вона була тут і раніше — схожа на гігантське яйце, наполовину вкопане у землю й припорошене снігом. Олені завжди відчували, що воно не належить цьому вистудженому світові. З потрісканого яйця вирвалися стовпи густого диму й шаленого полум'я, а за ними з гучним ревінням на світ Божий вилетів циліндр. Він торував собі шлях із підземелля, стрімко набирав швидкість, вивергаючи вогонь із днища, і збурене повітря підхоплювало з собою у височінь найближчі кучугури, які опадали вже дощем. Коли циліндр злетів на достатню висоту, припинилися вибухи й спалахи, що так налякали оленів, знову запала тиша. Циліндр розтанув у небі, тільки залишив по собі довгий білястий слід, мовби вкрита снігом земля внизу була змотаним клубком пряжі, й невидима гігантська рука сукала з нього нитку вглиб космосу.

— От дідько! Ще кілька секунд, і я встиг би скасувати запуск! — офіцер Редер у моніторній залі НПРО, Командному центрі Системи національної протиракетної оборони США, пожбував мишу. Він був далеко — на глибині 300 метрів під горою Шаєнн у Колорадо-Спрінгз.

— Я подумав, що це фальшива тривога, коли спрацювала система попередження, — похитав головою відповідальний за спостереження орбіти офіцер Джонс.

— Якою ж тоді була ціль атаки? — поцікавився генерал Фіцрой, новопризначенець. Управління НПРО становило лише частину його обов'язків, і в цих питаннях він ще мало тямив. Генерал кинув погляд на скляну стіну з моніторів, намагаючись за інтуїцією відшукати там звичний графічний інтерфейс, подібний до того, що був у нього перед очима в центрі управління польотами НАСА: червоні лінії ліниво зміїлися розгорнутою двомірною картою Землі. І хоча врешті-решт лінії формували синусоїди, людина з вулиці могла подумати, що звідти ніби щось вистрілює у космос. Проте ніякого графічного інтерфейса тут не було: криві на кожному з екранів перепліталися без

жодної логіки, мов абстрактний малюнок. Що вже й казати про екрани з рядками чисел, які прокручувалися з шаленою швидкістю. Здавалося, ті шифри могли розуміти лише чергові офіцери НПРО, які зовсім не виказували поваги до його чину.

— Генерале, ви пам'ятаєте, як минулого року астронавти замінювали покриття віддзеркалення багатофункціонального модулю МКС? Вони впустили тоді замінену стару плівку, і під дією сонячного вітру вона розгорнулася знову.

— Але... ця інформація мала бути включена до бази даних щодо цілі.

— Так. Вона тут є, — Редер розгорнув сторінку за допомогою миші. Під блоками складного тексту, масивів даних і незрозумілих форм містилася неоновирна фотографія на чорному тлі, зроблена, швидше за все, наземним телескопом. Деталі розгледіти не вдавалося через високу здатність сріблясто-білої поверхні об'єкта до відбиття світла.

— Майоре, якщо ви мали цю інформацію, чому не скасували запуску?

— Пошуковий модуль системи в автоматичному режимі звіряє вказівки щодо цілі з наявною базою космічних об'єктів. Швидкість реакції людини надто повільна, щоб вчасно прийняти рішення. Але старий масив даних ще не переведений із попереднього формату файлів у новий, тож пошуковий модуль системи не має з чим звірятися, — відповів Редер з образою в голосі. У його словах відчувався докір: я за секунду замінив собою суперкомп'ютер НПРО, вивівши на монітор інформацію про об'єкт, а тепер маю терпіти ще й це прискіпування.

— Генерале, наказ про перенесення зони відповідальності НПРО надійшов у космічний простір до впровадження змін і налагоджування програмного забезпечення, тож система стала на бойове чергування без доопрацювання, — сказав черговий офіцер.

Фіцрой промовчав. Зайва балаканина у приміщенні Центру управління лише дратувала його. Перед ним розгорнулася перша планетарна система захисту всього людства, проте це була лише стара система НПРО, просто спрямована із Землі в космос із різних точок, розкиданих континентами.

— Я гадаю, ми повинні закарбувати цей історичний момент для нащадків, — несподівано схопився Джонс. — Це перший випадок, коли людство завдало удару спільному ворогові!

— Проносити камери всередину суворо заборонено, — холодно відповів Редер.

— Капітане, про що ви говорите? — Фіцрой несподівано розлютився не на жарт. — Система не розпізнала дану ціль як ворожу. Який це «перший удар по ворогові»?

— Ракети-перехоплювачі оснащені ядерними боєголовками, — вимовив хтось після незручної паузи.

— Так, 1,5 мегатонни в тротиловому еквіваленті, то й що?

— Зовні майже темно. Враховуючи місцеположення цілі, ми можемо побачити спалах!

— Ви це можете побачити й на моніторі.

— Ззовні картина буде значно цікавіша, — сказав Редер.

— Я... Моя зміна на чергуванні скінчилася, генерале, — нервово тупцюючи, мовив Джонс.

— Моя теж, — додав Редер. Насправді це було лише виявом пошани з їхнього боку. Фіцрой обіймав посаду Старшого координатора Ради оборони Землі, не займав посади в НОРАД і НПРО та не мав там повноважень.

Фіцрой махнув рукою:

— Я не ваш командир. Робіть, що вважаєте за потрібне. Тільки нагадую: нам, можливо, доведеться ще довго працювати пліч-о-пліч.

Джонс із Редером щодуху наввипередки рвонули назовні. Пройшли крізь десятитонні двері протирадіаційного захисту й видерлися на вершину гори Шаєнн.

Над ними ясніло вечірнє небо, проте ніякого ядерного вибуху в космосі вони не побачили.

— Він має бути он там, — Джонс вказав пальцем.

— Можливо, ми запізнилися, — відповів Редер. Саркастично посміхнувся й запитав: — Вони справді вважають, що софон знову розгорнеться у вимірах із малим числом?

— Не думаю, що він дасть нам другий шанс. Він наділений інтелектом, — відповів Джонс.

— Усі погляди НПРО прикуті до космосу. Хіба не лишилося жодних загроз на Землі, від яких потрібно захищатися? Навіть якщо всі країни-спонсори тероризму перетворяться на агнів, ОЗТ нікуди не зникла. — Редер пирхнув. — Ці військові експерти у РОЗ тільки й мріють отримати якнайшвидші результати, байдуже, які. Фіцрой — один із них. Тепер вони можуть голосно стверджувати, що перший рубіж Системи оборони Землі збудовано, хоча у технічному плані майже ніяких змін не впроваджено. Єдиною метою системи на сьогодні є запобігання її розгортанню у вимірах макросвіту на навколосезній орбіті. А технологія — ще простіша за ті, що застосовуються для перехоплення власних ракет. Адже якщо вона все-таки з'явиться, то площа, по якій можна буде завдавати удару, — величезна... Капітане, я насправді запросив тебе піднятися сюди, щоб сказати ось що: чому ти поводишся, мов мала дитина з цим фотографуванням першого удару по ворогові? Навіщо третируєш генерала, га? Хіба не бачиш, що то за один, який він зашорений?

— Але хіба це для нього не комплімент?

— Він один із найкращих піарників у армії. І ти гадаєш, що на прес-конференції він заявить, буцімто першим ударом по ворогові був запуск ракети через помилку й недосконалість системи? Вони з колегами оголосять це вдалим тренуванням з відсічі реальній загрозі. Ось побачиш, — із цими словами Редер влігся на землю, широко розкинув руки, та почав із сумом роздивлятися зорі, що

засвітилися в нічному небі. — Ти знаєш, Джонсе, якщо софон і справді знову розгорнеться, це буде вельми люб'язно з її боку. Дати такий шанс її знищити!

— І яка з цього буде користь? Уже відомо, що їх бознаскільки летить до Сонячної системи, а скільки вже тут... І чому ти називаєш софон «вона», а не «він» чи «воно»?

Обернене до неба обличчя Редера набуло мрійливого виразу:

— Учора китайський полковник, який щойно прибув до центру, сказав: вони називають софон ім'ям японської жінки — Томоко*.

* * *

Напередодні Чжан Юаньчао заповнив усі папери для виходу на пенсію і залишив хімічний завод, де працював понад сорок років. Його сусід, старий Ян, сказав що 60 і 16 — найкращий вік у житті: повсякденний тягар, який несуть 40-50-річні, вже минув, а хвороби і стареча немічність 70-80-річних ще далеко. Саме час насолоджуватися повнотою життя. Син і невістка Чжана мали стабільну роботу. Хоча син одружився пізенько, чекати на онука залишилося вже недовго. Чжан з дружиною не могли собі дозволити жити тут, проте їхній старий будинок знесли, а на отриману компенсацію вони рік тому придбали собі квартиру... Коли Чжан обмірковував усе це, життя здавалося чудовим. Проте, споглядаючи з вікон свого восьмого поверху місто під ясным небом, він не відчував радості в серці. Яке вже там друге безтурботне дитинство? Він мусив визнати, що в питаннях суспільної політики й державних взаємовідносин старий Ян таки мав рацію.

Сусід Ян Цзіньвень був шкільним учителем середніх класів на пенсії. Він частенько давав життєві поради Чжа-

* Прим. перекл. Японською мовою ті самі ієрогліфи, що китайською означають «софон» (智子, zhizi), дослівно — частка, наділена розумом, прочитуються як «Томоко» — досить поширене жіноче ім'я в Японії.

ну, й остання з них така: для щастя у своєму поважному віці ти маєш постійно навчатися чогось нового. «От візьми хоча б інтернет: найменша дитина вже легко баражує його безмежними просторами. А ти не здатен відкрити браузер», — говорив Ян. Він навіть окреслив головну проблему Чжана, його недолік: той зовсім не цікавився нічим, що відбувалося довкола, жодними подіями, значущими для нього чи для людства загалом. Ян казав: «Твоя дружина може виплакатися, хоча б дивлячись оті нескінченні дурнуваті телевізійні мильні опери. А ти ж навіть ящика не дивишся. Взагалі не цікавишся ні національними питаннями, ані загальноосвітніми проблемами. А це — важлива частина життя».

Чжан жив у Пекіні, але нічим не нагадував столичного мешканця. Будь-який таксист мав власну точку зору на події в країні та світі, а Чжан якщо й знав, хто зараз обіймає пост Глави держави, то назвати ім'я Прем'єра для нього було вже складним завданням. Насправді старий навіть пишався своєю відчуженістю. Він — простий громадянин, прожив своє життя тихо, сумирно, без значних потрясінь, то чого б мав перейматися всіма тими проблемами, які взагалі його не стосуються? Ці проблеми аж ніяк не впливають на його щоденне життя, тож навіщо йому цей клопіт? Он старий Ян усе печеться про національні інтереси, кожного Божого дня переглядає випуски новин, влаштовує суперечки в інтернеті на тему: «Як міжнародні тенденції нерозповсюдження ядерної зброї впливають на національну економічну політику», аж поки обличчя не побуряковіє. І що? Пенсію уряд йому хоч на півкопійки підвищив?

Але Ян постійно брав на глум такий спосіб мислення: «Ти смішний, бо думаєш, що ці питання тебе не обходять. Гадаєш, це не має жодного значення особисто для тебе? А я кажу тобі, старий Чжане, що кожна значна національна чи міжнародна проблема, кожне суттєве рішення нашої влади та кожна резолюція ООН так чи інакше,

прямо чи опосередковано пов'язані з твоїм життям. Ти думаєш, що вторгнення США до Венесуели аж ніяк тебе не стосується? А я стверджую, що це матиме довготривалий вплив на твою пенсію, і це виявиться куди більшим за твої півкопійки». Раніше Чжан лише сміявся з такого просторікування, але тепер зрозумів, що старий Ян таки мав рацію.

Задзеленчав дзвоник на дверях, Чжан їх відчинив і побачив старого товариша Яна. Той мав такий вигляд, ніби щойно повернувся з вулиці, проте був сповнений енергії. Чжан втупився у нього, мов людина, яка довго блукала пустелею, перш ніж зіткнулася з випадковим мандрівником, і нізащо не хоче відпустити його.

— Я шукав тебе, де ти подівся?

— Ходив зранку на ринок, бачив і твою дружину. Вона робила закупи в продуктових рядах.

— Чому наш будинок такий порожній? Тут як у мавзолеї...

— То сьогодні ж не вихідний день. Всі у справах пішли, — Ян засміявся. — Твій перший день на пенсії. Те, що ти відчуваєш, — нормально. Дякувати Богу, ти не був керівником, бо їм ще складніше адаптуватися. А ти скоро звикнеш. Ну ж бо, ходімо до Центру нашої громади, знайдемо тобі заняття до вподоби.

— Та ні, це не через пенсію. Це через... ну, як ото правильно пояснити — ситуацію в країні, ба радше у світі.

Ян тицьнув у нього пальцем і засміявся:

— Ситуація у світі? Ха-ха-ха, ніколи не подумав би, що почую це з твоїх вуст...

— Ніде правди діти, все так, раніше мені було байдуже до всього цього. Проте справи набули такого масштабу! Я раніше й подумати не міг, що воно може зайти так далеко!

— О, старий Чжане, хоч як прикро це казати, але і я пристав до твоїх життєвих правил. Я тепер також не переймаюся через усі ті глобальні питання. Повіриш чи ні, але

я вже тижнів зо два навіть новин не дивився. Я слідкував за всіма новинами, тому що це були суто людські питання, і ми мали вплив на хід подій. Проте щодо цього ми безсилі. Чого ж тоді хвилюватися?

— Але ж не можна просто не зважати. Через 400 років людство зникне!

— О, та ми з тобою згинемо за 40 років.

— А наші нащадки? Як щодо них?

— Мене це не так бентежить, як тебе. Мій син живе в Америці, він одружений, але дітей не хоче. А твій рід проіснує ще з десять поколінь. Тобі цього не досить? Ліпше впокоритися.

Чжан якусь мить дивився на старого друга, потім глянув на годинник і ввімкнув канал новин. Ішов денний випуск:

Інформаційна агенція «Асошіейтед прес» повідомляє, що 29 числа цього місяця, о 18:30 за Північноамериканським східним часом у НПРО провели вдале випробування зі знищення розгорнутого у вимірах макросвіту софона на навколосеземній орбіті. За ціль слугувала частина плівки віддзеркалення, загубленої під час робіт на МКС у жовтні минулого року. Прес-секретар РОЗ повідомив, що ракета-перехоплювач із ядерної боеголовкою успішно впоралася із завданням і знищила ціль. Площа цілі становила 3 000 м². Отже, це свідчить, що задовго до того, як софон устигне розгорнутися у тривимірному просторі з площею, достатньою для віддзеркалення сонячного світла в обсязі, загрозливому для людських об'єктів на поверхні Землі, система НПРО його знищить...

— Яка нісенітниця, софон ніколи вже не розгорнеться у наших вимірах, — мовив Ян, намагаючись вихопити пульт із рук Чжана. — Перемкнімо на спортивний канал, може, там повторюють півфінал європейського кубка. Вчора я задрімав на софі, коли дивився...

— Удома подивишся, — відповів Чжан, не випускаючи пульт із рук і далі слухаючи випуск новин:

За інформацією, отриманою від лікаря 301-го військового шпиталю міста Пекіна, де проходив курс лікування Цзя Вейбінь, причиною його смерті став гемобластоз або, інакше кажучи, лейкомія. Безпосередньо до смерті призвели значний крововилив та відмова всіх органів на пізній стадії захворювання. Жодних незвичайних чинників та незрозумілих причин виявлено не було. Цзя Вейбінь — відомий фахівець з питань надпровідності, який зробив значний внесок у дослідження та розробку надпровідних матеріалів, що зберігають свої властивості за кімнатних температур, — помер 10 числа цього місяця. Всі чутки, що професор Цзя помер через атаку софонів, безпідставні. Прес-секретар Міністерства охорони здоров'я також повідомив: інші смертельні випадки, що їх також пов'язують із дією софонів, спричинені або нещастям, або звичайним перебігом захворювання. Прокоментувати останні події репортер попросив відомого фізика Дін Ї.

Репортер: Як ви прокоментуєте паніку, що зчинилася через страх перед софонами?

Дін Ї: Паніку спричинює відсутність у населення базових знань із фізики. Представники влади та члени наукового співтовариства не раз і за кожної слушної нагоди пояснювали: софон — це лише елементарна частинка, яка, хоч і наділена високим рівнем інтелекту, має обмежений потенціал впливу на макросвіт саме внаслідок своїх мікроскопічних розмірів. Найбільшими загрозами й проблемами, які софони можуть принести людству, є помилкові висновки та суперечності в наукових дослідженнях у царині фізики високих енергій, а також недоліки систем спостереження Землі, побудованих за принципом сплутаних квантових станів. Залишаючись у своєму первісному стані, тобто не змінюючи мікроскопічних розмірів, софон не здатен убити чи створити смертельну загрозу. Реальний вплив на об'єкти макросвіту софон може мати, лише розгор-

нувшись з 11-мірного простору в розмірності нашого макросвіту. Та навіть і розгорнутий софрон не зможе завдати значної шкоди у макросвіті, позаяк його сила криється саме у розмірностях із великим числом. А тепер, коли людство збудувало систему оборони, будь-яке розгортання софрона надасть нам чудову можливість для його знищення. З моєї точки зору основні мас-медіа мають ефективніше сприяти поширенню цієї інформації, аби уникнути розповсюдження серед громадськості панічних настроїв без жодного наукового підґрунтя.

Чжан почув, як хтось увійшов до вітальні, не постукавши і гукаючи: «Старий Чжане!» та «Пане Чжан!», і рушив туди. Він здогадався, хто то, ще раніше, щойно почув важкеленні кроки людини, яка підіймалася сходами. Мяо Фуцюань, ще один сусід зі сходового майданчика, зайшов до помешкання. Цей власник кількох вугільних шахт у провінції Шаньсі був на кілька років молодший за Чжана. Мяо Фуцюань володів великим будинком в іншому районі Пекіна, а в цій квартирі мешкала його пасія з провінції Сичуань, не старша за його доньку. Попервах, коли Мяо тільки придбав тут помешкання, родини Чжана та Яна ставилися до нього не надто дружньо, бо з ним постійно виникали суперечки через речі, покинуті в коридорі загального користування. Але зрештою вони зрозуміли, що новий сусід, хоч і брутальний у спілкуванні — товариська й щира людина. Після того як управлінська компанія вирішила спір щодо приміщень загального користування, між трьома родинами встановилися приязніші стосунки. Хоча Мяо й стверджував, що відійшов від справ і залишив управління бізнесом синові, він досі був вельми зайнятою людиною. У квартирі з'являвся вряди-годи, й усіма трьома величезними кімнатами цілковито розпоряджалася коханка.

— Старий Мяо, Місяць уже знову змінився на молодик від часу твоєї останньої появи. Де ти цього разу схопив фортуна за хвіст, і на скільки вона тебе збагатила? — запитав Ян.

Мяо, перш ніж відповісти, взяв кухоль, наполовину наповнив його водою з диспенсера і жадібно випив:

— Були неприємності на шахті, й мені довелося їхати все залагоджувати... З грошима сутужно, навколо коїться таке, наче запроваджено військовий стан, уряд зі своїми дитячими підходами до вирішення проблем... Старий закон про видобувну діяльність і так не працював, а тепер взагалі незрозуміло, коли шахти зможуть стати до роботи...

— Гірки жнива для всіх, — промовив старий Ян, не відриваючи очей від футболістів на екрані телевізора.

* * *

Чоловік лежав на ліжку ось уже кілька годин. Місяць ділився з ним світлом, що приникало до кімнати крізь напівпідвальне віконце, й холодні промені час від часу яскраво спалахували на підлозі. Через гру тіней усе навколо здавалося витесаним із сірого каменю, тому кімната нагадувала гробницю.

Ніхто не знав справжнього імені чоловіка, проте згодом він стане відомим як «Руйнівник II».

Протягом попередніх кількох годин Руйнівник II пригадував усе своє життя, щоб не забути нічого важливого. Упевнившись у відсутності прогалин у споминах, він напружив м'язи, неначе задерев'янілі, аби дістати з-під подушки пістолет, і повільно підніс цівку дула до голови. Цієї миті перед очима з'явилося повідомлення від софона.

Не роби цього, ти нам потрібен.

— Господи, це ти? Увесь минулий рік мені снилося, що я отримав від тебе послання, але це так і залишалось маренням. І от нещодавно навіть сни зникли, як я гадав — назавжди. Але ж ні.

Це не сон. Я з тобою спілкуюся в режимі реального часу.

Руйнівник стиха розсміявся:

— Ну от і добре. Усе скінчено. Там, напевне, снів немає. Потребуєш доказів?

— Доказів того, що там не буває снів?

Доказів, що це насправді я.

— Ну то скажи мені, чого я не знаю.

Усі твої золоті рибки — мертві.

— Яке це має значення? Скоро ми зустрінемося десь, де немає темряви.

Тобі все ж таки варто поглянути. Цього ранку ти був засмучений і не дивлячись, відшпурнув недопалок, а він потрапив до акваріума. Нікотин із сигарети розчинився у воді, що призвело до загибелі рибок.

Руйнівник II розплющив очі, поклав пістолет і скотився з ліжка. Його вайлуватість і жалощі до себе враз зникли. Він увімкнув світло, підійшов до маленького столика, на якому стояв акваріум. П'ять золотих рибок-телескопів плавали догори білими черевцями в товаристві розмоклого недопалка.

Матимеш і другий доказ: Еванс надіслав тобі зашифрованого листа, але пароль доступу змінив. Він не встиг перед смертю повідомити новий пароль, тож лист так і залишився непрочитаним. Я тобі його скажу: «SAMUEL», як і марка сигарет, якими ти отруїв золотих рибок.

Руйнівник II з хвилюванням дістав ноутбук і, поки чекав на завантаження системи, розплакався:

— Господи, Боже мій, це справді ти? Це ж ти? — схлипував він. Після завантаження ОС через спеціальний додаток, розроблений ОЗТ, він відкрив електронну пошту й дочекався появи віконця для введення пароля. Увів новий пароль, і на екрані відразу з'явився текст, але Руйнівник II навіть не збирався його читати. Він опустився навколішки, повторюючи: — Господи! Це насправді ти, Господи! — Трохи заспокоївшись, нарешті підняв догори заплакані очі й продовжив: — Нас не попереджали ні про напад на зібрання з Командувачем, ані про засідку в Панамському каналі. Чому ти полишив нас?

Ми вас боїмося.

— Це тому, що наші думки не відкриті назовні? Але ж цього й не потрібно, аби знати, що всі вміння, яких вам бракує: обман, маніпулювання, маскування, введення в оману — ми спрямовуємо на службу вам.

Ми не знаємо, так це, чи ні. Проте навіть припустивши, що це правда, неможливо позбутися страху. У вашій Біблії згадується тварина, яка зветься змією. Якби вона приповзла до вас і сказала, що відтепер щиро й віддано служитиме вам, у вас не було б остраху й огиду до неї?

— Якби її наміри були чесними, я здолав би страх і огиду.

Це було б важко.

— Звичайно, адже вас одного разу змія вже вкусила. Після прибуття софонів і налагодження спілкування у режимі реального часу ви дуже детально, навіть надміру детально, відповідали на всі наші запитання. Більшість інформації, як-от обставини отримання першого повідомлення із Землі та процес створення софонів, цілком можна було б нам і не передавати. Спочатку ми вірили, що це ознака довіри з боку Господа. А тепер міркуємо: ми не володіємо технологією комунікації за допомогою прозорості думок та їх візуалізації, то чому ви не скористалися вибіркоким підходом щодо інформації, яку нам передали?

Насправді такий варіант розглядався, проте обсяг інформації відрізнявся б не так кардинально, як ти собі уявляєш. У нашому світі способи обміну інформацією та комунікації, не засновані на технології візуалізації думок, також мали вжиток. Особливо широко це використовувалося у Технологічну еру. Проте прозорість думок стала нашим культурним і соціальним кодом. Зрозуміти це тобі так само складно, як і мені — ваш світоустрій.

— Мені складно уявити, що у вашому світі взагалі не існує обману та підступу.

Таки існують, але примітивні порівняно з вашими. Наприклад, у нашому світі під час ведення воєнних дій ворожі партії можуть застосовувати елементи макування для приховування позицій, але якщо у супротивника з'явилися сумніви щодо конкретних точок, він просто запитує про реальний стан протилежної сторони та зазвичай отримує правдиву відповідь.

— Це неймовірно.

Ви так само незрозумілі для нас. У тебе на полиці стоїть книга «Історія трьох королівств».

— «Роман трьох царств»*. Ти не зрозумієш, про що там ідеться.

Я зрозумів невелику частину. Так само, як і звичайна людина, ознайомлюючись зі складною працею з математики, може зрозуміти її початкові терміни, лише докладаючи величезних розумових зусиль та сповна використовуючи уяву.

— Ця книга справді демонструє всі рівні досягнень людства у стратегічному плануванні, хитрощах та інтригах.

Проте в нас є софони, які можуть зробити прозорим усе в світі людей.

— Окрім людського розуму.

Так. Софони не можуть читати думки.

— Вам має бути відомо про існування проекту «Обернені».

Більше, ніж тобі. Він якраз має вводиться в дію. Саме тому ми звернулися до тебе.

— І яка ваша думка щодо проекту?

Ті самі відчуття бувають, коли дивишся в очі змії.

* *Прим. перекл.* «Роман трьох царств», або «Роман трьох держав» (三国演义, sānguó yǎnyì) — китайський роман, написаний, за оцінками, у 14-му столітті, який входить до чотирьох «класичних китайських романів». Розповідає про період Саньго (220–280 роки н. е.) в історії Китаю, коли країна розпалася на три окремі державні утворення: Вей, У та Шу.

— Але біблійна змія також навчала людей мудрості. Задум проекту «Обернені» полягає в тому, щоб створити один чи кілька надзвичайно складних для вашого розуму лабіринтів. Ми можемо слугувати вам за нитку Аріадни та вказувати на вихід із них.

Через цю відмінність у прозорості думок ми сповнені ще більшої рішучості стосовно знищення людства. Допоможіть нам змести з Землі всіх людей, і ми знищимо вас.

— Господи, стиль висловлювання ваших думок насправді є значною проблемою. Зрозуміло, що він походить зі способу комунікації за допомогою обміну думок. У нашому світі, навіть якщо ми говоримо саме те, що думаємо, користуємося тактовнішим, евфемістичним стилем мовлення. Наприклад, надміру прямолінійні формулювання, щойно озвучені вами, хоча формально й відповідають ідеалам ОЗТ, здатні викликати відразу в деякого з членів організації, а це може призвести до непередбачуваних наслідків. Звичайно, ви можете так і не опанувати цього мистецтва.

Саме висловлення перекручених думок у людському суспільстві й особливо у літературних творах робить справжній лабіринт із обміну інформацією... Мені відомо, що ОЗТ нині на межі краху.

— Так сталося тому, що ти покинув нас. Останні два удари були фатальними. Фракція редемптористів припинила своє існування, і тільки адвентисти ще підтримують функціонування Організації. Вам достеменно відомо про це. Проте насправді фатальним ударом була втрата надії. Через твоє відчуження вірність братів Господу піддається серйозним випробуванням. Щоб зберегти цю відданість, ОЗТ потребує негайної підтримки Господа.

Ми не можемо передавати вам технології.

— Про це не йдеться. Все, що потрібно, — лише поновити повідомлення за допомогою софонів.

Це цілком можливо, проте найперше, що слід зробити ОЗТ, — це виконати наказ, який ти щойно отримав. Ми передали його Евансу незадовго до загибелі, він переслав його тобі, але через зміну пароля ти не впорався.

Руйнівник II згадав про декодований лист і уважно його перечитав.

Завдання зовсім не складне, чи не так?

— Не надто складне. А воно справді важливе?

Воно вже тоді було важливим, а внаслідок запуску проекту «Обернені» набуло ще більшої ваги.

— Чому?

Текст якийсь час не з'являвся перед очима Руйнівника.

Евансу була відома причина, але він вочевидь не ділився цією інформацією ні з ким. І він мав рацію. Це велика удача. Тож ми не можемо сказати тобі, чому так сталося.

Руйнівник мав надзвичайно вдоволений вигляд.

— Господи, ти навчився хитрувати! Це великий прогрес!

Еванс багато чого нас навчив, проте ми ще на початковій стадії опанування цих знань. За його словами, це відповідає рівню вашої п'ятирічної дитини. Наказ, який він вам переслав, містить одну з навичок, яку ми не в змозі опанувати.

— Ви говорите про вимогу не привертати до задуму надмірної уваги, не афішувати реалізацію цього плану силами ОЗТ? Якщо мета справді важлива, це природна стратегія.

Для нас це складне завдання.

— Гаразд. Я подбаю про реалізацію задуму згідно з вимогами Еванса. Господи, ми доведемо свою лояльність.

* * *

У безмежному океані інформації в інтернеті загубився віддалений край, а в цьому далекому краї захований ще віддаленіший острівець, і ось у найвіддаленішому куті найдальшої глушини того закинутого в далеч забутого клап-

тика — у самісінькій глибині куточка, схованого найдалі з усіх, що існують — віртуальний світ відродився до життя.

У дивному, холодному світлі світанку ніби розчинилися й піраміда, й будівля штаб-квартири ООН, і маятник; саме широчезне кам'янисте пустище простяглося ген-ген за обрій, вилискуючи крижаним металом.

Вдалині з'явилася постать Чжоу Вень-вана. Він був у подертих шатах, уже схожих на лахміття. Згори накинув брудне хутро. Бронзовий меч висів при поясі. Зморшкувате обличчя вкривав той самий бруд, що й хутро, яке огортало тіло, та очі палали життєвою енергією, відбиваючи світло зорі.

— Тут є хтось?! — вигукнув Чжоу Вень-ван. — Чи є тут хтось? Хто-небудь?

Голос його миттю поглинула безкрая пустеля. Він ще трохи погукав і нарешті стомлено опустився на землю, пришвидшив біг часу, спостерігаючи, як сонця перетворюються на летючі зорі, а ті, своєю чергою, знову на сонця. Світила епох стабільності мандрували небосхилом із точністю годинникових маятників, а неконтрольована зміна днів і ночей доби хаосу виносила зі світу будь-які закони. Час прискорено мчав уперед, але довкола нічого не відбувалося; металевий красвид не змінювався, мовби пустеля тут залягла навіки. Три летючі зорі пустилися в танок у глибинах космосу, і Чжоу Вень-ван перетворився на брилу криги, бо прийшов холод. А щойно одна зоря стала сонцем і його вогненний диск зійшов над обрієм, намерзлий довкола Чжоу Вень-вана лід скреснув і за якийсь час його тіло зникло у стовпі полум'я. Перш ніж цілком розсипатися на попіл, Чжоу Вень-ван зітхнув і вийшов із локації.

* * *

Погляди тридцяти офіцерів армії, флоту й повітряних сил звернулися до емблеми та регалій, виведених на екран, що світився тьмяно-червоним. Емблемою була

чотирикутна срібляста зірка, утворена променями світла, що розходилися під прямими кутами. Кожен промінь мав форму леза меча, і кожен з боків обрамлювали китайські ієрогліфи «вісім» і «один» — «八» і «一»*. Це була емблема новостворених Космічних сил Китаю.

Генерал Чан Вейси запропонував усім присутнім присісти, поклав кашкет просто на стіл для нарад і промовив:

— Формальна церемонія заснування Космічних сил відбудеться завтра. До того часу ви отримаєте уніформу і регалії, але вже від сьогодні всі ми належимо до одного роду військ.

Усі роззирнулися довкола і побачили, що з тридцяти офіцерів п'ятнадцятеро належали до флоту, дев'ятеро представляли військово-повітряні сили, шестеро — сухопутні війська. Коли погляди знову звернулися до генерала Чана, в них легко можна було побачити нерозуміння того, що відбувається.

Чан Вейси посміхнувся і продовжив:

— Досить дивні пропорція і поєднання, чи не так? Прощу всіх вас не брати до уваги сучасного стану розвитку аерокосмічної галузі в процесі розгляду перспектив Космічних сил і фізичних обсягів космічного флоту. У майбутньому розмір бойового космічного корабля та число штатних одиниць можуть перевищувати габарити сучасних авіаносців і чисельність екіпажів. Майбутні космічних воєн — за багатотоннажними бойовими платформами високої міцності, а бойові дії нагадуватимуть радше морські битви, ніж повітряні дуелі, з поправкою на те, що вони точитимуться в трьох вимірах у космосі, а не в двох — на морському просторі. Саме тому кісткою Кос-

* *Прим. автор. і перекл.* Народно-визвольна армія Китаю використовує у своїй атрибутиці ті самі символи.

Йдеться про формальну дату створення військових сил теперішнього Китаю — 1 серпня 1927 року, початок Наньчанського повстання Комуністичної партії Китаю проти сил Китайської республіки.

мічних сил має стати флот, а не повітряні сили, на думку більшості, яка домінувала до сьогодні. Зрозуміло, що офіцери флоту можуть мати трохи слабший за необхідний рівень знань і підготовки, тому ми всі маємо якнайшвидше заповнити ці прогалини.

— Сер, ми й гадки не мали, з якого приводу тут присутні, — сказав Чжан Бейхай. У Юе сидів поряд із ним, випростаний і непорушний. Але Чжан помітив: щось згасло в очах командира недобудованого корабля.

Чан Вейси кивнув, погоджуючись:

— Не думайте, що відстань між військово-морським флотом та космосом завелика. Чому закріпилася назва «космічний корабель», а не «космічний літак»? Чому саме «космічний флот», а не «космічна ескадрилья»? Тому, що вже давно космос і океан — споріднені поняття для широкого загалу.

Після цих слів атмосфера в кімнаті трохи розрядилася. Тож генерал вів далі:

— Товариші, на сьогодні новий рід військ налічує лише тридцять одного присутнього. Стосовно майбутнього космічного флоту: вже тривають дослідження в багатьох царинах фундаментальних наук із особливим акцентом на розробці двигунів, що працюють завдяки термоядерному синтезу. Вони використовуються для масштабних космічних кораблів і космічного ліфта... Але ця робота безпосередньо не стосується створення космічного флоту, тож саме ми маємо закласти теоретичні підвалини ведення бойових дій у космосі. Позаяк наші знання щодо цього виду війни дорівнюють нулю, поставлене перед нами завдання — найскладніше й водночас базове, адже все будівництво майбутнього космічного флоту ґрунтуватиметься на розробленій нами теоретичній системі. Тому первинний етап побудови нового роду військ більше нагадуватиме військової академії. Головним завданням усіх присутніх є створення цієї академії. Тоді ми в майбутньому матимемо можливість залучити значне число

необхідних науковців і дослідників для побудови космічного флоту.

Чан Вейси підвівся і підійшов до новоствореної емблеми, звідки звернувся до присутніх офіцерів із промовою, яку вони мали запам'ятати на все життя:

— Товариші, до майбутнього космічних сил пролягає важкий і тернистий шлях. За попередніми прогнозами фундаментальні дослідження з багатьох дисциплін триватимуть щонайменше п'ятдесят років, а впровадження ключових технологій для можливості польоту великомасштабних космічних кораблів займе ще сотню років. Також за найоптимістичнішими підрахунками від початку будівництва кораблів флоту до введення їх в експлуатацію мине ще сто п'ятдесят років. Отже, від заснування Космічних військ до набуття реальних бойових можливостей у нас три сотні років. Товариші, я гадаю, ви всі розумієте, до чого я веду: жоден із присутніх не матиме змоги полетіти у космос, ба більше — побачити бойові кораблі флоту на власні очі. Навіть вірогідну модель корабля побачити навряд комусь вдасться. Перше покоління офіцерів і членів екіпажів народиться лише за два століття, а ще за два з половиною Земний флот зустрінеться з іншопланетними загарбниками. На той час на борту кораблів перебуватимуть уже наші нащадки у десятому поколінні.

У приміщенні запала тривала тиша. Перед очима присутніх відкривався довгий шлях, кінець якого губився в густому тумані майбутнього. Вони не знали, де закінчиться історія, проте виразно бачили на обрії спалахи битв і криваві річки. Ніколи досі швидкоплинність людського життя так не краяла їм серця, як цієї миті, й вони ладні були віддати все, щоб їхні душі оминули бар'єри часу-простору і долучилися до своїх нащадків у десятому поколінні у вирі вогню та крові посеред крижаного холоду космосу, у справжньому місці для зустрічі душ усіх солдатів.

* * *

За давньою традицією, коли Мяо Фуцюань повертався до помешкання, він запрошував Чжана із Яном до себе на гостину, перехилити чарку й потеревенити, а жінка з Сичуані вже звично сервірувала численними найдками щедрий стіл. Чаркуючи потроху, Чжан поділився планами: завтра вранці завітати до Будівельного банку, щоб зняти з рахунку трохи грошей.

— Ти що, не чув? — вигукнув Мяо. — Уже кількох людей затоптали на смерть у банках! Люди буквально лізуть до кас по головах.

— А у тебе з грошима як? — запитав у відповідь Чжан.

— Частину я встиг зняти, але решту заморозили. Справжнє беззаконня!

— Волосся, що випало з твоєї голови, все одно коштує більше, ніж усі наші заощадження, зібрані до купи, — зіронізував Чжан.

— Уряд повідомив, що коли соціальна напруга трохи вщухне, рахунки поступово розморожуватимуться. Спочатку буде поновлено доступ до незначного відсотка заощаджень, але згодом усе повернеться до норми, — втрутився Ян.

— Сподіваюся, так воно й буде, — відповів Чжан. — Поквапливе рішення уряду оголосити військовий стан помилкове. Воно лише посилює паніку в суспільстві. Більшість людей тепер заклопотані лише власним добробутом, а хто мислить категоріями оборони Землі за 400 років?

— Корінь проблем зовсім не в цьому! — випалив Ян. — Я давно казав, що зависокий рівень заощаджень китайців — міна сповільненої дії. Чи я помиляюся? Економія на витратах плюс низький рівень державного соціального забезпечення, тож як наслідок усі заощадження на чорний день зберігаються лише в банках. Зрозуміло, що обмеження доступу до них викликає паніку.

— І якою, на твою думку, вона буде, ця економіка воєнного часу? — звернувся до нього Чжан.

— Зрано говорити про щось конкретне. Здається, що цілісної картини поки ніхто не бачить, адже нова економічна доктрина перебуває на стадії розробки. Проте щодо одного можна бути впевненим: попереду — тяжкі часи.

— Тяжкі часи, хе-хе. Людей нашого віку важко здивувати новими неприємностями. Гадаю, що все буде, як у 60-ті, — сказав Мяо.

— Дітей шкода, — мовив Чжан і осушив келих.

Цієї миті поява заставки екстреного випуску новин із гучним акомпанементом змусила трійцю одночасно повернутися до телевізора. Добре знайома мелодія змушувала людей залишати всі справи. Останнім часом екстрені випуски новин з'являлися на екранах частіше, ніж будь-коли. Троє літніх чоловіків добре пам'ятали, як часто подібні випуски звучали в етері радіостанцій і на телебаченні до 1980-х років, але впродовж наступного тривалого періоду спокою і процвітання вони зникли з програми.

Почався випуск новин:

Як стало відомо власному кореспондентові каналу в Секретаріаті ООН, Прес-секретар ООН на прес-конференції, яка нещодавно добігла кінця, повідомив: найближчим часом скликатиметься спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН для обговорення питань Ескапізму. Метою спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН, у якій також братимуть участь постійні члени РОЗ, буде досягнення міжнародною спільнотою консенсусу з питань руху Ескапістів та розробки відповідних міжнародних законів.

Здійснімо короткий екскурс у історію виникнення та розвитку Ескапізму.

Ідеї Ескапізму зародилися на тлі Трисоляріанської кризи, й основні тези руху такі: позаяк подальший розвиток передових наукових ідей, галузей, проведення експериментів суттєво ускладнені внаслідок існування «замка» софонів, втрачає сенс розробка плану захисту

Землі та всієї Сонячної системи під час війни, можливої через 450 років. З огляду на прогнози розвитку технологій упродовж наступних чотирьох століть, з урахуванням наявності «замка», більш реалістичним завданням здається побудова міжпланетних космічних кораблів, щоб незначна частина людства мала змогу відлетіти у міжзоряний космічний простір та уникнути винищення.

Існують три течії Ескапізму, що різняться між собою кінцевим пунктом призначення.

Перша — «Новий Світ», тобто пошуки серед зір нового місця, придатного для життя. Це найкращий варіант, проте його реалізація потребує опанування технологій надзвичайно швидкого переміщення, адже подорожі триватимуть надто довго. За умов накладення обмежень на розвиток науки в Добу кризи технології навряд сягнуть належного рівня, аби даний сценарій міг бути реалізований.

Друга — «Цивілізація на кораблях»: втікачі використовуватимуть космічний корабель як тимчасову домівку і зможуть вічно мандрувати безкраїми просторами Космосу. Цей варіант стикається з тими самими проблемами, що й «Новий світ», але акцент — на створенні технологій компактних саморегульованих та самоочисних екосистем. Побудова так званого «корабля поколінь» із замкнутою екосферою теж виходить далеко за межі сучасних технологічних можливостей людства.

Третя — «Тимчасовий притулок» — передбачає, що по тому, як трисоляріанська цивілізація колонізує Сонячну систему, втікачам до космічного простору можна спробувати встановити контакт із трисоляріанським суспільством. Установлення контакту може призвести до налагодження взаєморозуміння й розробки політики спільного проживання, що надасть людству змогу повернутися до Сонячної системи на правах молодшого партнера. Цей варіант вважається

найреалістичнішим, проте він включає багато змінних, які суттєво послаблюють упевненість в успішній реалізації проекту.

Невдовзі по виникненні течії Ескапізму багато світових мас-медіа повідомили: США та Росія, два світові лідери у космічній галузі, почали таємні розробки власних планів організації втечі до міжзоряного простору. Попри те, що обидва уряди різко й у категоричній формі заперечили розробку подібних планів, це викликало неабиякий резонанс у світовій спільноті й стало поштовхом для руху «вільних технологій». На Третій спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН багато країн, що розвиваються, висунули до США, Росії, Японії, Китаю та ЄС вимогу щодо надання міжнародному співтовариству безкоштовного й вільного доступу до передових технологій аерокосмічної галузі, аби всі країни, нації та етнічні групи мали в часи Трисоляріанської кризи вільні можливості. Прихильники руху «вільних технологій» посилалися на прецедент початку століття: кілька великих європейських фармацевтичних корпорацій стягували з африканських країн чималу платню за використання патентів на виробництво найсучасніших ліків проти СНІДу, й це спричинило численні судові позови до фармкомпаній. Зіштовхнувшись зі швидким поширенням СНІДу в країнах Африки та під тиском громадськості кілька компаній відмовилися від стягнення плати за використання патентів до початку розгляду в суді. Сьогодні перед загрозою найстрашнішої кризи в історії людства добровільна участь у «вільних технологіях», безумовно, є зоною відповідальності передових держав. Вимоги руху «вільних технологій» отримали одностайну підтримку з боку країн, що розвиваються, і навіть деяких країн — членів ЄС, проте всі ініціативи були відкинуті на спільному засіданні ООН-РОЗ. Тоді під час П'ятої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН Росія та Китай висунули пропозицію про надання доступу до

«вільних технологій» обмеженому колу держав із числа постійних членів РОЗ, але ця ідея отримало вето вже від США й Великої Британії. Уряд США, своєю чергою, повідомив, що будь-яка ідея технологічного соціалізму — утопічна та наївна. І навіть за ситуації, що склалася на сьогодні, національна безпека США є пріоритетним завданням уряду й поступається лише проблемі забезпечення захисту всієї Землі. Невдача «вільних технологій» спричинила також скасування проекту з побудови Об'єднаного зоряного флоту всіма його учасниками.

Руйнівний вплив поразки проекту «вільних технологій» мав куди далекосяжніші наслідки, бо змусив людей усвідомити, що навіть перед загрозою руйнівної три-соляріанської кризи єдність людства є нездійсненою мрією. Рух «вільних технологій» був започаткований ескапістами, і, на їхню думку, тільки після досягнення консенсусу з питань Ескапізму світова спільнота матиме змогу подолати розкол між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, а також у колі самих розвинених країн. У такій політичній обстановці має відбутися церемонія відкриття наступної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН.

— О, через цей репортаж я дещо пригадав, — мовив Мяо. — Те, що я вам казав телефоном кілька днів тому, виявилось правдою.

— Ти про що?

— Про фонд порятунку.

— Старий Мяо, я міг би очікувати подібного від кого завгодно, але не від тебе. Ти не схожий на занадто легковірного, — невдоволено озвався Ян.

— Та ні, заждіть, — відмахнувся Мяо, повертаючись обличчям до співрозмовників і стишуючи голос. — Ім'я хлопчини — Ши Сяомін, я, наскільки зміг, вивернув його догори сподом і вивчив зусібіч. Його батько, Ши Цян, справді працює на РОЗ, навіть у Департаменті безпеки! Колись він очолював міський антитерористичний відділ,

а зараз не просто працює на РОЗ, а очолює напрям боротьби з ОЗТ! Я телефонував до його відділу особисто, вся інформація підтвердилася. Можете самі перевірити.

Чжан і Ян перезирнулися, а далі останній узяв пляшку, налив собі ще питва й аж тоді з усмішкою відповів:

— Ну то й що, коли все це правда? Кому цікавий цей фонд? Чи можу, до прикладу, я собі це дозволити?

— От, розумні слова. Це лише для вас, багатіїв, — про бурмотів захмелілий Чжан.

Надміру збуджений Ян зненацька випалив:

— Якщо це правда, то країною правлять справжні телепні! Якщо хтось і матиме змогу відлетіти, то це мають бути найдостойніші наші нащадки. Якого дідька це право могтимо отримувати кожен, хто має дзвінку монету? Який сенс у такому порятунку людства?

Мяо тицьнув у нього пальцем і засміявся:

— Добре, Яне. А тепер скажемо те, що дійсно криється за твоїми словами: ти вважаєш, що саме твої нащадки потраплять до переліку достойних із правом на порятунок, чи не так? Погляньмо на твого сина й невістку: обоє мають докторські ступені. Цвіт людства. Тож твої онуки, правнуки й праправнуки теж, швидше за все, потраплять до кола обраних, — він підняв келих і кивнув. — Але ж усі люди рівні, хіба ні? Тому якого дідька ви маєте отримувати привілеї, га?

— На що ти натякаєш?

— Ну, схеми обміну товар-гроші-товар ніхто не скасовував. Це природно. Тож я забезпечу грошима майбутнє родині Мяо. І це також цілком природно!

— Ти вважаєш, що все можна купити за гроші? Головною метою відльоту є забезпечення можливості порятунку людської цивілізації. Природним буде саме бажання зібрати цвіт людства, а не відіслати в космос кілька мішків із грішми. Що за дурниці ти верзеш? — пирхнув Ян.

Поблажлива посмішка щезла з обличчя Мяо, і він товстим пальцем тицьнув у бік Яна:

— Я завжди знав, що ти ставишся до мене зверхньо. Хоч би скільки грошей я заробив, усе одно залишуся лише простим скнарою, калиткою, натоптаною грішми, чи не так?

— Та за кого ти себе маєш? — Ян відчув, як алкоголь стирає з нього наліт цивілізованості.

Мяо ляснув по столі, підвівся і випалив:

— Яне Цзінъвень, я не збираюся вислуховувати твої закиди, я...

Чжан і собі вгатив по столі, але чи не втричі гучніше. Два з трьох келихів перекинулись і жінка з Сичуані зойкнула від несподіванки. Тицьнувши пальцем у обох, Чжан закричав:

— Тож ти — еліта, а в тебе — грошей хоч греблю гати. Отже, я вочевидь опиняюся за бортом, сучі ви сини... То що ж, я, простий трудівник, взагалі не заслуговую на нащадків?! — він ледь стримався, щоб не копнути ногою стіл, розвернувся й вискочив за двері. Ян подався за ним.

* * *

Руйнівник II обережно запустив нових золотих рибок у акваріум. Як і Еванс, він полюбляв усамітнення, проте потребував товариства інших живих істот. Часто розмовляв із рибками, так само, як і з трисоляріанами. Він вважав, що дві такі форми життя варті тривалого співіснування на Землі. Цієї миті на сітківці з'явилося повідомлення від софона.

Нещодавно я аналізував «Роман трьох царств». Як ти й казав, лукавство й облуда переплітаються з тонкою майстерністю, нагадуючи візерунок на змінній шкіді.

— Господи, ти знову згадуєш змію.

Що гарніший візерунок, то страхітливішим він здається. Раніше ми не переймалися планами людства щодо втечі, бо вони стосуються пошуків прихистку поза межами Сонячної системи. Але нині ми скоригували свої плани та бажаємо завадити відльоту людей із

Землі. Надто небезпечно надавати ворогам, у чії думки неможливо проникнути, можливість втечі у безкрай космосу.

— Ви маєте конкретний план дій?

Флот змінить шиккування, щойно досягне Сонячної системи. У поясі Койпера кораблі роззосередяться, щоб узяти в кільце всю систему.

— Якщо людство справді вдасться до спроби відлетіти, ваші кораблі прибудуть запізно, аби запобігти цьому.

Це правда. Саме тому ми потребуємо вашої допомоги. Отже, наступною місією ОЗТ буде створення перешкод відльоту людства чи його відтермінування.

Руйнівник II посміхнувся:

— Господи, тобі зовсім не варто цим перейматися. Масового виходу людства не станеться.

Навіть попри обмеження розвитку технологій, людству до снаги побудувати «корабель поколінь».

— Головна перепона полягає зовсім не в браку технологій.

Суперечності між країнами? Будь-яка з наступних спеціальних сесій ООН може виявитися проривною у вирішенні цього питання. А якщо й ні, то розвинені країни цілком здатні ігнорувати вимоги країн, що розвиваються, і втілити в життя власні розробки.

— Найбільшу перешкоду для реалізації плану втечі становлять не суперечності між країнами.

Що ж тоді?

— Суперечки між людьми з приводу того, хто має відлетіти.

Це не здається нам проблемою.

— Ми раніше також схилилися до такої думки, проте зараз саме це вважаємо нездоланною перешкодою на шляху до реалізації плану.

Можете пояснити причину?

— Ви, можливо, й ознайомлені з історією людства, проте не помітили важливої деталі: питання, хто летить, а хто

залишається, належить до базових людських цінностей, які в минулому були рушійною силою прогресу людського суспільства. Але перед загрозою найбільшої небезпеки в історії це виявилось пасткою. І дотепер більша частина людства не зрозуміла всієї глибини проблеми. Господи, будь ласка, вірте мені — з пастки не вирветься ніхто.

* * *

— Дядьку Чжане, не треба покvapливих рішень. Ви вже дізналися все, що вас цікавило, а гроші це чималі, — Ши Сяомін звертався до Чжана Юаньчао з найбезневиннішим виразом обличчя.

— Та питання не в цьому. Чи це правда, що з телевізора кажуть...

— Ой, менше слухайте той брехунець. Два тижні тому офіційні представники уряду торочили, що ні про які замороження рахунків навіть не йдеться... Міркуйте розсудливо. Ви — звичайна людина і переймаєтеся продовженням свого роду. То хіба не перейматимуться Глава держави та Прем'єр-міністр долею китайської нації, а ООН — долею всього людства? Ці спеціальні сесії Генеральної асамблеї ООН є нічим іншим як кооперацією зусиль на шляху реалізації плану втечі людства. Проблема не терпить зволікання.

Чжан повільно кивнув.

— Якщо подумати, то так воно і є. Але ж мені здається, що це питання ще далекої перспективи. Чи на часі цим перейматися?

— Дядьку Чжане, це помилкова думка. Зовсім неправильна. Це питання не далекого майбутнього, зовсім ні. Не думаєте ж ви, що кораблі спасіння відлетять лише за три чи чотири сотні років? У такому разі вони стануть легкою здобиччю для трисоляріанського флоту.

— То яка запланована дата відльоту?

— Ви чекаєте на першого онука?

— Так, так.

- Ваш онук побачить на власні очі відліт цих кораблів.
- У нього будуть шанси опинитися на борту?!
- Ні-ні, але його внук матиме таку нагоду.

Чжан подумки підраховав:

- Тож це буде за 70-80 років.
- Пізніше. В умовах воєнного стану уряд візьме під контроль народжуваність. На додачу до контролю за числом дітей, буде подовжений інтервал між реплікацією поколінь. Одне покоління відповідатиме сорока рокам. Значить, десь за 120 років планується відліт кораблів.

— Це досить швидко. Чи встигнуть їх побудувати?

— Дядьку Чжане, а подумайте, що було 120 років тому? При владі перебувала династія Цін, щоб дістатися з Ханчжоу до Пекіна, доводилося провести місяць у до-розі. Сам Імператор подорожував кілька днів у паланкіні до Гірського притулку від літньої спеки*! Нині ж політ від Землі до Місяця триває зо три дні. Розвиток технологій прискорився, і з кожним днем лише пришвидшується. Та й, на додачу, тепер цілий світ вкладатиме кошти в аерокосмічні дослідження. Тож побудова кораблів за 120 років — завдання, яке цілком можливо розв'язати.

— Подорож у космосі вкрай небезпечна.

— Ваша правда, та чи Земля залишатиметься такою само безпечною, як і зараз? Погляньте на зміни, що вже відбуваються: основні виробничі потужності країн зосереджені на конструюванні космічних кораблів, які не є товарами загального вжитку. Вони не генерують прибутку, не генерують додаткової вартості, тому життя людей з плином часу лише погіршуватиметься. А навіть прогонування численного людства — надскладна проблема. На міжнародній арені ще скрутніше становище: країни, що

* *Прим. перекл.* Гірський притулок від літньої спеки (避暑山莊, Bìshǔ Shānzhūāng) — літній курорт китайських імператорів династії Цін, розташований за 230 кілометрів на північний схід від Пекіна у міському окрузі Ченде провінції Хебей. Входить до списку пам'яток Світової спадщини ЮНЕСКО.

розвиваються, не мають ресурсів для реалізації власних проєктів Виходу, а розвинені країни навідріз відмовляються передавати необхідні технології як суспільне надбання. Але невеликим і бідним країнам нема чого втрачати. Вони можуть вийти з Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, а в майбутньому вдатися і до радикальніших дій. Хтозна, можливо, за 120 років — задовго до прибуття іншопланетного флоту — Земля вже порине в пекло війни! Не відомо, яка доля чекає на ваших праправнуків! До того ж, ваше уявлення про кораблі Виходу як нові варіанти МКС чи «Шеньчжоу»* надто віддалене від реальності. Кораблі майбутнього не поступатимуться розмірами маленькому містові й матимуть повністю автономну замкнену екосистему. Це буде наче маленька Земля, де люди зможуть жити вічно й не залежати від постачань ззовні. Але найважливішим чинником стане можливість гібернації. Ця технологія доступна вже й нині. Уявіть лишень: більшість часу пасажирки та члени команди зможуть проводити в гібернації, і сотня років минатиме, немов один день, допоки не знайдеться новий світ або з трисоляріанами не досягнуть домовленості про повернення додому, в Сонячну систему. Тільки тоді вони пробудяться до життя. Хіба це не ліпший вибір за те існування у труднощах, яке очікується на Землі?

Чжан мовчки обмірковував почуте.

Ши Сяомін сприйняв це як запрошення до продовження розмови.

— Звичайно, якщо говорити цілком відверто, ви були абсолютно праві, космічна подорож вельми небезпечна. Ніхто не знає достеменно, які небезпеки можуть чигати десь у глибинах Всесвіту. Я знаю: все, що ви робите, слугує меті збереження нащадків родини Чжан, та хай вас це не обходить...

* *Прим. перекл.* Шеньчжоу (神舟, shénzhōu — «священний корабель») — невеликий за розмірами пілотований космічний корабель КНР.

Чжан витріщився на Ши, немов його вкололи.

— Як ти, молодий чоловіче, можеш таке казати? Як мене це може не обходити?

— Постривайте, дядьку Чжане, дослухайте мене! Навіть якщо ви не збираєтеся відсилати ваших нащадків на кораблях Виходу в космос, то інвестування у фонд порятунку — все одно вигідна справа. Щойно таку можливість відкриють для загалу, вартість відразу сягне небес. Багатіїв довкола ще вистачає, інвестувати вже нема куди, а просте накопичення — протизаконне. До того ж, що більше ви маєте, то більше переймаєтеся майбутнім родини, чи не так?

— Так, я знаю.

— Дядьку Чжане, я абсолютно відвертий із вами. Зараз фонд порятунку ще у зародку й лише незначна частка паперів доступна для продажу обраним з-поміж персоналу фонду. Мені дуже непросто внести будь-кого, адже квоти вже встановлено... У будь-якому разі вам варто все зважити й обміркувати. Коли приймете рішення, зателефонуйте. Я допоможу з оформленням.

Коли Ши пішов, Чжан zostався на балконі, споглядаючи неяскраве зоряне небо на тлі міських вогнів. Він запитав у себе: «Мої правнуки, чи наслідяться дідусь відіслати вас туди, де ніч триває вічно?».

* * *

Коли Чжоу Вень-ван знову ступнув на пустельну землю світу Трьох тіл, зійшло невеличке сонце, яке дарувало трохи слабкого тепла, але довколишні безлюдні пустки були яскраво освітлені.

— Є хтось?! Агов?! Люди...

Раптом його очі засяяли — від обрію учвал мчав вершник. Здаля впізнавши Ньютона, Чжоу Вень-ван побіг йому назустріч, химерно вимахаючи руками. Ньютон швидко наблизився, притримав коня, зіскочив на землю і звичним рухом поправив перуку.

— Чого ти так волаєш? Хто знову відродив до життя цю примару? — Ньютон оглядівся навколо.

Чжоу Вень-ван не відповів, натомість, схопив Ньютона за руку й заторохтів:

— Товаришу, мій товаришу, послухай мене. Господь не залишив нас, насправді Він мав причини припинити контакти, і Він потребуватиме нашої допомоги в майбутньому. Це...

— Мені це відомо. Софони й мені передавали повідомлення, — відповів Ньютон, нетерпляче скидаючи з себе руку Чжоу Вень-вана.

— Отже, Господь одночасно передавав повідомлення багатьом товаришам. Це чудово. У Організації більше немає монополії на контакти з Господом.

— То організація досі існує? — Ньютон витер піт з чола білою носовою хустинкою.

— Звичайно. Фракція редемптористів припинила існування після завдання повсюдного удару, у лавах «Тих, що вижили» відбувся розкол, і вони виокремилися у самостійну силу, тому Організація на сьогодні — самі адвентисти.

— Тож атака на Організацію призвела до відмирання нежиттєздатних тканин, і це чудово.

— Якщо ви тут, значить, у лавах адвентистів, але про долю Організації вам нічого не відомо. То ви ні з ким не маєте зносин?

— Єдиним контактом для мене був товариш, і все, що він мені повідомив, — URL-адреса цього сайту. Мені вдалося не лише вижити після страшного глобального удару, а навіть і втекти.

— Ваша надзвичайна здатність до виживання добре стала в нагоді за часів правління Цінь Ши Хуан-ді.

Ньютон знову роззирнувся навколо.

— Тут взагалі безпечно?

— Цілком. Ми нині перебуваємо на нижньому ярусі багатоповерхового лабіринту, і виявити його майже не-

можливо. Навіть якщо це місце буде викрите, відстежити реальне місцезнаходження користувачів не вдасться. З міркувань безпеки після нападу на Організацію підрозділи ізольовані один від одного й горизонтальні контакти зведені до мінімуму. Але нам потрібне місце зустрічі для нових членів і буферна карантинна зона, тож це місце куди безпечніше, ніж зустрічі в реальному світі.

— Ви не помітили, що інтенсивність атак на Організацію в реальному світі кардинально знизилася?

— О, так, вони дуже хитрі й підступні. Вони чудово розуміють, що Організація — єдине джерело інформації про Господа і чи не останній шанс на отримання технологій, якими наділяє нас Господь, хоч би якими примарними видавалися всі ці шанси. Саме тому вони залишають Організацію можливості для існування, обмежуючи її розміри; проте, гадаю, невдовзі вони пошкодують про це.

— Але Господь не наділений здатністю хитрувати. Він не вміє грати в ці ігри, бо не розуміє правил.

— Саме тому Він так потребує нашої допомоги. Подальше існування Організації вкрай важливе, і що швидше товариші це зрозуміють, то ліпше.

Ньютон знову скочив на коня.

— Я поїду. Щоб залишитися, маю переконатись, що тут насправді безпечно.

— Запевняю вас, тут абсолютно безпечно.

— Добре. Якщо це так, то наступного разу я приведу з собою кількох товаришів. До побачення, — з цими словами Ньютон пришпорив коня і помчав геть. Щойно стукіт копит стих удалині, невеличке сонце раптово перетворилося на легячу зорю, і ніч огорнула цей світ темним саваном.

* * *

Ло Цзі лежав у м'якій постелі, ще сонними очима спостерігаючи за жінкою, яка щойно вийшла з душу й почала вдягатися. Сонце стояло вже високо, сяяло крізь порт'єри

так яскраво, що жіноча постать перетворилася на витончений монохромний силует, як у тій сцені з чорно-білого фільму, назву якого він забув. Але найліпше було б зараз пригадати її ім'я. То як її звать? Спокійно, спробуй спочатку пригадати її прізвище: якщо Чжан, то, швидше за все, її звать Чжан Шань. А якщо Чень, то, мабуть, Цзінцзін... Ні, так звали його колишніх. Можна було глянути на запис у телефоні, але він залишився в кишені, а одяг досі лежав купою на підлозі. До того ж, вони зустрілися нещодавно, і він ще, мабуть, не ввів її номера в телефон. Тому зараз найголовніше — не спитати в лоб: «Як тебе звать?», бо одного разу він таке втнув, і наслідки виявилися просто катастрофічними. Тут чоловік сфокусував погляд на телевізорі, який вона ввімкнула в беззвучному режимі. Транслявалося засідання великого круглого столу Ради безпеки ООН — хоча вже не існувало Ради безпеки, ці збіговиська мали іншу назву, складно пригадати, яку саме. Таке не варте уваги.

— Зроби гучніше, — попросив він. Прозвучало аж ніяк не лагідно, але це вже не мало жодного значення.

— Можна подумати, воно тобі цікаво, — відповідала дівчина, сідаючи і починаючи розчісувати волосся. Звук вона так і не ввімкнула.

Ло Цзі простягнув руку, взяв із тумбочки біля ліжка сигарету із запальничкою і прикурив. Вистромивши ноги з-під простирадла, він із очевидним задоволенням поворушив великими пальцями.

— Поглянь на себе. І ти ще нахабно називаєш себе вченим? — жінка у дзеркалі спостерігала, як він ворушить пальцями.

— Молодим ученим, — додав він, — поки що без досягнень. Але це тому, що я працюю так-сяк. Насправді я сповнений натхнення, ідеї, що спадають мені миттєво, в інших людей викристалізуються все життя... Віриш чи ні, але одного разу я майже зажив світового визнання.

— Через ту субкультуру?

— Ні. Була ще одна проблема, над якою я працював паралельно. Я заснував космічну соціологію.

— Що?

— Це нова наука, соціологія прибульців.

— А, ну звісно, — жінка відклала гребінець і взялася до макіяжу.

— Ти ж знаєш, що останнім часом науковці часто стають відомими? Я майже став зіркою в їхньому середовищі.

— Дослідників прибульців тепер як гною.

— Це лише після того, як уся ця чортівня стала загальновідомою, — Ло Цзі тицьнув пальцем у телевизор, який працював безгучно. Екран досі демонстрував великий круглий стіл, який люди обсіли, мов бджоли варення. Сюжет тривав надто довго як для новин, може, то була пряма трансляція? — Донедавна вчені взагалі не досліджували прибульців, а перекладали з місця на місце стоси архаїчних паперів, і один за одним робили собі ім'я. Але за якийсь час громадськість утомилася від культурної некрофільії цієї банди стариганів і настав мій зоряний час! — він підняв до стелі оголені руки. — Космічна соціологія, прибульці, безліч чужорідних рас. Їх число значно перевищує населення Землі, існують сотні мільярдів рас прибульців! Продюсер телевізійної програми «Лекційна» вів зі мною переговори про цикл передач. А потім сталося все це... — він провів рукою по колу й зітхнув.

Дівчина зовсім не слухала його, а стежила за рядками субтитрів, що повзли екраном.

— Ми залишаємо за собою право на будь-які дії щодо доктрини Ескапізму... Що це означає?

— Хто це сказав?

— Здається, Гальнов.

— Він має на увазі, що до прибічників Ескапізму потрібно застосовувати не менш жорсткі й рішучі заходи, ніж до ОЗТ, і кожен, хто насмілиться будувати ще один Ноїв ковчег, має отримати ракету в корму.

— Надто жорстоко, як на мене.

— Аж ніяк, це насправді розумне й виважене рішення. Я обмірковував це раніше. Та навіть якщо до цього не дійде, все одно ніхто нікуди не полетить... Ти не читала «Плавучого міста»*?

— Ні, це щось зі старого.

— Так, я читав його в дитинстві. Перш ніж Шанхай опиниться під водою внаслідок підвищення рівня океану, групи людей ходять по домівках і знищують усі рятувальні засоби, аби пересвідчитися, що живих не залишиться, якщо вижити не зможуть усі. Чи не найсильніше враження справила сцена з маленькою дівчинкою, яка приводить групу до дверей будинку і кричить: «У них залишилися жилети, я бачила!».

— Ти просто купка сміття й вважаєш все суспільство сміттєзвалищем.

— Цілковита маячня. Основною аксіомою економіки є непорушна істина: людина керується меркантильністю. Без цього чинника вся світова економіка зазнає колапсу. Соціологія поки не склала такого прогнозу, але він може виявитися ще похмурішим за економічний, бо правда завжди неприваблива... Купка людей змогла б відлетіти до зір, але якби це сталося, чим ми переймалися б насамперед?

— Чим переймалися б?

— Ось скажи мені, навіщо був той Ренесанс? А Велика хартія вольностей? Французька революція? Якби поділ на класи, касти, ранги й досі залишався актуальним, а порядок підтримувався залізною рукою закону, то коли настав би час, ті, хто має відлетіти, — відлетіли б, а хто мав залишатися — залишилися б. За часів династії Мін або Цін я відлетів би, а ти — залишилася б. Але нині це вже не спрацює.

* Прим. перекл. «Плавуче місто» (浮城, Fúchéng) — роман Ляна Сяошена, написаний 1992 року, основна дія якого відбувається в Шанхаї напередодні природної катастрофи.

— Я зраділа б, якби ти відлетів просто зараз!

І це була правда. Вони дійшли до моменту, коли їхні шляхи легко могли розійтися. І раніше Ло Цзі щоразу доводив стосунки з коханками до цього моменту: не зарано й не запізно. Любив сам керувати швидкістю досягнення цієї стадії та пишався рівнем своєї майстерності, особливо у цьому випадку, коли він знав жінку лише тиждень, а процес розставання відбувався легко й без ексцесів. Так само ракета відстрілює відпрацьовані розгінні ступені.

— Слухай-но, започаткування космічної соціології не було моєю ідеєю. Хочеш знати, чия вона? Ти будеш єдиною, кому я відкрию цю таємницю, тож не лякайся, — Ло Цзі спробував повернутися до попередньої теми.

— Та байдуже, я не вірю жодному твоєму слову, крім одного.

— О... Ну добре, облишмо це. То якому моєму слову ти віриш?

— Ти поспішаєш, а я хочу їсти, — і вона пожбурила на ліжко одяг, що лежав на килимі.

Вони снідали у великому ресторані готелю. Люди за сусідніми столиками мали напружений і збентежений вигляд. До пари долинали уривки розмов і окремі слова; Ло Цзі зовсім не хотів їх чути, але почувався ніби вогником свічки, на який літньої ночі зусібіч злітаються комахи. Слова проникали до його розуму поза волею: ескапізм; вільні технології як суспільне надбання; ОЗТ; переведення економіки на військові замовлення; база на небесному екваторі для зв'язку між поверхнею землі та космічним ліфтом; зміни в Статуті ООН у зв'язку з необхідністю оборони Землі; РОЗ на заміну Раді безпеки ООН; перший навколосезонний периметр попередження та захисту, створений з міжконтинентальних балістичних ракет і НПРО з метою захисту від розгортання софонів; режим незалежного будівництва кораблів власного космічного флоту в кожній країні з подальшою інтеграцією у новостворені Космічні сили Землі...

— Як сталося, що сьогодні виявилось таким сірим і нудним? — запитав Ло Цзі у фрустрації, відклавши ніж і виделку від нерозрізаної яєшні.

Жінка кивнула.

— О, так. Учора я дивилася по телевізору випуск шоу «Щасливий словник». «Отже, питання... — вона вказала виделкою на Ло Цзі, імітуючи голос ведучої. — За сто двадцять років до кінця світу житиме тринадцяте покоління ваших нащадків, чи не так?».

Ло Цзі знову взяв ніж із виделкою і похитав головою.

— Моїх нащадків — точно не буде. — Він прийняв таку позу, ніби став до молитви, й продовжив: — Тривала історія моєї родини обірветься на мені.

Жінка зневажливо гмикнула:

— Ти запитував у мене, яким твоїм словам я вірю. Ось саме цим. Ти вже казав це раніше. Ти — саме така людина.

«То це тому вона згодна мене покинути?»

Він не хотів з'ясовувати деталі, бо це чудово залагоджене розставання могло полетіти шкереберть; проте жінка, здавалося, чудово розуміла його думки й продовжила:

— Я така сама, як і ти — страшенно дратуюся, коли помічаю в інших власні риси.

— Особливо у представниках протилежної статі, — кивнув Ло Цзі.

— Проте якщо тобі потрібне виправдання, то це цілком відповідальна поведінка.

— Ти про рішення не мати дітей? О, так! — Ло Цзі тицьнув виделкою у бік людей за найближчим столиком, які обговорювали перехід економіки на військові замовлення. — Чи замислюються вони, яке майбутнє чекає на їхніх нащадків? Заробляти свій харч на стапелях верфі — звісно, верфі космічних кораблів, а наприкінці виснажливого робочого дня вистоювати довжелезні черги до суспільних їдальнь, з останніх сил втримуючи таці й знемагаючи від бурчання в порожньому череві, в очікуванні ополоника

не знати якої кашки... А коли вони подорослішають, то Дядько Сем потребуватиме... о, ні, Земля потребуватиме їх у славетних лавах об'єднаних військ.

— Останньому поколінню буде легше, воно матиме мету.

— О, так, вийти на пенсію, щоб зустріти кінець світу. Чудова перспектива. Як жалюгідно. До того ж, останнє покоління літніх людей цілком може голодувати. Проте навіть таке майбутнє нікого не лякає. Ти тільки поглянь, які вони вперті. Я впевнений: опиратимуться до останнього, і єдиною загадкою, що залишилася на сьогодні, є спосіб, у який буде винищене людство.

Після сніданку вони вийшли на вулицю, в теплі обійми вранішнього сонця. П'янке свіже повітря наповнювало відчуттям приємної легкості.

— Мені треба навчитися отримувати задоволення від життя. Якщо я зазнаю невдачі, буде дуже шкода, — сказав Ло Цзі, дивляючись у вуличну метушню.

— Нікому з нас це не до снаги, — відповіла дівчина й очима пошукала таксі.

— Тож... — Ло Цзі зацікавлено глянув на неї. Потреба пригадувати її ім'я відпала.

— Бувай, — вона кивнула; потиск руки й швидкий поцілунок.

— Можливо, в мене ще буде шанс тебе побачити, — він пошкодував про ці слова, щойно їх вимовив. До цієї миті все йшло просто чудово, навіщо ж створювати нові проблеми? Але його хвилювання виявилось зайвим.

— Не думаю, що є такі шанси, — відповіла вона й рвучко відвернулася. Від цього руху сумка з її плеча злетіла в повітря, й надалі Ло Цзі не раз викликав у пам'яті цей спогад, намагаючись зрозуміти, чи навмисним був її рух. Вона мала брендову сумку Lui Vuitton, і він частенько помічав у своїй безіменній коханки саме цей жест. Та цього разу сумка не просто злетіла вгору, а вцілила прямісінько йому в обличчя. Від інстинктивно сахнувся, зробив крок

назад, перечепився за пожежний гідрант і на повен зріст розпластався горілиць.

Це врятувало йому життя.

Бо поки вони спілкувалися, на дорозі просто перед ними зіткнулися лоб у лоб два автомобілі. Звук від удару ще лунав, коли водій іншого авто — «Фольксвагена Поло» — рвучко вивернув кермо, щоб уникнути зіткнення, й влетів саме туди, де стояла пара. Тож випадкове падіння Ло Цзі щасливо вберегло його від наїзду. «Поло» бампером зачепив лише одну ногу, яка ще висіла в повітрі, тож Ло Цзі розвернуло на землі на 90 градусів і перед його обличчям виявився багажник авто. Зі свого місця він не почув глухого звуку удару, але виразно побачив, як тіло жінки перелетіло через дах автомобіля й упало на проїжджу частину, мов безжиттєвий манекен. Бризки крові, які воно залишало по собі в польоті, мовби мали певне таємне значення. Вдивляючись у кривавий символ на землі, Ло Цзі нарешті згадав її ім'я.

* * *

У невістки Чжан Юаньчао почалися перейми, і її доправили до пологової зали, а всі інші члени родини у нервовому очікуванні з'юрилися у передпокої, де на настінний монітор виводилися показники життєдіяльності породіллі та немовляти. Чжана як ніколи досі сповнювали відчуття теплоти й людяності, схожі на згадки про давній приємний затишок Золотої доби, зруйнований Епохою кризи.

У передпокій зазирнув Ян Цзіньвень. Першою думкою, яка промайнула у Чжана, щойно він побачив товариша, було припущення, що той шукає нагоди, аби, вибачившись після сварки, наново налагодити стосунки. Проте швидко виявилось, що припущення помилкове: Ян і не привітався як слід, а схопив Чжана за руку й потягнув із передпокою в лікарняний коридор.

— Ти справді вклався у фонд порятунку? — запитав він.

Чжан відвернувся, не вшанував його відповіддю, та її легко можна було зрозуміти з пантоміми: «А тобі що до того?».

— Ти поглянь, сьогоднішня, — Ян простягнув газету, де в заголовок була винесена головна новина дня, видрукована величезними літерами: «СПЕЦІАЛЬНА СЕСІЯ ООН УХВАЛИЛА РЕЗОЛЮЦІЮ №117, ЯКОЮ ЕСКАПІЗМ ВИЗНАНИЙ ПОЗА ЗАКОНОМ».

Чжан пробіг очима статтю:

На спеціальній сесії Генеральної асамблеї ООН абсолютною більшістю голосів прийнято резолюцію, що проголошує доктрину Ескапізму порушенням міжнародних законів та суспільних звичаїв. У висловах, далеких від дипломатичної мови у тексті резолюції рішуче засуджуються розбрат і сум'яття в людському суспільстві, спричинені згубним впливом ідей втечі. Ескапізм таврується як безсумнівний злочин проти людства з точки зору норм міжнародного права. Резолюція закликає країни — члени ООН якнайшвидше впровадити відповідні норми й у національному законодавстві, щоб запобігти поширенню цього шкідливого руху.

У своїй промові Повноважний представник Китаю при ООН знову наголосив на відданості Китайського уряду ідеям боротьби з Ескапізмом і від імені китайських влади й народу рішуче підтримав ухвалення Резолюції №117. Він процитував лист-зобов'язання Китайського уряду щодо негайних заходів з розробки й імплементації у законодавство відповідних норм та ефективного комплексу дій, спрямованих на запобігання розповсюдженню ідей Ескапізму. Наостанок він сказав: «Ми маємо зміцнювати єдність і бути солідарними з міжнародною спільнотою в часи кризи, підтримувати принцип, визнаний міжнародним співтовариством: усе людство має рівне право на виживання. Земля — домівка всього людства, й ми не повинні відмовлятися від неї».

— Як... чому це? — розгублено пробурмотів Чжан.

— Хіба не зрозуміло? Трохи пометикуювши, легко втямити, що втеча до безкрайого космосу ніколи не спрацює. Проблема того, хто залишається, а кому пощастить відлетіти, апіорі не може бути вирішена. Ідеться не про звичайну соціальну нерівність, до якої ми всі звикли. Тут питання ставиться руба: хто житиме, а хто — приречений на смерть. І зовсім не важливо, за яким критерієм відбуватиметься відбір щасливців: еліта, багатії, чи прості смертні. Допоки хоч одна людина залишається на смерть, цей факт означає крах основних людських цінностей і етики, хоч би якою була мета проекту! Права людини та концепція загальної рівності глибоко закорінені в людських серцях. Нерівність у питаннях виживання — найгірша, а народи та країни, що залишилися на узбіччі, нізачо покійрно не очікуватимуть власної загибелі, якщо інші мають шанси на порятунок. Запекла конфронтація між двома угрупованнями обертатиметься на жорстоку боротьбу, аж поки хаос не охопить усю земну кулю. І ось тоді вже точно ніхто нікуди не відлетить! Резолюція ООН дуже мудра та своєчасна... Чжане, то скільки ти ввалив грошей?

Чжан швидко дістав мобільний і набрав номер Ши Сяоміна, але абонент виявився поза зоною досяжності. Ноги в старого підігнулися, й він почав сповзати стіною вниз, аж поки не опинився на підлозі. Чжан вклав у ту справу 400 000 юанів*.

— Телефонуй у поліцію! Є одна річ, якої малий Ши не знає: у старого Мяо є контакти його батька, відомо, де той працює. Нікуди цей шахрай від нас не подінеться.

Чжан так і сидів спиною до стіни. Нарешті похитав головою і насилу озвався:

— Його знайти ми зможемо, а ось гроші — навряд, він давно їх кудись прилаштував. Що я скажу родині?

* Прим. перекл. Сума, на час написання книги еквівалентна приблизно 65 000 доларів США.

Почувся крик немовляти, і медсестра вигукнула: «Номер дев'ятнадцятий, хлопчик!». Чжан підхопився з місця і кинувся до передпокою. Зараз усе інше здавалося несуттєвим.

Упродовж тридцяти хвилин очікування, поки народжувався його внук, десять тисяч інших немовлят Землі побачили цей світ, і їхній крик злився у могутній, чудовий хор. Ще до їхнього народження закінчилася Золота доба людства, й попереду на них чекали тільки складні часи та грізні випробування.

* * *

Єдине, що Ло Цзі знав достеменно: крихітна кімнатка, в якій його замкнули, розташовується під землею, дуже глибоко під землею. Всю глибину спуску він відчував ще в ліфті (це був один із тих старомодних механізмів із ручним управлінням із кабіни, які майже зникли нагорі), і його відчуття підтвердилися нумерацією поверхів, які вони проминали. Ліфт зупинився на –10-му! Ло Цзі знову обвів кімнатку поглядом: простеньке вузьке ліжко, інше немудряще вмеблювання та старовинний письмовий стіл із масивного дерева. Аж ніяк не тюремна камера, радше кімната охорони. Вочевидь люди тут не з'являлися давненько, бо хоча постільна білизна й була свіжа, на всьому довкола лежав наліт вогкості й цвілі.

Вхідні двері прочинилися, й до кімнатки увійшов дебелий чолов'яга середнього віку з очевидними ознаками втоми на обличчі. Він кивнув Ло Цзі.

— А, докторе Ло. Я складу тобі компанію, хоча ти прибув зовсім нещодавно й навряд встиг знудитися.

«Прибув» — гарне слівце дібрав, подумав Ло Цзі, а чого не «запхали» у цю діру? На підтвердження цього здогаду серце тьохнуло від страху. Хоча люди, які його сюди привезли, були втіленням чемності, він заарештований.

— Ви — офіцер поліції?

— Колись був. Ши Цян моє ім'я, — знову кивнув чоловік, присів на краєчок ліжка, дістав пачку сигарет. Ло Цзі подумав, що дим не знайде виходу з цього замкненого приміщення, але вимовити це вголос не наважувався. Ши Цян, здається, прочитав його думку, бо, роззирнувшись довкола, мовив: — Тут десь має бути витяжка, — простягнув руку до одвірка, смикнув звислий шнур, яким змусив рухатися лопаті прихованого вентилятора. Такі вимикачі нагорі теж давно відійшли в минуле, тож нині добре пасували до червоного дискового телефонного апарата, вочевидь у неробочому стані, що припадав пилом у кутку. Ши Цян простягнув Ло Цзі сигарету, яку той прийняв по миттєвому ваганні.

Коли прикурили, Ши Цян поцікавився:

— Ще трохи зарано спати, тож поговоримо?

— То питай, — відповів Ло Цзі, нахилиючись і випускаючи клуби сигаретного диму.

— Що питати? — здивувався Ши Цян.

Ло Цзі рвучко зіскочив з ліжка й відкинув геть недопалок.

— Які у вас підозри щодо мене?! Це ж зрозуміло, що йдеться про випадкову дорожньо-транспортну пригоду! Спершу зіткнулися ті дві автівки, а водій третьої намагався уникнути зіткнення, і його автівка, об'їжджаючи, вдарилася її! Все просто й очевидно, — він простягнув відкриті долоні й замовк.

Ши Цян підняв очі й зміряв Ло Цзі довгим поглядом. Раптом у втомлених очах запалав вогник, і в них проступило щось дивне, досі приховане десь глибоко всередині. Погляд став таким пильним, у ньому було стільки життєвої мудрості, що Ло Цзі зніяковів.

— Ти почав цю розмову, не я. Ти перший згадав про цей випадок. Щиро кажучи, я й не знаю нічого цікавого про обставини згаданої пригоди. Та й не про це мова. Ну-бо, сідай.

Ло Цзі й далі стояв перед Ши Цяном і правив своєї:

— Я знав її лише близько тижня. Ми зустрілися в барі біля школи, й коли сталася аварія, я навіть не міг пригадати, як її звать. От скажи мені, що такого могло бути між нами, аби ви підозрювали мене?!

— Не пригадуєш її імені? То й не дивно, що ти не переймаєшся її смертю. Знав я й іншого генія з такими самими закидами. О, що за яскраве життя у доктора Ло — щоразу нова подружка. І які це жінки, овва!

— Це що, злочин?

— Та ні, я ж просто заздрю. Маю в своїй роботі одне непорушне правило: не читаю нотацій і не висловлюю суджень. Хлопці, з якими доводилося мати справу, були ще тими покидьками, і якби я взявся їм вичитувати: «Та що ж ви накоїли? Подумайте про батька з матір'ю, про шкоду, завдану суспільству» й так далі, то це не мало б жодної користі. Простіше й ефективніше було би просто бити пики.

— Давайте ліпше поговоримо про загибель дівчини, офіцере Ши. Ви справді вважаєте, що то я її вбив?!

— Дивися, ти знову повертаєш розмову на те, що тебе цікавить. Тепер ти заявляєш, що міг її вбити. А ми просто теревенили про те, про се. Куди ти так поспішаєш, га? Ти ж новачок у цьому, це очевидно.

Ло Цзі мовчки витріщився на Ши Цяна, й кілька секунд єдиним звуком у кімнаті залишався гул вентилятора. Він раптом загадково посміхнувся й дістав з кишені власні сигарети.

— Ло, друже мій, — вів далі Ши Цян, — послухай мене: нас із тобою звела доля. У моїй практиці шістнадцять розслідувань закінчилися винесенням смертного вироку, й дев'ятьох зі звинувачених я особисто етапував на страту.

Ло Цзі простягнув сигарету Ши Цяну:

— Ну, цього задоволення я тобі точно не подарую. Тож зроби ласку, напружся, щоб зв'язатися з моїм адвокатом.

— Ну, ось і чудово, хлопчику мій! — Ши Цян задоволено лягнув Ло Цзі по плечі. — Таке ставлення до про-

блем імпонує мені! — Він за плечі притягнув Ло Цзі до себе й крізь клуби диму промовив: — Ти міг у житті багато чого бачити, але те, що сталося з тобою... Насправді я хочу тобі допомогти. Знаєш цей жарт: дорогою до місця страти злочинець скаржить на дощ, а кат йому каже: «Нема чого нарікати! Тобі ж не доведеться, як мені, плентатися назад!». Саме так маємо думати ми з тобою, плануючи майбутнє. Ну гаразд, нам завтра рано вирушати, тож давай ліпше влягатися.

— Вирушати? — Ло Цзі спантеличено глянув на Ши Цяна.

Цієї миті почувся стукіт і до кімнатки ввійшов молодий чоловік із проникливими очима, опустив на підлогу велику сумку й мовив:

— Капітане Ши, плани змінилися. Ми рушаємо негайно.

* * *

Чжан Бейхай обережно відчинив двері до батькової палати. Той напівлежав на подушках, але мав куди ліпший вигляд, ніж Чжан собі уявляв. Золотаві відблиски призахідного сонця падали на обличчя хворого, й від них щоки ледь рожевіли, тож батько не скидався на людину, яка стоїть за півкроку до смерті. Чжан скинув формений кашкет, почепив на вішак при стіні й присів обіч ліжка. Не запитав про хворобу, бо знав, що батько відповідь із солдатською прямою, а син не хотів чути правдивої відповіді.

— Батьку, я приєднався до Космічних сил.

Старий чоловік кивнув, але не озвався й словом. Батько з сином далі не говорили, але це мовчання було змістовнішим за слова й містило більше інформації, ніж розмова. Змалку й до сьогодні батько виховував Чжана більше мовчки, ніж спілкуючись. Слова були тільки знаками пунктуації у нескінченній тиші. Саме тому, що батько був таким неговірким, Чжан і став тим, ким він був на той час.

— Як ти й передбачав, прийнято рішення щодо розгортання космічного флоту саме на базі морського. Командування схиляється до думки, що способи й теоретичні закони ведення битв саме на морі є основою тактики в космічній війні.

— Так воно і є, — батько знову кивнув.

— То що я маю робити?

Ну ось це запитання й озвучене, батьку. Воно коштувало мені безсонної ночі, перш ніж я зважився. І тепер, щойно побачив тебе, знову починаю вагатися, адже знаю, що таке запитання чи не найбільше тебе розчарує. Пам'ятаю, як закінчив магістратуру та вступив на службу у флоті офіцером-слухачем. А ти тоді сказав: «Бейхаю, на тебе попереду чекає ще довгий шлях. І я кажу тобі це, бо читаю тебе ніби відкрити книгу. Твій розум, твої думки ще досить примітивні й не мають справжньої глибини. Того дня, коли я вже не зможу легко читати твої думки або зрозуміти твої наміри, ти насправді станеш дорослим». А коли настав той час і я нарешті виріс і ти не зміг прочитати моїх думок, ти не висловив ані найменшого жалю через неспроможність розуміти власного сина. Але я знаю: це не так, хоча твій син і став тією людиною, на зростання якої ти сподівався. Я не дуже привітний і люб'язний, проте добре підготовлений до виживання й здатний досягти успіхів у складному й небезпечному світі військово-морського флоту. Нині ж, коли по 30-річному вихованні, в найкритичніший момент, коли твій син ставить таке запитання, це ніщо інше, як повний провал виховного процесу, тренувань і всього твого життя. Проте, батьку, дай мені відповідь, благаю. Твій син не такий міцний, як ти гадаєш. Цього разу я потребую відповіді, як ніколи досі.

— Подумай ще як слід, — відповів батько.

Добре, батьку. Ти відповів, і як багато ти мені доніс. Сенс цих слів неможливо вмістити в тридцять тисяч.

Повір власному синові: я чую і розумію ці слова всім своїм серцем. Але мені потрібна пряма відповідь, бо це дуже важливо.

— А після того, як подумаю? — спитав Чжан. У нього раптово спітніли долоні й чоло вкрилося рясними, липкими краплями.

Тату, пробач мені. Якщо я вже розчарував тебе, дозволь ще побути дитиною, аби отримати важливі відповіді.

— Бейхаю, можу лише повторити, що тобі варто ретельно все обмірковувати, перш ніж діяти, — відповів батько.

Дякую, тату. Твоя відповідь прояснила все, тепер мені все зрозуміло.

Чжан забрав руку з простирадла, взяв змарнілу, майже невагому батькову руку й мовив:

— Батьку, я більше не виходитиму в море. Тепер я частіше тебе навідуватиму.

Хворий похитав головою:

— У тебе тут нема важливих справ, виконуй службові обов'язки.

Вони поговорили ще трохи: спочатку про справи сімейні, потім про будівництво космічного флоту, й батько висловив багато суджень та ідей також стосовно безпосередніх службових обов'язків Чжана. Вони обговорили форми і розміри майбутніх космічних кораблів, залюбки посперечалися про новітню зброю на борту цих кораблів, не оминули увагою навіть застосовність Теорії морської могутності Мехена* у космічних війнах...

* *Прим. перекл.* Теорія Морської могутності — геополітична концепція американського військового морського теоретика й історика, контр-адмірала, одного із засновників геополітики Альфреда Мехена, яка стверджує, що головним чинником сили держави є наявність військово-морського флоту. Термін уперше згадується у його праці «Вплив морської сили на історію, 1660–1783», написаній 1890 року.

Але ця бесіда не мала великого значення, батько з сином ніби просто вправлялися в жонглюванні словами. Що насправді мало значення, то це три фрази, передані від серця до серця:

«Подумай ще як слід».

«А по тому, як подумаю?»

«Бейхаю, можу лише повторити: варто ретельно все обмірковувати, перш ніж діяти».

Розпрощавшись із батьком Чжан попрямував до дверей і вже на виході з палати озирнувся, аби ще раз глянути на рідну людину. Призахідне сонце вже не освітлювало батька, його вкрила легка тінь. Чжан вдивлявся в темряву, що насувалася, око ловило останні відблиски світла на протилежній стіні.

У миті, коли за обрієм згасають останні сонячні промені, небо неймовірно мальовниче. Ті напівзгаслі промінчики так само мерехтіли на мільйонах бурхливих хвиль розгніваного океану, що вічно мчали без упину; пронизували рвучкі хмари, які сунули на захід, мов пелюстки райських квітів розсипаючись великими золотавими плямами між чорнилом, розлитим у небесах, і поверхнею води. Там, куди не сягали ці відблиски, панувала безкрая темна ніч, а над нею нависали ще темніші хмари. З неба ринула злива, неначе за божественним задумом створюючи завісу між морем і раєм, і лише блискавка час від часу освітлювала безмежжя чорнильної порожнечі, вихоплюючи з небуття снігові шапки піни, які зривалися з хвиль.

У одній з таких плям боровся за життя есмінець, що вискочив з глибокої западини між двох важких валів і щосили намагався здійснити ніс над гребенем. Хвиля з усією міццю, з шаленим гуркотом ударила корабель у ніс, здійняла міриади бризок і водяного пилу, які миттєво жадібно поглинули золоті відблиски призахідного

сонця, немовби птах Пен* розправив на все небо величезні блискучі крила...

Чжан надягнув військовий кашкет із емблемою Космічних сил Китаю і промовив сам до себе: «Тату, ми, на моє щастя, мислимо з тобою однаково. Я не принесу тобі слави, а спокій — напевно».

* * *

— Пане Ло, вам треба перевдягнутися, — промовив молодик, який щойно увійшов до приміщення, й опустився навколішки біля сумки, поставленої на підлогу. І хоча він здавався украй тактовним, Ло Цзі все одно відчував дискомфорт, мовби проковтнув муху й не знав, що з цим робити. Проте коли молодик дістав одяг із сумки, виявилося, що це зовсім не тюремна роба, а звичайний з вигляду коричневий піджак. Ло Цзі взяв його до рук і зауважив, що він пошитий із якоїсь незвичайної матерії, занадто грубої як на просту тканину. Ши Цян із молодиком дістали з сумки такі самі піджаки, але інших кольорів.

— Ну-бо, надягай. Він комфортний, вітер не продуває, та спеки не відчуєш. Якби ми натягнули на тебе одяг старого зразка, ти запарився б до смерті.

— І куленепробивний, — додав молодик.

Кому потрібна моя смерть? — подумав Ло Цзі, перевдягаючись.

Трійця вийшла з кімнати й попрямувала коридорами до ліфта. Попід стелею звивалися короби вентиляційних труб квадратного січення, а обабіч траплялися важке-лецькі гермозатвори. Ло Цзі вгледів на плямистій стіні

* *Прим. перекл.* Пен (鵬, péng) — гігантський птах у давньокитайській міфології. Крила Пена подібні до дощових хмар із розмахом на кілька тисяч лі (понад тисячу кілометрів). Після перетворення Пен відлітає в небесний ставок країни Наньмінь («південний морок»), при цьому вітер, що здійснюється від змаху його крил, розганяє хвилі на три тисячі лі (близько півтори тисячі кілометрів).

частину вже давно збляклого, проте добре знайомого йому слогана: «Копай глибокі тунелі, тримай багаті запаси, не звеличуйся над іншими».*

— Бомбосховища? — Ло Цзі звернувся до Ши Цяна.

— Незвичайні. На випадок ядерної війни — витримують найближчий вибух атомної бомби. Проте зараз вони вже занедбані. А колись, аби потрапити в це місце, потрібно було належати до певної дуже нечисленної групи людей.

— То ми зараз у... Сішані**? — Ло Цзі чував такі історії. Ні Ши Цян, ні його супровідник не відповіли. Вони ввійшли до кабіни старого ліфта, й він тієї миті рушив з металевим скреготінням, що відлунювало, мов грім. Цього разу оператором ліфта був поліціант, озброєний пістолетом-кулеметом. Він очевидячки вперше керував цим стародавнім механізмом, бо лише по численних спробах їм вдалося зупинитися на майданчику поверху —1.

Вийшовши з ліфта, Ло Цзі побачив, що весь поверх займає простора зала з низькою стелею, щось на кшталт підземного паркінгу. Навколо стояли численні автівки, двигуни деяких працювали, й через продукти згорання дихати в цьому закритому приміщенні було важко. Багато постатей виднілися обіч припаркованих автівок; дехто міряв кроками простір між ними. За єдине джерело світла слугувала лампа, увімкнена в одному з дальніх кутів, тому

* *Прим. перекл.* Від 60-х років ХХ століття у Китаї збудували широчезну мережу тунелів протяжністю більш ніж 4000 кілометрів, яку часто називають «Підземною Великою стіною», де розташовувалися командні центри, пускові шахти ядерних ракет й інші споруди цивільної протиповітряної оборони. Цитата приписується Мао Цзедуну, хоча докази цього відсутні.

** *Прим. перекл.* Сішань (西山, Xīshān — «Західні гори») — гори на північно-західній околиці Пекіна. Окрім численних буддистських храмів, у глибині масиву також розміщений підземний командний центр китайської армії. Побудований у вигляді прихованого від стороннього ока величезного підземного бункера, зведеного за сприяння СРСР у 1950-х роках. За функціональним призначенням подібний до Пентагону.

в залі панував півморок і більшість людей здавалися безтілесними тінями. Лише в кількох осіб, які стояли ближче до світла, можна було розгледіти виразні людські риси. Коли Ло Цзі з супроводом теж наблизилися до освітленого кутка, зміг з'ясувати, що всі присутні — солдати у повному екіпіруванні й зі зброєю. Деякі офіцери щось нервово вигукували у рації, намагаючись перекричати ревіння двигунів.

Ши Цян упевнено повів Ло Цзі між двох рядів авто. Молодик тупотів позаду. Червоне світло задніх ліхтарів автівок на додачу до лампи в кутку просотувалося у щілини між рядами автомобілів, мерехтіло мінливим візерунком спалахів на темній постаті Ши Цяна. Ло Цзі це нагадувало бар, де він зустрів ту дівчину.

Ши Цян відчинив перед Ло Цзі дверцята машини, біля якої зупинився, пропустив його вперед. Усередині Ло Цзі виявив, що попри просторий салон автівка обладнана лише крихітними віконцями, й вочевидь у її раму вмонтована бронекапсула з грубими стінами. Крізь шибки майже не проникало світло — швидше за все, вони теж були куленепробивними. Бронеавтомобіль. Дверцята залишалися непричиненими, тож Ло Цзі чув розмову Ши Цяна з молодиком:

— Капітане Ши, вони щойно телефонували й повідомили, що вкотре перевірили весь маршрут. Уся охорона супроводу також поінформована й приведена до бойової готовності.

— Обстановка на маршруті надто складна, а ми встигли всього кілька разів перевірити всі деталі. У такій обстановці складно зберігати спокій. А щодо охорони на маршруті, то я вже казав: щоб на вас не напали, маєте думати так само, як вони. От якби ти був на їхньому місці, де влаштував би засідку? Доведеться ще раз проконсультуватися у фахівців з підрозділу армійської поліції... До речі, як відбудуватиметься передавання?

— Вони не повідомили.

Ши Цян перейшов на крик:

— Сучі діти! Не обговорити одну з найважливіших деталей!

— Капітане Ши, скидається на те, що керівництво ухвалило рішення, згідно з яким ми маємо залишатися до кінця.

— Та хоч до кінця життя, проте сфери відповідальності слід чітко розмежувати! До цього моменту відповідальні ми, після — вони.

— Вони нічого не сказали... — молодик здавався спантеличеним.

— Чжене, я розумію, що ти аж ніяк не в захваті від того, чим доводиться займатися після підвищення генерала Чана. Його колишні підлеглі дивляться на нас як на вошей. Але ж мусимо мати бодай крихту самоповаги, чи не так? Надто гордими поставали? Свист куль хоча б раз чули, чи, може, підстрелили хоч когось? А минулу операцію взагалі перетворили на цирк із усіма цими прибамбасами «за останнім словом науки й техніки». Навіть літак АВАКС притягли. А коли дійшло до конкретних дій, хто врешті-решт знайшов місце зустрічі? Ми. Саме тому нас таки залучили... Чжене, переведення всіх вас сюди коштувало мені неабияких зусиль, тож я думаю, чи не на шкоду це вам?

— Капітане Ши, не говоріть так.

— Буремні часи настали. Ти це розумієш? Мудрість уже не цінується, кожен воліє власні помилки перекласти на інших, тож хоч-не-хоч постійно мусиш остерігатися... З тобою я такий відвертий лише тому, що не знаю, скільки мені лишилося, й усе це може впасти на твої плечі.

— Капітане Ши, вже давно час приділити увагу вашій хворобі. Керівництво ж вас внесло до переліку осіб, яким потрібна гібернація?

— Е-е-е, у мене повно справ, які треба владнати: дім, робота. Та й ти ж не думаєш, що мені байдуже, що ви тут поробляєте?

— Нами не переймайтеся. А ось у вашому стані вкрай необхідно зважати на хворобу — сьогодні вранці ви вже не могли спинити кровотечу з ясен.

— То дурня. Я ж бо щасливець, ти знаєш. У мене тричі стріляли, й тричі зброя давала осічку.

Цієї миті машини з одного боку зали почали відїжджати. Ши Цян сів у авто й зачинив дверцята. Коли сусідня автівка рушила, їхня поїхала слідом. Ши Цян старанно запнув вікна з обох боків шторками й підняв непрозорий екран, який відділив водія від пасажирів. Тепер Ло Цзі не міг і носа вистромити назовні. Рація Ши Цяна постійно бурмотіла щось незрозуміле, він час від часу уривчасто відповідав.

Невдовзі Ло Цзі таки озвався:

— Я бачу, що справи видаються ще складнішими, ніж було озвучено.

— Так, зараз усе стає лише складнішим, — буркнув Ши Цян мимохідь, не відриваючись від рації.

Більше не розмовляли, хоча їхали близько години, зате без пригод.

Коли машина зупинилася, Ши Цян вибрався з неї, знаками наказав Ло Цзі залишатися всередині та причинив дверцята. Відразу почувся гул, здавалося, звідкілясь згори. Минуло кілька хвилин, і Ши Цян знову відчинив дверцята, запросив Ло Цзі до виходу. Опинившись зовні, він миттю збагнув, що місцем призначення виявився аеропорт.

Гул, який чувся раніше, значно погучнішав, Ло Цзі глянув угору й побачив кілька гелікоптерів, що зависли просто в них над головами. Кабінами повітряні машини розвернулися в протилежні боки, тож скидалися на двох грізних птахів, кожен з яких невсипущим оком оглядав порожній простір зокола. Ло Цзі опинився перед літаком, з вигляду пасажирським, проте ні логотипу авіакомпанії, ані будь-яких розпізнавальних знаків звідси видно не було.

Машину припаркували просто біля трапу, й Ло Цзі у товаристві Ши Цяна піднявся на борт літака. Перш ніж увійти до салону, він озирнувся, й першим, що трапилося на очі, були винищувачі, вишикувані неподалік. Отже, аеропорт не цивільний. Ближче до літака він побачив конвой супроводу — машини й солдати, які висипали з них, утворили кільце навколо літака. Сонце висіло низько над обрієм, і літак відкидав на злітну смугу поперед себе довгу тінь, схожу на знак оклику.

Ло Цзі з Ши Цяном увійшли в салон. Їх зустріли троє чоловіків у однакових чорних костюмах, провели першою, безлюдною частиною салону, що відрізнявся від звичайного пасажирського хіба що меншою кількістю рядів крісел — їх було всього чотири. У середній частині Ло Цзі опинився неначе у просторому робочому кабінеті, поєднаному з вітальною, а крізь напіввідчинені двері побачив, що у хвості літака обладнана окрема спальня. Умеблювання в стриманому стилі дібрали зі смаком і ергономічно розставили, тож якби не зелені паски безпеки, ніщо не нагадувало би пасажирові, що він на борту літака. Ло Цзі знав: такі літаки у всій країні — на пальцях лічені.

Двоє з супроводу мовчки зникли за ще одними дверима у хвостовій частині, а наймолодший, який залишився, нарешті заговорив:

— Розташовуйтеся, де вам зручніше, але пристібніть-ся та не знімайте пасків упродовж всього польоту. Коли ляжете спати, скористайтеся спеціальним спальним мішком, і його теж пристібайте надійно. Також не залишайте речей не закріпленими, щоб не полетіли шкереберть. Намагайтесь якомога менше пересуватися літаком. Якщо вже виникне нагальна потреба кудись піти, попередьте командира завчасно. Поряд із кожним кріслом і диваном вмонтовані кнопки зв'язку: натиснули — і говорите. Так само можете цілодобово за найменшої потреби викликати нас.

Ло Цзі здивовано глянув на Ши Цяна, той пояснив:

— Літак може час від часу виконувати захисні акробатичні фігури й маневри.

Супровідник кивнув:

— Так і є. Якщо вам буде щось потрібно, повідомте. Можете називати мене Сяо Чжан. Я принесу вам вечерю, щойно вийдемо на ешелон польоту.

Сяо Чжан пішов, і Ло Цзі з Ши Цяном, дотримуючись інструкцій, сіли на диван та пристігнули паски безпеки. Ло Цзі ще раз роззирнувся довкола й упевнився: якби не круглі вікна й стіни, вигнуті арками, внутрішнє оздоблення жодною деталлю не виказувало б того, що вони на борту літака. Тож виникало дуже дивне відчуття: навіщо пристігатися пасками безпеки у цьому звичайному офісі? Проте невдовзі ревіння турбореактивних двигунів і легка вібрація корпусу допомогли зрозуміти, що вони все-таки в літаку. Ще хвилин за дві шум двигунів змінився, їх втиснуло в спинку дивана. Вібрації корпусу припинилися, натомість підлога офісу ніби піднялася під певним кутом. Літак набирав висоту, й промінь призахідного сонця проник крізь шибку ілюмінатора, розсипався обшивкою салону точнісінько так само, як і десять хвилин тому останні промені цього дня завітали до лікарняної палати батька Чжана Бейхая.

* * *

Коли літак із Ло Цзі на борту пролітав над узбережжям, за десять тисяч метрів під ним, на поверхні землі, У Юе з Чжаном Бейхаєм знову дивилися на корпус недобудованого «Тана». Вони опинилися зараз ближче до тих двох військових, ніж будь-коли в минулому, й не наблизяться більше довіку.

Запали сутінки, оповили велетенський корпус корабля. Цього разу спалахів від зварювання значно поменшало, та й освітлення доку потьмяніло.

У Юе та Чжан Бейхай уже не належали до флотської касти.

— Я чув, що Головний департамент озброєнь ухвалив рішення про відмову від проекту «Тан», — сказав Бейхай.

— Хіба це нас обходить? — холодно озвався У Юе та перевів погляд з недобудованого «Тана» до останньої смужки світла на Заході.

— Ти не в гуморі відтоді, як ми ввійшли до складу Космічних сил.

— І ти знаєш, чому. Ти завжди легко міг читати мої думки, інколи навіть краще за мене розуміючи мої прагнення. І час від часу нагадувати, що мені насправді потрібно.

Бейхай розвернувся і прискіпливо глянув на У Юе:

— Ти почувашся ніяково, бо вступив у війну на боці приречених на поразку. Ба більше, ти заздриш останньому поколінню, на чю долю випаде безпосередня участь у космічних битвах. Молодості притаманне прагнення загинути в бою. Те покоління битиметься до останнього подиху та знайде вічний спочинок у просторах космосу разом із величними кораблями. Але витратити власне життя лише на підготовку до безнадійної від початку війни тобі надто важко.

— Маєш щось, аби змусити мене змінити думку?

— Ні, позаяк у твоїй свідомості надто глибоко закорінені культ технологій і впевненість у перемозі лише з їх допомогою. І я давно зрозумів, що не в змозі змінити твоє світосприйняття. Все, на що я здатен, — лише зменшити шкоду, що її може завдати нашій справі такий тип мислення. Крім того, я не вважаю перемогу людства у цій війні чимсь нереальним.

У Юе вийшов із заціпеніння й зиркнув на колегу:

— Бейхаю, я завжди вважав тебе людиною з раціональним мисленням. Ти постійно виступав проти будівництва «Тана» й не раз, за кожної нагоди офіційно висловлював сумніви щодо необхідності розбудови національного океанського флоту, аргументуючи це тим, що цей вектор розвитку вступає у протиріччя з нашим географічним положенням і національними інтересами. Ти

обстоював ідею, начебто наш флот має діяти здебільшого в територіальних водах і залишатися під захистом вогневої міці прибережних баз, тож гостра на язик молодь із гарячими головами називала твої міркування «стратегією черепахи». Але ти не зважав... Тепер поясни мені, як ти від подібних стратегем сягнув аж можливості перемоги у космічній війні? Ти справді вважаєш, що вутлі дерев'яні шкаралупки можуть пустити на дно авіаносець?

— У перші роки по створенні КНР наш флот дерев'яними човнами топив гоміньданівські есмінці; а ще раніше наша кавалерія завдавала поразок танковим підрозділам супротивників.

— Ми не можемо ці легендарні прецеденти брати за основу загальної теорії ведення військових дій.

— У цій війні цивілізації Землі не знадобиться теорія ведення військових дій у звичайному розумінні. Нас цілком задовольнять винятки з неї, — Бейхай вказав пальцем на У Юе.

У Юе відповів саркастичною посмішкою:

— Мені цікаво було б почути, у який спосіб ти збираєшся втілювати в життя ці винятки?

— Звісно, я не маю жодного уявлення про характеристики озброєння майбутніх космічних кораблів. І якщо ти запропонував шкалу — дерев'яний човен проти авіаносця, гадаю, це питання безстрашності, рішучості й упевненості в перемозі слабшого над фаворитом. На човні може бути команда аквалангістів, яка чекатиме на авіаносець у найвірогідніших точках маршруту. Побачивши наближення цілі, аквалангісти пірнають, а човен пливе геть. Коли корабель проходить повз команду, яка причаїлася на глибині, вони встановлюють бомбу на днище... Мабуть, реалізувати подібний план украй складно, проте неможливим це аж ніяк не назвеш.

У Юе кивнув на знак згоди:

— Так, дехто пробував втілити у життя подібні задуми. За часів Другої світової війни англійці намагалися пото-

пити «Тірпіц» за допомогою мінісубмарин. У 80-х роках під час Фолклендської війни декілька аргентинських командос і бойових плавців за допомогою магнітних мін італійського виробництва планували диверсію на англійській військово-морській базі в Гібралтарі*. Тобі відомі результати.

— Проте зараз ми маємо більше, ніж прості дерев'яні шкаралупки. Атомна бомба потужністю в 1-2 кілотонни матиме такий самий розмір, як ті міни, що їх намагалися транспортувати бойові плавці. Якщо прикріпити її на днище авіаносця, ти не просто пустиш на дно найбільший у світі корабель, а й зітреш його на порох.

— Інколи мене дивує твоя бурхлива уява, — з посмішкою відповів У Юе.

— Я переконаний у можливості нашої перемоги, — Бейхай, перевів погляд на корпус «Тана», на якому миготіли відблиски далеких спалахів зварювання.

У Юе також глянув на кістяк судна. Цього разу він уявив собі «Тан» не покинутою античною фортецею, а ще давнішою скелею, суцільно подовбаною глибокими печерами, й снопи іскор бачилися мерехтливими вогниками в тих печерах.

* * *

Після зльоту й під час вечері Ло Цзі не розпитував Ши Цяна про те, що сталося і куди вони врешті-решт прямують. Якби той володів інформацією і хотів поділитися нею з Ло Цзі, то, безумовно, все розповів би. Тож Ло Цзі відстібнув паски безпеки й підійшов до ілюмінатора з наміром виглянути назовні, хоча й був цілком переконаний, що нічого не побачить у нічній темряві. Ши Цян підійшов до нього й опустив захисну шторку, мотивуючи це тим, що нічого цікавого побачити точно не вдасться.

* Прим. перекл. Автор говорить про операцію «Альхесірас».

— Просто поговорімо ще трохи, а потім вкладаємося спати, згода? — сказав Ши Цян і дістав був сигарети, але, мабуть, згадав, що вони в літаку, й знову запхав їх у кишеню.

— Спати? Тож летіти нам довгенько?

— Що з того? Кого це бентежить у літаку зі спальнею? І ми сповна скористаємося цією розкішшю.

— Ти відповідальний лише за моє успішне прибуття у точку призначення, чи не так?

— На що тобі скаржитися? Не доведеться мокнути на зворотному шляху! — Ши Цян широко посміхнувся, вочевидь задоволений повтореним жартом. Гумор на межі фолу, напевне, приносив йому задоволення. Та потім він раптом посерйознішав: — Мені відомо про твою поїздку не більше, ніж тобі. Можеш засинати з думкою, що хтось із делегації, яка тебе зустрине, зможе детально розтлумачити, що й до чого.

— Я довго думав про те, що сталося, і дійшов єдиного можливого висновку.

— Ну ж бо, просвіти мене, й побачимо, чи збігаються наші здогади.

— Вона була звичайнісінькою людиною, тож, мабуть, мала певні неординарні родинні чи соціальні зв'язки. — Ло Цзі не знав нічого про родину дівчини, як і багато чого про попередніх коханок: все, що вони йому розповідали про себе, було не вартим уваги й запам'ятовування.

— Про кого ти говориш? А, та твоя коханка на тиждень. Викинь її з голови, тобі ж вочевидь байдуже. Проте, якщо дуже кортить, то зіставляй її ім'я та обличчя з котримсь із бонз.

Ло Цзі подумки пошукав збігів, проте марно.

— Ло, друже мій, ти блефувати вмієш? — запитав Ши Цян. За час спілкування з ним Ло Цзі вже вивів для себе закономірність: коли помітно, що Ши Цян придурюється, він звертається так: «хлопчику мій». Коли ж розмова серйозніша, звертання трансформується у «друзе мій».

— Я маю блефувати?

— Безумовно... Якщо запитуєш, то давай я тебе трохи навчу. Звичайно, я не так уже на цьому знаюся. Моя робота здебільшого обмежується запобіганням шахрайству та викриттям махінацій різного ґатунку. Тож поділюся з тобою деякими прийомами й техніками допиту. Це найпростіші речі, проте можуть стати у пригоді в майбутньому, й ти впорасься, коли прийде час. Перша, найм'якша і найпростіша річ: скласти детальний список запитань, що стосуються справи. Що більше, то ліпше. Просто заповни аркуші запитаннями, перемішай важливі моменти з безглуздими подробицями. Ретельно проштудій їх одне за одним, прискіпливо записуючи відповіді. Дійшовши до кінця, повертайся до початку й повтори процедуру ще раз. Потім іще. І ще. І якщо допитуваний десь збрехав, кінець відповіді на котресь запитання постійно буде іншим. Не думай, що це так просто, й не стався до цього зневажливо. Люди, які не навчалися техніки контрдопиту, здебільшого не проходять цієї простої перевірки. Найнадійнішим способом боротьби зі списком запитань є гра у мовчанку. — Поки говорив, Ши Цян знову несвідомо дістав сигарету, але отямився й сховав пачку.

— Спитай про куріння. Це спеціальний рейс, і звичні обмеження можуть не діяти, — Ло Цзі аж так посмілівішав, що взявся підказувати Ши Цяну.

А той щодалі більше розпалювався. Помітно було, що він роздратований втручанням у його розповідь. Ло Цзі подумав: або співрозмовник вважає тему надто серйозною, або має дуже своєрідне почуття гумору. Ши Цян утопив червону кнопку в головах дивана й запитав дозволу. Сяо Чжан відповів: вони можуть робити все, що заманеться. Тож за хвилину обоє вже випускали дим у стелю.

— Наступна техніка вже не така м'яка. Біля тебе стоїть попільничка; ні, вона пригвинчена, але ти можеш її відкрити. Добре. Отже, наступна техніка має назву «білі та чорні обличчя». Такий допит вимагає співпраці більшого

числа людей, він трохи складніший. Спершу до справи беруться «погані копи»: їх щонайменше двоє. Вони люті, страшні й поводяться з тобою вкрай жорстоко, навіть доходить до фізичного насильства. Завданням такої поведінки є не лише викликати у тебе страх, але й змусити відчувати, що ти всіма на світі покинутий, що марно очікувати допомоги. Весь світ — проти тебе й прагне будь-що тебе знищити. Й ось цієї миті з'являється він — «добрий коп», завжди сам, сповнений людяності й співчуття. Він зупиняє цих негідників і нагадує, що ти — людина, маєш невід'ємні права, та й хто дав право так чинити з цим бідолахою? «Погані» вибухають гнівом і посилають під три чорти цього базіку, який заважає працювати. «Добрий коп» впирається на тому, що не дозволить продовжувати це беззаконня! «Погані» сичать, мовляв, він слинявий тухлій і йому нема чого робити в поліції. «Добрий» затуляє тебе своїм тілом і декларує, що зостається поборником твоїх прав та загалом справедливості в світі! «Погані» не поступаються й обіцяють, що «добрий» уже завтра щонайменше вилетить із поліції або взагалі опиниться на твоєму місці, та, вкрай роздратовані, йдуть геть. «Добрий коп» залишається з тобою наодинці та починає тебе заспокоювати, витирати кров і сльози, переконувати, що тобі нема чого боятися, поки він тут, і ти безумовно маєш право не давати свідчень проти себе. Тож ви стаєте ледь не найліпшими друзями, й коли він щось запитає, ти залюбки йому розповіси все, що знаєш... Цей метод найефективніший у роботі з представниками інтелігенції, проте, на відміну від попереднього, втрачає свою ефективність, якщо ти знаєш про нього. Звичайно, жоден метод не використовується без зв'язку з усіма іншими. Справжній допит — високе мистецтво й величезна робота, тому під час його проведення комбінуються всі можливі методи...

Ши Цян розповідав захоплено, постійно поривався розстібнути пасок безпеки й підвестися. На відміну від

нього, Ло Цзі здавалося, що він впав у крижану ополонку, і його сковують відчай і страх. Помітивши це, Ши Цян зупинив свою промову.

— Добре, добре, не говоритимемо про допити. Хоча знання цих нюансів і можуть виявитися корисними у подальшому, бачу, ти не готовий сприйняти все й відразу. Але я збирався розповісти, як можна обдурювати людей, тож запам'ятай таку базову річ: справжньою ознакою хитромудрої людини є вміння не виказувати жодних ознак хитромудрості. Забудь усі кіношні штампи про розумних людей. Справжні мудрагелі не сидять у затінку, розмірковуючи над проблемами буття. Вони ніколи не демонструють напруження своїх м'язів. З вигляду це цілком звичайні, навіть простакуваті люди. Дехто солодкавий, аж липкий, а ще хтось — безтурботний і здається несерйозним... Важливо переконати інших, що ти не вартий уваги, не станеш на заваді нічиїм планам, нічий погляд не мають затримуватися на тобі. Чудово було б викликати в оточення відразу, зневагу, мов до віника в кутку. Вершиною майстерності є стан, коли тебе взагалі перестають помічати, не згадують про твоє існування аж поки не загинуть від твоєї руки.

— Я можу стати коли-небудь такою людиною, чи мені це необхідно? — Ло Цзі нарешті спромігся вставити запитання.

— Я вже казав, що знаю не більше за тебе, але маю передчуття: ти повинен, ти мусиш стати такою людиною, друже Ло! — збуджений Ши Цян схопив Ло Цзі за плече, мов залізними обценьками, і те стискання пронизало болем.

Ще деякий час вони сиділи мовчки, спостерігаючи, як дим здіймається до стелі та зникає за решіткою вентиляційної системи.

— До біса все. Час уже вкладатися, — Ши Цян розчавив недопалок у попільничці, струснув головою, посміхнувся: — Я поводився як ідіот, тож коли пригадуватимеш усе це, не смійся з мене.

Потрапивши до спальні, Ло Цзі скинув свій кулене-пробивний піджак і заходився вмоцуватись у спальному мішку. Ши Цян допоміг йому надійно зафіксувати мішок на ліжку й поставив маленьку пляшечку на столик поруч.

— Снодійне. Ковтаю, коли не можу заснути. Взагалі-то я просив випивки, але вони сказали, що на борту її немає.

Ши Цян ще раз нагадав Ло Цзі, аби щоразу, встаючи, він заздалегідь інформував про свої наміри командира екіпажу.

— Офіцере Ши, — гукнув Ло Цзі.

Ши Цян, який вже стояв на порозі, озирнувся:

— Я давно не в лавах поліції. Та й поліція не має стосунку до цього. Мене всі кличуть Да Ши.

— Добре, Да Ши. Коли ми розмовляли, я зауважив твою реакцію на мою згадку про дівчину. Ти не міг второпати, про кого я кажу. Це свідчить, що вона і її смерть зовсім не стосуються цих подій.

— Ти один із найврівноваженіших людей, яких я зустрічав у своєму житті.

— Моя незворушність породжена цинізмом. У світі не так багато речей, які можуть спонукати мене до вияву почуттів.

— Хоч би там як, але я ще не зустрічав людини, котра змогла б залишатися такою безтурботною у подібній ситуації. Не переймайся тим, що я тобі заливав сьогодні у вуха. Я просто люблю потеревенити про всяке-різне.

— Ти просто намагаєшся тримати мою увагу сфокусованою, щоб успішно завершити власну місію.

— Якщо я спонукав тебе до певних неприємних роздумів, мені шкода.

— І що мені тепер про все це думати, як гадаєш?

— З мого досвіду: зайве мудрування лише зашкодить. Тож найліпше буде просто влягтися спати.

Ши Цян пішов, зачинив двері, й у кімнаті відразу запанувала темрява, підсвічена лише маленькою червоною лампочкою в головах. Гул двигунів літака, що проникав

крізь усі перепони, заповнив тісний відсік. Він лунав неначе звідусіль, ним повнилося все безкрає нічне небо, яке відділяв від Ло Цзі лише тонкий корпус літака.

Згодом Ло Цзі переконався, що це не плід його уяви: звук і справді чувся немовби здаля. Він розстібнув спальний мішок, устав з ліжка й підняв захисну шторку найближчого ілюмінатора. Місячне сяйво проникало крізь море хмар, літак ніби завис у сріблястому безмежжі. Ло Цзі помітив, що в світлі Місяця виблискують не лише хмари, а й ще чотири прямі лінії, дуже виразні на сріблястому тлі. Вони рухалися зі швидкістю літака і залишали помітні сліди в морі з хмар, немов чотири срібні мечі, що летіли над безоднею. Ло Цзі пошукав поглядом початку цих ліній і зрозумів, що їх залишають чотири об'єкти з різким металевим полиском. Четвірка винищувачів. Не складно здогадатися, що з іншого боку літак супроводжує такий самий конвой.

Ло Цзі опустил шторку й заліз у спальний мішок. Заплющив очі, спробував відкинути геть усі думки. Не хотів спати, проте бажав позбутися марень.

* * *

Збори керівництва Космічних сил тривали до пізньої ночі. Чжан Бейхай рішуче відсунув записник і документи, що лежали перед ним на столі, підвівся, обвів поглядом стомлені обличчя присутніх офіцерів і повернувся до Чана Вейси.

— Командире, перш ніж зачитати мій рапорт, я волів би спершу обговорити свої враження. Мені здається, що військове командування не приділяє належної уваги політичному й ідеологічному вихованню особового складу. Наприклад, на цих зборах представників шести новостворених департаментів доповідач від департаменту політики виступає останнім.

— Я поділяю твою думку, — кивнув Чан Вейси. — Новопризначені політичні військові комісари ще не при-

були, тож весь тягар лягає на нас із тобою. Тепер, коли почалася справжня робота, ні на що не вистачає часу. Тож головні ідеологічні завдання розподілимо між ново-прибулими товаришами.

— Командире, я вважаю ситуацію, що склалася, дуже загрозовою, — ці слова змусили кількох офіцерів зосередитися на виступі. Чжан Бейхай вів далі: — Мої слова можуть видатися надто різкими, тож, Командире, заздалегідь прошу вибачення. Але це останній виступ, і збори тривали довго — усі стомилися, погано метикують і ніхто вже не слухає доповідача, — кілька офіцерів посміхнулися, проте більшість і далі куняла. — Що важливо: я по-справжньому стурбований. Насувається війна, ворог і нерівність сил у цьому протистоянні безпрецедентні в історії людства. Я чимало часу провів у роздумах і дійшов висновку, що найбільшою загрозою для космічних сил є занепадницькі настрої. Найімовірніше, поширення таких думок не лише підриватиме боєздатність війська, але й може призвести до цілковитої руйнації Космічних сил.

— Згоден, — Чан Вейси знову кивнув. — Занепадництво на даному етапі становить найбільшу загрозу. Цей факт цілком усвідомлюється членами Центральної військової комісії. Саме тому ідеологічній роботі у військах приділятиметься значна увага. Щойно закінчиться формування частин Космічних сил, ідеологічна робота з особовим складом вийде на інший, набагато вищий рівень.

Чжан Бейхай розгорнув свій записник:

— Доповідаю про роботу, яку проведено. Від моменту створення Космічних сил головним завданням у царині ідеологічної роботи було дослідження настроїв і думок офіцерів і командування. Позаяк штат управління в новоствореному роді військ нечисленний і його структура не надто розгалужена, ці дослідження організували в доволі простий спосіб: під час особистого неформального спілкування та за допомогою висловлення думок на спеціальному форумі, створеному в інтернеті. Результати до-

сліджень викликають занепокоєння. Ідеологія зневіри та очікування можливої поразки у майбутній війні глибоко закорінена серед військових і має тенденцію до поширення. Страх перед ворогом, відсутність віри в перемогу заповнили думки наших товаришів.

Ідеологічне підґрунтя цих поглядів криється здебільшого в сліпому поклонінні технологічній перевазі ворога та знеціненні людського духу й особистої ініціативи. Це наслідок розквіту беззастережної віри у непереможність технічних новацій, культивована у збройних силах впродовж останніх років. Схильність до такого напрямку думки особливо кричуща серед високоосвічених офіцерів. У середовищі військових поширені такі ідеологічні штампи.

По-перше — бачення свого завдання на службі в Космічних силах як звичайної роботи. Хоча посадові обов'язки виконуються чітко й сумлінно, відсутні ініціативність, відчуття значущості покладеної на офіцерів місії та виняткової важливості повсякденних завдань.

По-друге — пасивне очікування, перекладання відповідальності за перемогу чи поразку в майбутній війні на плечі вчених та інженерів. До моменту завершення базових досліджень і впровадження ключових технологій, завдяки яким можливий прорив, Космічні війська — лише примарні замки у повітрі. Тож фронт робіт незрозумілий, і поки що офіцери не бачать різниці між підрозділами, в яких можна проходити службу. Звідси — відсутність будь-яких інновацій.

По-третє — безпідставні ілюзії щодо гібернації на чотири століття для особистої участі у фінальній вирішальній битві. На сьогодні кілька молодих офіцерів уже висловлювали подібне бажання, ба більше — подали офіційні рапорти. На перший погляд це може здатися виявом правильного мислення: пожертвувати власним життям на передньому краї, проте насправді — це ніщо інше, як ще один маніфест упевненості в поразці. Брак віри в перемогу трансформується у брак віри в значущість

теперішньої роботи. Тож солдатська звитяга залишається єдиним позитивним чинником.

По-четверте — сумніви стосовно справжньої звитяги, твердження, буцімто традиційні кодекси честі та військової обов'язок більше не діють, не підходять для майбутньої війни. Немає сенсу битися до останнього. Звитяга має ціну, якщо хтось про це пам'ятає. В іншому разі війна скінчиться поразкою, людство зникне зі Всесвіту, й отже, немає жодного сенсу в дотриманні кодексу честі. Попри те, що лише кілька офіцерів поділяють подібні переконання, знецінення ролі Космічних сил є надзвичайно шкідливим.

Промовивши це, Чжан Бейхай обвів поглядом зібрання та виявив, що хоча його міркування викликали певне пожвавлення серед присутніх, проте не змогли перебороти втому більшості офіцерів. Однак він був упевнений, що наступні слова матимуть належний ефект.

— Я хотів би навести зараз конкретний приклад. Типові риси зневіри виявляються у поведінці цього товариша. Я зараз говорю про полковника У Юе, — тут Чжан простягнув руку в напрямку У Юе, який сидів якраз навпроти нього.

Миттю сліди втоми випарувалися з кімнати. Всі присутні насторожилися й почали знервовано поглядати то на Чжана Бейхая, то на У Юе. Останній уособлював незворушність і спокій.

— Ми з У Юе тривалий час разом служили у флоті. Ми надзвичайно добре розуміємо один одного. У нього помітний комплекс технократа, який свято вірить у силу техніки. Він за типом мислення — інженер. Це саме по собі не вада, проте під час прийняття рішень, стратегічного планування, тощо він занадто покладається на технічне оснащення, переваги й недоліки озброєння. І хоча він відверто цього не говорить, та помітно, що основною, чи не єдиною умовою перемоги для нього є технологічний прогрес, здатний підвищити ефективність війська під час бойових дій. Офіцер повністю ігнорує людський чинник

у веденні війни, зокрема відкидає унікальні переваги саме нашої армії, сформованої та загартованої у складні періоди нашої історії. Після виникнення Трисоляріанської кризи У Юе втратив віру в майбутнє, а після його залучення до лав Космічних сил розпач опановував цього офіцера дедалі більше. Зневіра товариша У Юе стала настільки глибокою і всеосяжною, що ми вже не маємо надії на його порятунок. Мусимо якнайшвидше вжити найрадикальніших заходів у боротьбі зі зневірою у лавах нашої армії. Саме тому я вважаю, що товариш У Юе більше не підходить для служби в Космічних силах.

Усі погляди зараз були прикуті до У Юе. Він так само незворушно вивчав кокарду Космічних сил на своєму кашкеті, що лежав перед ним на столі.

Упродовж всієї довгої промови Чжан Бейхай навіть і не глянув у бік У Юе. Він вів далі:

— Я прошу вас, Командире, товаришу У Юе й усі присутні, зрозуміти, що мої слова продиктовані лише бажанням порушити важливе питання морального духу в наших лавах. Також я сподіваюся залучити товариша У Юе до відвертої, щирої дискусії з приводу сказаного мною.

У Юе підняв руку, що означало прохання про можливість висловитися. Чан Вейси кивнув, і офіцер підвівся:

— Товариш Чжан Бейхай цілком правильно й точно описав мої думки. Я погоджуюся з його висновком щодо неможливості моєї подальшої служби в лавах Космічних сил. Підкорюся будь-якому рішення командування стосовно мого переведення по службі.

Атмосфера в зібранні стала вкрай напруженою. Кілька офіцерів стривожено дивилися на записник Бейхая, мабуть, розмірковуючи, чиє ще прізвище може опинитися в його списку. Підвівся один із найстарших полковників ВПС.

— Товаришу Чжане Бейхаю, це звичайна робоча нарада. Розгляд особистих справ має відбуватися в усталений спосіб та за офіційними каналами. Чи прийнятна зараз подібна публічна дискусія?

Його виступ негайно підтримали багато присутніх.

— Я усвідомлюю, що мої вислови порушують статутні норми збройних сил, — відповів Чжан Бейхай. — Я готовий до покарання, однак повністю переконаний, що мій обов'язок — у будь-який спосіб привернути увагу до цієї серйозної проблеми.

Чан Вейси підняв руку, зупиняючи тих, хто забажав висловитися:

— Перш за все варто відзначити почуття відповідальності й розуміння терміновості проблеми, які продемонстрував товариш Чжан Бейхай. Занепадницькі настрої серед військовослужбовців — доведений факт. До вирішення цієї проблеми слід підходити з раціональної точки зору. Допоки існує технологічний розрив між ворогом і нами, викоринити занепадництво до кінця не вдасться. Це тривала й тяжка праця, а позитивний результат не можна отримати завдяки простим рішенням і традиційним підходам. Найважливіші постійна взаємодія та підтримання комунікацій усіма учасниками процесу. Але я також підтримую останнього спікера: всі питання особистих уподобань, намірів, схильностей слід вирішувати у приватних співбесідах. Будь-який документ стосовно цього слід передавати до інстанцій у встановленому порядку.

Багато офіцерів полегшено зітхнули — Чжан Бейхай не назве їхніх імен. Принаймні сьогодні.

* * *

Ло Цзі уявляв безмежне нічне небо над морем хмар, усіяно намагався дати раду думкам. Неочікувано його мозок сконцентрувався на Ній: її голос і посмішка зринули з довколишньої темряви. Глибокий смуток, не знаний досі в житті, раптом проник у його серце. Той жаль швидко перейшов у презирство до себе — почуття, що виникало й раніше, проте ще ніколи не було таким гострим. Чому ти зараз картаєш себе? До цієї миті еди-

ною реакцією на загибель дівчини, крім шоку й страху, було прощення самому собі. Та ось тепер, коли тобі відомо, що все, пов'язане з нею, не має жодного стосунку до твоїх пригод, ти зважився відлити їй крихту свого дорогоцінного співчуття? Як можна бути такою людиною?!

Навіщо тепер побиватися: ось я такий, як є.

Літак трохи трусило через турбулентність, і Ло Цзі, лежачи в ліжку, почувався мов немовля в колисці. Він знав, що в дитинстві спав у ліжечку, яке гойдалося: одного дня у підвалі батьківського дому під запилюженим дитячим ліжком він побачив укритий ще густішою курявою кістяк колиски. Тепер, заплющивши очі, він уявляв, як молода пара гойдає колиску, й запитав у себе: відтоді, як ти з неї вийшов, чи був не байдужий ще до когось, окрім цих двох людей? Чи залишалося бодай невеличке, але постійне місце для когось у твоєму серці?

Так, залишалося. Одного разу серце Ло Цзі було цілком сповнене почуття чистої любові. Проте це був нереалістичний досвід.

Усе почалося з Бай Жун — авторки підліткових романів. Попри те, що це було не основним її заняттям у житті, вона здобула неабияку популярність і незабаром роялті перевищило її зарплатню. Період зустрічей із Бай Жун був найтривалішим досвідом його стосунків із представницями протилежної статі, й Ло навіть замислювався: чи не освідчитися й не одружитись? Утім, їхні почуття не були незабутніми чи надто пристрасними: так, звичайна симпатія. Проте обоє знали, що підходять одне одному, й були цілком задоволені. Попри обопільний страх перед подружнім життям ці двоє ставилися до шлюбу відповідально й були готові зробити наступний крок.

На вимогу Бай Жун він прочитав усі її твори. І хоча не відчув задоволення, книжки виявилися не такими жахливими, як решта творів цього жанру, прочитаних

раніше. Стиль у Бай Жун був цілком зрілий, вона мала власний почерк, у якому поєднувалися простота й довершеність, чого так бракувало авторам-одноліткам. Але зміст цих романів вочевидь не дотягував до стилю авторки. Читати їх було все одно, що розглядати краплі роси на узліссі: вони залишали по собі тільки смак прозорості й могли відкрити свою особливість, просто відбиваючи, заломлюючи кольори довкілля. Ходи їхніх сюжетів, мов ті каплі роси, спадали зі стеблин до листя, зливалися, стикаючись, падали, розліталися врізнобіч та за якусь мить по сході сонця зникали без сліду. Прочитавши наступну книгу Бай Жун, насолодившись її чудовим, граційним стилем, він постійно замислювався над одним і тим самим питанням: як і чим ці люди живуть, якщо вони у режимі 24/7 тільки те й роблять, що віддаються коханню?

— Ти вважаєш, що таке кохання, яке ти оспівуєш у своїх творах, існує в реальному житті? — запитав Ло Цзі одного разу.

— Існує.

— Ти його бачила чи, може, сама відчувала?

Бай Жун обійняла його за шию та загадково прошепотіла просто у вухо:

— Хоч би там як, стверджую, що таке кохання існує!

Інколи Ло Цзі давав слушні поради щодо нових творів, над яким працювала Бай Жун, або навіть пропонував нестандартні сюжетні ходи.

— Скидається на те, що в тебе більше літературного хисту, ніж у мене, — сказала вона одного разу. — Твої поради змінюють не сюжет твору, а характер дійових осіб, що складніше й більше важить. Кожна твоя правка вдихає у героя життя, робить його яскравішим, реалістичнішим. Ти володієш блискучою здатністю створювати живих літературних персонажів.

— Ти глузуєш з мене. Я вивчав астрономію. До чого тут література?

— Ван Сяобо* за освітою взагалі був математиком.

Торік на свій день народження Бай Жун попросила в Ло Цзі незвичного подарунка.

— Чи не міг би ти написати роман для мене?

— Цілий роман?

— Ну, хоча б не менше 50 000 слів за обсягом.

— З тобою у ролі головної героїні?

— Ні-ні. Якось я відвідала цікаву виставку художників-чоловіків на тему: «Найвродливіша жінка моєї уяви». Героїня твого роману має бути такою самою: плодом твоєї фантазії про найвродливішу жінку. Можеш повністю відійти від усталених канонів, реальності й створити собі втіленого янгола, як ти його собі уявляєш.

Донині Ло Цзі не дізнався, звідки в неї взялася така примха. Цілком можливо, вона й сама до кінця не знала цього. Нині, аналізуючи її поведінку, Ло Цзі припустив, що це була дивна суміш сором'язливості, нерішучості й збудження.

Тож Ло Цзі підійшов до справи з усією відповідальністю. Спершу він уявив собі зовнішність героїні, потім додав відповідний одяг, змоделивав її оточення й близьких людей. Зрештою, він вдихнув душу в своє творіння: випустив героїню в створене для неї оточення, дозволив їй рухатися, розмовляти й жити власним життям. Проте незабаром йому ця гра набридла. Він розповів Бай Жун про труднощі на шляху до реалізації її задуму.

— Вона — мов лялька на ниточках. Кожен її вчинок, кожна фраза є плодами моєї уяви, все це позбавлене справжнього життя, надто штучне, неприродне.

— У тебе неправильний підхід до справи, — відповіла Бай Жун. — Ти просто пишеш твір, а не створиєш літе-

* *Прим. перекл.* Ван Сяобо (王小波, Wáng Xiǎobō; 1952–1997) — китайський есеїст і письменник, твори якого набули найбільшої популярності вже після його смерті. Найвідоміший цикл творів: «Золоте століття», «Срібне століття», «Бронзове століття», «Століття заліза».

ратурного героя. Десять хвилин поведінки літературного героя можуть бути рефлексією десяти років його життєвого досвіду. Створюючи героя, ти не можеш обмежитися лише сюжетом роману, тобі доведеться уявити все його життя, а те, що потрапить у твір, буде лише вершиною айсберга.

Тож, дослухавшись її поради, Ло Цзі полишив спроби написати те, що хотів. Натомість уявив собі історію цілого життя героїні, опрацював її до найменших деталей. Уявив, як мати годує її грудьми, як вона жадібно цмокає і задоволено белькотить; уявив, як вона гуляє під дощем, потім раптом відводить парасольку вбік і насолоджується дотиками крапель; ганяється за червоним м'ячиком, що котиться по землі. Вона встигла зробити лише один крок, упала й бачить, як м'яч котиться геть, і плаче, не розуміючи, що зробила перший крок у своєму житті; ось уже перший день у початковій школі, вона сидить сама в третьому ряду в дивному для неї приміщенні, не бачить ні мами, ні тата у дверях чи у вікні. Коли дівчинка вже збирається заплакати, помічає, що за найближчою партою сидить її друг із садочка. Ло Цзі уявив першу її ніч в університеті: вона лежить на верхньому ярусі ліжка в гуртожитку й дивиться на тіні дерев, що відбиваються на стелі від світла вуличних ліхтарів... Далі він уявив собі все, що вона любить, усю палітру кольорів і мішанину стилів кожної деталі її гардеробу, наклейки та цяцьки на її мобільному телефоні, книги, які вона читає, музику в її плеєрі й те, що вона пише у соцмережах, улюблені фільми; але ніяк не міг уявити улюбленої косметики, бо вона цього не потребувала... Ло Цзі, як творець поза часом і простором, зв'язував докупи розрізнені етапи, моменти, події життя дівчини й поступово відкрив для себе нескінченну насолоду процесом творіння.

Одного дня в бібліотеці він уявив, що дівчина стоїть біля полиць і читає книгу. Він її вбрав у свій улюблений одяг, щоб тендітна постать стала ще виразнішою. Раптом

дівчина підняла погляд від книги, подивилися в його бік і посміхнулася.

Ло Цзі розгубився: чи наказував він їй посміхатися? Ця посмішка назавжди закарбувалася в його пам'яті, як малюнок під кригою — вже нічим не зітреш.

Справжній поворот у їхніх стосунках стався наступної ночі. Здійнялася хурделиця, надворі відчутно похолоднішало, сніг і вітер настирливо стукали в шибки його теплого гуртожитку. Ло Цзі прислухався до завивання вітру, що ковтав усі звуки міста й здмухував сніжинки з кучутур, мов пісок з барханів у пустелі. Все довкола вкрилося пухкою ковдрою, місто зникло, і цей затишний гуртожиток здавався прихистком відлюдника на безкрайній засніженій рівнині. Ло Цзі ліг у постіль, та не встиг заснути, як йому спало на думку: якби та дівчина опинилася надворі в цю жакливу негоду, то дуже змерзла б. Тоді він нагадав собі, що цього не станеться, допоки він не помістить її ззовні свого світу. Проте цього разу його уява збилася на манівці: дівчина таки брела крізь хуртовину, пригиналася від вітру, тремтіла, мов самотня травинка, яку хурделиця будь-якої миті може здмухнути й занести бозна куди. Вона була в білому пальті й червоному шарфі, у заметілі, що вирувала навколо, здавалося, що стихії опирається лише оцей єдиний червоний вогник.

Ло Цзі вже не міг спати, тож устав, сів на ліжку, потім зіскочив, переодягнувся в піжаму, вмовстився на канапі. Він хотів закурити, але пригадав, що дівчина не зносить тютюнового диму, передумав, зробив собі кави й повільно випив. Він має її дочекатися. Хуртовина й нічний холод стискали йому серце. Уперше в житті він так переймався чієюсь відсутністю.

Тієї миті, коли його думки вже розжарилися й запалали вогнем, вона тихо ввійшла. Її тендітна постать була скута морозом, проте в цьому диявольському холоді відчувався подих весни. Сніжинки в її волоссі швидко перетворилися на краплі чистої, прозорої води. Вона роз-

мотала червоний шарф і почала дмухати на змерзлі руки. Ло Цзі взяв її тендітні долоні у свої та розігрів до ніжної м'якості. Дівчина схвильовано глянула на нього й запитала те, про що він сам хотів дізнатися від неї:

— Із тобою все гаразд?

Він зміг лише ніяково кивнути, запропонував їй зняти пальто й нарешті щось промовив:

— Проходь, зігрієшся, — а далі взяв її за плечі й підвів до коминка.

— Тут справді тепло, так приємно... — мовила вона, сіла на кушетку й задивилася на веселий танок язиків полум'я.

...

«Що за чортівня зі мною коїться?!» Ло Цзі стояв серед порожньої кімнати гуртожитку й розмовляв сам із собою. Треба було лише написати ці кляті 50 000 слів, надрукувати на гарному папері, зробити у Photoshop шалено красиву обкладинку, віддати фахівцям, аби зібрали книгу до купи за допомогою сучасного обладнання, загорнути в подарунковий папір у будь-якому торговому центрі й піднести Бай Жун на день народження. Усе! Навіщо я лізу в цю пастку щораз глибше? Він з подивом виявив, що на очі навернулися сльози. А далі зрозумів ще одну дивну річ: де й коли в нього був цей довбаний коминок? Чому він взагалі про нього думає? Швидко промайнула ще одна думка: йому потрібен не сам коминок, а вогонь у ньому, бо жінка, осяяна спалахами полум'я, — найкрасивіша. Він знов уявив її біля коминка, у якому потріскують полінця...

«О, ні! Не смій думати про неї знову! Це буде катастрофа! Влягайся спати!»

Усупереч його очікуванню дівчина тієї ночі не наспілася. Він спав як немовля, уявляючи, що вузьке односпальне ліжко — маленький човен, і він стиха гойдається посеред лагідного океану. Прокинувшись зранку, Ло Цзі відчув, що переродився, мов свічка, яка припадала

пилом багато років і нарешті загорілася мерехтливим вогником від тепла червоного шарфа в учорашній хуртовині. Відчуваючи неймовірну насагу, він покрокував до навчальних корпусів. Небо після снігопаду лисніло полив'яною сірістю, але для Ло Цзі воно було яснішим за синяву погожої днини. Два ряди тополь обрамлювали доріжку, їхні простягнуті до неба гілки вкривав пухкий сніг, проте для нього вони були більше сповнені життя, ніж навесні.

Він піднявся на кафедру, і — як і сподівався — дівчина знову з'явилася. Вона сиділа на останньому ряду лекторію, самотня в оточенні порожніх місць, далеко він решти студентів, які скупчилися на передніх рядах. Уже знайомі біле пальто й червоний шарф лежали поряд, на ній був бежевий светр. Вона не схилилася над конспектом, як інші студенти, а дарувала йому ту саму посмішку, що й уночі. Немов сонце засяяло після заметілі.

Ло Цзі почав нервувати, відчув прискорене серцебиття. Йому довелося вийти бічними дверима на балкон, щоб подихати свіжим морозяним повітрям і опанувати себе. Таке з ним трапилося лише вдруге: вперше це було, коли він захищав докторську дисертацію.

Його лекція минула чудово, він виступав із неймовірними натхненням і пристрасстю, сипав цитатами, імпровізував і навіть зривав аплодисменти в аудиторії. Дівчина не аплодувала, проте часто посміхалася й кивала.

Після занять вони гуляли вдвох алеєю, і він міг чути рипіння її блакитних черевиків на снігу. Два ряди засніжених тополь тихо прислухалися до розмови, що лунала в їхніх серцях.

— Твоя лекція була чудовою, але я нічого в цьому не тямлю.

— Ти ж навчаєшся не за цією спеціальністю?

— О, звісно, ні.

— А ти часто відвідуєш лекції з предметів для інших спеціальностей?

— Лише кілька останніх днів. Я приходжу й обираю випадкову лекційну залу. Нещодавно закінчила навчання й скоро поїду звідси. Раптом я відчула себе тут так затишно, що мене лякає перспектива виходу в широкий світ...

Упродовж наступних трьох-чотирьох днів Ло Цзі більшість часу проводив із нею. В очах інших він став ще більшим самотником і почав щоденні тривалі прогулянки. Пояснити все це Бай Жун було легко: він готує подарунок до її дня народження. І це зовсім не було пустою обіцянкою.

Напередодні Нового року Ло Цзі придбав пляшку дорогого червоного вина, якого раніше не пив. Повернувшись до гуртожитку, вимкнув світло й запалив свічки на кавовому столику біля софи. Коли спалахнула третя свічка, відчув, як дівчина безгучно сіла поруч.

— О, поглянь... — вона вказала на пляшку вина, радіючи, мов дитина.

— Що?

— Поглянь звідси крізь пляшку на свічки.

Крізь рубін вина вогники свічок набрали глибокої пурпурової барви, яку можна побачити лише у снах.

— Ніби Сонце вмирає, — сказав він.

— Не кажи так, — попросила вона так щиро, що розкраяла йому серце. — Я думаю, це схоже на... очі, що палають призахідним Сонцем.

— Чому ти не сказала «очі, наповнені ранковим сьйвом»?

— Мені більше до вподоби захід Сонця.

— Чому?

— Після заходу ти матимеш змогу побачити зорі. А після світанку...

— Лишається тільки суворе світло реальності.

— Так, так.

...

Вони розмовляли багато, доходили спільної думки навіть у найбуденніших речах, аж поки пляшка, в якій очі

палали призахідним Сонцем, не перелила все світло йому в шлунок.

Ло Цзі лежав у ліжку, дивився на свічки, які догорали на кавовому столику, й не переймався зникненням дівчини, яка розтанула в мерехтінні тьмяних вогників. Він знав, що варто лишень забажати, як вона з'явиться.

Раптом у двері постукали. Ло Цзі знав, що цей звук — не вві сні й не має нічого спільного з дівчиною, тож проігнорував його. Тоді двері відчинилися, увійшла Бай Жун. Увімкнула світло й повернула до життя сіру буденність. Пильно глянула на кавовий столик, залитий воском свічок, сіла на ліжко біля Ло Цзі, легенько зітхнула й мовила:

— Усе поки що добре.

— Ти про що? — запитав він, затуляючи очі долонею від різкого яскравого світла.

— Ти ще не дійшов до тієї стадії, на якій поставив би келиха й для неї.

Ло Цзі заплющив очі й промовчав. Бай Жун узяла його руку й запитала:

— Вона мов жива, чи не так?

Він кивнув, розплющив очі й сів:

— Жун, я вважав, що герої романів цілком контролюються й залежать від волі автора. Автор вирішує, хто вони, який вигляд мають, що роблять. Він є творцем, так само, як і Бог для нас.

— Помиляєшся! — Бай Жун підскочила й почала ходити із кутка в куток. — Тепер ти знаєш, що такий нарративний підхід до творення персонажів — хибний. У цьому й полягає відмінність між графоманією та справжньою літературою. Найвищим рівнем мистецтва творення персонажів є стан, коли герої живуть своїм окремим життям у голові автора. Й автор аж ніяк не може контролювати персонажів і навіть часто-густо не здатен передбачити наступний вчинок героя, його поведінку. Автор лише йде за героєм його життєвим шляхом і спостерігає за більшістю подій, ніби вуаерист. І ось тоді анотована таким чином

крихітна частина життя персонажа стає класичною літературою.

— Тож твори класичної літератури — це результат певного виду збочення?

— Щонайменше стосовно класиків від Шекспіра до Бальзака з Толстим це твердження буде правдивим. Класичні твори та їх герої народжувалися зсередини розуму авторів. Проте сучасне покоління письменників утратило цю здатність. Їхні думки фрагментарні й народжують лише фриків, чиє коротке недолуге життя сповнене сумнівної мотивації та призводить до ірраціональних вчинків. Тож автори скидають цей мотлох у мішки й навішують лейби «постмодернізму» або «деконструктивізму», чи й «символізму» разом із «іраціоналізмом».

— Ти хочеш сказати, що я став письменником класичної школи?

— Зовсім ні. Твої думки дали життя лише одному образіві, а це — найпростіше. Класики генерували в думках сотні, а подекуди й тисячі різних персонажів, і в такий спосіб ткали епічне полотно твору, що відбивало цілу історичну добу, а це часом над силу й супермену. Проте й те, що ти зробив, — доволі складно. Я гадала, тобі це не до снаги.

— Тобі вдавалося коли-небудь так створити персонажа?

— Лише раз, — швидко відповіла Бай Жун і різко змінила тему. Схопивши за груди Ло Цзі вона з натиском заговорила: — Облиш усю цю історію, чуєш? Я не хочу такого подарунка на день народження, повертайся до звичного життя.

— А якщо все це триватиме, що тоді?

Бай Жун кілька секунд прискіпливо вивчала його обличчя, потім відпустила комір його сорочки, посміхнулася й похитала головою:

— Я так і знала, що вже запізно.

Вона схопила сумочку з ліжка та вийшла з кімнати.

Цієї миті Ло Цзі почув, як хтось надворі голосно рахує: «Чотири, три, два, один...». Від навчальних корпусів,

із яких досі чулася гучна музика, долинув вибух сміху. На спортивному майданчику цілий натовп запуслав ферверки. Ло Цзі подивився на ручний годинник і побачив, як остання секунда старого року канула у небуття.

— Завтра вихідний. Куди ми підемо? — запитав Ло Цзі. Він лежав горілиць, але знав, що Вона вже з'явилися біля коминка, якого не було.

— Ти її запросиш? — запитала дівчина янгольським голосом, вказуючи на непричинені двері.

— Ні, лише ми вдвох. То куди б ти хотіла піти?

Вона відсторонено подивилася на вогонь у коминку й відповіла:

— Куди йти — не так важливо. Саме відчуття перебування в дорозі вже захопливе.

— Тож ми просто вирушимо в дорогу й подивимосся, куди нас приведе доля.

— Чудово.

Наступного ранку Ло Цзі на своєму «Аккорді» виїхав за територію кампусу й попрямував на захід. Цей напрямок він обрав, просто щоб не перетинати все місто й не стояти в корках. Молодик уперше в житті відчув неймовірно повну свободу: мандрувати без заздальгідь запланованої конкретної мети. Коли краєвид за вікнами авто повністю змінився й замість різношерстих будівель потяглися лише поля, луки й долини, він опустив шибку, щоб зробити ковток свіжого холодного повітря. Одразу відчув, як її довге волосся замайоріло в потоках вітру, що вривався в салон, кілька пасем лоскотали йому праву щоку.

— Поглянь, он там видніються гори, — мовила вона, показуючи в далечинь.

— Сьогодні все гарно видно. Це Тайханшань*. Дорога довго йде паралельно до гірського хребта, а далі рвучко

* *Прим. перекл.* Тайханшань (太行山, Tàiháng Shān) — гори Тайхан, гірський хребет у центральному Китаї, від назви якого походять назви провінцій Шаньдун та Шаньсі (відповідно «на схід» та «на захід» від гір). На півночі сягають Пекіна (гора Сішань).

звертає на захід, впирається у гірський масив і перетворюється на серпантин. Я сказав би, що зараз ми...

— Ні-ні, не кажи, де ми зараз! Коли ти знаєш своє точне місцезнаходження, світ перетворюється лише на мапу. А якщо невідомо, де ти опинився, здається, що світові нема кінця-краю.

— Гаразд, тоді спробуймо заховатися якнайкраще, — відповів Ло Цзі, з'їжджаючи з шосе на бічну, менше завантажену трасу. Невдовзі він звернув ще раз — на путівець, і обабіч машини побігли безкраї поля, на яких ще не повністю зійшов сніг, тож приблизно рівні ділянки вже брудного підталого снігу й чистої землі перепліталися мов на ковдрі з клаптиків. Зело ще не прокинулося, але чисте, яскраве весняне сонце вже добряче припікало.

— Краса автентичного пейзажу півночі, — мовив Ло Цзі.

— Уперше в житті бачу таку прекрасну землю, не вкрити зеленню.

— Зело ще ховається в землі, бо ранньої весни її може прибити раптовий холод. Але щойно зазеленіють озимі, весняна барва швидко захопить владу над усіма цими просторами. Уяви безкрає зелене море.

— Ні, будь-яка рослинність виявиться зайвою. Зараз усе має ідеальний вигляд. Поглянь, земля схожа на велетенську корову, яка спочиває під сонечком, хіба ні?

— Що? — Ло Цзі спочатку здивовано глянув спершу на дівчину, а потім на клапті снігу за вікном. — О, такі схоже... А яка пора року в тебе найулюбленіша?

— Осінь.

— А чому не весна?

— Весна... Забагато різних почуттів і відчуттів водночас намагаються зародитися, проникнути в тебе. Це стомлює. Ліпше осінь.

Ло Цзі зупинив машину, вони вийшли разом та попрямували до межі, де меткі сороки щось старанно видзюбували з твердої, ще трохи мерзлої землі. Коли вони

підійшли надто близько, невдоволені птахи відлетіли на дерева. Далі пара спустилася до майже пересохлої річечки. У її ложі лише дзюркотів вузький напівзамерзлий струмочок. Однак саме тут зароджувалася велична річка Півночі, й ці двоє назбирали холодних камінчиків та заходилися жбурляти їх у воду, спостерігаючи, як жовтавий потічок торує собі шлях крізь пробиті камінням отвори в тонкій кризі.

Нарешті дісталися маленького містечка та згаяли купу часу на ринку, де дівчина сиділа навпочіпки біля прилавка, розглядаючи скляні акваріуми із золотими рибками, що в променях сонця нагадували згустки рідкого полум'я. Ло Цзі довелося купити їй кілька таких рибок, й тепер вони в пакеті лежали на задньому сидінні. Далі на їхньому шляху трапилося селище, нітрохи не сільське з вигляду: всі будівлі — новісінькі, автівки припарковані ледь не біля кожного двору, широкі вимощені вулиці. Люди, які траплялися їм на шляху, були вдягнені як міст'яни, трапилися назустріч і кілька дівчат — справжніх модниць. Навіть собаки — ті самі кошлаті коротколапі дармоїди, що й у місті. Найбільше здивувала мандрівників просто величезна сцена на в'їзді до села — навіщо невеличкому населеному пункту така циклопічна споруда? Вона виявилася порожньою, й Ло Цзі витратив чимало зусиль, щоб видертися нагору. Він стояв там і дивився на аудиторію з єдиного самотнього глядача, аж поки несподівано для себе самого заспівав «Дерево глоду»*.

* *Прим. перекл.* Перекладена китайською мовою і адаптована 1953 року російська народна пісня «Ой, рябина кудрявая». Подібна практика культурного обміну була звичною за часів найбільшого зближення КНР із СРСР у 40-50-х роках ХХ сторіччя й припинилася після радянсько-китайського розколу, спровокованого спочатку критикою культу Сталіна на ХХ з'їзді Комуністичної партії Радянського Союзу 1956 року й остаточно оформленого після особистої зустрічі Хрущова з президентом США Дуайтом Ейзенхауером 1959-го.

Опівдні вони пообідали в іншому містечку: їжа виявилася на смак такою само, як і в столиці, проте порції були вдвічі більшими. По обіді трохи поніжилися під сонечком на лаві навпроти міської управи й рушили далі світ за очі.

Випадково знову опинилися на дорозі, що бігла в гори. Ці гори нітрохи не захоплювали своїм виглядом — ні запаморочливих каньйонів чи ущелин, ані пишної рослинності. Лише суха трава та в'юнкий плющ поміж сірих скель. За сотні мільйонів років гори стомилися, тож із плином часу, під тиском сонця й вітру ніби понижчали, прилягли на спочинок. Вони хилили до лінивої дрімоти подорожнього, який ризикнув приблукати сюди.

— Гори тут схожі на сільського старого, який влаштувався на осонні, — сказала дівчина.

Проте у кількох селищах, які вони проминули, такої картини їм побачити не вдалося — ніхто там не здавався лінивим, як ці гори. Не раз перепиняли шлях овечі отари, аж поки обабіч почали з'являтися ті села, які вони собі досі уявляли: з печерними домівками, обсадженими хурмою та грецьким горіхом, із кам'яними будиночками, стріхи яких засипають обмолоченими качанами кукурудзи. Навіть пси стали більшими й лютішими.

Зробили ще кілька зупинок у горах і не помітили, як день добіг кінця, сонце почало опускатися за гірські шпигли, а дорога — швидко ховатися в їх затінок. Ло Цзі виїхав до вершини гори, манівцями, обминаючи найглибші вибої. Тут ще світило сонце. Пара вирішила, що це й буде кінцем подорожі: споглядання заходу сонця — гарний фінальний акорд. А потім вони рушать назад. Довге волосся дівчини ледь розвівалося від тихого нічного вітерцю, ніби намагалося вхопити останні промені дня, що тихо згасав.

Щойно виїхали на шосе, зламалася машина. Задня підвіска не витримала їзди пугівцями, й усе, що їм залишалося, — викликати технічну допомогу та чекати. Минуло багато часу, перш ніж Ло Цзі зміг дізнатися у водія вантажівки, що проїздила повз них, де вони опинилися, аби по-

відомити про це диспетчеру аварійної служби. На щастя, телефон у цій глушині працював, але диспетчер, почувши, де застрягли ці двоє, здивовано відповів, що аварійна машина зможе дістатися до них лише за чотири-п'ять годин.

Після заходу сонця в горах відчутно похолоднішало. Коли краєвиди зокола втонули в сутінках, Ло Цзі натягав кукурудзиння з найближчих терас і розпалив багаття.

— Як тепло, як добре! — тішилася дівчина, вдивляючись у живі язики полум'я. Вона була така само щаслива, як і тієї ночі біля коминка. Ло Цзі знову спостерігав за її магчним виглядом у відблисках вогню, і його накривала хвиля почуттів, неможливих раніше: він пристрасно жадав бути цим полум'ям із єдиним сенсом існування — нести їй тепло.

— Тут водяться вовки? — спитала вона, озираючись назад, у безоку пітьму.

— Ні. Внутрішні райони Північного Китаю пустельні лише з вигляду, а насправді це один із найбільш густонаселених регіонів країни. Якщо звернеш увагу, то навіть зараз, поночі, щонайменше раз на дві хвилини цією дорогою проїде машина.

— Я сподівалася, ти скажеш, що тут повно вовків, — дівчина лагідно посміхнулася, спостерігаючи за вихором іскор, що витанцьовували, підіймаючись у нічне небо, до яскравих зір.

— Гаразд, вовки тут просто кишать, але я поряд.

Більше не перемовилися й словом, просто сиділи біля багаття й час від часу підкидали кукурудзиння, щоб не згас вогонь.

Скільки часу так минуло, не знали, аж поки в Ло Цзі не задзвонив мобільний. Телефонувала Бай Жун.

— Ти з нею? — спитала вона лагідно.

— Ні, я сам, — відповів Ло Цзі й роззирнувся довкола. Він не брехав: сам-самісінький біля багаття обіч дороги в горах Тайхан. Відблиски його вогнища виривали з мороку довколишні скелі, а над головою розпласталось безкрає зоряне небо.

— Я знаю, що ти сам. Але ти з нею?

— ...Так, — ледь чутно відповів Ло Цзі. Знову роззирнувся довкола й побачив, як дівчина підкидає в багаття сухі стебла, і її посмішка розквітала разом із поверненням до життя вогнем.

— Тепер ти віриш, що кохання, описане мною в романах, справді існує?

— Так, тепер вірю.

Тільки вимовивши вголос ці слова, Ло Цзі усвідомив, яка космічна відстань відділяє його від Бай Жун. Тривалий час вони мовчали, й лише хвили мобільного зв'язку обплітали своїм мереживом нічні гори, підживлюючи їхню останню розмову.

— У тебе також є подібний друг, чи не так? — спитав Ло Цзі.

— Так. Давно.

— І де він зараз?

— Де ж він може бути? — Бай Жун весело розсміялася.

— Так, справді, де ж іще... — Ло Цзі й собі посміхнувся.

— Ну, прощай, на добраніч! — відповіла Бай Жун і поклала слухавку. Невидима нитка радіохвиль, що тягнулася від неї о цій нічній порі, обірвалася, й абоненти по різні боки відчули легкий жаль, та й по всьому.

— Надворі надто холодно, ходімо спати в машину? — запропонував дівчині Ло Цзі.

Вона похитала головою:

— Я хочу залишитися тут із тобою. Ти ж любиш спостерігати за мною біля вогню, чи не так?

Ремонтна машина зі Шицзячжуана* прибула глупої ночі. Двоє співробітників вельми здивувалися, побачивши самотнього Ло Цзі біля багаття:

* *Прим. перекл.* Шицзячжуан (石家庄, Shíjiāzhuāng) — місто на сході Китаю, столиця провінції Хебей, розташоване на краю Великої Китайської рівнини за 320 км на південний захід від Пекіна.

— Пане, ви вже задубли! Чому не сиділи в машині й не грілися опаленням? Двигун же справний.

По тому, як полагодили автомобіль, Ло Цзі відразу втопив акселератор у днище. Вибрався з гір ще поночі й помчав Великою рівниною. Шицзячжуана дістався на світанку, а в Пекіні був о десятій.

Не заїжджаючи в університет, вирішив негайно відвідати психолога.

— Можливо, й знадобиться невеличка допомога, але з вами нічого серйозного, не хвилюйтеся, — заспокоїв його лікар, уважно вислухавши довгу розповідь.

— Нічого серйозного?! — здивувався Ло Цзі. — Я до нестями закохався у вигаданого персонажа з власного роману, живу з цією дівчиною, подорожую з нею, виконую всі її забаганки. Навіть розбігся зі своєю реальною подружкою, а ви говорите, що то все пусте?

Лікар поблажливо посміхнувся.

— Ви що, не розумієте? У мене найглибше почуття в житті до фантома, нереальної людини!

— Ви гадаєте, що всі навколо кохають реальних людей?

— А хіба ні?

— Звісно, ні. Більшість людей кохають об'єкти, що існують лише в їхній уяві. Об'єктами їхніх почуттів є не реальні чоловіки чи жінки, а лише образи цих людей, які вони тримають у себе в голові. Реальна людина насправді — всього-на-всього шаблон для творення уявного коханого. І рано чи пізно людина усвідомлює відмінності між уявним об'єктом кохання й реальним донором-шаблоном. І якщо вона здатна впокоритися з цією різницею, стосунки можуть тривати довго, якщо ні — стосунки припиняються. Ось так усе просто. У вашому випадку відмінність лише в тому, що ви не потребуєте шаблону.

— Хіба це не патологія?

— Як слушно зауважила ваша колишня подружка, ви маєте літературний талант. Якщо це вважати патологією, тоді так, ви — хворий.

— А чи не надто жива така уява?

— Уява не може бути надто живою. Особливо коли йдеться про кохання.

— То що ж мені робити? Як я зможу забути про неї?

— Ви й не зможете. Навіть не намагайтеся, бо це може викликати справжні психічні захворювання. Тож нехай воно йде, як іде. Ще раз повторюю: не треба себе змушувати забути її. Не вийде. Мине якийсь час, і її вплив на ваші думки та буденне життя дедалі слабшатиме. І сприймайте це так, ніби вам дуже пощастило: існує вона чи ні, ви закохані, а це чудово.

То була історія найбільшого кохання в житті Ло Цзі. Таке трапляється лише один-єдиний раз. Пізніше Ло Цзі пустився берега й плів по життю без мети й напрямку, так само, як і того ранку, коли виїхав на «Аккорді» за межі кампусу.

Як і казав психолог, вплив тієї дівчини на його життя що не день слабшав, аж поки не став непомітним. Коли він був із новою дівчиною, Вона не з'являлася. Та й коли залишався на самоті, дівчина дедалі рідше нагадувала про себе. Проте Ло Цзі точно знав, що там, у найвіддаленішому куточку його серця, вона житиме вічно. Виразно бачив її світ: він був холодний, там завжди світили зорі й молодик, там падав сніг. У неймовірній тиші можна було навіть почути, як пухкі сніжинки з легким шурхотінням опускаються на землю, ніби сиплеться цукор. Єва, яку Ло Цзі виліпив з одного ребра свого розуму, як завжди, зараз сидить біля старовинного комина в чудовому дерев'яному будиночку посеред засніженої рівнини й мовчки дивиться на вогонь.

І тепер, у цьому лиховісного польоті, Ло Цзі палко бажав, щоб вона опинилася поруч, щоб вони разом відгадували, чого йому очікувати в кінці подорожі. Проте дівчина не з'являлася. Вдивляючись у глибини своєї душі, Ло Цзі виразно бачив, що вона так само мовчки сидить біля вогню й не почувається самотньою, бо весь її світ у нього всередині.

Ло Цзі простягнув руку до тумбочки, намагаючи пляшечку зі снодійним — вирішив поспати. За мить до того, як пальці схопили пляшечку, вона зірвалася з тумбочки й прилипла до стелі. Те саме сталося з одягом, залишеним у кріслі, — спочатку все на дві секунди влипло у стелю, а потім упало додолу. Ло Цзі відчув, що його тіло також відділяється від ліжка, щоб злетіти слідом за пляшечкою, але спальник був надійно зафіксований, тож він залишився на місці; а коли все навколо попадало на підлогу, відчув: і його щось міцно втиснуло в ліжко. Не міг навіть поворухнутися. Несподіваний перехід від стану невагомості до перевантаження викликав запаморочення, але це тривало не більше десяти секунд, і скоро все повернулося до норми.

Ло Цзі почув м'які кроки по килиму за дверима. Ходили там кілька осіб. Двері прочинилася, й у щілину пропхалася голова Ши Цяна:

— Ло Цзі, з тобою все гаразд?

Почувши ствердну відповідь, він навіть не зайшов, а просто причинив двері. Ло Цзі чув, як він із кимось розмовляє.

— Це, швидше за все, просто непорозуміння, пов'язане зі зміною літаків супроводу. Нема причин для занепокоєння.

— Що відповіли з центру керування на ваш дзвінок? — це був голос Ши Цяна.

— Сказали, що за півгодини літаки супроводу здійснять дозаправлення в повітрі й це не має нас бентежити.

— А такої ситуації в плані не було, еге ж?

— Слухай, не звертай уваги. Просто сімка винищувачів у цій колотнечі скинула навісні паливні баки*.

— А ти чого тоді такий наляканий?

— Не переймайся, заспокойся, йди спати.

* Прим. автора. Коли бойовий літак розпочинає повітряний бій, він має скинути додаткові паливні баки, щоб зменшити вагу.

— Як я засну в цьому стані?

— Залиш когось на чергуванні. Якщо прилетиш геть виснаженим, яка з цього буде користь? Вони можуть тримати нас у стані підвищеної бойової готовності досить довго. Я давно вже розробив власну стратегію охоронної діяльності: якщо ти все гарно продумав, зробив усе, що від тебе залежить, нехай воно йде належним чином. Що має статися, те станеться, й ніхто цьому не зарадить. Не треба себе накручувати.

Почувши про «зміну супроводу», Ло Цзі знову підняв захисну шторку ілюмінатора й виглянув назовні. Картина залишалася незмінною: море хмар, осяяне місяцем, який потроху вже рухався до обрію. Він знову побачив сліди, які залишали по собі винищувачі, проте цього разу їх число зросло до шести. Він уважно придивився до шістки маленьких літаків і відзначив, що це, напевне, інша модель. Надто вони відрізнялися від четвірки, яку Ло Цзі бачив раніше.

Двері до спальні знову прочинилися й Ши Цян наповнину ввалився до кімнати.

— Ло, друже мій, просто маленьке непорозуміння, немає підстав для хвилювання. Можеш спокійно лягати спати.

— Ще залишився час, щоб поспати? Ми вже багато годин у повітрі.

— Нам летіти ще кілька годин, тож влягайся, — Ши Цян, зачинив двері й пішов.

Ло Цзі повернувся в ліжко, відшукав пляшечку зі снодійним і побачив, що Да Ши й тут не залишив шансу випадкові: у пляшечці була єдина пігулка. Він проковтнув її, глянув на маленький червоний діод під ілюмінатором, уявив собі, що це вогник комина та нарешті спокійно заснув.

* * *

Коли Ши Цян розбудив Ло Цзі, виявилося, що той проспав без сновидінь понад шість годин і почувався вельми непогано.

— Ми підлітаємо. Підіймайся та давай собі раду.

Ло Цзі пішов до туалету, щоб умитися, а коли повернувся до загальної вітальні по простий сніданок, дізнався, що вони якраз почали зниження. За десять хвилин літак, провівши в повітрі п'ятнадцять годин, здійснив м'яку посадку.

Ши Цян звелів Ло Цзі поки що залишатися в літаку, а сам вийшов назовні. Він швидко повернувся в супроводі високого бездоганно одягнутого чоловіка європейської зовнішності, схожого з вигляду на посадовця найвищого рангу.

— Це доктор Ло? — спитав можновладець, глянувши на Ло Цзі. Він зауважив, що Ши Цян не розуміє англійської, тож повторив своє запитання поганенькою китайською.

— Так, це доктор Ло, — відповів Да Ши й коротко відрекомендував його Ло Цзі: — Це містер Кент, він займається організацією твоєї зустрічі.

— Це неабияка честь для мене, — відповів Кент із легким поклоном.

Потискаючи долоню Кента, Ло Цзі подумки відзначив, що ця людина має неабиякий досвід. Зовнішність могла збити з пантелику, але блиск у очах виказував знання багатьох великих секретів. Ло Цзі немовби причарував магнетизм його погляду, чи то диявольського, чи ангельського. Ніби спостерігаєш за вибухом атомної бомби й водночас милуєшся коштовним каменем чистої води не менших розмірів... У складній палітрі почуттів, що чайлися в цих очах, Ло Цзі досить упевнено зміг би виокремити єдине: цей момент насправді багато важить у житті цього чоловіка.

Кент звернувся до Ши Цяна:

— Ви провели чудову роботу. Ваша зона відповідальності виявилася найчіткішою. Інші мали певні проблеми в процесі.

— Ми керувалися вказівками нашого керівництва: мінімізувати число етапів подорожі, — відповів Ши Цян.

— Це абсолютно слушно. За нинішніх обставин мінімальне число етапів — запорука безпеки. Ми дотримуватимемося цього принципу й зараз, коли поїдемо на сесію, й у майбутньому.

— Коли розпочнеться сесія?

— За годину.

— Ми в такому цейтноті?

— Початок сесії не прив'язувався до конкретної години, все залежало від того, коли прибуде останній кандидат.

— Воно й на ліпше. Тож передаємо вантаж?

— Ні, відповідальність і далі покладається на вас. Як я сказав, ви — найкращий.

Ши Цян кілька секунд помовчав, глянув на Ло Цзі й кивнув:

— Коли нас вводили в курс справ два дні тому, наші люди зіткнулися з купою проблем.

— Я вам обіцяю, що це питання вирішене, й у майбутньому ви не матимете подібного клопоту. Місцева поліція та військові співпрацюватимуть у режимі найбільшого сприяння. Тож, — Кент по черзі глянув на обох, — можемо рушати.

Коли Ло Цзі ступнув на трап, довкола ще панувала темрява. Він співставив час відльоту з тривалістю перебування в повітрі й зміг приблизно визначити, в якій частині земної кулі вони опинилися. Усю зону видимості вкривав густий туман. Ліхтарі по периметру марно силкувалися прорізати його тьмяно-жовтим світлом. Інші декорації, здавалося, магічним чином перенеслися з місця відльоту: завислі в повітрі гелікоптери виднілися лише як ледь підсвічені бліді тіні на полотні туману; швидко сформоване довкола літака кільце з військової техніки й солдатів зі зброєю наготові; кілька офіцерів із раціями напохваті обговорюють щось важливе, час від часу зиркаючи в бік трапа. Від несподіваного ревіння, що почулося звідкись згори, волосся у Ло Цзі стало сторч; навіть незворушний Кент затулював вуха й глянув у небо. Там, досить близько

до землі, були помітні невиразні спалахи — стрій винищувачів, які й досі чатували в очікуванні ворога. Вихлопи реактивних двигунів окреслили широке коло, ледь помітне в суцільному тумані. Здавалося, ніби якийсь гігант із глибин космосу обвів цей світ крейдою.

Ло Цзі з трьома супровідниками сіли у вочевидь броньований автомобіль, підігнаний до самісінького трапу, й він зірвався з місця, щойно дверцята зачинилися за останнім пасажиром. Шторки на вікнах були опущені, проте світло все-таки проникало до салону, й можна було здогадатися, що їхнє місце десь у середині конвою. Поки їхали, ніхто не зронив і пари з вуст. Ло Цзі вже шкірою відчував наближення невідомої розв'язки, що змінить майбутнє. Їхали цілу вічність, хоча насправді весь шлях відібрав лише сорок хвилин.

Коли Кент нарешті повідомив, що дісталися кінцевої точки подорожі, Ло Цзі розгледів крізь шторку на вікні цікавий силует. Він вирізнявся на тлі яскраво ілюмінованої будівлі позаду. Ло Цзі нізащо не сплутав би цей об'єкт ні з чим: він мав унікальну форму — гігантський револьвер із дулом, зав'язаним у вузол*. Навряд існує десь у світі ще одна така скульптура; зараз він точно знав, де опинився.

Щойно Ло Цзі вийшов із машини, його миттю зусібч обступили чоловіки, типові бодігарди: високі, дехто — в сонцезахисних окулярах навіть цієї глупої ночі. Він навіть не встиг роззирнутися довкола, тому що, міцно затиснутий зусібч, практично не дістаючи ногами землі, поплив уперед у мовчанні й тупотінні чужих ніг. Через такий дивний спосіб пересування Ло Цзі вже почувався на межі нервового зриву.

Кілька здорованів, які йшли попереду, відступили вбік, посвітлішало. За секунду зупинилася й решта охоронців; Ло Цзи, Ши Цян і Кент могли рухатися далі вже

* Прим. перекл. Відома скульптура біля будівлі Штаб-квартири ООН.

самостійно. Ввійшли до безлюдного холу, де тишу порушували всього кілька охоронців у чорному, які стиха щось говорили у портативні рації, ледь група наближалася до одного з них. По тому, як обійшли підвісний балкон, їм відкрився різнокольоровий вітраж із ламаних ліній, у якому чергувалися химерні постаті людей і тварин*. Звернувши праворуч, увійшли до маленької кімнати. Лише коли за ними зачинилися двері, Ши Цян із Кентом обмінялися посмішками й зітхнули з полегшенням.

Ло Цзі роззирнувся довкола: ця кімната виявилася облаштованою вельми екстравагантно. Дальню стіну вкривав абстрактний малюнок із жовтих, білих, синіх і чорних геометричних фігур, поєднаних, здавалося, хаотично. Вони мовби зависли у яскраво-блакитному просторі, схожому на гладінь океану. Проте найзагадковішим об'єктом був великий камінь у формі прямокутної призми посеред кімнати. Його підсвічували кілька неясних прожекторів. Ло Цзі придивився пильніше й розгледів на камені прожилки барви іржі. Абстрактне полотно та цей дивний камінь і склали весь інтер'єр маленької кімнати**.

— Докторе Ло, вам потрібно переодягтися? — Кент звернувся англійською.

— Що він сказав? — перепитав Ши Цян. По тому, як Ло Цзі переклав запитання, він помотав головою і відповів: — Ні, хай залишається у цьому!

— Слухайте, але це протокольна зустріч, — наполягав Кент своєю ламаною китайською.

— У жодному разі, — Ши Цян знову рішуче похитав головою.

— Але сесія закрыта для відвідин представників медіа. Лише запрошені особи й делегати, тож не варто так турбуватися про безпеку.

* *Прим. перекл.* Ідеться про відомий вітраж «Вікно миру», виконаний Марком Шагалом.

** *Прим. перекл.* Герої вочевидь потрапили до одного з приміщень Художньої колекції ООН.

— Я вже сказав: «Ні». Якщо я правильно розумію, безпека цієї людини досі залишається зоною моєї відповідальності.

— Гаразд, це не критично, — Кент погодився на компроміс.

— Ви маєте дати йому хоча б якийсь пояснення того, що взагалі відбувається, — Ши Цян, кивнув у бік Ло Цзі.

— Я не вповноважений надавати будь-яку інформацію.

— Ну, хоча б у загальному плані, — засміявся Ши Цян.

Кент повернувся до Ло Цзі, його обличчя раптово набуло урочистого виразу, він, мабуть, неусвідомленим рухом перевірів вузол краватки. Лише зараз Ло Цзі збагнув, що весь цей час Кент уникав прямого погляду й звертання безпосередньо до нього. Навіть Ши Цян посерйознішав: звична глузлива посмішка змінилася серйозним виразом обличчя, й він уважно слухав, що скаже Кент. Ло Цзі зрозумів, що весь цей час Ши Цян йому не брехав — він справді й гадки не мав про мету їхньої незвичайної мандрівки.

— Докторе Ло, — почав Кент, — все, що я можу зараз повідомити: ви запрошені до участі в дуже важливій зустрічі, під час якої буде оприлюднена надважлива інформація. Вам під час цієї зустрічі нічого робити не потрібно.

Усі троє замовкли, й у кімнаті запанувала така мертва тиша, що Ло Цзі зміг почути власне серцебиття. Пізніше він довідався, що це приміщення називалося Кімнатою медитації. Те, що він вважав звичайною брилою, виявилося шеститонним самородком хімічно чистого заліза, подарунком Швеції, що уособлював вічність і силу. Проте цієї миті Ло Цзі найменше хотілося б медитувати; він просто намагався не думати ні про що, дослухаючись поради Да Ши: що менше переймаєшся, то ліпше. Щоб досягти успіху, він почав рахувати геометричні фігури на абстрактному полотні.

Відчинилися двері, незнайомий чоловік зазирнув до кімнати, кивнув Кенту, який, своєю чергою, повернувся до Ши Цяна з Ло Цзі:

— Треба йти. Ніхто не знає доктора Ло, тож не буде жодного порушення протоколу, якщо ми ввійдемо разом.

Ши Цян кивнув, посміхнувся й помахав рукою Ло Цзі:

— Я зачекаю надворі.

Ло Цзі відчув, що сприймає його як друга. Да Ши був зараз його єдиною підтримкою.

Далі вони з Кентом увійшли до зали Генеральної Асамблеї ООН.

Тут було повно люду, й скрізь точилися гучні дискусії. Кент рушив проходом між двох блоків місць. Спочатку на нього ніхто не зважав, аж поки він не здолав значну відстань. Це нарешті привернуло увагу декого з присутніх, і вони почали озиратися на дивну пару. Кент всадовив Ло Цзі на вільне місце в п'ятому ряду, а сам пішов далі й сів у другому.

Ло Цзі роздивлявся приміщення, яке безліч разів бачив по телевізору, але зображення на екрані не давало змоги збагнути задум архітектора. Просто перед ним височіла жовта стіна з емблемою ООН, яка слугувала за тло для трибуни й була нахилена вперед під гострим кутом, ніби скельний виступ над прірвою, ладний будь-якої миті обвалитися. Купол мав нагадувати зоряне небо й був навмисно архітектурно відокремлений від жовтої стіни, не створюючи відчуття стійкості всієї конструкції. Навіть навпаки — він візуально давив згори на стіну всією масою, підкреслюючи нестабільність зали, викликаючи відчуття, що інсталяція от-от упаде. Але тепер здавалося, що задум, втілений одинадцятьма архітекторами в середині ХХ століття, з дивовижною точністю передбачив скруту, в якій нині опинилося людство.

Роздивившись інтер'єр зали, Ло Цзі прислухався до розмови сусідів. Вони говорили чудовою англійською, тож він не зміг визначити національної приналежності мовців.

— ...Ти справді віриш у вирішальну роль особистості в історії?

— Ну, гадаю, дане питання й надалі залишатиметься без відповіді. Якщо тільки час знову повернеться до початку, ми вб'ємо кількох великих людей і подивимося, куди поверне хід історії. І ви не можете заперечувати, що плин історії визначався саме цими людьми, бо вони прокопували нові річища для цієї течії, та й загати зводили також вони.

— Проте не слід забувати про іншу можливість: усі ці ваші видатні особи можуть виявитися лише плавцями в потоці річки історії. Вони встановлюють світові рекорди, домагаються визнання та захоплення глядачів, і, зрештою, їхні імена викарбовуються на скрижальях історії, проте вони ніяк не змінюють самої течії... Хоча, якщо вже дійшло до нинішніх проблем, яка нам користь із того, що сушимо свої мізки пустими міркуваннями?

— Проблема в тому, що ніхто не зважає на такі речі під час ухвалення рішень з подібних питань. Усі країни занепокоєні лише дотриманням рівності в правах кандидатів і досягненням балансу в ресурсах...

Та ось усі замовкли, й Генеральний секретар ООН Заїр вийшла на трибуну. Вона була третім вродливим політиком після місіс Акіно й Арройо. Каденція адміністрації цієї філіппінської політичної діячки припала на докризовий і посткризовий періоди. І якби голосування за її кандидатуру відбувалося трохи пізніше, вона не мала б жодного шансу на перемогу. Коли людство зіткнулося з Трисоляріанською кризою, її азійська жіноча врода не випромінювала очікуваної всім світом міцності й сили. Ось і нині її тендітна постать на тлі масивної стіни здавалася надто крихкою і беззахисною. Кент підвівся й перепинив її на сходах до подіуму. Прошепотів щось їй на вухо, у відповідь Генеральний секретар глянула в залу, кивнула й рушила далі.

Ло Цзі був готовий заприсягтися, що вона дивилися туди, де він сидів.

На трибуні Генеральний секретар ще раз оглянула залу й промовила:

— Під час дев'ятнадцятого зібрання Ради оборони Землі ми нарешті досягли фінального пункту порядку денного: оприлюднення узгоджених кандидатів і офіційний старт проекту «Обернені до стіни».

Перш ніж ми перейдемо до цих питань, вважаю за потрібне стисло нагадати основні положення проекту «Обернені».

На початку Трисоляріанської кризи постійні члени колишньої Ради безпеки ООН скликали засідання для проведення невідкладних консультацій і виробили початковий план проекту «Обернені».

Країни-учасниці взяли до уваги, що після появи перших двох софонів побільшало доказів досягнення Сонячної системи й Землі іншими софонами. І процес триває дотепер. Для ворога Земля відтоді й донині — світ повністю прозорий. Для них усе на Землі — відкрита книга, вони без жодних труднощів можуть вивідати будь-який секрет. Жоден бік людського буття вже не є таємницею.

Нещодавно світова спільнота запустила всім вам відому основну Програму оборони Землі, але потрібно зважати на те, що ця Програма від найбільш загальних стратегічних питань і до найдрібніших технічних та військових деталей цілком і повністю доступна ворогові. Очі софонів повсюдно: від конференц-зал і робочих кабінетів до жорстких дисків комп'ютерів і персональних флеш-карт. Кожен план, кожна пропозиція, дислокація чи переміщення військ, хоч би якими незначними вони були, все, що відбувається на Землі, негайно стає відоме в штабі ворога за чотири світлові роки звідси. Будь-які форми комунікації між людьми гарантовано призводять до витоку інформації.

Також не маємо забувати важливого факту: розвиток тактичних і стратегічних прийомів, облуди й хитрощів не прямо пропорційно залежний від рівня технологіч-

ного розвитку цивілізації. З перевірених джерел нам достеменно відомо, що трисоляріани спілкуються за допомогою так званого «прозорого мислення» — відкритого для загалу спрямованого передавання думок. Це, своєю чергою, майже нівелює їхню здатність до обману, хитрощів і приховування намірів. Це надає нам, людству, колосальні переваги над ворогом. І ми просто не маємо права втратити таку значну перевагу й не спробувати скористатися нею. Тому розробники проекту «Обернені» переконані: паралельно із загальною Програмою оборони Землі мусимо втілювати в життя й альтернативні плани захисту, які мають залишатися таємними, закритими від очей і розуміння ворога. Було запропоновано кілька варіантів таких планів, проте найбільш реалістичною і здійсненою визнана програма «Обернених до стіни».

Я маю виправити сама себе щодо сказаного раніше: у людства досі є секрети від ворога. Вони зберігаються в кожному з нас. Софони легко розуміють людську мову, фантастично швидко зчитують документи з різноманітних пристроїв зберігання інформації. Проте інформація, що зберігається в людському мозку, для них недоступна, аж поки не вийде назовні у будь-якому вигляді. Тож кожен із нас без комунікації з навколишнім світом є цілковитою загадкою для софона. На цьому факті й базується проект «Обернені до стіни».

Наріжним каменем проекту є добір групи людей із винятковими лідерськими здібностями й навичками стратегічного мислення для розробки їхніх власних таємних планів оборони Землі. Вони розроблятимуть свої плани лише подумки, у власній свідомості, без жодних способів спілкування з навколишнім світом. Справжній план дій, тактика й стратегія, етапи виконання та фінальна мета залишатимуться тільки у голові кожного з них. Ми називатимемо їх «Оберненими до стіни», як колись на стародавньому Сході називали тих, хто практикував медитацію. Отже, коли Обернені спілкуватимуться

з навколишнім світом з метою реалізації своїх задумів, їхні слова, поведінка та вчинки мають бути цілком сфальшованими, спрямованими на введення в оману ворога та його союзників. Обернені ретельно, сумлінно й невтомно маскуватимуться, вводитимуть в оману, ошукуватимуть усіх і кожного. Вони своїми діями мають вибудувати такий лабіринт намірів, ідей, думок, наративів, що ворог має втратити з поля зору справжній напрям розвитку проекту, згаяти час на перевірку та знищення фальшивих ідей. Наша мета — щоб ворог якомога довше не дізнався про справжні наміри Обернених.

Оберненим будуть надані велика влада й широкі повноваження, що відкриє їм до використання частини наявної військової потуги Землі. Під час розробки та втілення власних планів жоден Обернений не зобов'язаний нічого пояснювати стосовно своїх дій, учинків, наказів, хоч би якими дивними й незрозумілими вони здавалися. Усі дії Обернених контролюватимуться лише Радою оборони Землі при ООН, і це єдиний орган, який матиме право вето щодо діяльності Обернених згідно з положеннями Акту ООН «Про Обернених».

Задля забезпечення дієвості й безперервності Проекту Обернені матимуть доступ до технології гібернації, щоб мати змогу залишитися живими до Битви Судного дня. Коли користуватися гібернацією, як довго й за яких обставин пробуджуватися, вирішуватимуть самі Обернені. Протягом наступних чотирьох століть Акт ООН «Про Обернених» матиме юридичну силу міжнародного закону на рівних правах зі Статутом ООН і діятиме згідно з встановленими національними законами для забезпечення належного виконання стратегічних задумів Обернених.

На плечі того, хто стане Оберненим, покладається найскладніша місія в історії людства. Ці люди будуть самотніми, закривають власні серця для цілого Світу й навіть Всесвіту. Обернені нестимуть тягар цієї місії в самоті

впродовж століть. Користуючись нагодою, висловлюю цим людям свою найглибшу повагу від імені всього людства.

Отже, зараз від імені ООН я оголошу четвірку узгоджених Радою оборони Землі кандидатів.

Ло Цзі, глибоко вражений виступом Генерального секретаря, разом із усіма присутніми затамував подих в очікуванні оголошення імен кандидатів, тих, на чю долю випала ця надзвичайна місія порятунку людства. Цієї миті він геть забув про власні проблеми, адже порівняно з цим історичним моментом вони стали дріб'язковими.

— Перший Обернений до стіни: Фредерік Тейлор.

Щойно стихло відлуння голосу Генерального секретаря, Тейлор підвівся з перших рядів і спокійно вийшов на сцену, де розвернувся обличчям до аудиторії, так само, без жодних емоцій мовчки оглянув присутніх. Аплодисментів було годі очікувати — аудиторія без жодного звуку вдивлялася в першого з Обернених. Високий, стрункий чоловік у фірмових окулярах із товстою оправою був добре знайомий усьому світові. Колишній міністр оборони США, який нещодавно склав повноваження, проте зберігав значний вплив на Національну стратегію США. Свої основні погляди він виклав у книзі «Істина технологій», головним аргументом якої було те, що справжніми бенефіціарами розвитку технологій є невеликі країни, позаяк витрати на дослідження й впровадження новітніх технологій беруть на себе виключно великі держави, а плодами користуються всі. Це створює для невеликих країн можливість досягти світової гегемонії, тому що нівелюється така перевага великих країн, як значна чисельність населення та наявність ресурсів. Це, своєю чергою, призводить до зменшення ролі великих країн на політичній арені й можливості революційних змін у світовому порядку. Як один із найяскравіших прикладів він наводив той факт, що з розвитком ядерних технологій невеличка країна з кількома мільйонами осіб населення може стати суттєву загрозу для країни з чисельністю жителів

понад сто мільйонів. У доатомну добу таке було абсолютно неможливим. Одним із найголовніших постулатів цього політика був такий: розміри країн мали значення лише на початку періоду високих технологій. Бурхливий експансивний розвиток технологій у ХХ столітті знівелював переваги великих держав, натомість зросла політична вага значно менших. Це призводило до стрімкого злету деяких подібних держав на міжнародній арені. І не виключено, що в майбутньому невеличкі країни можуть повторити шлях до світової гегемонії середньовічних колоніальних імперій, таких як Іспанія чи Португалія.

Світоглядні теорії Тейлора і його напрацювання, безумовно, заклали ідеологічні підвалини стратегії глобальної контртерористичної боротьби США. Але Тейлор був не лише теоретиком, але й людиною дії. Він отримав неабияке визнання, взявши участь у розв'язанні багатьох світових криз. Тому як за лідерськими навичками, так і за рівнем стратегічного мислення він видавався вартісним кандидатом на роль Оберненого.

— Другий Обернений до стіни: Мануель Рей Діас.

Поява на такій сцені цього темношкірого, міцного й упертого південноамериканця стала цілковитою несподіванкою для Ло Цзі. Останнім часом він був нечастим гостем у стінах ООН. Проте, обміркувавши все ще раз, Ло Цзі визнав слухність добору цієї кандидатури, навіть здивувався, чому не подумав про нього раніше. Рей Діас обіймав пост Президента Венесуели й чудово ілюстрував теорію Тейлора про зростання ваги невеликих країн. Як послідовник політики Уго Чавеса, Рей Діас продовжив справу Боліваріанської революції, розпочатої попередником 1999 року. В сучасному світі, за провідної ролі капіталізму й ринкової економіки Рей Діас намагався побудувати «соціалізм ХХІ століття» за Чавесом, базуючись на досвіді, отриманому міжнародним соціалістичним рухом впродовж певного історичного періоду. Він цілком неочікувано досяг успіхів, поліпшив життя людей у багатьох

сферах і зробив Венесуелу зразком рівності, справедливості й процвітання. Це виявилось привабливим взірцем для наслідування у всьому світі. Багато країн Південної Америки вирішили йти шляхом Венесуели, й на певний час соціалізм став панівною ідеологією на теренах цього континенту. Рей Діас успадкував не лише соціалістичну ідеологію Чавеса, але й жорсткі антиамериканські погляди. Останнє спонукало уряд США замислитися про те, що в разі відсутності певних змін колишній «задній двір» — Південна Америка — перетвориться на другий СРСР. Випадок, що трапляється раз на покоління, й наступне непорозуміння дали США привід для повномасштабного вторгнення на територію Венесуели, чим вони не забарилися скористатися. Почалося заплановане повалення режиму Рея Діаса за іракським сценарієм. Проте ця війна стала переломною у низці перемог розвинених країн над країнами третього світу з часів закінчення Холодної війни. Коли військові сили США перетнули кордон Венесуели, виявилось, що звична армія в уніформі зникла. Весь особовий склад військових сил Венесуели був поділений на загони герильї, які розчинилися серед місцевого населення й отримали єдине завдання: будь-що знищувати живу силу супротивника.

Базова ідея Рея Діаса щодо ведення військових дій була така: сучасна високотехнологічна зброя успішна в боротьбі з конкретними цілями, які можна ідентифікувати. У роботі «по площах» її перевага перед звичайною зброєю нівелюється через високу собівартість набоїв та обмежені запаси. Рей Діас також зажив слави в умінні здешевлювати вироби з використанням високих технологій. На початку століття один австралійський інженер розробив ракету для боротьби з терористичними угрупованнями собівартістю лише 5000 доларів США. На озброєнні тисяч загонів герильї було 200000 таких ракет, собівартістю лише в 3000 доларів США за умови масового виробництва. Попри те,

що ракети виготовляли з найдешевших деталей і матеріалів, доступних на ринку, всі вони оснащувалися висотомірами та GPS-трекерами, а це давало похибку лише на п'ять метрів від завданих координат за радіусу враження п'ять кілометрів. Хоча лише кожна десята ракета влучала у ціль, руйнування та шкода, завдані ворогові, виявлялися неспівставно значними. Рей Діас упровадив ще й кілька інших високотехнологічних виробів, які добре зарекомендували себе під час бойових дій, наприклад, набої до снайперських систем із неконтактним детонатором. Втрати військових сил США у Венесуельській кампанії швидко сягнули рівня втрат В'єтнамської війни, що призвело до виведення військ із території цієї країни. Так Рей Діас зажив слави Давида ХХІ сторіччя, який переміг Голіята.

— Третій Обернений до стіни: Білл Гайнс.

Галантний англієць, який зійшов на сцену, дуже контрастував із відчуженим Тейлором і впертим Реєм Діасом. Він гречно привітався й уклонився аудиторії. Ця постать також була відома широкому загалу, проте слава Гайнса дуже відрізнялася від того, чим домоглися визнання двоє перших. Життя Гайнса було чітко поділене на дві частини: науковця й політика. Як науковець він був єдиним у історії, кого номінували на отримання Нобелівської премії у двох галузях за одне відкриття. Під час досліджень, проведених спільно з нейрофізіологом Кейко Ямасугі, він виявив, що мисленнева діяльність і формування спогадів у мозку відбуваються радше на квантовому, ніж на молекулярному рівні, як вважалося раніше. Його відкриття показало, що структурні частини мозку взаємодіють на рівні елементарних часток. Усі попередні дослідження в цій галузі тепер здавалися нічим більшим за вивчення поверхневих подряпин. Він також довів, що спроможність мозку тварини обробляти інформацію на кілька порядків вища, ніж вважалося раніше. Це, своєю чергою, підтвердило давню гіпотезу про голографічну бу-

дову мозку*. Тож Гайнс був номінований на Нобелівську премію з фізики й фізіології або медицини. Проте його відкриття виявилися надто радикальним для отримання премій.

Тоді Нобелівську премію з фізіології або медицини отримала Кейко Ямасугі — на той час уже його дружина — за застосування висунутої ним теорії в лікуванні амнезії та психічних розладів. Другу частину свого життя Гайнс присвятив політиці й пропрацював два з половиною роки на посаді Президента Європейського союзу. Його знали як мудрого й досвідченого фахівця з управління, проте роки його перебування на посаді не позначені численними кризовими ситуаціями, тож здібності Гайнса викликали певні сумніви. Його основна робота в ЄС була пов'язана з урегулюванням торговельних суперечок, тому перед загрозою загальнолюдської кризи такого масштабу ця кандидатура трохи програвала першим двом. І все-таки обрання Гайнса вочевидь обумовило вдале поєднання його наукового та політичного досвіду, чим далєбі не кожен міг похвалитися.

Кейко Ямасугі, вчена-нейрофізіолог зі світовим ім'ям, сиділа на останньому ряду в залі та з любов'ю спостерігала за чоловіком на сцені.

Зібрання зберігало тишу, очікуючи оголошення імені останнього Оберненого. Перша трійця, Тейлор, Рей Діас і Гайнс — склалася в результаті пошуку балансу й компромісів між політичними елітами США, Європи та країн третього світу, тому кандидатура останнього викликала неабияке зацікавлення у присутніх. Очі Генерального секретаря Заїр знову опустилися до сторінок доповіді, тож Ло Цзі почав швидко пригадувати осіб зі світовими іменами, адже остання кандидатура,

* *Прим. автора.* Теорія способу запам'ятовування та зберігання інформації в мозку, що дає можливість відновити будь-яку інформацію, збережену в будь-якій його частині.

напевне, мала бути авторитетною в усіх сенсах. Він оглянув людей за чотири ряди попереду. Саме там були місця перших трьох Обернених, поки Генеральний секретар не назвала їхніх імен і вони не зійшли на сцену. Зі спиною Ло Цзі не міг упізнати тих, про кого вже встиг подумати як про можливих четвертих. Але ця особа мала бути серед них.

Генеральний секретар Заїр повільно підняла праву руку, Ло Цзі простежив за її рухом і з подивом побачив, що вона вказує не на перший ряд.

Її палець повернувся до нього.

— Четвертий Обернений до стіни — Ло Цзі.

* * *

— Це мій «Габбл»! — скрикнув Альберт Рінгер і заплескав у долоні. Сльози, що навернулися йому на очі, віддзеркалювали вогняну кулю, яка зростала, розквітала вдалині. За секунду слідом за вогнем докотилося й оглушливе ревіння. За планом він і шановні колеги — астрономи та фізики, — які нині стояли у нього за спиною, мали спостерігати за запуском із віп-трибуни, розташованої значно ближче до стартового столу. Проте клятий чиновник із НАСА зухвало заявив, що вони не мають належного рівня допуску для перебування на віп-трибуні, тому що об'єкт, який нині запускається на низьку навколосезну орбіту, вже їм не належить. Далі цей дуполиз повернувся до групи генералів у лампасах, яка мовби завмерла за командою «Струнко!», і, мало не помахуючи хвостом, як пес, повів їх крізь пост охорони до віп-трибуни. Тож Рінгер із колегами залишився на цьому майданчику, значно далі від запланованого оглядового, ще й відділеного озером від стартового столу. На цьому березі ще в минулому столітті встановили великий таймер зворотного відліку, й уся місцина лишалися відкритою для публіки, але о цій пізній порі не знайшлося інших охочих спостерігати за запуском, крім науковців.

З цієї відстані запуск нагадував схід Сонця в рапіді. По тому, як ракета почала набирати висоту, прожектори перестали підсвічувати її корпус, і він миттєво розчинився у мороці, що панував довкола. Спостерігачі могли бачити лише вогняну квітку, що струменіла з сопел. Навколишній світ раптово постав із небуття в її величному світінні, й темним як чорнило озером почали розходитися розкішні золотаві брижі, неначе саму воду охопило полум'я. Люди спостерігали за злетом ракети: полум'я сягнуло хмарини й забарвило півнеба в червонясті відтінки невимовної краси. Це нагадувало фантазмагорію сну. Невдовзі ракета розтанула в небі Флориди, й темна ніч легко проковтнула короткий світанок.

Космічний телескоп «Габбл II» належав до другого покоління телескопів «Габбл». Його загальний діаметр був збільшений до 21 метра порівняно з 4,27 метра попередника, що підвищило здатність до спостереження у п'ятдесят разів. Дзеркало телескопа побудували за технологією складаних сегментів, і після виробництва окремих частин на Землі остаточний монтаж мав відбутися вже на орбіті. Знадобилося одинадцять запусків вантажних човників, щоб доправити туди всі частини, необхідні для завершення монтажу дзеркала телескопа. Цей запуск був останнім. Сам процес збирання телескопа поблизу Міжнародної космічної станції вже добігав кінця, й за два місяці апарат нарешті мав спрямувати свій погляд у глибини Всесвіту.

— Ви, грабіжники, поцупили чудову річ! — Рінгер накинувся на високого чоловіка, який стояв поряд. Той, єдиний із присутніх, навіть не глянув у бік стартового столу, так і простояв весь час, спираючись на таймер зворотного відліку. Він без кінця цмулив сигарету за сигаретою. Джордж Фіцрой став військовим аташе проекту вже після ревізії телескопа «Габбл II», й Рінгер жодного разу не бачив його в однострої, тож не знав військового звання й ніколи не звертався «сер». Цілком доречним звертанням до Фіцроя він вважав слова «грабіжник», «крадій» і «злочинець».

— Докторе, я вже не раз вам повторював, що згідно з нормами національного й міжнародного законодавства під час війни військові мають повне право експропріювати будь-яке майно, що належить цивільним. До того ж ви, хлопці, власноруч не відполірували й квадратного сантиметра лінзи, не спроектували жодного гвинтика для «Габбла II». Ви тут просто знімаєте вершки з праці багатьох людей, тож і скаржитися вам не варто, — Фіцрой позіхнув, демонструючи свою втому від цієї роботи — вислуховування скривджених ботанів.

— Але без нашої участі цей проект не матиме жодного сенсу! Цивільне майно?! З цим телескопом я можу зазирнути за край Всесвіту, а ви, покоління короткозорих, натомість витріщатиметеся на найближчу до нас зірку!

— Я повторюю: зараз точиться війна за виживання всього роду людського. І якщо ви забули, що є американцем, пригадайте принаймні, що ви — людина.

Рінгер тяжко зітхнув, кивнув, але відразу ж сумно похитав головою:

— Але що ви хочете побачити за допомогою «Габбла II»? Сподіваюся, вам відомо, що розгледіти Трисолярис все одно не вдасться?

Тепер уже настала черга Фіцроя зітхати:

— Та що сам Трисолярис... Усі довкола впевнені, буцімто за допомогою «Габбла II» ми легко побачимо трисоляріанський флот.

— Що? Взагалі чудово, — гмикнув Рінгер. І хоча вираз його обличчя надійно приховувала нічна пільма, Фіцрой міг заприсягтися, що зараз він в'їдливий; цей сарказм просто розлився у повітрі. Через неприємну розмову та запах перегорілого ракетного палива, яке вітерець доносив від стартового столу, Фіцрой почувався досить некомфортно.

— Докторе, ви легко спрогнозуєте, чи справдяться ці очікування.

— Якщо широкий загал покладає аж такі сподівання на «Габбл II», то, найімовірніше, очікуються фотодокази існування трисоляріанського флоту, щоб повністю увірувати в існування ворога!

— І якої ви думки про це?

— Ви роз'яснювали загалу певні деталі?

— Ще б пак! Були організовані чотири спеціальні прес-конференції, присвячені виключно висвітленню цього питання. Виступаючи в їх рамках, я постійно втовмачував усім: хоча здатність «Габбла II» до спостережень на порядок вища, ніж у будь-якого з наявних телескопів, побачити трисоляріанський флот ми все одно не зможемо. Телескоп для цього замалий! Побачити планету в іншій зоряній системі, спостерігаючи з нашої, Сонячної, — це як, скажімо, розгледіти комара на плафоні лампи, що стоїть у кімнаті десь на Східному узбережжі, якщо ми дивитимемося туди із Західного. А трисоляріанський флот буде завбільшки як бактерія на одній із кінцівок того комара. Я доступно пояснював?

— Цілком.

— Що я ще можу зробити? Люди вірять у те, в що хочуть вірити. Я вже давно на своїй посаді, й на моєму віку не було жодної великої космічної програми, розуміння завдань якої не виявилось б перекрученим і неправильно витлумаченим.

— Я вже казав раніше, що військові, які беруть участь у будь-яких космічних проектах, втратили довіру.

— Проте ви користуєтесь авторитетом серед широкого загалу. Чи не вас усі називають другим Карлом Саганом? Ви непогано заробили на своїх книжках про будову Всесвіту, астрономію та космологію. Подайте нам руку й допоможіть. Це офіційне прохання військової адміністрації, і я зараз його вам переказую.

— Тобто ми обговорюємо умови співробітництва?

— Жодних умов! Це ваш обов'язок як американця, ні, навіть як землянина!

— Мені потрібно проводити чимало спостережень. Я не прошу багато — підвищити мій ліміт на користування телескопом до 20% загального часу.

— Ваш теперішній ліміт, 12,5% — не такий уже й поганий. Ніхто вам не дасть гарантій, що у майбутньому все залишиться, як є, — Фіцрой махнув рукою в напрямку стартового столу. Від нього в нічне небо тягнувся слід ракети, який повільно танув. У світлі ліхтарів пускового майданчика це мало вигляд молочних розводів на темно-синіх джинсах. Запах дратував дедалі дужче. Двигуни першого ступеня ракети працювали на паливі зі зріджених водню й кисню, від них не могло бути такого смороду. Можливо, щось згоріло побіля стартового столу в полум'ї, яке виривалося з сопел під час запалювання й відривання ракети? Фіцрой правив своєї: — Я вам кажу: далі буде тільки гірше.

* * *

Ло Цзі здалося, що похила жовта стіна за трибуною причавила його своєю масою, позбавила можливості рухатися. Всі мовчки чекали на його появу, аж поки ззаду хтось не прошепотів:

— Докторе Ло, будь ласка...

Він машинально підвівся й пішов на сцену. Під час цієї короткої мандрівки Ло Цзі неначе знову став безпорадним малям, яке хоче, щоб хтось із дорослих простягнув йому руку й допоміг подолати життєві труднощі. Він піднявся на сцену, зупинився біля Заїр, повернувся обличчям до зали, зустрівся поглядом із сотнями пар очей, що роздивлялися його. Ці люди в залі представляли понад шість мільярдів людей із більш ніж двохсот країн Землі.

Що відбувалося далі, Ло Цзі пам'ятав погано. Пригадувалося лише, що після того, як вони всі разом постояли ще якийсь час на сцені, їхню четвірку всадили посеред першого ряду в залі. Він був такий приголомшений, що

навіть пропустив історичний момент запуску проекту «Обернені до стіни».

За деякий час, коли сесія, здавалося, добігла кінця, люди в залі включно з трьома іншими Оберненими, які сиділи ліворуч від нього, підвелися з місць і залишили приміщення. Хтось — можливо, Кент — щось прошепотів йому на вухо й теж пішов. Зала спорожніла, лише Генеральний секретар Заїр стояла на трибуні. Вона дивилася на Ло Цзі, і її маленька тендітна постать ніби чинила опір стіні, що загрозово нависала позад неї.

— Докторе Ло, мені здається, ви маєте запитання, чи не так? — м'який жіночий голос Заїр відлунював у порожній залі, мов глас Божий, відразу звідусіль і нізвідки.

— Сталася помилка, адже так? — запитав Ло Цзі не своїм і теж якимось нетутешнім голосом.

Заїр щиро й відверто посміхнулася зі своєї трибуни, й він цілком її зрозумів: «Ви справді вважаєте, що це можливо?».

— Чому я? — знову запитав Ло Цзі.

— Відповідь на це запитання ви маєте знайти самотужки, — відповіла Заїр.

— Я — звичайнісінька людина.

— Перед лицем цієї кризи ми всі — прості люди, але кожен має свої обов'язки й несе відповідальність за власні вчинки.

— Але ніхто заздалегідь не питав моєї згоди, я й гадки не маю, чому тут опинився.

— Ваше ж ім'я китайською означає «логіка», чи не так? — знову посміхнулася Заїр.

— Так.

— Тоді ви можете легко збагнути, чому не можна запитувати попередньої згоди в кандидата до його фактичного проголошення обраним для подібної місії.

— Я відмовляюся, — категорично заперечив Ло Цзі, навіть не намагаючись проаналізувати почуте.

— Як забажаєте.

Така швидка відповідь, що пролунала майже разом із його фразою, на хвилину ошелешила Ло Цзі. За кілька секунд, отямившись, він продовжив:

— Я відмовляюся бути Оберненим, складаю з себе всі надані у зв'язку з моїм призначенням повноваження і не приймаю на себе жодної відповідальності, що витікає з цього призначення.

— Як забажаєте.

Блискавичність відповідей, схожих на миттєві доторки прозорих крилець бабки до поверхні води, остаточно дезорієнтувала Ло Цзі; в мозку залишилася порожнеча.

— Тож я можу йти? — це було все, що зміг вичавити з себе Ло Цзі.

— Можете. Ви, докторе Ло, можете робити все, що вам заманеться.

Ло Цзі підвівся, повернувся й попрямував поміж рядів порожніх крісел. Таке легке й просте складання повноважень Оберненого не принесло бажаних втіхи й полегшення. Його переповнювало відчуття абсурдної реальності, мовби все відбувалося в кепській постмодерновій п'єсі без жодної логіки дії.

Вже на виході із зали Ло Цзі озирнувся й побачив, що Генеральний секретар Заїр так само стоїть на трибуні й не відвертає від нього погляду. Звідси її постать видавалися ще тендітнішою й безпораднішою під навислою ззаду стіною. Коли Ло Цзі обернувся, вона йому посміхнулася й кивнула.

Ло Цзі вийшов із зали. Проминув маятник Фуко, що демонстрував обертання Землі навколо своєї осі, й зустрів Ши Цяна з Кентом у супроводі чималої групи охоронців у чорних костюмах, що скидалися на однострій. Їхні погляди були сповнені якоїсь нової шанобливості; навіть Ши Цян із Кентом дивно змінилися, хоча досі трималися доволі невимушено. Ло Цзі пройшов повз них, не озвався й словом. Діставшись холу при вході, такого само безлюдного, він пережив ніби флешбек свого прибуття: ті самі

кілька охоронців у всьому чорному стиха щось бурмотіли в портативні рації, щойно він проминав одного з них. Коли Ло Цзі наблизився до вхідних дверей, його наздогнали й зупинили Ши Цян і Кент.

— На вулиці може бути небезпечно, тобі потрібна охорона? — запитав Ши Цян.

— Нічого мені не потрібно, йдіть геть, — відповів Ло Цзі, дивлячись прямо перед собою.

— О'кей, ми робимо лише те, що ти кажеш, — Ши Цян не став сперечатися й звільнив шлях надвір. Ло Цзі глибоко вдихнув і зробив крок на вулицю.

Ковток прохолодного повітря освіжив його. Ще не розвиднілося, але довкола було ясно, мов удень, — вуличні ліхтарі й підсвічені будівлі не залишали темряві жодних шансів. Делегати спеціальної сесії Генеральної асамблеї ООН уже розїхалися, й на площі перед будівлею залишилися чи то нечисленні туристи, чи місцеві жителі. Звіт про історичну сесію ще не потрапив до випусків новин, тож Ло Цзі ніхто не міг упізнати. Його самотня постать не привертала нічиєї уваги.

Ло Цзі, один із Обернених, брів невпевненою ходою сомнамбули крізь абсурд навколишньої реальності. Він втратив будь-яку здатність раціонально, тверезо мислити: не пам'ятав, звідки йде, уявлення не мав, куди прямує. Неспроможний дати раду своїм думкам, Ло Цзі перетнув газон і підійшов до пам'ятника. Підняв погляд і побачив могутню постать чоловіка, який молотом замахувався на меч, — це був подарунок ООН від уряду колишнього СРСР, скульптура Вучетича «Перекуємо мечі на орала». Проте зараз Ло Цзі не відчував у композиції жодної пацифістської нотки, навпаки — молот, кремезна статура чоловіка, його рухи, меч, що згинається під натиском людської волі, — все це надавало композиції надзвичайно агресивного, жорстокого вигляду й навіть викликало відчуття можливого насильства.

А потім чоловік з постамента раптом щосили вгтив молотом просто в груди Ло Цзі, збив його з ніг, і він втра-

тив свідомість, ще не встигнувши впасти на землю. Проте запаморочення тривало недовго — свідомість повернулася разом із пекучим болем. Очі боліли й сльозилися від сліпучо-яскравих ліхтарів, тож довелося їх заплющити. За якийсь час веселкові кола перестали витанцювувати в очах, він насилу розліпив повіки й зміг розрізнити розмиті обриси облич довкола себе. У темній полуді, що застеляла очі від сильного болю, Ло Цзі зміг упізнати Ши Цяна й неначе здаля почув його слова:

— Тобі потрібна охорона? Ми можемо робити лише те, що ти скажеш!

Ло Цзі кволо кивнув. І відразу все довкола закрутилося з блискавичною швидкістю: він відчув, як його піднімають багато рук, що тягнуться зусібіч, кладуть на носі й кудись несуть. Навколо миттю утворилася стіна з людських тіл, ні, навіть глибока яма зі стінами з людських тіл. Єдине, що було видно з дна ями, — чорне нічне небо, й тільки завдяки рухам ніг, які його оточували, він міг упевнено виснувати, що його несуть. Незабаром яма зникла, як і небо над головою, їх замінили підсвічені панелі машини швидкої допомоги. Ло Цзі відчув смак крові у роті, його знудило. Той, хто сидів поряд, вправно, відпрацьованими рухами підставив пластиковий пакет, і Ло Цзі вивернув із себе набіглу кров і все, що встиг з'їсти в літаку. Коли в шлунку вже нічого не лишилося, він відкинувся на носі, й хтось надягнув йому на обличчя кисневу маску. Після кількох ковтків повітря йому трохи полегшало, але груди боліли так само нестерпно. Він відчув, як зрізують з нього одяг до пояса, й жахнувся від вигляду рани, що їм відкрилася. Проте крові, здається, не було, тому що жодних маніпуляцій на кшталт бинтування чи бандажу не робили, його лише накрили простиралом. Невдовзі машина зупинилася, Ло Цзі вивезли з неї, перед його очима промайнуло спочатку нічне небо, далі замиготіли коридори лікарні, й нарешті він опинився в палаті невідкладної допомоги. Картина змінилася червоним

оком КТ-сканера. Обличчя лікарів і медсестер час від часу з'являлися в полі його зору, й при цьому неодмінно сильнішав біль від оглядів і маніпуляцій в ділянці грудей. Зрештою все закінчилося стелею палати інтенсивної терапії, де колесо метушні нарешті сповільнило свій біг.

— Одне зламане ребро, невеличка внутрішня кровоте-ча, проте нічого серйозного. Ви ще легко відбулися. Але позаяк маємо внутрішню кровотечу, вам потрібно якийсь час відпочити, — підсумував результати його досліджен-ня лікар у окулярах.

Цього разу Ло Цзі вже не відмовлявся від снодійного, але проковтнути пігулки зміг лише за допомогою медсе-стри, після чого швидко заснув. Двоє сновидінь постійно змінювалися: або на нього раз за разом падала нависла стіна у будівлі ООН, або Чоловік із молотом вибивав із нього дух, поціляючи точно в груди. Пізніше він зміг побачити й бажаний сон, який відшукав під далеким сніговим заметом у серці: насмілився увійти до невелич-кого вишуканого дерев'яного будиночка. Єва, яку він створив, підвелася від комина, і її чарівні очі наповни-лися слізьми... Ло Цзі прокинувся, відчуваючи, як сльо-зи котяться з очей, звожують подушку. Світло в палаті було приглушене, сльози застеляли очі темрявою, тож Ло Цзі знову поринув у сон, сподіваючись потрапити до хижки посеред засніженого поля. Але дарма: далі він спав без сновидінь.

Прокинувшись наступного разу, Ло Цзі відчув, що спав довго, і його сили відновилися якщо не повністю, то дуже суттєво. Хоча біль у грудях не вщух, відчував, що по-ранення не надто серйозне. Спробував сісти, й медсестра-білявка не перешкоджала йому, лише допомогла підклас-ти подушку, щоб зручніше було спиратися напівлежачи. За якийсь час прийшов Ши Цян і сів біля ліжка.

— Ну і як ти почувашся? — поцікавився він. — У мене в бронжилеті тричі стріляли. Неприємно, хочу сказати, але не смертельно.

— Да Ши, ти врятував мені життя, — кволим голосом промовив Ло Цзі.

— Це сталося, бо ми не могли виконувати своїх безпосередніх обов'язків, а мали слухатися твоїх вказівок. І тому не могли вживати дієвих заходів з охорони. Але все вже добре, — махнув рукою Ши Цян.

— А що з іншими трьома? — спитав Ло Цзі.

Да Ши миттю збагнув, про кого йдеться:

— З ними все гаразд. Вони не такі навіжені, як ти, щоб наодинці гуляти вулицями.

— Це ОЗТ намагається нас убити?

— Швидше за все. Добре, що вбивцю вдалося затримати, адже ми заздалегідь розгорнули біля будівлі систему «Око змії».

— Що?

— Передова радарна антиснайперська система, що дає змогу швидко визначити місцезнаходження стрільця за траєкторією кулі. Його вже впізнали: експерт зі зброї. Той хлопець має досвід участі в збройних конфліктах, входить до складу воєнізованого угруповання ОЗТ. Ми навіть і не думали, що він наважиться стріляти в самому центрі міста. Практично самогубець.

— Я хочу його бачити.

— Кого? Стрільця?

Ло Цзі кивнув.

— Без питань, але це виходить за межі моєї компетенції. Я відповідаю лише за твою безпеку. Я спитаю про це, — пообіцяв Да Ши, підвівся та вийшов. Він тепер здавався куди статечнішим і серйознішим, ніж вдавав із себе досі, тож у спілкуванні з ним Ло Цзі відчував легкий дискомфорт.

Ши Цян невдовзі повернувся.

— Проблем не виникло. Ти можеш зустрітися з ним тут, у палаті, чи десь в іншому місці. Лікар запевнив, що ти можеш ходити.

Першим, що спало Ло Цзі на думку, було прохання про зустріч деінде, аби встати, переодягтися, але подумав, що

правильною стратегією буде вдавання більш недужого, ніж насправді, тож Ло Цзі ліг і сказав, що зустрінеться зі стрільцем у палаті.

— Вони вже в дорозі, але їм потрібно ще трохи часу, аби доїхати. Тобі слід чогось попоїсти до зустрічі. Минула доба звідтоді, як ти востаннє їв у літаку. Я зараз усе організую, — Да Ши, підвівся й знову зник за дверима.

Коли Ло Цзі поїв, до палати ввели снайпера-невдачу. Він виявився приємним молодиком європейської зовнішності, проте найбільше вражала його добра, відкрита посмішка. Здавалося, вона була приклеєна до обличчя — практично не згасала. На ньому не було кайданок, однак коли він увійшов, двоє фахових з вигляду охоронців всадили його в крісло й залишилися поруч, а ще двоє зупинилися в дверях. Ло Цзі помітив, що на їхні бейджі нанесена аббревіатура з трьох літер, але не ФБР чи ЦРУ.

Ло Цзі вдав із себе ледь не смертельно хворого, проте стрілець миттю його розкусив.

— Докторе, та ви не так сильно поранені, як вдаєте, — так само посміхаючись мовив снайпер. Але посмішка була вже інша, майже непомітна. Вона потроху зникала з обличчя, ніби пляма летючих сполук нафтопродуктів з поверхні води. — Мені дуже шкода.

— Ви просите вибачення за спробу мене вбити? — Ло Цзі підняв голову від подушки щоб поглянути на стрільця.

— Зовсім ні. Я прошу вибачення, бо не зміг цього зробити. Я подумав, що на такий урочистий захід ви все-таки не вдягатимете бронезилетів. Гадав, ви не цінуйте свого життя аж настільки. Інакше скористався би бронейними кулями або й взагалі стріляв у голову. Тоді я виконав би своє завдання, а вас позбавив тягара жакливого місії, що людині над силу.

— Я й так вільний від будь-якого тягара. Я відмовився від участі у проєкті «Обернені до стіни», в приватній розмові з Генеральним секретарем ООН склав із себе пов-

новаження та відповідальність за успіх місії. Вона як повноважний представник ООН прийняла мою відставку. Звичайно, ти не знав цього, коли вчиняв замах на мене. Тож ОЗТ даремно спалила свою людину.

Посмішка на обличчі вбивці дедалі яскравішала, ніби хтось регулював яскравість на екрані монітора.

— А ви кумедний.

— Ти про що? Ти мені не віриш? Я кажу чисту правду...

— Я вам вірю, але від цього ви не стаєте менш смішним, — відповів стрілець тримаючи на обличчі ту саму яскраву посмішку. Зараз вона розважала Ло Цзі, проте скоро закарбується в його пам'яті на все життя пекучим тавром, ніби від розжареного металу.

Ло Цзі несхвально похитав головою, зітхнув і мовчки відкинувся на подушку.

Стрілець вів далі:

— Докторе, не варто гаяти час, його в нас не так уже й багато. Не думаю, що ви покликали мене заради цього наївного жарту для простаків.

— Я досі не розумію, про що ти говориш.

— Якщо це правда, ваші розумові здібності надто скромні як на Оберненого, докторе Ло Цзі. Ваша логіка, про яку стільки говорять, не витримує критики. Я, здається, справді змарнував своє життя, — він підвівся та повернувся обличчям до двох чоловіків, які стояли позад нього: — Джентльмени, гадаю, ми можемо йти.

Ті запитально подивилися на Ло Цзі, той махнув рукою. Стрільця вивели з палати.

Ло Цзі сів на ліжку й замислився над словами нападника. Дивне відчуття не полишало його: щось було неправильно, але він не міг дошукатися, що саме. Підвівся й зробив кілька кроків — жодних неприємних відчуттів, окрім тупого болю в грудях. Підійшов до дверей, визирнув і побачив кількох охоронців з автоматичною зброєю напоготові; один із них відразу сказав щось у рацію, прикріплена до плеча. За плечима охоронців Ло Цзі було

видно частину яскравого й чистого коридору, абсолютно порожнього, якщо не рахувати ще двох озброєних охоронців на його протилежному кінці. Зачинивши двері, Ло Цзі підійшов до вікна, відсунув штору й побачив аналогічну картину внизу на вулиці: біля входу лікарні чатували багато озброєних людей і навіть були припарковані дві зелені армійські машини. Крім одного чи двох співробітників лікарні в білому, які квапилися зайти в будівлю, інших людей не було видно. Придивившись уважніше, він помітив двох снайперів на даху сусіднього будинку, які вели спостереження за околицями крізь складні оптичні приціли на гвинтівках. Ло Цзі був переконаний, що й на даху самої лікарні так само розмістили снайперів. Ці люди не нагадували поліцейських, радше належали до армійських спецпідрозділів. Він покликав Ши Цяна.

— Лікарня й досі під невсипущим оком озброєної до зубів охорони, чи не так? — запитав він.

— Так.

— Що станеться, якщо я накажу зняти всю цю охорону?

— Ми послухаємося твоєї вказівки, але прошу тебе цього не робити. Надто велика небезпека.

— На кого ти працюєш? Які твої обов'язки?

— Я працюю на Раду оборони Землі й відповідаю за твою безпеку.

— Але я вже не Обернений, я проста людина. Навіть якщо мені, моему життю загрожує небезпека, то це вже питання поліції. Чому мене досі охороняє служба безпеки чи як вас там, Ради оборони Землі? І навіщо мені аж така охорона? Хто приставив її до мене?

Обличчя Ши Цяна залишилося незворушним, ніби гумова маска:

— Ми отримали наказ.

— Де... Кент?

— Надворі.

— Скажи, нехай увійде!

По тому, як за Да Ши зачинилися двері, минуло зовсім небагато часу, перш ніж увійшов Кент. Він був таким самим уособленням вишуканості в спілкуванні, що так личить вищим чинам ООН.

— Докторе Ло, я чекав поліпшення вашого стану, щоб зайти й довідатись, як ви почуваетесь.

— Тоді що ви тут робите зараз?

— Мене призначили відповідальним за ваші контакти з РОЗ.

— Але я більше не Обернений! — заволав Ло Цзі, та отямився й запитав уже нормальним тоном: — У новинах повідомили про старт проекту «Обернені до стіни»?

— Так, весь світ це знає.

— А про моє відречення від посади Оберненого?

— Звісно, у кожному випуску новин про це було зазначено.

— Що конкретно повідомлялося?

— Дуже просто: після закінчення спеціальної сесії Генеральної асамблеї ООН Ло Цзі виступив із заявою про відмову від призначення його Оберненим, склав усі отримані повноваження й заперечив участь у проекті.

— Тоді що ви тут робите?

— Мене призначено відповідальною особою за ваші контакти з РОЗ.

Ло Цзі приголомшено глянув на Кента, але на обличчі в того застигла та сама непроникна гумова маска, що й у Да Ши.

— Якщо у вас все, я піду — вам потрібно відпочивати, набиратися сили. За потреби телефонуйте мені, — Кент розвернувся й попрямував до дверей.

— Я хочу бачити Генерального секретаря ООН, — зупинив його Ло Цзі.

— Рада оборони Землі — керівний орган, який контролює впровадження та реалізацію проекту «Обернені до стіни», її очолює голова, якого обирають за принципом

ротації. Генеральний секретар ООН не має безпосередніх повноважень у РОЗ.

— Я все одно хочу зустрітися з Генеральним секретарем. Гадаю, що в мене є підстави для цього, — відповів Ло Цзі по нетривалому роздумі.

— Гарзд, зачекайте, — Кент вийшов із палати. Невдовзі повернувся й повідомив: — Генеральний секретар чекає на вас у своєму кабінеті. То ми їдемо просто зараз?

Виявилося, що кабінет Генерального секретаря розташований на 34-му поверсі будівлі Секретаріату ООН. Цілу дорогу до офісу Ло Цзі охороняли так пильно, що він почувався, мов у пересувному банківському сейфі. Кабінет виявився куди меншим, ніж собі уявляв Ло Цзі, й зовсім просто вмебльованим: найбільше місця займав величезний прапор ООН, установлений біля стіни за робочим столом. Генеральний секретар Заїр підвелася, щоб привітати Ло Цзі.

— Докторе Ло, я планувала відвідати вас у лікарні ще вчора, але ж ви можете побачити на власні очі... — й вона вказала на стіл, завалений стосами документів та офіційних тек. Єдиною річчю, що здавалася особистою, була майстерно вигравірувана бамбукова підставка для ручок.

— Пані Заїр, я тут, щоби підтвердити свою заяву, виголошену по закінченні спеціальної сесії Генеральної асамблеї ООН, — випалив Ло Цзі.

Заїр кивнула й не відповіла.

— Я хотів би повернутися до Китаю. Якщо мені загрожує небезпека, будь ласка, поінформуйте від мого імені Нью-Йоркське управління поліції. Я сам подбаю про свою безпеку. Позаяк після відмови я — звичайна людина, то не потребую подальшого захисту з боку РОЗ.

Заїр знову кивнула:

— Я можу виконати ваше прохання, проте наполегливо раджу не відмовлятися від охорони підрозділами РОЗ, тому що Нью-Йоркське управління поліції не зможе надати вам охорону такого рівня.

— Будь ласка, скажіть відверто: я все одно залишаюся Оберненим?

Заїр повернулася за стіл, зупинилася просто під прапором ООН, посміхнулася Ло Цзі й відповіла:

— А ви самі як гадаєте?

Вона підійшла до софи й запропонувала Ло Цзі присісти.

Усмішка Заїр нагадала Ло Цзі ту, що не сходила з обличчя снайпера. У майбутньому він постійно бачитиме її в очах і на обличчях усіх, із ким доведеться зустрічатися. Вона отримає назву «усмішка Оберненого» й стане не менш відомою, ніж «усмішка Мони Лізи» чи «усмішка Чеширського кота». Усмішка Заїр заспокоїла його вперше відтоді, як вона, стоячи на трибуні під час спеціальної сесії Генеральної асамблеї ООН, проголосила його одним з Обернених. Він повільно опустився на софу й ще до того, як сів, зрозумів усе.

«Боже ж мій!»

За одну сліпучу мить Ло Цзі повністю усвідомив своє становище Оберненого. Як зазначала Заїр у своїй промові перед оголошенням кандидатів, неможливо запитувати про згоду перед призначенням Оберненого. А вже після призначення годі й сподіватися піти у відставку або не прийняти повноважень. Неможливість відмови від участі базувалася не на примусі чи насильстві над кандидатом, а залежала від самої природи проекту «Обернені до стіни». Щойно оголосили імена кандидатів, між ними та звичайними людьми виникла невидима стіна відчуження, адже ніхто не знає, що робить Обернений, — це вже частина плану, чи спроба приховати його справжній задум? Саме це й було в усмішках Обернених: «Звідки ми знаємо, чи не реалізується вже ваш план?».

Ло Цзі нарешті збагнув, що місія Обернених — надзвичайно складний і зухвалий проект, якого ще не знало людство. Задум базувався на холодному розрахунку, в його основу заклали жорстку логіку, й водночас це був

підступний план, виконавців якого скували невидимим крицевим ланцюгом, як Прометея на скелі. Це довічне прокляття, й жоден із Обернених не в змозі розірвати ланцюг. Хоч би що він робив, хоч би як мудрував, усі відповідатимуть усмішкою Обернених: «Ми ж не певні, чи не є це частиною плану».

Хвиля небаченого досі гніву піднялася в серці Ло Цзі. Йому хотілося кричати, лаятися, послати всіх під три чорти, хай би вони всі згинули: сама Заїр разом із її ООН, усі ці члени спеціальної сесії Генеральної асамблеї, Рада оборони Землі у повному складі, все людство до останньої особи, навіть трисоляріани разом із їхніми невідомими матерями. Йому до смерті кортіло розгромити офіс, порозкидати всі ці акуратні течки, файли й документи; зажбурнути кудись подалі цю бамбукову підставку разом із ручками; й насамкінець роздирати на клапті блакитне полотнище прапора... Проте зрештою він усвідомив, де знаходиться і з ким говорить, опанував себе й підвівся з софи лише для того, щоб знову знесилено впасти назад.

— Чому обрали мене? Мені бракує багатьох навичок і кваліфікації порівняно з іншими трьома кандидатами. Я не настільки обдарований, не маю відповідного досвіду, я не воював і не керував країною. Вчений із мене, як із собачого хвоста сито: так, ординарний університетський професор, який перекладає купки паперу на столі. Я живу, як метелик, — одним днем, не хочу мати дітей і подальша доля людства мене зовсім не обходить... То чому ж я? — наприкінці своєї промови Ло Цзі почав рвучко терти руками голову й знову скочив на рівні.

— Докторе Ло, щиро кажучи, я теж здивована цим вибором, — усмішка зникла з обличчя Заїр. — Через це обсяг ресурсів, які ви зможете задіяти для реалізації свого плану, буде обмежений порівняно з іншими трьома обраними. Призначення вас Оберненим було найбільшою авантюрою в історії людства.

— Нехай і так, але все одно були ж якісь підстави для мого обрання!

— Так, були. Опосередковані. Справжню причину вам доведеться з'ясувати самотійно, це я вам уже казала.

— А яка опосередкована причина?!

— Мені дуже шкода, але я не вповноважена вам зараз її повідомляти. Прийде час, і, я впевнена, ви про все дізнаєтеся.

Ло Цзі зрозумів, що домогтися більшого вже не вдасться, тож розвернувся й пішов геть. Лише в дверях згадав, що навіть не попрощався. Озираючись, Заїр кивнула й усміхнулась, як і тоді, в залі. Але цього разу Ло Цзі вже знав достеменно, що криється за цією посмішкою.

— Мені було дуже приємно знову з вами зустрітися, — мовила Генеральний секретар, — але в майбутньому ви співпрацюватимете безпосередньо з РОЗ і її Головою та звітуватимете лише їм.

— Не надто ви в мене вірите, адже так? — всміхнувся Ло Цзі.

— Я вже казала, що ваша кандидатура — велика лотерея.

— Тоді ви маєте рацію.

— Щодо участі в лотереї?

— Ні, ви праві в тому, що не покладаєте на мене надмірних сподівань.

Ло Цзі вийшов із кабінету, так і не попрощавшись. Відчуття були ті самі, що й під час сесії, після проголошення його Оберненим. Він дістався кінця коридору, спустився ліфтом на перший поверх і через фойє вийшов з будівлі Секретаріату на площу ООН. Кілька охоронців негайно затисли його зусбіч, він їх щосили відштовхнув, але бодігардів ніби намагнітили, — хоч би куди він рухався, кільце з тіл невпинно переслідувало його. Настав день, і площу заливало сонячне світло; Ши Цян із Кентом підбігли до нього й попросили або якнайшвидше повернутися в будівлю, або сісти в машину.

— Я що, до кінця своїх днів більше не побачу сонця? — звернувся Ло Цзі до Ши Цяна.

— Не в тому річ. Тут відносно безпечно, всі прилеглі райони перевірені й зачищені. Але довкола багато витріщак і туристів, і всі вже знають, хто ти такий. А впоратися з натовпом буває складно. Та й тебе, гадаю, це мало тішить.

Ло Цзі роззирнувся довкола: принаймні поки що ніхто особливо не зважав на невеличку групу людей. Він попрямував до будівлі Генеральної асамблеї, з'єднаної з конференц-центром, і швидко повернувся всередину. Цілком звітував собі, куди йде, чого потребує. Знову проминув порожній балкон і від кольорової панелі вітражу повернув праворуч, до Кімнати медитації, зачинив за собою двері. Ши Цян, Кент і охоронці залишилися зовні.

Першою думкою, що спала Ло Цзі перед брилою чистої залізної руди, була така: чи не розбігтися та не розтрощити собі голову об неї, аби покласти всьому край. Натомість чоловік лише розлігся на гладенькій поверхні каменя. Він виявився прохолодним і ніби ввібрав усю втому й роздратування. Ло Цзі відчував тілом твердість руди. На власний подив він згадав запитання вчителя фізики в середніх класах: яким чином ліжка з мармуру зробити таким само м'яким і комфортним, як матрац від «Сіммонс»^{*}? Правильною відповіддю було: видовбати в мармурі заглиблення, що повністю повторює форму людського тіла, тоді тиск на поверхню розподілиться рівномірно, й мармур здаватиметься м'яким. Ло Цзі заплющив очі й уявив, як тепло його тіла плавить самородок і утворює каверну, що повторює форми його пліч і спини... Такі думкам допомогли цілком опанувати себе. За якийсь час він розплющив очі й подивився на порожню стелю.

* *Прим. перекл.* Simmons Bedding Company — найбільший виробник матраців і постільних речей у Америці, розташований у Атланті, штат Джорджія. Компанія заснована 1870 року і є однією з найстаріших компаній такого напрямку в Сполучених Штатах.

Кімнату медитації обладнав другий Генеральний секретар ООН, швед Даг Гаммаршельд, який вважав, що поряд із залом Генеральної Асамблеї ООН, де твориться історія і вирішуються людські долі, має бути місце для заспокоєння. Ло Цзі не знав, чи медитував тут хтось із очільників держав або представників ООН, проте Гаммаршельд, який загинув 1961 року в авіакатастрофі, навряд міг подумати, що тут опиниться хтось подібний до цього Оберненого до стіни.

Ло Цзі ще раз обміркував парадокс-пастку, в яку потрапив, і знову дійшов висновку, що розв'язати ситуацію йому над силу.

Тож він замислився про отриману владу. Заїр повідомила, що повноважень і ресурсів у четвірці обраних у нього найменше, та все одно їх було більш ніж достатньо. Головне, що він мав право використовувати їх за власним бажанням і не мусив будь-кому пояснювати свої дії. Насправді важливою частиною його обов'язків є вчинки й поведінка, якомога незрозуміліші для загалу. Будь-які його дії лише посилюватимуть це враження, максимально заплутуючи всіх, — від соратників до ворогів. Це безпрецедентна стратегія в історії людства: всі, хто стояв на чолі автократій, абсолютних монархій давніх часів, теж мали право робити все, що спадало їм на думку, але рано чи пізно вони все-таки мусили пояснювати свої наміри та вчинки.

«Якщо мене наділили такою дивною абсолютною владою, то чому б нею не скористатися?» — подумав Ло Цзі. Перспективи так його вразили, що він підвівся й рвучко сів на своєму кам'яному ложі. Поміркувавши хвильку, зрозумів, що має робити.

Ло Цзі зліз із твердого каменя, відчинив двері й попросив організувати зустріч із Головою РОЗ.

Головою РОЗ нинішньої каденції був росіянин на прізвище Гаранін — огрядний старий із білосніжною бородою. Його кабінет розташовувався на поверх нижче

від офісу Генерального секретаря ООН. Коли ввійшов Ло Цзі, Гаранін випровадив за двері кількох людей, які, зважаючи на все, лише щойно ввійшли. Дехто з них був у військовому однострої.

— А, докторе Ло, добридень. Я чув про інцидент за вашої участі, тож не поспішав призначати зустріч з вами.

— Чим зайняті решта Обернених?

— Вони добирають штат із необхідних фахівців. Вам також раджу розпочати роботу якнайшвидше. На початковому етапі пришлю до вас команду радників, щоб пришвидшити запуск вашого проекту.

— Мені не потрібні радники.

— Ну, якщо ви вважаєте, що так буде ліпше... Однак коли знадобиться допомога, завжди можна залучити будь-кого з них.

— Я можу взяти ваші олівець і папір?

— Звичайно.

Не відриваючи погляду від чистого аркуша, який лежав перед ним, Ло Цзі запитав:

— Пане Голово, ви ніколи не бачили сну, подібного до яви?

— Про щось конкретне?

— Наприклад, вам не снилося, що ви живете в певному ідеальному місці?

Гаранін змусив себе криво усміхнутися й похитав головою:

— Я тільки вчора прилетів із Лондона й цілу дорогу працював. Поспав усього дві години й знову до роботи. Коли закінчатся заплановані на сьогодні зустрічі в РОЗ, знову сяду в літак і нічним рейсом полечу до Токіо... І так увесь час. Удома я буваю від сили три місяці на рік, то який сенс мені просто мріяти про ідеальне місце?

— А я маю багато ідей, снів і марень щодо таких місць і обрав найкраще, — вів далі Ло Цзі, малюючи на аркуші. — Малюнок олівцем, але в уяві зможете додати кольорів: дивіться, тут кілька засніжених піків, дуже крутих, зі

стрімкими скелями й урвищами, вони гордо випросталися, немов мечі богів чи бивні самої Землі, й вилискують чистим сріблом на тлі блакитного неба. Аж подих перехоплює, чи не так?

— Так, — Гаранін дуже серйозно розглядав малюнок. — Місце має бути дуже холодним.

— Помиляєтеся! Долина лежить значно нижче рівня вічної мерзлоти, клімат там радше субтропічний, це важливо! Біля самого підніжжя — широке гірське озеро з неймовірно чистою, кришталевою водою барви небесної блакиті, навіть насиченішої, ніж в очах вашої дружини...

— У моєї дружини чорні очі.

— Гаразд, нехай вода в озері буде такого глибокого синього кольору, що здаватиметься чорною, так навіть ліпше. По берегах озера шумить густий ліс, далі розстеляються широкі луки... І пам'ятайте: там одночасно має бути й те, й інше, а не лише щось одне! Отже, підсумовуємо: гори, озеро, ліси й луки. І все це в первісному вигляді, щоб ані сліду людини довкола, щоб можна було уявити, ніби людей ніколи й не існувало на цій планеті. Ось тут, на галявині біля озера, слід збудувати дім. Він не має бути величезним, але устаткувати його необхідно найсучаснішим побутовим приладдям. Стиль — класичний чи модерновий — залишаю на ваш розсуд, проте в будь-якому разі він повинен гармоніювати з навколишніми краєвидами. Також слід передбачити деякі блага цивілізації: басейн, фонтани тощо, аби власник міг вести безтурботне, комфортне життя аристократа.

— Хто буде власником?

— Я.

— І що ви там робитимете?

— Віка доживатиму.

Ло Цзі чекав на неприємний коментар, але Гаранін лише сухо кивнув і мовив:

— Після розгляду й затвердження плану відповідною комісією ми негайно почнемо будівництво.

— І що, ні ви, ні ваша комісія навіть не запитаєте про мотиви цієї забаганки?

Гаранін знизав плечима:

— Комісія може вимагати звіт від Оберненого лише у двох випадках: перевищення розумної межі витрат на задоволення окремого прохання чи гіпотетична можливість заподіяння шкоди людському життю. Запитання з приводу будь-яких інших підстав порушують дух і початковий задум проекту «Обернені до стіни». Щиро кажучи, Тейлор, Рей Діас і Гайнс розчарували мене. Слухаючи їхні стратегічні міркування впродовж усього двох днів, будь-хто зможе впевнено заявити, що вони змусили нас замислитися. Ваша поведінка збиває з пантелику, але саме це і має робити Обернений.

— Ви гадаєте, місце описане мною, реально існує?

Гаранін посміхнувся, підморгнув і зробив жест, який, певне означав «о'кей»:

— Земля велика, на ній має бути місце, схоже на описане вами. Мені навіть здається, що я бачив дещо подібне на власні очі.

— Ось і чудово. І пам'ятайте, що від мого аристократичного спокійного життя залежить успіх проекту.

Гаранін кивнув на знак розуміння.

— І ще одне: коли ви знайдете придатне місце, не кажіть мені, де саме воно знаходиться.

Ні, зовсім не має значення, де це буде! Щойно я дізнаюся його точні координати, весь світ стиснеться в мапу. Якщо я нічого не знатиму, моїми володіннями буде цілий величезний світ.

Гаранін знову кивнув, цього разу з дуже задоволеним виглядом:

— Докторе Ло, ви ще раз продемонстрували риси, якими, на мою думку, мають володіти Обернені: ваш проект потребує найменшого фінансування порівняно з іншими. Принаймні поки що.

— Якщо це настільки проблематично, то я буду ошадливим у витратах.

— Тоді ви станете улюбленцем і в моїх наступників. Фінанси завжди були складним питанням, а нині — що й казати... Пізніше спеціальний департамент може зажадати додаткових пояснень стосовно вашого запиту. Я думаю, вони здебільшого стосуватимуться облаштування будинку.

— Точно, щодо будинку. Я ледь не забув невеличку, але дуже принципову деталь.

— Лише скажіть.

Ло Цзі повторив гаранійську посмішку й підморгнув так само, як він.

— У будинку має бути комин.

* * *

Після поховання батька Чжан Бейхай і У Юе ще раз навідалися до сухого доку, де були остаточно згорнені роботи з будівництва найновішого авіаносця «Тан». Іскри від електрозварювання більше не розквітали на металевому корпусі гіганта, й під полуденним сонцем він здався майном небіжчика, навіюючи думки про невблаганність часу.

— Він уже мертвий, — уголос подумав Чжан Бейхай.

— Твій батько був одним із найрозумніших і найавторитетніших адміралів флоту. Якби він досі був з нами, все мало б не такий гнітючий вигляд, — відповів У Юе.

— Твоя зневіра базується на суто раціональному типі мислення, принаймні ти можеш логічно обґрунтувати собі самому власні умовиводи. Я не думаю, що хтось зможе насправді знайти для тебе слова, що вселяють надію. У Юе, я тут не для того, щоб вибачатися, — знаю, що ти не гніваєшся за мою доповідь.

— Бейхаю, насправді я хотів тобі подякувати: ти звільнив мене з клітки.

— Повернення у флот для тебе — найкращий варіант. Там ти будеш на своєму місці.

— Я подав рапорт на звільнення з флоту, — У Юе повільно похитав головою. — Що мені там робити? Поточні

плани замовлень на будівництво есмінців і фрегатів скасовані. Вакантних посад на кораблях, які досі в строю, знайти неможливо. Сидіти на березі, в штабі? Боже збав. До того ж я поганий солдат. Солдат, який прагне брати участь лише в переможних війнах, не придатний для військової служби.

— Ми не знаємо, що на нас чекає, — перемога чи поразка.

— Однак ти віриш у нашу перемогу, Бейхаю. Насправді я до ревнощів заздрю тобі: ти маєш стрижень. На сьогодні такі віра й переконаність — ледь не диво. Це найвище щастя для військового, й ти справжній гідний син славетного адмірала Чжана.

— І що ти збираєшся робити далі?

— Нічого. Відчуваю, що моє життя скінчилося, — відповів У Юе, вказуючи на «Тан». — Як і в нього, воно добігло кінця, навіть не розпочавшись.

Від доку почувся низький гул, і «Тан», величаво, неквапно, почав рухатися. Щоб звільнити сухий док, прийняли рішення про дочасний спуск на воду цього судна. Далі його підхоплять буксири й відтягнуть до утилізаційного доку, де він знайде вічний спокій. Коли гострий форштевень «Тана» почав різати хвилі у відкритому морі, Бейхай і У Юе почули, як масивний корпус судна вібрує від гніву. Великі хвилі, що здіймалися під величним корпусом, хилитали інші кораблі на рейді порту, й вони, погойдувалися вгору-вниз, ніби кланялися, віддавали останню шану гіганту. «Тан» повільно рухався вперед і, здавалося, тихо радів від насолоди в обіймах моря, яку він усе-таки встиг хоча б раз пізнати після свого нетривалого, незавершеного терміну служби.

* * *

Віртуальний світ «Трьох тіл» оповили нічні сутінки. Не було жодного освітлення, крім рідко розкиданих зір, навколо розлилася чорнильна темрява, приховала навіть лінію обрію. Небо й пуста під ним ніби розчинилися.

— Адміністраторе, увімкніть епоху стабільності. Ви ж бачите, що ми намагаємося провести зустріч? — почувся в темряві чийсь голос.

— Я не можу цього зробити, — голос адміністратора, здавалося, лунав просто з небес. — Алгоритм перебігу епох закладений у програмний код, і зміни відбуваються відповідно до розвитку подій у грі. Немає змоги ззовні завдати певний конкретний відтинок часу.

— Тоді пришвидшіть його перебіг до моменту настання тривалої епохи стабільності. Це не відбере багато часу, — підказав уже інший голос.

Світ довкола раптом пришвидшився, Сонце час від часу вигулькувало з-за обрію, й коли незабаром плин часу повернувся до норми, стабільне світило золотими променями пожвавило довколишній краєвид.

— Ось. Тільки не знаю, як довго триватиме ця епоха стабільності, — сказав адміністратор.

Сонце зійшло й освітило групу людей посеред пустелі. Декого з них легко було впізнати: Чжоу Вень-ван, Ньютон, фон Нейман, Аристотель, Мо-цзи, Конфуцій, Ейнштейн та інші. Вони безладно з'юрмилися перед каменем, на якому стояв Цінь Ши Хуан-ді й оглядав зібрання, тримаючи на плечах свій довгий меч.

— Я зараз говорю не лише від свого імені, — почав він, — а й від імені керівної Сімки.

— Тобі не слід говорити про це зараз, поки процес формування керівництва ще не завершений, — сказав хтось із натовпу й це викликало в решти присутніх бурхливу реакцію.

— Згода, — відповів Цінь Ши Хуан-ді, намагаючись зручніше перехопити важкого меча. — Поки обличчю суперечки про керівництво. Є важливіші нагальні питання! Нам усім добре відомо, що людство дало старт плану «Обернені до стіни», намагаючись сповна використати в боротьбі з софонами переваги закритого людського мислення. Господь зі своєю прозорою свідомістю та дис-

танційним передаванням думок абсолютно безпорадний у цьому захаращеному лабіринті, перед демонами, що його населяють. З цим планом людство знову отримало перевагу в майбутньому зіткненні, й четвірка Обернених становить для Господа неабияку небезпеку. Згідно з нашими попередніми домовленостями, досягнутими під час останньої зустрічі в реальному світі, маємо негайно запустити на протидію план «Руйнівники».

Жодне слово з цієї промови не викликало зауважень у присутніх.

Тож Цінь Ши Хуан-ді вів далі:

— Кожному Оберненому ми призначимо Руйнівника. Як і Обернені, Руйнівники отримають у своє розпорядження всі наявні ресурси ОЗТ, але найціннішим стане дозвіл на використання софонів, які зроблять прозорим кожен крок Оберненого. Єдиною таємницею залишаться їхні думки. Головне завдання Руйнівників — чимшвидше викрити справжні наміри Обернених, вирізнити справжню стратегію, приховану за димовою завісою, аналізуючи публічні вчинки й таємні думки кожного з них за допомогою софонів. Тож керівництво зараз назве наших Руйнівників.

Цінь Ши Хуан-ді простяг свій меч, мовби для посвяти в лицарі, та поклав його на плече фон Нейману.

— Ти будеш першим Руйнівником. Твій Обернений — Фредерік Тейлор.

Фон Нейман став на коліно й лівою рукою обхопив меч, що лежав на його правому плечі.

— Я приймаю цю місію.

Цінь Ши Хуан-ді поклав меч на плече Мо-цзи:

— Ти будеш другим Руйнівником. Твоя ціль — Мануель Рей Діас.

Мо-цзи не схилився, натомість дужче випростався й гордовито кивнув:

— Я буду першим, хто проб'є стіну Оберненого.

Наступне звернення було до Аристотеля.

— Тебе призначено третім Руйнівником, і тобі належить перемогти Білла Гайнса.

Аристотель теж не став на коліно, лише поправив свій хітон і неквапно мовив:

— Зруйнувати його стіну до снаги лише мені.

Цінь Ши Хуан-ді знову закинув меч собі на плече й обвів поглядом натовп.

— Що ж, ми обрали Руйнівників, — підсумував він на решті. — Ви — наша еліта, яка має здолати елітний загін супротивника — Обернених. Нехай Господь додасть вам сили та скерує руку кожному! За допомогою гібернації ви подолаєте довгий шлях пліч-о-пліч з Оберненими.

— Гадаю, нам не доведеться користуватися гібернацією, — сказав Аристотель. — Ми завершимо свою місію до кінця виділеного нам терміну людського життя.

Мо-цзи кивнув на знак згоди:

— Коли я проб'ю захисну стіну Оберненого, зустрінуся з ним особисто, щоб мати змогу на власні очі побачити, як його воля руйнується через страждання і відчай. На це варто витратити решту мого життя.

Двоє інших Руйнівників палко підтримали цю думку й так само зажадали глянути в очі Обернених у мить краху всіх їхніх сподівань.

— Ми викриємо останні таємниці людства, приховані від софонів, — сказав фон Нейман. — Це останнє, чим ми зможемо допомогти Господу. Коли досягнемо успіху, наше існування остаточно втратить сенс.

— А як щодо Руйнівника Ло Цзі? — запитав хтось із натовпу.

Скидалося на те, що запитання змусило Цінь Ши Хуан-ді знову замислитися. Він увіткнув меч у землю й надовго поринув у роздуми. Цієї миті Сонце несподівано пришвидшило свій біг до заходу. Тіні присутніх симетрично видовжувалися, аж поки не сягнули лінії обр'ю. Заховавшись до половини, Сонце раптом змінило напрямок. Схоже на спину золотавого кита, що виринає

з чорної морської води, воно то підіймалося, то знову зникало за обрієм. Не обтяжений деталями пустельний краєвид і невеличка група людей теж то поринали у темряву, то з'являлися на світлі.

— Ло Цзі сам собі Руйнівник. Спочатку він має з'ясувати для себе, чи становить якусь загрозу Господу, — відповів нарешті Цінь Ши Хуан-ді.

— То ми не знаємо, яке лихо він може заподіяти Господу? — знову запитав хтось із натовпу.

— Ми нічого не знаємо достеменно. Еванс про щось дізнався й повідомив Господу, але він воліє тримати інформацію в таємниці. До речі, перш ніж загинути, Еванс устиг навчити його дещо приховувати.

— То чи не є Ло Цзі найбільшою загрозою з-поміж Обернених, якщо нам про нього нічого не відомо? — запитав хтось невпевнено.

— Цього ми також не знаємо. Точно відомо єдине, — відповів Цінь Ши Хуан-ді, вдивляючись у небо, що змінювало колір із синього на чорний, — з усієї четвірки Обернених лише він стоїть проти Господа сам-один.

* * *

*Робоча зустріч Політичного управління
Космічних сил*

Після початку зустрічі головуючий Чан Вейси тривалий час мовчав. Це був перший випадок, коли він поводився так незвично. Він ковзнув поглядом уздовж двох рядів комісарів з політичних питань, які сиділи обабіч столу для нарад, і затримався на якійсь далекій точці. Олівцем, затиснутим у руці, вистукував на столі ритм, схожий на легкі кроки його думок. За деякий час опанував себе й із зусиллям перервав свої роздуми.

— Товариші, згідно з наказом Центральної військової комісії, датованим учорашнім числом, мене призначено на посаду командувача Політичного управління Збройних сил. Мені повідомили про це призначення

ще тиждень тому, але тільки зараз, коли ми зібралися всі разом, я вперше відчув усю складність такої роботи. Я раптом усвідомив, що переді мною — передовий підрозділ Космічних сил із найскладнішим завданням, і я тепер також належу до цієї когорти. Я не розумів цього дотепер, і за це хочу вибачитися перед усіма присутніми, — Чан Вейси відкрив теку з документами, яка лежала перед ним. — Ця частина зустрічі відбуватиметься не під протокол. Товариші, обмінймося міркуваннями — відверто й без приховування думок. Давайте на якийсь час усі станемо трисоляріанами й дозволимо іншим побачити свої думки. Це дуже важливо для нашої подальшої роботи.

Чан Вейси на якусь мить затримав погляд на обличчі кожного з присутніх. Жоден з них не озвався й словом. Тож він підвівся, обійшов стіл, почав прохажувати поза спинами в офіцерів.

— Нашим завданням, нашим обов'язком є домогтися того, щоб солдати й офіцери свято повірили в нашу майбутню перемогу. А чи всі ми тут маємо таку віру? Підніміть руки, хто переконаний у перемозі. Пам'ятайте, що ми висловлюємо свої справжні переконання.

Жоден із присутніх не підняв руки, ба більше, майже всі потупилися. Але Чан Вейси помітив, що один із запрошених, Чжан Бейхай, дивиться прямо перед собою, не відвертає погляду.

— То що, ніхто не вважає нашу перемогу можливою? — запитав Чан Вейси. — Зважте, що я говорю не про випадковість зі значенням кілька нулів перед комою, а про реальну можливість.

Чжан Бейхай підняв руку — єдиний у цьому зібранні.

— Перш за все, я вдячний усім вам, товариші, за щирість, — Чан Вейси повернувся до Бейхая. — Дуже добре, товаришу Бейхай. Розкажіть нам, на чому базується ваша впевненість.

Бейхай підвівся, але Чан Вейси попросив його сісти:

— Це неформальна зустріч, ми просто від щирого серця ділимося думками.

Утім, Бейхай і далі стояв:

— Командувачу, на ваше запитання неможливо відповісти одним чи двома реченнями, позаяк формування, зміцнення та прийняття переконань — тривалий процес. Спершу я хочу акцентувати усталені в армії помилкові думки. Мені відомо, що до трисоляріанської кризи ми моделювали та прогнозували розгортання будь-якої війни з позицій раціонального мислення й розвитку науки. Через потужну інерцію мислення такого типу вони й сьогодні поширені серед військових, особливо у Космічних військах, до лав яких залучили багатьох учених і дослідників. Тому інерція лише посилюватиметься. Тож якщо ми й надалі вправлятимемось у прогнозуванні війни у відкритому космосі за чотири століття від сьогодні, не зможемо змусити людей повірити в нашу перемогу.

— Слова товариша Чжана Бейхая видаються вкрай дивними, — долучився до розмови полковник. — Хіба незрушна віра й тверді переконання ґрунтуються не на логічних міркуваннях та науковій базі? Переконання, не підкріплене об'єктивними фактами, не може бути міцним.

— Тоді нам слід інакше розглядати науку й логіку. Саме земні науку й людську логіку — прошу зважити це. Трисоляріанська цивілізація сягнула такого рівня розвитку, що наші вчені мають скидатися трисоляріанам на дітлахів, які збирають мушлі в піску на узбережжі, але ще навіть не бачили океану правди. І наші наукові досягнення, відкриті нами закони та земне розуміння навколишнього світу загалом не перевірені до кінця. Нині мусимо навчитися ігнорувати деякі з них. Маємо спостерігати буквально за всім цілком по-новому, зважати на неспинний розвиток, на всі зміни, а не стояти на звичних позиціях технологічного детермінізму й механістичного матеріалізму, бо це точно призведе до знищення нас як виду.

— Дуже добре, — сказав Чан Вейси, аби заохотити промовця до продовження.

— Маємо забезпечити бодай щонайменшу віру в нашу перемогу, закласти в підготовлений ґрунт зерно, з якого проростуть воїнська честь і звитяга! Наші збройні сили завжди демонстрували непохитну віру в перемогу в найскладніших умовах і в протистоянні з найсильнішими ворогами, бо відчували відповідальність перед Батьківщиною та народом. І я вважаю, що наша сьогоднішня відповідальність уже перед усім людством і цивілізацією Землі має підживлювати цю віру.

— Це все добре, але що конкретно ви пропонуєте для повсякденної роботи з особовим складом? — запитав один із офіцерів. — До складу Космічних сил входять багато різношерстих підрозділів, тож у виховній роботі потрібен гнучкий підхід до кожного. І в майбутньому, коли з'являться абсолютно нові підрозділи, наше завдання дедалі ускладнюватиметься.

— Гадаю, нам варто почати з оцінювання психічного стану особового складу, — відповів Бейхай. — Ось вам загальна картина, яку я бачу. Минулого тижня я проводив інспекційну перевірку підрозділів повітряних військ і морської авіації, прийнятих під оруду Космічних сил, і виявив: щоденні теоретичні та практичні заняття проводяться абияк. Ба більше, значно почастишали випадки порушення військової дисципліни. Наприклад, попри наказ перейти на літню форму одягу, навіть у штабі багато хто досі залишається в зимовому однострої. І це не дрібниця, як може здатися, — подібну практику ігнорування наказів слід якнайшвидше викоринити. Погляньте довкола: Космічні війська щодалі більше нагадують підрозділ Академії наук. Звичайно, зараз ми виконуємо місію військової академії, проте мусимо пам'ятати, що ми — армія, і армія в стані війни!

Дебати точилися ще якийсь час, а по тому Чан Вейси повернувся на своє місце й підсумував сказане:

— Дякую всім за відверту розмову. Сподіваюся, ми й надалі зможемо так само щиро висловлювати свої думки в межах цієї проблематики. А тепер переходимо до протокольної частини нашої зустрічі. — Під час своєї короткої промови Чан Вейси не зводив очей із Бейхая, і той самий рішучий погляд підлеглого, який дивився просто перед собою, зігривав йому душу.

Бейхаю, мені відомо, що віра є у твоєму серці. Ти мав такого батька, що іншим бути й не міг. Проте все зовсім не так просто, як ти щойно сказав. Не знаю, на чому ґрунтується твоя віра, з чого склалося твоє переконання. Це цілком стосувалося й твого батька. Я захоплювався ним, але, зрештою, до кінця його днів так і не зміг розгадати його загадку.

Чан Вейси взяв зі столу документи.

— На сьогодні теоретичні дослідження ведення війни в космосі набирають обертів, однак маємо першу серйозну проблему: розробка стратегії має базуватися на належному рівні технологічного розвитку, й це — незаперечний факт. Станом на сьогодні базові дослідження лише почалися, й технологічних проривів, якщо вони будуть, слід чекати у віддаленому майбутньому. Це означає, що стратегія залишається суто теоретичною дисципліною. Зважаючи на це, Генеральний штаб ще раз переглянув наші завдання й розділив єдиний план розробки стратегії війни в космосі на три окремі розділи з метою адаптації можливих сценаріїв залежно від рівня технологій, якого людство зможе досягти в майбутньому. Вони отримали назви низькотехнологічної, середньотехнологічної та високотехнологічної стратегій.

На даний час уже ведеться робота з визначення меж кожного з цих трьох рівнів технологій та численних параметрів, індексів, показників у кожній значущій науковій галузі. Вже відомо, що головними параметрами будуть швидкість і дальність польоту космічного корабля з власною вагою 10000 тонн. Низькотехнологічний рівень:

швидкість космічного корабля має сягнути позначки, вищої за третю космічну швидкість у 50 разів*, тобто десь приблизно 800 кілометрів на секунду. Космічний корабель не обладнаний замкненою системою підтримки життєдіяльності. Тому радіус бойового застосування такого космічного корабля обмежений Сонячною системою. Тобто він зможе долетіти не далі орбіти Нептуна, або здолати 30 астрономічних одиниць**.

Середньотехнологічний рівень: швидкість космічного корабля сягне позначки, що у 300 разів перевищує третю космічну, тобто десь приблизно 4800 кілометрів за секунду. Космічний корабель має на борту замкнену систему підтримки життєдіяльності, що може забезпечувати життя екіпажу впродовж конкретного періоду. Радіус бойового застосування космічного корабля цього рівня сягне далі пояса Койпера*** та становитиме 1000 астрономічних одиниць.

Високотехнологічний рівень: швидкість космічного корабля сягне позначки, в 1000 разів вищої за третю космічну, тобто приблизно 16000 кілометрів за секунду, що становить 5% швидкості світла. Космічний корабель обладнаний системою повного замкненого циклу підтримки життєдіяльності екіпажу. У такому випадку раді-

* *Прим. перекл.* Третя космічна швидкість — мінімально необхідна швидкість, яку потрібно надати тілу, що перебуває поблизу поверхні Землі, аби це тіло змогло перебороти гравітаційне тяжіння Землі та Сонця і в результаті вийти з Сонячної системи в міжзоряний простір.

** *Прим. перекл.* Астрономічна одиниця — позасистемна одиниця відстані, вживана переважно в астрономії. Дорівнює середній відстані Землі від Сонця ($\approx 149,6$ млн км).

*** *Прим. перекл.* Пояс Койпера — ділянка Сонячної системи за орбітою Нептуна, приблизно на відстані 50 астрономічних одиниць. Він складається в основному з малих тіл, тобто матеріалу, що залишився після формування Сонячної системи. На відміну від об'єктів пояса астероїдів, які складаються переважно з гірських порід і металів, об'єкти пояса Койпера складаються здебільшого з легких речовин, таких як метан, аміак і вода.

ус бойового застосування космічного корабля з базовими можливостями міжзоряної навігації збільшується аж до хмари Оорта*.

Зневіра становить найбільшу загрозу для Космічних сил і може перешкоджати успішному виконанню їхніх завдань, тому на комісарів і політпрацівників покладається величезна відповідальність. Політичні управління у війську мають брати найактивнішу участь у вивченні й розробці теорії ведення війни в космосі, щоб не дати змоги вірусові зневіри вплинути на хід досліджень і забезпечити належний рівень і напрям роботи.

Усі учасники цієї зустрічі ввійдуть до складу групи з розробки теорії ведення війни в космосі. Попри те, що дослідження всіх трьох груп частково дублюватимуться, дослідницькі команди й установи будуть незалежними одна від одної. Вони отримали прості й передбачувані назви: Інститут низькотехнологічних досліджень, Інститут середньотехнологічних досліджень та Інститут високотехнологічних досліджень. Сьогодні, просто зараз, я волів би почути про ваш вибір, аби планувати наступні робочі зустрічі політичного управління. Тож прошу визначатися.

Двадцять четверо з тридцяти двох присутніх політпрацівників обрали Інститут низькотехнологічних досліджень, семеро — Інститут середньотехнологічних, і лише Чжан Бейхай — Інститут високотехнологічних досліджень.

— Здається, товариш Бейхай надає перевагу науковій фантастиці, — чиесь зауваження викликало загальний сміх.

* *Прим. перекл.* Хмара Оорта — гіпотетична ділянка Сонячної системи, що є джерелом комет з тривалим періодом обертання. Існування хмари Оорта не підтверджене, однак численні непрямі факти вказують на її існування. Очікувана відстань від Сонця до зовнішньої межі хмари Оорта становить 50 000–100 000 астрономічних одиниць — приблизно світловий рік. Це складає майже чверть відстані до Проксими Центавра — найближчої до Сонця зірки.

— Це єдина надія на перемогу. Лише за високого рівня технологічного розвитку людство зможе створити ефективну систему оборони Землі й усієї Сонячної системи, — відповів Чжан Бейхай.

— Ми наразі не опанували навіть технології штучного ядерного синтезу, а ви хочете розігнати стотонний корабель до позначки 5% швидкості світла? Це в десятки тисяч разів перевищує швидкість нинішніх човників завбільшки як вантажівка! Це навіть не наукова фантастика, а просто казки!

— А хіба ми не маємо чотирьох століть попереду? Зважте потенційний прогрес за цей час.

— Але ж дослідження і, відповідно, розвиток фундаментальної фізики більше неможливі.

— Рівень упровадження вже вивчених теорій ледь-ледь сягає одного відсотка, — пояснив Чжан Бейхай. — На мою думку, найбільшою проблемою на сьогодні є підхід до проведення досліджень у технологічному секторі. Витрачається забагато часу та грошей на дослідження низькотехнологічного сектора. Візьмімо за приклад двигуни для польоту в космос: зараз не лише активно ведуться розробки ядерного ракетного двигуна, що працює завдяки енергії від поділу чи синтезу ядер. Не припиняються спроби розробки нового покоління хімічних двигунів! Маємо скерувати всі ресурси на розробку термоядерних ракетних двигунів і переходити до створення двигунів без робочого тіла. Доба реактивних двигунів залишиться в минулому. В інших галузях досліджень маємо ті самі проблеми. Створення замкненої системи життєзабезпечення — необхідна передумова будівництва міжзоряних космічних кораблів, і її розробка не залежить від можливостей дослідників у царині фундаментальної фізики. Але й тут обсяг проведеної до сьогодні роботи недостатній.

— Товариш Бейхай порушив принаймні одну важливу проблему, — сказав Чан Вейси. — Слід зважа-

ти на те, що нині військові та наукові дослідницькі центри розпочали проведення власних досліджень, але рівень комунікації між ними — вкрай низький. На щастя, обидві сторони поінформовані про наявні проблеми й узгодили проведення спільної зустрічі військових і наукових кіл на міжнародному рівні. Військові спільно з Академією наук створили спеціальні агенції для налагодження й зміцнення контактів і обміну інформацією між учасниками та координації в сфері наукових досліджень для подальшої розробки стратегії війни в космосі. Наступним логічним кроком буде скерування значної групи військових експертів до наукових установ різного профілю й залучення багатьох науковців до розробки стратегії військових дій у космосі. Знову повторюю: ми не можемо просто сидіти й чекати на технологічні прориви. Маємо якнайшвидше розробити стратегію та просувати дослідження в необхідному напрямку. Далі я волів би обговорити ще одну взаємодію — між Космічними силами та Оберненими до стіни.

— Оберненими? — запитав хтось із подивом. — Вони втручатимуться в роботу Космічних сил?

— На сьогодні ще немає таких запитів. Лише Тейлор висловив бажання ознайомитися з Космічними силами. Проте ми маємо чітко усвідомлювати, що вони наділені великими повноваженнями, і якщо таке втручання відбудеться, воно може мати неочікувані наслідки для нашої роботи. Ми мусимо бути напоготові, щоб у критичній ситуації вчасно налагодити й збалансувати взаємодію проекту «Обернені до стіни» із загальними проектами оборони Землі.

По завершенні зустрічі Чан Вейси залишився сам у конференц-залі й закурив. Струмінь диму в сонячному промені, що пробився крізь шибку, здався язиком полум'я. «Хоч би там як, принаймні старт відбувся», — подумав він.

* * *

Уперше в житті Ло Цзі на власні очі бачив здійснення мрії. Він гадав, що обіцянки Гараніна так і залишаться обіцянками: звичайно, він зміг би знайти приголомшливо красиве місце серед незайманої природи, проте нітрохи не схоже на фантазію Оберненого. Та коли Ло Цзі вийшов з гелікоптера — ніби потрапив у власний сон: засніжені вершини гір удаліні; озеро з широкими луками й лісом по берегах, усі деталі картини, змальованої Гараніну. Особливо вражала справжня первісна чистота, якої він досі навіть не міг уявити. Здавалося, ожила чарівна казка: солодкий смак свіжого повітря, ніжне сонячне світло, пестливі промені, найлагідніші в світі. Та найдивовижнішою виявилася невеличка вілла на березі озера. Кент, із яким приїхав Ло Цзі, розповів, що дім зведений у середині XIX століття, але з вигляду він здавався старішим. Невпинний біг часу стер вік будівлі й ідеально вписав її у краєвид.

— Не дивуйся ти так, люди інколи бачать уві сні місця, що існують насправді, — сказав Кент.

— Тут хтось мешкає? — спитав Ло Цзі.

— У радіусі п'яти кілометрів — нікого. Далі є кілька невеличких селищ.

Ло Цзі здогадувався, що вони десь у Північній Європі, але уточнювати не став.

Кент провів його до будинку. Перше, що побачив Ло Цзі в просторій, європейській з вигляду вітальні, був комин зі стосом полін із фруктових дерев, які наповнювали приміщення приємними пахощами.

— Власник маєтку передав тобі вітання й сказав, що він гордий від усвідомлення того, що тут житиме Обернений, — сказав Кент і додав, що тут, крім звичних благ цивілізації, є ще багато чого: стайня на десять коней, бо добиратися до засніжених гір найкраще верхи або пішки; тенісний корт і поле для гольфа; погрібець з винами; моторна яхта й кілька вітрильних човнів на озері. Старо-

винний будинок начинили найсучаснішим обладнанням: у кожній кімнаті комп'ютер із доступом до швидкісного інтернету, супутникове телебачення, навіть цифровий кінозал. Майданчик для гелікоптерів, як зауважив Ло Цзі, збудували доволі давно.

— А ця людина не бідує.

— Питання не лише в грошах. Той пан бажає зберегти інкогніто, але якщо я назву його ім'я, ви його, швидше за все, пригадаєте... Доброчинець подарував цей маєток ООН, і він — значно більша цінність за дарунок Рокфеллера*. Тому від початку з'ясуймо всі деталі: земля й нерухомість є власністю ООН. Ви маєте право лише тут мешкати. Проте вам дістався значний спадок: коли власник виїжджав звідси, він переказав, що забрав свої особисті речі, а все інше, залишене в будинку, — ваше. Самі лишень картини коштують, напевно, чимало.

Кент повів Ло Цзі на екскурсію будинком. Ло Цзі відзначив тонкий смак колишнього власника, бо інтер'єр кожної кімнати викликав відчуття спокою, розслабленості. Більшість книг у бібліотеці виявилися старовинними латинськими виданнями. Картини на стінах здебільшого належали до різних течій модернізму, проте це не створювало жодного дисонансу з класичним інтер'єром. Особливо впадало в око, що серед полотен не виявилося пейзажів, і це знову ж таки свідчило про зрілість естетичних смаків: прикрашати пейзажами стіни в будинку, захищеного в раю, — все одно, що з відра доливати воду в океан.

Повернувшись до вітальні, Ло Цзі вмостився у надзвичайно комфортне крісло-гойдалку навпроти комина. Протягнув руку до невеличкого столика поряд і взяв з нього якусь річ. Придивився уважніше й зрозумів, що тримає в руках рідкісну європейську люльку для паління,

* *Прим. перекл.* Штаб-квартира ООН розташована на Мангеттені, між Першою Авеню та Східною річкою, на землі, придбаній 1946 року за 8,5 млн дол. і подарованій ООН Джоном Девінсоном Рокфеллером-молодшим.

традиційну домашню забавку аристократів. Ло Цзі глянув на порожні полиці вздовж стіни й спробував уявити, що там стояло до того, як попередній власник спакував свої речі.

Тим часом Кент привів обслугу, що опікувалася будинком: економку, кухаря, водія, грума, шкіпера, аби познайомити з новим господарем. Коли вони пішли, Кент окремо відрекомендував Ло Цзі підполковника в цивільному, який відповідав за охорону об'єкта. Коли нарешті вони з Кентом залишилися наодинці, Ло Цзі спитав, де зараз Ши Цян.

— Він виконав завдання, забезпечив вашу охорону під час перельоту, тож, напевно, повернувся до Китаю.

— Я хочу, щоб він змінив підполковника на цій посаді. Ши Цян здається мені більш компетентним.

— Я дотримуюся тієї самої думки, але він зовсім не говорить англійською, тож виконувати обов'язки йому буде вкрай складно.

— То змініть охоронців на китайців, та й по всьому.

Кент пообіцяв зв'язатися з Ши Цяном і пішов. Ло Цзі також вийшов із вітальні на ідеально підстрижений газон, звідти побрів пірсом, що тягнувся аж до середини озера. Дістався його кінця, сперся об поруччя й довго вдивлявся у віддзеркалення засніжених гірських вершин у водяній гладіні. Навколо них тремтіло в сонячному промінні свіже повітря. Ло Цзі запитав у себе: «Що важить для тебе доля світу за чотири століття в такому сьогоденні?».

Та хай йому грець, тому планові «Обернених до стіни».

* * *

— Як цей виродок сюди потрапив? — спитав стиха учений біля терміналу.

— Напевно, для Оберненого це не проблема, — прошепотів інший.

— Надто прозаїчно з вигляду, чи не так, пане президенте? — доктор Аллен, директор Лос-Аламоської націо-

нальної лабораторії, звернувся до Рея Діаса, якого супроводжував уздовж ряду комп'ютерних терміналів.

— Я більше не обіймаю посади президента, — відрубав Рей Діас, озираючись довкола.

— Це один із центрів моделювання ядерної зброї. Чотири такі самі розташовуються тут, у Лос-Аламосі, й ще три — у Ліверморській національній лабораторії.

В око Реєві Діасу впали два об'єкти: нові, з великими яскравими дисплеями та безліччю красивих ручок-маніпуляторів на консолі. Проте Аллен потягнув його в іншому напрямку.

— Це ігрові машини. На тутешніх терміналах і консолях особливо не пограєш, тож ми привезли два автомати, щоб у вільний час знімати нервові навантаження.

Рей Діас помітив два інші пристрої, що кардинально відрізнялися від решти обладнання. Вони мали прозорий корпус, доволі складну конструкцію, у кожному булькотіла рідина. Він озирнувся й побачив посмішку Аллена. Той помотав головою, проте цього разу не намагався його зупинити:

— Це зволожувач повітря. Клімат у Нью-Мексико надто сухий. А це — автоматична кавоварка... Майку, зроби кави панові Рею Діасу. Ні, не тут, піди в мій кабінет, у мене там найкраще обсмажені зерна.

Рей Діас почав розглядати чорно-білі світлини по стінах. На одній упізнав Оппенгеймера, худорлявого чоловіка в капелюсі, з люлькою*, проте Аллен настирливо привертав його увагу до звичайнісіньких з вигляду терміналів.

* *Прим. перекл.* Джуліус Роберт Оппенгеймер (Julius Robert Oppenheimer, 22 квітня 1904 року, Нью-Йорк — 18 лютого 1967 року, Принстон, Нью-Джерсі, США) — американський фізик-теоретик, професор фізики Каліфорнійського університету в Берклі, член Національної академії наук США. Відомий як науковий керівник Мангеттенського проекту, в рамках якого в роки Другої світової війни розроблялися перші зразки ядерної зброї; Оппенгеймера часто називають «батьком атомної бомби».

— Ці дисплеї здаються застарілими, — відмахнувся Діас.

— За ними ховається найпотужніший у світі комп'ютер, здатний за секунду виконувати 500 трильйонів операцій із рухливою комою.

Цієї миті до Аллена підійшов один з інженерів:

— Докторе, розрахунки щодо AD4453OG завершені.

— Добре.

Інженер трохи стишив голос:

— Ми вимкнули модуль виведення даних, — і глянув на Рея Діаса.

— Продовжуй, — відповів Аллен, повертаючись до гостя. — Нам нема чого приховувати від Оберненого.

Цієї миті Рей Діас почув дивні звуки, роззирнувся й побачив довкола терміналів людей, які рвали руками паперові аркуші. Він подумав, що в такий спосіб тут знищують документацію, і пробурмотів:

— У вас тут навіть шредерів немає?

Проте згодом він зауважив, що всі рвуть чисті аркуші. Раптом хтось гукнув: «Скінчено!», й усі довкола з радісними вигуками підкинули клапти вгору. І без того засмічена підлога вкрилася новим шаром сміття.

— Це традиція центру моделювання. Під час вибуху першої атомної бомби доктор Фермі підкинув клаптики паперу в повітря й потім точно визначив еквівалент потужності заряду, вимірявши відстань, на яку вони відлетіли внаслідок дії ударної хвилі. Зараз ми робимо те саме, коли закінчуємо розрахунки певної моделі.

Рей Діас струсив папір із голови й пліч.

— Ви маєте змогу проводити моделювання ядерних вибухів щодня, для вас це так само просто, як і грати у відеоігри. А ось ми не можемо цього робити, бо не маємо суперкомп'ютерів, тому змушені проводити реальні випробування... Загалом, це, по суті, те саме, але все, що роблять бідняки, завжди викликає лише осуд і роздратування.

— Пане Рею Діасе, люди, які працюють тут, далекі від політики.

У відповідь Рей Діас нахилився до кількох терміналів, щоб роздивитися виведену на них інформацію. Але побачив там лише постійно змінювані рядки чисел та рухомі криві. Коли нарешті з'явилося одне графічне зображення, то була така абстракція, що зчитати з неї бодай якусь інформацію навряд вдалося б. Коли Рей Діас упритул наблизився до терміналу, фізик, який сидів за ним, підняв голову й мовив:

— Пане президенте, якщо бажаєте побачити тут зображення ядерного гриба, то його не буде.

— Я не президент, — повторив Рей Діас, приймаючи каву з рук Майка.

— То нарешті поговорімо про те, що конкретно ми можемо для вас зробити, — запропонував Аллен.

— Сконструювати атомну бомбу.

— О, звісно. Хоча лабораторія Лос-Аламоса — багатопрофільна науково-дослідна установа, я й не сподівався на іншу пропозицію. Ви можете розповісти детальніше: тип, потужність?

— РОЗ вам невдовзі пришле детальний опис технічних вимог і параметрів. Я скажу лише найголовніше: це має бути надпотужна бомба, така потужна, яку лишень можливо спроектувати й виготовити. Щонайменше 200 мегатонн.

Аллен на кілька секунд затримав погляд на його обличчі й замислився:

— Це займе чимало часу.

— У вас немає математичної моделі?

— Звісно, ми маємо для розрахунків математичні моделі атомних бомб з потужністю від 500 тонн до 20-мегатонних гігантів, а також іншої зброї від нейтронних до електромагнітних імпульсних бомб. Проте вам потрібна вибухова потужність, що значно перевищує всі можливі до сьогодні. Скажімо, потужність термоядерної бомби —

на порядок менша. Для цього потрібне все нове: заряд-ініціатор, прогнозування реакції термоядерного синтезу, що цілковито відрізнятиметься від наявних зразків. Далі, своєю чергою, може знадобитися абсолютно нове конструювання самої бомби та, як наслідок, розробка кардинально оновленої математичної моделі, якої зараз у нас нема.

Вони ще якийсь час говорили про інші проекти, а на прощання Аллен додав:

— Пане Рею Діас, я знаю: ви залучили до РОЗ найкращих фізиків і вони мали б вам викласти деякі факти, що стосуються можливостей використання ядерної зброї у космічній війні.

— Не бійтеся повторитись.

— Що ж, гаразд. Під час ведення бойових дій у космосі ядерна бомба значно менш ефективна, ніж на Землі. У вакуумі під час ядерного вибуху не виникає ударна хвиля, а тиск світла вкрай незначний. Тому такий вибух не досягає руйнівного ефекту, як під час механічного впливу вибухів у атмосфері. Вся енергія вивільняється у вигляді радіаційного випромінювання та електромагнітного імпульсу, а технології захисту космічних кораблів від негативної дії цих чинників не нові навіть для людства.

— А якщо підірвати заряд безпосередньо біля цілі?

— Це інша річ. У такому разі головним чинником ураження стане теплова енергія, що вивільняється під час вибуху. Ціль можна розплавити або взагалі випарувати. Але зважте: ядерна бомба з потужністю двісті мегатонн, швидше за все, матиме розміри будинку. Доволі непросто влучити таким зарядом у ціль з близької відстані... Та й взагалі, за ефективністю механічного ураження ядерна бомба поступається кінетичній зброї, за радіаційним ефектом — пучковій, а теплове ураження менше, ніж від гамма-лазера.

— Але всі перелічені вами види зброї ще не готові до реального бойового застосування. Тому ядерна бомба,

зрештою, залишається поки що найбільш смертоносною військовою технологією, опанованою людством. А з приводу ваших зауважень щодо ефективності її використання в космосі, то ми можемо щось придумати для мінімізування недоліків плану. Наприклад, створити певне середовище для передавання ударної хвилі... Адже відомо, що гранату для вищої ефективності часом начиняють металевими кульками.

— Дуже цікава ідея. Помітно, що до початку політичної кар'єри ви отримали технічну освіту.

— Я фахівець з ядерної енергетики, тому ядерні бомби — моя пристрасть. Я добре знаюся на них.

— Я й забув, що обговорювати такі дрібниці з Оберненим — безглуздо, — посміхнувся Аллен.

Обоє засміялися, проте Рей Діас, різко обірвав сміх і з серйозним виразом обличчя додав:

— Докторе Аллен, ви, як і весь загал, занадто містифікуєте стратегію дій Обернених. Серед усіх видів озброєння, яке на сьогодні готове до реального бойового застосування, воднева бомба — найпотужніша. Чи не природно мені реалізовувати свій план з використанням саме цієї зброї? Гадаю, мій підхід до вирішення поставленого завдання цілком правильний.

Цієї миті двоє чоловіків зупинилися на звивистій, тихій лісовій стежці, й Аллен відповів:

— Фермі з Оппенгеймером гуляли цією стежкою безліч разів. Після Хіросіми й Нагасакі більшість представників першого покоління розробників ядерної зброї провели решту своїх днів у депресії. Їхні душі на небесах вельми втішаються, дізнавшись про головне призначення ядерної зброї людства.

— Хоч би якою жадливою виявилася зброя, вона завжди чудова... І ще одне: під час наступного візиту до вас я не хочу бачити, як співробітники розкидають клапті паперу. В очах софонів маємо бути охайними, здаватися їм гідним супротивником.

* * *

Кейко Ямасугі прокинулася пізньої ночі та виявила, що чоловіка поряд нема; навіть постіль з його боку встигла охолонуги. Вона підвелася, вдяглась і вийшла на подвір'я. І, як завжди, побачила чоловіків силует у заростях бамбука. Вони мали будинки у Великій Британії та Японії, проте Гайнс надавав перевагу останній. Він часто повторював, що азійський місяць заспокоює його серце. Але сьогодні місяць заховався, тому й бамбуковий гайок, і його постать у кімоно втратили об'єм і стали немовби пласкими, вирізаними з чорного паперу та розвішаними поміж зір.

Гайнс почув кроки дружини, проте не озирнувся. Це здавалося дивним, адже Кейко носила одне й те саме взуття й у Великій Британії, і в Японії. Жінка ніколи не взувала гета, навіть у рідному містечку, тому Кейко вкрай дивувало, що Гайнс чув її кроки лише тут і більше ніде.

— Любий, твоє безсоння триває вже кілька днів, — мовила Кейко, й хоча її голос лунав тихо й ніжно, літня комашня припинила сюркотіння в бамбукових заростях, усе навколо оповила глуха тиша, неначе світ укrywся товщею води.

Вона почула чоловікове зітхання:

— Кейко, у мене зовсім не виходить. Я не в змозі нічого вигадати. Нічогісінько.

— Ніхто тут не зарадить. Гадаю, плану перемоги взагалі не існує, — жінка зробила ще зо два кроки до нього, проте їх досі розділяли кілька зелених стебел бамбука. Ці зарості були їхнім улюбленим місцем для роздумів і натхнення, й розв'язання більшості попередніх завдань знайшлося саме тут. У цьому священному місці між ними не припускалася подружня близькість. Обоє поважали атмосферу східної філософії, що наповнювала цей куточок. — Білле, тобі слід відпочивати. Роби все, що від тебе залежить — цього досить.

Гайнс повернувся, проте у півморозі все одно не вдалося розгледіти його обличчя:

— Як це — все, що від мене залежить? Найменший мій крок поглинає безліч ресурсів.

— То чому б тобі не спробувати щось інше? — швидко відповіла Кейко. Вочевидь вона давно обмірковувала це питання. — Обери для роботи напрям, який здається найперспективнішим, і навіть якщо не досягнеш успіху, результати можуть принести користь.

— Кейко, саме над цим я зараз і міркував. І ось що вирішив: якщо я, врешті-решт, не здатен розробити власний план, то хоча б допоможу іншим.

— Кого ти маєш на увазі? Інших Обернених?

— Ні, в них майже та сама ситуація. Я кажу про наступні покоління. Кейко, ти коли-небудь замислювалася над тим, що для сталого закріплення будь-яких навичок, характеристик, особливостей живої істоти шляхом природного еволюційного добору потрібно щонайменше двадцять тисяч років? Людська цивілізація налічує всього п'ять тисячоліть, а сучасна технологічна цивілізація — лише два століття. Тобто навіть зараз ми проводимо найновіші дослідження в найпередовіших галузях науки, застосовуючи примітивний мозок первісних людей.

— Ти хочеш за допомогою технологій пришвидшити процес еволюції людського мозку?

— Тобі добре відомо, що ми вже давно досліджуємо людський мозок. Нині мусимо докласти до цього значно більше зусиль, залучити додаткові інвестиції, щоб вивести дослідження на вищий рівень, якщо це допоможе в створенні системи оборони Землі. Результати цих масштабних досліджень за століття чи два напевно дадуть змогу так розвинути людський інтелект, що наступні покоління вчених зможуть руйнувати тюремні мури, зведені софонами.

— Але для нас, фахівців у цій сфері, інтелект — надто невизначене поняття. Ти сам це не раз казав...

— Я говорю зараз про інтелект у найширшому сенсі цього слова. Крім традиційних здібностей до логічного мислення, він включає здатність до навчання, розвиток уваги, винахідливість, можливість постійного пізнання нового. А на додачу — можливість зберігати ясний розум і життєву енергію впродовж усього життя, накопичення досвіду й мудрості. Не слід забувати про стабільність психіки й фізичну витривалість, аби мозок тривалий час не стомлювався; навіть можна подумати про задоволення його потреб уві сні...

— У тебе вже є хоч приблизний план дій?

— Нема, поки що нема. Скажімо, ми зможемо під'єднати комп'ютер безпосередньо до мозку та, користуючись обчислювальними потужностями машини, підвищити рівень людського інтелекту. Можливо, зуміємо домогтися прямого зв'язку між інтелектом різних людей, створивши інтегроване мислення. Або винайдемо спосіб передавання пам'яті пращурів на генетичному рівні. Але хоч би як ми почали вдосконалювати мозок надалі, перше, що маємо зробити, — фундаментально, до кінця вивчити процес людського мислення.

— А це якраз наша з тобою спеціалізація.

— Так, і мусимо продовжувати наші дослідження. Але тепер, на відміну від минулих часів, можемо мобілізувати значно більші ресурси!

— Любий, я в захваті! Я справді щаслива! Проте, вже як Обернений, чи не думаєш ти, що цей план...

— Веде манівцями, а не навпростець до головної мети? Але, Кейко, поглянь трохи ширше. Уся людська цивілізація складається з діянь і вчинків окремих людей. Ми, кожен із нас — невеличка складова, цеглина у величній будівлі людства. І починаючи розвиток кожної людини, чи не даємо ми старт справді далекосяжному всеохопному планові? Та якщо подумати, що більше я здатен зробити?

— Білле, це справді чудово!

— Спробуємо спрогнозувати: якщо підніmemo дослідження природи мислення й людського мозку на новий рівень, доведемо першочергове значення цієї проблематики в масштабі цілого світу, залучимо інвестиції в обсягах, яких досі не могли навіть уявити собі раніше, скільки триватимуть досліди за таких умов?

— Ста років може цілком вистачити.

— Додаймо трохи песимізму й зупинімося на двох століттях. Тоді наступні покоління володітимуть уже значно більшими розумовими здібностями й у них залишатиметься в запасі ще два століття. Нехай за одне століття вони завершать фундаментальні дослідження в належній сфері й ще за століття встигнуть перетворити наукові відкриття на технології та впровадять їх у виробництво...

— Навіть якщо їх спіткає невдача, мусимо зробити все, що залежить від нас.

— Кейко, залишайся зі мною до кінця днів, — пробурмотів Гайнс.

— Так, Білле, в нас із тобою багато часу попереду.

Літні комахи в заростях ніби впокорилися з присутністю людей і поновили свої музичні вправи. Легкий вітерець налетів на бамбуковий гай, крізь листя замерехтіло зоряне небо, й обом тепер здавалося, що звуки літнього хору долинають від самих зірок.

* * *

Це було друге слухання проекту «Обернені до стіни» у РОЗ. Третього дня Тейлор, Рей Діас і Гайнс мали презентувати перший етап власних проєктів, вже попередньо обговорений представниками постійних членів РОЗ. Рей Діас із Гайнсом надали свої матеріали ще на стадії попереднього слухання, а ось Тейлор презентував свій план уперше, й це викликало жваве зацікавлення обговоренням усіх деталей.

Тейлор почав виступ зі стислого викладу плану:

— Мені потрібен космічний флот під моїм безпосереднім керівництвом...

Уже після першого речення Тейлора двоє інших Обернених підняли руки, аби відреагувати на репліку.

Спочатку взяв слово Рей Діас:

— Наші з містером Гайнсом плани наразилися на критику, позаяк потребували надмірного залучення ресурсів, але те, що ми зараз почули, переходить усі межі! Пан Тейлор зажадав власного космічного флоту!

— Я не казав, що він буде великий, — тихо відповів Тейлор. — Мій план не передбачає будівництва великих військових кораблів, та й у принципі там не має бути жодних великих кораблів. Я хочу створити з'єднання космічних винищувачів, кожен з яких за розмірами не перевищуватиме звичних для нас літаків і керуватиметься єдиним пілотом. Такий собі москіт у космосі, тому план має назву «рій москітів». Але кораблів потрібно багато, принаймні не менше, ніж трисоляріанських, посланих для вторгнення, тому лік вестиметься на тисячі.

— Ви збираєтесь атакувати бойові трисоляріанські кораблі москітами? Вони не матимуть шансу на укуси, а якщо й куснуть, то не викличуть навіть свербіння, — роздратовано відрубав один із представників РОЗ.

Тейлор підняв палець:

— Але якщо кожен «москіт» буде оснащений водневою бомбою з потужністю сотні мегатонн, технологія якої, наскільки мені стало відомо, нині на стадії розробки... Містере Рею Діасе, згідно з принципами плану «Обернені до стіни» ви просто не маєте права відмовити мені в доступі до цієї технології, адже це не ваша приватна власність. Щойно ця технологія буде розроблена та впроваджена, я матиму всі права на її використання.

Рей Діас глянув на Тейлора:

— Мені здається, чи це й справді звичайний плагіат мого плану?

— Якщо план Оберненого може бути так просто будь-ким скопійований, то чи має така людина зватися Оберненим? — сардонічно посміхнувся Тейлор.

— Подібні «москіти» не можуть літати далеко. Радіус бойового використання цих іграшкових космічних винищувачів обмежуватиметься орбітою Марса, чи не так? — запитав Голова РОЗ Гаранін.

— Будьте обережні, його наступною вимогою може виявитися створення корабля-носія, — з посмішкою сказав Гайнс.

— Такої потреби не виникне, — спокійно заперечив Тейлор. — Ці космічні винищувачі матимуть можливість приєднуватися один до одного, утворюючи гігантський об'єкт, який я називаю «москітною формацією». Вона й виконуватиме роль корабля-носія. Рухатись у просторі така формація зможе або за допомогою зовнішнього навісного двигуна, або використовуючи двигуни незначного числа винищувачів. Коли об'єднання досягне крейсерської швидкості, радіус його бойового використання не поступатиметься радіусу великих бойових кораблів. На театрі бойових дій величезна формація дезінтегрується на складові, цілий рій винищувачів вступить у бій, причому кожен «москіт» діятиме самостійно, незалежно від інших.

— Якщо ви плануєте використовувати ваш рій москітів у бойових діях поза межами Сонячної системи, то час польоту вимірюватиметься роками. І за час цієї подорожі тисячі пілотів винищувачів мають залишатися в кабінах, без можливості бодай підвестися? А де ви у невеличкому винищувачі розмістите запаси їжі та води? — поцікавився хтось із присутніх.

— Гібернація, — просто відповів Тейлор. — Успішна реалізація мого плану залежить від двох технологій, що мають стати доступними в майбутньому: мініатюрні ядерні бомби значної потужності й компактне обладнання для гібернації екіпажів.

— Гібернація в крицевій труні на кілька років, миттєве пробудження до життя й відразу — суїцидальна атака. Кар'єра пілота винищувача не вважатиметься однією з найпривабливіших, — іронічно зауважив Гайнс.

Тейлор раптом втратив всю свою звичайну в'їдливість і по тривалій мовчанці кивнув на знак згоди:

— Так. Знайти стільки пілотів — найскладніша частина плану «Рій москітів».

Матеріали з описом деталей плану Тейлора роздали присутнім, проте бажання їх обговорювати ні в кого не виникало. Голова РОЗ оголосив про завершення сьогоднішніх слухань.

— А Ло Цзі хіба не мав бути присутній? — роздратовано поцікавився представник США.

— Він не відвідуватиме наших зібрань, — відповів Гаранін. — Ло Цзі заявив, що усамітнення та відсутність під час слухань у РОЗ є частиною його плану.

У відповідь учасники слухань почали перешіптуватися; дехто також виказував ознаки роздратування, були й такі, хто загадково посміхався.

— Ця людина — сибарит, який розтринькує ресурси! — випалив Рей Діас.

— А ви самі тоді хто? — Тейлор підняв до нього погляд. Ніхто не очікував від нього такої брутальності, адже успіх реалізації плану «Рій москітів» цілком залежав від технології супербомби Рея Діаса.

— Я хотів би висловити свою повагу докторові Ло Цзі, який вочевидь добре опанував навички самоконтролю, здатність тверезо оцінювати власні можливості й саме тому утримується від марних витрат, — мовив Гайнс. Потім, звертаючись безпосередньо до Рея Діаса, продовжив: — Я гадаю, пан Рей Діас мав би дечого повчитися на такому прикладі.

Усі присутні розуміли, що Тейлор із Гайнсом не стільки захищають Ло Цзі, скільки цькують Рея Діаса.

Гаранін постукав молоточком по столі:

— По-перше, Обернений Рей Діас порушив регламент, коментуючи виступ без надання йому слова. Нагадую вам про тактовність у висловах про інших Обернених. По-друге, акцентую увагу Обернених Тейлора та Гайнса на тому, що і деякі їхні висловлювання неприйнятні в поважному зібранні.

— Пане Голово, — розпочав Гайнс, — Містер Рей Діас у своєму плані продемонстрував армійську прямолінійність. Позаяк його країна слідом за Іраном і Північною Кореєю потрапила під дію санкцій ООН у зв'язку з розробкою ядерної зброї, не узгодженою з іншими країнами ядерного клубу, він виказує прагнення контролю атомної енергетики. Москітний план містера Тейлора відрізняється від задуму містера Рея Діаса, який полягає у створенні гігантської водневої бомби за допомогою надпотужного суперкомп'ютера з рухливими комами. Плани цілком прозорі й від початку зрозумілі. Це не плани Обернених, бо не мають нічого спільного з таємним стратегічним плануванням.

— Містере Гайнс, ваш план взагалі видається наївним та утопічним, — заперечив Тейлор.

Після слухань Обернені зібралися в Кімнаті для медитацій, їхньому улюбленому місці в Штаб-квартирі ООН. Зараз їм здавалося, що ця невеличка кімната створена саме для їхніх зустрічей. Тут вони зберігали тишу — відчували, що обмінюватися найважливішими думками не зможуть аж до початку війни. Брила залізної руди залишалася єдиним мовчазним свідком їхніх зустрічей, ніби всотуючи та поєднуючи їхні думки.

— Ви чули про Руйнівників? — прошепотів Гайнс.

— Інформація нещодавно оприлюднена на сайті ОЗТ. У ЦРУ вже підтвердили її, — кивнув Тейлор.

Знову запанувала мовчанка. Кожен із Обернених намагався уявити вигляд свого Руйнівника. І це видіння надалі безліч разів з'являтиметься їм у снах серед нічних

жахіть, адже день, коли Обернений особисто зможе упізнати свого Руйнівника, найвірогідніше, стане останнім у його житті.

* * *

Коли ввійшов батько, Ши Сяомін боязко позадкував у куток, ніби збирався ховатися. Але Ши Цян просто мовчки сів поряд.

— Не лякайся, цього разу я тут не для того, щоб лупцювати чи сваритися. Надто втомлений, — Ши Цян дістав пачку, вибив з неї дві сигарети й другу простягнув синові. Ши Сяомін деякий час вагався, чи брати. Нарешті батько з сином мовчки закурили. Нарешті Ши Цян знову заговорив: — Я маю завдання. Скоро поїду з країни.

— А як же твоя хвороба? — Ши Сяомін схвильовано глянув на батька крізь пасма тютюнового диму.

— Спочатку поговоримо про твої справи.

— Тату, мені за це світить тривалий термін ув'язнення... — у голосі Ши Сяоміна зазвучала прохальна нотка.

— Якби ти просто втнув якусь дурню, я тебе витягнув би, але такий вчинок — зовсім інше. Міне, ми обидва дорослі, а дорослі мають відповідати за свої вчинки.

Ши Сяомін у розпачі похилив голову й глибоко затягнувся.

— Половина твоїх гріхів — мої, — вів далі Ши Цян. — Змалечку й до повноліття я не приділяв тобі належної уваги. Щовечора повертався пізно, вічно стомлений, випивав і лягав спати. Я жодного разу не відвідав батьківських зборів у школі, ми навіть ніколи ні про що не поговорили серйозно. Але знову ж таки: ми всі несемо відповідальність за свої вчинки.

Сльози навернулися на очі Ши Сяоміна. Він роздушив недопалок об край ліжка з такою люттю, ніби намагався стерти на порошок решту свого життя.

— Запам'ятай, в'язниця — місце вишколу злочинців, а не виправлення. Потрапивши туди, годі про це й мрі-

яти. Просто спробуй не загубитися в натовпі й навчися хоча б трохи захищатися, — Ши Цян поставив на ліжко пакет з двома блоками сигарет «Юньянь»*. — Якщо знадобиться ще щось, мати надішле.

Ши Цян підійшов до дверей, обернувся до сина й мовив: — Міне, може, ти ще побачиш свого батька. Але, швидше за все, тоді ти будеш старший за мене нинішнього й зрозумієш, що я зараз відчуваю.

Через невеличке вічко в дверях Ши Сяомін бачив, як його батько виходить з ізолятора попереднього ув'язнення. Зі спини він здавався дуже старим.

* * *

У часи всезагальної тривожності Ло Цзі здавався найврівноваженішим у світі. Він самотньо походжав берегом озера, плавав у човні, збирав гриби й вудив рибу, а потім наказував кухареві приготувати найвишуканіші страви. Він читав книги з багатого зібрання бібліотеки, а коли набридало — грав у гольф із охороною. Їздив верхи луками й лісами, прямуючи до засніжених гірських вершин, але жодного разу не доїхав до підніжжя. Часто й просто сидів без діла на лаві над озером, розглядав відображення гір у дзеркалі води. Не хотів ні про що думати, не збирався нічого робити. Так, немов у півсні, збігали день за днем.

Він був сам, без жодного зв'язку з великим світом. Кент теж мешкав у маєтку, але мав власний невеликий кабінет і лише зрідка турбував Ло Цзі. А той розмовляв лише з начальником охорони, вимагаючи, щоб охоронці не ходили за ним під час прогулянок. Мовляв, якщо це так їм потрібно, то нехай не трапляються йому на очі.

Ло Цзі почувався човном, що тихо пливе за течією зі спущеним вітрилом, не переймаючись тим, куди прямує

* *Прим. перекл.* Юньянь (云烟, yúnyān) — «хмара диму», один із брендів і загальна назва якісних цигарок, що виробляються з тютюну, вирощуваного в одній з південних провінцій Китаю — Юньнань.

і де пристане до берега. Інколи, пригадуючи своє минуле життя, він дивувався, як усе перевернулося з ніг на голову, й це його цілком влаштувало.

Особливо цікавив Ло Цзі льох із винами. Він розумів, що вкриті пилом пляшки, горизонтально вкладені на стелажах, містять напої, кожен з яких має дивовижний смак і високу ціну. Тож потроху пив щовечора у вітальні, дегустував і в бібліотеці, а часом перехиляв келих навіть у човні, але знав міру — завжди знаходив правильний баланс і залишався в стані хисткої рівноваги. Тоді він діставав довгу люльку попереднього господаря і з насолодою випускав кільця диму.

Коли дощило, у вітальні відчутно холоднішало, та Ло Цзі жодного разу не запалив коминка. Він знав: ще не час.

Звідтоді, як приїхав сюди, жодного разу не заходив у інтернет, проте інколи дивився телевізор, постійно перемикаючи випуски новин, бо волів бачити лише програми, в яких не торкалися сьогодення, ба, навіть надавав перевагу історичним передачам. Такі ще можна було знайти, постійно перемикаючи канали, проте вони займали все менше й менше часу в етері, поступово зникаючи, мов останні відблиски Золотої доби. Одного разу він засидівся допізна за пляшкою чудового коньяку, який, зважаючи на етикетку, мав 35 років витримки. З пультом дистанційного керування в руці, він перемикав на екрані HD-телевізора випуски цілодобових каналів новин, допоки увагу не привернуло повідомлення на одному з англійських каналів. У ньому йшлося про знайдене трищоглове судно, яке затонуло в середині XVII століття. Воно прямувало з Роттердама до Фарідабада в Індії, але зникло біля мису Горн. Однією з речей, які дайверам вдалося підняти на поверхню, виявилася невеличка діжечка з вином. Експерти зійшлися на думці, що вино ще цілком можна пити, ба більше — понад трьохсотлітня витримка на дні океану мала надати йому незабутнього смаку. Ло Цзі записав більшу частину випуску й покликав Кента.

— Я хочу це барило з вином для себе. Знайдіть його, придбайте, — сказав він.

Кент негайно кинувся кудись телефонувати. За дві години повернувся й повідомив Ло Цзі, що вино надто дороге: стартова ціна ємності може сягати трьохсот тисяч євро.

— Ця сума — крапля в морі порівняно з важливістю проекту «Обернені до стіни». Купіть його для мене. Це частина плану.

Після цієї розмови учасники проекту додали до ідіоми «посмішка Оберненого» ще одну: все, що видавалося вочевидь абсурдним, але виявлялося здійсненим, почали називати «частиною плану», й вимовлялося це з роздратуванням.

Два дні потому старовинне барильце, рясно вкрите лускою з мушель, церемоніально внесли до вітальні. Ло Цзі приніс із льоху спеціальний інструмент — металічний краник зі спіральним свердлом, призначений для відкривання дерев'яних діжок. Він обережно вкрутив краник і націдив першу склянку вина. Воно виявилось незвичного зеленого кольору, й через це здавалося ще спокусивішим. Вдихнувши пахоці, він припав губами до келиха.

— Докторе, це теж частина плану? — холодно поцікавився Кент.

— Саме так, — відповів Ло Цзі, збираючись знову відпити, але тільки тепер помітив і скомандував: — Усі вийдіть!

І Кент, і всі інші стояли й далі.

— Позбутися вашої присутності — теж частина плану, тож ідіть собі! — вигукнув Ло Цзі. Кент скрушно похитав головою і вивів усіх геть.

Ло Цзі зробив перший ковток і спробував себе переконати, що смак вина незрівнянно прекрасний, але так і не зміг зробити ще бодай ковток. Але й одного невеличкого ковтка вистачило: його страшно знудило, додалася діарея, і все що виходило з його організму, мало такий самий зеленуватий колір, як і вино. Зрештою він так ослаб,

що не зміг підвестися з ліжка. Пізніше експерти відкрили барильце й з'ясували, що за звичаями тих часів на його внутрішній стінці було прибито велику латунну табличку. Зазвичай мідь із вином не вступають у хімічну реакцію, проте століття на морському дні не минули даремно, й продукти взаємодії розчинилися у вині... Коли барильце забирали з вітальні, Ло Цзі побачив неприховану зловтіху на обличчі Кента.

Він, знесилений, лежав на ліжку під крапельницею, спостерігаючи, як ліки переливаються з флаконів у його судини, почувався в полоні страшної самотності. Розумів, що неробство останніх днів — лише імітація відчуття невагомості, хоча насправді він падав у цю прірву. І нині сягнув дна.

Утім, він це передбачав і підготувався заздалегідь, тож зараз просто чекав на появу ще однієї людини — Да Ши, аби розпочати реалізацію наступної частини плану.

* * *

Дощик накрапав із небес Каґошіми. За спиною в Тейлора, за кілька метрів, з нерозкритою парасолькою стояв Голова Управління оборони Японії Коїті Іноуе. Останні два дні він тримався на такій дистанції від Оберненого Тейлора — фізичній і духовній. Вони відвідали Тіранський музей камікадзе й стояли зараз перед пам'ятником. Скульптура пілота, який завмер перед білим літаком із бортовим номером 502. Краплини дрібного дощу додали композиції яскравості й ніби трохи її пожвавили, хоча це було фальшиве життя.

— Моя пропозиція не обговорюється? — запитав Тейлор.

— Я вам не раджу навіть згадувати про це перед представниками медіа, бо зчиниться скандал, — відповідь Коїті Іноуе була такою само холодною, як і дощові краплі.

— Ця тема досі болісна?

— Болісні не історичні події. Страшна ваша пропозиція відродити спеціальні загони камікадзе. Чому б вам

не зробити цього в США чи ще десь? Чи в усьому світі лише японці можуть помирати з почуття відповідальності й обов'язку?

Тейлор закрити парасольку й зробив кілька кроків до Іноуе. Хоча той не відсахнувся, здавалося, що навколо нього створене потужне силове поле, й воно не дає Тейлорові змоги наблизитися.

— Я ніколи не говорив, що новостворені спеціальні загони камікадзе складатимуться виключно з японців. Загін матиме багатонаціональний склад, проте ідея камікадзе народилася в Японії, й чи не природно розпочати перезавантаження саме звідси?

— Але чи будуть суїцидальні атаки результативними в космічній війні? Вам добре відомо, що напади камікадзе не мали жодних серйозних наслідків і не вплинули на хід бойових дій.

— Сер, послухайте, всі винищувачі, які увійдуть до формації, що має бути створена за моїм планом, матимуть на озброєнні ядерні бомби величезної потужності.

— Але чому ми маємо використовувати для цього людей? Хіба комп'ютер не здатен керувати літаком під час бою?

Це запитання, на яке так чекав Тейлор, ніби додало йому наснаги, й він заговорив дуже швидко:

— Ось тут і криється головна проблема! Комп'ютери, якими сьогодні оснащуються бойові літаки, не в змозі повністю замінити людський мозок. А для створення квантового комп'ютера нового покоління й інших новітніх розробок потрібно продовжувати дослідження з фундаментальної фізики, що неможливе через замок софонів. Тож за чотири століття розвиток комп'ютерних технологій теж буде обмеженим, і управління зброєю без участі людського розуму видається неможливим... Щиро кажучи, відродження до життя спеціальних загонів камікадзе матиме зараз лише моральне значення, бо ще впродовж життя десятків поколінь нікому з них не доведеться

брати участь у бойових діях. Але вже сьогодні постала нагальна потреба — закласти підвалини незламної віри в нашу перемогу через самопожертву!

Коїті Іноуе повернувся й уперше глянув Тейлору в очі. Його мокре волосся прилипло до чола, а краплі дощу здавалися сльозами:

— Ваша пропозиція вступає у протиріччя з базовими моральними принципами сучасного суспільства: людське життя — найбільша цінність. Уряд від імені Держави не має морального права просити людину зголоситися на вочевидь самовбивчу місію. Я нагадаю слова Яна Вейлі з «Легенди про героїв Галактики»*: «Від цієї битви залежить крах чи існування країни, але яке це має значення порівняно з особистими правами й свободами? Просто зробіть якнайкраще все, на що здатні».

— Знаєте що? — зітхнув Тейлор. — Ви щойно викинули на сміття ваш найцінніший ресурс.

Він знову відкрив парасолю й із помітним роздратуванням покрокував геть. Дійшов до брами меморіалу, озирнувся й побачив, що Іноуе так само непорушно стоїть під дощем перед постаментом.

Тейлор пішов далі. Порив бризу з моря приніс нову порцію дощових крапель. У його пам'яті спливли слова з передсмертної записки до матері одного пілота-камікадзе в музейній експозиції: «Мамо, я стану світлячком!».

* * *

— Проблема виявилася складнішою, ніж ми уявляли, — сказав Аллен Рею Діасу. Вони стояли біля чорного обеліска з вулканічної породи, спорудженого на місці першого в історії людства вибуху ядерної бомби.

* Прим. автора. «Легенда про героїв Галактики» (яп. 銀河英雄伝説) — серія науково-фантастичних новел, написаних Йосікі Танака у жанрі космоопери. За мотивами творів було випущено кілька аніме-адаптацій.

— Тобто вона дуже відрізняється за будовою? — стрепенувся Рей Діас.

— Взагалі не схожа на всі наявні ядерні бомби. Математична модель може виявитися у сотні разів складнішою за попередні. Це гігантський проект.

— Що вам від мене потрібно?

— Козмо у вашій команді, чи не так? Переведіть його до моєї лабораторії.

— Вільям Козмо?

— Так, він.

— Але ж він...

— Астрофізик, фахівець з будови зір.

— Що він має зробити для вас?

— Те, що я намагаюся вам зараз пояснити. У вашій уяві ядерна бомба після запуску реакції вибухає, але насправді процеси, що відбуваються в цей час, більше схожі на горіння. І що потужніша бомба, то довше вона горітиме: наприклад, двадцятимегатонна — формує вогняну кулю, що горить понад двадцять секунд. Надпотужна двохсотмегатонна бомба, яку ми проектуємо, під час вибуху утворить вогняну кулю, що горітиме кілька хвилин. Поміркуйте, на що це буде схоже?

— На маленьке сонце.

— Саме так! Процеси, що починаються під час вибуху, й ті, що відбуваються в надрах зорі, — дуже схожі. Можна сказати, що вибух — це її пришвидшена еволюція, стиснута у надкороткий проміжок часу. Тож математична модель, якої потребуємо, — ніщо інше, як математична модель зорі.

Навколо них стелилися білі піски пустелі. За мить до світанку в густій темряві ще неможливо було розгледіти деталі краєвиду. Обоє чоловіків, вдивляючись у далечінь, пригадували перші рівні «Трьох тіл».

— Я дуже схвилований, пане Рею Діасу. І прошу вибачення за відсутність ентузіазму на початку нашого знайомства. Тепер я розумію, що цей проект значно важли-

віший за звичайне створення надпотужної ядерної зброї. Адже насправді ми створюємо штучну зорю!

— Який стосунок це має до оборони Землі? — з сумнівом похитав головою Рей Діас.

— Не треба постійно обмежувати свої ідеї лише користю для оброни Землі. Я та мої колеги в лабораторії все-таки вчені. І не кожне відкриття мусить обов'язково мати практичну користь. Якщо закласти в нову математичну модель відповідні параметри, матимемо розрахунки, якими можна скористатися й стосовно Сонця. Подумайте про це: завжди корисно мати в комп'ютері точну модель Сонця. Це найближча до Землі зоря, а нам до кінця не відома її структура, ми не цілком користуємося всіма можливостями. Така модель, допоможе зробити чимало відкриттів.

— Те, як досі люди користувалися Сонцем, ускладнило нинішню ситуацію, і саме тому ми з вами стоїмо зараз тут, — відповів Рей Діас.

— Але нові відкриття можуть повернути статус-кво, тож сьогодні я запросив вас сюди для спостереження за сходом Сонця.

Цієї миті Сонце вигулькнуло з-за обрію, й довколишня пустеля почала проявлятися, ніби фотографія в розчині. Рей Діас побачив, що місце, де колись вирувало пекельне полум'я, тепер укрите ріденькою паростю.

— Я — Смерть, великий руйнівник світів, що несе загибель усьому живому, — продекламував Аллен.

— Що? — Рей Діас рвучко повернув голову, ніби почув звук пострілу.

— Це фраза Оппенгеймера, який став свідком першого ядерного вибуху. Здається, він цитував індійський епос «Бгаґавад-гіта».

Сонячний диск на сході швидко виростав, розкидаючи світлом проміння, мов золоте павутиння. На таке саме Сонце Є Веньцзе одного ранку націлила випромінювач антени «Червоного берега», а ще раніше промені цього самого Сонця осявали пил, здійснений першим в історії

ядерним вибухом. Мільйон років тому це саме Сонце бачили австралопітеки; динозаври проводили його своїми безтямними поглядами сотні мільйонів років до того. А ще раніше промені цього світила прорізали товщінь первісного світового океану, відшукали в його глибині перші клітини примітивних форм життя.

— А тоді чоловік на ім'я Бейнбридж додав до фрази Оппенгеймера дещо зовсім не поетичне: «Тепер ми всі тут сучі діти».

— Про що ви говорите? — запитав Рей Діас, спостерігаючи за тим, як підіймається Сонце, й швидко дихаючи.

— Я дякую вам, містере Рею Діасе, бо від сьогодні ми більше не сучі діти.

Сонце урочисто здіймалося над безлюдною місцевістю, мовби декларуючи світові: «Усе переді мною швидкоплинне і промайне мов тінь».

— Що з вами, містере Рею Діасе?! — Аллен побачив, як чоловік сплотно, упав навколішки, вперся однією рукою в землю й спробував виблювати, але нічого не вийшло. Він миттєво вкрився холодним потом і здавався таким кволим, що не міг навіть забрати руку з колючого чагарнику, за який мимоволі схопився.

— Ідіть, біжіть до машини, — насилу вимовив Рей Діас і відвернувся від сходу, вільною рукою намагаючись затулитися від сонця. Спробував підвестися, але марно. Аллен кинувся допомагати, однак не зміг навіть зрушити з місця огрядне тіло. — Підженіть машину... — прохрипів Рей Діас, прикриваючи очі рукою. Коли Аллен повернувся вже з транспортом, Рей Діас лежав горілиць. Аллен ледве зміг затягнути його на задні сидіння.

— Сонцезахисні окуляри, дайте мені їх негайно... — прошепотів Рей Діас, напівлежачи в машині; його руки навпомацки шукали порятунку в повітрі. Аллен схопив окуляри з панелі приладів і простягнув йому. Надягнувши їх, Рей Діас почав дихати значно рівніше. — Я вже в нормі. Повертаймося швидше, — промовив він кволо.

- Що з вами сталося? Що це?
- Здається, все через сонце.
- Зрозуміло... І давно у вас ці симптоми?
- Уперше.

Відтоді Рей Діас почав страждати на дивну геліофобію: варто лишень було побачити Сонце, як він впадав у стан, близький до кататонічного ступору.

* * *

— Довгенько летів? Здаєшся млявим, — такими словами Ло Цзі зустрів Ши Цяна.

— Еге ж, цього разу літак був не таким комфортабельним, як під час перельоту з тобою, — відповів Ши Цян, оглядаючи краєвид.

— Чудове місце, чи не так?

— Годі й шукати паскуднішого, — похитав головою Ши Цян. — Із трьох боків упритул підступає ліс, сховатися біля самісінького маєтку — раз плюнути. З четвертого боку, знову ж таки впритул, підступає озеро, тож запобігти нападкові бойових плавців з іншого берега теж завдання нелегке. Але довколишні луки трохи прикрашають картину — хоч якийсь простір проглядається.

— А можна бути трохи романтичнішим?

— Друже, я тут для того, щоби працювати.

— Але я запросив тебе для виконання саме романтичної роботи, — Ло Цзі провів Да Ши до вітальні, де той, роззирнувшись, здається, знову не відчув задоволення розкішню та елегантністю інтер'єру. Ло Цзі запропонував йому випити з кришталевого келиха, але той лише відмахнувся.

— Це бренд і тридцятирічної витримки.

— Я не можу зараз пити... Ліпше відразу перейдімо до твоєї романтичної роботи.

Ло Цзі вмостився біля Ши Цяна й торкнув губами келих.

— Да Ши, я благаю допомоги. На колишньому місці роботи тобі часто доводилося розшукувати людей у країні або й у всьому світі?

— Так.

— І це в тебе добре виходило?

— Розшукувати людей? Звісно.

— Чудово. То допоможи мені знайти декого — дівчину приблизно двадцятирічного віку. Це частина плану.

— Національність, ім'я, адреса?

— Нічого. Навіть імовірність її реального існування вкрай незначна.

Да Ши глянув на Ло Цзі й за кілька секунд поцікавився:

— Наснилася?

— І вві сні, й у мріях, — кивнув Ло Цзі.

Да Ши теж покивав, і сказав те, чого Ло Цзі аж ніяк не очікував:

— Гаразд.

— Що?

— Я сказав: гаразд, якщо ти маєш хоча б найменше уявлення про її вигляд.

— Вона, кгм... Азійка, навіть точно китаянка, — почав Ло Цзі, далі схопив аркуш паперу, олівець і заходився малювати. — Обличчя ось таке, з таким носом, губи... Чорт, я так паскудно малюю! Очі... трясця, як намалювати такі очі?! У тебе немає такої спеціальної програми, що створює фотороботи за словами свідків? Складають обличчя, потім підтягують ніс, вибирають очі й усе інше?

— Є — в моєму ноутбучі.

— То піди по нього, ми зараз усе це намалюємо!

Да Ши лише зручніше вмовстився на дивані:

— Немає потреби малювати — то нині зайве. Ліпше розкажи, що за людина ця панянка.

Здалося, ніби вогник спалахнув у душі Ло Цзі. Він підхопився й почав походжати туди-сюди вздовж коминка:

— Вона... Як би це сказати? Вона з'явилася в цей світ, як чарівна лілея, що виростає з купи сміття... Така чиста й ніжна, що весь довколишній бруд не може її заплямувати. Але зашкодити — так! Геть усе довкола шкодить їй! Коли ти побачиш її, першою думкою буде: ця дівчина по-

требує захисту — о, ні! Ти забажаєш оточити її турботою, за будь-яку ціну заховати від цієї жорстокої, бруталної реальності! Ладен будеш за це все віддати! Вона... вона така... агов, подивись, який дурнуватий у мене вигляд! Я навіть розповісти щось до пуття не можу.

— Це завжди так, — сміючись, закивав Да Ши. Його манера сміятися на початку знайомства видавалася Ло Цзі бруталною і недоречною, проте зараз він розумів, що в цьому сміхові криється потаємна, прихована мудрість, тож почувався комфортно. — Але й із того, що ти сказав, усе зрозуміло.

— Добре, тоді я продовжу... Вона... Та що я в змозі пояснити? Як я можу висловити все, що бачу й відчуваю серцем? — Ло Цзі, здавалося, був аж такий збуджений, що роздер би собі груди й показав серце, аби допомогти Да Ши зрозуміти, що то за дівчина.

Да Ши замахав на нього руками, намагаючись угамувати:

— Облишмо це. Краще розкажи в деталях, що ви робите, коли разом.

— Коли разом... що? Як ти дізнався?! — очі Ло Цзі від подиву поповзли на лоба.

Да Ши радісно розсміявся і роззирнувся навкруги:

— А в цих покоях не знайдеться гарної сигари?

— Ще й яка знайдеться! — Ло Цзі рушив до коминка, де на полиці стояла дерев'яна скринька тонкої роботи, дістав товсту Davidoff, обрізав кінчики не менш вишуканою гільйотинкою і простягнув сигару Да Ши. За допомогою спеціальної кедрової тріски допоміг її розкурити.

Ши Цян випустив кільце диму, задоволено кивнув і мовив:

— Продовжуй.

Ло Цзі зміг подолати попередній ступор, і слова полилися з нього без упину. Він розповів про першу появу дівчини в бібліотеці; як вона опинилася в аудиторії на його лекції; як вони зустрілися біля уявного коминка в кімнаті

гуртожитку; якою вродою тієї ночі світилося її обличчя у відблисках вогню, коли вони роздивлялися на світло вино в пляшці й уявляли очі, що палають призахідним сонцем. Він із помітним задоволенням до найменшої деталі пригадав їхню подорож: поля в плямах підталого снігу, містечка й села під блакитним небом, гори, що грілися на сонечку, мов літні селяни, захід сонця й багаття в горах...

Коли він скінчив розповідь, Да Ши докурив сигару, розчавив недопалок і мовив:

— Ну, для початку більш ніж достатньо. Зараз я спробую вгадати ще дещо, а ти скажеш, чи я правий.

— Ну-бо, спробуймо!

— Вона повинна мати повну вищу освіту, але наукового ступеню ще не отримала.

— Так, так, — закивав Ло Цзі. — Вона добре освічена, але знання не позбавили її жаги до життя, вміння насолоджуватися ним. Навпаки, вона стала чуттєвішою завдяки розумінню світу й сенсу буття.

— Вона — із високоосвіченої родини, але виросла не серед розкошів, хоча рівень достатку в сім'ї був вищим за середній. Її змалечку оточували батьківська любов і турбота, але вона мало спілкувалася з іншими людьми, особливо з пролетаріатом.

— О, так, так! Вона мені ніколи не розповідала про своє минуле, про родину. Якщо пригадати, то вона взагалі ніколи про себе нічого не розказувала, але я впевнений, що так воно і є!

— Далі — складніше, тому ти мене виправляй, якщо котресь моє припущення виявиться хибним. В одязі надає перевагу, як би це правильно сказати, елегантному стилю. Але її вбрання не впадає в око, як у її одноліток. — Ло Цзі раз-у-раз кивав із витріщеними очима. — Проте в її костюмі завжди є бодай одна білосніжна річ, що різко контрастує з іншими: блузка, комір тощо.

— Да Ши, ти... — Ло Цзі ледь стримував емоції, не відриваючи погляду від співрозмовника.

Ши Цян підняв руку, щоб його зупинити:

— Нарешті, останнє: вона невисока на зріст, десь 160 сантиметрів, дуже... як це сказати, струнка й тендітна, здається, порив вітру міг би легко її віднести, проте вона не здається маленькою... Я можу ще багато чого додати, але погодься: поціли в яблучко?

Ло Цзі ладен був упасти навколішки:

— Да Ши, я готовий заприсягтися, що ти — реінкарнація Шерлока Голмса!

— Ну, тоді я піду малювати портрет на ноутбучі, — Да Ши підвівся.

Тієї ж ночі від приніс ноутбук, щоб показати результат своєї праці Ло Цзі. Коли обличчя дівчини з'явилося на екрані, Ло Цзі закликав не в змозі поворухнутися, мовби його зурочили. Ши Цян, здавалося, чекав на подібну реакцію, тому пішов до коминка, взяв сигару, гільйотинкою зрізав кінчики, розкурив, зробив кілька затяжок і повернувся до Ло Цзі, який за цей час навіть не змінив пози.

— Захочеш поправити — скажи мені, це швидко.

Ло Цзі насилу відірвав погляд від екрана, встав і підійшов до вікна. Роздивляючись залиті місячним сяйвом засніжені піки вдалині, замріяно відповів:

— Не треба.

— Я так і думав, — Да Ши закрив ноутбук.

І далі вдивляючись у далечінь, Ло Цзі описав Ши Цяна тими самими словами, що й багато людей до цього:

— Да Ши, ти — сам диявол.

Той безсило опустився на диван:

— Жодної містики. Ми обидва — чоловіки, ось і все.

— Але уявлення про ідеальну жінку в кожного своє, — відповів Ло Цзі й повернувся обличчям до нього.

— У кожного типу чоловіків образ ідеальної коханки практично однаковий плюс-мінус кілька суто особистих уподобань.

— Однак випадковий збіг не може виявитися аж таким точним!

— Ти ж мені багато розповів.

Ло Цзі повернувся до ноутбука, відкрив його, ще раз глянув на зображення й попросив:

— Надішли мені малюнок. — А потім стурбовано додав: — Зможеш її відшукати?

— Усе, що поки можу сказати: це цілком імовірно. Але так само ймовірно, що пошуки можуть нічим не скінчитися.

— Що?! — Ло Цзі спантеличено застиг.

— А хто може дати стовідсоткову гарантію успіху в такій справі?

— Та ні, я мав на увазі зовсім інше. Навпаки, очікував, що ти скажеш: це все — цілковита маячня, неможливо таке зробити, проте не виключений і певний статистичний шанс на успіх, приблизно на одну десятитисячну. Навіть така примарна надія на успіх мене абсолютно задовольнила б! — Він знову заходився розглядати портрет на екрані, бурмочучи: — Але хіба така людина може існувати не в уяві, а насправді, десь у світі?

Ши Цян щиро посміхнувся:

— Докторе Ло, скількох людей ви бачили у своєму житті?

— Мені, звісно, не зрівнятися з тобою, але я бачив достатньо, щоб зрозуміти: у світі не існує ні ідеальних чоловіків, ні ідеальних жінок.

— Як ти сам слушно зауважив, мені доводилося знаходити людину серед десятків тисяч інших. І ось що я виніс із власного життєвого досвіду: люди трапляються різні. Кардинально різні, мій хлопчику. Трапляються навіть ідеальні. Можна відшукати й ідеальну жінку. Ти просто не зустрічав подібних на своїм віку.

— Уперше таке чую.

— Це тому, що твоя люба в очах іншого не обов'язково така вже ідеальна, як для тебе. На мій смак, ця дівчина з твоїх мрій має, так би мовити, серйозну ваду, а тому шанси знайти її не такі вже й примарні.

— Але часто режисери не можуть знайти ідеальну кандидатуру на певну роль серед тисяч людей, які прийшли на кастинг.

— Можливості цих режисерів жодним чином не можна порівнювати з нашими. Ми не просто перебираємо десятки, навіть сотні тисяч чи й мільйони людей. Методики й інструменти, якими користуємося, — найсучасніші, до того ж, застосовуються в комплексі. А що порівняно з цим можуть дозволити собі режисери? Надпотужні суперкомп'ютери в Аналітичному центрі Міністерства громадської безпеки здатні встановити особу людини за фотороботом у базі даних сотень мільйонів осіб за якісь півдня... Але хочу попередити, що це завдання виходить за межі моєї компетенції. Тому, перш ніж розпочати пошуки, маю отримати дозвіл від керівництва. Якщо з цим проблем не виникне й завдання доручать саме мені, зроблю все, що від мене залежить.

— Скажи їм, що це надважлива частина реалізації плану Оберненого й до запиту слід ставитися з усією відповідальністю.

Ши Цян загадково посміхнувся, встав і розпрощався.

* * *

— Що-що? РОЗ для нього має знайти... — Кент вочевидь складно було дібрати правильне слово китайською, — коханку його мрії!? Цей хлопчиско геть сказився! Мені шкода, але я не можу передати керівництву такий запит.

— Тоді ви порушуєте початковий принцип плану «Обернені до стіни»: хоч би яким екстравагантним і навіженим видавався запит Оберненого, ви маєте доповісти у відповідні інстанції, а право накласти вето на запит має лише РОЗ під час засідання, на якому він розглядатиметься.

— Ми не можемо використовувати ресурси людства заради забаванок цієї людини, що прагне жити як імператор! Пане Ши, ми з вами співпрацюємо не так давно,

але особисто вас я поважаю, ви дуже досвідчена й мудра людина. То дайте мені щиру відповідь: чи справді ви вважаєте, що Ло Цзі хоч якось розробляє чи втілює в життя власний план Оберненого?

Ши Цян похитав головою:

— Я не знаю. — Він підняв руку, щоб зупинити потік аргументів Кента: — Але це моя особиста думка, а не резолюція компетентних фахівців. У цьому й криється найбільша відмінність між мною і вами: я — лише той, хто чітко виконує отримані інструкції, а ви — той, хто має постійно ставити собі запитання: «Чому?».

— Це погано?

— Це не добре й не погано. Просто якби всім у світі перш ніж виконати наказ, спочатку потрібно було довідатися, чому вони мають це робити, скрізь уже давно панував би страшенний хаос. Пане Кент, ви за посадою вищий за мене, але врешті-решт ми обидва — виконавці наказів. Найперше, що нам з вами слід усвідомити: деякі речі — не для нашого розуміння, схвалення та узгодження. Мусимо діяти згідно з отриманими вказівками, і якщо вже зараз цей факт у вас викликає таку протидію, то, побоююся, надалі вам буде зовсім непереливки.

— Мені вже непереливки! Нещодавно довелося витратити силу-силенну грошей, щоб викупити барильце вина із затопленого корабля, і я гадав... От скажіть, чи схожий він узагалі на Оберненого?

— А який вигляд має бути в Оберненого?

Кенту на мить відібрало мову.

— Навіть якби існували певні стандартні вимоги до вигляду Оберненого, я не сказав би, що доктор Ло не має з ним нічого спільного.

— Що? — спантеличено перепитав Кент. — Ви стверджуєте, що бачите в ньому бодай якісь чесноти?

— Так, бачу.

— І що ж ви бачите, чорт забирай?

Ши Цян поплескав Кента по плечі:

— От якби вас призначили Оберненим, ви не скористалися б нагодою побути опортуністичним гедоністом, як він?

— Я давно вже з'їхав би з глузду.

— Так отож. А Ло Цзі — трохи легковажний, дивакуватий, так, і це не дуже добре. Але ж ви не думаєте, пане Кент, що йому випала легка доля? Проте всі люди великих звершень мали дивакуваті пунктики! Такі, як я чи ви — не кандидати для такої місії.

— Але він так... так би мовити... тішитися своїм декадентством. А як же його плани Оберненого?

— Я вже скільки часу про це торочу! Уже ж відповів: не знаю. Може, всі оці примхи, вимоги й забаганки і є частиною плану. Знову ж таки, не на наш розум — оцінювати плани Обернених, навіть якщо ми впевнені у власній правоті. — Ши Цян підійшов до Кента й стишив голос: — Деякі справи не робляться поспіхом.

Кент на мить затримав погляд на Ши Цяні й зрештою похитав головою: він не був певен, що правильно зрозумів останній вислів. Але погодився:

— Гаразд, я надішлю запит у відповідні інстанції. Але спочатку маємо поглянути на коханку його мрії.

Вираз обличчя Кента, стомленого життям, ледь пом'якшав, щойно на екрані з'явився портрет дівчини. Він потер щоку й мовив:

— Що ж... Господи, я не вірю, що серед людей існує хтось подібний, але бажаю вам якнайшвидше її знайти.

* * *

— Полковнику, чи не вважаєте надто несподіваною мою перевірку рівня політичної та ідеологічної роботи в лавах вашого війська? — запитав Тейлор, зустрівшись із Чжаном Бейхаєм.

— Зовсім ні, містере Тейлор. Це аж ніякий не прецедент, бо містер Рамсфелд відвідував Школу підготовки партійних кадрів Центральної військової комісії за часів,

коли я там навчався. — Бейхай не виявляв ні настороженості, ні подиву чи ворожості, як ті офіцери китайської армії, з якими досі розмовляв Тейлор. Він здавався цілком щирим, що дуже полегшувало спілкування.

— Ваша англійська — чудова. Ви, напевне, з флотської команди?

— Так і є. А ваші американські космічні сили набрали ще більше людей із флоту, якщо глянути на відсоток.

— У цьому давньому роді військ і уявити не могли, що колись їхні кораблі сягнуть космосу... Щиро кажучи, коли генерал Чан Вейси відрекомендував вас як його найкращого політичного комісара, я спершу подумав, що ви з сухопутних військ. Адже саме армія є стрижнем і душею ваших військових сил.

Чжан Бейхай не погодився з такою думкою, проте лише поблажливо посміхнувся:

— Душа має бути однаковою в усіх військах. А космічні сили в усіх країнах лише формуються, тому скрізь до нового роду військ переносяться традиції та порядки вже наявних підрозділів.

— Я вельми зацікавлений у вивченні порядку ведення політичної та ідеологічної роботи в наших армійських лавах. Сподіваюся, що зможу ознайомитися з нею ґрунтовніше.

— Без питань. Я отримав від керівництва чіткі вказівки: нічого від вас не приховувати.

— Вельми вдячний! — Тейлор вагався, але все ж таки вирішив це сказати: — Метою моєї поїздки є отримання відповідей на певні запитання. Але спершу хочу запитати саме у вас.

— Чудово, можете запитувати про все, що вас цікавить.

— Полковнику, ви вірите, що ми зможемо відродити у війську дух минулого?

— Що ви маєте на увазі?

— Я говорю про значний відтинок часу. Скажімо, від часів Давньої Греції аж до Другої світової війни. Ці часи

об'єднують духовні цінності: честь і обов'язок — понад усе. Якщо виникне потреба, як ви, так і будь-хто інший, не вагаючись, пожертвуєте власним життям заради перемоги. Ви, напевно, зауважили, що наприкінці Другої світової війни цей дух без сліду згас у арміях як демократичного табору, так і авторитаристського.

— Військо — похідна соціуму. Тому для вирішення вашого завдання потрібно відродити цей дух у цілому суспільстві.

— Я дотримуюсь тієї самої думки.

— Однак, містере Тейлор, це неможливо.

— Але чому? Ми маємо попереду ще понад чотири століття. У минулому людське суспільство спромоглося за такий проміжок часу еволюціонувати від колективного героїзму до стандартів індивідуалізму. Чому б нам за такий самий період не повернутися у світогляді назад?

Це запитання змусило Бейхая на хвилюку замислитися:

— Це дуже непроста проблема, але мені здається, що людське суспільство, яке пройшло певний період становлення й подорослішало, не може повернутися в дитинство. Бо за останні чотириста років — час зародження й формування нинішнього суспільства, — я не можу знайти жодної культурної чи світоглядної передумови для розуміння кризи, що сталася нині. Ми не були до неї готові.

— Що ж, тоді звідки взагалі взялася ваша впевненість у перемозі? Наскільки я знаю, ви переконаний тріумфіліст, але як Космічний флот, уражений вірусом зневіри, зможе протистояти такій ворожій потузі?

— А чи не ви щойно зауважили й таке: ми маємо попереду ще понад чотириста років? Якщо нам не судилося повернутися назад, то залишається єдине — впевнено крокувати вперед.

Відповідь Бейхая здавалася надто загальною, але впродовж усієї подальшої дискусії Тейлор так і не зумів із нього витягти нічого конкретнішого. Він лише пересвідчився, що думки цієї людини куди глибші, ніж здається

на перший погляд, і з'ясувати їх до кінця в короткій розмові неможливо.

Уже залишаючи Штаб-квартиру Космічних сил, Тейлор знову пройшов повз вартову сторожку. Зустрівся очима з солдатом і несподівано помітив сором'язливу посмішку. Це було неймовірно для вартових у армії інших країн — ті дивилися просто перед собою, навіть не кліпаючи. Вдивляючись у молоде обличчя, Тейлор знову згадав ту записку:

Мамо, я стану світлячком!

* * *

Того вечора задощило, й це був перший дощ відтоді, як Ло Цзі оселився тут. Вітальня зовсім вистигла; Ло Цзі сидів біля коминка, не розпалюючи його, прислухався до шуму дощу, уявляв будинок острівцем серед потемнілого океану. Довкола панувала безмежна самотність, і він упав у її обійми. Після від'їзду Ши Цяна його роздирало тривожне очікування, яке в поєднанні з самотністю виявилось своєрідною формою щастя. Раптом він почув, як до будинку підїхала машина, далі — уривки розмови двох людей і ніжний жіночий голос: «Дякую! До побачення!». Ло Цзі здалося, що його вдарили електричним струмом.

Два роки тому, вдень і вночі він постійно чув цей голос. Він мандрував синім небом із легким осіннім павутинням; ось і зараз від його звуку вечірні сутінки неначе прорізавав сонячний промінь.

Почувши легкий стукіт, Ло Цзі на довгу мить зачкав на місці й лише згодом вимовив: «Заходьте». Двері прочинилися й впустили тендітну постать, яка принесла з собою запах дощу. Єдиним джерелом світла у вітальні був торшер зі старомодним абажуром, тож усе, розташоване далі від комина, тонуло у півмороці. Ло Цзі не міг розгледіти її обличчя, проте побачив, що вона в білих штанах і темній куртці, з якою білосніжний комірець контрастував так виразно, що йому на згадку спали квіти лілії.

— Доброго вечора, містере Ло, — мовила вона.

— Вітаю, — Ло Цзі підвівся. — Надворі холодно?

— У машині — ні. — Хоча Ло Цзі не міг цього бачити, проте був певен, що вона посміхається. — Але тут, — вона роззирнулася довкола, — трохи зимно... О, докторе Ло, мене звать Чжуан Янь.

— Це можна виправити. Давайте розпалимо комин.

Ло Цзі опустився навколішки біля акуратного стосу фруктових полінець і почав перекладати їх до комина:

— Ви коли-небудь бачили комин? Проходьте й сідайте.

Вона підійшла й сіла на диван, залишаючись так само в тіні.

— Ну... я бачила це лише в кіно.

Ло Цзі запалив сірник і заходився розпалювати полінця. Коли язики вогню затанцювали, мов живі, їхнє м'яке золоте світіння вихопило з темряви жіночу постать. Ло Цзі міцно стиснув у пальцях сірник, що не встиг догоріти; йому потрібен був біль, аби пересвідчитися, що це не сон. Відчував, що запалив сонце, яке осяяло світ мрій, перетворило його на реальність. Справжнє Сонце зовні тепер може ховатися серед хмар і дощу до кінця віку — в його світі є вона й вогонь.

Да Ши, ти таки диявол, де ти її відшукав? Чорт забірай, як це тобі вдалося?!

Ло Цзі підняв погляд і подивився на полум'я. На очах у нього забриніли сльози. Він злякався, що дівчина це помітить, але потім зрозумів, що ховатися не потрібно — вона могла подумати, що дим ріже йому очі. Тож він просто, не криючись, змахнув сльози долонею.

— Так тепло й хороше... — вона дивилась на вогонь і посміхалася.

Від цих простих слів і її посмішки серце в Ло Цзі затріпотіло.

— А чому тут так?.. — спитала вона, роздивляючись, як тіні гуляють вітальнею.

— Не так, як ви собі уявляли?

— Зовсім не так.

— Недостатньо... — він замислився над значенням її імені, — урочисто для вас?

Вона посміхнулася:

— Янь у моєму імені пишеться не як «урочистість», а як «колір»*.

— О, зрозуміло... Ви гадали, що тут щось подібне до штабу: безліч мап і величезних екранів на стінах, сила-силенна військових генералів у однострої, а я тицяю в мапи довжелезною указкою?

— Десь так я й уявляла, докторе Ло, — її щаслива посмішка розквітла, мов пуп'янок троянди.

Ло Цзі підвівся.

— Ви, мабуть, стомилися в дорозі. Вип'єте чаю? — він завагався, — Чи, може, вина? Щоб зігрітися?

— Гаразд, — відповіла вона трохи тихіше, прийняла келих, зробила невеличкий ковток.

Ло Цзі помітив, що дівчина тримає келих саме так, як і в його спогадах, і відчув, як у душі озиваються найпотемніші струни. Він запропонував випити — дівчина погодилася. Вона була відкрита всьому світові й не виказувала ані найменшого страху. Так, усе в світі лишень чекало нагоди, щоб зашкодити їй, але не тут. Тут — її фортеця, й тут про неї подбають.

Ло Цзі знову сів, глянув на Чжуан Янь і запитав якомога спокійніше:

— Що вони вам говорили перед подорожжю сюди?

— Звичайно, казали, що мені доведеться попрацювати, — вона знову подарувала йому безневинну посмішку, від якої серце Ло Цзі розлетітися на друзки. — То, містере Ло, чим я займатимуся?

— Що ви вивчали?

* Прим. перекл. Китайською «урочистий» буде 庄严(zhuāngyán), що збігається з іменем героїні. Але вона пояснює, що другий ієрогліф у її імені, хоча й вимовляється так само, походить від слова «колір» — 颜色(yánsè).

— Традиційний китайський живопис у Центральній академії образотворчого мистецтва.

— О, ви закінчили академію?

— Так, нещодавно. І шукала роботу, поки готувалася до вступу в аспірантуру.

Ло Цзі надовго замислився, зовсім не уявляючи, чим вона може тут займатися.

— Що ж... Давайте про роботу поговоримо вже завтра. Ви, напевно, стомилися, тож спочатку треба відпочити... Вам тут подобається?

— Я не знаю. Поки ми їхали з аеропорту, довкола був лише туман. А потім посутеніло, і я все одно не могла нічого побачити... Докторе Ло, а де ми знаходимося?

— Я цього й сам не знаю.

Вона кивнула й посміхнулася сама собі: вочевидь не повірила.

— Я справді не знаю, де ми. Природа й ландшафт схожі на Північну Європу. Я просто зараз зателефоную і запитаю, — Ло Цзі потягнувся до телефону біля дивана.

— Ні, ні, докторе Ло, не треба. Не знати — це так чудово.

— Чому?

— Щойно ви дізнаєтеся, де перебуваєте, світ стискається до точки на мапі.

«Боже мій», — вигукнув Ло Цзі подумки.

Раптом вона скрикнула, зовсім по-дитячому:

— Докторе Ло, погляньте, як чарівно виграє вино у відблисках полум'я.

Вогонь комина додав вина всіх відтінків багрянцю, й воно ожило, мов у казці.

— На що це схоже, як гадаєте? — нервово запитав Ло Цзі.

— Ну... в мене це викликає асоціації з очима.

— Які палають призахідним сонцем?

— Призахідним сонцем? Докторе Ло, яка чудова метафора!

— Світанок і захід сонця: вам же більше до вподоби останнє?

— Так! А як ви здогадалися? Я люблю малювати саме захід сонця, — очі Чжуан Янь таємниче блищали проти вогню, в них світилося запитання: «Хіба у цьому є щось погане?».

Наступного ранку дощ припинився, й Ло Цзі не полишало відчуття, що перед приїздом Чжуан Янь Бог омив Едемський сад. Коли вона вперше роздивилася околиці, Ло Цзі не почув звичних для молодих дівчат беззмистовних вигуків, захопленого торохтіння. Їй мовби перехопило подих і відібрало мову від цієї величної панорами. Ло Цзі зауважив, що відчуття прекрасного в природі у цієї дівчини значно витонченіше, ніж у тих, кого він знав раніше.

— То у вас виникне бажання це намалювати? — запитав він.

Чжуан Янь і далі роздивлялася засніжені гірські вершини й відповіла не відразу:

— Так, але якби я тут виросла, то взагалі не почала б малювати.

— Чому?

— Я уявляю багато фантастично красивих місць, і коли малюю, неначе їх відвіую. Але тут є все, про що я мріяла, що я уявляла, то який сенс у малюванні?

— Так-так. Коли уявна краса зустрічається в реальному житті, це насправді... — він затнувся й глянув на Чжуан Янь, освітлену світанковим промінням. О, так, янгол із його мрій — тут, і його присутність наповнює серце щастям, подібним до блиску хвиль на гладіні озера під яскравим сонцем. Чиновники ООН із РОЗ ніколи й уявити собі не могли, що проект «Обернені до стіни» матиме такі результати. Якби зараз настав час помирати, Ло Цзі не засмутився б ні на мить.

— Пане Ло, вчора йшов такий сильний дощ. Чому ж із гірських вершин сніг не змило?

— Дошові хмари проходять нижче лінії залягання снігів, тому вершини цілий рік укриті снігом. Кліматична зона у високогір'ї значно відрізняється від тутешньої.

— Ви вже підіймалися до рівня снігів?

— Ні, не було нагоди й часу. — Ло Цзі зауважив, що дівчина не відвертає погляду від засніжених вершин. — Вам до вподоби засніжені гори?

— Так, так, — закивала вона.

— То їдьмо.

— Справді?! Коли? — здивовано вигукнула дівчина.

— Хоч зараз, до підніжжя веде битий шлях. Якщо не баритимемося з від'їздом, до вечора повернемося.

— А як же робота? — Чжуан Янь нарешті відірвала погляд від гір і глянула на Ло Цзі.

— Робота зачекає. Ви щойно приїхали, — безтурботно відповів Ло Цзі.

— Це... — Чжуан Янь нахилила голову, й у Ло Цзі захололо в серці. Той дитячий погляд він бачив безліч разів. — Докторе Ло, я все ж таки воліла би знати, чим мені доведеться займатися?

Ло Цзі глянув у далечінь, замислився на кілька секунд і надто впевненим тоном відповів:

— Коли доїдемо до гір, я розповім!

— Гаразд! То їдьмо якнайшвидше?

— Гаразд, на той берег озера переправимося човном, а звідти вже рушимо машиною.

Вони дійшли до кінця пірсу, й Ло Цзі зауважив, що вітер ходовий, тож можна взяти вітрильник. А на вечір вітер зміниться на протилежний, і буде зручно повертатися. Він подав руку Чжуан Янь і допоміг спуститися в маленький вітрильний човен. Уперше доторкнувся до неї. Дівоча рука виявилася точнісінько такою, як і тієї зимової ночі в його уяві, — м'якою і прохолодною. Коли він підняв косий трикутник білого вітрила, її подиву не було меж. Щойно пірс залишився позаду, дівчина опустила долоню у воду.

— Вода в озері дуже холодна, — сказав Ло Цзі.

— Але ж яка чиста й прозора!

«Як і твої очі», — подумав Ло Цзі.

— Чому вам так подобаються засніжені гори?

— Тому що я люблю традиційний китайський живопис.

— І який зв'язок між засніженими вершинами та традиційним китайським живописом?

— Докторе Ло, вам відома принципова відмінність між традиційним китайським живописом і живописом олійними фарбами? Полотна, написані олією, мають багату палітру кольорів. Деякі майстри дотримуються думки, що білий колір у класичному живописі — на вагу золота. Але в китайському — все навпаки. На картинах так багато простору, незаповнених плям, що є немовби очима, поглядом картини. І сцена, сюжет лише встановлюють межі цієї порожнечі в зображенні. Ось гляньте на засніжені піки — хіба вони не нагадують порожніх місць у традиційному живописі?

Це був найдовший монолог дівчини, з того, що досі чув Ло Цзі. Вона читала лекцію Оберненому, слова лилися так легко й просто, що він почувався школярем-невігласом, але в її тоні не було ні зверхності, ні погорди.

«Ти — мов та порожнеча у живописі, чиста й сповнена краси, знахідка для справжнього поціновувача», — думав Ло Цзі, вдивляючись у тонкі риси Чжуан Янь.

Човен досяг протилежного берега, й Ло Цзі пристав до пірсу. Під деревами на них уже чекав джип із відкритим верхом; а люди, які підігнали туди автівку, встигли зникнути з поля зору.

— Це військова машина? Коли ми їхали сюди, нам довелося проминути три блокпости з солдатами, — сказала Чжуан Янь, сідаючи в авто.

— Байдуже, вони все одно нас не турбуватимуть, — відповів Ло Цзі, повертаючи ключ запалювання.

Лісова дорога виявилася вузькою і вибоїстою, але машина впевнено тримала курс. Вранішній туман у лісі ще не розсіявся, й сонячне світло, що пробивалося крізь кро-

ни високих сосон, виграло веселковими барвами поміж стовбурів, огорнутих прозорим серпанком. Птахи в густому гіллі співали так голосно, що їх не глушило ревіння двигуна. Зустрічний вітерець розсипав волосся дівчини, й воно лоскотало обличчя Ло Цзі, викликаючи спогади про зимову подорож два роки тому.

Усе, що їх оточувало, нітрохи не нагадувало засніжені рівнини Північного Китаю і Тайханшань, але спогади й марення того дня точно відтворювалися в нинішній реальності — Ло Цзі не міг повірити, що все це насправді.

Він глянув на дівчину й зустрівся з її поглядом. Здавалося, Чжуан Янь дивилася на нього вже досить довго. У її погляді світилася щира доброзичливість і водночас безневинна цікавість. Сонячні зайчики перебігали її обличчям і тілом. Дівчина спіймала на собі погляд Ло Цзі, але не відвернулася.

— Докторе Ло, ви справді можете перемогти прибульців? — раптом запитала Чжуан Янь.

Ло Цзі надзвичайно зворушила її дитяча безпосередність. Ніхто, крім неї, не наважувався ставити це запитання, а знайомі вони були зовсім недовго.

— Чжуан Янь, головною метою проекту «Обернені до стіни» є намагання інкапсулювати справжні стратегічні задуми й плани людства в розумі однієї людини. Це — єдине місце у Всесвіті, недосяжне для софонів. Для цієї місії обрали кількох кандидатів, але це не означає, що вони — супергерої. Супергероїв взагалі не існує.

— А чому обрали саме вас?

Це запитання було ще прямолінійнішим і недоречнішим за попереднє, проте з вуст Чжуан Янь звучало цілком природно, бо навіть якби її чисте серце пронизав сонячний промінь, він там не згаснув би, а відбився й став ще яскравішим. Ло Цзі повільно натиснув на гальма й зупинив машину. Дівчина здивовано глянула на нього: він і далі роздивлятися численні сонячні плями, що пробивалося крізь крони дерев і розсипалися дорогою.

— Обернені — це люди, довіряти яким слід менше, ніж будь-кому за всю історію людства, бо вони — найвправніші брехуни.

— Це ваш обов'язок?

Ло Цзі кивнув:

— Так, але, Чжуан Янь, те, що я скажу зараз, — чиста правда. Вір мені.

— Докторе Ло, говоріть, я вам вірю.

Ло Цзі довго мовчав, ніби надаючи своїм словам ще більшого значення.

— Я не знаю, чому обрали саме мене, — він повернувся до Чжуан Янь. — Я — лише звичайна людина.

Чжуан Янь знову кивнула:

— Це важко, чи не так?

Ці слова й безневинний погляд Чжуан Янь знову наповнили його очі слізьми. Уперше після призначення Оберненим хтось висловлював йому співчуття й розумів тягар долі, якої він не обирав. У очах дівчини він бачив рай, і в її ясному погляді не було й натяку на те, що досі читалося в усіх поглядах оточення. Її посмішка — щастя. Це не фірмова посмішка Оберненого, навпаки — чиста, відкрита посмішка звичайної людини, схожої на засліплену сонцем росинку, яка м'яко падає в майже цілком висушені глибини його душі.

— Це буде вкрай непросто, але я докладу всіх зусиль, щоб спростити цю місію... Ось так. І тут наша відверта розмова закінчується, і я знову надягаю маску Оберненого, — Ло Цзі провернув ключ запалювання.

Далі вони їхали мовчки, аж поки ліс не порідшав і глибоке блакитне небо не заясніло в них над головами.

— Докторе Ло, погляньте! Там орел, он, у небі! — закричала Чжуан Янь.

— А там, здається, олень! — Ло Цзі швидко вказав у протилежний бік. Він спробував швидко відволікти увагу дівчини, бо знав, що то кружляє не орел, а дрон охоро-

ни. Це нагадало про Ши Цяна, тож він дістав мобільний і набрав номер.

— Агов, брате Ло, то ти не забуваєш мене, так? Спочатку скажи, як там Янь Янь?

— Непогано. Добре. Чудово. Дякую!

— Ну гаразд. Нарешті я виконав останнє завдання.

— Останнє? А ти де?

— Повернувся додому. Зараз готуюся до гібернації.

— Як? Чому?

— У мене діагностували лейкемію, тож вирушаю у майбутнє.

Ло Цзі натиснув на гальма, цього разу щосили. Машина клюнула носом так різко, що Чжуан Янь зойкнула. Ло Цзі пересвідчився, що з нею все гаразд, і продовжив розмову з Ши Цяном.

— Це... Коли це сталося?

— Я отримав значну порцію опромінення під час одного з попередніх завдань, але діагноз поставили лише торік.

— Боже ти мій, але ж я не надто затримав тебе?

— У подібних випадках затримки не критичні. Хтозна, на що буде здатна медицина майбутнього, може, лейкемія вилікуватиметься на раз-два?

— Мені дуже шкода, Да Ши.

— Пусте, це частина роботи. Я тобі нічого не казав, бо так розумію, що в нас непогані шанси на зустріч у майбутньому. Але якщо не судилося, то послухай, що я тобі скажу.

— Слухаю дуже уважно.

Да Ши довго мовчав, поки нарешті озвався:

— «Три вияви не личать слухняному синові, але найгірший із них — не залишити потомства»*. Брате Ло,

* *Прим. перекл.* Відомий вислів китайського філософа, послідовника конфуціанства Мен-цзи з однойменного класичного трактату «Мен-цзи».

впродовж наступних чотирьохсот років майбутнє всієї родини Ши — в твоїх руках.

Зв'язок обірвався, й Ло Цзі подивився в небо, де щойно кружляв дрон. У серці зяяла така сама порожнеча, що й у бездонній блакиті неба.

— Ви розмовляли з дядечком Ши? — спитала Чжуан Янь.

— Так. А ви знайомі?

— Так, знайомі. Він гарна людина. У день мого від'їзду він поранив руку, й кровотечу довго не могли зупинити. Це було моторошно.

— Оваа... Він щось вам казав?

— Він розповів про ваше завдання, найважливіше в світі, й попросив допомагати вам.

Вони вже проминули ліс, і тепер перед ними розгорталися лише луки й пасовиська до самісіньких засніжених гір. Довкола тепер панували тільки срібний і зелений кольори, й картина стала простою і гармонійною, а дівчина поряд, на думку Ло Цзі, цілком у неї вписувалася. Він зауважив, що її погляд став трохи меланхолійним, і навіть почув щось подібне до тихого зітхання.

— Янь Янь, щось не так? — запитав Ло Цзі, вперше назвавши дівчину на це ім'я. Він подумав: якщо Да Ши має право так її звати, то і йому це дозволено.

— Я збагнула, який красивий наш світ, і так сумно, що прийде час, коли не буде кому помилуватися цією красою.

— Хіба тут не буде прибульців?

— Я не думаю, що вони здатні зрозуміти цю красу.

— Чому?

— Тато казав, що люди, які здатні бачити й цінувати красу природи, — добрі в душі. А прибульці злі, отже, не зможуть відчувати красу нашого світу.

— Янь Янь, їхнє ставлення до людства — раціональний і відповідальний вибір для виживання раси, і це не має жодного відношення до добра й зла.

— Уперше таке чую... Докторе Ло, ви ж зустрінетеся з ними в майбутньому?

— Можливо.

— Якщо вони справді такі, як ви говорите, й перемога в Битві Судного дня дістанеться нам, тоді чи не могли б ви... — Чжуан Янь глянула на Ло Цзі, нахилила голову й замовкла, ніби вагаючись.

Він мало не випалив, що вірогідність цього не набагато вища за нульову, але втримався й запитав:

— Не міг би — що?

— Не залишати їх напризволяще в глибинах космосу, де вони приречені на смерть, а наділити землею, і хай живуть поряд із нами. Це ж буде куди ліпше, чи не так?

Ло Цзі мовчки вгамував розбурхані емоції, і лише по тому вказав пальцем у небо:

— Янь Янь, ви ж розумієте, що ваші слова чую не лише я. Чжуан Янь і собі глянула вгору.

— О так! Навколо нас кружляє безліч софонів!

— Не треба відкидати можливість того, що нас просто зараз слухає сам Правитель Трисоляріса.

— Ви ж кепкуєте з мене, так?

— Зовсім ні. Янь Янь, знаєте, про що я зараз думаю? — Ло Цзі боровся з невгамовним бажанням взяти її за ліву руку, яка лежала недалеко від керма, та йому поки що вдавалося стримуватись. — Як на мене, то якщо хтось і може врятувати наш світ — це ви.

— Я? — розсміялася Чжуан Янь.

— Так, ви. Хоча вас однієї не досить. Я маю на увазі, що людей, подібних до вас, — не так багато. Якби хоча б третину людства складали люди, схожі на вас, то трисоляріанська цивілізація могла б починати справжні перемовини про спільне проживання з людською расою в одному світі. Але... — він зітхнув.

Чжуан Янь безпорадно, розгублено посміхнулася.

— Докторе Ло, мені було вкрай складно по закінченні навчання вийти у великий світ, інтегруватися в суспіль-

ство. Мабуть, я була схожа на рибу, що вперше опинилася у великому морі, але в цій глибочезній воді не бачить нічогоісінько, бо вода виявилася каламутною. Я завжди хотіла плавати в чистій воді, а тепер бачу, що плавання взагалі дуже виснажливе заняття...

«Хотів би я допомогти тобі доплисти до цього моря», — подумав Ло Цзі.

Дорога тим часом почала підійматися вгору, й рослинність довкола дедалі рідшала, відкриваючи поглядові чорні гірські породи. По один бік шляху краєвид взагалі скидався на поверхню Місяця, але доволі швидко вони перетнули межу снігів, і все довкола забіліло, скуте холодом. Ло Цзі підхопив із заднього сидіння автомобіля дорожню сумку, дістав зимові куртки, й вони, вже тепло вдягнені, рушили далі. Але незабаром їм перепинив шлях примітний знак, встановлений просто посеред дороги: «О цій порі року посилюється загроза сходження лавин. Дорога далі перекрита». Тож вони вийшли з автівки в замети на узбіччі.

Сонце вже почало сідати, подовшали тіні на схилах довкола. Чистий білий сніг загравав відтінками блакитного, ніби збризнутий слабким флуоресцентним розчином. Далекі засніжені піки, що здаля нагадували здійснені до неба леза, досі ловили останні промені світла, розбиваючи їх на діамантово-сріблясті відблиски. Здавалося, що світло лине з глибин самого снігу, й ніколи у світі не було ніякого Сонця, а все суцє завжди освітлювали лише ці гори.

— Що ж, тепер на картині — сама порожнеча, — Ло Цзі жестом вказав на біле сяйво довкола них.

Чжуан Янь щиро насолоджувалася можливістю споглядати абсолютно білий світ:

— Докторе Ло, я колись намалювала подібну картину: здаля вона мала вигляд геть чистого аркуша. І насправді воно майже так і було. Тільки якщо придивитися зблизька, можна було помітити невеличкі зарості очерету в ниж-

ньому лівому куті, а в правому верхньому — пташку, замальовану за секунду до того, як вона зникне з поля зору. Ї у центрі, в порожнечі — дві крихітні людські постаті... Це моя улюблена робота, якою пишаюся...

— Можу собі уявити. Картина має бути чудовою... Отже, Чжуан Янь, коли ми нарешті опинилася тут, у цьому спорожнілому світі, ви готові дізнатися більше про свою роботу?

Чжуан Янь знервовано кивнула.

— Вам відомо, що головною складовою успіху проекту «Обернені до стіни» є його непередбачуваність і незрозумілість для оточення. Найвищим успіхом буде, якщо істинний задум знатиме лише Обернений і ніхто більше — ні на Землі, ні на Трисолярисі. Тож, Чжуан Янь, хоч би якою дивною і безглуздою здалася робота, вона все-таки має сенс. І не треба намагатися його збагнути, потрібно лише виконувати своє завдання.

Дівчина кивнула, ще більш знервовано.

— Я розумію, — вона розсміялася й похитала головою. — Я хотіла сказати, що розумію ваше пояснення.

Ло Цзі ще раз глянув на Чжуан Янь на тлі засніженого краєвиду. Тут, на цьому тлі, чиста снігова білість ніби поглинала всі три просторові виміри, приховувала весь світ, панувала в ньому. Не існувало нічого, крім білого... Два роки тому, коли створений ним літературний образ постав до життя в його уяві, Ло Цзі пізнав кохання; й ось тепер, на порожньому полотні, створеному самою природою, він збагнув головну таємницю кохання, тож вирішив перейти на «ти».

— Чжуан Янь, твоя робота — бути щасливою.

Її очі покруглішали від подиву.

— Ти маєш стати найщасливішою дівчиною в цілому світі, й це частина плану Оберненого.

Очі Чжуан Янь відбивали світло, що лилося з гірських вершин, і наповнювало все зокола; за такого освітлення ще виразніше виявлялася на дівочому обличчі безліч

змішаних почуттів, які вирували в її душі. Вони швидко змінювалися, кожне — мов хмаринка, що пролинула небом. Засніжені гірські схили ніби всотували в себе всі звуки, і в цій глибокій тиші Ло Цзі терпляче очікував відповіді.

Нарешті почувся голос Чжуан Янь, що линув, ніби звідкись здаля:

— То... що я маю для цього зробити?

— Все, що забажаєш! — запально вигукнув Ло Цзі. — Завтра чи вже сьогодні ввечері, коли ми повернемося, ти можеш вирушити, куди тобі заманеться. Роби все, що вважатимеш за потрібне, живи тим життям, яке тобі до вподоби. Я, зі свого боку, зроблю все, що від мене залежить, щоб ти змогла реалізувати всі свої задуми.

— Але я... — дівчина глянула на Ло Цзі ніяково, розгублено. — Докторе Ло, мені насправді нічого не потрібно.

— Як таке можливе? Кожен чогось прагне! Хіба молодь не постійно чогось бажає?

— Чи... хотіла я гнатися за чимось? — Чжуан Янь повільно похитала головою. — Здається, ні.

— Ну звичайно, така юна дівчина з найчистішими помислами може не мати пристрасті. Але ж мрії завжди супроводжують людей по життю, чи не так? Тобі до вподоби живопис, хіба ти не мріяла колись про персональну виставку в найбільшій галереї світу чи знаменитому художньому музеї?

Чжуан Янь розсміялася так, ніби Ло Цзі наївно намагається пожартувати.

— Докторе Ло, я малюю для власного задоволення й ніколи не мріяла про те, що ви назвали.

— Що ж, не мріяла про славу, то про кохання мрії були? — впевнено вів далі Ло Цзі. — Тепер, з такими можливостями, можна замислитися про це серйозно.

Сонце загасило свій останній промінь на засніжених піках; очі Чжуан Янь потемнішали, а голос стихився,

й вона майже прошепотіла: — Докторе Ло, хіба кохання можна знайти цілеспрямовано й свідомо?

— Так, це правда, — він заспокоєно кивнув. — Що ж, тоді зробимо так: не забігатимемо наперед, просто плануватимемо кожен наступний день. Існує тільки завтра, згода? То куди хочеш вирушити завтра? Чим займатимемося? Що зробить тебе щасливою саме завтра? Це ж ти в змозі зрозуміти й спланувати, чи не так?

Чжуан Янь слухняно замислилася, але зрештою завагалася, говорити чи ні.

— Я можу сказати, та чи це реально?

— Звичайно, лише скажи.

— Тоді, докторе Ло, ви не могли б відвезти мене в Лувр?

* * *

Коли з очей Тейлора зняли пов'язку, зорові нерви різнуло потоком світла, і йому довелося примружитись, аби хоча б щось розгледіти. Довкола було темно, попри те, що на стінах висіли лампи, — кам'яні стіни гірської печери неначе поглинали світло. Війнуло медичними запахами, й він розгледів, що печера переобладнана на щось подібне до польового госпіталю зі стосами боксів із алюмінієвого сплаву, акуратно заповнених ліками, кисневими балонами, портативними ультрафіолетовими дезінфекторами, безтіньовими хірургічними лампами й іншими футуристичними предметами, які найбільше були схожі на переносні рентген-апарати й дефібрилятори. Скидалося на те, що їх лише недавно привезли й розпакували, але будь-якої миті могли скласти, щоб повернути назад. Тейлор помітив на стінах печери також кілька автоматів, але за кольором вони не відрізнялися від каменю, тож роздивитися їх було дуже складно. Двоє людей, чоловік і жінка, з кам'яним виразом обличчя крокували повз нього. Вони були не в білому одязі, але те, що це лікар і медсестра, Тейлор зрозумів.

Ліжка стояло в кутку печери, і якраз там панувало біле: фіранки на стінах, простирадла, старигань, укритий ними, його борода, чалма на голові й навіть обличчя — все біле. Але освітлення цієї частини печери трохи нагадувало світло свічок, і від цього стерильність усього в приміщенні мовби тьмяніла, до білого додавався золотавий блиск, мов на класичних полотнах із зображеннями святих, написаних олійними фарбами.

Тейлор подумки сплюнув: «Дідько, як же низько я впав, раз дійшов до такого!».

Він рушив до лікарняного ліжка, намагаючись подолати біль у кістках і м'язах, при цьому тримаючи гідну поставу. Зупинившись навпроти людини, яка сиділа на ліжку і яку він особисто і його уряд щосили намагалися відшукати впродовж кількох останніх років, Тейлор не міг повірити, що це не сон. Він придивився до блілого обличчя старого, яке, на думку ЗМІ, мало найщиріший і найдобріший вираз у світі.

Люди — напевно дивні створіння.

— Це честь для мене — зустрітися з вами, — сказав Тейлор із легким поклоном.

— Як і для мене, — ввічливо відповів старий, не поворухнувши й пальцем. Його голос, тонкий, мов павутина, відлунював міццю шовкових тенет, здатних стримати силу знищення. Старий вказав на край ліжка. Тейлор обережно сів, не знаючи, чи можна це розцінювати як знак особливо дружнього ставлення. Але стільця поблизу не було. Старий вів далі: — Стомилися в дорозі? Вперше їхали верхи на мулі, чи не так?

— О, ні, я вже мав такий досвід, об'їжджаючи Гранд-Каньйон річки Колорадо, — відповів Тейлор. Проте тоді ноги так не боліли. — Як ваше здоров'я?

Старий ледь похитав головою:

— Ви й самі бачите, що мені вже небагато лишилося, — несподівано жваві іскорки проскочили в його глибоко запалих очах. — Я розумію, що ви — один із небагатьох

людей у світі, які справді не хочуть моєї природної смерті. Мені дуже шкода, вибачте.

Неприхований сарказм таки зачепив співрозмовника за живе, але це було чистою правдою. Одним із найбільших страхів Тейлора було усвідомлення того, що ця людина захворіє і піде з життя цілком природно. Міністр оборони США не раз молився, щоб до того моменту, коли старого прибере до себе Господь, нехай і за хвилину до години X, крилата ракета чи куля снайпера спецназу вразила ціль! Природна смерть буде цілковитою перемогою цього чоловіка й цілковитим провалом війни з тероризмом. І ось тепер ця людина близька до своєї перемоги. Щоправда, в минулому шанси на ліквідацію були: одного разу ударний безпілотник MQ-1 Predator сфотографував його на подвір'ї мечеті в горах північного Афганістану. Якби тоді таки завдали удару, це стало б історичною подією, не кажучи вже про символічне значення того, що безпілотник був оснащений ракетами AGM-114 Hellfire. Але молодий офіцер, який чергував, коли ідентифікували ціль, не зважився взяти на себе таку відповідальність. Поки він отримував санкцію на завдання удару, ціль зникла з екранів. Тейлор, тоді піднятий з ліжка, так шаленів від люті, що розстрожив коштовну вазу з китайської порцеляни...

Тейлору зовсім не хотілося говорити на цю неприємну тему, тож аби уникнути подальшого обговорення, він поклав на ліжко свій кейс, відкрив його, дістав кілька книг:

— У мене для вас маленький подарунок. Це найновіший переклад арабською.

Старий висохлою мов тріска, неживою рукою з помітним зусиллям потягнувся й підхопив нижній том:

— О, я читав лише першу трилогію. Пізніше придбав і решту, але ніколи не мав достатньо часу для прочитання. Зрештою взагалі загубив ті книги... Дуже вдячний за подарунок. Він мені до смаку.

— Є легенда, що ви дали назву своїй організації після прочитання цих романів. Це правда?*

Старий відклав книгу й ледь всміхнувся:

— Нехай так і залишиться нез'ясованим, чи є там правда. Ви маєте багатство й технології. Нам залишаються самі легенди.

Тейлор узяв щойно відкладену старим книгу й підняв її перед собою, як роблять священики з Біблією: — Я прийшов сюди, щоб зробити вас Селденом.

У очах старого знову спалахнули глузливі іскорки:

— О! І що ж я маю для цього зробити?

— Збережіть власну організацію.

— До якого часу?

— На чотири століття до Битви Судного дня.

— Ви гадаєте, це можливо?

— Якщо вона не зупиниться в розвитку й не закасте-ніє, нехай її душа й дух пронизують Космічні сили, аж поки вони не стануть єдиним і неподільним цілим.

— Чому ви почали так цінувати мою організацію? — старий майже не приховував сарказму.

— Тому що це одне з небагатьох на Землі воєнізованих угруповань, які використовують людське життя як зброю. Вам відомо, що можливість проведення фундаментальних досліджень була припинена софонами. Це накладає суттєві обмеження на розвиток комп'ютерних технологій і штучного інтелекту. Тож у часи Битви Судного дня космічні кораблі так само пілотуватимуться людьми. Отже, нам потрібні воїни з відповідним незламним духом і готовністю до самопожертви!

— Тоді що ви нам ще принесли, крім цих книжок?

Тейлор схвильовано зіскочив з ліжка:

* *Прим. перекл.* У перекладі з арабської Аль-Каїда (القاعدة) — основа, заснування. Написання китайською назви терористичної організації й циклу творів Айзека Азімова «Фундація» цілком збігається: «基地»组织 (“Jīdì” zùzhī), дослівно — Організація «Основа», та 基地系列 (jīdì xìliè), дослівно — серія «Основа».

— Залежить від того, що вам потрібно. Скільки існуватиме організація, стільки я зможу забезпечувати вас усім необхідним.

Старий жестом запропонував Тейлору знову сісти:

— Я вам дуже співчуваю. За стільки років ви так і не зрозуміли, що нам насправді потрібно.

— Лише скажіть.

— Зброя? Гроші? Жодним чином. Є щось значно дорожче за це. Організація існує досі не через амбіційні плани Селдона. Ви не можете змусити нормальну людину з раціональним мисленням повірити в щось і заради цього померти. Існування організації забезпечує дещо інше: воно є її повітрям і кров'ю. Позбавивши нас цього, ви побачите миттєву загибель усього руху.

— І що ж воно таке?

— Ненависть.

Тейлору забракло слів.

— З одного боку, через нового спільного ворога наша ненависть до Заходу трохи вщухла; з іншого — плани знищення всього людства трисоляріанами призведуть до загибелі й ненависного нам Заходу. Тож загинути всім разом буде для нас омріяною насолодою, й ми не відчуваємо ненависті до трисоляріан, — старий розвів руками. — Бачите, ненависть — скарб цінніший за золото чи діаманти, найбільш убивча зброя в світі, але зараз і вона сходить нанівець, ніхто не в змозі її відродити. Саме тому організації лишилося існувати недовго, як і мені.

Тейлор досі не міг дібрати потрібних слів.

— А щодо Селдона, то його план навряд мав успіх.

Тейлор зітхнув і знову опустився на ліжко:

— То ви таки прочитали закінчення циклу?

Брови старого здивовано піднялися:

— Ні, не читав, це просто моє припущення. То що, в книзі план Селдона справді виявився невдалим? Якщо так, автор справді великий письменник. Я гадав, що ав-

тор, швидше за все, обере щасливий кінець, хай допоможе йому Аллах.

— Азімов помер багато років тому.

— Нехай він знайде свій рай, яким його собі уявляв...
На жаль, мудрі люди помирають молодими...

Більшу частину зворотного шляху Тейлору не зав'язували очей, і він мав змогу роздивитися круті й безплідні гори Афганістану. Хлопчина-супровідник, який вів за вуздечку мула, нітрохи його не остерігався, навіть повисив свій автомат біля сідла Тейлора.

— Ти вбив кого-небудь цим автоматом? — запитав Тейлор.

Юнак не зрозумів запитання, але неозброєний дорослий подорожній, який їхав поряд верхи, відповів:

— Ні. Вже досить довго не було ніяких бойових дій.

Хлопчина й далі запитально витріщався на Тейлора. Борода на його напівдитячому обличчі ще не росла, а ясні очі були такі самі блакитні, як і небо Західної Азії.

Мамо, я стану світлячком!

* * *

Під час четвертих слухань РОЗ щодо плану «Обернені до стіни» Тейлор презентував зміни до свого плану «Рій москітів». Доповідач, який нещодавно повернувся з далеких мандрів, мав стомлений вигляд.

— Я хочу, щоб кожен винищувач «рою» був обладнаний системою дубльованого керування: автоматичною і ручною. Перехід на автоматичну систему керування має забезпечити можливість мені самому безпосередньо керувати всіма винищувачами відразу.

— Я бачу, що ви не полишаєте надії самостійно командувати армадою, — іронічно зауважив Гайнс.

— Я хочу мати змогу віддати наказ про створення формації, відплисти до театру військових дій, а потім скоординувати «рою москітів» розсипатись і вишикуватись

в бойовий порядок. Коли ворожий флот опиниться в зоні досяжності, планую віддати наказ кожному винищувачу відшукати ціль для атаки в автоматичному режимі. Гадаю, навіть якщо взяти до уваги обмеження досліджень у царині фундаментальних дисциплін, таку технологію зможуть розробити лише за два чи три століття.

— Тож ви плануєте скористатися гібернацією до часу Битви Судного дня й особисто керувати «роєм» під час атаки на трисоляріанський флот?

— Я маю вибір? Вам усім відомо, що я відвідав Японію, Китай і навіть Афганістан.

— І там із кимось бачилися, — втрутився представник США.

— Так, я з ним зустрівся, але... — Тейлор пригнічено зітхнув. — Я продовжу роботу над створенням загону пілотів для «рою москітів», але якщо мене спіткає невдача, не залишиться нічого іншого, як самому повести весь рій в останню атаку.

Ніхто не промовив жодного слова. Коли розмова доходить до Битви Судного дня, люди воліють мовчати.

— У мене є ще одне доповнення до плану «Рій москітів», — вів далі Тейлор. — Я повинен мати можливість самостійно, за власним планом проводити дослідження окремих небесних тіл у Сонячній системі. Скажімо, таких як Європа, Церера й комети з Головного поясу астероїдів.

— Яке відношення це має до плану керування формацією винищувачів? — запитав хтось із присутніх.

— Я мушу відповідати? — Тейлор глянув на Голову РОЗ.

Знову запала тиша. Обернений не зобов'язаний пояснювати свої дії.

— І останнє: РОЗ і всі країни земної кулі мають припинити переслідування ОЗТ.

Рей Діас скочив зі свого місця:

— Містере Тейлор, навіть якщо ви заявите, що це частина вашого плану, я виступаю категорично проти вашої ганебної пропозиції!

— Це не частина мого плану, — похитав головою Тейлор. — Це не має жодного відношення до плану! Причина, з якої озвучую таку пропозицію, очевидна: якщо й далі з таким завзяттям іти в наступ на ОЗТ, можна впродовж двох-трьох років цілковито винищити всіх членів організації. Це призведе до зникнення єдиного прямого каналу зв'язку між Землею і Трисолярисом, а також до втрати найважливішого джерела інформації про ворога для нашої розвідки. Наслідки не складно передбачити, чи не так?

— Я погоджуюся з цим, — сказав Гайнс. — Але пропозицію має вносити не Обернений. Люди розглядають нас як єдине ціле, тож маємо дбати про власну репутацію.

Подальші слухання перейшли в широку дискусію, проте нарешті вдалося ухвалити рішення: обговорити три пропозиції та доповнення Тейлора під час наступних слухань РОЗ.

Тейлор сидів на своєму місці, аж поки не усвідомив, що він єдиний, хто залишився в залі засідань. Постійні перельоти, в яких він провів увесь час перед засіданням, вкрай виснажили його, він час від часу впадав у дивний стан напівсну, майже не контролюючи власні думки. Ось і тепер, оглядаючи спорожнілу залу, Тейлор усвідомив небезпеку, не враховану раніше, — йому конче необхідно звернутися до лікаря чи психотерапевта, а також до експертів, які займаються вивченням проблем сну.

Необхідно терміново припинити розмовляти уві сні.

* * *

Ло Цзі й Чжуан Янь підійшли до головного входу в Лувр за дві години до півночі. Кент запропонував організувати екскурсію вночі, щоби простіше вирішувалося питання охорони й не доводилось вдаватися до кардинальних заходів безпеки. Першим, що вони побачили, була відома скляна піраміда, захищена від гомінкого нічного Парижа U-подібною будівлею палацу. Хвилі місячного сяйва по-

сріблили її контури, посилюючи враження цілковитого вмиротворення.

— Докторе Ло, у вас не складається враження, що вона прилетіла звідкілься із далеких глибин Космосу? — запитала Чжуан Янь, вказуючи на піраміду.

— В усіх складається таке враження. І зауваж: піраміда має лише три грані, — Ло Цзі вже шкодував про ці слова, бо зараз аж ніяк не хотів навіть натякати на трисоляріан.

— На перший погляд, вона ніби чужа й недоречна, але що довше придивляєшся до неї, то більше здається споконвічною частиною цього міста.

«Як і злиття двох неспівставних світів», — подумав Ло Цзі, але змовчав.

Раптом на повну потужність увімкнулося все підсвічування піраміди; золотаві барви змішалися зі сріблястим місячним сяйвом. Водночас запрацювали фонтани в довколишніх басейнах, викидаючи високо в небо струмені води, що відразу забарвлювалися, міксуючи природне срібло й штучне золото. Чжуан Янь глянула на Ло Цзі з острахом, бо задля них увесь Лувр вночі пробудили до життя. Під дзюрчання струменів вони ввійшли в хол під пірамідою й потрапили в сам палац.

Першою на їхньому шляху була найбільша виставкова зала Лувру завдовжки двісті метрів. Тьмяно освітлена й порожня о цій порі, вона розносила відлуння кроків у застиглому повітрі. Ло Цзі невдовзі усвідомив, що чує лише власні кроки, — Чжуан Янь ступала безгучно, легко, немов кіт чи дитина, що ввійшла до казкового палацу та боїться розбудити чари, що сплять усередині. Ло Цзі сповільнив крок і трохи відстав від Чжуан Янь: його не цікавили тутешні мистецькі шедеври, він прагнув насолодитися її силуетом на тлі статуй античних богів, зображень янголів і Діви Марії на класичних полотнах. Ця чарівна східна дівчина чимось була подібна до скляної піраміди на подвір'ї музею, швидко вступаючи в його тіло, об'єднуючись із цим священним світом мистецтва, аж до немож-

ливості окремого існування її та музею. Ло Цзі впав у стан катарсису й утратив лік часу.

За деякий час Чжуан Янь згадала про його існування та з посмішкою обернулася до нього. Його серце забрило від щастя; він відчув, що ця посмішка має таку саму вбивчу силу, що й блискавка, кинута богами у світ смертних з Олімпу, зображеного на відомій картині.

— Я чув, що навіть мистецтвознавцю знадобиться цілий рік, аби оглянути кожен експонат колекції, — сказав Ло Цзі.

— Це так, — просто відповіла Чжуан Янь. Але в її очах можна було прочитати: «Що ж тепер мені робити?». Потім вона повернулася назад і знову почала роздивлятися полотна. За весь цей час дівчина встигла помилуватися лише п'ятьма з них.

— Не має значення, Янь Янь, скільки часу тобі потрібно. Я можу цілий рік супроводжувати тебе хоч і щоночі, — Ло Цзі не втримався від вияву почуттів.

Чжуан Янь повернулася й здивовано запитала:

— Справді?

— Так, це щира правда.

— Але... Докторе Ло, ви бували тут раніше?

— Ні, але я був у Центрі Жоржа Помпиду, коли три року тому приїздив у Париж. Мені спочатку здавалося, що тебе більше зацікавить саме він.

— Мені не до вподоби сучасне мистецтво, — похитала головою Чжуан Янь.

— Але все це... — Ло Цзі обвів поглядом усіх богів, янголів, амурів і святих. — Чи не здається воно тобі застарим?

— Я не люблю античного мистецтва, мені до смаку лише картини доби Ренесансу.

— Але й вони досить давні.

— Я не відчуваю їхнього віку. Художники тих часів були першими, хто відкрив світові людську красу; вони зображували Бога та людей вродливими, стрункими.

Вдивляючись у ці полотна, можна відчути радість, яка сповнювала їх у процесі творення. Така сама радість вивувала в моїй крові того ранку, коли я вперше побачила озеро й засніжені вершини гір.

— Чудово, але дух гуманізму, пробуджений до життя майстрами Ренесансу, призвів до теперішнього стану людства.

— Ви зараз говорите про трисоляріанську кризу?

— Так, і ти ж розумієш, що станеться в майбутньому: за чотири століття, після катастрофи, світ людей може повернутися до Середньовіччя, й усі вони знову опиняться під страшним гнітом.

— І розвиток мистецтва припиниться в період довгої, темної зимової ночі?

Дивлячись у широко розплющені безневинні очі Чжуан Янь, Ло Цзі поблажливо посміхнувся й подумав: «Ах, наївне дитя, тільки й розмов, що про мистецтво. Якщо нам узагалі пощастить вижити, то повернення аж до примітивного первісного життєвого устрою виявиться вкрай мізерною платнею за подальше існування». Але вголос він сказав інше:

— Але згодом можливе настання другого Ренесансу, й тобі вдасться відродити втрачену красу та знову перенести її на полотна.

Чжуан Янь посміхнулася трохи знічено, добре розуміючи прихований сенс цих слів Ло Цзі.

— Я просто думаю про подальшу долю всіх цих картин, витворів мистецтва після Битви Судного дня. Що на них чекає?

— То ти хвилюєшся саме за це? — запитав він. Згадка про прийдешній кінець світу з її вуст болем відгукнулася в його серці. Спроба повернути її в зону комфорту провалилася, та Ло Цзі був упевнений, що його наступний задум спрацює. Тож він узяв Чжуан Янь за руку й запропонував: — Ходімо в галереї східного мистецтва.

До спорудження скляної піраміди, що слугувала за вхідну браму, Лувр був гігантським лабіринтом, і дійти

до конкретної галереї було непростим завданням, тож це забирало багато часу. Але зараз просто із зали під пірамідою можна було без особливих зусиль дістатися до будь-якої найвіддаленішої точки музею. Тож, повернувшись до входу, Ло Цзі й Чжуан Янь, орієнтуючись за вказівниками, рушили до експозицій творів мистецтва Африки, Азії, Океанії та обох Америк. У цій частині музей нітрохи не нагадував виставки класичних полотен європейських майстрів.

Ло Цзі вказав на скульптури, картини, малюнки та стародавні сувої з Африки й Америки.

— Усе це добро високорозвинена цивілізація вилучила в менш розвинених. Дещо награвоване, дещо — вкрадене чи видурене задарма. Але поглянь — усе це збережене в найкращому вигляді. Навіть серед жажіть Другої світової війни всі ці старожитності заздалегідь перевезли в надійне сховище. — Вони зупинилися біля закритої скляної вітрини, де експонувався мурал із печер Могао*, що поблизу Дуньхуану. — Подумай про всі ті речі, придбані французами в даоського ченця Вана Юаньлу**. Скільки воєн, кровопролиттів і періодів турбулентності на нашій землі було за цей час? Якби все залишалось, як воно є, чи збереглися б ці скарби в такому ідеальному стані?

* *Прим. перекл.* Печери Могао (莫高窟, mò gāo kū — «Печера не для високих») — найбільша печера ранньобуддійського печерного храмового комплексу Цяньфодун («Печера тисячі Будд»), спорудженого в 353–366 роках за 25 км від оазису Дуньхуан, провінція Ганьсу, Китай. Цяньфодун, який частіше називають Могао за назвою головної печери, об'єднує 492 святилища, прикрашені фресками та скульптурами, виготовленими впродовж цілого тисячоліття (IV–XIV ст.).

** *Прим. перекл.* Ідеться про викуплення французьким сходознавцем і фахівцем з історії Китаю, даосизму, буддизму Полем Пеллю у Ван Юаньлу, даоського ченця, доглядача печер, численних цінних документів, статуй, малюнків на шовку, серед яких є рукописи китайською, уйгурською, тибетською мовами та на санскриті, знайдені у печерній бібліотеці. Це сталося 1908 року.

— Але чи стануть трисоляріани так само дбайливо зберігати культурну спадщину людства? Вони ж нас мають за ніщо, — відповіла Чжуан Янь.

— Цього висновку ти дійшла тому, що вони вважають нас комахами? Ось тому, Янь Янь, і не треба хвилюватися. Знаєш, що є найвищим виявом прихильності до раси чи цивілізації?

— Ні. І що ж це?

— Тотальне винищення як найвищий ступінь поваги до цивілізації.

Вони мовчки проминули двадцять чотири виставкові зали, де експонувалося мистецтво Сходу, крокуючи крізь далеке минуле та уявляючи не менш далеке похмуре майбутнє. Ноги мимоволі принесли їх до Галереї єгипетських старожитностей.

— Знаєш, про кого я зараз думаю? — Ло Цзі зупинився біля стенда із золотою посмертною маскою мумії єгипетського фараона. Він силкувався перевести розмову на приємніші теми. — Про Софі Марсо.

— Ти маєш на увазі стрічку «Бельфегор — привид Лувра»? Так, Марсо чарівна й схожа на східну красуню.

Можливо, йому здалося, але в голосі Чжуан Янь почулася нотка ревнощів чи навіть образи.

— Янь Янь, вона не така вродлива, як ти, серйозно. — Він хотів додати, що красу можна відшукати на полотнах майстрів, але її жива краса затьмарює будь-який шедевр, проте побоювся, що це вона точно сприйме як глузування. Ло Цзі вперше побачив тінь сором'язливої посмішки, яка промайнула вустами дівчини і яку він так добре знав зі своїх снів.

— Повернімося до полотен класичних майстрів, — ледь чутно прошепотіла Чжуан Янь.

Вони знову вийшли в хол, до піраміди, але загубили вхід до експозиції класичного живопису, тому Ло Цзі запропонував орієнтуватися за вказівниками, що найбільше впадали в око й вели до трьох перлин колекції Лувру: «Мони Лізи», Венери Мілоської та Крилатої Ніки:

— Ходімо до «Мони Лізи».

Дорогою Чжуан Янь розповіла:

— Наш учитель після відвідин Лувру розказував, що в нього «Мона Ліза» та Венера Мілоська викликали певне відчуття відрази.

— Чому?

— Натовпи туристів шикуються в довжелезні черги, аби побачити ці два експонати, й геть не цікавляться іншими, менш відомими витворами мистецтва, хоча вони нічим не поступаються за рівнем майстерності.

— Я належу до числа цих туристів.

Дійшовши до місця експонування таємничої посмішки, Ло Цзі виявив, що насправді картина значно менша, ніж він собі уявляв, ще й схована за грубезним захисним склом. Чжуан Янь також не надто вразило це видовище.

— Коли я дивлюся на неї, починаю думати про вас, — сказала Чжуан Янь, вказуючи рукою на картину.

— Нас?

— Обернених.

— А яке відношення вона має до Обернених?

— Ну, мені спало на думку — тільки подумайте про це серйозно, не смійтеся, — чи не могли б ви винайти спосіб комунікації, зрозумілий лише людям? Так, щоб софони ніколи не змогли дошукатися суті інформації, й таким чином людство змогло позбутися їхнього постійного моніторингу?

Ло Цзі кілька секунд замислено дивився на Чжуан Янь, далі перевів погляд на «Мону Лізу»:

— Розумію про що ти: її посмішка незбагненна для софонів і трисоляріан.

— Саме так! Людські емоції, міміка, особливо вираз очей — дуже складні для розуміння, мають безліч варіацій. Один погляд, одна посмішка можуть нести в собі величезні обсяги інформації! І тільки люди здатні її зчитувати, бо наділені необхідним рівнем чутливості стосовно дрібних відтінків і деталей.

— Це правда. Одне з найамбітніших і найскладніших завдань для розробників штучного інтелекту — навчити машини розпізнавати вирази людського обличчя та очей. Навіть експерти кажуть, що проблему розпізнавання виразу очей навряд вдасться успішно вирішити.

— То чи можна створити окрему мімічну мову, й надалі розмовляти лише за допомогою очей і виразу обличчя?

Ло Цзі серйозно замислився, далі посміхнувся, похитав головою і вказав на «Мону Лізу»:

— Ми навіть не можемо достеменно зрозуміти її вираз обличчя. Коли я роздивляюся зображення, її посмішка змінюється щосекунди, й жодного разу не повторюється.

Чжуан Янь застрибала, мов дитина:

— Але ж це підтверджує, що мімікою можна передавати й складну інформацію!

— То як за допомогою міміки можна передати таку інформацію: космічний корабель відлетів із Землі до Юпітера?

— Коли первісні люди почали говорити, то могли передавати лише найпростішу інформацію. Можливо, рівень складності цього спілкування був нижчим за пташиний гомін. Мова вже потім неквапом розвивалася й ускладнювалася!

— Що ж, тоді спробуймо передати просте повідомлення лише за допомогою виразу обличчя.

— Добре! — Чжуан Янь упевнено кивнула. — То ми загадуємо певну дію та намагаємося передати іншому, а потім порівнюємо результати?

Ло Цзі замислився й кивнув:

— Я вже готовий.

Чжуан Янь і собі взялася міркувати й трохи згодом теж кивнула:

— Можемо починати.

Вони втупилися одне в одного, але не витримали й півхвилини та майже одночасно розсміялися.

— Моїм повідомленням було: «Запрошую тебе сьогодні повечеряти на Єлисейських полях», — мовив Ло Цзі.

— А я намагалася передати ось що: «Вам не завадило б поголитися», — відповіла Чжуан Янь, згинаючись від сміху.

— Ми не повинні легковажно ставитися до того, що є визначальним для долі людства, — Ло Цзі ледь стримався, щоб і собі не розреготатись.

— Цього разу давайте вже без жартів! — серйозно мовила Чжуан Янь, ніби дитина, яка на ходу змінює правила гри.

Вони повернулися спиною одне до одного, загадуючи нові повідомлення, а потім розвернулися обличчям до обличчя й знову вступили в очі навпроти. Ло Цзі відразу накрила хвиля сміху, з якою він відчайдушно боровся, але згодом опиратися ставало дедалі простіше, бо всю його увагу привернули чисті очі Чжуан Янь. Озвалися струни його душі.

Обернений і молода дівчина пізньої ночі в Луврі вдивлялися одне в одного на тлі посмішки Мони Лізи.

І тут гребля в душі Ло Цзі ледь відчутно тріснула, й у ту щілину заструменіла тоненька цівка, швидко розмиваючи тріщину до велетенських розмірів; вона вже переросла у потік, який закрутився виром, погрожуючи змити греблю. Ло Цзі налякався і спробував зупинити це руйнування, але пручався недовго: зрозумів, що колапс невідворотний.

Цієї миті він почувався, ніби на вершечку скелі, а очі дівчини розверзлися перед ним бездонною прірвою під білими хвилями хмар. Сонячне світло заливало білясте море, вигравало в ньому нескінченним розмаїттям кольорів. Ло Цзі відчував, що дуже повільно зісковзує донизу, але з власної волі зупинитися не може. Панікуючи, він розкинув руки, намагаючись бодай за щось ухопитися, але довкола був лише гладенький лід. Він ковзав донизу дедалі швидше, аж поки не почав вільно падати в прірву, й радість невагомості миттю переросла у біль.

«Мона Ліза» почала деформуватися, а з нею і стіни Лувру опливали, мов брили льоду, падали на землю, перетворювалися на розжарену червону магму. Бризки, що розліталися довкола, падали на їхні тіла, та не обпікали, а, всупереч очікуванню, оповивали весняною свіжістю. Вони разом із Лувром провалювалися крізь розплавлений європейський континент до центру Землі й коли його сягнули, планета вибухнула зливою неймовірно яскравих феєрверків у глибини Космосу; феєрверки згасли, й космічний простір за єдину мить знову став кришталевим чистим. Зорі, переплітаючись прозорими променями, ткали гігантську сріблясту ковдру, що формувалася в галактичні рукави, які вібрували, награвали чарівні мелодії. Море зір ущільнювалося, перетворюючись на бурхливий потік, аж поки Всесвіт не сколапсував від стиснення; й усе довкола зникло, розчинилось у світлі зародження любові.

* * *

— Маємо негайно розпочати спостереження за Трисолярисом! — скомандував доктору Рінгеру генерал Фіцрой. Вони були в приміщенні Центрального поста управління космічним телескопом «Габбл II», збирання якого завершилося тиждень тому.

— Генерале, ми зараз не можемо цього зробити.

— Я маю підозру, що ваші поточні астрономічні спостереження є нічим іншим, як приватною ініціативою, яка лише забирає дорогоцінний час.

— Мої особисті наукові спостереження є частиною програми тестування «Габбла».

— Зараз ви працюєте на військових, тож просто виконуйте накази.

— Окрім вас, тут немає військовослужбовців, і ми чітко дотримуємося програми тестування, узгодженої з НАСА.

— Докторе, а чи не могли б ви обрати Трисолярис за тестовий об'єкт для спостережень? — генерал трохи пом'якшив тон розмови.

— Тестові об'єкти спостережень прискіпливо відібрані за параметрами відстані й класів світності зір так, щоб економічні витрати за планом виявилися найменшими: телескоп виконує програму досліджень за один оберт. Щоби просто зараз почати спостереження за Трисолярисом, нам потрібно змінити положення телескопа на 30 градусів і розвернути його назад. Таке суттєве репозиціонування величезного механізму призведе до витрати сили-силенної дорогоцінного палива, а наше завдання — заощаджувати кошти армії, генерале!

— Ну ж бо, поглянемо, як сумлінно ви їх заощаджуєте. Це я без проблем знайшов на вашому комп'ютері, — Фіцрой дістав із-за спини роздруківку фотографії. Групу людей зняли згори. Люди стояли із задертими головами. Придивившись до облич на світліні, можна було легко впізнати всіх присутніх зараз на Центральному посту. Сам Рінгер гордовито стовбичив посередині, а композицію вінчали три красуні у відверто сексуальних позах — імовірно, чийсь подружки. Компанія вочевидь зібралася на даху Центрального поста управління, й за чіткістю знімка можна було припустити, що камера знаходиться на десять-двадцять метрів вище. Але це було незвичайне фото — безліч накладених вимірювальних сіток, складних позиційних міток і параметрів свідчила про складну апаратуру, яку тут застосували. — Докторе, ви стоїте на найвищій точці будівлі. Я не бачив поруч знімального крана з підвісами, за допомогою яких працюють, знімаючи кіно. То ви заощаджуєте на повороті в 30 градусів? А чи не підкажете, в яку суму обходиться розвертання на всі 360? Мені здається, що всі ці мільярдні інвестиції робилися не для того, аби знімати з космосу вас із подружками. Чи згодні ви сплатити за ці розваги з власної кишені?

— Генерале, ваші накази будуть виконані негайно, — покvapливо відповів Рінгер, і всі інженери також швидко взялися до роботи.

Координати цілі швидко завантажили з бази даних, і циліндр з діаметром понад двадцять і завдовжки сто метрів почав повільно розвертатися в космосі. На величезному моніторі Центрального поста управління картина зоряного неба почала зміщуватися.

— Це те, що бачить телескоп? — запитав генерал.

— Ні, це лише зображення, яке надсилається системою позиціонування. Телескоп передає окремі знімки, які потрібно обробити, співставити з іншими, перш ніж їх можна буде побачити.

За п'ять хвилин на загальному екрані стабілізувалася картина, й система контролю роботи телескопа повідомила, що позиціонування скінчено. Ще за п'ять хвилин Рінгер дав команду:

— Гаразд, повертаймося до початкової точки та продовжуймо програму тестування.

— Що, все вже зроблено? — з подивом запитав Фіцрой.

— Так, знімки передані телескопом і вже обробляються.

— А чи не могли б ви зробити ще кілька?

— Генерале, ми вже зробили 210 знімків із різною фокусною відстанню. — У цей момент обробка першого з них завершилася, — Рінгер вказав на монітор: — Генерале, дивіться — ось вам зображення ворожого світу, який ви так жадали побачити.

Фіцрой розгледів лише три вкрай розмиті відблиски на темному тлі, що нагадували світіння вуличних ліхтарів туманної ночі. І ці три зорі визначали долю двох цивілізацій!

— Отже, ми насправді не зможемо побачити планету, — Фіцрой не зумів приховати розчарування.

— Звісно, ні. Навіть якщо запустимо «Габбл III» діаметром сто метрів, спостерігатимемо Трисолярис лише в кількох окремих точках простору, та й те як невеличку пляму без жодних деталей.

— Але тут є ще дещо, докторе. Що ви на це скажете? — інженер показав трійку тьмяних відблисків на зображенні.

Фіцрой і собі придивився, але не побачив нічого. Вказаний об'єкт виявився таким невиразним, що лише фахівець міг вирізнити його на панорамі.

— Воно за розмірами більше за зорю, — сказав інженер.

— Вказаний діаметр неточний, здається, об'єкт має неправильну форму, — відповів Рінгер.

Масштабування зображення на знімку тривало, поки воно не зайняло весь екран.

— Це якась щітка! — вигукнув генерал.

Ті, хто не є фахівцем певної сфери, завжди вигадують особливо влучні назви для специфічних об'єктів, тому навіть професіонали під час каталогізації намагаються вигадувати гучні найменування для об'єктів. Тож назва «щітка» виявилася доречною, бо нею генералом дуже точно описав об'єкт: він справді мав вигляд щітки, або, точніше, набору щетинок без ручки чи пасмо волосся, яке стало сторч.

— Це подряпина на захисному покритті! Ще на стадії техніко-економічного обґрунтування проекту я зазначав, що запропонований спосіб кріплення й складання лінзи об'єктива обов'язково становитиме проблему, — Рінгер розчаровано похитав головою.

— Усі механізми пройшли найжорсткіший цикл випробувань, і поява подібних подряпин від початку неможлива. Та й взагалі, жоден із можливих дефектів об'єктива не може спричинити подібні наслідки. На десятках тисяч уже відзнятих і опрацьованих тестових знімків немає ані натяку на щось подібне, — відповів представник компанії-виробника лінзи Zeiss.

На Центральному посту запанувала тиша, й люди почали збиратися довкола монітора, щоб роздивитися зображення. Через штовханину розгледіти все як слід було складно, тож дехто з присутніх вивів знімок на інші термінали. Фіцрой відчув помітну зміну в настрої команди: якщо досі люди здавалися байдужими від утоми й тривалого буденного циклу випробувань, то зараз

відчувалися загальне збудження й настороженість; очі в усіх світилися цікавістю, ніби хтось промовив магічне заклинання.

— Боже ти мій! — майже одночасно вирвалося в кількох людей.

Застиглі постаті раптово почали рухатися, повернулися до життя. Фіцрой намагався зрозуміти їхні розмови, але вони виявилися надто вузько спеціалізованими.

— Чи є пояс пилу навколо цілі? Перевірити...

— Нема, я вже перевірів. Спостереження за поглинанням світла на тлі руху спірального рукава галактики продемонструвало, що пік поглинання припадає на значення 200 мм, а це може свідчити про наявність часточок вуглецю зі щільністю, яка відповідає F-класу.

— Що ви думаєте про можливість виникнення такого ефекту внаслідок впливу від удару на високій швидкості?

— Напрямо розсіювання вздовж осі зіткнення збігається, але щодо діапазону розсіювання... У нас є відповідна математична модель?

— Так, заждіть хвилику... За якої швидкості відбулося зіткнення?

— У сотні разів більшої за третю космічну.

— Вони вже досягли такої значної швидкості?

— Це ще за консервативним оцінюванням... Для поперечного перерізу точки зіткнення беріть значення... Правильно, десь так... Дайте приблизну оцінку.

Поки вчені займалися математичною моделлю, Рінгер повернувся до Фіцроя, який стояв поряд:

— Генерале, допоможіть, чим зможете: поррахуйте загальну кількість щетинок.

Фіцрой кивнув і заходився рахувати, вдивляючись у зображення на екрані терміналу.

Обидва підрахунки зайняли чотири-п'ять хвилин, але через помилки доводилося перевіряти результати кілька разів. За півгодини можна було підбивати фінальні підсумки.

— Діаметр розльоту частинок від зіткнення становить приблизно двісті сорок тисяч кілометрів, що відповідає двом діаметрам Юпітера, — астроном, який займався математичною моделлю, видав результат.

— Що ж, це має сенс, — Рінгер підняв руки й глянув на стелю, неначе намагався вгледіти крізь неї зорі. — Ось усе й підтвердилося, — продовжив він тремтячим голосом. А потім, наче сам до себе, додав: — Ну, знати напевно — це завжди добре. І нема чого перейматися...

На Центральному посту знову запанувала тиша, але цього разу важка й гнітюча. Фіцрой хотів щось запитати, але побачив, як усі, сповнені розпачу й жаху, похилили голови, і передумав. Трохи згодом почулося тихе схлипування й він побачив, що якийсь молодик намагається стримати сльози.

— Ну ж бо, Гаррісе, ви не єдиний тут скептик-матеріаліст. Усім зараз важко, — сказав хтось.

Той, кого назвали Гаррісом, підняв заплакане обличчя.

— Я знаю, що бути скептиком простіше й зручніше, але бачить Бог — усе, що я хотів у житті, це скінчити свої дні в мирі та спокої! Навіть із такими простими забаганками мені не пощастило!

На Центральному посту знову запала тиша.

Рінгер, здавалося, вперше побачив Фіцроя.

— Генерале, я вам поясню, що відбувається: навколо цих трьох зір існує велика хмара міжзоряного пилу. За якийсь час до цього група об'єктів на високій швидкості пролетіла крізь хмару. Під дією ударних хвиль пил почав розлітатися, утворилися вирви. Пилові вирви і далі ширшають, зараз їхні розміри сягнули значення двох діаметрів Юпітера. Сліди зіткнення майже не виділяються в загальній картині величезної хмари пилу, тож віднайти й зрозуміти, що це таке, спостерігаючи з близької відстані, майже нереально. Але з місця нашого розташування на відстані чотирьох світлових років їх виокремити й побачити значно простіше.

— Я порахував — їх приблизно тисяча, — сказав Фіцрой.

— Так, підрахунок правильний. Генерале, ми наочно бачимо трисоляріанський флот.

* * *

Відкриття, зроблене космічним телескопом «Габбл II», остаточно підтвердило реальність трисоляріанського вторгнення і зруйнувало останні надії людства на якусь помилку. Після нових повсюдних сплесків розчарування, паніки й сум'яття людство почало життя в умовах реальної Трисоляріанської кризи. Настали тяжкі часи, й хід історії від несподіваного удару повернув у новому напрямку.

У буремному світі змін і трансформацій єдиною константою залишився плин часу. Так швидко й непомітно промайнули п'ять років.

Частина 2

ЗАКЛИНАННЯ

咒
语

Рік 8-й Епохи кризи

Трисоляріанський флот перебуває на відстані
4,2 світлового року від Сонячної системи

Останнім часом Тейлор був не в гуморі. Його план «рою москітів» після багатьох обговорень, дискусій і поправок зрештою затвердили в РОЗ. Розробка космічних винищувачів почалася, проте просувалася вкрай повільно, тому що необхідні базові технології досі залишалися недоступними й людство завзято вдосконалювало свої сокири та списи космічної кам'яної доби — хімічні ракетні двигуни. Інша частина плану Тейлора — проведення досліджень на Європі, Церері й кометах із Головного пояса астероїдів — була настільки химерною, що більшість людей вважали її лише димовою завісою для прикриття невибагливого, прямолінійного задуму з «роєм москітів». Звісно, багатьом це здавалося дивним, але все-таки подібні стратегії можна було інкорпорувати з основним планом захисту Землі, тож їх також погодили.

Тейлору не залишалось нічого іншого, як просто чекати, й він повернувся додому. Уперше за п'ять років вів життя звичайної людини.

Але особа кожного Оберненого привертала до себе щодалі більше уваги цілого людства. Незалежно від власного бажання вони в людській свідомості почали чітко ідентифікуватися зі спасителями, пророками, кожного

прирівняли до месії. На виникнення культу Обернених теж не довелося довго чекати. І хоч би скільки представники ООН і РОЗ виступали зі спростуваннями, міфи про надприродні можливості, суперсилу Обернених лише набували більшої популярності й ширилися, немов пошесть. Навіть почали знімати про них науково-фантастичні фільми, тож багато людей сприймали їх як ледь не єдину надію на виживання людства в майбутньому. Політичний капітал і підтримка широких мас, якими користувалися Обернені, стали найбільшими в історії людства, й це надавало додаткових переваг у питаннях ресурсів для реалізації їхніх проектів.

Єдиний виняток становив Ло Цзі. Жив собі як відлюдник і ніколи не з'являвся в зібраннях. Ніхто не знав, де він і чим займається.

* * *

Одного дня до Тейлора з'явився відвідувач. Цей дім, як і помешкання кожного Оберненого, охороняли за найвищим розрядом, і кожного відвідувача піддавали найжорсткішому обшуку, перш ніж він потрапляв усередину. Та коли гість зайшов до вітальні, Тейлор зрозумів, що для нього не становить жодних складнощів будь-який огляд чи обшук — з усього було видно, що така людина й мухи не скривдить. Цього спекотного дня він був у пом'ятому костюмі, на шиї в нього теліпалася не менш пожмакана краватка, але — що найбільше вражало — на голові він мав старомодний капелюх-«котелок», який нині годі вже десь побачити. Відвідувач вочевидь намагався надати відвідинам офіційного статусу, хоча й гадки не мав, який вигляд це має, бо зроду не наносив таких візитів. Його змарніле обличчя мало жовтавий колір і восковий блиск, що могло свідчити про недоїдання; великі окуляри у грубій оправі ніби додавали ваги об'ємній голові, що, здавалося, ледь трималась на тонкій шиї. Завеликий костюм висів на ньому, мов на вішаку. Тейлор, як досвідчений політик, без

зусиль збагнув, що ця людина належить до найбідніших верств. Про бідність свідчив не лише зовнішній вигляд, а й вираз духовного смирення, як у героїв Гоголя.

Дрібні чиновники все життя переймаються збереженням свого дріб'язкового соціального статусу, задля цього щодня тяжко працюють, порпаючись у завалі нудних, буденних завдань. Вони бояться всього, але найдужче їм допікає страх перед помилкою, тому ці люди постійно переймаються єдиним: хоч би чого не сталося! І це робить їх не просто безініціативними, а ще й прискіпливими. Їхнє кредо — догодити всім без винятку; не приведи Господи когось образити, бодай не так глянути в бік вищого за рангом!

Це був представник того прошарку суспільства, до якого Тейлор ставився особливо неприязно. Він щоразу почувався зле, коли замислювався, що у світі, який він має врятувати, такі люди становлять більшість.

Чоловік обережненько увійшов до кімнати, але не намірився зробити жодного кроку далі порогу. Мабуть, боявся залишити сліди черевиків на чудовому килимі у вітальні. Відвідувач зняв капелюх і якийсь час побожно дивився на господаря крізь товсті лінзи окулярів, а потім кілька разів швидко вклонився. Тейлор, не вагаючись, рушив до нього, збираючись випроводити, перш ніж той устигне вимовити щось, крім вітання. Усе, що міг сказати гість, можливо, й важило щось для нього самого, але для Тейлора не мало жодної ваги.

Та ось цей смиренний бідолаха заговорив кволим голосом. І вже перші його слова вдарили Тейлора мов блискавкою, — він раптом так ослаб, що ноги ледь не підігнулися. Кожне слово, кожен звук розкотилися погрозливим рокотінням грому:

— Обернений Фредеріку Тейлоре, я — твій Руйнівник.

* * *

— Хто міг подумати, що одного дня ми стоятимемо перед подібною мапою поля бою! — промовив Чан Вейси,

роздивляючись мапу Сонячної системи у масштабі 1 до 100 мільярдів, виведену на гігантський монітор, який не поступався розміром екранові кінотеатру. Але майже весь монітор був темний, окрім малесенької жовтої цяточки посередині — Сонця. Розмір мапи сягав середини пояса Койпера, і коли її розгортали повністю, спостерігач неначе роздивлявся Сонячну систему з відстані 50 астрономічних одиниць перпендикулярно площині екліптики*. На космічній мапі точно відображалися положення й орбіти планет із супутниками, так само, як і вже відкриті та ідентифіковані пояси астероїдів. На екран можна було вивести й прогнозоване місце розташування всіх небесних тіл у Сонячній системі в будь-який момент наступного тисячоліття. Тепер, коли на мапі вимкнули позначення місць розташування небесних тіл і вони повернулися до своєї природної яскравості, насилу вдавалося відшукати Юпітер: він мав вигляд крихітної світлої плямки. Інші сім планет за такого масштабування взагалі годі було й побачити.

— Так. Зміни, з якими довелося зіткнутись, — безмірні, — відповів Чжан Бейхай.

Щойно закінчилася нарада військових, на якій був представлений варіант космічної мапи. У просторій залі для нарад залишилися лише вони з Чаном Вейси.

— Командувачу, ви звернули увагу на вираз очей товаришів, коли вони дивилися на мапу під час демонстрації? — запитав Чжан Бейхай.

— Звичайно. Я побачив — і це можна зрозуміти. За їхнім уявленням мапа Сонячної системи — щось на кшталт малюнка в науково-популярному виданні, де

* Прим. перекл. Екліптика (грец. *ἐκλειψις* — затьмарення) — уявна лінія (велике коло) небесної сфери, вздовж якої центр Сонячного диска протягом року пересувається серед зірок. Позаяк річний рух Сонця відбиває реальне обертання Землі орбітою, екліптика — це слід перетину небесної сфери та площі земної орбіти.

кілька різнокольорових планет завбільшки як більярдні кулі обертаються навколо більшої вогненної кулі — Сонця. Та лише коли в тебе перед очима розгортають космічну мапу в реальному масштабі, ти можеш усвідомити всю порожнечу й незмірність Сонячної системи. Під час служби на флоті чи в авіації тебе вражає найвіддаленіша точка, куди можеш допливти або долетіти, а нині вся та мапа не відповідає навіть пікселю на цій.

— Маю передчуття, що коли вони в майбутньому опиняться на полі бою, то не виявлять ані крихти відваги й бажання битися з ворогом.

— І знову ми повертаємося до розмов про занепадницькі настрої.

— Командувачу, я не хотів би нині знову говорити про сьогоднішню зневіру. Це тема для обговорення на формальній нараді з даного питання. Волю обговорити ось що... Як би це сказати... — Чжан Бейхай знічено посміхнувся. Украй рідко він, умілий оратор, потрапляв у ситуацію, в якій не міг чітко висловити свої думки.

Чан Вейси відірвав погляд від мапи і з посмішкою глянув на Бейхая.

— Зважаючи на все, ти хочеш сказати щось дуже незвичне для тебе.

— Так, раніше подібних прецедентів не було. Я хочу внести пропозицію.

— Переходь відразу до суті. Гадаю, тут тебе не треба підбадьорювати.

— Слухаюся, Командувачу. За минулі п'ять років у фундаментальних дослідженнях, дотичних до технологій захисту планети й польотів у космос, майже не було ні помітного прогресу, ні суттєвих результатів. В розробці двох ключових технологій, якими є керований термоядерний синтез і космічний ліфт, наука тупцює на місці без осяжної перспективи. Люди втрачають надію на успіх. Навіть збільшення потужності традиційних хіміч-

них двигунів виявилось надскладним завданням. У цій ситуації навіть низькотехнологічний космічний флот так і залишиться науковою фантастикою.

— Товаришу Бейхай, якщо ви вже обрали високотехнологічний космічний флот як сферу своєї діяльності, вам має бути добре відомо: наукові дослідження проводяться за певними законами, й відкриття часто виявляються просто парадоксальними.

— Звичайно, я це знаю. Результати наукових досліджень — це ніби стрибки, окремі прориви й несподівані винаходи. Значні якісні зміни можливі лише по тривалому накопиченні незначних кількісних. Теоретичні й технологічні прориви здебільшого подібні до лавини й впливають на суміжні галузі... Але, Командувачу, скільки людей мають те саме бачення проблеми, що й ми? Можливо, проривів у багатьох галузях науки й техніки впродовж наступних десяти-двадцяти років не станеться. А в деяких — їх доведеться чекати п'ятдесят, або й сто років. Яких масштабів набуде поширення зневіри й занепадництва до того часу? Які думки переважатимуть у лавах Космічних військ? Командувачу, вам же не здається, що я лізу поперед батька у пекло?

— Бейхаю, найціннішою, найважливішою рисою політичного комісара у війську я вважаю здатність мислити наперед: на два кроки, на далеку перспективу. Мені завжди подобалося це твоє вміння, тож продовжуй.

— Звичайно, я здатен оцінювати й прогнозувати лише свою ділянку роботи: якщо взяти до уваги всі наведені вище припущення, то з яким моральним пресингом і труднощами в роботі зіткнуться наші колеги — офіцери Політичного управління Космічних сил, у майбутньому?

— Значно важливішим є наступне запитання: скільки ідейно витриманих і кваліфікованих кадрів залишиться в лавах Космічних сил? — продовжив його думку Чан

Вейси. — Щоб здолати занепадницькі настрої, ти мусиш непохитно вірити в перемогу. У майбутньому зберегти цю віру буде значно складніше, ніж сьогодні. Саме це ти хотів сказати?

— Так, ця проблема не дає мені спокою, Командувачу. Побоююся, що в нові часи рівень політичної підготовки й роботи з особовим складом Космічних сил виявиться занижким.

— Які твої пропозиції?

— Надіслати підкріплення в майбутнє!

Чан Вейси кілька секунд мовчки дивився на Чжана Бейхая, потім перевів погляд на величезний екран. За допомогою коліщатка він збільшував масштаб Сонця, допоки заграва не заблищала на їхніх погонах.

— Командувачу, я говорю про...

— Я розумію про що ти, — перервав той Бейхая, піднявши руку. Потім максимально згорнув мапу на екрані, повернув півморок у залу й знову наблизив Сонце... І знову, й знову генерал це повторював, розмірковуючи про почуте. Нарешті відповів: — А ти продумав негативні наслідки гібернації найкращих офіцерів політичного управління для засилання в майбутнє, якщо вже зараз політична й ідеологічна робота в лавах Космічних військ — справа непроста? Наскільки це погіршить нашу роботу сьогодні?

— Усвідомлюю небезпеку цього кроку, Командувачу. Я лише виказую власні пропозиції. Всеосяжний і глибинний аналіз — безумовно, справа керівництва.

Чан Вейси встав і ввімкнув верхнє світло, що різко залило залу.

— Ні, товаришу Бейхай, саме до цього ти маєш узятися негайно. Від завтра облич усі справи та починай із Політичного управління Космічних сил. Потім вирушай до управління інших родів військ, відшукуй там кандидатів і якнайшвидше подай перший нарис плану на розгляд Центральної військової комісії.

* * *

Сонце повільно опускалося за гори. Коли Тейлор вийшов із машини, перед ним розгорнулася картина раю. Неймовірно м'яке сонячне світло дня, що згасав, ковзало за-сніженими вершинами, гладінню озера, лісовими хащами, а Ло Цзі з родиною, розташувалися на галявині край озера й насолоджувалися цією неземною красою. Спершу він побачив неймовірно вродливу матір, таку юну, що вона могла здатися старшою сестрою однорічної дитини. Саме дитинча з відстані розгледіти було складно, та коли Тейлор наблизився, він був вражений: якби не бачив на власні очі, нізащо в світі не повірив би в існування такої чарівної дитини. Це була чиста стовбутова клітина краси, ембріон усієї людської вроди. Мати з дитиною заходилися малювати на величезному аркуші, а Ло Цзі стояв неподалік і, як тоді, в Луврі, спостерігав за коханою, яка тепер стала матір'ю його дитини. Наблизившись, Тейлор побачив безмежне щастя в його очах, схоже на яскраве сонячне сяйво, що гуляло між засніжених гір та озера в Едемському саду...

Тейлор щойно прибув із похмурого, розбурханого зовнішнього світу, й уся ця ідилія здавалася нереальною. Він двічі був одружений, нині знову парубкував, і його ніколи не хвилювали картини родинного затишку. Цю людину постійно пекла жага діяльності. Й ось тепер, уперше в житті, він відчув, що прожив пусте й нікчемне життя.

Ло Цзі, захоплений спогляданням дружини й доньки, помітив Тейлора, лише коли той підійшов майже впритул. Через психологічний бар'єр, яким стала для них специфіка місії, Обернені досі не спілкувалися особисто. Але Тейлор телефоном попередив про свій приїзд, тож Ло Цзі не здивувався й зустрів гостя з щирою люб'язністю.

— Пані, прошу вибачити за вторгнення, — з легким поклоном звернувся Тейлор до Чжуан Янь, яка підійшла разом із дитиною.

— Ласкаво просимо, містере Тейлор. До нас гості заїжджають украй рідко, ми дуже раді вашому візиту, — відповіла Чжуан Янь своєю трохи калькованою англійською, але м'яким, навіть дитячим голосом і з такою легкою, весняною посмішкою, що вони, мов крила янгола, огорнули стомлену душу Тейлора.

Йому кортіло обійняти дитину, але він боявся втратити контроль над собою, тому просто відповів:

— Можливість побачити на власні очі двох янголів варта всіх незручностей шляху.

— Поговоріть про справи, а я поки зготую вечерю, — Чжуан Янь посміхнулася чоловікам.

— Ні-ні, не переймайтеся. Я просто хотів поговорити з доктором Ло й не планував залишатися надовго.

Чжуан Янь наполягла, щоб він залишився на вечерю й разом із дитиною пішла в дім.

Ло Цзі запропонував Тейлору сісти в біле крісло на галявині. Тейлор стомлено опустився в нього й відразу обм'якнув усім тілом, ніби мандрівник, який нарешті дістався фінальної точки далекої подорожі.

— Докторе, скидається на те, що останні кілька років ви мало цікавитеся подіями у великому світі, — почав Тейлор.

— Ваша правда, — відповів Ло Цзі. Він і далі стояв. — Це все, що мені потрібне, — він обвів рукою навколо себе, немовби окреслюючи картину.

— Ви справді розумна людина, і з певної точки зору, значно відповідальніша за нас, решту Обернених.

— Що означають ваші останні слова? — запитав Ло Цзі з посмішкою.

— Ви принаймні не марнуєте ресурсів... То вона взагалі не дивиться телевизор? Я говорю про вашого янгола.

— Чжуан Янь? Не знаю. Вона всю себе присвятила дитині, й мені здається, що в неї залишається не так багато часу на щось інше.

— То ви справді не знаєте, що сталося останніми днями у великому світі?

— А щось сталося? Ви маєте кепський вигляд. Ви стомлені? Налити вам чогось?

— На ваш розсуд, — Тейлор проводив поглядом останні золотаві промені, що відбивалися від гладіні озера. — Чотири дні тому з'явився мій Руйнівник.

Ло Цзі саме наливав у келих вино. Він зупинився, помовчав якусь мить і мовив:

— Так швидко?

Тейлор важко кивнув:

— Це було й моїм першим запитанням, щойно він назвався.

* * *

— Так швидко? — спитав Тейлор Руйнівника. Він намагався зберегти впевненість, але закінчив фразу з тремтінням у голосі.

— Я міг прийти й раніше, та волів зібрати більше неспростовних доказів, тож трохи спізнився. Вибачте, будь ласка, — відповів Руйнівник.

Він знічено завмер у Тейлора за спиною, немов служник. Говорив тихо й повільно, з тією самою запопадливою смиренністю в голосі. Але в його вибаченні вгадувалася іронія. Так старий кат пояснює своїй наступній жертві, що нічого не вдієш, така доля.

Запала тиша. Тейлор силкувався набратися мужності, щоби знову глянути на Руйнівника, який так само шанобливо запитав:

— Сер, я можу продовжити?

Тейлор кивнув, але не зміг примусити себе дивитися в очі цій людині. Він присів на софу й нарешті спробував себе опанувати.

— Слухаюся, сер, — знову вклонився Руйнівник, і далі жмакаючи в руках свій капелюх. — Спочатку стисло перекажу своїми словами план, який ви оприлюднили

широкому загалу: використовуючи невеликі й маневрені космічні винищувачі, об'єднані в єдину формацію та озброєні надпотужними ядерними бомбами в сотні мегатонн, ви запланували здійснити суїцидальну атаку на трисоляріанський флот. Я дещо спрощую, але за великим рахунком усе викладено правильно, чи не так?

— Не бачу необхідності в обговоренні цього з вами, — відповів Тейлор і подумав, що варто було від початку припинити цю розмову.

— Сер, у такому разі я можу зупинитися просто зараз, а ви можете віддати наказ заарештувати мене, але зважте: байдуже, що зі мною станеться. Ваші справжні задуми, ваша стратегія, так само, як і всі докази, зібрані мною на підтвердження моєї теорії, потраплять до завтрашніх, а може, й сьогоднішніх випусків новин. Ціною другої половини свого життя я отримав можливість стояти зараз перед вами, тож, сподіваюся, ви зможете гідно поцінувати мою жертвність.

— То продовжуй, — сказав Тейлор.

— Дякую вам, сер. Це справді честь для мене, тож я не відберу багато вашого часу. — Руйнівник знову вклонився. Ця скромна шанобливість, така рідкісна в сучасному світі, здавалося, жила у його крові й щосекунди м'яким зашморгом повільно затягувалася на шиї Тейлора. — Сер, то ви відповісте на запитання? Чи правильно я виклав ваш стратегічний задум?

Тейлор мовчки кивнув.

— За нинішнього рівня технічного розвитку людства найпотужнішою зброєю в майбутньому можуть стати лише ядерні супербомби. На такому полі бою, як космічний простір, тактика їх використання не надто варіативна. Ефективною така зброя виявиться лише у разі підривання близько до цілі, що дасть змогу знищити корабель супротивника. Космічний винищувач невеличкий, легкий і маневрений, а виготовити достатньо таких кораблів до снаги навіть людству з сучасним рівнем роз-

витуку. Це найкращий вибір для суїцидальної атаки за вашим планом «рою москітів». Ви добре все прорахували й зважили, ваші висновки й пропозиції — чіткі й розумні. Саме для успішної реалізації вашого плану ви об'їздили Японію, Китай, навіть забралися в печери Афганістану. Ви шукали пілотів-самогубців. По тому, як вас спіткала невдача, ви так само внесли розумну пропозицію стосовно вдосконалення способів керування «роєм москітів», аби мати змогу власноруч вести бій за допомогою формації винищувачів... Довго вам вдавалося вводити мене в оману. Для мене то був тяжкий час. Я майже здався й ледь не погодився припинити розгадування вашого справжнього задуму.

Цієї миті Тейлор усвідомив, що з зусиллям стискає поруччя софи, й змусив себе знову розслабитися, розтиснути пальці.

— Проте невдовзі ви дали мені ключ до розв'язання. Це здавалося такою неймовірною удачею, що спочатку я не повірив своєму щастю. Ви ж розумієте, про що я: ваше замовлення на проведення досліджень на деяких небесних тілах Сонячної системи: Європі, Церері й кометах із Головного пояса астероїдів. Що спільного між усіма цими небесними тілами? Вода. Вони всі мають воду, багато води! Окремо стоять Європа й Церера, бо запаси води там більші, ніж у всіх земних океанах разом... Хворі на сказ страждають від гідрофобії, навіть не можуть чути слова «вода». Мені здається, вас нині мучать схожі симптоми.

Руйнівник наблизився до Тейлора впритул, і його шепіт проникав прямісінько у вухо. На подив, у його подиху не відчувалося й крихти тепла, мовби говорив привид, поширюючи довкола тільки могильний холод.

— Вода, — прошепотів він, — вода...

Тейлор і далі мовчав з непорушним, ніби скам'янілим обличчям статуї.

— Чи потрібно продовжувати? — запитав Руйнівник і випростався.

— Ні, не треба, — ледь чутно відповів Тейлор.

— Я все ж таки продовжу, — заперечив Руйнівник із відчутною радістю в голосі, — щоб залишити детальний опис для історії, хоча й існуватиме людська історія вже недовго. А ще моя розповідь детально розкриє ваші задуми Господу. Не кожен має такий гострий розум, як у вас чи в мене, щоб із крихітних деталей зібрати загальну картину. Побоююся, що Господь не зможе до кінця зрозуміти, про що йдеться, навіть після мого пояснення, — тут він знітився й підняв руку, ніби перепрошуючи за таке блюзнірство трисоляріан, які слухали розмову. — Пробачте мені.

На обличчі Тейлора не лишилося й сліду мовчазної впевненості. Усі його кістки, аж до найменшої, здавалося, пом'якшали, й він почав усім тілом стікати з софи. Його розум відмовлявся коритися, а дух — боротися. Він розумів, що все скінчено.

— Облишмо поки що воду й поговорімо про «рій москітів». Перше й найголовніше: атакувати вони збираються не трисоляріанських загарбників, а космічний флот Землі. Це припущення досить сміливе й не має серйозних доказів, але я цілком певен, що воно правильне. Ви об'їхали цілий світ, намагаючись відшукати добровольців для створення загону камікадзе, проте марно. Це не стало несподіванкою для вас, зате мало наслідки, на які ви дуже сподівалися. Перше — ви посіяли відчай у серцях людей усього світу, які переконалися у неможливості реалізації вашого плану. Вам це чудово вдалося. Про другий наслідок вашого вояжу розповім трохи згодом. Звичайно, це лише початок здійснення вашого справжнього задуму, адже зрадницькі інтриги — тривала гра. Ви знали, що матимете багато часу для втілення в життя цього плану: впродовж наступних років ви планували генерувати безліч подій, пригод, випадків, які не вказували б на вашу причетність до них, але крок за кроком, цеглина за цеглиною вибудовували б мур між вами й людством. Поступово

ваше розчарування, зневіра й журба лише наростали б, і ви відходили б від світу людей та схилилися на бік ОЗТ і Трисоляриса. Насправді ви зовсім нещодавно зробили перший крок у цьому напрямку: виказали симпатію до ОЗТ під час засідання РОЗ. Але це був не лише спритний хід задля введення всіх у оману, — ви справді зацікавлені в їх існуванні, й що довше вони протримаються, то ліпше. І ви хотіли зробити членів ОЗТ вашими пілотами-камікадзе «рою москітів» у Битві Судного дня. Цей довготривалий і складний процес тривав би довго й вимагав неабиякого терпіння, але ви змогли би втілити ваш задум у життя, адже ОЗТ потребує вас не менше, ніж ви її. Особливо високо цінується ваша допомога та безмежні ресурси, надані вам. Задум про передавання «рою москітів» під контроль ОЗТ не такий уже й нездійснений. Головне — тримати процес у таємниці від людства. Навіть якби вас викрили, ви завжди змогли б послатися на план Оберненого, заявити, що це його частина.

Тейлор, здавалося, взагалі не слухав Руйнівника. З напівзаплющеними очима й стомленим виглядом він лежав на софі, ніби радіючи з того, що нарешті випала нагода перепочити.

— Тож повернімося до води. На полі бою «рій москітів» під управлінням пілотів із ОЗТ вчиняє раптовий напад на Космічний флот Землі, а потім прямує до кораблів трисоляріан. Але навіть за такого розвитку подій Господь може не прийняти зрадників до своїх лав. Тож потрібно запропонувати певний знак пошани, дар, що має безумовну цінність для Господа. Яка найперша потреба у нього в Сонячній системі? І чого Сонячній системі не бракує? Це вода. За довгу чотирьохсотлітню подорож запаси води в трисоляріанського флоту можуть вичерпатися. По досягненні Сонячної системи трисоляріанський флот потребуватиме значної кількості води, й ці витрати стануть незворотними: потрібно повертати до життя дегідровані тіла членів кожного екіпажу, і вода стане головною скла-

довою їхніх організмів. І зрозуміло, що чиста питна вода для цього підходить куди більше, ніж рідина, безліч разів очищена установками їхніх кораблів. А «рій москітів» доставить Господу величезні запаси води — десятки тисяч тонн — у вигляді айсбергів, добутих на Європі, Церері чи астероїдах. Я не обізнаний із конкретною технологією, гадаю, ви поки що також. Запропонований вами навісний двигун для розгону «рою москітів» цілком упорається й із буксируванням величезних брил льоду. Під час передавання цього неоціненного дару винищувачі змушені будуть підійти на близьку відстань до флоту трисоляріан, і тут вам стане у пригоді друга частина вашого плану з камікадзе. Ви не можете набрати повний штат пілотів-самогубців, тож розумно й далекоглядно передбачили можливість одноосібного управління всім флотом винищувачів. Отже, під час передавання айсбергів ви заблокуєте управління літаків пілотами з ОТЗ, переведете всю формацію в автоматичний режим керування й віддасте наказ тисячам винищувачів із надпотужними ядерними бомбами на борту атакувати ціль. Загальна потужність усіх бомб сягатиме мільярдів кілотонн, і за умови вибуху на мінімальній відстані всі кораблі трисоляріанського флоту будуть знищені.

— Чудовий план, справді. І я зараз не підлещуюся, — вів далі Руйнівник. — Але деякі помилки пояснити неможливо: чому ви так затято взялися до глибокого вивчення небесних тіл Сонячної системи, на яких є вода? На сьогодні не існує технології добування й транспортування великої кількості води чи льоду з поверхні цих тіл. З анонсуванням і запуском такої програми можна зачекати роки чи навіть десятиліття, аж поки інженери не знайдуть технічного вирішення цього завдання. Навіть якщо дати старт цій програмі зараз, то чому б не внести сум'яття, додавши до переліку небесних тіл і ті, на яких нема води, як от супутники Марса? Зробивши це, ви не завадили б мені розгадати ваші справжні задуми, проте складність завдання

зростала б за експонентою. Як такий знаний стратег міг забути про найпростіші обманні ходи? Але я розумію, що ваша ноша, — зтяжка.

Руйнівник підбадьорливо поклав руку Тейлорові на плече, й Тейлор знову відчув ці нотки співчуття ката до засудженого на страту. Цього разу його навіть наповнило відчуття вдячності за виявлену турботу.

— Не звинувачуйте себе. Ви зробили все, що від вас залежало, навіть більше. Ви залишитеся в історії. — Руйнівник випростався, його хворобливе бліде обличчя несподівано зарожевіло. Він простяг до Тейлора розкриті долоні: — Я скінчив, містере Тейлор, кличте своїх людей.

— Иди собі, — відповів Тейлор, не розплющуючи очей.

Коли Руйнівник уже відчинив двері, Тейлор все-таки не втримався й хрипко запитав:

— Припустимо, все, що ти зараз розповів, — правда. Що з цього?

Руйнівник обернувся:

— Абсолютно нічого, містере Тейлор. Господу байду-же, розгадав я ваш задум, чи ні.

* * *

Вислухавши розповідь Тейлора, Ло Цзі довго стояв мовчки.

Коли звичайна людина розмовляла з котримсь із цих обраних, вона завжди пам'ятала, що це Обернений і не варто сприймати його слова як щирю правду. Ці постійні обмеження й зауваги створювали комунікаційний бар'єр і заважали працювати продуктивно. Але під час спілкування двох Обернених між собою подібні застереження мали обидва, й це створювало додаткові бар'єри, число яких зростало у геометричній прогресії. Тож інформативність розмови зводилася до мінімуму, бо кожен співрозмовник приховував справжні значення слів і не виказував своїх думок стосовно предмету обговорення. Саме тому досі не було приватних комунікацій між Оберненими.

— І як ви оцінюєте проведений Руйнівником аналіз? — поцікавився Ло Цзі лише для того, щоби порушити неприємну мовчанку, сам розуміючи, яке безглузде це запитання.

— Він усе розгадав правильно, — відповів Тейлор.

Ло Цзі вагався: продовжувати розмову, чи не варто. Що він міг запитати й що почути у відповідь? Вони обидва — Обернені.

— Я не зношу, коли заглядають мені у вічі. У поглядах дітей читається захоплення, у людей середнього віку — шанобливість, у старших — любов. Їхні очі ніби промовляють: «Подивіться, ось Обернений, він працює. Лише Провидінню відомо, чим він заклопотаний. Погляньте, який він молодець, як гарно він приховує свої наміри. Хіба зможе ворог розгадати його справжні задуми? Він один здатний врятувати світ. Яка велична у нього стратегія». О-о о, подумати тільки, що за бовдури!

Ло Цзі вирішив, що не варто відповідати, й просто мовчки посміхнувся Тейлору.

Блідий Тейлор теж глянув на нього з посмішкою, а далі зайшовся істеричним сміхом:

— Ха-ха-ха-ха, ви зараз посміхаєтеся фірмовою посмішкою Оберненого! Один Обернений посміхається іншому! Ви так само думаєте, що я зараз працюю, що начепив маску й граю роль, і далі рятуючи світ! Ха-ха-ха-ха, як ми тільки втрапили в цю ідіотську халепу?!

— Містере Тейлор, це дивне замкнуте коло, з якого нам ніколи не вирватися. — Ло Цзі тихо зітхнув.

Тейлор раптово перестав істерично реготати.

— Ніколи не вирватися? Ні, докторе Ло Цзі, вихід є, він насправді існує. І я зараз тут, щоб розповісти про цей вихід.

— Вам треба відпочити, залишайтеся на кілька днів, — запропонував Ло Цзі.

— Так, мені треба відпочити, — повільно кивнув Тейлор. — Докторе, тільки ми можемо зрозуміти біль, який відчуває кожен з нас. Саме тому я й приїхав до вас. — Він

підняв очі й побачив, що сонце сіло й Едемський сад по-троху вкривають сутінки. — Це справді райська місцина. Можна мені погуляти берегом озера в самоті?

— Ви вільні робити тут усе, що вам заманеться. Відпочивайте, а згодом я вас покличу до столу.

По тому, як Тейлор відійшов у бік озера, Ло Цзі сів і глибоко замислився.

Останні п'ять років він плив морем щастя, особливо після народження донечки, яка змусила його забути про все, що коїться у великому світі. Любов дружини й дитини кожної окремо й обох разом надихала й п'янила його. У тихій, спокійній родинній ізоляції він щодалі глибше поринав у ілюзію: зовнішній світ існує як сукупність елементарних часток, за квантовими законами — реальністю він стає лише після появи спостерігача.

Але нині мерзений зовнішній світ раптово знову ви-гулькнув у його Едемському саду, добряче налякав і збив з пантелику. Більше несила було думати про щось інше, й думки знову повернулися до Тейлора. Його останні слова досі звучали у вухах, і Ло Цзі раз за разом подумки повторював це запитання: як Обернений зможе розірвати зачароване коло? Чим розімкнути міцні, мов крицеві кайдани, обмеження логічного мислення й висловлення думок? Ло Цзі раптово здригнувся, роззирнувся навсібіч, але озеро вже сховала пільма, й Тейлора ніде не було видно.

Ло Цзі скочив і побіг до озера. Подумав був голосно закричати, але боявся налякати Чжуан Янь із дитиною. Він чимдуж мчав до озера, але чув лише власні кроки в тиші й темряві. Раптом у розмірений темп його бігу вклинився тихий звук.

Звук пострілу долетів від озера.

Ло Цзі повернувся до будинку пізно, коли дитина вже спала. Чжуан Янь пошепки запитала:

— Містер Тейлор поїхав?

— Так, він поїхав, — стомлено відповів Ло Цзі.

— Здається, йому зовсім непереливки. Куди важче, ніж тобі.

— Так. Це тому, що він обрав складніший шлях... Янь, ти останнім часом дивилася телевизор?

— Ні, не дивилися... — Чжуан Янь не продовжила, та Ло Цзі знав, що вона хотіла сказати: «Навколишній світ що не день стає огиднішим, і прірва між нашим світом і великим світом людей лише глибшає». І це вочевидь її турбувало. — Скажи, наше життя тут справді є частиною плану Оберненого? — так само щиро запитала вона, дивлячись Ло Цзі у вічі.

— Звичайно, а звідки подібні сумніви?

— Хіба ми можемо бути щасливі, коли цілий рід людський такий нещасний?

— Кохана, пам'ятаєш, що твоє завдання — бути щасливою, навіть якщо всі довкола нещасливі? Після народження дитини твоє щастя примножилося, і якщо ти залишатимешся щасливою, шанси на успіх плану Оберненого зростатимуть.

Чжуан Янь мовчки дивилася на Ло Цзі. Навички мімічної мови, яку вони вигадали п'ять років тому перед «Моною Лізою», за цей час значно вдосконалилися, й Ло Цзі багато чого прочитував у очах і серці дружини. Ось і тепер він без проблем зрозумів несказане:

Як я можу в це повірити?

Ло Цзі надовго замислився, а потім відповів:

— Янь, усе свого часу спіткає кінець: настане день, коли згасне Сонце, й день, коли зникне Всесвіт. Чому ти думаєш, що людство має існувати вічно? Я казав тобі, що параноїдальні ідеї зараз ширяться світом: безглуздо марити перемогою в давно програній війні. Через три-соляріанську кризу ти маєш можливість змінити стиль мислення й не тільки позбутися страху та невпевненості, породжених нею, але й того, що досі ятрило тобі душу. Просто насолоджуйся життям ці чотириста з гаком років, а якщо ми ще не станемо до зброї в Битві Судного дня,

то й усі п'ятсот. Це не так мало, як здається, — людство за такий проміжок часу пройшло від епохи Ренесансу до Інформаційної ери. Ми можемо встигнути за цей тривалий час підготувати й влаштувати на Землі небачене раніше безтурботне й радісне існування для всіх людей. П'ять ідеальних, райських століть без потреби думати про далеку перспективу, прогнозувати майбутнє! Єдиною відповідальністю кожного буде лише насолода життям. Подумай, які це будуть золоті часи...

Розпалений власною промовою, Ло Цзі так захопився, що втратив контроль над собою. Постійно наголошуючи, що досягнення щастя для дружини й дитини є частиною плану і її відповідальністю, він силкувався повернути Чжуан Янь відчуття балансу, спокою та гармонії далеко від буремного зовнішнього світу. Але зараз обмовився й несвідомо сказав правду. Досі ніколи не міг витримати чистого погляду її очей: щоразу, коли вона ставила незручне питання, волів не дивитися на неї. Й ось тепер, через усе те, що сталося з Тейлором, він проговорився.

— Те... що ти сказав, це через твій план Оберненого? — запитала Чжуан Янь.

— Так, звісно, — спробував він виправити ситуацію.

Але очі Чжуан Янь бачили інше:

Я думаю, що це твоє справжнє прагнення.

* * *

*89-ті слухання Проекту «Обернені до стіни»,
Рада Оборони Землі при ООН*

Після початку слухань Голова РОЗ звернувся з вимогою обов'язкової присутності всіх Обернених під час наступного зібрання. Відмова від участі не могла більше розглядатись як частина плану Оберненого, тому що за умовою проекту наглядова функція РОЗ вийшла за межі стратегічного задуму будь-кого з Обернених. Цю пропозицію одностайно підтримали всі постійні члени. Зважаючи на появу першого Руйнівника й самогубство Тейлора, інші

двоє Обернених, присутні на слуханнях, добре зрозуміли прихований сенс слів Голови РОЗ.

Першим про успіхи власного проекту доповідав Гайнс, і з його виступу випливало, що втілення розробленого ним стратегічного плану, базованого на нейрофізіологічних дослідженнях мозку, перебуває на початковому етапі. Але він детально описав концепт пристрою, вкрай необхідного для проведення подальших досліджень, — інтерпретаційного нейронного сканера. Принцип роботи пристрою базується на технологіях комп'ютерної та магнітно-резонансної томографії, але сканування всіх ділянок мозку здійснюватиметься одночасно в режимі онлайн із кроком у один нейрон і високою роздільною здатністю. Це дасть можливість миттєво побачити кожну клітину, синапс і нейрон головного мозку, що утворить кілька мільйонів чітких «зрізів», а потім за допомогою комп'ютерної обробки отримати цифрову модель людського мозку. Найбільшою технічною проблемою створення подібного сканера є необхідність отримання кожного «зрізу» з частотою 24 кадри на секунду для побудови динамічної цифрової моделі мозку, яку можна перенести в комп'ютер для створення моделі з роздільною здатністю в один нейрон. За таких умов розумова діяльність і процес формування думок у мозку можуть бути досконало вивчені й відтворені з використанням усіх нейронів уже на цифровій моделі в комп'ютері.

У наступному виступі Рей Діас доповідав про поступ у реалізації свого стратегічного плану: після п'ятирічних досліджень розробка математичної моделі зорі, еквівалентної надпотужній ядерній бомбі, добігала кінця й зараз увійшла в стадію фінальної перевірки і тестування всієї моделі загалом.

Після цього Науково-консультативна група при РОЗ представила техніко-економічне обґрунтування подальшої реалізації планів обох присутніх Обернених.

Стосовно створення інтерпретаційного нейронного сканера Гайнса Науково-консультативна група не бачи-

ла перешкод з боку необхідних теоретичних знань, але технічний аспект реалізації плану Оберненого значно перевищував можливості вчених на даний час. Технологічний розрив між наявним томографом та ідеєю запропонованого інтерпретаційного нейронного сканера був чи не більшим за відмінності між чорно-білими камерами, що працювали з плівкою, і сучасними камерами формату FULL HD. Головною перешкодою стала швидкість обробки даних, адже відтворення людського мозку у вигляді цифрової моделі з роздільною здатністю в один нейрон — надскладне завдання, що потребує роботи з величезним масивом інформації. А рівень потужності сучасних комп'ютерів і близько не відповідає мінімальним потребам подібних досліджень.

Під час обговорення математичної моделі зорі-бомби Рея Діаса з'ясувалося, що його проект зіштовхнеться з тією самою проблемою, що й у Гайнса, — недостатньою обчислювальною потужністю комп'ютерів. Науково-консультативна група підготувала звіт, у якому стверджувалося, що після закінчення розробки моделі тривалість стадії перевірки, за умови використання сучасних обмежених обчислювальних потужностей, зробить її застосування взагалі неможливим: найпотужніший наявний комп'ютер потребуватиме 20-ти років для моделювання однієї сотієї секунди термоядерної реакції, а знадобиться безліч таких перевірок.

Головний фахівець з комп'ютерних технологій Науково-консультативної групи висловив припущення:

— Розвиток комп'ютерних технологій, заснованих на традиційних мікросхемах і архітектурі фон Неймана, добігає логічного завершення — невдовзі Закон Мура* втратить актуальність. Звичайно, нам поки що до снаги

* *Прим. перекл.* Емпіричне спостереження, зроблене Гордоном Муром — одним із засновників компанії Intel, згідно з яким кількість транзисторів, що розміщуються на кристалі інтегральної схеми, подвоюється кожні 24 місяці.

вичавити кілька останніх крапель соку з електроніки й комп'ютерних технологій. Ми вважаємо, що навіть з нинішньою проблемою сповільнення приросту обчислювальної потужності — для реалізації цих двох проєктів нам може вистачити наявних суперкомп'ютерів. Але для цього нам потрібен час — за оптимістичними оцінками від двадцяти до тридцяти років. Успішна реалізація цих проєктів потребуватиме акумулювання всіх наявних людських ресурсів і зусиль, а подальше просування майже неможливе. Позаяк проривів у фундаментальних дослідженнях з фізики не варто очікувати через блокування софонами, найперспективніше наступне покоління квантових комп'ютерів навряд побачить світ.

— Ми вже вперлися в стіну, зведену софонами на шляху розвитку людської науки, — резюмував Голова.

— Тоді нам більше нема чим займатися наступні двадцять років, — відповів Гайнс.

— Двадцять років — це ще за оптимістичними прогнозами. Як учений, ви маєте знати, з якими труднощами стикаються ті, хто працює на передньому краї науки.

— Тоді нам не залишається нічого іншого, як скористатися гібернацією, допоки не з'являться комп'ютери з відповідною потужністю, — сказав Рей Діас.

— Я також планував зануритися в гібернацію, — погодився Гайнс.

— Якщо рішення остаточне, я прошу обох Обернених переказати вітання моему наступнику через двадцять років, — відповів Голова з усмішкою.

Атмосфера слухань відразу розрядилася: двоє з Обернених вирішили скористатися гібернацією і це покращило настрій присутнім. Поява першого Руйнівника й самогубство Оберненого завдали неабиякого удару престижу всього проєкту. Смерть Тейлора стала непоправною втраченою. Якби він не наклав на себе руки, точність припущень Руйнівника щодо справжнього задуму плану «рою москітів» назавжди залишилася б таємницею. Своєю смертю

Тейлор остаточно розвіяв будь-які сумніви з приводу цього жахливого задуму. Ціною власного життя він вирвався із зачарованого кола, але підігрів протестні настрої міжнародного товариства щодо проекту «Обернені до стіни». Сформувалася публічна думка про необхідність подальшого обмеження повноважень Обернених. Проте сама сутність проекту вимагала майже цілковитої свободи в прийнятті цими людьми рішень, і будь-яке обмеження їхніх повноважень ставило під загрозу успішність усього плану.

Реалізація проекту «Обернені до стіни» потребувала абсолютно нової ідеології, з якою людське суспільство не стикалося впродовж усієї історії, тож звикати й адаптуватися до нових умов можна було тільки поступово. Гібернація двох Обернених безумовно забезпечувала такий перехідний період.

Кілька днів потому в таємному підземному бункері Гайнс і Рей Діас лягли в гібернацію.

* * *

Ло Цзі наснився лиховісний сон: він блукав нескінченними залами Лувру. Відколи він жив тут, не бачив жодних сновидінь — невимовне щастя останніх п'яти років позбавляло необхідності повертатися в щасливі мрії з минулого. Та в цьому сні він блукав сам, відчуваючи самотність, від якої за останні п'ять років і згадки не лишилося, й чув тільки відлуння власних кроків у залах гігантського палацу. Кожен крок і кожен його звук, здавалося, відривали й відносили частку душі, тож він не смів ступнути ще один, зайвий, раз. Нарешті опинився біля «Мони Лізи», але вона більше не посміхалася; таємнича посмішка зникла, а вираз очей змінився на жалісливий і співчутливий. Коли стихло відлуння кроків, він почув плюскотіння фонтану надворі. Звук щодалі наростав, аж поки Ло Цзі не прокинувся. Хлюпотіння води переслідувало і в яві — надворі дощило. Він повернувся, аби взяти кохану за руку, але зрозумів, що сон перетворився на реальність.

Чжуан Янь зникла.

Ло Цзі зірвався на рівні й побіг у дитячу кімнату, залиту м'яким світлом, — дитини теж не було. На маленькому акуратно заправленому ліжечку лежала їхня з Чжуан Янь улюблена картина. Майже порожнє полотно, здаля — ніби чистий аркуш. Зблизька можна було розгледіти невисокі зарості очерету в лівому нижньому куті, а в правому верхньому — гуску, що збирається злетіти. Посеред білої порожнечі, як завжди, тулилися одне до одного дві крихітні людські постаті, але зараз під ними з'явився свіжий рядок тексту: «Коханий, ми чекатимемо на тебе Судного дня».

«Рано чи пізно це мало статися. Не могло це життя, схоже на казку чи сон, тривати вічно. Усе колись має свій кінець. Не бійся, ти знаєш, що робити...» — сказав Ло Цзі сам собі, але все одно відчув квалість у всьому тілі. Він узяв картину й на ватяних ногах побрів у вітальню. Здавалося, що він не йде, а пливе.

Вітальня виявилася порожньою, позбавленою життя, хіба що жар у коминку ще світився червоним. Здавалося, все довкола скуте кригою, що поволі тане. Дощ не вшухав. Такого само дощового вечора п'ять років тому Вона з'явилася в його житті, виринувши з мрії. Зараз дружина туди повернулася й забрала його дитину.

Ло Цзі схопив телефон, щоб викликати Кента, але почув звук легких кроків біля дверей. І хоча кроки, без сумніву, були жіночими, йшла не Чжуан Янь. Але він все-таки кинув слухавку й рвучко відчинив двері.

На ганку стояла струнка жінка, й хоча її було видно тільки як силует на тлі стіни нічного дощу, Ло Цзі відразу впізнав.

— Вітання, докторе Ло, — сказала Генеральний секретар Заїр.

— Доброї ночі... Де мої дружина з дитиною?

— Чекають на вас Судного дня, — відповіла Заїр написом з картини.

— Але чому?

— Така Резолюція РОЗ, ухвалена з метою змусити вас як одного з Обернених взятися за розум і повернутися до роботи з усією відповідальністю. Також хочу вас запевнити, що діти переносять гібернацію значно легше, ніж дорослі, тож дана процедура не завдасть жодної шкоди вашій дочці.

— Ви насмілилися викрасти їх — це кримінальний злочин!

— Нікого ми не викрадали.

Прихований зміст останньої фрази Заїр викликав у Ло Цзі посилене серцебиття. Щоб якомога довше не повертатися до суворой реальності, він спробував змінити тему розмови.

— Я казав, що це частина плану!

— Після детального вивчення всіх обставин РОЗ дійшла висновку, що це не так. Тому й було ухвалене це рішення, яке змусить вас працювати, а не клеїти дурня.

— Навіть якщо це не викрадення, ви все одно забрали мою дитину, не маючи на це моєї згоди. Це також протизаконно! — Ло Цзі раптом усвідомив, хто вони — оці «ви», й серце знову закалатало в грудях; він безсило сперся на колону.

— Так, але нам довелося розширити межі припустимого. Не забувайте, докторе Ло, що виділення всіх тих гігантських ресурсів, які ви можете залучити для реалізації власного плану, також поза рамками звичних людських законів і норм, тому й ООН під час нинішньої кризи також може трохи порушувати узвичаєні правові норми.

— Ви й досі Генеральний секретар ООН?

— Так.

— Вас переобрали на новий термін?

— Так.

Ло Цзі знову намагався змінити тему розмови, щоб і далі залишатися осторонь жорстокої реальності, але не зміг. «Як я зможу без них? Як мені бути без них...» — знову й знову запитував він у себе. Нарешті вимовив це

вголос і сповз колоною донизу. Довкола все вирувало, руйнувалося перетворювалося на магму, але цього разу гарячу й бурхливу, яка затоплювала йому серце.

— Вони з вами, докторе Ло, й нікуди від вас не поділися, просто живі й неушкоджені чекають у майбутньому. Ви завжди були спокійною, врівноваженою людиною, а зараз маєте продемонструвати дива витримки — заради них, заради всього людства, — Заїр глянула на Ло Цзі, який досі сидів на кам'яних плитах біля колони.

Цієї миті порив вітру заніс на ганок дощові краплі. Прохолода й логіка Заїр трохи остудили жар у серці Ло Цзі.

— Ви від початку це планували, чи не так? — запитав він.

— Так, але це рішення мало бути виконане лише за відсутності вибору.

— То вона справді була... лише дівчиною, яка спеціалізувалася на класичному живописі?

— Так.

— Випускницею Центральної академії образотворчого мистецтва?

— Так.

— То вона...

— Була саме тією дівчиною, якою ви її собі уявляли. Усе, що ви знали про неї, правда. Усе, що робило її нею — минуле, родина, вдача, думки, вподобання — все було справжнім.

— То ви стверджуєте, що вона справді була собою?

— Так. Чи ви вважаєте, що ваша дружина могла вас дурити всі ці п'ять років? Вона й була тихою та чистою, ніби янгол, не намагалася нікого вдавати з себе й щиро-сердно любила; її любов до вас була справжнім, глибоким почуттям.

— Тоді як вона могла так жорстоко вчинити? За п'ять років не виказати себе нічим: ні поглядом, ні жестом, ані словом!

— Чому ви так упевнені, що вона жодним чином не виявляла своїх думок і почуттів? З тієї першої дощової ночі вашого знайомства п'ять років тому її серце було оповите смутком, і вона цього не приховувала. Цей смуток лився з неї всі ці п'ять років, її меланхолія постійно бриніла музичним тлом. Дивно, як ви цього не помічали.

Тепер в очах у Ло Цзі проясніло. Коли він уперше її побачив, відчув, як у серці заграли найпотаємніші струни, і йому здалося, що весь довколишній світ становить загрозу для неї, тож присвятити своє життя її захистові видавалося єдиним правильним рішенням. Але тепер він розумів, що в її чистих, прекрасних очах відбивався не страх, а тихий смуток, що ніби відблиски полум'я в коминку, грав на її вродливому обличчі. Це відчуття справді скидалося на сприйняття музичного тла, яке стиха, але невпинно проникало в його підсвідомість, затагуючи в безодню любові.

— Я не зможу їх відшукати, так?

— Ні. Я вже казала, що така резолюція РОЗ.

— Тоді я піду за ними в Судний день.

— Як забажаєте.

Ло Цзі був упевнений, що отримає відмову, але, як і того разу, коли він забажав уперше зректися посади Оберненого, позитивна відповідь Заїр пролунала майже миттєво. Він був упевнений, що за швидкою згодою криється щось інше, тому запитав:

— Із цим будуть якісь проблеми?

— Ні, зовсім ні, справді, — запевнила Заїр. — Вам же добре відомо, що зі старту плану «Обернені до стіни» в міжнародному товаристві раз по раз лунали голоси незгодних. Ба більше, різні країни віддавали перевагу комусь одному з Обернених і всіляко підтримували його, тож охочих позбутися вас на сьогодні точно не бракуватиме. Після появи першого Руйнівника й провалу проекту Тейлора, чисельність опозиції зросла, й жодна сторона не має значної переваги — ситуація патова. І якщо ви

приймете рішення лягти в гібернацію до Судного дня, це може виявитися компромісом, який вдовольнить обидві протиборчі сторони. Але ж, докторе Ло, ви справді хочете так вчинити, поки все людство бореться за виживання?

— Ви, політики, обожнюєте жонглювати фразами про долю людства, але я не бачу єдиного людства, я бачу лише окремі людські особистості. Я — звичайнісінька людина, яка не може й не посміє взяти на себе відповідальність за виживання всього людства. Все, що я можу, — сподіватися провести своє життя, як сам хочу.

— Що ж, гаразд, однак пам'ятайте, що й Чжуан Янь, і ваша донька — такі самі окремі людські особистості. Чи не відчуваєте ви відповідальності за їхню долю? Хоча вчинок Чжуан Янь і міг вас розлютити, ваша любов до них із дитиною нікуди не зникла. Відтоді, як за допомогою телескопа «Габбл II» вторгнення Трисоляриса було остаточно підтверджене, ми з упевненістю знаємо лише одне: людство боротиметься до кінця, переможного чи ні. І коли ваша кохана з дитиною за чотири століття повернуться до життя, наступного дня на них чекатиме Битва Судного дня. До того часу ви втратите статус Оберненого й уже не будете в змозі їх захистити. І ви всі разом станете свідками остаточної руйнації нашого світу й знищення всього людського; вам залишаться муки пекельного вогню. Ви цього прагнете? Такої долі ви бажаєте вашій коханій із дитиною?

Ло Цзі не спромігся на слово, щоб відповісти.

— Якщо вам не до снаги думати про щось глобальне, просто уявляйте собі день Битви Судного дня за чотири століття й того, що побачать ваші рідні, коли ви знову зустрінетеся. Що за людина постане перед ними? Чоловік, який покинув напризволяще свою кохану разом із усім людством і пальцем не поворухнув, аби врятувати всіх дітей Землі? Навіть власної дитини не пожалів? Вам не забракне хоробрості, щоб глянути їм у вічі?

Ло Цзі похилив голову, мовчки слухаючи звуки нічного дощу, який дріботів краплями по траві на галявині

біля озера. Шум дощу нагадував незчисленні благання допомоги, що долинали з інших часів і просторів.

— Ви справді вважаєте, що мені до снаги відвернути все це? — запитав Ло Цзі й підняв очі.

— А чом би не спробувати? Серед усіх Обернених ви — найперспективніший. Я сьогодні приїхала, щоб сказати це вам.

— Чому ви так вирішили?

— Тому, що ви єдиний із усього людства, кого Трисолярис прагне вбити.

Ло Цзі знову прихилився до колони та з подивом втупився в обличчя Заїр. Не міг збагнути, про що йдеться, хоча й намагався пригадати щось подібне зі свого життя.

— Та автомобільна аварія, в якій загинула ваша дівчина, не була випадковістю. І загинути мали ви, а не вона.

— Але це точно було випадковістю: просто зіштовхнулися дві автівки, водій третьої намагався уникнути зіткнення, тому й викрутив кермо.

— Вони розробляли цей сценарій досить довго, щоб усе мало вигляд нещасного випадку.

— Але тоді я був простою людиною без охорони. Й убивство не становило жодних труднощів. Навіщо вигадувати щось аж таке складне?

— Щоб усі навколо вважали це простим нещасним випадком і не шукали жодних прихованих мотивів. Того дня в місті сталася 51 дорожньо-транспортна пригода з п'ятьма смертельними випадками. Але наші агенти, заслані до лав ОЗТ, повідомляли: цей замах ретельно планувався й виконувався силами членів організації. Найбільше шокувало те, що вказівка щодо вбивства надійшла безпосередньо з Трисоляриса. Її передали Евансу за допомогою софонів. Це був єдиний подібний наказ за весь час їхнього спілкування.

— Мене? Трисолярис замовив мене?! Але чому? — Ло Цзі знову почувався зле.

— Я цього не знаю, й ніхто не знає. Еванс, можливо, знав, але він мертвий. Та саме він наказав замаскувати ваше вбивство під нещасний випадок, щоб не повертати до нього зайвої уваги. Це доводить вашу значущість у майбутньому.

— Значущість? — Ло Цзі посміхнувся, похитав головою. — Погляньте на мене: чи схожий я на людину, наділену певним надзвичайним даром чи здібностями?

— Немає у вас жодних суперздібностей, навіть і не думайте про це, щоб не зайти в глухий кут! — Заїр підняла руку для підсилення своїх слів. — Ми проводили спеціальні дослідження й моніторили вашу особистість, тож упевнені, що й натяку на особливі здібності, звісно, в межах відомих на сьогодні законів природи чи техніки, ви не маєте. Як слушно ви зауважили: «Я — звичайнісінька людина». Ви не відбулись як серйозний учений, щоб ваші відкриття становили певну загрозу. Немає у вас нічого екстраординарного; принаймні ми цього не знайшли. А вимога Еванса обставити все як нещасний випадок, не повертаючи надмірної уваги, також опосередковано доводить, що якесь ваше вміння чи знання цілком може бути перейняте кимось іншим.

— Чому ви раніше мені цього не розповідали?

— Побоявалася, що зайва обізнаність може вплинути на це невідоме знання чи вміння. У вашому випадку забагато невідомих у рівнянні, тому ми вирішили залишити все, як є.

— Я мав плани щодо вивченням космічної соціології, адже... — цієї миті його зупинив кволий внутрішній голос, не чутий раніше: «Пам'ятай, ти — Обернений!». Навіть здалося, що він виразно чує дзижчання софонів, які нишпорять, кружляючи довкола, й побачив кілька блискучих плям, віддзеркалених їхньою поверхнею. Уперше в житті Ло Цзі вчинив так, як личить Оберненому: вчасно прикусив язика, проковтнув зайве і наївно поцікавився: — Це має якесь значення?

— Навряд, — похитала головою Заїр. — Нам відомо, що це лише запропонована вам тема дослідження, яке ви так і не спромоглися розпочати, не кажучи вже про певний результат. Та навіть якщо знову візьметесь до цього, ми не очікуватимемо від вас більш значущих результатів, ніж від будь-яких інших вчених.

— Чому так?

— Докторе Ло Цзі, ми зараз розмовляємо, як ніколи, відверто. Я вже казала, що ви — вчений-невдаха. Ви займаєтеся науковою роботою не тому, що хочете здійснити відкриття або винахід, відчуваєте відповідальність перед людством або просто прагнете слави мирської, а лише для того, аби заробляти на прожиття.

— І що в цьому поганого?

— Та, в принципі, нічого. Але у вашій поведінці є багато несумісного з іменем серйозного вченого: ваші дослідження були надто прагматичними й мали суто утилітарне застосування; ви часто вдавалися до спекуляцій і публікацій не перевірених фактів, аби отримати додаткові гранти для досліджень, частину яких успішно привласнювали й розтринькували. За вдачею ви цинічна, безвідповідальна людина, яка з презирством ставиться до прагнень справжнього вченого... Ні для кого не таємниця, що вас нітрохи не обходить доля людства.

— Тому ви вирішили шантажувати мене у наймерзніший спосіб... Ви ж і раніше зневажали мене, зізнайтеся.

— За звичайних обставин ви ніколи не отримали б такого відповідального завдання. Але є одна деталь, що змушує нас ризикувати, — Трисолярис вас боїться. Станьте сам собі Руйнівником і дізнайтеся, чому.

Заїр відвернулася, зійшла з ганку під дощ і сіла в автомобіль, що чекав на неї. Авто швидко рушило й невдовзі розтануло в дощовій пелені.

Ло Цзі так і сидів під колоною. Він втратив лік часу. Зрештою дощ припинився; посилювся вітер і прогнав важкі темні хмари з нічного неба. Щойно засніжені вер-

шини гір в яскравому світлі місяця виринули з-за хмар, світ довкола знову став сріблястим. Перш ніж увійти в дім, Ло Цзі кинув останній погляд на переливчастий Едемський сад і від усього серця подумки покликав рідних: «Любі мої, чекайте на мене на порозі останнього дня людства».

* * *

У затінку гігантського космольота «Високий рубіж» Чжан Бейхай намагався осягнути його велетенські розміри й мимоволі згадав такий само циклопічний, але давно утилізований авіаносець «Тан». Подумав навіть, чи не стали кілька листів крицевої обшивки з «Тана» частиною корпусу «Високого рубежа»? Після більш ніж тридцяти опіків через перехід із космічного простору в щільні шари атмосфери на його об'ємному череві залишилися численні сліди барви стиглої шовковиці, і це надавало йому ще більше схожості з нефарбованим корпусом «Тана», який Чжан Бейхай бачив на верфі. Лише два прискорювачі циліндричної форми, підвішені під крилами, здавалися зовсім новими. Це нагадувало про усталену практику оновлення старовинних будівель у Європі: відреставрована частина завжди помітно контрастує за кольором з усією спорудою, і відвідувачам легко впізнати новобудову. Справді, якщо зняти ці прискорювачі, «Високий рубіж» стане тим самим неоковирним старим вантажним літаком-трудівником.

Але космоліт був не надто давньою розробкою і вважався одним із небагатьох проривів у аерокосмічній галузі за останні п'ять років. Та він цілком міг виявитися представником останнього покоління космічних апаратів із двигунами, що працюють на хімічному паливі. Концепт космольота запропонували ще в минулому столітті; він мав прийти на зміну спейс-шатлам — стартувати міг зі звичайної злітно-посадкової смуги аеропорту, підійматися до меж атмосфери, як і кожен літак, а далі запускати

ракетний двигун і виходити в космічний простір. «Високий рубіж» був четвертим апаратом, поставленим на крило; багато подібних космольотів ще тільки збирали, аби в недалекій перспективі реалізувати проект будівництва космічного ліфта.

— Я гадав, нам за життя не судилося побувати в космосі, — звернувся Чжан Бейхай до генерала Чана Вейси, який приїхав провести його. Він та ще двадцять офіцерів Космічних сил, які представляли всі три Інститути стратегічних досліджень, вирушали до МКС на борту «Високого рубежа».

— А є в нас офіцери флоту, які жодного разу не виходили в море? — у відповідь посміхнувся Чан Вейси.

— Звісно, багато хто мріє про таку долю, але я не з цього племені.

— Бейхаю, не забувайте, що досі не всі астронавти служать у Військово-повітряних силах, тож ви будете першими з особового складу Космічних сил, хто полетить у космос.

— На жаль, у цьому польоті в нас нема певної конкретної місії.

— Найголовніше завдання — придбати досвід. Розробники стратегії військових дій у космосі мають на собі відчуття, що таке космос. Про напрацювання таких практичних навичок до появи космольотів не могло бути й мови — запуск одного астронавта коштував десятки мільйонів. Тепер це значно дешевше. У майбутньому плануємо постійно запускати наших стратегів; зрештою, ми ж Космічні сили. Нині просто носимо воду в решеті, а це неприпустимо.

Цієї миті пролунала команда екіпажу зайняти місця, й офіцери почали сходити трапом на борт корабля. Усі були в звичному однострої, а не в скафандрах, ніби зібралися подорожувати літаком звичайної авіакомпанії. Це також свідчило про певний поступ: політ у космос нині вже не дивина. За зовнішнім виглядом пасажирів

Чжан Бейхай відзначив, що на борт космольота зійшли не лише співробітники різних відділів, а й люди, які взагалі не мали жодного відношення до Космічних сил.

— О, ще дещо важливе, — Чан Вейси зупинив Чжана Бейхая, який уже встиг підхопити свої речі. — Центральна військова комісія вивчила наш рапорт щодо відрядження у майбутнє підкріплення з офіцерів Політичного департаменту. Вище керівництво вважає такі дії передчасними.

Бейхай примружився, ніби від яскравого сонця, хоча вони стояли в затінку космольота.

— Командувачу, я переконаний, що всі чотири століття, які нам залишилися, мають розглядатися нами як єдине ціле, як безперервний процес. Ми вже зараз маємо визначити, що є невідкладним, головним сьогодні, а що — за чотириста років... Запевняю: в офіційній обстановці нічого подібного ніколи не скажу — розумію, що керівництво підходить до проблеми комплексно.

— Керівництво безумовно схвалює вашу далекоглядну стратегію і висловлює подяку за активну позицію. Відповідь на пропозицію містить спеціальну вказівку: сама ідея підкріплення на майбутнє не відхиляється. Її розглядатимуть у подальшому, вноситимуть певні корективи, але станом на сьогодні визнають передчасною. Якщо бажаєте почути мою думку з цього приводу, то ось вона: маємо зачекати залучення кваліфікованіших кадрів для зменшення робочого навантаження на особовий склад політичного управління.

— Командувачу, ви не гірше за мене знаєте базові вимоги до офіцера Політичного управління Космічних сил, аби вважати його «кваліфікованим». Навіть нині знайти таку людину дедалі складніше, тож не варто розраховувати на поліпшення ситуації в майбутньому.

— Мусимо навчитися прогнозувати майбутні події. Якщо стануться прориви в дослідженнях двох ключових технологій першої фази — космічного ліфта й керованого

ядерного синтезу (а ми ще можемо побачити їх за життя) — ситуація поліпшиться... Що ж, вам час іти.

Чжан Бейхай взяв під козирок, повернувся й почав сходити трапом у космоліт. У салоні відразу зауважив, що внутрішнє обладнання не надто відрізняється від звичного для пасажирських літаків. Хіба що крісла ширші й більша відстань між ними, адже проектували їх для польотів у скафандрах. Коли проводилися найперші старти космольота, команда астронавтів на зльоті мала бути в скафандрах — на той випадок, якщо раптом відмовить техніка. Нині така потреба відпала.

Чжан Бейхай розташувався в кріслі біля ілюмінатора, й негайно біля нього вмовстився якийсь цивільний. Це Бейхай виснував з його одягу та зовнішності. Він просто кивнув тому чоловікові й заходився вивчати хитромудру систему пасків безпеки.

Без зворотного відліку «Високий рубіж» запустив звичайні авіаційні двигуни й почав вирулювати на злітну смугу. Він надто багато важив, тож розганявся значно довше, ніж звичайний літак, але зрештою зміг важко відірватися від землі.

— Це тридцять восьмий за ліком політ космольота «Високий рубіж». Політ у атмосфері триватиме приблизно тридцять хвилин. Просимо не розстібати пасків безпеки, — прозвучало з динаміків.

Споглядаючи в ілюмінаторі Землю, що віддалялася, Чжан Бейхай подумки повертався до давно минулих днів. Як майбутній командир корабля авіаносного з'єднання він пройшов також повний курс пілота морської авіації й успішно склав іспити, щоб отримати кваліфікацію пілота винищувача третього рівня допуску. У своєму першому польоті, побачивши щойно залишену землю, несподівано для себе зрозумів, що небесна блакить йому більше до вподоби, ніж безодня океану. Тепер же він прагнув безодні космосу за межами небесної височини. Йому судилося літати надто високо й далеко.

— Зліт космольота не надто відрізняється від зльоту літаків цивільної авіації, чи не так?

Чжан Бейхай повернув голову до свого сусіда й тільки тепер упізнав його.

— Ви ж доктор Дін Ї? Я багато про вас чув!

— Зараз буде трохи некомфортно, — Дін Ї вів далі, ніби й не чув шанобливого звернення Чжана Бейхая. — Під час першого польоту я на момент виходу з атмосфери не зняв окулярів, і їх дужки вп'ялися мені в перенісся. Ніби цеглина мене причавила. Вдруге я їх зняв, а коли настала невагомість, вони полетіли собі геть, тож потім мені й моїм помічникам довелося добряче попрацювати, перш ніж ми відшукати їх у повітряному фільтрі, в хвості салону.

— Вперше ви літали на спейс-шатлі? Зважаючи на телевізійну картинку, це не надто приємна подорож, — із усмішкою відповів Чжан Бейхай.

— Е ні, я говорю про космоліт. Якщо рахувати й польоти на спейс-шатлі, то це моя четверта космічна подорож. Але тоді в мене відняли окуляри ще до старту.

— Що ви цього разу робитимете на МКС? Вас щойно призначили куратором проекту керованого ядерного синтезу. Це, якщо не помиляюся, третя група досліджень?

У межах проекту вивчення керованого ядерного синтезу були створені чотири дослідницькі групи, кожна з яких вела дослідження певного напрямку.

Не розстібаючи пaskів безпеки, Дін Ї підняв палець і тицьнув ним у Чжана Бейхая:

— І що — коли я займаюся вивченням ядерного синтезу, то до космосу мені зась? Ви повторюєте мантри тих людей на землі. Наше головне завдання — створювати двигуни для космічних кораблів. Але на сьогодні в аерокосмічному секторі лобіюється виробництво ракетних хімічних двигунів. А ми, на думку цих виробників, маємо зосередитися на запуску проектів керованого ядерного

синтезу на землі й не потикатися в космос з метою оснащення кораблів Космічних сил.

— Докторе Дін, я цілком поділяю вашу думку з цього приводу, — запевнив його Чжан Бейхай, послабив паски безпеки й нахилився до співрозмовника. — Виконання Космічними силами польотів для реалізації поставлених завдань не може базуватися на технологіях реактивних двигунів. Навіть технологія космічного ліфта значно відрізняється від тих, що нині застосовуються в аерокосмічній галузі. На сьогодні в цій царині перебільшується авторитет застарілих технологій. Давні переконання надто закорінені в свідомості співробітників галузі й експертів, тож стали практично непохитними. Якщо ситуацію не змінити — це не призведе ні до чого доброго.

— Ну, вони хоча б за п'ять років створили ось це, — Дін ї обвів поглядом салон космольота. — Це їм забезпечило політичний капітал у боротьбі з конкурентами.

Цієї миті в салоні знов ожили динаміки:

— Будь ласка, зверніть увагу: ми зараз наближаємося до позначки 20 тисяч метрів. Остання фаза польоту проходитиме в розріджених шарах атмосфери. Можливі раптові провали й короткочасний стан невагомості. Прохання зберігати спокій і залишати паски безпеки застібнутими.

— Але наша подорож до МКС не має нічого спільного з проектом керованого ядерного синтезу. Постає потреба демонтажу надзвичайно потужних пасток для вловлювання космічного випромінювання, а ці пастки дуже дорого коштують, — пояснив Дін Ї.

— То проект вивчення фізики високих енергій у космосі згорнутий? — запитав Чжан Бейхай, знову тугіше затягуючи паски.

— Саме так. Нарешті зрозуміли, що зусилля, докладені заради успіху в майбутньому, цілком марні. І це в певному сенсі можна вважати перемогою.

— Тож софони домоглися свого?

— О, звісно. У людства замале теоретичне підґрунтя для інших думок: класична фізика, квантова механіка й теорія струн, яка, загалом, щойно зародилася. І лише Небу відомо, до яких проєктів ми спроможемося все це застосувати.

«Високий рубіж» натужно ревів авіаційними двигунами, й далі набираючи висоту. Здавалося, літак підіймався на справжню гору, але провалів не було. Космоліт сягнув 30-ти тисяч метрів висоти, верхньої межі для авіапольотів. Чжан Бейхай побачив, що небесна блакить блякне, обрій темнішає, а сонячне світло навпаки — яскравішає, різкішає.

— Наша висота — 31 тисяча метрів. Політ в атмосфері завершено, переходимо безпосередньо до польоту в космічному просторі. Будь ласка, встановіть ваші крісла згідно з інструкцією на екрані, щоб зменшити дискомфорт унаслідок перевантаження.

Цієї миті Чжан Бейхай відчув, що космоліт начебто підстрибнув, немов позбувся тягаря.

— Відділення атмосферних двигунів, зворотний відлік до запуску космічних: 10, 9, 8...

— З їхньої точки зору ось це — справжній запуск, насолоджуйтеся, — Дін Ї заплющив очі.

Коли відлік добіг нуля, почулося приголомшливе ревіння, ніби загарчало саме небо. Перевантаження поступово причавлювало їх і все навколо гігантською долонею. Чжан Бейхай із неймовірним зусиллям повернув голову, щоб глянути в ілюмінатор. З його місця не було видно струменю вогню із сопла реактивного двигуна, але розріжене повітря зовні забарвлювалося у гарячий червоний колір, мовби «Високий рубіж» мчав у розчиненому призахідному Сонці.

За п'ять хвилин блоки розгону також відділилися, а ще за п'ять — вимкнувся головний двигун. «Високий рубіж» вийшов на задану орбіту.

Важка долоня перевантаження раптом відпустила Чжана Бейхая, і його тіло виплигло з глибокого крісла.

Паски безпеки не дозволили відлетіти далеко, але за відчуттями він і «Високий рубіж» вже не становили єдиного цілого. Гравітація, що їх поєднувала, зникла, й вони з космольотом просто паралельно пливли в космосі, кожен своїм курсом. Зазирнувши в ілюмінатор, Чжан Бейхай побачив найяскравіші в своєму житті зорі. Пізніше, коли космоліт почав маневрувати, сонячні промені крізь ілюмінатор затопили салон: у конусі світла затанцювали незліченні яскраві цяточки — частки пилу, що літали в невагомості. Коли космоліт знову повільно обернувся, Чжану Бейхаю відкрилася панорама Землі. Але орбіта виявилася низькою, і сферу можна було побачити лише частково. Лінія обр'ю не давала змоги розгледіти планету загалом, але вгадувалися обриси континентів. Далі в ілюмінаторі знову відкрилася велична панорама неба, всіяного зорями. Це видовище було найдивовижнішим із усього, що Чжану Бейхаю доводилося бачити в житті. Подумки він вимовив: «Батьку, я зробив перший крок».

* * *

За ці п'ять років генерал Фіцрой почувався буквально Оберненим до стіни. Його стіною став величезний екран із фотографією ділянки зоряного неба, де розташовувався Трисолярис. З першого погляду знімок видавався повністю темним, аж до чорноти, але придивившись, можна було вгледіти дрібні спалахи зір. Фіцрой настільки зжився з цим зображенням, що коли вчора під час нудної зустрічі спробував з пам'яті відтворити на папері положення зір, а потім порівняв малюнок зі знімком — збіг сягнув майже ста відсотків. Три зорі Трисоляриса розташовувалися в самому центрі й були непомітні неозброєному оку. Якщо не збільшувати масштабу зображення, вони сприймалися як одна зоря, але за наближення можна було розгледіти три окремі тіла, що змінювали своє положення в просторі з кожним наступним масштабуванням. Хаотичний танець у Всесвіті зачаровував

його настільки, що він геть забував про мету свого спостереження. Перша «щітка», знайдена п'ять років тому, розпалась, а друга ще не з'явилася. Трисоляріанський флот залишав по собі помітний слід, лише коли пролітав крізь хмари міжзоряного пилу. Астрономи на Землі, спостерігаючи за поглинанням світла віддалених зір, визначили, що за чотириста років польоту трисоляріанському флоту доведеться пролетіти крізь п'ять подібних хмар. У народі їх називали «сніговими заметами» за аналогією з тим, як рух подорожнього можна визначити за слідами на снігу.

Якщо трисоляріанський флот усі ці роки рухався зі сталою швидкістю, нині він мав увійти в другу хмару міжзоряного пилу.

Фіцрой заздалегідь приїхав до Центру управління космічного телескопа «Габбл II», й Рінгер засміявся, коли побачив його.

— Генерале, вам, як дитині на Різдво, кортить розгорнути подарунки?

— Ви казали, що сьогодні — розрахункова дата входження трисоляріанського флоту в другу хмару.

— Саме так, але станом на сьогодні трисоляріанський флот здолав відстань, що дорівнює лише 0,22 світлового року, залишається ще аж чотири світлові роки. Це означає, що ми матимемо змогу пересвідчитися у його входженні в другу хмару лише за чотири роки, коли світло досягне нашої планети.

— О, вибачте, я про це зовсім забув, — Фіцрой похитав головою. — Мені треба знову все побачити, щоб виміряти швидкість і прискорення руху флоту, які могли за цей час змінитися.

— Не вийде. Ми за межами світлового конуса.

— Що?

— Поширення світла вздовж осі часу звужується. Фізики це називають світловим конусом. Спостерігач, який знаходиться за межами світлового конуса, не може побачити

чити й зрозуміти події, що в ньому відбуваються. Хтозна, скільки інформації про найважливіші події в усьому Всесвіті просто зараз зі швидкістю світла надходить до нас; деякі сигнали, можливо, здолали відстань, що дорівнює сотні мільйонів років, але ми й досі за межами світлового конуса цих подій.

— Доля всередині світлового конуса.

Рінгер на секунду замислився, й нарешті кивнув:

— Гарна аналогія, генерале! Але ж софони здатні бачити, що відбувається всередині світлового конуса, перебуваючи за його межами.

— Тож софони здатні керувати долею, — помовчавши в глибокій задумі, відповів Фіцрой і знову повернувся до терміналу обробки отриманих знімків. П'ять років тому молодий інженер на ім'я Гарріс, який тут працював, гірко заридав, уперше побачивши «щітку». Пізніше він поринув у тяжку депресію і майже відмовлявся спілкуватися з людьми. Його подальша доля після звільнення з центру залишилася невідомою.

На щастя, таких людей було небагато.

* * *

Цієї пори року температура повітря швидко падала, й починало сніжити. Зелений колір поступався білому, озеро сковувало тонким льодом. Барви природи тьмяніли, вицвітали, ніби кольорова фотокартка вигорала й перетворювалася на чорно-білу. Тут тепла пора року ніколи не затримувалася надовго, але тепер, після від'їзду коханої з донькою, Едемський сад втратив для Ло Цзі магічну ауру.

Зима — сезон для роздумів.

Коли Ло Цзі почав розмірковувати, несподівано відкрив, що вже давно був зайнятий вирішенням проблеми й нині зупинився на півдорозі до розв'язання завдань. Він пригадав, як під час навчання в середній школі вчитель літератури давав настанови для успішного складан-

ня іспиту: «Спочатку прочитай останнє завдання — тему твору. Тоді починай відповідати на запитання за складеним планом. І поки ти працюватимеш над відповідями, твоя підсвідомість працюватиме над твором так само, як комп'ютер паралельно опрацьовує фонові програми». Тепер Ло Цзі раптом збагнув, що від моменту призначення його Оберненим він підсвідомо взявся до вирішення завдання й ніколи не припиняв цієї роботи, але тло, на якому відбувався процес мислення, заважало це усвідомити.

Ло Цзі швиденько пробіг внутрішнім поглядом першими готовими умовиводами, ніби рядками тексту.

Зараз він розумів, що все почалося дев'ять років тому з випадкової зустрічі з Є Веньцзе. Пізніше він нікому не розповідав про цю зустріч, побоюючись зайвого клопоту. Тепер Є Веньцзе мертва й про цю зустріч відомо лише йому і Трисолярису. На той час поверхні Землі досягли лише два перші софони, але він був певен, що того вечора на заході сонця біля надгробка Ян Дун вони кружляли між ними з Є, прислухаючись до кожного слова. Збурення в їхньому квантовому полі миттєво передавалося на відстань чотирьох світлових років, і Трисолярис дослухався.

Але що тоді казала Є Веньцзе?

Заїр трохи помилилася: так і не започаткована Ло Цзі космічна соціологія як наука справді дуже важлива. Швидше за все, це й було причиною рішення Трисоляриса знищити його. Звичайно, Заїр не знала, що цей предмет для вивчення й дослідження запропонувала саме Є Веньцзе; Ло Цзі ж поставився до цієї теми як до чудового шансу поєднати академічні заняття з розвагами — він завжди чекав на подібну можливість. Тоді, до початку Трисоляріанської кризи, будь-яке вивчення позаземних цивілізацій насправді сприймалось як щось сенсаційне й можна було розраховувати на підвищену увагу з боку медіа. Саме по собі незавершене дослідження нічого

не було варте — щось важили тільки підказки Є Веньцзе. Ло Цзі ще раз обміркував те, що колись почув.

Він знову й знову викликав у спогадах слова Є Веньцзе:
Чому б тобі не взятися до космічної соціології?

Уявімо, що у Всесвіті існує безліч цивілізацій. Їх число корелюється з кількістю виявлених зір. Цивілізації всі разом складають загальне космічне суспільство. Тобто космічна соціологія вивчатиме форми, різновиди життя у цьому величезному суспільстві, розкиданому неоссяжним Всесвітом.

Космічна соціологія має значно чіткішу математичну структуру, ніж людська наука про соціум.

Поглянь, зорі розташовуються одна за одною, немов крапки, за певними лініями. Все це розмаїття складних, комплексних структур цивілізацій у Всесвіті, розвиток та існування яких керуються хаотичними й випадковими чинниками, нівелюється величезною відстанню, на якій вони знаходяться від нас. Вони мають вигляд точок — значень, якими легко маніпулювати за допомогою методів математичного аналізу.

Це лише свідчить, що ваші дослідження будуть суто теоретичними, і нічого більше. Так само, як і в Евклідовій геометрії, висуваєте кілька самоочевидних істин, а вже базуючись на них, будуєте всю теоретичну наукову систему.

По-перше, кожна цивілізація прагне виживання. По-друге, цивілізації мають здатність до росту й експансії, проте загальна кількість матерії у Всесвіті залишається сталою.

Я розмірковувала про це більшу частину свого життя, проте вперше ділюся своїми думками з цього приводу з кимось іншим. І насправді не знаю, навіщо це роблю... І ще одне: для розвитку космічної соціології як науки вам потрібно вивести з цих аксіом два наступні важливі визначення: ланцюги підозр і технологічні вибухи.

Побоююсь, що такої нагоди може більше й не трапитися... Але ти можеш і просто забути все, про що ми говорили. У будь-якому разі я виконала свій обов'язок.

Ло Цзі прокручував ці слова то вперед, то назад, аналізував кожну окрему фразу з різних кутів зору, куштував на смак кожне слово. Нанизував словесні конструкції на нитку молитовних чоток і, мов благочестивий чернець, раз по раз невтомно й побожно перебирав їх; рвав нитки, перемішував слова-намистини й комбінував у нові сполучення, допоки значення кожного окремого слова не стерлося остаточно.

Але, попри всі намагання, Ло Цзі так і не міг виловити з цих слів прихованого сенсу чи бодай натяку на причину, з якої він залишається єдиною людиною на Землі, яку Трисолярис прагне вбити.

Тривалі роздуми змушували його виходити на прогулянки без мети й сенсу. Ло Цзі часто блукав над похмурим озером у товаристві щоразу холодніших вітрів. Цілий тиждень він щодня обходив озеро, сам цього не усвідомлюючи. Двічі пішки діставався навіть підніжжя засніжених гір: звичний місячний пейзаж валунів і дрібнішого каміння занесло снігом. Стежка біля підніжжя злилася з вершинами у єдиний, неподільний засніжений світ. Тільки тоді він відволікся від роздумів над словами Є Веньцзе й повернувся до спогадів. На бездоганній картині порожнечі, змальованій самою природою, з'явилися очі Чжуан Янь. Але він уже міг опанувати свої почуття, тому, не вагаючись, і далі перетворював себе на машину для мислення.

Так непомітно промайнув місяць, і зима по-справжньому вступила у права, але Ло Цзі не припиняв тривалих прогулянок, холодом гартуючи ясність думок.

До цього часу більшість слів-намистин перетворилися на порошок, за винятком дев'ятнадцяти найголовніших. Вони не стерлись, а навпаки — оновилися й почали випромінювати легке сяйво:

Кожна цивілізація прагне виживання.

Цивілізації мають здатність до росту й експансії, проте загальна кількість матерії у Всесвіті залишається сталою.

Ло Цзі зосередився на двох аксіомах космічної соціології, сформульованих Є Веньцзе. І хоча не міг віднайти прихованого сенсу, ключа до розгадки, вже чітко усвідомлював, що головна таємниця криється саме в цих словах.

Проте такі сентенції видавалися надто простими. Що він, Ло Цзі, й ціле людство можуть вичавити з цих двох аксіом?

«Не варто недооцінювати простоту. Простота означає твердість і непохитність. Уся велична будівля науки математики зведена на таких самих простих, але логічно непохитних аксіомах, ніби на кам'яному фундаменті».

Розмірковуючи над цим, Ло Цзі знову оглядівся навкруги: в цій місцині все живе помітно страждало від лютого зимового холоду, але на більшій частині Землі життя, як і завжди, вирувало в усьому розмаїтті — в морі, на суходолі й у небі, що не поступалося безкрай морській стихії, вкритій туманами. І все це буяння форм життя підкорялося правилу природного добору, значно простішому за аксіоми космічної соціології: виживають найліпше пристосовані.

Тепер Ло Цзі усвідомив складність завдання: Дарвін сформулював свій закон природи, базуючись на спостереженнях за живим світом. Йому ж доведеться йти у зворотному напрямку: знаючи закон, відтворити картину розвитку цивілізацій у Всесвіті. А це значно складніше завдання.

Він почав спати вдень, а працювати вночі. Коли його думки заходили в темний кут, що викликало страх і сум'яття, він шукав заспокоєння й умиротворення в зоряному небі. Як казала Є Веньцзе: «Розмаїття складних, комплексних структур цивілізацій у Всесвіті, розвиток та існування яких залежать від хаотичних, ви-

падкових чинників, нівелюється величезною відстанню, на якій вони знаходяться від нас. Вони мають вигляд точок — значень, якими легко маніпулювати за допомогою методів математичного аналізу». Це рай для мислителя, в якому він вибудовує логічні умовиводи, тобто те, що так подобалося Ло Цзі. Світ його досліджень був структурований значно чіткіше й лаконічніше за дарвінівський.

Але цей начебто простіше влаштований світ містив загадку: на найближчій до Землі планеті знайшлася високорозвинена цивілізація, але решта Галактики видавалася мертвою пустелею*. Ця головокрутка стала для Ло Цзі відправною точкою для подальших досліджень.

Поступово викристалізувалися у свідомості й не пояснені Є Веньцзе втаємничені визначення: ланцюги підозр і технологічні вибухи.

Цієї ночі, холоднішої, ніж зазвичай, Ло Цзі, як завжди, стояв на березі озера. Холод, здавалося, робив небо світлішим, ніби очищуючи зорі й вибудовуючи їх у геометрично правильну сріблясту решітку на тлі чорного неба, урочисто демонструючи математичну структуру їх розташування. Несподівано для себе Ло Цзі відкрив абсолютно новий рівень світосприйняття: в його відчуттях уся світобудова завмерла, будь-який рух у неї всередині завмер.

* *Прим. автора.* Ідеться про так званий парадокс позаземних цивілізацій, викладений Фермі: теоретично люди можуть літати до різних зірок, що розташовуються в Чумацькому шляху на відстані 1-го мільйона років. І якщо існує цивілізація прибульців, яка розвинулася на 1 мільйон років раніше за людську, така цивілізація має от-от відвідати Землю. Цей парадокс ґрунтується на двох фактах, що стосуються Чумацького Шляху: по-перше, Чумацький Шлях дуже старий, його вік становить близько 10 мільярдів років; по-друге, діаметр Чумацького Шляху — лише близько 100 тисяч світлових років. Тому, навіть якщо прибульці подорожують у космосі зі швидкістю лише 0,001 швидкості світла, вони перетнуть увесь Чумацький Шлях приблизно за 100 мільйонів років — час, набагато менший за вік Чумацького Шляху. Якщо інопланетяни існують, вони неодмінно мають відвідати Сонячну систему.

Біг усього суцього — від зір до атомів — зупинився. Зорі сприймалися як незліченні крижані точки без розміру, що лише віддзеркалюють холодне світло нетутешнього світу... Усе довкола непорушно чекало на його остаточне прозріння.

Вдалині загавкав собака, напевно, службовий пес охорони, й Ло Цзі повернувся до реальності.

Його нервове збудження сягнуло крайньої межі: він так і не збагнув останньої таємниці, але вже не сумнівався, що вона існує.

Він спробував ще раз сконцентруватися, увійти в стан просвітлення, але без жодного успіху: небо залишалося таким, як і раніше, але абстрагуватися від зовнішнього світу не вдавалося. Попри те, що ніч укрила все довкола, Ло Цзі досі міг розрізнити далекі засніжені гори, ліс, прибережні луки, озеро й будинок у себе за спиною. Крізь напівпрочинені двері можна було бачити темно-червоний жар у коминку... Порівняно з простим і зрозумілим зоряним небом все навколо здавалося хаотичним нагромадженням складних зв'язків, непідвладним логічному математичному викладові. Ло Цзі спробував відмежуватися від оточення.

Він вийшов на замерзле озеро, рухаючись спочатку обережно, та коли пересвідчився, що крига нібито міцна, рушив уперед упевненіше й нарешті дістався точки, звідки не зміг роздивитися берегову лінію. Оточений зусібч гладенькою, ковзкою кригою, відчував, що здолав хаотичну складність світу. Ло Цзі уявив, що ця гладенька поверхня простягається без кінця в усіх напрямках, і його оточує простий плаский світ у вигляді холодної відполірованої платформи — ідеальне місце для роздумів. Проблеми зникли, відійшли на другий план, і він знову зміг повернутися до стану спокою, в якому на нього чекало зоряне небо...

Раптом лід під ногами Ло Цзі тріснув, і він пірнув у воду.

Тієї миті, коли крижана вода зімкнулася в нього над головою, Ло Цзі побачив, що усталений порядок і тиша зоряного неба зруйнувалися. Зорі закручувалися у вихорі й розпадалися на турбулентні сріблясті хвилі, що брижили простір, розкочувалися врзнобіч. Холод блискавкою пронизав тіло, засліпив і скував. За єдину мить туман його думок розвіявся, не лишилося жодного темного куточка свідомості. Він тонув, поринав глибше, й сріблястий зоряний вихор над головою стиснувся в тьмяне коло завбільшки як ополонка. Його обступила сама холодна чорнильна темрява, й Ло Цзі здавалося, що він не занурюється під лід, а стрибає в чорну порожнечу космосу.

І в цій мертвій, холодній, чорній порожнечі Ло Цзі відкрилася істина Всесвіту.

Кількома швидкими рухами він виштовхнув тіло нагору, голова зринула над поверхнею води, й Ло Цзі, відплювуючись, спробував заповзти на кригу. Він устиг витягнути з ополонки лише половину тіла, як лід знову проломився під його вагою; він пробував ще й ще, але з тим самим результатом. Так Ло Цзі торував собі шлях до берега, проламуючи під собою кригу, але просувався надто повільно, й від страшного холоду сили дуже швидко полишали його. Не знав, чи встигне його виявити охорона, перш ніж він замерзне або піде на дно. Він скинув намоклу пухову куртку, що почала сковувати рухи, — стало трохи легше. Подумавши хвилику, Ло Цзі розстелив куртку на кризі, щоб хоч якось розподілити навантаження на більшу площину. Сили залишалося тільки на ще одну спробу: він обережно відерся на лід, розпластався на куртці, наскільки зміг. Цього разу крига витримала. Ло Цзі боязко, повільно відповзав від ополонки й зважився звестися на ноги лише на значній відстані від проламу. Тільки тепер він помітив миготіння численних ліхтарів і почув крики на березі.

Ло Цзі стояв на замерзломому озері, від пронизливого холоду зуби в нього вицокували швидко чечітку. Холод, здавалося, струмував не від крижаної води, не розносився

вітром, який пробирав до кісток, а ринув з глибин космосу. Ло Цзі не смів підняти очі, бо знав, що з цієї миті зоряне небо матиме для нього зовсім інший вигляд і він ніколи більше не насмілиться зазирнути в крижану безодню космосу, засіяну мерехтливими сріблястими зорями. Як і в Рея Діаса, який почав страждати на геліофобію, в Ло Цзі розвинулася жорстока астрофобія.

Схиливши голову, під перестук зубів Ло Цзі вимовив сам до себе:

— Обернений Ло Цзі, я — твій Руйнівник!

* * *

— За останні кілька років ви геть посивіли, — сказав Ло Цзі Кенту.

— Ну, принаймні за решту відведених мені років відсоток сивини точно не зросте, — з посмішкою відповів Кент. Спілкуючись із Ло Цзі, він завжди тримав дистанцію і говорив дуже чемно, зі старомодною ввічливістю. Обернений уперше побачив у нього таку відкриту посмішку. У виразі очей легко читалося неказане: «Нарешті ти взявся за розум і почав працювати!».

— Мені потрібне безпечніше місце, — заявив Ло Цзі.

— З цим проблеми не буде, докторе Ло. Які ще побажання щодо такого місця?

— Окрім безпеки — жодних. Але місце має бути абсолютно безпечне.

— Докторе, абсолютно безпечних місць не існує, але ми можемо максимально наблизитися до такого рівня. Проте мушу вас попередити, що зазвичай подібні місця розташовуються під землею, і зручностей там...

— Рівень комфорту не має критичного значення, але було б добре, якби таке місце знайшлося на моїй батьківщині.

— Без проблем. Я просто зараз дам доручення.

Коли Кент уже збирався йти, Ло Цзі гукнув його й запитав, вказуючи на Едемський сад, майже повністю засипаний снігом:

— Ви можете мені сказати, де ми перебуваємо? Я сумуватиму за цією місциною.

* * *

За десять годин, проведених у дорозі в супроводі цілого конвою охорони, Ло Цзі нарешті дістався місця призначення. Щойно зробивши крок із автомобіля, він миттю зрозумів, де опинився: та сама простора зала з низькою стелею, схожа на підземний гараж. П'ять років тому саме звідси Ло Цзі розпочав свою подорож до нового казкового життя. Нині ж, за п'ять років здійснених солодких мрій, присмачених нічними жахіттями, він повернувся до початкової точки.

Одним із тих, хто зустрів його, виявився Чжан Сян, молодий хлопець, який п'ять років тому забезпечував їхній із Ши Цяном від'їзд. Тепер він, змужнілий і досвідчений чоловік середніх літ, відповідав за безпеку всього об'єкта.

Ліфтом знову керував озброєний солдат, звичайно, не той самий, що колись, та в Ло Цзі трохи посвітлішало на душі. Насправді за ці роки той старезний ліфт замінили сучасним автоматичним, тож більше не доводилося зачиняти двері вручну. Солдат просто натиснув кнопку з позначкою «-10», і кабіна попливла під землю.

Підземні споруди за цей час також вочевидь оновили: вентиляційні шахти в коридорах заховали від людських очей; стіни обклали кахлями, що не бояться вогкості; спадщина старих часів, включно з приписами цивільної оборони зникла без сліду.

Увесь підземний десятий поверх відвели під помешкання Ло Цзі. Попри те, що рівень комфорту щойно залишеного маєтку й цього бункера годі було порівнювати, його обладнали комп'ютерами та пристроями для комунікації за останнім словом техніки, а в конференц-залі встановили найсучаснішу систему відеозв'язку. Це надавало їй вигляду військового командного центру.

Адміністратор особливо звернув увагу Ло Цзі на дивні з вигляду вимикачі освітлення із зображенням маленького сонця. Сказав, що з їх допомогою вмикаються спеціальні «сонячні» лампи, які використовуються в шахтах. Їх потрібно вмикати щонайменше на п'ять годин упродовж доби. Світло цих ламп має замінювати сонячні промені включно з ультрафіолетовими, тож вони необхідні людям, чий фах передбачає тривале перебування під землею.

Наступного дня астроном Альберт Рінгер з'явився на мінус десятому поверсі на запит Ло Цзі.

Познайомившись із Рінгером, він виклав суть справи:

— Це ви вперше зафіксували сліди, які підтверджують траєкторію і швидкість польоту трисоляріанського флоту?

Рінгер скривився, як від болю:

— Я вже безліч разів казав репортерам, що слава першовідкривача належить генералові Фіцрою, а не мені. Саме він наполіг на тому, щоб у період калібрування й тестування обладнання «Габбла II» я спостерігав за Трисолярисом. Якби він цього не зробив, ми цілком могли б прогавити момент, зручний для спостережень, і завихрення міжзоряного пилу встигли б влягтися.

— Я хотів обговорити з вами дещо зовсім інше, — поквапливо перебив його Ло Цзі. — Я колись спеціалізувався на астрономії, але не можу сказати, що мав глибокі знання. А тепер і поготів не стверджуватиму цього, бо останні відкриття й тенденції для мене — темний ліс. Ось про що я хотів у вас запитати: якщо у Всесвіті існують інші спостерігачі, крім Трисоляриса, то чи до снаги їм встановити місцезнаходження Землі за тією давньою передачею?

— Ні.

— Ви впевнені?

— Цілком.

— Але Земля з Трисолярисом певний час підтримували контакт, обмінюючись радіохвилями!

— За сеансами зв'язку на низьких частотах можна визначити лише приблизне розташування Землі й Трисоляриса в поясі Чумацького Шляху та відстань між ними. Тобто якщо десь існують інші спостерігачі, вони дізнаються лише про те, що десь у Рукаві Оріона нашої галактики — в Чумацького Шляху — існують два цивілізовані світи, віддалені один від одного на 4,22 світлового року. Але це жодним чином не допоможе встановити точне місцезнаходження. Ба більше, визначити взаємне розташування у Всесвіті навіть за допомогою такого обміну повідомленнями можливо тільки між найближчими світами, такими як Сонячна система й Трисолярис. Третя сторона, навіть якщо ми спілкуватимемося безпосередньо з нею, не зможе визначити місце нашого розташування, як і ми — її.

— Чому?

— Визначення положення зорі в глибинах Всесвіту для стороннього спостерігача — не такий простий процес, як люди собі уявляють. Ось гарна аналогія: ви пролітаєте в літаку над Сахарою, й раптом чуєте, як одна з піщинок волає: «Я тут!». Ви чуєте крик, але хіба, виглянувши в ілюмінатор, зможете з'ясувати, яка саме піщинка вигукнула? У Чумацькому Шляху майже 200 мільярдів зір — ціла зоряна пустеля.

Ло Цзі задоволено кивнув:

— Я розумію. Значить, такі справи...

— Які справи? — запитав Рінгер.

Ло Цзі не відповів, натомість запитав знову:

— А як можна, зважаючи на сьогоднішній рівень технічного розвитку людства, чітко визначити й передати кудись дані про місце розташування певної зорі у Всесвіті?

— За допомогою спрямованого високочастотного електромагнітного випромінювання. Частота хвилі має дорівнювати частоті видимого спектру світла, або перевищувати її та передаватися з потужністю, не меншою за

потужність випромінювання зорі. Простіше кажучи, ви примушуєте її миготіти, ніби то маяк у космосі.

— Але цей спосіб передавання інформації значно перевищує наші технічні можливості.

— О, вибачте, я не звернув уваги на ваше застереження. Зважаючи на сучасний рівень розвитку наших технологій, передати координати зорі в глибокий космос — украй непросте завдання. Насправді є лише один спосіб, але технічний рівень, необхідний для інтерпретації переданої інформації, набагато перевищує людський, і, гадаю, навіть трисоляріанський.

— Будь ласка, розкажіть про цей спосіб.

— Взаємне розташування зір — важлива інформація, якщо ми говоримо про певну частину якоїсь галактики. Координат кількох десятків зір, розміщених у певній точці галактики, мені здається, має вистачити. Отже, ми отримуємо тривимірну мапу окремої частини галактики, а треба сказати, що Всесвіт загалом — унікальний, неповторюваний об'єкт на кшталт відбитка пальця.

— Здається, я починаю трохи розуміти: ми посилаємо інформацію про місце розташування певної зорі, не відділяючи її від інших зір, і отримувач порівнює повідомлення із зоряним атласом, щоб встановити конкретну точку в просторі-часі.

— Ваша правда, але це не так просто, як здається. Отримувач повинен мати повну тривимірну модель усього Чумацького Шляху з точним позначенням усіх наявних сотень мільярдів зір і відстаней між ними. По отриманні повідомлення він мусить опрацювати гігантський масив даних, щоб відшукати вказане нами зоряне скупчення.

— Це й справді видається нелегким завданням, так само, як і спроба зафіксувати положення піщинок у пустелі.

— Насправді це значно складніше. Чумацький Шлях відрізняється від пустелі тим, що постійно перебуває в русі, й що пізніше хтось отримає передану нами інфор-

мацію, то більшою виявиться похибка отриманих координат стосовно реального положення зорі. Теоретично начебто й не складно скоригувати траєкторію та швидкість руху всіх сотень мільярдів зір нашої галактики, але на практиці... Боже мій!

— Чи зіткнемося ми з нездоланими перешкодами, відсилаючи координати?

— Це не надто складно, адже нам потрібно визначити розташування лише обмеженого числа зір. Якщо подумати й врахувати середню щільність зір у зовнішніх рукавах Чумацького Шляху, вистачить координат тридцяти з них чи навіть менше. Обсяг інформації порівняно незначний.

— Гаразд, тепер я поставлю третє запитання: скільки інших систем з екзопланетами ви вже відкрили? Здається, вже сотні?

— Поки що 512.

— Яка з них найближча до Сонця?

— 244J2E1 на відстані 16 світлових років від нього.

— Я пам'ятаю, що серійний номер планетарним системам присвоюється так: перші цифри — порядковий номер відкриття, J, E і X — вказівки на наявність у системі планет, схожих на Юпітер, планет земного типу й планет інших типів відповідно, а цифри після літер — кількість таких планет.

— Так, 244J2E1 означає, що в системі відкрито три планети: дві, схожі на Юпітер, одна — на Землю.

Ло Цзі трохи подумав і похитав головою:

— Надто близько. А якщо взяти трохи далі, наприклад... 50 світлових років, або що?

— 187J3X1 — 49,5 світлового року від Сонця.

— Чудово. Ви можете скласти позиційну матрицю координат для цієї зорі?

— Звичайно.

— Скільки часу це займе? Мені потрібно ще щось пояснювати?

— Я цілком можу це зробити просто тут. Потрібен лише комп'ютер із доступом в інтернет. Інформацію про позиціонування 187J3X1 відносно тридцяти інших зір я зможу надати вам до вечора.

— А котра зараз година? Хіба ще не споночило?

— Докторе Ло, ще тільки ранок.

Рінгер попрямував до сусідньої кімнати, обладнаної засобами зв'язку, а Ло Цзі викликав Кента з Чжан Сяном. Спершу він повідомив Кенту, що хоче якнайшвидше скликати позачергові слухання РОЗ щодо проекту «Обернені до стіни».

— Останнім часом слухання РОЗ відбуваються постійно, — відповів Кент. — Після подання запиту вам, можливо, доведеться зачекати кілька днів.

— Не залишається нічого іншого. Але дуже сподіваюся, що це станеться швидко. Крім того, маю ще одну вимогу: я не поїду на засідання в будівлю Організації Об'єднаних Націй, натомість братиму участь у ньому за допомогою засобів конференц-зв'язку.

Обличчя Кента скам'яніло.

— Докторе Ло, це розцінять як неповагу до учасників засідання, адже вони з'їдуться звідусіль. Це захід світового масштабу, й чи не здається вам, що ви провокуєте конфлікт?

— Це частина плану. Ви спромоглися задовольнити так багато моїх химерних забаганок, а така незначна умова становитиме проблему?

— Ви ж розумієте... — Кент затнувся.

— Я знаю, що авторитет Обернених останнім часом відчутно похитнувся, але я наполягаю на своїй умові. — Ло Цзі стишив голос, однак, чудово розуміючи, що для софонів це не має значення. — На сьогодні склалася ситуація невизначеності: якщо нічого не змінилося, я можу їхати до ООН не криючись. Але підозрюю: дещо таки сталося, я зараз у надзвичайній небезпеці й ніяк не можу погодитися на цей ризик.

Далі він повернувся до Чжан Сяна.

— Саме тому я попросив і вас долучитися до розмови. Цілком імовірно, що об'єкт, на якому нині перебуваємо ми з вами, стане ціллю для масованої атаки з боку наших ворогів. Треба підвищити рівень безпеки й посилити охорону.

— Докторе Ло, можете бути певні: ви під надійним захистом — ми під землею на глибині двохсот метрів, довкола розміщені військові частини в стані підвищеної бойової готовності, розгорнуті системи протиракетної оборони, встановлені найновіші датчики й системи сповіщення, тобто підкоп неможливий. Запевняю вас, тут цілком безпечно!

Коли вони пішли, Ло Цзі вийшов у коридор, аби розім'яти ноги й поміркувати. Він подумки повернувся до Едемського саду (хоча вже й знав назву тієї місцини, проте на самоті волів її називати, як раніше), озера й засніжених гір, бо добре розумів, що, швидше за все, до скону залишиться тут, під землею.

Він глянув на «сонячні» лампи під стелею коридору — їхнє світло не нагадувало сонячного.

* * *

Віртуальний світ Трисоляриса.

Два яскраві світила повільно пливли темним небом, засіяним зорями, а землю оповивала темрява, що вдалині зливалася з похмурим небокраєм. У непроглядному мороці чулися шурхотіння і шепіт, що долинали нізвідки, неначе безтілесні, невидимі істоти перемовлялися, сновигаючи в темряві.

Раптом щось клацнуло, й у чорній порожнечі з'явився малий мерехтливий вогник; у його тремтячому світлі з п'тьми виступили три обличчя: Цінь Ши Хуан-ді, Аристотеля й фон Неймана. Вогник виявився запальною Аристотеля. До нього відразу піднесли кілька смолоскипів... Він запалив перший, далі спалахнули інші, й мерехтливе світло розлилося пустельною рівни-

ною. З п'ятьми небуття виринула група людей із різних епох, які не переставали тривожно перешіптуватися.

Цінь Ши Хуан-ді став на камінь і здійняв над головою свого величезного меча.

— Господь віддав новий наказ — за будь-яку ціну ліквідувати Оберненого Ло Цзі, — промовив він.

— Ми також отримали цю звістку. Це вже вдруге Господь жадає його смерті, — відповів Мо-цзи.

— Але тепер убити його дуже складно, — додав хтось.

— Не складно, а просто неможливо.

— Якби Еванс свого часу не висунув додаткових умов для вбивства ще за першою вказівкою Господа, Ло Цзі уже п'ять років лежав би в могилі.

— Можливо, Еванс і мав рацію, бо нам не все відомо. Карма Ло Цзі добра — це допомогло йому ще раз уникнути смерті на площі перед будівлею ООН.

Цінь Ши Хуан-ді припинив суперечку змахом меча.

— Замість з'ясування несуттєвого, чи не краще обговорити конкретний план?

— Місія нездійсненна! Бодай наблизитися до бункера, схованого на глибині двохсот метрів, — непросте завдання, що вже й казати про вчинення замаху. Його надто добре захищають.

— А як щодо використання ядерної зброї?

— До біса! Це ж командний бункер часів «Холодної війни» минулого століття.

— Єдиний варіант — ввести нашу людину до складу його охорони.

— І які шанси на успіх? За стільки років хоча б одна наша людина наблизилася до когось із них?

— Треба інфільтрувати свою людину на його кухню!

Ця пропозиція викликала вибух сміху.

— Не будь дурнем! Господь має розповісти нам правду, може, тоді придумаємо щось дієве.

Цінь Ши Хуан-ді відповів на останній вигук:

— Я вже просив цього в Господа, але отримав єдину відповідь: ця правда — найбільша, найважливіша таємниця Всесвіту й не може відкритися широкому загалу. Господь обговорював її з Евансом, вважаючи, що людство вже давно поінформоване.

— Тоді нехай Господь поділиться з нами певною технологією, щоб ми могли виконати його наказ!

Ця пропозиція отримала загальне схвалення, але Цінь Ши Хуан-ді зупинив галас:

— Я й про це запитував у Господа. Йї неочікувано для себе не отримав миттєвої відмови, як завжди в подібних випадках.

Ці слова викликали нервові збудження, але наступною фразою Цінь Ши Хуан-ді загасив запал натовпу.

— Але по тому, як Господь дізнався про нинішнє розташування цілі, він швидко відступився, бо, за його словами, жодна з наданих нам технологій не спрацює на такий глибині.

— Він справді аж такий важливий? — поцікавився фон Нейман. У його словах чулися недостатньо приховані нотки заздрощів — він був першим Руйнівником, який зміг зламати стіну відчуження Оберненого, і звідтоді його авторитет у організації значно зріс.

— Господь дуже боїться його, — просто відповів Цінь Ши Хуан-ді.

— Я доволі довго думав про це, — почав Ейнштейн, — і вважаю, що існує лише одне пояснення такого страху: Ло Цзі представляє певну силу...

Цінь Ши Хуан-ді зупинив подальшу дискусію.

— Досить обговорювати те, чого ми не розуміємо. Краще подумаймо, як виконати вказівки Господа.

— Ніяк, бо це нереально.

— Це справді так. Жодних варіантів не бачимо.

Цінь Ши Хуан-ді побрязкав мечем об камінь, на якому стояв.

— Це завдання вкрай важливе: скидається на те, що Господь уперше зіткнувся з реальною загрозою з боку людства! І якщо ми впораємося з цим завданням, реноме ОЗТ в очах Господа надзвичайно зросте! Тут присутня еліта, кращі з кращих в усіх сферах людського життя з усіх куточків світу, тож хіба ми не зможемо відшукати спосіб вирішення цієї проблеми?! Розійдімося по домівках і ще раз усе як слід обміркуймо та передаймо свої плани й пропозиції вже іншими каналами зв'язку. Ми мусимо це зробити, і край!

Смолоскипи гасли один за одним, темрява під акомпанемент безугавного шепоту поглинала все довкола.

* * *

Слухання РОЗ за запитом Ло Цзі вдалося скликати лише за два тижні — після самогубства Тейлора й гібернації двох Обернених у центрі уваги РОЗ тепер був основний план оборони Землі.

Ло Цзі разом із Кентом чекали на початок слухань у залі для відеоконференцій. Перед ними на великому екрані з'явилася ще порожня кімната — було видно лише великий круглий стіл, знайомий усьому світові з часів Ради Безпеки ООН. Ло Цзі прийшов раніше, аби хоч якось компенсувати свою відсутність на засіданні.

В очікуванні початку трансляції він перемовився кількома словами з Кентом: запитав, як йому тут ведеться. Кент відповів, що в молоді літа три роки прожив у Китаї, тож проблем із адаптацією у нього нема. Зрештою, він не повинен, як Ло Цзі, цілодобово сидіти під землею. За ці роки він трохи забув китайську, але завдяки щоденній практиці швидко повертає навички вільного спілкування.

— Вас начебто лихоманить? — запитав Ло Цзі.

— Просто грип, — відповів Кент.

— Пташиний грип?! — із осторогою перепитав Ло Цзі.

— Ні, це якийсь легкий штам; ЗМІ повідомляли, що епідемія почалася у сусідньому місті тиждень тому. Вірус

висококонтagioзний, але перебіг і симптоми захворювання не тяжкі: невисока температура, риніт, дехто може відчувати біль у горлі. Навіть не приймаючи ліків, за три дні в ліжку можна повністю одужати.

— Грип, як правило, дуже важко переноситься.

— Але не цього разу. Тут, на об'єкті, вже перехворіли багато солдатів і цивільних співробітників. Ви не помітили, що у вас інша покоївка? Вона теж захворіла, і ми підшукали заміну, щоб не заразити й вас. Але мені як вашому асистенту й відповідальному за зв'язок із зовнішнім світом підшукати заміну не так легко.

На екрані почали з'являтися делегати з різних країн; вони займали свої місця, перешіптувалися, мовби не помічаючи віртуальної присутності Ло Цзі. Голова РОЗ оголосив про початок слухань і звернувся до Ло Цзі:

— Обернений Ло Цзі, на щойно проведеній сесії Генеральної Асамблеї ООН були прийняті поправки до Закону про Обернених. Ви мали можливість ознайомитися з ними.

— Так, я їх бачив, — відповів Ло Цзі.

— То ви усвідомлюєте, що відтепер запроваджено посилений контроль і обмеження бюджетів і ресурсів, які Обернені можуть залучати для реалізації своїх проектів. Сподіваюся, у плані, поданому вами на розгляд цих слухань, враховано запроваджені зміни.

— Пане Голово, — почав Ло Цзі, — інші троє Обернених уже отримали й витратили безліч ресурсів для реалізації своїх стратегічних планів і задумів. Несправедливо накладати спеціальні обмеження стосовно мого плану.

— Обсяг залучених ресурсів насамперед залежить від самого плану. Слід зазначити, що всі плани, запропоновані іншими трьома Оберненими, не суперечили основним планам оборони Землі, а подекуди й частково збігалися з ними. Тобто й без планів Обернених відповідні дослідницькі проекти та програми все одно реалізовувалися б, хоча, можливо, й не в таких обсягах та в іншій послідов-

ності. Сподіваюся, запропонований вами план також відповідає цим критеріям.

— На жаль, мій план жодним чином не дотичний до основного плану оборони Землі.

— Тоді, на мій превеликий жаль, обсяг ресурсів, які ви можете залучити для його реалізації, не буде значним.

— Навіть за попередньої редакції Закону обсяг ресурсів, які я міг залучити, не був аж таким великим. Але, пане Голово, це не перешкода для мого стратегічного плану — він не потребує значних витрат.

— Як і ваші попередні плани?

Слова Голови викликали сміх у деякого з присутніх.

— Навіть менше. Я повторюся: мій план майже не потребує залучення ресурсів, — спокійно відповів Ло Цзі.

— Ну тоді ознайомте нас із ним, — сказав Голова.

— Усі деталі вам викладе доктор Альберт Рінгер. Гадаю, всі присутні делегати вже отримали потрібні роздруковані файли. Перекажу інформацію стисло: ми знову використаємо Сонце як підсилювач радіохвиль і відішлемо послання всьому Всесвітові. Воно складатиметься з трьох простих графічних зображень і додаткової інформації, яка підтверджуватиме, що зображення — не природного походження, а створені людьми. Ці зображення так само долучаються до розданих вам файлів.

Із динаміків почувся шелест паперу — усі присутні перегортали аркуші, що лежали перед ними, розглядали загадкові зображення. Водночас їх вивели на екран: то були зовсім прості малюнки: довільні комбінації чорних крапок. Дехто з присутніх зауважив, що одна крапка на кожному зображенні ледь більша за інші, до того ж, позначена малою стрілкою.

— Що це таке? — запитав представник США, по черзі роздивляючись малюнки.

— Обернений Ло Цзі, нагадаю вам, що згідно з основоположним принципом проекту «Обернені до стіни» ви маєте право не відповідати на запитання, — втрутився Голова.

— Це — заклинання, — відповів Ло Цзі.

Шурхіт і шеліт у залі різко обірвалися. Усі присутні розвернулися до екрана. Тепер Ло Цзі знав, де він висить.

— Що? — Голова пильно глянув на нього.

— Він сказав, що це заклинання, — голосно відповів хтось із тих, хто сидів за великим круглим столом.

— Заклинання проти кого? — перепитав Голова.

— Проти планет, що обертаються довкола зорі 187J3X1, — відповів Ло Цзі. — Може статися, що воно вплине й на неї саму зорю.

— І як воно працює?

— Поки що достеменно невідомо, але те, що заклинання призведе до катастрофи, — факт.

— А на цих планетах існують бодай якісь форми життя?

— З цього приводу я не раз консультувався зі світовою астрономічною спільнотою. Зі спостережень відомо, що на сьогодні ознак життя на цих планетах не виявлено, — відповів Ло Цзі. Він примружив очі та потай благав їх не помилитися.

— Як швидко спрацює заклинання по тому, як його відішлють?

— Ця зоря на відстані приблизно 50 світлових років від Сонця, тому раніше, ніж за 50 років заклинання не спрацює. Ми ж зможемо пересвідчитися в цьому, за найоптимістичнішими прогнозами, не раніше, ніж за століття. Насправді часу для цього може знадобитися значно більше.

Першим мовчанку порушив представник США — він театральним жестом кинув на стіл перед собою три роздруковані зображення.

— Чудово. Ми нарешті маємо бога!

— Бога, який переховується у підвалі, — підтримав жарт представник Британії. Залою прокотилася хвиля сміху.

— Більше скидається на мага, — гмикнув представник Японії. Цю країну так і не включили до Ради Безпеки

ООН, але це не завадило японцям під час створення РОЗ отримати місця в раді.

— Докторе Ло, якщо ви мали на меті зробити свій план максимально незрозумілим, то це вам цілком вдалося, — закінчив представник Росії Гаранін, який головував у РОЗ в перші п'ять років її існування, а тепер представляв свою країну.

Голова постукав по столі, вимагаючи тиші.

— Обернений Ло Цзі, якщо це справді заклинання, то чому б не використати його проти ворога?

— Це лише перевірка припущення щодо можливості реалізації мого стратегічного задуму. Якщо станеться заплановане мною, цим самим планом скористаємося і в Битві Судного дня.

— Чи не можна використати Трисолярис як ціль для його випробування?

Ло Цзі помотав головою.

— Жодним чином, адже він від нас надто близько. Якщо заклинання спрацює, це може зачепити й Сонце. Саме з таких міркувань я відмовився від іншої зорі з планетами, розташованої на відстані, меншій за 50 світлових років.

— Останнє запитання: що ви робитимете понад сто років?

— Я вас не обтяжуватиму своєю присутністю — ляжу в гібернацію. Розбудіть мене, коли побачите наслідки заклинання 187J3X1.

* * *

Готуючись до гібернації, Ло Цзі теж зліг із грипом. Початкові симптоми збігалися із загально відомими — нежить і незначне запалення гортані, тому ні він, ані будь-хто інший не надали цьому великого значення. Але два дні по тому стан Ло Цзі різко погіршився, почалася сильна лихоманка. Лікар назвав ці симптоми нетиповими, тому взяв у хворого зразки крові й відіслав їх у місто для проведення аналізів.

Цієї ночі температура в Ло Цзі піднялася до крайньої позначки, в напівзабутті його мучили жахливі марення: він бачив, як зорі в нічному небі закручуються у вихор, хаотично витанцювують, то злітаючи вгору, то опадаючи вниз, немов піщинки, що підстрибують від вібрації мембрани барабана. Він бачив навіть гравітаційний зв'язок між усіма цими небесними тілами, хоча система складалася не з трьох тіл, а з усіх двохсот мільярдів зір Чумацького Шляху! Згодом хаотичне зоряне море поступово зібралося у величезний вихор, який, обертаючись із шаленою швидкістю, перетворився на срібну змію, що всмоктала в себе і зцементувала всі зорі й набравши неймовірної сили, почала несамовито шипіти просто в мозку Ло Цзі...

Близько четвертої ранку Чжан Сяна розбудив телефонний дзвінок. У слухавку озвався сам Голова Департаменту безпеки РОЗ, який, не добираючи слів, вимагав повного звіту про стан здоров'я Ло Цзі. Вислухавши доповідь, він наказав перевести охорону бази до надзвичайного режиму й чекати на прибуття команди експертів.

Щойно Чжан Сян поклав слухавку, телефон знову задзвонив. Це був лікар із мінус десятого поверху, який повідомив, що здоров'я пацієнта різко погіршилося й зараз він у шоківому стані. Чжан Сян щодуху побіг до ліфта й рушив униз. Охоплені панікою медсестра з лікарем повідомили, що близько півночі Ло Цзі почало нудити, пізніше він блював кров'ю, а далі знепритомнів. Чжан Сян побачив мертвотно бліде обличчя Ло Цзі, на якому яскраво виділялися губи неприродного пурпурового кольору.

До складу команди експертів, що приїхала швидше, ніж можна було очікувати, входили фахівці з Національного центру контролю та профілактики епідемічних захворювань, лікарі Головного шпиталю Народно-визвольної армії Китаю і дослідницька група Військової академії медичних наук.

Коли вони оглянули пацієнта, один із експертів Військової академії медичних наук відкликав Чжан Сяна з Кентом до дверей.

— Ми вже давно звернули увагу на поширення цього штаму вірусу грипу, — сказав він. — Відзначено його незвичне виникнення, розповсюдження, симптоми й перебіг захворювання. Тепер уже цілком зрозуміло, що це — генетична зброя, своєрідна ракета з самонаведенням.

— Генетична зброя?

— Це генетично модифікований вірус із високим ступенем контагіозності, який для пересічної людини не становить значної небезпеки й викликає симптоми легкого грипу. Але вірус має здатність розпізнавати генетичний код окремої людини. У разі успішного зараження обраної жертви вірус починає виділяти в кровоносну систему смертельні токсини. Тепер ми знаємо, хто був ціллю.

Чжан Сян із Кентом спантеличено дивилися один на одного, не в змозі повірити, поки їх поступово не опанував розпач. Чжан Сян зблід і з виразом абсолютної покори схилив голову.

— Я беру всю відповідальність на себе.

Експерт зі званням старшого полковника*, похитав головою:

— Чжане, облиште. Цьому майже неможливо було запобігти. Ми мали підозри щодо спалаху цієї хвороби, хоча й подумати не могли, до чого він призведе. Концепція генетичної зброї виникла ще в минулому столітті, але досі не було створено жодного успішного зразка. Хто ж міг подумати, що комусь це вдасться вже зараз? Проте це жахлива убивча зброя: усе, що потрібно, — розпилити штаму вірусу якомога ближче до цілі. Хоча насправді й це

* *Прим. перекл.* Старший полковник (大校, dàxiào) — військове звання в збройних силах КНР, КНДР і В'єтнаму. За рангом — вище за полковника, але нижче за генерал-майора. На погоні старшого полковника в армії Китаю розташовані вздовж чотири зірки з двома просвітами.

не обов'язково — вірус може поширюватися цілим світом, серед звичайних людей. А позаяк він не має гострої симптоматики у звичайної людини, вона не потребує госпіталізації, тож вірус має змогу поширюватися дуже швидко й широким ареалом, що, зрештою, значно підвищує можливість зараження визначеної жертви.

— Ні, я беру на себе повну відповідальність, — заперечив Чжан Сяо й затулив очі рукою. — Якби на моєму місті залишався капітан Ши, цього не сталося б. — Він опустив руку, і всі побачили сльози. — Останнє, що він мені сказав, переш ніж лягти в гібернацію: «Сяо Чжане, в нашій роботі треба постійно спати з розплющеними очима. Не існує усталеного рецепта досягнення успіху, а інколи складно відчутти наближення лиха, щоби вчасно запобігти йому».

— Що нам робити далі? — запитав Кент.

— Вірус поширився в організмі пацієнта: печінка, серце, легені майже не працюють, і сучасна медицина практично безсила. Нам залишається якнайшвидше ввести його в стан гібернації, сподіваючись на лікарів майбутнього.

* * *

Крихітна частинка свідомості повернулася до Ло Цзі, й він відчув страшний холод. Здавалося, цей нестерпний холод струмував із його тіла, поширювався навсідч, мов сонячне світло, й виморожував усе навколо. Скільки сягало око, він бачив лише білий сніг, саму лишень сліпучу білість без кінця-краю. Згодом посеред білої пустелі з'явилася чорна цятка, яка поступово почала перетворюватися на Чжуан Янь із дитиною на руках. Він спробував наблизитися до них, але, хоч скільки крокував уперед, цей вимерзлий світ, позбавлений будь-яких об'ємів і вимірів, не наближав його до рідних. На жінці був той самий червоний шарф, що й снігової ночі сім років тому, коли він уперше її побачив. Донька з розпашілим від морозу личком на руках у матері відчайдушно махала малими рученятами й щось

кричала, але до нього не долинали жодного звуку. Він хотів щодуху бігти до дружини з дитиною, але вони зникли раптово, розтанули, мов сніг пізньої весни. А потім зник і сам Ло Цзі: увесь білосніжний світ стягнувся до тонкої сріблястої лінії у непроглядній темряві. Ця лінія — все, що залишилося від його свідомості; вона перетворилася на нитку часу, нерухому та майже невидиму, що нескінченно тяглася в обох напрямках. Його душа, нанизана на цю нитку, зі сталою швидкістю м'яко ковзала назустріч невідомому майбутньому.

За два дні потужний потік радіохвиль полинув від Землі до Сонця, пробив захисний бар'єр конвективної зони й досягнув «енергетичних дзеркал» у зоні променевої рівноваги світила. Там, відбившись і посилившись у сотні мільйонів разів, він зі швидкістю світла поніс цілим Всесвітом заклинання Оберненого Ло Цзі.

Рік 12-й Епохи кризи

Трисоляріанський флот перебуває на відстані
4,18 світлового року від Сонячної системи

ЦЕНТР УПРАВЛІННЯ КОСМІЧНИМ ТЕЛЕСКОПОМ «ГАББЛ II»

І ще одна «щітка» з'явилася на тлі зір — трисоляріанський флот на повній швидкості пронизав другу хмару міжзоряного пилу. Позаяк «Габбл II» безперервно спостерігав за траєкторією його польоту, перші знімки радше нагадували не «щітку», а траву для газонів, яка просто на очах проростала у темній безодні космосу. Видовження цієї тисячі «травинок» можна було щодня бачити неозброєним оком, і слід, залишений кораблями, став значно виразнішим, ніж дев'ять років тому. Це уможливило значне підвищення швидкості флоту, тобто потужніший вплив на скупчення міжзоряного пилу.

— Генерале, уважно погляньте ось сюди. Що ви бачите? — запитав Рінгер, показуючи Фіцрою максимально збільшене зображення на екрані.

— Їх, здається, не побільшало — тисяча.

— Ні, придивіться пильніше.

Фіцрой деякий час роздивлявся фотографію, поки нарешті вказав на середину «щітки»:

— Здається, що... 1, 2, 3, 4... 10 щетинок рухаються швидше за інші, бо їхній слід більш видовжений.

— Так, ці 10 слідів складно помітити, їх можна розглядіти лише після спеціальної обробки фотографії.

Фіцрой повернувся до Рінгера й глянув на нього з тим самим виразом, що й десять років тому, коли вперше було отримано підтвердження існування трисоляріанського флоту.

— Докторе, значить, ця десятка бойових кораблів набирає швидкості?

— Вони всі прискорюються, але ця десятка — швидше за інших. Проте це не бойові кораблі — загальна кількість «щетинок» збільшилася саме на десять, і тепер флот налічує одну тисячу десять одиниць. Завдяки проведеному аналізу й моделюванню взаємодії з міжзоряним пилом ми можемо впевнено стверджувати, що ці новенькі — в тисячі разів менші за бойові кораблі, завбільшки приблизно як вантажівка. Але в них надто висока швидкість, тож збурення ними космічного пилу достатньо, щоб ми могли їх побачити.

— Такі крихітні... Десятка зондів?

— Так, десять зондів.

І ще одне відкриття «Габбла II» шокувало вчених: контакт людства з об'єктами зі світу Трисоляриса, тобто з десятима надісланими з нього невеликим зондами, станеться значно раніше, ніж передбачалося.

— Коли вони досягнуть межі Сонячної системи? — нервово запитав Фіцрой.

— Не можу відповісти точно. Це залежить від їхнього прискорення в майбутньому. Але в будь-якому разі це станеться значно раніше, задовго до того, як основні сили флоту досягнуть Сонячної системи. За найконсервативнішими оцінками — вони виграють півстоліття. Вочевидь флот рухається з максимально можливим прискоренням, але з певних причин їм конче необхідно досягти Сонячної системи ще раніше. Тому вони скористалися зондами, здатними значно прискорюватися й досягати вищих швидкостей.

— У них є софони. Навіщо додатково запускати ще й зонди? — запитав один з інженерів.

Усі глибоко замислилися, силкуючись відшукати відповідь, але мовчанку порушив Рінгер:

— Не марнуймо часу й зусиль: відповісти на це запитання ми ніколи не зможемо.

— Ні, — Фіцрой підняв руку, привертаючи загальну увагу. — Ми можемо принаймні спробувати частково розгадати їхні мотиви... Ми нині бачимо те, що насправді сталося чотири роки тому. Чи можете ви точніше визначити момент запуску зондів? Дату, наприклад?

— Звичайно. На наше щастя, флот запустив зонди саме під час проходження крізь хмару пилу... Якщо порівняти зіткнення й наступні відбиття хвиль зондів і основного флоту, матимемо... — Рінгер назвав Фіцрою точну дату.

Тому відібрало мову. Він сів, дістав сигарету, прикуририв і лише за деякий час озвався:

— Докторе, ви мало знаєтеся на політиці. Я спочатку не зміг вглядіти ці 10 інших щетинок. Так само й ви не усвідомлюєте надзвичайно важливого значення цієї дати.

— А що особливого в цій даті? — спантеличено запитав Рінгер.

— Цього дня чотири роки тому я брав участь у засіданні РОЗ, на якому відбувалися слухання з проекту «Обернені». Саме тоді Ло Цзі запропонував за допомогою Сонця ретранслювати своє заклинання на цілий Всесвіт.

Вчені й інженери презирнулися.

Фіцрой продовжив:

— Саме тоді Трисолярис віддав другий наказ ОЗТ на знищення Ло Цзі.

— То він і справді аж таке важливе цабе?

— Ви теж поділяєте загальну думку, що він із суміші романтичного денді та плейбоя перетворився на мага-шахрая, схибленого на позерстві, й більше нічого не має за душею? А ось на Трисолярисі чомусь думають інакше.

— А ви, генерале... Що ви думаєте про нього?

— Докторе, ви вірите в Бога?

Такий різкий перехід збив Рінгера з пантелику. Він навіть не відразу спромігся на відповідь:

— Бога? Цей термін має сьогодні стільки визначень, понять, конотацій і їх відтінків, що складно дати конкретну відповідь...

— А я вірю, хоча не маю жодних доказів його існування. Бо так безпечніше: якщо він існує, то це матиме для мене значення; якщо ні — я нічого не втрачу.

Слова генерала викликали сміх у присутніх.

— Ви неточні у своїх висловлюваннях, принаймні в останньому твердженні, — відповів Рінгер. — Для науки різниця є, і неабияка... Але що з того, коли Бог існує? Яке це має значення для нас?

— Якщо Бог існує, він може мати посланців у цьому світі.

Усі довкола надовго замовкли, намагаючись збагнути сенс почутого. Нарешті один з астрономів запитав:

— Генерале, ви намагаєтеся нам сказати, що Бог обрав свого пророка з-поміж атеїстів, які населяють цю країну?!

Фіцрой загасив недопалок і відрубав:

— Якщо інші варіанти відповідей відкинуті, ті, що залишилися, є істинами, хоч би якими химерними вони здавалися. Чи, може, ви все-таки здатні придумати інші пояснення?

— Ну, якщо ви називаєте Богом певну силу за межами Всесвіту, спрямовану на підтримання стабільності й справедливості... — продовжив формулювати Рінгер.

Фіцрой підняв руку, мовби застерігаючи, намагаючись завадити завершенню його думки, аби хтось інший, не приведи Господи, не сказав нічого зайвого. Щоб та надприродна божественна сила, про існування якої вони щойно дізналися, не втратила бодай дешиці своєї могутності.

— Тож увіруйте всі. Відтепер зберігайте віру, — відповів він і широко перехрестився.

* * *

Тестовий запуск «Тяньті ІІІ»^{*} транслявали по телебаченню в прямому ефірі. З трьох космічних ліфтів, будівництво яких розпочали п'ять років тому, перші два на початку цього року ввели в експлуатацію, тож запуск третього не став сенсацією. На цей час усі космічні ліфти оснащувалися єдиним тросом, який спрямовував їх, і порівняно з чотиритросовими, які ще тільки проектувалися, значно поступалися за здатністю витримувати значні навантаження, але відчутно перевищували показники ракет доби хімічних двигунів. Якщо не брати до уваги вартості розробки й будівництва ліфтів, ціна виходу в космічний простір була навіть нижчою за польоти на цивільних літаках звичайних авіаліній. Через це в нічному небі значно побільшало рухомих об'єктів — людство розгорнуло масштабні будівельні роботи гігантських споруд на орбіті.

«Тяньті ІІІ» був єдиним із трьох ліфтів, який заякорили на морі, — його базова станція розташовувалася на штучному острові посеред Тихого океану. Острів оснащувався атомною електростанцією, тому за потреби міг змінювати місце свого розташування, рухаючись уздовж лінії екватора. Так частина космічного ліфта стала реальним втіленням плавучого острова з однойменного твору Жуля Верна. Його часто-густо так і називали — «Острів Верна». Телекамера не давала змоги розгледіти поверхню океану, в поле зору потрапляв лише пірамідальний постамент, оточений сталевими конструкціями — будівлі містечка обслуги. На вершині п'єдесталу розташовувалася циліндрична рухома кабіна-платформа. З місця розташування телекамери побачити сам трос, що крізь атмосферний

* *Прим. перекл.* Тяньті (天梯, tiāntī) — дослівно: сходи до небес. Термін, що має багато значень: високогірна дорога, висока (пожежна) драбина, космічний ліфт.

пояс тягнувся у космос, було неможливо, адже він мав завширшки лише 60 сантиметрів. Але іноді проти світла призахідного сонця можна було побачити лінію, вигнуту дугою.

Троє старих — Чжан Юаньчао із сусідами Яном Цзіньвенем і Мяо Фуцюанем — дивилися трансляцію по телевізору. Їм усім уже було далеко за 70, і хоча жоден ще не перетворився на руїну, поважний вік все ж таки наклав свій відбиток на їхні тіла й думки. Пригадувати давно минулі події або чекати на прийдешні буремні часи — і те й інше було їм однаково важко, але найдужче гнітило усвідомлення, що чогось корисного чекати від них уже не варто. Не лишалося нічого, крім спроб гідно прожити роки, відведені їм у цей непевний час.

Цієї миті син Чжан Юаньчао — Чжан Веймін увів до кімнати Яна-молодшого — його онука. Син тримав у руках паперовий конверт.

— Батьку, я приніс назад твою продуктову картку й отримав першу партію талонів на крупи, — сказав Чжан Веймін, дістав із конверта стос кольорових аркушків і простягнув їх батькові.

— Як у старі часи... Все повторюється, — прокоментував Ян Цзіньвень.

— Так, ті часи повертаються, все рухається по спіралі, — емоційно погодився Чжан Юаньчао, приймаючи картку з талонами.

— Це такі гроші? — запитав Янь Янь, роздивляючись невеличкий яскраво-зелений клаптик паперу.

— Це не гроші, дитино, — відповів дід Чжан онукові. — Але від сьогодні, якщо ти захочеш купити печиво, торт, чи просто посидіти в ресторані, — крім грошей, маєш розраховуватися ще й цими талонами.

— А такого у ваші часи не було, — Чжан Веймін дістав безконтактну ІС-картку. — Це продовольча картка з квотами базових харчів на місяць.

— І який ліміт тобі встановлено?

— Я отримую 21,5 кілограма, що дорівнює 43 цзінь*, ви з Сяохун отримуете 37 цзінь, а Янь Янь — 21 цзінь.

— Норми зі старих часів майже не змінилися, — відповів дід Чжан.

— На місяць має вистачити, — заспокоїв Ян Цзіньвень. Чжан Веймін похитав головою.

— Дядьку Яне, ви хіба забули ті часи? Спочатку буде все чудово, далі раптом почне відчуватися дефіцит усіх харчових продуктів, крім основних, а потім з'являться черги, списки на отримання м'яса й овочів. Цієї гарантованої норми харчів не вдасться розтягти місяць!

— Та припиніть ви скиглити, все не так і погано! — безжурно махнув рукою Мяо Фуцюань. — Це все вже було кілька десятиліть тому. Всі пристосувалися, ніхто не голодував і не вмер. Годі теревенити про дурниці, подивімося ліпше телевізор.

— Хе, незабаром може дійти й до стадії талонів на промислові товари**, — закінчив Чжан Юаньчао, кинув на стіл продовольчу картку з талонами й повернувся до екрана.

Циліндрична кабіна-платформа почала рухатися, відірвалася від пірамідального постаменту і, швидко прискорюючись, розчинилася в нічному небі. Здавалося, що вона рухається сама по собі, ніби ракета, бо трос, і раніше майже невидимий, у сутінках став зовсім непомітним. Ліфт міг піднімати вантажі зі швидкістю 500 кілометрів на годину, але й за таких характеристик лише за 68 годин він міг досягти верхнього терміналу на геостаціонарній орбіті Землі.

* *Прим. перекл.* Цзінь (або кетгі, каті, 斤, jīn) — традиційна одиниця ваги в Китаї та країнах Південно-Східної Азії; історично в різних країнах її значення становить від 600 до 632,5 грама. У Китаї на даний час стандартизована в розмірі 500 грамів. За походженням дорівнював 1/100 даня (або пікул, 担, dān) — останній визначався як «те, що дорослий чоловік здатний забрати й нести на плечах», і відповідно до цього стандарти ваги в країнах Азії різнилися.

** *Прим. автор.* У 1960-70-х роках у Китаї придбати електричні й інші побутові товари можна було лише за талонами.

Зображення на екрані перемкнулося на камеру, встановлену на нижній частині платформи ліфта: широкий трос заступав майже всю картину, але він мав гладеньку фактуру й помітити рух кабіни ліфта було майже неможливо. Швидкість вдавалося відслідковувати лише за допомогою шкали позначок у куті екрана, цифри на якій блискавично змінювалися. Якщо дивитися вниз, уже на незначній відстані від камери трос ніби сходив нанівець, далеко вниз відкриваючи панораму «Острова Верна», схожого на велику круглу тарілку, підвішену за нижній кінець троса.

Ян Цзінвень дещо пригадав.

— Заждіть, я вам зараз покажу справжню дивину, — він незграбно підвівся й невпевнено рушив до дверей. Мабуть, ходив додому, бо швидко повернувся й поклав на стіл шматок якогось матеріалу, що нагадував аркуш паперу завбільшки як пачка сигарет. Чжан Юаньчао узяв той аркуш. Він був сірий, напівпрозорий, майже невагомий і нагадував пластину нігтя. — Це матеріал, із якого роблять космічні ліфти! — виголосив старий Ян.

— Вітаю! Твій син поцупив у держави шматок надважливого матеріалу, — Мяо Фуцюань вказав на аркуш.

— Це нікому не потрібні обрізки. Він розповідав, що під час будівництва «Тяньті» тисячі тонн цього матеріалу доправили на орбіту. Там із них виготовили трос для ліфта, а потім спустили його на поверхню Землі... Скоро подорож у космос стане доступною будь-кому й дешевшою за політ на літаку, тож я вже попросив сина дізнатися про туристичні фірми, які пропонують подібні послуги.

— Ти зібрався в космос? — здивувався старий Чжан.

— І що тут дивного? Я чув, коли ліфт підіймається, в кабіні нема ніяких перевантажень — відчуття ті самі, що в купе потяга, — зазначив Мяо Фуцюань. Він уже давно втратив контроль над своєю вугільною шахтою, його родина збідніла, й чотири роки тому йому довелося продати свою віллу, тож це помешкання залишалось єдиним житлом для всієї родини. А от син Ян Цзінвень працював на

підприємстві, що реалізувало проект будівництва космічних ліфтів, і тепер його сім'ю сусіди вважали найзаможнішою, старий Мяо йому навіть заздрив.

— Я не полечу в космос, — відповів Ян Цзіньвень, пересвідчився, що Веймін забрав малого в іншу кімнату, й продовжив: — А ось мій прах — так. Агов, ви, двоє стариганів, не маєте забобонів щодо таких розмов?

— Та до чого тут забобони... Але з якого дива тобі закортіло відіслати туди свої рештки? — запитав Чжан Юаньчао.

— Чи відомо вам, що на верхній платформі ліфта є електромагнітний пусковий пристрій? Коли прийде час, труну з моїм тілом розженуть до третьої космічної швидкості, й незабаром вона вийде за межі Сонячної системи. Це називається космічним похованням. Я не хочу лежати в землі, загарбаній інопланетянами після моєї смерті. Це також можна назвати однією з форм ескапізму.

— А якщо прибульці зазнають поразки?

— Це майже неможливо. А коли й так, що я втрачаю? Хоча б побачу Всесвіт!

Чжан Юаньчао несхвально похитав головою:

— Ох, ці мені інтелектуали зі своїми дивацькими мріями. Усе то дурня — відмерле листя падає додолу, до свого коріння. Мене закопають у місцевий бурій лес.

— Тебе не хвилює, що трисоляріани можуть розрити твою могилу?

Цієї миті Мяо Фуцюань, який, здавалося, втратив інтерес до розмови, раптом пожвавішав, подав друзям знак, аби вони присунулися до нього впритул і заговорив так тихо, наче боявся підслуховування софонів:

— Е-е-е, не кажи, чого не знаєш. Я вже думав про це: в мене в Шаньсі залишилося кілька вироблених і покинутих шахт...

— Ти хочеш, щоб тебе там поховали?

— Ні-ні. Вони всі маленькі й неглибокі, але в деяких місцях їхні виробки впритул підходять до стволів вели-

ких державних шахт. А ось вони — завглибшки чотириста й більше метрів, а якщо спуститися занедбаними стволами, то, може, й значно більше. Це достатньо глибоко для тебе? Після поховання ствол підірвуть, і твою могилу ніхто не зачепить. Не думаю, що трисоляріани там копір-сатимуться.

— Пф-ф, тобто люди там копали, а трисоляріанам буде нецікаво? Вони просто докопають до надгробка й за потреби копатимуть далі.

Мяо Фуцюань розсміявся.

— Старий Чжане, ти зовсім здурів, га? — і, розуміючи, що той ніяк не второпає, в чому річ, Мяо тицьнув у Яна Цзіньвенья, який перестав цікавитися розмовою і повернувся до перегляду випуску новин. — Он хай тобі освічена людина все й пояснить.

Ян Цзіньвень, не відриваючи погляду від екрана, посміхнувся.

— Чжане, а навіщо тобі надгробок? Його ставлять, щоб люди мали змогу дізнатися, хто похований у цьому місці. А до того часу людей уже не залишиться.

Чжан Юаньчао деякий час сидів мовчки й нарешті зітхнув:

— Так-так, людей не залишиться. Усе то пусте.

* * *

Дорогою до Третього експериментального центру термоядерного синтезу, Чжан Бейхай був змушений вирулювати з глибоких снігових кучугур, але наблизившись, виявив, що тут сніг повністю розтанув і дорога перетворилася на суцільні брудні калюжі, а холодне зимове повітря поступилося теплову й вологову диханню весни. На досі засніжених пагорбах обіч шляху кілька персикових дерев буяли цвітом, дивним серед цієї незвично студеної зими. Він скерував авто до білої будівлі, що стояла посеред долини й слугувала за вхід у розгалужений комплекс експериментального центру, схованого під землею. Цієї миті

він побачив людину, яка обривала персиковий цвіт із дерев на схилі, впізнав у ній того, кого шукав, і зупинився.

— Докторе Дін! — гукнув він чоловіка.

Коли Дін Ї підійшов до капота з великим букетом у руках, Чжан Бейхай не стримав посмішки:

— Для кого цей розкішний букет?

— Ці квіти розпустилися завдяки теплу, що виділяється внаслідок процесу термоядерного синтезу, тому, звичайно, вони для мене. — Він аж сяяв, милуючись пишними квітами, що розпустилися серед зими. Дін Ї досі був схвильований таким значним проривом у своїх дослідженнях.

— Стільки тепла розсіюється в повітрі! Це справжнє марнотратство. — Чжан Бейхай вийшов із машини, зняв сонцезахисні окуляри, щоб і собі помилуватися клаптиком весни. Від його дихання не утворювалася пара, й навіть через підошви черевиків він відчував добре прогріту землю.

— Бракує і коштів, і часу на зведення електростанції, але то пусте. Відтепер енергію на землі не треба ні заощаджувати, ні зберігати.

Чжан Бейхай вказав на букет у руках Дін Ї.

— Докторе Дін, я справді сподівався, що ви зможете знайти якусь розраду від сумних думок. Без вас цей прорив стався б значно пізніше.

— Моя участь нічого не змінила. Крім мене, в центрі працюють тисячі дослідників. Я просто підказав правильний напрям. Насправді я давно відчував, що метод токамака* — глухий кут; але якщо рухатися правильним шляхом, рано чи пізно прорив обов'язково станеться.

* *Прим. перекл.* Один із запропонованих типів термоядерних реакторів для проведення процесу керованого термоядерного синтезу. Пристрій призначений для здійснення реакції термоядерного синтезу в розжареній плазмі у квазістаціонарному режимі. При цьому плазма утворюється в тороїдальній камері, її стабілізує магнітне поле.

Я — вчений-теоретик і не знаюся на експериментальних методах, мої підказки робилися наосліп і могли навіть затримати поступ.

— Чи можете ви відкласти публікацію результатів? Я зараз говорю цілком серйозно, просто переказую прохання Командування Космічних сил.

— Як таке можливе? Преса безперервно стежила за ходом досліджень на всіх трьох дослідницьких майданчиках.

Чжан Бейхай кивнув, зітхнув і мовив:

— Це дуже погано.

— Я здогадуюся про причини, але все-таки, може, ви поясните?

— Щойно буде реалізований проект керованого термоядерного синтезу, негайно згори дадуть старт проекту з будівництва космічних кораблів. Докторе, вам добре відомо, що на сьогодні існує два проекти, протилежні за суттю і принципами побудови кораблів. Перший пропонує устаткувати їх двигунами з робочим тілом, другий — двигунами, що працюють за принципом прямого випромінення. Навколо цих двох напрямів досліджень сформувалися два протиборчі угруповання: група наявної аерокосмічної галузі лобіює проект розробки космічних кораблів, оснащених двигунами з робочим тілом, тоді як Космічні сили віддають перевагу кораблям із двигунами прямого випромінення. Подібні проекти вже на стадії досліджень споживають величезні ресурси, тож не доцільно проводити розробки одночасно в двох напрямках. Слід обрати єдину стратегію розвитку космічних кораблів.

— Ми з хлопцями-термоядерниками, звісно, виступаємо за двигуни прямого випромінення, — відповів Дін Ї. — З моєї точки зору, для людства це єдина можливість здійснювати міжзор'яні перельоти. Звичайно, мушу визнати, що позиція представників аерокосмічної галузі теж не позбавлена здорового глузду: космічний корабель із двигуном, що має робоче тіло, — всього-на-всього варіант ракети з хімічним

реактивним двигуном, що відрізняється виключно використанням енергії термоядерного синтезу для розігрівання чи іонізації робочого тіла. Перспективи розробок у цій царині значно зрозуміліші, їх легше прогнозувати.

— Не можна убезпечити себе від усіх труднощів і проблем у майбутніх зоряних війнах! Як ви самі слушно зауважили, космічний корабель із двигуном, що має робоче тіло — просто гігантська ракета; дві третини її корисного навантаження займатиме це робоче тіло, запаси якого вичерпаються дуже швидко. Подібні космічні кораблі здатні здійснювати польоти на незначні відстані від планетарних баз. Це обмежуватиме їхній бойовий радіус кордонами Сонячної системи. Така трагічна помилка — повторення історії Японсько-цінської війни, а Сонячна система стане нашим Вейхайвесм*!

— Це дуже глибока аналогія, — відповів Дін Ї, простягаючи Чжану Бейхаю свій букет.

— Це лише факт. Аванпостом Космічних сил повинен стати ворожий порт. Звичайно, ми не можемо цього досягти, але перша лінія оборони має проходити принаймні хмарою Оорта, щоб забезпечити кораблям Космічних сил можливість маневрів і обхідні шляхи у просторі за межами Сонячної системи. Це наріжний камінь стратегії ведення Космічними силами бойових дій.

— Але аерокосмічне лоббі теж не цілісне, — відповів Дін Ї. — Його кістяк складає стара гвардія, яка вагається,

* *Прим. перекл.* Ідеться про епізод війни 1894–1895 років, коли точилася війна між Японією і маньчжурською династією Цін. 17 вересня 1894 року на південь від гирла річки Ялуцзян у запеклому бою зішлись китайський Бейанський флот під командуванням Дін Жучана і японська об'єднана ескадра віце-адмірала Іто Сукеюкі. Кожна сторона мала по десять бойових кораблів. Битва тривала п'ять годин і припинилася через брак снарядів у обох сторін. Зріділий китайський Бейанський флот відійшов у гавань порту Вейхайвей і залишився там. Його не наважилися вивести за межі затоки Бохайвань; він навіть не прийшов на допомогу обложеному Люйшуню.

зупиняючись то на проекті ракет з хімічними двигунами, то повертається до думки про космічні кораблі, двигуни яких мають робоче тіло. Але й у їхнє середовище проникають свіжі ідеї, наприклад, від представників наших дослідницьких інститутів, що вирішують проблеми керування термоядерного синтезу. Так досягаємо балансу сил прихильників обох напрямів. Ухвалення остаточного рішення залежить від позиції трьох-чотирьох людей, але, на превеликий жаль, саме такі найвищі посади обіймають люди зі старої гвардії.

— Це найважливіший крок до розробки загальної стратегії побудови флоту. І якщо він виявиться помилковим, принципи, за якими створюватимуться Космічні сили, будуть хибними. Внаслідок цього ми згаємо століття чи навіть двісті років, а далі на нас чекатимуть спустошення, зневіра у власних силах і поразка без жодних шансів.

— Ми не в змозі бодай якимось вплинути на це.

Після спільного обіду з Дін Ї Чжан Бейхай поїхав із експериментального центру термоядерного синтезу. Невдовзі волога земля під колесами знову змінилася засніженим полотном, що іскрилося під яскравим зимовим сонцем. Температура повітря також упала, вгамувавши його серце й думки.

Чжан Бейхай вирішив, що йому конче потрібен космічний корабель, здатний до міжзоряних подорожей. Якщо інші шляхи не приведуть до бажаного, залишається єдина стежка, і байдуже, що вона небезпечна й лиховісна. Іти доведеться саме нею.

* * *

Чжан Бейхай завітав до колекціонера метеоритів, будиночок якого ховався в завулку хутуна*. Побачив, що цей тьмяно освітлений старий будинок перетворився

* *Прим. перекл.* Хутун (胡同, hùtòng) — тип середньовічної китайської міської забудови, околиця-квартал.

на невеличкий геологічний музей зі скляними шафами вздовж стін, у яких виставлялися професійно підсвічені камінці. Вони, нічим особливим не примітні, виблискували нерівними гранями. Господар сидів за верстатом і через збільшувальне скло розглядав малий камінчик. То був ще міцний чолов'яга літ п'ятдесяти з вродливим відкритим обличчям. Побачивши відвідувача, він радісно підвівся для привітання. Чжан Бейхай зрозумів, що господар належить до категорії щасливих людей, які живуть у маленькому світі власних уподобань, цілком поринаючи в нього попри всі негаразди й злигодні великого світу. У затишній атмосфері старовинного будинку Чжан Бейхай зрозумів: поки він з товаришами веде битву за виживання людства, більшість таких людей і далі ведуть тихе, спокійне життя. Це неабияк зігріло йому душу.

Успішна реалізація проекту космічного ліфта й пролив у технології керованого термоядерного синтезу стали значними мотиваційними подіями для всього людства, підтримали віру в можливість перемоги над загарбниками й пригальмували поширення ідей занепадництва. Але лідери, здатні мислити тверезо, чудово розуміли, що це лише перший крок на довгому шляху. Якщо проводити аналогію між розбудовою космічного і звичайного флоту, людство лише вийшло з інструментами на берег океану; навіть верфі ще не збудувало. Окрім розробки корпусу космічного корабля, доведеться ще створити принципово нову з точки зору технології зброю для ведення космічних війн, системи життєзабезпечення замкнутого циклу, побудувати космопорти — загалом, вийти на абсолютно новий технічний рівень, зробити стрибок, який не має історичних аналогів. Лише розробка базових технологій для всього цього може тривати не одне століття. На додачу до надскладних технологічних завдань людське суспільство зіткнеться і ще з одним серйозним випробуванням: будівництво системи космічної оборони потребуватиме значних ресурсів, і переорієнтування їх на вій-

ськові потреби, швидше за все, знизить життєвий рівень кожного землянина. Тому найбільші виклики чекають на людство в майбутньому. Саме з таких міркувань командування прийняло рішення: дати старт проекту з посилення ідеологічної боротьби в майбутньому — відрядити туди підкріплення з найкращих політичних комісарів. Вибір Чжана Бейхая як командира першого такого загону був цілком зрозумілим: саме він виявив ініціативу. Отримавши наказ, Чжан Бейхай виступив із пропозицією: перед гібернацією кожен офіцер групи, готуючись до роботи в майбутньому, має бодай рік попрацювати в космосі на будь-якій посаді. «Майбутній Головнокомандувач Космічних сил не бажає мати політичних комісарів, які жодного разу не були у космосі?» — запитав він тоді Чана Вейси. Цю пропозицію схвалили швидко, й за місяць його і тридцятьох товаришів із першого загону відрядили в космос.

— Ви — військовий, — сказав колекціонер, сервіруючи стіл до чаювання. Бейхай кивнув у відповідь, і він продовжив: — Тепер військові вже мало схожі на солдатів, але розгледіти у вас армійський стрижень не складно з першого погляду.

— Ви також колись були солдатом, — відповів Чжан Бейхай.

— Ви спостережливі. Я більшу частину життя прослужив у Бюро геодезії та картографії Генерального штабу.

— А звідки ваша любов до метеоритів? — запитав Чжан Бейхай, оглядаючи багату колекцію.

— Понад десять років тому я брав участь у експедиції, що перетнула Антарктиду. Мене призначили відповідальним за пошуки уламків метеоритів під снігом і кригою. Справа мене так захопила, що я вирішив сконцентруватися саме на ній. Уявіть: ці камені потрапляють до нас із-за меж Землі, прилітають з незвіданих глибин космосу — це так таємниче й захопливо. Щоразу, коли беру до рук новий метеорит, ніби відкриваю новий світ.

Чжан Бейхай посміхнувся й похитав головою.

— Це лише ваші фантазії. Земля сама по собі утворена зі спресованої міжзоряної матерії, тому вона і є великий метеорит. Каміння в нас під ногами — метеорити, чайна чашка в моїй руці — матеріал з метеорита. Воду на Землю приносили комети, тож, — він підняв чайник, — моя чашка теж наповнена метеоритами. Вони не рідкість на нашій планеті.

Колекціонер зі сміхом вказав пальцем на Бейхая:

— Хе-хе, а ти розумний хлопець! Уже почав торгувати-ся... Але я волію довіряти власним відчуттям.

Господар не втримався й таки показав Чжану Бейхаю свою колекцію, навіть відкрив сейф, аби продемонструвати найбільшу свою коштовність — марсіанський ахондрит* завбільшки як ніготь. Колекціонер запропонував роздивитися камінь під мікроскопом — кажуть, маленькі круглі западинки можуть бути слідами життєдіяльності скам'янілих мікроорганізмів.

— П'ять років тому Роберт Гаар** хотів придбати цей камінчик за суму, що в тисячу разів перевищує його вагу в золоті. Я не продав.

— Скільки ви зібрали особисто? — Чжан Бейхай обвів руками експозицію.

— Децицію. Більшість — придбана чи виміняна в інших колекціонерів... Гаразд, то чим ви цікавитеся?

— Я не женуся за коштовними рідкісними знахідками. Мені потрібне щось некрихке й легке в обробці.

— Зрозуміло. Ви збираєтеся вигравірувати напис.

— Саме так, — кивнув Чжан Бейхай. — Ліпше, якщо камінь можна обробляти на токарному верстаті.

* *Прим. перекл.* Кам'яний метеорит, утворений внаслідок кристалізації розплавлених кам'яних мас, тому на його поверхні відсутні хондри — невеличкі сферичні частки різних розмірів, що складаються із заліза, алюмінію або силікатів магнію.

** *Прим. автора.* Роберт Гаар — професор Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі, найавторитетніший колекціонер метеоритів. Колекція, яку він збирає з 23-річного віку, стала найбільшим у світі приватним зібранням метеоритів.

— То вам потрібен залізний метеорит, — колекціонер відчинив скляну шафу й дістав звідти темний камінь завбільшки як горіх. — За хімічним складом він складається в основному з феруму та нікелю, є домішки кобальту, фосфору, силіцію, сульфурі й купруму. Якщо ви шукаєте високу густину, то це те, що вам потрібно, — вісім грамів на кубічний сантиметр. Сплав дуже міцний, тому його легко обробляти на токарному верстаті.

— Чудово, але він трохи замалий.

Колекціонер дістав ще один камінь, завбільшки як яблуко.

— А ще більшого немає?

Колекціонер пильно глянув на Бейхая.

— Такі великі метеорити не продають на вагу, це поодинокі зразки, що коштують дуже дорого.

— Гаразд, тоді чи є у вас три камені, подібні за розмірами?

Колекціонер дістав ще три приблизно однакові зразки й заходився вихвалити, набиваючи ціну:

— Залізних метеоритів небагато, вони становлять лише п'ять відсотків загальної кількості усіх знайдених, а ці три — просто чудові. Погляньте, ось цей — октаедрит із помітним зрізом відманштеттенових фігур. А це — багатий на нікель атаксит: ось ці паралельні лінії на його поверхні мають назву «нейманові структури». Оцей метеорит багатий на камасит, а цей — на теніт, мінерали, які на Землі зустрічаються здебільшого в залізних метеоритах. Цей зразок я знайшов у пустелі за допомогою металошукача — це така само удача, як і знайти голку в океані. Машина тоді застрягла в бархані, я зламав привідний вал і ледь не загинув.

— Назвіть свою ціну.

— Ціна подібних метеоритів на світовому ринку становить 20 доларів за грам. Отже, один коштуватиме 60 тисяч юанів, а три — 180 тисяч*. То як?

* Прим. перекл. Приблизно 30 тисяч доларів США.

Чжан Бейхай дістав свій мобільний телефон і спокійно відповів:

— Давайте номер рахунку, зараз перекажу гроші.

Колекціонер так надовго замовк, що Бейхай не дочекався, підняв очі й побачив хитру посмішку.

— О, я готувався до запеклого торгу.

— У жодному разі, я готовий заплатити.

— Послухайте, зараз космічний туризм доступний ледь не кожному, й хоча збирати метеорити в космосі ще не так зручно, як на поверхні Землі, ціна на них уже падає. Зараз ці три коштують...

Чжан Бейхай рішуче зупинив його:

— Ні, ціну вже погоджено. Хай це буде знак поваги до людей, які їх отримують.

* * *

З будинку колекціонера Чжан Бейхай із метеоритами в кишені попрямував до майстерні моделювання одного з науково-дослідних інститутів Космічних сил. На той час майстерня вже спорожніла, але Бейхай знав, що впорається й самотужки, бо тут було найсучасніше обладнання — серед іншого й верстат з числовим програмним керуванням. Спочатку він фрезою виточив із трьох метеоритів кілька циліндрів завтовшки як олівець, а потім порізав циліндри на невеличкі шматки певної довжини. Працював дуже обережно й старанно, щоб звести до мінімуму втрати цінної сировини. Нарешті перед ним лежали 36 маленьких шматочків метеоритів циліндричної форми. Він ретельно зібрав усі ошурки метеоритного заліза, вийняв фрезу з верстата й залишив майстерню.

Доробляв уже в підвалі, в таємній кімнатці: на невеличкому столі перед ним вишикувалися в ряд 36 патронів для пістолета калібру 7,62 мм. Щипцями Чжан Бейхай по черзі дістав з кожного кулі — якби то були патрони старого зразка з латунними гільзами, довелося б довго

морочитися з розтискачами та інструментами для розвальцьовування й завальцьовування крихітного дула кожної гільзи. Проте два роки тому всю армію перевели на новітні стандарти озброєння, й до всіх зразків вогнепальної зброї почали постачати набої без гільз — куля кріпилася безпосередньо до порохового заряду й легко знімалася.

Далі за допомогою спеціального клею він з'єднав тридцять шість куль із метеорита з пороховим зарядом. Такий клей використовувався для аварійного ремонту корпусу космічного корабля на орбіті й міг витримувати значні коливання температур.

Потім він заклав чотири патрони у магазин стандартного пістолета типу 2010 і розрядив обойму в мішок, що стояв у кутку. Постріли, що в будь-якому разі мали бути оглушливими, в тісній комірчині пролунали як маленькі вибухи й заповнили приміщення пороховим димом.

Чжан Бейхай уважно оглянув чотири отвори від куль на поверхні мішка, задоволено відзначив, що розміри їх такі самі, як і від звичайних, отже, космічні набої не розлетілися на друзки. Далі він розв'язав мішок і дістав з нього великий шмат сирої яловичини, з якої за допомогою ножа ретельно й неквапно видлубав усе, що залишилося від чотирьох куль: вони покритілися на нерівні шматочки, перетворилися на купку ошурків у долоні. Бейхай не помітив жодних виразних слідів механічної обробки на їхній поверхні, й це його дуже потішило.

Мішок був із тканини, з якої шують скафандри для космонавтів. Для ретельнішої перевірки міцності Чжан Бейхай виготовив мішок із кількох шарів тканини й натоптав його теплоізоляційним матеріалом і пластиковими трубками.

Він ретельно зібрав 32 патрони, що залишилися, і залишив підвал. Настав час готуватися до виходу у відкритий космос.

* * *

Чжан Бейхай висів у космічному просторі за п'ять кілометрів від космічної станції «Жовта річка». Станція, розташована на 300 кілометрів над верхньою частиною космічного ліфта, мала форму колеса й виконувала функцію противаги. На той час вона була найбільшим штучним космічним об'єктом, створеним людьми — тут одночасно могли розміститися близько тисячі осіб.

У радіусі п'ятиста кілометрів від верхньої платформи космічного ліфта знаходилися й інші рукотворні об'єкти. Втім, вони значно поступалися «Жовтій річці» за розмірами. Їх розмістили довільно за зразком індіанських тіпі на Великих рівнинах, які ще застали підкорювачі Дикого Заходу. Ці будівлі лише передували справжнім оселям людей у просторах космосу. Найбільшим серед спроектованих був космічний док, який мав удесятеро перевищити розміри «Жовтої річки». Але поки що змонтували тільки головний каркас, здала схожий на кістяк гігантського доісторичного монстра.

Чжан Бейхай прилетів з першої бази, побудованої Космічними силами на геостаціонарній орбіті. То була окрема космічна станція, розташовувана за 80 кілометрів; за розмірами вона ледь дорівнювала п'ятій частині «Жовтої річки». Бейхай уже три місяці жив тут і працював разом з іншими членами першої групи, що готувалася до десанту в майбутнє. За цей час він лише раз побував на планеті.

Тут, на об'єкті з простою назвою База №1, він терпляче очікував слушної нагоди. Нарешті вона трапилася: еліта аерокосмічної галузі зібрала нараду найвищого рівня на «Жовтій річці», й уся трійця, на його щастя, також виявилася серед запрошених. Відтоді як космічну орбітальну станцію «Жовта річка» ввели в експлуатацію, на ній відбувалися численні заходи, серед іншого — засідання та наради очільників аерокосмічної галузі. Вони мовби намагалися компенсувати те, що більшості співробітників цієї галузі так ніколи й не судилося вийти у відкритий космос.

Перш ніж відлетіти з Бази №1, Чжан Бейхай відстібнув і залишив у своїй кімнаті систему позиціонування скафандра. Він сподівався, що система моніторингу бази не зареєструє в автоматичному режимі факт його відсутності, й це залишиться непоміченим. За допомогою невеличкого реактивного двигуна малої тяги, яким було вкомплектовано ранець скафандра, він пролетів 80 кілометрів у космічному просторі на задалегідь обрану позицію і почав спокійно чекати.

Він знав, що нарада вже скінчилася й невдовзі всі учасники мають вийти в космос.

За традицією подібних зустрічей, усі присутні наприкінці наради роблять групове фото в космічній порожнечі. Але щоб станція на задньому плані постала в усій красі й знімок вийшов достатньо контрастним, фотографувати мали проти Сонця. Під час фотографування кожному з групи доводилося піднімати світлофільтри шолома, щоб на знімку було видно обличчя. Якщо Сонце до цього моменту вже стояло високо, яскраве світло сліпило людям очі й нагрівало внутрішню поверхню шоломів. Тому найзручнішими моментами для фотографування вважалися світанок і захід Сонця. На геостационарній орбіті схід і захід чергуються кожні двадцять чотири години й ніч надто коротка; Чжан Бейхай чекав на захід.

Він знав, що система просторового моніторингу «Жовтої річки» неодмінно визначить його, але не надто цим переймався. На цій початковій стадії розбудови космічних об'єктів довкола вже зведених і не добудованих споруд левітувала безліч ще придатних до застосування будівельних матеріалів та острівців відходів і сміття, за розмірами часто більших за людину. Крім того, між ліфтом і навколишніми космічними об'єктами встановився транспортний і логістичний зв'язок, подібний до інтенсивного руху між великим містом і навколишніми селами, адже постачання околиць цілком забезпечувалося вантажними можливостями ліфта. Адаптуючись до косміч-

ного простору, люди поступово звикли й до прогулянок за межами кораблів і станцій. У досвідчених мешканців станцій скафандр став чимось подібним до космічного велосипеда: реактивний двигун ранця міг забезпечити рух зі швидкістю 500 кілометрів на годину. Подібний спосіб пересування між ліфтом і навколишніми космічними станціями в радіусі кількох сотень кілометрів тепер користувався найбільшою популярністю.

Але зараз Чжан Бейхай відчував, що навколишній простір порожній. Окрім Землі, яка з висоти геостаціонарної орбіти мала вигляд повної сфери, та призахідного Сонця, все довкола заливалася бездонна чорнота. Розсип зір здавався лише блискучим пилом, якого замало для заповнення порожнечі Всесвіту. Він знав, що система життєзабезпечення скафандра розрахована лише на дванадцять годин автономної роботи. До цього часу мусив повернутися на Базу №1 за 80 кілометрів звідси. Нині він міг бачити її як ледь помітну точку. Ця база недовго проіснувала б, відірвавшись від пуповини космічного ліфта. Але тепер, плаваючи в безмежній порожнечі, Бейхай відчував, як рветься його зв'язок із блакитним світом, що залишився там, унизу. Почувався цілком самостійною формою буття без ґрунту під ногами, не належною до жодного зі світів. Зусібч був лише безмежний простір, і Бейхай плив у Всесвіті так само, як Земля, Сонце й Чу-мацький Шлях. Без початку, призначення та кінця — лише чисте існування; і це відчуття йому подобалося.

Він навіть устиг подумати, що батьків дух на небесах має відчувати щось подібне.

Цієї миті сонячний диск став на лінію поверхні Землі.

Чжан Бейхай підняв руку, якою тримав багатократний оптичний приціл. За допомогою візира знову виміряв відстань до вихідного шлюзу «Жовтої річки» — 10 кілометрів — і пересвідчився, що круглі герметичні двері шлюзу на широкій випуклій стінці зовнішньої обшивки станції досі зачинені.

Він повернув голову й глянув на Сонце — світило встигло сховатися до половини й перетворило Землю на сліпуче осяйне коло.

Повернувшись до «Жовтої річки», Чжан Бейхай помітив, що сигнальний індикатор біля шлюзу змінив колір із червоного на зелений. Це означало, що викачування повітря з перехідної камери завершено. Невдовзі двері поповзли вбік і випустили у відкритий космос групу приблизно з тридцяти осіб у білих скафандрах. Вони організовано рушили вбік, їхні тіні на зовнішній обшивці «Жовтої річки» росли з кожним метром віддалення від шлюзу. Їм потрібно було відлетіти від станції так далеко, щоб вона повністю потрапляла в об'єктив. Незабаром група почала рухатися повільніше, й нарешті під керівництвом фотографа люди почали шикуватися в лінію.

До цього часу Сонце встигло на дві третини сховатися за Землю. Видима частина світила була схожа на лампу, вмуровану в поверхню планети. Ніжне сяйво стояло над гладеньким дзеркалом океанів, барви на їх поверхні змінювалися із темно-синього до помаранчевого. Хмари облямували водяну гладінь перистою рожевою габою.

Коли Сонце втратило яскравість і люди, готуючись позувати, почали деактивувати світофільтри в шоломах, Чжан Бейхай підкрутив коліщатко фокусної відстані прицілу, ще більше наблизив групу й легко відшукав трійцю обраних. Як він і очікував, усі троє, відповідно до займаних високих посад, розташувалися у першому ряду.

Чжан Бейхай розтиснув пальці й відпустив приціл, дозволив йому нерухомо зависнути в полі зору, потім лівою рукою повернув металеве з'єднувальне кільце на правій рукавиці скафандра й зняв її. Тепер одну його руку захищала лише тонка рукавиця термобілизни, й мертвотний холод космосу негайно дався взнаки. Аби уникнути швидкого обмороження, він так змінив положення тіла, щоб останні слабкі промені Сонця падали на праву руку. Далі натренованим рухом дістав із бічної кишені скафан-

дра пістолет та два заряджені магазини. Лівицею перехопив приціл, що нерухомо висів поруч, встановив його над затвором пістолета. То був оптичний приціл з далекобійної снайперської рушниці. Чжан Бейхай додатково встановив на нього магнітні кріплення, щоб мати змогу використовувати разом із пістолетом.

Переважна більшість вогнепальної зброї може використовуватися в космосі так само, як і на Землі. Вакуум не є обмежником, адже порохований заряд містить достатньо окиснювача. Чинником, який слід враховувати, є різкий перепад температур у космосі — як зі знаком плюс, так і зі знаком мінус, — що може негативно вплинути на зброю і набої. Саме тому Чжан Бейхай не наважувався надовго діставати пістолет із магазинами. Щоб скоротити час, необхідний для виконання задуму, він упродовж трьох останніх місяців навчався швидко вихоплювати пістолет у стані невагомості, готувати його та прикріплювати оптику.

Він припав до окуляра, спіймав у перехрестя прицільної сітки першу ціль.

На Землі з її атмосферою навіть найкращі снайперські комплекси не можуть гарантовано влучати з відстані п'яти кілометрів, але в космічному вакуумі на це здатен і звичайний пістолет. Коли куля летить у вакуумі, на неї не впливає ні сила тяжіння, ані будь-які інші зовнішні чинники, тож траєкторія польоту абсолютно прямолінійна аж до контакту з ціллю. Водночас на кулю в польоті не діє сила опору повітря, й вона досягає цілі зі швидкістю, з якою вилітає з каналу ствола, а це гарантія потужної вбивчої сили, й летальні наслідки можливі навіть за значної відстані.

Чжан Бейхай плавно натиснув на курок, і пістолет вистрілив, не порушуючи глибокої тиші, але він побачив спалах біля дула й рукою відчув віддачу. Швидко випустив десять патронів у першу ціль, перезарядив і спорожнив другий магазин у іншу. Далі знову вставив повний

і розстріляв третю. Тридцять спалахів вирвалися з дула, і якби хтось із «Жовтої річки» цієї миті дивився в його бік, міг би помітити лише мерехтіння крихітного світлячка на тлі темної безодні.

Тридцять метеоритних куль прямо зараз летіли до цілей. Початкова швидкість кулі під час пострілу з пістолета типу 2010 становить 500 м/с, отже, час польоту не перевищуватиме 10-ти секунд. Чжану Бейхаю залишалося тільки молитися, щоб за цей час цілі не змістилися з траєкторії. Сподівання могли справдитися, адже два задні ряди ще тільки шикувалися за вказівкам фотографа, щоб вдало розташуватися в кадрі. А по тому, як група організується, фотограф муситиме зачекати, доки не розсіється білястий слід від реактивних двигунів на скафандрах. Але врешті-решт усі вони левітували в невагомості, тож цілком могли трохи зміститися чи відплисти вбік. Тоді кулі не тільки не влучили б у цілі, але й могли поцілити у ні в чому не винних.

Не винних? Трійця, яку він запланував убити, теж не була ні в чому винна. Перед початком трисоляріанської кризи ці люди інвестували в аерокосмічну галузь суми, просто сміховинні за сучасними мірками. Ступаючи тонкою кригою, припускаючись помилок, що призводили до аварій, вони змогли вивести людей у космос. Але зараз цей досвід тягнув їх донизу, заважав вільному польоту думок. Для того, щоб людство спромоглося збудувати космічний корабель, здатний до міжзоряних перельотів, цих осіб слід було знищити, і їхня смерть мала розцінюватися як фінальний внесок у справу підкорення людством космічного простору.

Насправді, аби відвернути підозру, Чжан Бейхай навіть послав кілька куль трохи вбік, сподіваючись влучити в інших. Найкраще було б поранити кількох випадкових людей, але й смерть одного чи двох заради досягнення мети — цілком прийнятна ціна.

Чжан Бейхай і далі стискав розряджений пістолет і зі спокійним серцем спостерігав за розвитком подій крізь

оптичний приціл. Якщо зараз його спіткає невдача, він без сум'яття й поспіху шукатиме іншого способу досягнення мети.

Секунди тяглися вкрай повільно. Аж ось з'явилися ознаки враження цілей. Чжан Бейхай не міг розгледіти отвори від куль на поверхні скафандрів, але побачив, як навсібіч почав струмувати білий газ. Потім між першим і другим рядами вибухнула ціла хмара — можливо, кулі прошили ціль і влучили в реактивний двигун ранця. Його впевненість у вбивчій силі зброї підтвердилася — куля з метеорита, не сповільнюючись, влучила так, немов він стріляв упригул. Бейхай помітив, як захисна маска шолома однієї з цілей раптом зазміїлася тріщинками й втратила прозорість, але ще раніше встиг побачити, як кров заливає шолом зсередини. Потім крізь отвори в пробитому скафандрі кров вийшла назовні, перемішалася зі струменями газу та пульсуючи з ними разом, потекла в космічний простір, швидко конденсуючись і виморожуючись у кристалики льоду. Чжан Бейхай швидко визначив, що кулі влучили в п'ятьох людей, включно з усіма трьома цілями й кожна ціль отримала щонайменше п'ять поранень.

Через прозорі маски шоломів Чжан Бейхай бачив, як люди роззявляли роти в безгучному крикові, зважаючи на артикуляцію, вимовляли саме те, на що він сподівався:
— Дощ метеоритів!

Усі, хто вцілів, увімкнули двигуни ранців на повну потужність і полетіли до станції, залишаючи по собі білясті смуги відпрацьованих газів. Напрочуд швидко й злагоджено вони втиснулися в круглі двері шлюзу «Жовтої річки». Чжан Бейхай задоволено відзначив подумки, що всі п'ятеро вражених кулями транспортувалися й проходили крізь шлюз лише за допомогою інших.

Чжан Бейхай запустив реактивний двигун свого ранця і прискорюючись полетів у напрямку Базис №1. Цієї миті його серце було таким само холодним і спокійним, як

і порожній простір довкола. Він розумів: загибель трьох ключових постатей аерокосмічної галузі жодним чином не гарантує того, що проект космічного корабля з двигуном прямого випромінювання чи інший — без робочого тіла — стане головним напрямом досліджень і розробок. Але він зробив усе, що від нього залежало, й навіть трохи більше. Хоч би що трапилося в майбутньому, він уже може дозволити собі трохи перепочити — навіть під пильним поглядом батька з-за меж Незвіданого.

* * *

Майже в той самий час, коли Чжан Бейхай повернувся на Базу №1, у інтернет-мережі група людей поспіхом зібралася в пустельному віртуальному світі Трисоляриса, аби обговорити останні події.

— Цього разу софони передають нам інформацію в усіх деталях, інакше я ніколи не повірив би, що він справді на це зважився, — сказав Цінь Ши Хуан-ді, окреслюючи довгим мечем кола на землі, й це виказувало його хвилювання. — Погляньте на його задум і порівняйте з нашими трьома замахами на Ло Цзі. Мені здається, що ми забагато вагаємося, перш ніж перейти до виконання завдань; нам вочевидь бракує ось такої холоднокривності та вправності.

— То ми просто сидітимемо й спостерігатимемо за тим, що ще втне ця людина? — запитав Ейнштейн.

— Ми не вільні у своїх діях, бо так наказав Господь. Ця людина — затятий упертий і переконаний тріумфаліст. Господь вважає, що недоцільно витратити сили на протидію подібним до нього. Уся наша увага має зосередитися на ескапістах, бо занепадництво значно небезпечніше для людства, ніж віра в перемогу, й може його погубити, — відповів Ньютон.

— Якщо ми маємо на меті справжнє служіння Господу, не можна просто сліпо виконувати вказівки, бо його стратегічне мислення — на рівні дитини, — заперечив Мо-цзи.

Цінь Ши Хуан-ді змахнув мечем.

— Але в цьому конкретному питанні правильною тактикою буде саме невтручання в процес. Нехай вони змінять напрям досліджень у аеронавтиці та візьмуться до будівництва космічного корабля з двигунами за принципом прямого випромінення. Все одно внаслідок протидії софонів необхідні фізичні дослідження, тож конструювання подібних двигунів виявиться майже нездоланим технологічним бар'єром. У цю бездонну прірву кануть усі ресурси людства, й на момент вторгнення це не дасть йому жодної користі.

— Ми згодні, але той чоловік надто небезпечний, — відповів фон Нейман.

— Саме так! — підтримав його Аристотель. — Ми вважали його простим солдатом, але хіба він поводить себе як солдат, що неухильно дотримується військової дисципліни та встановлених правил?

— Він справді надто небезпечний. Його переконання тверді й непорушні; він далекоглядний і нещадний, належне виконує спокійно, виважено й рішуче; зазвичай строгий і серйозний, але за потреби легко виходить за межі та діє за обставинами, — Конфуцій протяжно зітхнув. — Як слушно зауважив Перший Імператор, нам бракує такої людини.

— Прибрати його з нашого шляху зовсім легко — просто зробимо його вчинок надбанням громадськості, — запропонував Ньютон.

— Усе значно складніше! — Цінь Ши Хуан-ді махнув у його бік довгим рукавом. — І це твоя провина: останні кілька років ми за твоєю пропозицією використовували інформацію, отриману від софонів для розбрату між Космічними силами й ООН. І які результати? Будь-який компромат тепер розглядається не як щось варте осуду, а радше як ознака лояльності людству й чеснот, необхідних для боротьби!

— І нам справді бракує переконливих доказів, — додав Мо-цзи. — Він спланував усе дуже ретельно, адже така

куля, потрапляючи в тіло, залишає по собі друзки, які під час розтину чи оперативного втручання ідентифікуватимуться як уламки метеоритів. Усталиться думка, що потерпілі просто потрапили під метеоритний дощ. А правда надто неймовірна!

— На щастя, він планує лягти в гібернацію в складі команди, відрядженої в майбутнє для посилення боротьби зі зневірою. Він тривалий час не становитиме для нас проблеми.

— Отже, вони вже на шляху в майбутнє. Варто й комусь із нас наслідувати їхній приклад, — зітхнув Ейнштейн.

* * *

І хоча вони говорили: «До зустрічі!», кожен знав, що прощається назавжди.

Чан Вейси й інші старші генерали Космічних сил приїхали в аеропорт, щоби побачитися й попрощатися з особовим складом першого контингенту політичних кадрів, які відряджалися в майбутнє. Він із рук до рук передав Чжану Бейхайю листа.

— Це рекомендаційний лист до мого наступника в майбутньому. Я детально описав ситуацію і наполегливо рекомендував тебе до призначення на відповідальну посаду. Запланований проміжок гібернації — щонайменше п'ятдесят років, або й більше. На той момент ви можете зіткнутися зі значно складнішими умовами праці та гострішою ситуацією. Тож, по-перше, вам слід якнайшвидше адаптуватися до реалій майбутнього, але берегти в серці нинішні воїнські звитягу й доблесть. По-друге, ви маєте чітко визначити, які з сучасних методів вашої роботи виявляться архаїчними, а які не втратять ефективності. Це може стати головною перевагою фахівців у майбутньому.

— Командувачу, я вперше в житті трохи жалкую через свій атеїзм. Адже сподівання на можливу зустріч десь у інших світах зігріли б моє серце, — сказав Чжан Бейхай.

Чан Вейси був трохи здивований такими словами людини, яку вважав взірцем суворого реаліста, але відчув, що ці слова зачепили за живе всіх присутніх, хоча жоден із них, як справжній солдат, не виказав цього.

— Я дуже тішуся, що нам довелося зустрітися й попрацювати разом у цьому житті. Передавай вітання майбутнім товаришам, — мовив Чан Вейси. Остаточо розпрощавшись, увесь склад контингенту піднявся на борт літака.

Чан Вейси невідривно дивився, як віддаляється постать Чжана Бейхая, і думав про те, що ось чудовий солдат, справжній воїн його залишає, і годі зустріти когось подібного. Звідки взялася його непохитна віра? Відповіді на це запитання він шукав постійно, інколи навіть трохи заздрих Бейхаю. Солдат зі щирою вірою в перемогу — справжня знахідка. Під час Битви Судного дня мало хто володітиме такою розкішшю. Коли висока, пряма як стріла постать Чжана Бейхая зникла за дверима, Чану Вейси довелося визнати, що він, зрештою, так і не спромігся зрозуміти підлеглого до кінця.

Літак відірвався від смуги, забрав із собою тих, на чю долю випала можливість побачити останні дні людства, і зник за хмарами. Цього похмурого зимового дня слабке біле сяйво Сонця ледь пробивалося з-за ковдри щільних сірих хмар; пориви холодного вітру гуляли по порожнім терміналом аеропорту, виморожуючи повітря до твердості кришталю, змушуючи нечисленних людей, які тут перебували, зневіритися в настанні весни. Чан Вейси щільніше загнув комір шинелі. Сьогодні, у свій 54-й день народження, під завивання суворого зимового вітру він виразно побачив невтішний і неминучий для себе та всього людства кінець.

Рік 20-й Епохи кризи

Трисоляріанський флот перебуває на відстані
4,15 світлового року від Сонячної системи

Рея Діаса з Гайнсом пробудили одночасно й повідомили, що технології, на які вони так очікували, вже доступні.

— Так швидко?! — разом випалили вони, коли дізналися, що минуло всього вісім років.

Їм розповіли, що за цей час внаслідок залучення безпрецедентних інвестицій технологічний прогрес дуже пришвидшився, але попри очікування це не додало оптимізму. Людство лише швидше пройшло останній відтинок до бар'єру знань, встановленого софонами; єдине що справді прогресувало, — впровадження вже зроблених відкриттів у певні технології. Передові дослідження в царині фізики переживали період застою, передній край науки перетворився на затхлу водойму. Теоретичні резерви потроху вичерпувалися, й це неминуче мало призвести до сповільнення технологічного прогресу людства, аж поки він не зупиниться взагалі, хоча ще зарано передбачати, коли це станеться.

* * *

Ноги ще негнулися після тривалого сну, і Гайнс повільно ввійшов до будівлі, що більше нагадувала стадіон. Її наповнювало щось подібне до сліпучого білого туману

без відчуття вогкості; Гайнс і гадки не мав, що воно таке. М'яке світло, схоже на місячне, осявало все довкола; туман, рідкий на рівні зросту людини, попід стелею густішав, і він марно намагався розгледіти купол у себе над головою. Попереду в тумані побачив мініатюрну постать, у якій миттю впізнав дружину й чимдуж кинувся до неї. Спочатку це нагадувало гонитву за привидом, але врешті-решт вони міцно обійнялися.

— Вибач мені, любий, я постаршала на 8 років, — сказала Кейко Ямасугі.

— Навіть якщо так, ти все одно ще на рік молодша за мене, — відповів Гайнс, роздивляючись дружину. Час не пожалів дорогу йому людину, залишив на її обличчі забагато слідів — у розрідженому білому тумані воно видавалося вкрай змарнілим. Образ дружини в туманній імлі, залитій місячним світлом, мимоволі повернув його до спогаду про зарості бамбука на подвір'ї будинку в Японії. — Хіба ми не домовилися, що ти також ляжеш у гібернацію за два роки після мене? Чому ти досі не зробила цього?

— Я хотіла якнайкраще підготувати все до нашої роботи після твого пробудження, але забагато всього мусила зробити, тож весь цей час працювала, — відповіла вона й відкинула пасмо волосся з чола.

— Важко було?

— Украй не просто. Незабаром після твоєї гібернації почали розробку одночасно шести проектів суперкомп'ютерів нового покоління: три з них — традиційної архітектури, один — не фон-Нейманівської, ще два — квантовий і біомолекулярний. Але за два роки досліджень головні інженери всіх шести проектів в один голос заговорили, що досягти бажаної обчислюваної потужності жодним чином не вдасться. Перший закрився квантовий проект: тогочасний рівень теоретичної фізики був недостатнім для конструювання суперкомп'ютера з такою архітектурою, а бар'єр софонів позбавляв надії на

відкриття в майбутньому. Наступним під ніж потрапив біомолекулярний проект — мені просто повідомили, що це нездійсненна мрія. Третім закрили проект не фон-Нейманівської архітектури, який моделював людський мозок. Вчені говорили, що то яйце без зародка, тож чекати на вилуплення курчати не варто. Зрештою, три проекти традиційної архітектури ще сяк-так жевріють, але за тривалий час жодних серйозних зрушень не було.

— Такі справи... Я мав усі ці вісім років бути з тобою.

— Ти просто змарнував би ці роки. За деякий час ми зовсім занепали духом і від безвиході вдалися до спроби реалізації божевільної ідеї імітації людського мозку майже у варварський спосіб.

— Це яким чином?

— Перенести навантаження з програмної на апаратну частину. Використовуючи окремий мікропроцесор як аналог одного нейрона, створити умови для взаємодії всіх разом і кожного окремо, встановлюючи та руйнуючи динамічні зв'язки.

Кілька секунд Гайнс обміркував почуте, перш ніж мовив:

— То ти говориш про виготовлення ста мільярдів мікропроцесорів?!

Кейко Ямасугі просто кивнула у відповідь.

— Але... це десь дорівнює загальній кількості мікропроцесорів, виготовлених людством за всю історію?

— Я не маю точної статистики, але мені здається, що це навіть перевищує цю кількість.

— Навіть якщо ви отримаєте таку неймовірну кількість мікрочипів, скільки знадобиться часу, щоб з'єднати їх усі між собою?!

Кейко Ямасугі стомлено посміхнулася.

— Я знаю: цю ідею неможливо втілити. Вона виникла з розпуки, з відчаю. Але тоді я була переконана, що ми впораємося, принаймні зробимо те, на що вистачить сили, — сказала вона й обвела рукою довкола. — Поглянь:

ми планували побудувати тридцять подібних монтажних майданчиків, але змогли звести лише цей.

— Я мав бути з тобою весь цей час, — схвильовано повторив Гайнс.

— На щастя, нам вдалося досягти запланованого рівня — цей комп'ютер у десять тисяч разів потужніший за найкращий із того часу, коли ти ліг у гібернацію.

— Традиційної архітектури?

— Так, традиційної. Ми змогли вичавити ще кілька крапель соку із закону Мура, чим невимовно здивували комп'ютерну братію, але це вже точно край — шляху далі нема.

«Це абсолютно унікальний витвір інженерії. Якщо ми не впораємося, в людства не буде другого шансу», — подумав Гайнс, але, звісно, нічого не сказав.

— Зрозуміло, що за допомогою цього комп'ютера розробка інтерпретаційного нейронного сканера посувається швидше... Любий, ти візуально уявляєш собі сто мільярдів? — раптово запитала Кейко. Чоловік похитав головою, тож вона з посмішкою розвела руками й продовжила: — Подивися, ось це все, що тут навколо, і є ста мільярдами.

— Що? — Гайнс здивовано роззирався в білому тумані.

— Ми зараз у голографічному дисплеї суперкомп'ютера, — пояснила Кейко, торкаючи рукою маленький пристрій на грудях. Гайнс побачив, що гаджет має коліщатко, й зрозумів: це, швидше за все, — певний різновид комп'ютерної миші.

Гайнс миттю відчув, що туман густішає, вочевидь внаслідок наближення й масштабування певної ділянки. Тепер він помітив, що насправді туман складається з безлічі дрібних частинок-світлячків, які випромінюють м'яке місячне сяйво, а не відбивають світло зовнішнього джерела. Масштаб збільшився, й частинки з дрібненьких вогників перетворилися на блискучі зорі. Картина, що відкривалася Гайнсу, не нагадувала звичайного зоряного

неба, яким ми звикли його бачити з Землі. Здавалося, що він опинився в самому центрі Чумацького Шляху, у найгустішому скупченні зір, де залишалося зовсім мало місця для звичної темряви космосу.

— Кожна з цих зір символізує окремих нейрон, — пояснила Кейко, яка стояла поряд із чоловіком у сріблястому світлі ста мільярдів світил.

Голографічне зображення й далі масштабувалося, поки в Гайнса перед очима не почали з'являтися маленькі відростки, схожі на щупальця, які радіально вистрілювала кожна зоря. Незліченні відростки утворювали складні з'єднання, остаточно руйнуючи картину зоряного неба в уяві Гайнса; натомість він опинився в нескінченній тривимірній мережі.

Зображення дедалі збільшувалося, вже можна було побачити внутрішню структуру кожної зорі, й Гайнс упізнав будову клітин мозку та нейрональні синапси, добре знайомі за спостереженнями під окуляром електронного мікроскопа.

Кейко клянула мишею, й зображення миттєво згорнулося знову до стану білого туману.

— Це повна, розгорнута топологічна картина людського мозку, отримана за допомогою нейронного сканера, здатного робити три мільйони зрізів водночас. Звичайно, це трохи оброблене зображення — задля наочності ми збільшили відстані між нейронами в 4–5 разів. Через це мозок став схожим на хмару газу, але топологія синаптичних зв'язків залишилася незмінною. Тепер поглянь на це в динаміці...

У тумані виникли осередки збурення, мовби хтось жбурнув дрібку порошу в полум'я, що досі горіло рівно. Кейко збільшувала зображення, поки воно не перетворилося на зоряне небо, і Гайнс побачив, як зорі загораються і миготять у мозку-всесвіті. Збурення в цьому океані зір набували найрізноманітніших форм і траплялися спорадично: деякі скидалися на потоки, інші нагадували

вихори, треті — широкі океанських припливи. Усі вони миттєво зароджувались і зникали, утворюючи разом приголомшливо прекрасні картини самоорганізації хаосу. Коли масштабування досягло рівня мережі, Гайнс побачив безліч нервових сигналів, які передавали інформацію тонкими синапсами у вигляді блискучих перлів серед надзвичайно складної мережі труб...

— Чий це мозок? — запитав Гайнс, вражений побаченим.

— Мій, — відповіла Кейко і глянула на нього з любов'ю. — Я думала про тебе, коли проходила сканування.

* * *

Будь ласка, зверніть увагу: щойно індикатор за-світниться зеленим, на екрані з'явиться тестове завдання з шести тверджень. Якщо твердження істинне — натисніть праву кнопку, якщо хибне — ліву.

Твердження №1: Вугілля чорне.

Твердження №2: $1+1=2$.

Твердження №3: Температура повітря взимку нижча, ніж улітку.

Твердження №4: Чоловіки, як правило, нижчі за жінок.

Твердження №5: Пряма лінія — найкоротша відстань між двома точками.

Твердження №6: Місяць яскравіший за Сонце.

Ці твердження з'являлися одне за одним на маленьких екранах перед очима добровольців, які погодилися взяти участь у дослідженні. Кожне твердження залишалося на екрані чотири секунди, потім об'єкт натискав праву чи ліву кнопку на власний розсуд. Під час проведення досліджень на голови людям надягали металеві шоломи нейронних сканерів, які аналізували й змальовували голографічну мапу. Далі її обробляли за допомогою новітнього суперкомп'ютера, створюючи динамічну модель нейронної мережі людського мозку.

На початковій стадії дослідницького проекту Гайнс прийняв рішення. Під час тестування критичного мислення піддослідних він збирався ставити їм лише найпростіші запитання, тому всі відповіді були очевидні. За таких умов ідентифікація механізму простого процесу в нейронній мережі мозку значно спрощувалася. Цим можна було скористатись як відправною точкою для поглибленого вивчення природи мислення.

Група дослідників, яку очолили Гайнс і Кейко, досягла певного успіху: вони виявили, що судження й висновки в процесі критичного мислення не виникають у конкретній ділянці нейронної мережі мозку, а характеризуються певним режимом передавання нервових імпульсів. За допомогою надпотужного суперкомп'ютера вчені змогли ідентифікувати цей режим і безпомилково вирізнити його з усього розмаїття діяльності мозку. Цей спосіб ідентифікації дуже нагадував той, за допомогою якого Рінгер визначив для Ло Цзі місце зорі в космосі. Але на відміну від більш-менш сталого розташування небесного тіла у Всесвіті, унікальні композиції активних нейронів всесвіту мозку щомиті змінюються, і визначити їхнє взаємне розташування в певний момент можна лише за допомогою математичних методів. Це було те саме, що намагатися відшукати невеличкий вир у широчезному просторі океану — обсяг необхідних обчислень виявився на порядок більшим за попередні розрахунки, й тільки новітній суперкомп'ютер мав достатню потужність, аби впоратися з цим завданням.

Гайнс із дружиною любили гуляти хмарними зображеннями головного мозку в приміщенні голографічного дисплея суперкомп'ютера. Щоразу, коли мозок котрогось піддослідного продукував оцінювальне судження, комп'ютер червоним миготливим курсором підсвічував відповідну ділянку мозку в хмарі. Фактично цей метод відображення залишався лише зручною візуалізацією, не обов'язковою для конкретного дослідження. Найважливішим завданням був аналіз внутрішньої структури пе-

редавання нервових імпульсів у точці мислення — місці, яке приховувало таємниці природи мислення й розуму.

Раптом з'явився керівник медичної команди проекту й повідомив, що виникла проблема з піддослідним №104.

На початкових стадіях розробки нейронний сканер, що працював у режимі сканування мозку в усіх проекціях, демонстрував зависокий рівень опромінення, і це мало фатальні наслідки для кожного піддослідного живого організму. Проте після численних удосконалень рівень опромінення успішно знизили до прийнятних показників. Сканер багато разів тестували, поки переконалися, що він не шкодить мозку піддослідного за умови дотримання рекомендованих часових меж.

— У нього, здається, розвинулася гідрофобія, — дорогою до медичного блоку повідомив керівник команди лікарів.

Кейко застигла мов укопана. Гайнс здивовано запитав у керівника:

— Наскільки я знаю, страх перед водою свідчить про зараження сказом!

Керівник підняв руку, здавалося, намагаючись впорядкувати власні думки:

— О, вибачте, я лише зробив припущення. Нема жодних виразних симптомів і виявів сказу, мозок та інші органи функціонують нормально. Він просто боїться води: відмовляється її пити, навіть не вживає страв, у яких міститься бодай крапля рідини. Це схоже на розлад психіки: він упевнений, що вода отруйна.

— Манія переслідування? — запитала Кейко.

— Ні, — відмахнувся медик, — він не згадує про чиїсь плани його отруїти. Він цілком повен, що вода від початку отруйна.

Гайнс із дружиною знову остовпіли, та лікар лише похитав головою:

— Але все інше свідчить про цілком здорову психіку... Я не можу вам цього пояснити, ліпше погляньте самі.

Піддослідний №104 був студентом коледжу, який добровільно погодився взяти участь у експерименті, щоб трохи заробити. Перш ніж вони ввійшли до палати хворого, керівник медичної команди попередив:

— Пацієнт не пив уже два дні й потерпає від зневоднення. Якщо й надалі відмовлятиметься пити, нам доведеться напувати його силоміць. — Уже прочиняючи двері, він вказав на мікрохвильову пічку: — Погляньте, він вимагає повністю висушувати хліб і будь-яку їжу, перш ніж з'їсти.

Коли Гайнс із дружиною увійшли до палати, піддослідний №104 нажахано глянув на них. Губи в нього потріскалися від зневоднення, волосся було скуйовджене, але вигляд він мав цілком здоровий. Коли Гайнс наблизився, хлопець схопив його за рукав і хрипко попросив:

— Докторе Гайнс, вони збираються мене вбити, але я не розумію, чому, — він тицяв пальцем у склянку води на тумбочці поряд з ліжком. — Вони хочуть, щоб я пив воду.

Гайнс глянув на склянку з кришталево прозорою рідиною, аби пересвідчитися, що пацієнт і справді не хворий на сказ. Справжня гідрофобія має зовсім інший вигляд: щойно хворий побачить воду, в нього починаються судоми й болісні відчуття. Навіть звук струменю води викликає напади божевілля, а в декого сама лишень згадка про воду призводить до панічної атаки.

— Зважаючи на вигляд і здатність до комунікації, пацієнт має бути психічно здоровим, — Кейко звернулася до Гайнса японською. Вона мала науковий ступінь також і з психології.

— Ти справді думаєш, що вода отруйна? — звернувся Гайнс до хлопця.

— Як ви можете сумніватися? Ви ж не заперечуватимете, що сонце світить, а в повітрі є кисень? Вода отруйна — це так само очевидно.

Гайнс поклав йому руку на плече.

— Юначе, життя зародилося у воді й не може існувати без неї. Сімдесят відсотків вашого тіла — вода.

Погляд піддослідного затьмарився, й він опустився на ліжко:

— Так, ця проблема не дає мені спокою. Це неймовірний парадокс Всесвіту.

— Я хочу бачити картку піддослідного №104, — сказав Гайнс керівникові медичної команди, щойно за ними зачинилися двері палати.

Коли в кабінеті керівника вони взяли до рук папери, Кейко зауважила:

— Спочатку гляньте на твердження тестового завдання.

Твердження одне за одним з'явилися на екрані:

Твердження №1: Коти триногі.

Твердження №2: Каміння неживе.

Твердження №3: Сонце має форму трикутника.

Твердження №4: Залізо важче за бавовну в такому самому об'ємі.

Твердження №5: Вода — смертельна отрута.

— Зупиніться, — Гайнс вказав на Твердження №5.

— Він відповів, що твердження хибне, — заперечив керівник.

— Треба перевірити всі параметри й операції сканера, які виникли після відповіді на Твердження №5.

Звіти вказували на те, що після отримання відповіді на Твердження №5 сканер програмно збільшив потужність сканування точок критичного мислення в нейронній мережі мозку піддослідного. Таким чином, задля підвищення точності сканування цієї ділянки інтенсивність випромінювання й сила електромагнітного поля були суттєво збільшені. Гайнс і Кейко ретельно вивчали довгий перелік параметрів, виведених на екран.

— Чи проводилося таке ретельне сканування на вищому рівні потужності з іншими піддослідними після отримання відповідей на інші твердження? — запитав Гайнс.

— Позаяк ми не отримали очікуваних результатів від такого ретельного сканування, побоюючись наслідків потужного локалізованого опромінення, мушили відмовитись від нього після чотирьох сеансів. Попередні три сканування... — Керівник медичної команди звирівся із записами в комп'ютері, — ми проводили з простими, звичними твердженнями, що передбачали ствердні відповіді.

— Потрібно повторити дослід із тими самими параметрами сканування Твердження №5, — сказала Кейко.

— І... хто буде піддослідним? — запитав керівник.

— Я, — відповів Гайнс.

* * *

Вода смертельно отруйна.

Твердження №5 з'явилося на екрані чорними літерами на білому тлі. Гайнс упевнено натиснув ліву кнопку, підтвердивши хибність твердження. При цьому він не відчув нічого нового, крім звичного легкого тепла, викликаного інтенсивним скануванням мозку.

Він вийшов із лабораторії та під пильними поглядами всіх присутніх включно з Кейко підійшов до столу, на якому стояла склянка з водою. Гайнс узяв склянку й повільно ковтнув, почувуючись цілком спокійним і врівноваженим. Натовп полегшено зітхнув, але наступної миті всі зауважили, що ковтка в горлі не помітно. Раптово м'язи на обличчі Гайнса скам'яніли, а далі почали сіпатися — в його погляді з'явився той самий страх, що й у піддослідного №104. Здавалося, його розум і воля намагаються здолати якусь надпотужну невидиму силу. Зрештою він виплюнув воду, впав навколішки, скорчений нападами нудоти; але нічого не виблював — лише обличчя розчервонілося від напруги. Кейко обійняла чоловіка й лагідно поплескала по спині.

Гайнс трохи відхекався і з зусиллям вимовив:

— Дайте мені кілька паперових рушників абощо.

Отримавши те, що просив, він у край обережно, аби навіть не доторкнутися до отрути, витер краплі води, що впали на взуття.

— Любий, ти справді повірив, що вода отруйна? — Кейко ледь не плакала. До початку сканування дружина не раз пропонувала йому замінити це твердження іншим — хибним, але не таким небезпечним, проте він відмовився.

— Я так вважаю, — повільно кивнув Гайнс. Він обвів натовп безпорадним, збентеженим поглядом: — Я вірю в це, справді вірю.

— Я можу лише повторити твої слова, — відповіла Кейко, тримаючи його за плече. — Життя зародилося у воді й не може існувати без неї. Сімдесят відсотків твого тіла — вода!

Гайнс глянув на мокрі плями на підлозі й кивнув, а потім знову в розпачі похитав головою:

— Так, любя, це протиріччя крає мені серце. Це неймовірний парадокс Всесвіту.

* * *

За три роки після досягнення прориву в технології керованого ядерного синтезу в нічному небі Землі можна було спостерігати розсип незвичних для людського ока зір: звичайний спостерігач міг побачити до п'яти таких світил одночасно. Ці зорі часто зненацька починали миготіти, проте коли сяяли рівно, виявлялися навіть яскравішими за Венеру. Інколи котрась миттю спалахувала нестерпно яскраво й вигорала за дві-три секунди. Такими зорями здавалися експериментальні реактори на геостаціонарній орбіті Землі.

Врешті-решт за концепцію розвитку майбутнього космічного корабля прийняли варіант двигуна прямого випромінювання. Але він потребував створення надпотужних реакторів, випробування яких можна було проводити лише у відкритому космосі. Тому на висоті тридцяти

тисяч кілометрів з'явилися скупчення таких реакторів, які часто називали «ядерними зорями», й кожен новий яскравий спалах свідчив про ще одну жахливу невдачу. Поширилася думка, що спалах такої «ядерної зорі» в нічному небі свідчить про вибух самого термоядерного реактора. Насправді все було не так. Від надвисоких температур під час реакції ядерного синтезу згорала тільки зовнішня оболонка. Найбільш тугоплавкі матеріали плавилися, ніби віск, тож утримувати плазму можна було виключно за допомогою електромагнітних полів у спеціальних пастках, але й вони час від часу виходили з ладу.

Чан Вейси з Гайнсом стояли на балконі верхнього поверху адміністративної будівлі Космічного сил і щойно стали свідками чергового спалаху «ядерної зорі» — їхні тіні на стіні на мить видовжилися й зникли. Гайнс став другим після Тейлора Оберненим, із яким Чану Вейси пощастило зустрітися особисто.

— Це вже втретє цього місяця, — зауважив він.

Гайнс підняв очі до темного нічного неба.

— Потужність цих термоядерних реакторів становить лише один відсоток рівня, якого потребує запроєктований новітній двигун космічного корабля. І все одно вони поки що нестабільні. Навіть якби нам вдалося розробити реактор заданої потужності, технології самого двигуна значно складніші. Слід зважати й на перешкоди, які софони чинитимуть під час його розробки.

— Так, софони не полишають спроб стати нам на заваді, — погодився Чан Вейси, вдивляючись у далечінь. Море вогнів нічного міста після згасання заграви в небі стало ще яскравішим.

— Примарне світло надії гасне, щойно народившись. Одного дня цей мерехтливий вогник може взагалі більше не засвітитися. Як ви щойно сказали, софони щомиті готові стати на заваді.

— Докторе Гайнс, — посміхнувся Чан Вейси, — ви ж приїхали не для того, щоби поширювати зневіру.

— Насправді саме це я й хотів із вами обговорити. Новий сплеск занепадництва спровокований різким погіршенням життєвого рівня та зниженням соціальних стандартів більшості населення. І найболючішого удару це завдає саме Космічним силам.

Чан Вейси відірвався від споглядання нічного міста, але не озвався й словом.

— Отже, я добре розумію проблеми, з якими ви зіткнулися, й хочу допомогти.

Чан Вейси перевів погляд на Оберненого й кілька секунд роздивлявся його так, ніби побачив уперше. Приховане значення його погляду навряд зрозумів би хтось інший. Він мовби не розчув пропозиції та вів далі:

— Будь-яка значна зміна в будові людського мозку закріплюється для передавання наступним поколінням за 20–200 тисяч років еволюційного розвитку. Людській цивілізації щонайбільше п'ять тисяч років, тобто ми всі ще маємо мозок первісних людей... Докторе, я дуже ціную ваші унікальні розробки та наукові ідеї, вони можуть стати відповідями на багато наших запитань.

— Дякую. Ми справді фактично є сучасними печерними людьми.

— Але чи можна реально скористатися вашими напрацюваннями, щоб за допомогою технологій поліпшити розумові здібності?

Запитання викликало в Гайнса неабияке збудження.

— Генерале, ви значно розумніший за більшість людей! Я помітив, що ви постійно говорите про «розумові здібності», а не про «інтелект» — перше поняття значно важливіше. Ба більше, неможливо здолати вірус занепадництва в суспільстві за допомогою самого лишень інтелекту. Що вищий інтелект окремо взятої людини, то складніше їй в умовах бар'єру софонів увірувати в нашу перемогу.

— Просто скажіть відверто: можливо це, чи ні?

Гайнс похитав головою:

— Вам щось відомо про наші з Кейко Ямасугі дослідження до трисоляріанської кризи?

— Я не певен, що правильно все розумію, але ви довели, що мислення відбувається не на молекулярному, а на квантовому рівні. Не переконаний, чи це можна...

— Це означає, що софони чатують на нас, так само, як ми чекаємо на їхню раптову появу, — відповів Гайнс, вказуючи на небо. — Але станом на сьогодні наше дослідження ще досить далеке від омріяного результату. Попри це ми випадково виявили несподівану побічну дію.

Чан Вейси ледь кивнув, демонструючи зацікавленість.

— Я не переказуватиму технічних деталей. Простими словами — у нейронній мережі мозку ми відшукали механізм, за допомогою якого в процесі мислення генерується певне судження, та знайшли спосіб впливати на прийняття будь-якого рішення. Процес появи судження в людському мозку схожий на комп'ютерний алгоритм: введення початкових даних ззовні, розрахунки, отримання результатів. Тепер ми здатні заблокувати процес «розрахунків» і перейти відразу до потрібного результату. Коли інформація потрапляє в мозок, вона впливає на певну ділянку нейронної мережі, й тепер ми здатні змусити мозок приймати судження, опускаючи процес мислення, ба більше — беззастережно вірити в те, що отриманий результат є незаперечною істиною.

— Вже є конкретні результати? — спокійно запитав Чан Вейси.

— Так, ми пройшли шлях від стадії випадкового відкриття, провели додаткові поглиблені дослідження й отримали результати, які можна застосовувати. Назвали це «ментальною печаткою».

— А якщо запрограмовані судження чи переконання не відповідають дійсності?

— Зрештою такі переконання розвіються, але це не простий і не безболісний процес, адже «ментальна печатка» кардинально змінює свідомість. Я, наприклад,

вважав, що вода — смертельна отрута, й лише за два місяці психотерапії знову можу спокійно її пити. І моє лікування, впродовж усього цього часу... зовсім не те, що я хотів би пам'ятати все життя. Зважте: природна отруйність води — вочевидь хибне твердження. Що ж до правдивості чи помилковості інших, то вони можуть бути не такими очевидними: візьмімо хоча б існування Бога чи віру в перемогу людства у Битві Судного дня. Щодо цих питань не існує чіткої, остаточної відповіді. Зазвичай переконання такого ґатунку є результатом мисленнєвої діяльності людини, яка поступово схиляється в той чи інший бік, залежно від життєвих проблем і власного досвіду. Якщо ж подібні переконання сформулюються під впливом «ментальної печатки», вони залишатимуться твердими й непохитними, мов скеля, і позбутися їх неможливо, як неможливо змінити долю.

— Це справді величне відкриття, — щиро мовив Чан Вейси. — Звісно, з точки зору нейрофізіології як науки. Але насправді, докторе Гайнс, ваше відкриття — шкідливе. Скажу навіть більше — чи не найнебезпечніше відкриття за всю історію.

— Ви цураєтеся нашого відкриття, але хіба ж не прагнете створити Космічні війська, свято переконані у власній перемозі? Увесь штат політичних комісарів-душпасирів працює задля досягнення цієї мети. То чом би за допомогою технологічних переваг, які надає «ментальна печатка», не завершити цієї роботи з максимальною ефективністю?

— Політична й ідеологічна робота полягає у формуванні переконаності особового складу за допомогою наукового раціонального мислення.

— Чи здатні ви досягти бажаного результату й повірити у власні сили та загальну перемогу в прийдешній війні лише за допомогою наукового раціонального мислення?

— Докторе, якщо ставити питання руба, то нам необхідні Космічні війська з особовим складом, здатним дума-

ти власною головою і приймати відповідальні рішення, а не люди зі сліпою вірою у власну перемогу.

— Але це лише окреме запрограмоване твердження. Решта свідомості залишається цілком автономною. Ми втручаємося в єдину точку свідомості й за допомогою новітніх технологій підмінюємо умовивід, щоб імплантувати потрібний нам висновок і закоренити його.

— Цього вже досить. Технологія модифікує процес мислення, як до того модифікувала комп'ютерну програму. Хто скаже, чи залишатиметься людина людиною після подібного втручання? Чи не перетвориться на автомат?

— Ви, напевно, читали «Механічний апельсин»?

— Глибока книга.

— Генерале, саме такого ставлення я й очікував від вас, — зітхнув Гайнс. — Я наполегливо продовжуватиму роботу в цьому напрямку, як і личить статусу Оберненого.

* * *

На спеціальному засіданні РОЗ доповідь Гайнса про відкриття «ментальної печатки» неабияк схвилювала всіх присутніх, а стисла оцінка почутого представником США підсумовувала думку більшості:

— Доктор Гайнс і доктор Кейко Ямасугі своїми визначними талантами відчинили для людства браму на темний бік свідомості.

Представник Франції збуджено скочив зі свого місця:

— Що для людства страшніше: втратити здатність вільно мислити, чи зазнати поразки в цій війні?!

— Звичайно, останнє значно страшніше! — Гайнс також підхопився з місця. — Бо за першого варіанту розвитку подій людство має хоча б теоретичні шанси на відновлення вільнодумства!

— Мене долають сумніви стосовно застосування цієї технології... Погляньте на себе, Обернені! — представник Росії звів руки догори. — Тейлор планував знищення лю-

дей, ви пропонуєте забрати в нас свободу волі й контролювати наші думки. Чого ж саме ви всі прагнете?!

Його слова викликали неабиякий резонанс.

Представник Великої Британії узяв слово:

— Я нагадую, що сьогодні ми лише обговорюємо пропозицію, але, на мою думку, уряд кожної країни погодиться спільними зусиллями заблокувати використання цієї технології в усьому світі. Годі вигадати щось мерзенніше за встановлення контролю й обмеження свободи мислення.

— А чому кожен з вас стає аж таким чутливим, коли йдеться про моделювання поведінки та вплив на мисленевий процес? — запитав Гайнс. — У сучасному суспільстві це відбувається фактично щодня й у різні способи — від формування вподобань за допомогою реклами до впливу на матрицю цінностей через культуру Голлівуду. Ви, як сказано в китайському прислів'ї, насміхаєтеся з тих, хто зробив сто кроків назад, хоча й самі пройшли в цьому напрямку п'ятдесят кроків.

— Докторе Гайнс, — різко заперечив представник США, — ви не просто пропонуєте зробити сто кроків назад, ви підводите все людство до порогу темряви. Це загроза порушення фундаментальних основ сучасного суспільства.

Далі взагалі зчинився галас, почалися затяті суперечки. Гайнс зрозумів, що в його інтересах — плідна дискусія, тому підвищив голос і вигукнув:

— А чому б не повчитися дечого в одного юнака?

Як він і очікував, запала тиша, й Голова РОЗ запитав:

— Про якого юнака йдеться?

— Гадаю, всі чули повчальну історію: внаслідок нещасного випадку в лісі хлопець причавило ногу деревом. Він гуляв на самоті, тож годі було чекати на допомогу, та й часу не лишалося, бо почалася кровотеча, й він міг просто зійти кров'ю. Але хлопець прийняв рішення, яке вас, поважні представники й делегати, мусило б присоро-

мити: він мужньо відтяв собі ногу пилкою та автомобілем дістався лікарні, чим безумовно врятував собі життя.

Гайнс із задоволенням відзначив, що ніхто навіть не намагався його перебити, тому вів далі:

— Виклики, з якими нині стикається людство, мають лише два варіанти розв'язку — виживання або зникнення. Людські раса й цивілізація або житимуть, або загинуть. Як за такої постановки питання ви знайдете в собі сили, щоб відмовитися?!

Пролунали два удари дерев'яним молоточком, хоча обстановка того й не вимагала — в залі запала цілковита тиша. Присутні тільки тепер зауважили, що представник Німеччини, який головував у цій каденції, під час дискусії залишався незворушним і досі не висловив власного ставлення до обговорюваної проблеми.

Нарешті Голова спокійно мовив:

— Передовсім сподіваюся, що ви добре обміркуєте почуте й зважите всі «за» і «проти». Будівництво системи космічної оборони Землі потребує щораз більших інвестицій, і світова економіка в цей перехідний період переживає різкий спад. Передбачення щодо повернення життєвого рівня людства до значень, які спостерігалися сто років тому, от-от справдяться — це питання найближчого майбутнього. Водночас наукові дослідження, пов'язані з питаннями космічної оборони, внаслідок бар'єру софонів дедалі частіше стикаються з проблемами, тож технологічний прогрес сповільнюється. Усе це викличе в міжнародному співтоваристві нову хвилю занепадництва, яка цього разу може стати причиною остаточного краху системи оборони Сонячної системи.

Виступ Голови трохи вгамував пристрасті в залі, й після півхвилинної паузи, він продовжив:

— Щойно я почув про існування «ментальної печатки», мене, як і всіх присутніх, охопили відразу й страх, ніби я опинився віч-на-віч із отруйною змією. Але для вирішення цього питання спочатку необхідно повністю

охолонуту й серйозно зважити всі «за» і «проти» — це найраціональніший шлях. Навіть коли ти зустрів самого диявола, найкраща стратегія — зберігати спокій і тверезий розум. Під час цих слухань ми лише обговорюємо пропозицію, винесену на майбутнє голосування.

Гайнс побачив проблиск надії:

— Пане Голово, шановні делегати, позаяк запропонована мною модель не може бути проголосована, чи не доречніше нам усім зробити крок назад?

— Хоч би скільки кроків назад ми робили, ідея контролю думки ніколи не стане прийнятною, — заперечив представник Франції, але не так затято, як раніше.

— А якщо це матиме форму чогось середнього між контролем і свободою думки?

— «Ментальна печатка» — це, як не крути, однозначно контроль думок, — відрубав представник Японії.

— Зовсім не обов'язково. Процес контролю передбачає двох учасників — контролера та особу, яку контролюють. А якщо хтось добровільно ставить «ментальну печатку» на власну свідомість, чи можна це назвати повноцінним контролем?

У залі знову запанувала мертва тиша. Гайнс відчув, що наблизився до бажаного результату, тож перейшов до аргументів:

— Я пропоную створити повністю відкриту організацію, що займалася б накладанням «ментальної печатки» під наглядом громадськості. Опція буде єдина: увірувати в перемогу в прийдешній війні. Той, хто захоче здобути віру, зможе за власним бажанням відвідати таку установу в будь-який момент і скористатися нашим досягненням. Звичайно, як я вже зазначав, увесь процес відбуватиметься під суворим контролем призначених осіб.

Ця пропозиція викликала жваву дискусію, за результатами якої початкова ідея Гайнса обросла численними пересторогами й обмеженнями. Найважливішим доповненням була умова пошуку добровольців у лавах

Космічних сил. Зрештою, армійський дух одностайності в думках і судженнях допомагає правильному сприйняттю. Загалом, слухання тривали понад вісім годин — найдовше за всі попередні. Але представники змогли дійти консенсусу та прийняти текст законопроекту, який мали винести на голосування під час наступного засідання, щоб до того часу представники постійних членів РОЗ змогли узгодити його з урядами своїх країн.

— Чи не потрібно нам обговорити назву цієї установи? — уточнив представник США.

— Як щодо Центру допомоги з віднайдання віри? — запропонував представник Великої Британії, викликавши вибух сміху серед аматорів англійського гумору.

— Приберіть цю «допомогу», залишіть просто Центр віри, — серйозно зауважив Гайнс.

* * *

Перед входом до Центру віри розмістили зменшену точну копію Статуту Свободи, але ніхто не розумів цього символізму. Можливо, то була спроба крапнути свободи в ідею контролю, що запроваджувався в стінах Центру, але найпримітнішою деталлю став перероблений чотиривірш на п'єдесталі:

*Віддай мені зневірених, заблуканих в нестямі,
Тих, хто жадає бачити той переможний світ,
Душі загиблих і назавжди зраджених у храмі,
Бо золотий їх звідси вабить віри цвіт.**

Золотий символ віри, згаданий у віршах, на чорному гранітномуobelіску, встановленому поряд зі статуєю, вигравірували багатьма мовами, й він отримав назву «Пам'ятник віри»:

* Прим. автора. За мотивами сонета «Новий Колос» американської поетеси єврейського походження Емми Лазарус. Останні п'ять строф сонета вигравірувані на бронзовій дошці всередині п'єдесталу Статуту Свободи.

У війні проти вторгнення Трисоляриса людство переможе.

Усі вороги, які насміляться вдертися в Сонячну систему, будуть знищені.

Цивілізація Землі житиме у Всесвіті ще багато десятків тисяч поколінь.

Центр віри відкрився три дні тому. Гайнс із Кейко особисто чекали на перших відвідувачів у величному фойє будівлі. Цю порівняно невеличку споруду звели неподалік від Штаб-квартири ООН, і вона швидко стала популярною серед туристів. Сила-силенна люду фотографувалася біля зменшеної копії Статуї Свободи і Пам'ятника віри, проте жодна жива душа так і не ступнула на поріг Центру; навпаки — можна було помітити, що всі тримаються подалі від входу, ніби він обведений магічним колом.

— У тебе немає відчуття, що ми стоїмо за прилавком сімейної крамниці, що от-от збанкрутує? — запитала Кейко.

— Люба, я впевнений: одного дня Центр стане місцем паломництва, — урочисто відповів Гайнс.

На третій день, опівдні, в Центрі віри нарешті з'явився перший відвідувач. Це був меланхолійний лисуватий чоловік середніх літ із невпевненими рухами й сильним перегаром.

— Я прийшов, щоб отримати віру, — насилу пробелькотів він.

— Центр віри обслуговує лише військовослужбовців Космічних сил усіх країн. Будь ласка, покажіть вашу посвідку, — рівним голосом відповіла Кейко. Така стриманість дружини нагадала Гайнсу бездоганно вишколений персонал готелю «Токіо плаза».

Чоловік навпомацки витягнув із кишені посвідку:

— Я робітник цивільного контингенту обслуговування Космічних сил. Таке підходить?

Вивчивши посвідку Гайнс кивнув:

— Містере Вілсон, ви хочете пройти процедуру просто зараз?

— Було б чудово, — кивнув чоловік і дістав з нагрудної кишені акуратно складений папірець. — Я тут... ось тут я написав те, що ви називаєте символом віри. Це те, в що я хочу вірити.

Кейко взялася пояснювати, що згідно з резолюцією РОЗ «ментальна печатка» застосовується для записування в мозок добровольців лише узгоджених постулатів, саме тих, що висічені на обеліску перед входом. І жодних відхилень від цього тексту бути не може. Але Гайнс бажав дізнатися, в що саме важливо повірити звичайній людині. Він упевненим рухом зупинив дружину, взяв папірець із рук добровольця й розгорнув його:

Кетрін мене кохає. Вона ніколи не зраджувала й не зрадить мене!

Кейко щосили намагалася стримати сміх, але Гайнс виявився не таким толерантним — зім'яв аркуш і гнівно пожбував його в сумне хмільне обличчя відвідувача:

— Забирайтеся звідси під три чорти!

Щойно невдаха Вілсон ретирувався, уявну межу біля Пам'ятника віри, що відокремлювала жвавий натовп туристів від входу Центру, наважився перетнути інший чоловік. Але потім він мовби завагався й затримався біля постаменту, чим привернув до себе увагу Гайнса, який повернувся до дружини й упевнено заявив:

— Поглянь туди — він точно військовий.

— У нього вигляд людини, виснаженої фізично й духовно, — зауважила Кейко.

— Але він військовий, ось побачиш, — повторив Гайнс, розмірковуючи, чи не вийти назустріч нерішучому відвідувачеві, проте побачив, що той нарешті зважився й рушив до дверей. Цей чоловік із миловидим азійським обличчям здавався старшим за Гайнса, і від нього, як слушно зауважила Кейко, просто віяло сумом. Проте його меланхолія мала, мабуть, іншу природу, ніж у бідолашного пияка — здавалася легшою, але значно глибше усвідомленою — ніби супроводжувала його левову частку життя.

— Мене звать У Юе, і я тут, щоби придбати вірування, — відрекомендувався відвідувач. Гайнс зауважив, що він сказав «вірування», а не «віру».

Кейко автоматично випалила заготовану фразу:

— Центр віри обслуговує лише військовослужбовців Космічних сил усіх країн. Будь ласка, покажіть вашу посвідку.

Не змінюючи пози, У Юе відрепортував:

— Шістнадцять років тому я прослужив у Космічних силах один місяць, а потім пішов у відставку.

— Один місяць? Але, даруйте за запитання, чому ви пішли у відставку? — спитав Гайнс.

— Я — занепадник. Ми з командуванням дійшли висновку, що я не гідний служби в Космічних силах, і якщо я піду — так буде ліпше для всіх.

— Занепадництво полонило багато умів. Мабуть, ви просто дуже відверта людина, якщо винесли на широкий загал свої побоювання та переконання. Ваші товариші по службі, можливо, значно більш зневірені, але приховують це, — підбадьорила його Кейко.

— Можливо. Але я всі ці роки без діла.

— Бо вийшли у відставку?

— Ні, зовсім не тому, — похитав головою У Юе. — Я виріс у родині вчених, і завдяки отриманій освіті завжди, навіть після вступу на військову службу, розглядав людство як єдине ціле. Я завжди вважав, що битися за все людство — найвища честь і найкраща доля для будь-якого солдата. І ось коли така можливість з'явилася, ми виявилися приреченими на болісну поразку без жодних шансів на перемогу.

Гайнс хотів був щось промовити, але його випередила Кейко:

— Дозвольте запитати: скільки вам років?

— П'ятдесят один.

— Якщо ви й повернетесь до лав Космічних сил зі святою вірою в перемогу, чи не запізно в такому віці будувати кар'єру з нуля?

Гайнс розумів: його дружині просто бракує рішучості, щоб відмовитися допомогти цьому чоловікові. Глибока меланхолія, що затопила його очі, могла здатися жінці привабливою. Але усвідомлення цього зовсім не турбувало Гайнса, бо він виразно бачив, що відвідувач зосереджений лише на собі й не цікавиться нічим іншим.

— Ви неправильно мене зрозуміли, — знову похитав головою У Юе. — Я не хочу увірувати в перемогу. Я хочу лише віднайти душевний спокій.

Гайнс розтулив рота, але Кейко знову жестом зупинила його.

— Я зустрів свою теперішню дружину, коли навчався у Військово-морській академії в Аннаполісі*, — розповідав далі У Юе. — Вона дуже побожна. Християни цілком спокійні за своє майбутнє; я заздрю таким спокою і впевненості. Дружина каже, що Бог заздалегідь розпланував усе — минуле й майбутнє, а ми як діти Господні не можемо й не повинні навіть намагатися зрозуміти, як і чому все саме так влаштоване. Все, що від нас потрібно, — лише вірити, що такий світоустрій найрозумніший і найраціональніший у Всесвіті, та з волі Господа жити спокійно й щасливо в злагоді з собою і з Ним.

— Отже, ви хочете відшукати Господа й віру в нього? — запитав Гайнс.

У Юе кивнув.

— Я ось сформулював символ віри, будь ласка, погляньте, — попросив він, дістаючи з кишені папірець.

Кейко знову зупинила чоловіка, який уже був готовий щось різко відповісти, й запропонувала У Юе:

— То йдіть і віруйте, спробуйте виплекати цей вогник у душі. Навіщо вам відразу вдаватися до крайнощів з «ментальною печаткою»?

* *Прим. перекл.* Військово-морська Академія США — військова академія, в якій готують офіцерський склад для ВМС і корпусу морської піхоти США. Академія розташована у м. Аннаполісі (штат Меріленд, США).

Колишній полковник Космічних сил вимучив гірку посмішку:

— Я виріс серед учених, отримав матеріалістичну освіту й за переконаннями — твердий атеїст. Невже ви вважаєте, що мені легко взяти й перетворитися на переконаного вірянина?

— Це абсолютно неможливо! — підтримав його Гайнс, відтискаючи дружину від співрозмовника, аби якомога швидше виправити ситуацію. — Ви повинні знати, що згідно з резолюцією ООН лише одне твердження в незмінному формулюванні можна використовувати для накладення «ментальної печатки». — З цими словами Гайнс підхопив велику, але тоненьку червону теку, відкрив її та продемонстрував У Юе. На чорному оксамиті горіли викарбувані золотом літери того самого надпису, який прикрашав Пам'ятник віри при вході до будівлі. — Це Книга віри, — пояснив Гайнс, дістаючи ще з десяток подібних тек різного кольору. — Це — та сама Книга, але різними мовами. Містере У, я зараз вам поясню, який жорсткий контроль запроваджено за кожною процедурою, пов'язаною з програмуванням свідомості. З огляду на безпеку й для запобігання будь-яким махінаціям символ віри не демонструється добровольцеві на екрані, а зачитується ним особисто ось із такої теки. Щоразу для точного підтвердження доброї волі людини, ми просимо відкрити теку, зачитати символ віри й натиснути кнопку «Старт» на панелі пристрою. Перш ніж система розпочне сеанс накладення «ментальної печатки»: тричі попросить підтвердження згоди на проведення операції. Перед кожним сеансом примірник Книги віри перевіряє спеціальна комісія з 10-ти членів, до якої входять представники та спеціально уповноважені члени Комісії з прав людини ООН і країн — постійних членів РОЗ. Ця сама комісія присутня й під час усієї процедури накладення «ментальної печатки». Тому, містере, ваше бажання ніяк не можна виконати, бо заміна чи перестановка бодай одного слова в символі віри буде злочином.

— Мені шкода, що потурбував даремно, — відповів У Юе, який вочевидь очікував подібної відповіді. Він повернувся й побрів до виходу, зовсім старий і розбитий з вигляду.

— Решта його життя буде вкрай тяжкою й безрадісною, — ледь чутно прошепотіла Кейко. Її голос був сповнений співчуття.

— Містере! — Гайнс гукнув У Юе, який уже встиг вийти за двері. Призахідне сонце вогнем палало на Пам'ятнику віри й скляному фасаді Штаб-квартири ООН, які віднілися за вікнами Центру віри. Гайнс примружився від яскравого світла, відбитого дзеркальними поверхнями, й сказав: — Вірите чи ні, але я майже зробив із собою те, що ви просите, але з протилежним знаком.

У Юе завмер із виразом подиву на обличчі. Гайнс кинув погляд через плече, пересвідчився, що дружина не збирається йти слідом, дістав із нагрудної кишені папірець, розгорнув його так, щоб У Юе зміг прочитати.

— Ось це я хотів вкласти у свій мозок. Я довго вагався, але так і не зробив цього.

На папірці великими літерами було написано:

БОГ — МЕРТВИЙ.

— Чому? — запитав У Юе, підіймаючи очі на Гайнса.

— А хіба це не очевидно? Чи Бог не мертвий? «Робіт людини всіх і хисту в жоден час / Не потребує Бог, і служать ті найкраще, / Яким Його ярмо м'яке і не томляще». *До біса його ярмо і його плани!

У Юе якийсь час безмовно роздивлявся Гайнса, а потім так само мовчки почав спускатися сходами.

Коли У Юе зайшов у затінок Пам'ятника віри, Гайнс не втримався й голосно гукнув:

— Містере, хоч як намагаюся приховати своє презирство до вас, але мені це не вдається!

* *Прим. перекл.* Вірш Джона Мілтона «На свою сліпоту» в перекладі Михайла Ореста.

Проте вже наступного дня Гайнс і Кейко нарешті побачили тих, на кого покладали такі надії. Четверо людей, осяяні вранішнім сонцем, підійшли до дверей будівлі: троє чоловіків європейської зовнішності й жінка зі східними рисами обличчя. Всі вони були дуже молоді, стрункі й підтягнуті, крокували впевнено й рішуче, мали вигляд цілеспрямованих людей. Але й Гайнс, і Кейко розгледіли в їхніх очах глибоко приховану й уже знайому меланхолію та розгубленість, таку саму, як і в У Юе.

Відвідувачі акуратно виклали на стійку рецепції свої посвідчення, і той, хто йшов перший, урочистим тоном заявив:

— Ми — офіцери Космічних сил, і ми хочемо увірувати в нашу перемогу.

Процес накладання «ментальної печатки» не займав багато часу. Спершу теки з символом віри передали комісії з десяти членів, аби звірити правильність тексту — кожен із них ретельно перевірів зміст і засвідчив його ідентичність своїм підписом. Тоді під їхнім наглядом перший доброволець узяв свій примірник символу віри, зайняв місце в кріслі нейронного сканера та закріпив теку на спеціальному тримачі. У нижньому правому куті тримача була червона кнопка, що вмикала сканер. Доброволець розгорнув теку; в нього запитали:

— Ви певні того, що хочете увірувати в написане? Якщо це збігається з вашим бажанням, натисніть червону кнопку. Якщо ні — негайно встаньте з крісла сканера.

Запитання ставилося тричі, й щоразу кнопка засвічувалася червоним. Після третього підтвердження на голову добровольця повільно опустився шолом позиціонування сканера.

— «Ментальна печатка» готова до накладення, будь ласка, прочитайте про себе текст із теки й натисніть кнопку ще раз.

Цього разу після натискання кнопка засвітилися зеленим і погасла за півхвилини.

— Процес накладення «ментальної печатки» завершений.

Шолом від'їхав угору, й перший військовий, упевнений у перемозі землян, звівся на ноги.

Коли вся четвірка офіцерів по завершенні процедури повернулася до фойє, Кейко уважно придивилася до них, аби переконатися в позитивному ефекті процедури. І справді, від розгубленості й меланхолії в очах усіх чотирьох не лишилося й сліду! Натомість вони випромінювали лише спокійну впевненість.

— Як ви почуваетесь? — запитала Кейко з посмішкою.

— Дуже добре, — не менш щиро посміхаючись, відповів один із офіцерів. — Усе, як і має бути.

Уже залишаючи будівлю, жінка-офіцер повернулася й додала:

— Докторе, красно вам дякую!

Звідтоді хоча б у серцях цих чотирьох молодих людей майбутнє набуло виразніших обрисів.

Тепер військовослужбовці Космічних сил уже щодня зверталися по віру в майбутню перемогу. Спочатку по-одиноці, далі по двоє-троє, і зрештою — організованими групами. Перші відвідувачі ще були в цивільному, та згодом майже всі — в одностроях. Якщо група включала більш ніж п'ятьох осіб, комісія влаштовувала додаткову перевірку, аби пересвідчитися, що всі прийшли з доброї волі й без примусу.

За тиждень число військовослужбовців Космічних сил, які отримали «ментальну печатку», а з нею — впевненість у перемозі, перейшла за сотню. Посади й звання в них були різні — від простого солдата до старшого полковника. Офіцерам вищого рангу не дозволялося отримувати «ментальну печатку». За спільною домовленістю, генералітет Космічних сил усіх країн не міг користуватися цією технологією.

Якось пізньої ночі перед Пам'ятником віри, залитим місячним сяйвом, Гайнс сказав Кейко:

— Люба, нам час вирушати.

— У майбутнє?

— Так. Зараз ми вже нічим не ліпші за інших учених, які також займаються дослідженнями мозку. Ми прискорили обертання колеса історії, тож тепер наше завдання — дочекатися цих результатів у майбутньому.

— Як далеко?

— Дуже далеко, Кейко. Дуже. Ми прокинемося, коли трисоляріанські зонди перетнуть межу Сонячної системи.

— Гаразд. Але спочатку поживімо якийсь час у нашому будиночку в Кіото. Ця доба добігає кінця, невдовзі все навколо зміниться.

— Звичайно, люба. Я також сумую за нашою домівкою.

* * *

Шість місяців потому Кейко Ямасуті лежала в гібернаторі, відчуваючи, як холод виморожує її зсередини. Як і у випадку з Ло Цзі, який провалився під лід на озері більш ніж десять років тому, всепроникний холод очищав свідомість від метушливих відчуттів і білого шуму, шліфував думки. Якоїсь миті загальна картина раптом прояснилася для неї, важливе вигулькнуло на поверхню. Все бачилося так виразно, мовби ясні зорі засяяли в холодному зимовому небі.

Кейко хотіла закричати, зупинити процес гібернації, але запізно. Неймовірний холод проторував шлях у її тіло, позбавив можливості говорити.

Оператор процесу й черговий лікар помітили, що повіки в жінки, зануреної у режим сну, раптом ледь ворушилися. У вузьку щілину з її очей струмували страх і розпач. Якби не вплив наднизьких температур, швидше за все, очі в Кейко покруглішали б від жаху. Але фахівці вирішили, що це результат досить поширеного нервового рефлексу, який помічався й раніше, в інших людей, яких вводили у стан гібернації. Тому ніхто не надав особливого значення цьому випадкові.

* * *

Наступні слухання РОЗ ООН були присвячені обговоренню випробувань проекту зоряно-водневої бомби.

Завдяки прориву в технології виробництва суперкомп'ютерів упродовж минулої декади вчені змогли розробити теоретичну модель і провести необхідні розрахунки ефекту від дії такої надпотужної зброї. Отже, можна було переходити безпосередньо до виготовлення таких бомб і їх випробувань. Перша мала потужність 350 мегатонн у тротиловому еквіваленті, що в сім разів* перевищувало ефект водневої бомби, створеної людством. Випробовування таких надпотужних зарядів у атмосфері Землі навіть не розглядалося, а проведення їх під землею вимагало буріння надто глибоких свердловин, адже в разі підриву на звичних глибинах існувала значна загроза викидів на поверхню великих об'ємів радіоактивно заражених шарів ґрунту. Але й використання надглибоких свердловин не вважалося оптимальним варіантом, позаяк це могло спричинити потужні сейсмічні коливання. Вони прокотилися б світом, і їх вплив на всі геологічні структури неможливо було передбачити. Своєю чергою, це могло спричинити страшні геологічні катастрофи включно з цунамі й землетрусами. Отже, проведення подібних випробувань можна було планувати лише у відкритому космосі. Проте навколоземні орбіти для цього також не годилися — потужний електромагнітний імпульс, як наслідок детонації водневих бомб на такій відстані, міг завдати руйнувань комунікаційним та енергетичним системам Землі. Саме тому за ідеальне місце випробувань визнали зворотний бік Місяця. Але Рей Діас мав іншу думку.

* *Прим. перекл.* В оригіналі помилково вказано у 17 разів, але Радянський Союз виготовив і 30 жовтня 1961 року над островом Нова Земля випробував так звану Цар-бомбу — термоядерний заряд з потужністю близько 50 мегатонн у тротиловому еквіваленті.

— Я вирішив провести випробування на Меркурії, — повідомив він присутнім.

Подібна вимога вкрай здивувала учасників слухань, і вони почали уточнювати.

— Згідно з базовим принципом плану «Обернені до стіни» я не зобов'язаний пояснювати свої дії, — холодно відповів Рей Діас. — Вибух має бути підземним, тож доведеться пробурити надто глибоку свердловину.

— Ми можемо розглядати можливість проведення випробувань на поверхні Меркурія, — зауважив представник Росії, — але витрати для організації підземного вибуху виявляться просто захмарними. Буріння надглибокої свердловини й системи шурфів на Меркурії коштуватиме в сотні разів дорожче, ніж реалізація подібного проекту на Землі. До того ж, це не має жодного сенсу з практичної точки зору — ми можемо не зважати на навколишнє середовище, коли проводимо випробування на поверхні Меркурія.

— Ми не розглядатимемо можливість проведення випробувань навіть на поверхні! — долучився до суперечки представник США. — На сьогодні Рей Діас витратив на свій план більше ресурсів, ніж будь-хто з Обернених. Час зупинити його свавілля!

Цю репліку палко підтримали представники Великої Британії, Франції та Німеччини.

Рей Діас посміхнувся:

— Навіть якби я витрачав так само мало ресурсів, як доктор Ло Цзі, ви все одно ветували б мій план, — він повернувся до Голови РОЗ. — Я прошу Голову й усіх делегатів звернути увагу на те, що з усіх стратегічних планів, запропонованих Оберненими, саме мій найбільш дотичний до основного плану захисту Землі, тож може розглядатись як частина загального цілого. Так, для реалізації мого задуму знадобляться значні ресурси, але це тільки якщо оцінювати його в абсолютних числах. Проте значна частка витрат може бути спільною з основним планом, тому...

— Вам все одно варто пояснити, чому ви так наполягаєте на проведенні випробувань саме на Меркурії. Поки що це має вигляд пустої забаганки, а нам є куди витрачати шалені кошти й поза вашими планами, — втрутився в його промову представник Великої Британії.

— Пане Голово, шановні делегати, — спокійно відповів Рей Діас, — ви стали свідками втрати РОЗ і Оберненими останніх крихт поваги до базових принципів усього проекту загалом. Якщо кожна деталь наших проектів має розтлумачуватися до останньої літери, який сенс взагалі має проект «Обернені до стіни»?

Він обвів делегатів найбільших країн таким поглядом, ніби хотів їх спопелити. Це була спроба змусити їх відвернути очі.

— Але, попри це, я все-таки згоден надати деякі пояснення щодо свого проекту, — вів далі Рей Діас. Мета проведення випробувань зоряно-водневої бомби глибоко під поверхнею Меркурія — отримання великої порожнини, печери, якщо бажаєте, для майбутнього будівництва бази на Меркурії. Це вочевидь найбільш економічно обґрунтоване рішення, яке дає змогу об'єднати два проекти.

Слова Рея Діаса викликали перешіптування в залі, й дехто з присутніх уточнив:

— Обернений Рею Діасе, ви розглядаєте Меркурій як стартовий майданчик для подальшого розміщення там зоряно-водневих бомб?

— Так, — упевнено відповів Рей Діас. — Згідно зі стратегією, на якій нині базується основний план захисту Землі, основну увагу ми приділяємо планетам за межами Сонячної системи, а використання тих, що входять у ці межі, взагалі не розглядається. Я планую використовувати Меркурій як додаткову ланку оборони Землі й у такий спосіб посилити слабкі місця основного плану.

— Людина страждає від геліофобії, але збирається на найближчу від Сонця планету. Лише я один бачу тут щось

дивне? — поцікавився представник США. Відповіддю був сміх у залі. Голова зробив йому зауваження.

— Не зважайте, пане Голово, я звик до такої зневаги ще задовго до того, як став Оберненим, — відмахнувся Рей Діас. — Але ви всі маєте ставитися з повагою до фактів: коли планети за межами Сонячної системи та Земля впадуть під натиском ворога, база на Меркурії стане останнім басгіоном людства, найнеприсутпнішою фортецею, стіни якої підтримуватиме саме Сонце, опроміненням з близької відстані створюючи радіаційне захисне укриття.

— Обернений Рею Діасе, то весь ваш план розрахований на створення останнього осередка спротиву людства, якщо інші плани зазнають краху? Це характеризує вас як украй послідовного персонажа ваших же марень, — зауважив представник Франції.

— Панове, не можна не розглядати сценарію обложе-ної цитаделі, — урочистим тоном відповів Рей Діас.

— Дуже добре, Обернений Рею Діасе, — підсумував Голова. — А ви можете повідомити нам, скільки зоряно-водневих бомб передбачається розмістити на базі відповідно до вашого плану?

— Що більше, то ліпше. Скільки ми здатні виготовити, стільки й треба. Конкретна кількість залежить від потужності майбутніх зразків бомб. Але якщо брати до уваги нині наявні зразки, перша партія зброї має налічувати не менше одного мільйона боеголовок.

Слова Рея Діаса викликали регіт у залі.

— Здається, Обернений Рей Діас вирішив створити не лише маленьку зорю, а й цілу галактику! — вигукнув представник США й нахилився до Оберненого: — Ви справді вважаєте, що всі запаси протію, дейтерію і тритію в океанах Землі чекають лише на вас? І через ваш маніакальний потяг до надпотужної зброї вся Земля має перетворитися на майстерню зі штампування зоряно-водневих бомб?

Рей Діас увесь цей час залишався спокійним і незворушним, терпляче чекав, коли в залі втихне гамір, що

здійнявся після його виступу. Дочекавшись тиші, він знову заговорив, старанно добираючи кожне слово:

— Це остання війна в історії людства. Кількість зброї, якої я прошу, не захмарна, але я очікував подібної реакції. Що ж, я й далі наполегливо працюватиму над створенням бомб. Виготовлю, скільки зможу, офіційно про це заявляю. І не зупинюся.

* * *

На Меркурії панували два кольори: чорний і золотий. Чорною була поверхня планети — внаслідок низького коефіцієнту відбиття світла навіть на близькій відстані від пекучого Сонця. Золотий — колір Сонця, яке займало майже весь небосхил. На великому диску світила вдень можна було без проблем розгледіти коливання вогняних морів, сонячні плями, що набігали, немов чорні хмарини, а з країв — витончений, таємничий танок протуберанців.

І на цьому суворому камені, підвішеному над вогняною стихією світила, людство вирішило виростити ще одне маленьке сонце.

По завершенні проекту космічного ліфта люди взялися до широкомасштабного вивчення планет Сонячної системи, й пілотовані місії одна за одною опустилися на поверхні Марса та супутників Юпітера. Це не викликало значного ажіотажу серед населення, адже люди знали, що експедиції, на відміну від попередніх польотів у космос, мають чітку й прагматичну мету: це переддень будівництва баз космічної оборони в майбутньому. Експедиції проводилися на кораблях з хімічним двигунами ще попереднього покоління, тому не могли вважатися значним кроком уперед. Початкові дослідження здебільшого зосереджувалися на планетах за межами Сонячної системи, й лише з поглибленням знань і розвитком технологій представники галузі космічної оборони почали критикувати науковців за недооцінювання стратегічного значення сусідніх планет. Тож по ухваленні загальної стратегічної

програми з вивчення Венери та Меркурія РОЗ із великими труднощами затвердила проведення тестових вибухів зоряно-водневих бомб на Меркурії за планом Рея Діаса.

Буріння поверхні Меркурія стало першим широко-масштабним інженерним проектом людства на іншій планеті Сонячної системи. Позаяк вести будівництво можна було лише за умов меркуріанської ночі, яка триває 88 земних діб, його реалізація розтягнулася на три роки. Але попри всі зусилля пробурили тільки третину від заздалегідь визначеної глибини свердловини, далі машини ввіткнулися в надзвичайно важкий шар: металева руда в ньому перемішалися з кам'янистими масами. Тривалий процес буріння виявився не лише вкрай повільним, а й надзвичайно дорогим. Зрештою було вирішено закрити проект. Якби випробування бомби провадилося на досягнутій глибині, міг статися викид на поверхню планети значної кількості породи з утворенням величезного кратера. Це не надто відрізнялося б від звичайного атмосферного вибуху. Але через взаємодію чинників вибуху зі значними масами ґрунту проведення аналізу результатів випробування виявилось б набагато складнішим, ніж за умови випробувань на поверхні. Проте Рей Діас наполіг на проведенні підземного вибуху на досягнутій глибині: запропонував накрити дахом утворений кратер і все-таки використовувати це місце як майданчик для майбутньої бази.

Випробування мало розпочатися на світанку. Перші промені сходу Сонця, який тут мав тривати десять годин, позолотили небокрай. Щойно зворотний відлік добіг нуля, від епіцентру вибуху поверхнею планети почали розходитися брижі. Кам'яниста рівнина Меркурія на якийсь час перетворилася на м'який шовк. Далі в епіцентрі на рівному місці повільно почала виростати гора, ніби гігант, який прокинувся від сну, випростався на повний зріст. Коли гора виросла до трикілометрової позначки, стався ще один вибух, і сотні мільйонів тонн ґрунту й ка-

міння злетіли в повітря. То був спалах люті однієї стихії, обернений проти іншої. З-під поверхні, що злітала вгору уламками каміння, почало прориватися світло вогняної кулі. Темне небо Меркурія розквітло дивовижними ферверками. Світіння кулі тривало майже п'ять хвилин і в спалахах заграви обпалювало цілі скелі.

За десять годин після вибуху спостерігачі помітили, що довкола Меркурія утворилося кільце. Значна кількість викинутої породи досягла першої космічної швидкості для Меркурія та перетворилася на безліч супутників планети різних розмірів. Ці незліченні уламки розподілилися орбітою, і Меркурій перетворився на найпершу планету земної групи, що мала кільце. Воно було тонким і виблискувало в яскравому світлі близького Сонця так, ніби хтось величезний узяв яскравий маркер і обвів ним навколо планети.

Менша частина уламків змогла досягти другої космічної швидкості Меркурія, залишила його орбіту й перетворилася на об'єкти, що рухаються навколо Сонця. Виникло нове, небачене досі явище — найближчий до світила пояс астероїдів.

* * *

Рей Діас спостерігав за прямою трансляцією випробування зоряно-водневої бомби на Меркурії з підземного сховища, в якому мешкав. Насправді ефір був не зовсім прямим, адже сигнал доходив до Землі за 7 хвилин. Коли вогняна куля вибуху згасла, дощ із уламків скельних порід і далі падав на поверхню планети вже в темряві. Рею Діасу зателефонував Голова РОЗ. Він повідомив, що неймовірна потужність зоряно-водневої бомби справила глибоке враження на очільників Ради, й представники всіх країн — постійних її членів погодилися якнайшвидше провести наступне слухання з проекту «Обернені до стіни». Вони мали обговорити виробництво й розміщення подібних бомб. Проте Голова зазначив, що заявленої

Реєм Діасом кількості виготовити неможливо за будь-яких умов, але великі держави зацікавлені в подальшому розвитку цього проекту.

Рей Діас жив під землею не з міркувань безпеки, а через свою геліофобію. Відірваність від звичного щоденного сонячного циклу допомагала йому зберігати душевну рівновагу й додавала впевненості у власних силах.

За десять годин по завершенні випробувань на Меркурії, коли Рей Діас ще милувався блиском кільця навколо планети на екрані монітора, ожив динамік системи внутрішнього зв'язку й охоронець повідомив, що на призначену зустріч прибув психіатр.

— Я не призначав зустрічі ніякому психіатру! — Рей Діас відчув роздратування, ніби сприйняв відвідини психіатра як приниження.

— Не треба так, містере Рею Діасе, — почувся інший спокійний голос. Мабуть, то говорив відвідувач. — Я можу допомогти вам знову глянути на Сонце...

— Ідіть геть! — заволав Рей Діас, але за мить змінив думку. — Ні, стривайте! Охороно, затримайте цього ідіота й дізнайтеся, звідки він узявся.

— ...тому, що я знайомий із вашим випадком, — і далі спокійно говорив відвідувач. — Пане Рею Діасе, будь ласка, повірте: лише ми вдвох у цілому світі знаємо справжню причину.

Почувши це, Рей Діас насторожився.

— Впустіть його, нехай увійде, — наказав він.

Він кілька секунд стомлено дивився у стелю, далі повільно підвівся, схопив краватку, яку кинув був на диван разом із купою інших речей, але відразу ж поклав її назад. Підійшов до дзеркала, застібнув гудзик на комірці й провів руками по волоссю, ніби готувався до важливої зустрічі.

Відчував, що ця зустріч справді стане знаковою подією.

Відвідувачем виявився дуже миловидий чоловік середніх літ, який вирішив не називати себе. Важкий алкогольний дух укупі з димом міцних сигар, що плавав

довкола, змусили його трохи поморщитися, але зрештою він опанував себе й мужньо витримав погляд, яким Рей Діас зміряв його з ніг до голови.

— Здається, я тебе десь бачив, — сказав Рей Діас, коли трохи роздивився відвідувача.

— Немає нічого дивного, містере Рею Діасе. Мені багато хто казав, що я дуже схожий на Супермена зі старого фільму.

— То ти справді вважаєш себе надлюдиною? — Рей Діас сів на диван, дістав сигару, відкусив кінчик і заходився розкурювати.

— Зважаючи на ваше запитання, ви вже зрозуміли, хто я такий. Я не Супермен, та й ви, містере Рею Діасе, не надто на нього схожі, — відвідувач зробив крок уперед і тепер гість височів прямо над Оберненим, розглядаючи його крізь свіжу хмару тютюнового диму. Рею Діасу це було неприємно, тож він підвівся, аби позбутися відчуття дискомфорту.

— Обернений Рею Діасе, я — ваш Руйнівник, — просто промовив відвідувач.

Рей Діас похмуро кивнув.

— Можна мені присісти? — запитав Руйнівник.

— Ні, — Рей Діас видихнув дим йому в обличчя.

— Не треба розпачу, — сказав Руйнівник із ввічливою усмішкою.

— Розпачу нема, — відрубав Рей Діас. Слова впали важко, мов два камені.

Руйнівник підійшов до стіни й клацнув вимикачем — здала почулося гудіння вентилятора.

— Не чіпайте нічого руками, — застеріг його Рей Діас.

— Вам не завадить ковток свіжого повітря. А ще більше стане вам у пригоді сонячне світло. Пане Рею Діасе, я добре знаю цю кімнату. Софони часто мені демонстрували, як ви годинами сновигаєте тут із кутка в куток, мов дикий звір у клітці. Ніхто інший у цьому світі не вивчав вас так прискіпливо й із такою пристрастю. У ті дні це було не надто легко, повірте.

Руйнівник пильно глянув на Рея Діаса, але той залишався непорушним, ніби вирізаним із криги, тож гість вів далі:

— Мушу сказати, що порівняно з Фредеріком Тейлором ви — чудовий стратег, справжній Обернений, і це, повірте мені, зовсім не підлабузництво. Визнаю, що ви спромоглися пошити мене в дурні майже на десять років. Ви всі ці роки з маніакальною впертістю й божевільним ентузіазмом марили створенням надпотужної водневої бомби — зброї, вкрай неефективної в космічних війнах, і приховували свій справжній стратегічний задум. Тривалий час я не міг відшукати жодних підказок, зачіпок, які навернули б мене на слушну думку. Я безнадійно блукав лабіринтами, зведеними вашим розумом, і майже визнав поразку, — Руйнівник глянув на стелю, ніби пригадуючи той важкий період. — Пізніше я вирішив зібрати інформацію про ваше життя до того, як ви стали Оберненим. Це виявилось зовсім непросто, бо софони не могли мені допомогти. Вам відомо, що Землі на той час досягли ще лише нечисленні софони, тому їм не давали завдання стежити за життям лідера невеличкої південноамериканської країни. Тож мені довелося відновлювати картину подій звичайними методами, і це зайняло три роки. Серед усього масиву інформації найцікавішим, на мій погляд, виявився факт трьох ваших зустрічей із Вільямом Козмо, до того ж, таємних. Встановити зміст ваших бесід годі було й сподіватися, але сам факт неодноразових таємних зустрічей глави латинської країни третього світу з провідним західним астрофізиком видається вкрай дивним. Тепер зрозуміло, що ви вже тоді готувалися стати одним із Обернених.

Те, що вас цікавило, безумовно, стосувалося результатів досліджень доктора Козмо. Як ви про них дізналися, мені не відомо, але ви маєте інженерну освіту, як і ваш попередник — фанат соціалізму, котрий вважав, що провідна роль у суспільстві повинна належати саме людям з інженерною

освітою. Щиро кажучи, саме тому вас і призначили його наступником, і вам вистачило кмітливості, аби збагнути справжнє значення результатів досліджень Козмо.

Після початку Трисоляріанської кризи група вчених під керівництвом доктора Козмо взялася до розробки проекту з вивчення так званої атмосфери зоряної системи Трисоляриса. Вони припустили, що поява атмосфери могла стати наслідком падіння однієї зі зниклих планет на поверхню котроїсь із трьох зір. Планета власної масою розірвала зовнішні оболонки зорі, завдяки чому зоряна речовина вихлюпнулася у відкритий космос і сформувала атмосферу. Через повну асинхронність руху зір у системі Трисоляриса періодично трапляється їх зближення. Вони підходять одна до одної на дуже малу відстань, тож атмосфера довкола однієї з них розсіюється силами гравітації іншої. Але вже після розходження зір на відстань, достатню для ослаблення взаємного тяжіння, атмосфера знову виривається з глибин зорі на поверхню. Подібні явища не постійні, радше схожі на раптові виверження наших вулканів, але саме вони і є причиною розширення та стискання атмосфери зір, яке вже охрестили диханням. Щоб довести цю гіпотезу, Козмо намагався віднайти подібні зорі й у інших світах, де атмосфера також утворилася внаслідок падіння планети на світило. І третього року Кризи йому пощастило.

Команда доктора Козмо відкрила планетарну систему 275E1 на відстані близько 84 світлових років. На той час космічний телескоп «Габбл II» ще не був введений у експлуатацію, тож учені скористалися методом вимірювання гравітаційних коливань*, а потім, після спостережень і обчислень амплітуди коливань радіальної швидкості, періоду обертання та змін яскравості зір** визначили, що

* *Прим. перекл.* Ще має назву спектрометричного методу Доплера.

** *Прим. автора.* Періодичні незначні зміни яскравості зір, коли між зорею і спостерігачем проходить планета.

планета розташовується дуже близько до зорі. Спочатку це відкриття не привернуло значної уваги, бо на той час астрономічне співтовариство відкрило вже понад двісті планетарних систем. Але подальші спостереження шокували вчених: ця незначна відстань між планетою і зорею і далі постійно зменшується, зближення щораз прискорюється. Це означало, що люди вперше могли спостерігати зіткнення планети із зорею. І це сталося за рік — чи, точніше, за 84 роки до моменту спостереження. Наявні на той час інструменти дали змогу побачити лише зникнення гравітаційних коливань зорі й відсутність змін зоряної яскравості. Але тоді сталося щось неймовірне: довкола зорі утворилася спіраль із зоряної речовини, яка постійно розширювалася. Це мало вигляд пружини, що повільно розтискалася від центру-зорі. Козмо з колегами швидко зрозуміли, що цей потік зоряної речовини струмує з точки зіткнення з планетою, яка зламала зовнішні шари далекого сонця та вивільнила чималу частину його енергії у відкритий космос. А внаслідок обертання самої зорі цей потік закручується у спіраль.

Містере Рею Діасе, це відкрило для нас ще кілька цікавих фактів: зоря з цієї системи належить до спектрального класу G2 і має стандартне жовте забарвлення. Значення її абсолютної зоряної величини — 4,2, діаметр — 1,2 мільйона кілометрів. Іншими словами, вона вельми схожа на Сонце. Маса ж планети становила лише 0,04 від маси Землі — це менше, ніж у Меркурія. Проте розміри спіралі, що утворилася внаслідок її падіння на зорю, вражають — радіус досяг трьох астрономічних одиниць, а це більше за відстань від Сонця до головного пояса астероїдів.

Саме це відкриття стало вирішальним, соломинкою, яка зламала хребет верблюду, і я зміг розгадати ваш справжній задум. Отже тепер, як ваш Руйнівник, озвучу цей чудовий план із усіма подробицями.

Припускаю, що зрештою вам вдасться виготовити й розмістити мільйон чи навіть більше зоряно-водневих

бомб на Меркурії, як ви пропонували на засіданні РОЗ. Якщо їх усі розташувати під поверхнею планети, а потім підірвати одночасно, вони спрацюють як надпотужний гальмівний двигун і сповільнять обертання планети. Як наслідок, Меркурій зійде зі своєї невисокої орбіти й почне падати на Сонце. А потім на Сонці відбудеться те саме, що й у зоряній системі 275E1 84 роки тому: Меркурій проб'є атмосферу, зону конвекції Сонця, й величезна кількість зоряної речовини на шаленій швидкості почне струменіти із зони променистої рівноваги. Внаслідок обертання Сонця вона почне закручуватися в спіраль, раніше бачену в зоряній системі 275E1. Але Сонячна система, на відміну від Трисоляриса, має лише одну зорю, й Сонце в своєму русі ніколи не перетнеться з іншою зорею. Саме тому його атмосфера безперервно розростатиметься і з плином часу значно перевищить показники зір Трисоляриса. Цей факт точно підтверджений спостереженнями за зоряною системою 275E1. Спіраль із зоряної речовини розширюватиметься зі швидкістю відпущеної пружини, що розправляється, і зрештою сягне орбіти Марса. З цього моменту запуситься грандіозна ланцюгова реакція.

Спочатку траєкторії руху всіх трьох планет земної групи — Венери, Землі й Марса — опиняться в зоні спіральної атмосфери Сонця, швидко сповільнюючись внаслідок сили тертя, й зрештою всі три планети перетворяться на гігантські метеори, які рано чи пізно вріжуться в Сонце. Насправді ж задовго до цього Земля через інтенсивне тертя зоряної речовини Сонця втратить свою атмосферу — океани випаруються, маса води разом із атмосферними газами перетворять Землю на гігантську комету, хвіст якої займе всю орбіту нашої планети довкола Сонця. Земна твердь перетвориться на кипучий океан магми, як на початку формування планети, й жодна форма життя не буде здатна вижити за таких умов.

Падіння Венери, Землі й Марса на Сонце спричинить значно більший викид зоряної речовини в космос — за-

мість одного утворюються чотири спіральні потоки. Загальна маса трьох планет у сорок разів перевищує масу Меркурія, а завдяки їхнім вищим орбітам швидкість зіткнення виявиться значно вищою. Внаслідок цього інтенсивність кожного з трьох вивержень у десятки разів перевищить спричинене падінням Меркурія. Сонячна атмосфера, сформована цими спіральними потоками, різко розшириться й із часом досягне орбіти Юпітера.

Тертя в Сонячній атмосфері справлятиме вкрай незначний вплив на Юпітер через його величезну власну масу, тому мине досить багато часу, перш ніж дія спіральних потоків спричинить помітний ефект на орбіту цієї планети-гіганта. Але численні супутники Юпітера спіткає сумна доля: або тертя зірве їх з орбіти планети, вони поступово втратять швидкість і впадуть на Сонце, або вони втратять швидкість ще на орбіті Юпітера та знайдуть спокій у рідких глибинах газової планети.

Але на цьому ланцюгова реакція не зупиниться: хоча атмосфера Сонця, утворена спіральними потоками, сповільнюватиме рух планети лише незначною мірою, цей вплив буде постійним, і орбіта Юпітера щораз ближче нахиллятиметься до Сонця. І що меншою буде висота орбіти, то в щільніші шари атмосфери потраплятиме планета і, відповідно, дедалі сповільнюватиметься... Тож і Юпітер зрештою зустрінеться з Сонцем. Позаяк маса Юпітера в шістьсот разів більша за сумарну масу всіх чотирьох планет земної групи, подібне зіткнення навіть за найоптимістичнішими прогнозами спричинить небувалий викид зоряної речовини, а це підвищить щільність сонячної атмосфери й ще радикальніше знизить температуру на Урані й Нептуні. Але з більшою імовірністю станеться ось що: падіння такого гіганта, як Юпітер, спровокує розростання верхньої межі атмосфери Сонця аж до орбіти Урана, а може, й Нептуна. Попри те, що верхні шари атмосфери дуже тонкі, сповільнення, викликане тертям, врешті-решт спричинить падіння й останніх двох вели-

ких планет Сонячної системи з усіма їхніми супутниками прямисінько на нашу зорю. До того часу, коли ланцюгова реакція, запущена вибухами на Меркурії, завершиться, всі чотири тверді планети земної групи й чотири газові гіганти опиняться в надрах Сонця. Який вигляд матиме наше світило й Сонячна система загалом — достеменно не знає ніхто, й будь-які прогнози тут недоречні. Одне можна сказати точно: для всього життя, розумного й нерозумного, для будь-якої цивілізації існування в цьому пеклі буде куди гіршим за світ Трисоляриса.

Для Трисоляриса Сонячна система — єдина надія на порятунок, перш ніж далеку планету поглине одне із сонць їхнього світу, бо не існує жодного іншого придатного місця у Всесвіті, досягти якого трисоляріанська цивілізація зможе за проміжок часу, що залишився до знищення. Тому знищення місця існування людства неодмінно призведе також і до повної загибелі трисоляріанської цивілізації.

У цьому й полягає ваша істинна стратегія — підвищення ставок аж до спільної загибелі. Коли всі приготування завершаться й арсенал зоряно-водневих бомб буде розміщено на Меркурії, ви вдастесь до шантажу Трисоляриса й забезпечите людству перемогу.

Усе, що я зараз розповів, — результат моєї багаторічної праці, і я не чекаю від вас ані коментарів, ані заперечень, бо ми обоє знаємо, що це і є істина.

Увесь час, поки Руйнівник викладав свої умовиводи, Рей Діас сидів мовчки й нерухомо; сигара в його руці зотліла до половини. Тепер він знову звернув увагу на неї та заходився крутити її між пальцями, неначе той вогник мав якесь особливе значення.

Руйнівник опустився на диван біля Рея Діаса. Він розтлумачував його власні плани, мов учитель, який пояснює учневі недоліки в домашньому завданні:

— Містере Рею Діасе, як я вже казав, ви — непересічний стратег. Принаймні продемонстрували гарні навички розробки та реалізації вашого стратегічного задуму.

По-перше, ви вдало використали історію свого життя як гарне тло для розгортання стратегії. Усе людство ще добре пам'ятає приниження, з якими ви й ваша країна зіткнулися, коли ядерна енергетика переживала не найкращі часи. Пригадуєте демонтаж обладнання на будівельному майданчику об'єкта в Оріноко? На телеекранах цілий світ міг бачити ваше похмуре обличчя. І ви вдало скористалися штучно створеною істерією навколо вашого параноїдального захоплення ядерною зброєю, щоб зняти щонайменші підозри стосовно свого реального плану.

Кожна, навіть незначна деталь реалізації цього плану демонструє ваші неординарні таланти. Візьмімо для прикладу хоча б останні випробування на Меркурії: вашим справжнім задумом було викинути якнайбільше меркуріанського ґрунту в космос*, але ви вперто наполягали на бурінні надглибокої свердловини й шурфів. Це був чудово розіграний гамбіт — ви достеменно знали, що терпець країн — постійних членів РОЗ швидко урветься, й через високу вартість проекту його або скасують, або скоригують. Віддаю вам належне: точний задум і правильні прогнози.

Але ви припустилися однієї серйозної помилки: навіщо було проводити перше випробування зоряно-водневої бомби саме на Меркурії? Ви мали б ще вдосталь можливостей у майбутньому для передислокування

* *Прим. автора.* Незалежно від потужності термоядерної бомби чинники враження, пов'язані з радіаційним випромінюванням, справлять мінімальний вплив на можливе сповільнення обертання Меркурія. Головна ідея задуму полягає в тому, щоб надати якнайбільшим об'ємам ґрунту планети прискорення до другої космічної швидкості Меркурія (яка значно нижча за земну — 4,3 км/с проти 11,2 км/с) й отримати гальмівний ефект згідно із законом збереження імпульсу. Навіть якщо значні пласти ґрунту досягнуть першої космічної швидкості Меркурія і стануть його супутниками, це не матиме жодного гальмівного ефекту. Отже, за планом Рея Діаса, найціннішими уламками є ті, що залишили орбіту Меркурія під час вибуху й перетворилися на астероїди, які обертаються навколо Сонця.

всього арсеналу на цю планету. Але виявилися нетерплячим: вам кортіло побачити наслідки вибуху такої надпотужної бомби саме на Меркурії. І ви це зробили. Напевно, результати приголомшили навіть вас: об'єм ґрунту, що отримав прискорення, показники якого перевищували потрібну швидкість, виявився значно більшим за очікуваний. Ви не змогли приховати задоволення результатами випробування, й це остаточно підтвердило мої міркування.

Саме так, містере Рею Діасе. Попри всю мою попередню титанічну працю, без цього останнього фрагменту пазла, я ніколи не зміг би зрозуміти ваш істинний стратегічний задум — він аж надто божевільний. Але це справді вражає, маю визнати; це геніально.

Якби ланцюгову реакцію від падіння Меркурія вдалося запустити, це стало б справжньою кульмінацією величної історичної симфонії Сонячної системи. Але, на жаль, людство змогло б насолодитися лише першою дією цієї прекрасної вистави. Пане Рею Діасе, ви — не просто Обернений, ви напівбог, і честь для мене — бути вашим Руйнівником.

Руйнівник підвівся з дивана й шанобливо вклонився Рею Діасу.

Той і бровою не повів, натомість глибоко затагнувся й випустив клуби білого диму, ніби й далі насолоджуючись сигарою.

— Ну, тоді я поставлю те саме запитання, що й Тейлор. Руйнівник закінчив за нього:

— «Припустимо, все, що ти зараз розповів, — правда. Що далі?».

Рей Діас кивнув, так само зосереджено вивчаючи вогник сигари.

— Моя відповідь не відрізнятиметься від відповіді Руйнівника Тейлора: «Господу байдуже».

Рей Діас нарешті підняв очі від сигари й запитально глянув на Руйнівника.

— З вигляду ви — неотесаний мужлан, але маєте напрочуд гострий розум. Проте, якщо зазирнути вам у душу, все одно виявитеся ще тим мугирем. Ви розумієте лише аргументи брутальної сили, й саме вона лежить у основі вашої стратегії. Це жадібність і тупа впертість змії, що намагається проковтнути жертву, набагато більшу за себе, навіть ризикуючи власним життям: людство не здатне створити потрібну вам величезну кількість зоряно-водневих бомб. Навіть якщо спрямувати всі ресурси, використати всі копалини та задіяти всі промислові потужності людства — добре, якщо цього вистачить на десяту частину вашого запиту. Але й одного мільйона таких бомб буде замало, щоб достатньо сповільнити Меркурій і спрямувати його на Сонце. Проте ви взялися розробляти план із солдафонською прямою, а втілювати — з упертістю й далекоглядним плануванням, гідними видатного стратега. У цьому ваша справжня трагедія, Обернений Рею Діасе.

Рей Діас і далі дивився на Руйнівника; поступово звичний скам'янілий вираз його обличчя пом'якшувався, м'язи почали ледь помітно сіпатися, а невдовзі це вже нагадувало конвульсії: він зайшовся сміхом.

— Ха-ха-ха-ха-ха-ха... — сміявся Рей Діас, тицяючи пальцем у Руйнівника. — Так, Супермен, ха-ха-ха-ха... Тепер я пригадую: той Супермен у старому фільмі міг літати й змусив Землю розкрутитися в зворотному напрямку. Але якось він їхав верхи... Ха-ха-ха-ха... І зламав собі шию... Ха-ха-ха-ха...

— То був Крістофер Рів — актор, який грав Супермена, — півголосом виправив його Руйнівник.

— Гадаєте, у вас краща доля? Ха-ха-ха-ха...

— Я йшов сюди без жодних ілюзій щодо своєї долі. Я прожив гарне осмислене життя, — спокійно відповів Руйнівник. — Це вам, містере Рею Діасе, варто перейматися щасливим кінцем.

— Ти здохнеш перший, — із усмішкою відповів Рей Діас, одним рухом вганяючи не загашену сигару межі очі Руй-

нівникові. Наступним рвучким рухом він схопив з дивана армійський ремінь і накинув його на шию супротивника. Хоча Руйнівник і був молодшим, він не зміг нічого протиставити зв'язаному запалові й люті Рея Діаса, коли той почав його душити. — Я зламаю тобі шию! Ти, нікчемо! — волав Рей Діас. — Хто тебе послав тут просторікувати?! За кого ти себе маєш?! Покидьок!!! Я зараз скручу тобі в'язи!!! — Він тугіше затягнув ремінь і почав бити супротивника головою об підлогу. Почувся хрускіт, покотилися зуби незнайомця. Цієї миті розчахнулися двері, охоронці кинулися розтягувати їх. Коли їм вдалося відірвати знавіснілого Рея Діаса від неприємного Руйнівника, обличчя того вже набуло синявої барви, з рота виступила піна, а очі, викотилися з орбіт, ніби в акваріумної рибки-телескопа.

Рей Діас, не тямлячи себе від гніву, волав охоронцям, які силкувалися його втримати:

— Зламайте йому шию! Повісьте його!!! Негайно!!! Це частина плану! Трясця, ви чуєте мене? Частина плану!!!

Але трійця охоронців не поспішала виконувати його накази: поки перший міцно тримав Рея Діаса, інші двоє, підхопивши попід руки ледь притомного Руйнівника, потягли його геть.

— Постривай, вилупку, ти в мене своєю смертю не помреш, — крикнув наостанок Рей Діас і полишив спроби вирватися з обіймів охоронця. Він глибоко вдихнув, намагаючись остаточно себе опанувати.

Руйнівник озирнувся через плече охоронця. На його понівеченому й розпухлому обличчі розквітла щира посмішка, відкрилися свіжі щербини між зубів:

— Я прожив гарне життя.

* * *

Засідання Ради Оборони Землі

На початку слухань США, Велика Британія, Франція і Німеччина висунули пропозицію призупинити повноваження Оберненого Рея Діаса та передати його справу до

Міжнародного кримінального суду в зв'язку з вчиненням злочинів проти людства.

Представник США зачитав текст пояснювальної записки до проекту постанови:

— Після проведення численних перевірок наданих Руйнівником фактів ми дійшли таких висновків: уся інформація, що стосується справжнього стратегічного задуму Оберненого Рея Діаса, цілком достовірна. Нині ми обговорюємо дії та задуми, перед якими тьмяніють усі найжахливіші злочини в історії людства. Після детального аналізу положень чинного міжнародного законодавства, можемо заявити, що на сьогодні відсутні правові норми, застосовні до кваліфікації його злочинів. Тому пропонуємо запровадити зміни до міжнародного законодавства, додавши до переліку злочинів геноцид усіх форм життя на Землі, а далі розглянути справу Рея Діаса за такими звинуваченнями.

Сам Рей Діас під час засідання мав незвично розслаблений вигляд. Він постійно прискіпувався до слів і кепкував з представника США:

— Ви ж давно плекали мрію позбутися мене, чи не так? Від початку проекту «Обернені до стіни» проводили щодо нас політику подвійних стандартів, і я вам подобався найменше.

— Заява Оберненого Рея Діаса не відповідає дійсності, — заперечив представник Великої Британії. — Насправді країни, які він звинувачує в упередженому ставленні, найбільше інвестували в реалізацію його задумів. Ці суми незрівнянні з витратами на проекти решти Обернених.

— Це так, — відповів Рей Діас. — Але ви інвестували ці значні суми лише сподіваючись отримати зоряно-водневу бомбу для власних потреб.

— Це просто безглуздо. Навіщо нам така бомба? — втрутився представник США. — Це вкрай неефективна зброя для битв у космосі, а реальне бойове застосування

на Землі навіть старої 20-мегатонної бомби недоцільне. Що вже казати про вашого 300-мегатонного монстра.

— Але ця бомба буде найефективнішим засобом ведення війн на інших планетах, принаймні тих, які точитимуться між людьми, — спокійно відповів Рей Діас. — На пустельних поверхнях інших планет не доведеться переїматися жертвами серед цивільного населення чи екологічними проблемами. Тож цілковито знищити супротивника можна швидко й без мороки; за потреби спопелити в один захід усю планету, і край. За такого розвитку подій зоряно-воднева бомба якраз і стане у пригоді. По тверезому міркуванні ви зрозумієте можливість подібного сценарію, адже людство вже почало колонізувати інші планети Сонячної системи, а з ними поширювати на нові місця проживання і географію застарілих земних конфліктів. Навіть перед загрозою знищення з боку спільного ворога — Трисоляриса людська природа не змінюється, тож конфлікти триватимуть і надалі. Але сьогодні в політиці жодної країни неприпустима розробка суперзброї, призначеної для використання в конфліктах між людьми, тож ви залюбки переклали цю роботу на мене.

— Ось вам чудовий взірець абсурдної логіки диктатора й терориста, — відрубав представник США. — Рей Діас — людина саме такого ґтибу. Отримавши владу й повноваження Оберненого, він сам становить загрозу, не меншу за трисоляріанське вторгнення. Мусимо вжити найрішучіших заходів для виправлення цієї помилки.

— У них слова не розходяться з ділом, — зауважив Рей Діас Голові РОЗ. — Агенти ЦРУ чатують на мене біля виходу з будівлі; щойно вийду по завершенні слухань, мене відразу й заарештують.

Голова РОЗ пильно глянув у бік представника США, який заходився крутити в пальцях свою авторучку. У цій каденції посаду Голови РОЗ знову обіймав Гаранін — перша людина, яка отримала повноваження на початку проекту «Обернені до стіни». Упродовж 20-ти років іс-

нування проекту Гаранін збився з ліку: скільки разів він заступав на цю посаду. Але цей термін повноважень для нього точно мав стати останнім — від усіх клопотів і гризот він посивів як лунь і остаточно прийняв рішення піти у відставку.

— Обернений Рею Діасе, якщо ви говорите правду, то навіть розмірковування про подібні способи вирішення конфліктної ситуації неприйнятні. Допоки проект «Обернені до стіни» не скасований, будь-хто з Обернених користується законним імунітетом від переслідувань за власні слова та вчинки, й вони жодним чином не можуть бути використані як докази будь-якої провини, — твердо заявив Гаранін.

— Не забуваймо також, що ми на нейтральній території, — додав представник Японії.

— То чи означає це, — представник США підняв руку з авторучкою, аби привернути загальну увагу, — що коли Обернений Рей Діас заходиться підривати мільйон надпотужних ядерних бомб, захованих у надрах Меркурія, людство все одно безпорадно спостерігатиме за його приготуваннями й не зможе висунути проти нього жодних звинувачень у скоєнні злочину?

— Згідно з положеннями чинної редакції окремого Акту ООН «Про Обернених до стіни» накладення обмежень і можливість повного скасування стратегічного плану Оберненого, що становить загрозу людству, є окремими інструментами впливу й контролю та не тотожне зняттю з Оберненого імунітету від переслідувань, — відповів Гаранін.

— Злочинні наміри Рея Діаса вийшли за всі межі такого імунітету, тож він має бути покараний. Це важлива умова подальшого існування проекту «Обернені до стіни», — заперечив представник Великої Британії.

— Я хотів би нагадати шановному Голові та всім присутнім, — Рей Діас підвівся зі свого місця, — що це Засідання Ради Оборони Землі, а не зала суду.

— Не хвилюйтеся, ви скоро там опинитеся, — глузливо кинув представник США.

— Я дотримуюся позиції Оберненого Рея Діаса — повернімося до безпосереднього обговорення стратегічного плану. — Голова спробував повернути дискусію в інше річище.

Представник Японії порушив своє тривале мовчання:

— Усі присутні досягли консенсусу щодо ризику порушень прав людини в разі подальшої імплементації плану Оберненого Рея Діаса. Відповідно до базових положень Акта ООН «Про Обернених до стіни» реалізація стратегічного задуму має бути скасована.

— Отже я вважаю, що ми цілком можемо переходити до голосування за пропозицією Р269 про призупинення повноважень Оберненого Рея Діаса, внесеної на розгляд під час минулих слухань. Ставлю на голосування, — завершив обговорення Гаранін.

— Пане Голово, зачекайте, будь ласка, — Рей Діас підняв руку з проханням надати йому слово. — Перед голосуванням за пропозицію я хочу зробити заяву. Це стосується деталей мого плану.

— Якщо йтиметься лише про деталі, то чи варто гаяти час? — запитав хтось.

— У вас буде можливість донести свою позицію в деталях із лави підсудних, — іронічно кинув представник Великої Британії.

— Але ці деталі вкрай важливі, тож послухайте. Припустімо, що інтерпретація Руйнівником мого стратегічного задуму відповідає дійсності, — почав Рей Діас. — Пригадайте таку частину його розповіді. На Меркурії розгортається в бойовій готовності мільйон зоряно-водневих бомб. Після цього через посередництво всюдисущих софонів я звертаюся до Трисоляриса. Що, на вашу думку, станеться далі?

— Реакцію Трисоляриса передбачити неможливо, але на Землі точно знайдеться мільярд чи два людей, які

спробують зламати вам шию, так само, як і ви — Руйнівникові, — відповів представник Франції.

— Абсолютно правильно. Тож мені варто було б вжити певних заходів для запобігання такому розвиткові подій. І я це зробив, ось погляньте, — Рей Діас випростав ліву руку й продемонстрував годинник на зап'ястку. Завтовшки він був чи не вдвічі більший за звичайні моделі, але на міцній руці Рея Діаса не здавався завеликим. — Цей передавач може надсилати сигнали через систему ретрансляторів безпосередньо на Меркурій.

— І ви його використаєте, щоб надіслати сигнал детонації? — запитав хтось із присутніх.

— Якраз навпаки: він надсилає періодичні сигнали, які цьому запобігають.

Його слова привернули увагу всіх присутніх.

— Ця система має кодову назву «Колиска». Щойно ви перестанете розгойдувати люльку, «дитина» в ній прокинеться, — продовжив Рей Діас. — Система управління на Меркурії зі сталою періодичністю отримує сигнали із Землі, і якщо такий сигнал не надходить впродовж певного часу, система негайно детонує закладену водневу бомбу.

— Це називається «запобіжником мерця», — з незворушним виразом обличчя пояснив представник США. — За часів Холодної війни подібні системи розроблялися з метою завдання ударів у відповідь на випадок ядерної атаки, але так і не були впроваджені. Лише такий божевільний, як ви, може імплементувати подібну систему контролю.

Рей Діас обсмикнув рукав, прикриваючи «Колиску».

— Цю чудову ідею мені підказав не якийсь експерт із ядерної зброї. Я побачив її в одному голлівудському фільмі. Герой носить подібний пристрій, запрограмований на відслідковування його серцебиття, і якщо серце з будь-якої причини зупиниться, система надішле сигнал на вибуховий пристрій, намертво прикріплений іншому

героєві. Нема ніякого таймера за шаблоном кіно, відразу вибух — і все. І хоча герої антагоністи, головне їхнє завдання — зберегти життя один одному... Люблю американські блокбастери, й досі раз у раз переглядаю стару версію «Супермена».

— Отже, ви стверджуєте, що цей пристрій відслідковує ваше серцебиття? — запитав представник Японії, до якого цієї миті Рей Діас стояв найближче. Він навіть простягнув руку, щоб обмацати пристрій під рукавом піджака. Рей Діас поквапливо відсмикнув її та навіть на крок відступив.

— Звичайно, але «Колиска» — сучасний комплексний пристрій. Його сенсори контролюють не лише серцебиття, а й інші фізіологічні показники, такі як артеріальний тиск, температура тіла тощо. Комплексний аналіз цих параметрів, якщо їхні значення суттєво відхилятимуться від норми, дає змогу безпомилково визначити загрозу й заблокувати пересилання сигналів стримування та активувати «запобіжник мерця». Система запрограмована також на розпізнавання моїх найпростіших голосових команд.

Цієї миті до зали ввійшов украй знервований з вигляду чоловік, наблизився до Гараніна й щось прошепотів йому на вухо. Він ще щось говорив, а Гаранін уже підняв очі й пильно глянув на Рея Діаса. На це звернули увагу всі присутні.

— Існують методи знешкодження систем, подібних до вашої «Колиски». Вони також активно розроблялися за часів Холодної війни, — повідомив представник США.

— «Колиска» не моя. Це колиска термоядерних бомб. Якщо вона зупиниться, прокинуться бомби, — відповів Рей Діас.

— Ось про що я подумав, — слово взяв представник Німеччини. — Щоб сигнал від вашого годинника дістався аж до Меркурія, він має пройти комунікаційну систему з безліччю складових. Що заважає знищити чи заблокувати одну з цих частин, заздалегідь вбудувавши в ретрансляційну систему інше джерело сигналу? Це дасть змогу

далі ланцюгом передавати сигнали стримування, деактивувавши ваш «запобіжник мерця».

— Це справді проблема, — відповів Рей Діас і кивнув представникові Німеччини. — Але її легко було б вирішити, якби на заваді не стояли софони. Всі ключові вузли комунікаційної системи забезпечуються однаковим алгоритмом шифрування. З його допомогою зашифровуються і дешифруються всі сигнали для передавання. Але ключ «плаває», тобто наступний сигнал відрізняється від попереднього способом шифрування. Для будь-якого стороннього спостерігача значення сигналу завжди буде випадковим. Проте початковий передавач і приймач «Колиски» запрограмовані таким чином, що послідовність застосовуваних ключів у них завжди збігається. І приймач сприйме отриманий пакет сигналів як правильний лише в тому разі, якщо отриманий сигнал зашифровано ключем, що збігається з його послідовністю. Ваше джерело псевдосигналу не може мати такого алгоритму шифрування, й змодульований ним сигнал ніколи не збігатиметься з послідовністю ключів приймача. Але з появою софонів, яким не складно отримати весь алгоритм миттєво, цей простий спосіб уже не підходить.

— Тож ви, мабуть, вигадали інший спосіб? — запитав хтось.

— Простий і грубий. Така я вже людина, що на думку мені спадають лише прості й грубі способи, — відповів Рей Діас, кепкуючи сам із себе. — Я збільшив чутливість самодіагностики кожного вузла системи ретрансляції. На практиці це вилилося в розділення вузлів на автономні компоненти, які можуть розташовуватися на значній відстані один від одного, але з'єднані між собою засобами комунікації й щомиті обмінюються протоколами даних. Якщо бодай один з них не передасть своєї частини сигналу, весь вузол випадає з системи ретрансляції й не передає далі сигналу блокування «запобіжника мерця». У такому разі навіть якщо підімкнути джерело псевдосигналу

й воно надішле свій сигнал наступному вузлу, він не буде правильно розпізнаний і прийнятий. Швидкість відгуку кожного компонента блоку вимірюється мікросекундами, тобто в разі застосування запропонованого представником Німеччини методу зламування, всі компоненти за мікросекунду повинні бути одночасно знищені, й за цей само мізерний відтинок часу має розпочатися трансляція псевдосигналу з іншого джерела. Кожен вузол складається щонайменше з трьох компонентів, але їх кількість може сягати й десятків, розташованих на відстані трьохсот кілометрів один від одного*. Усі компоненти поміщені в надійну захисну оболонку, стійку до пошкоджень і зламування. За найменшої спроби несанкціонованого доступу кожен з них надішле відповідне повідомлення всім компонентам вузла. Не знаю, як трисоляріани, але люди на сьогодні точно не здатні миттєво, за мікросекунди, деактивувати всі компоненти одного вузла.

Остання фраза Рея Діаса не на жарт налякала присутніх.

— Мені щойно доповіли, що пристрій на руці Рея Діаса справді передає назовні електромагнітні сигнали, — повідомив Гаранін. Ця новина додала атмосфері засідання ще більшої напруги. — Я хочу прямо звернутися до Оберненого Рея Діаса: сигнал з вашого годинника ретранслюється на Меркурій?

Рей Діас зі сміхом відповів:

— А навіщо мені його надсилати аж на Меркурій? Там же ще немає нічого, крім гігантської діри в ґрунті. Та ми ще й не збудували систему ретрансляції «Колиски» в космосі. Ні, ні, ні, не хвилюйтеся, сигнал не транслюється на Меркурій. Він передається значно ближче — десь у Нью-Йорк, зовсім недалеко звідси.

* Прим. автора. Зважаючи на обмеження швидкості передавання сигналу швидкістю світла, більшої точності моніторингу, ніж на рівні мікросекунди, досягти неможливо.

Здавалося, повітря в конференц-залі на одну мить застигло — так ці слова приголомшили присутніх.

— Яких наслідків слід очікувати в разі припинення трансляції сигналу «Колиски»? — запитав представник Великої Британії, вже не намагаючись приховати хвилювання.

— О, повірте, щось таки станеться, — з усмішкою відповів Рей Діас. — Як-не-як, уже двадцять років я Обернений і маю за душею щось для особистого використання.

— Гаразд, містере Рею Діасе, то чи не погодитесь ви відверто відповісти на одне запитання? — представник Франції намагався вдавати спокій, проте голос у нього все-таки трохи тремтів. — За скількох людей ви, чи нехай буде й так — ми всі відповідальні?

Рей Діас витріщився на нього, ніби той запитав якусь дурницю.

— Скільки людей у це втягнуто? Я вважав кожного з присутніх респектабельним джентльменом, для якого права людини — понад усе. Життя одного чи 8,2 мільйона* — хіба є принципова різниця? Якщо йдеться про життя однієї людини, цим можна знехтувати?

Представник США звівся на ноги й заговорив, не в змозі стримуватися:

— Ще на зорі проекту «Обернені до стіни», два десятиліття тому, ми попереджали, що це за один, — він різко викинув руку в бік Рея Діаса. Глибоко вдихнув, намагаючись відновити контроль над емоціями, але не зміг. — Він — суще породження зла, брудний терорист і завжди ним був! Сам диявол!!! Ви відкоркували пляшку й випустили джина на волю, ви несете за це відповідальність! Саме ООН несе відповідальність за всі наслідки!!! — несамовито волав він, розкидаючи папери.

— Заспокойтеся містере представник, — посміхнувся Рей Діас. — «Колиска» вельми чутлива до зміни моїх фізі-

* Прим. автора. Чисельність населення Нью-Йорка.

ологічних показників, тож якщо мене опанує таке шаленство, як у вас, передавання сигналів стримування негайно припиниться. Я не можу піддаватися власним емоціям, але ви всі, присутні тут, постійно намагаєтеся зробити мене нещасним. Хоча й для загального блага, й для блага кожного з присутніх окремо мали би докласти всіх зусиль, щоб зробити мене щасливішим.

— Які ваші вимоги? — ледь чутно запитав Гаранін.

Посмішка Рея Діаса посмутнішала, він похитав головою:

— Пане Голово, які в мене можуть бути вимоги, крім єдиної: якнайшвидше й без перешкод забратися звідси? В аеропорту Кеннеді чекає чартерний літак, який доправить мене додому, до моєї країни.

У залі засідань запанувала тиша, й кожен із присутніх переводив погляд з Рея Діаса до представника США. Той не зміг довго витримувати цих благальних поглядів, важко опустився у своє крісло й процідив крізь зуби лише двоє слів:

— Забирайтеся геть.

Рей Діас повільно підвівся, кивнув і попрямував до виходу.

— Містере Рею Діасе, зачекайте, я проведу вас додому, — запропонував Гаранін, спускаючись із узвишшя трибуни.

Рей Діас зупинився і мовчки чекав, поки вже літній Гаранін, дошкутильгає до нього.

— Дякую вам, пане Голово. Гадаю, ви також волієте залишити цих людей.

Вони вдвох дійшли до виходу із зали засідань, на порозі Рей Діас широким жестом обійняв Гараніна й знову повернувся до аудиторії.

— Панове, я не сумуватиму за цим місцем. Хоча марно витратив понад двадцять років свого життя, працюючи тут, жодного одnodумця не придбав, тому волію повернутися на батьківщину до свого народу. Так, моя країна і мої люди. Я скучив за ними.

Усіх присутніх здивували сльози, що бриніли на очах цього сильного, вольового чоловіка. Впоравшись з емоціями, він зрештою продовжив:

— Найбільше за все я хочу повернутися на батьківщину, й це не частина плану. Аж ніяк.

Вийшовши на вулицю, Рей Діас простягнув руки назустріч полуденному сонцю й піднесено вигукнув:

— О Сонце, мій давній товаришу!

Геліофобія, що мучила його впродовж останніх двадцяти років, зникла так само раптово, як і почалася.

Літак із Реєм Діасом на борту швидко залишив позаду берегову лінію США, над безкраїми просторами величнього Атлантичного океану взяв курс на південь.

Уже в салоні літака Гаранін повернувся до розмови в ООН і прямо запитав:

— Зі мною на борту літака ви можете вже не хвилюватися за власну безпеку. Будь ласка, скажіть мені, де знаходиться заряд, який ви під'єднали до «запобіжника мерця».

— Та не існує ніякого заряду. Це був лише трюк, аби вислизнути з рук недоброзичливців, — Рей Діас зняв годинник і передав його Гараніну. — Це примітивний передавач, перероблений із телефона Motorola. Ніякого рівня серцебиття він, певна річ, не відслідковує, та й взагалі я його давно вже вимкнув. Залиште собі на добру згадку.

По тривалій мовчанці Гаранін важко зітхнув і промовив:

— Як до цього дійшло? За задумом, Обернені мали використовувати можливість приховувати від публіки власні думки й плани як перевагу проти софонів і способу дезорієнтувати трисоляріан. Але й Тейлор, і ви скористалися своїми повноваженнями, щоб одурити людей.

— Тут нема з чого дивуватися, — зауважив Рей Діас, який сидів біля ілюмінатора й насолоджувався сонячним світлом, що щедро струменіло ззовні. — Зараз найбільшу загрозу людству становимо ми самі.

За шість годин вони приземлилися в Міжнародному аеропорту Каракаса на узбережжі Карибського моря. Гаранін навіть не залишав борту літака й відразу наказав повертатися до Нью-Йорка.

Вже на виході з салону Рей Діас мовив:

— Не зупиняйте Плану. У цій війні ми ще маємо надію. У вас залишилися двоє Обернених, тож перекажіть їм від мого імені найкращі побажання.

— Мені вже не судилося їх побачити, — сумно відповів Гаранін. Коли Рей Діас залишив його самого, він перестав стримувати емоції та дав волю сльозам.

Небо над Каракасом було таким само безхмарним, як і над Нью-Йорком. Спускаючись трапом, Рей Діас відчув такі знайомі запахи тропіків, і коли опинився на землі, теж не стримався: опустився навколішки й поцілував землю Батьківщини. Потім у супроводі значного ескорту військової поліції він рушив до столиці; за півгодини звивистою гірською дорогою кортеж дістався міста й зупинився на центральній площі Сімона Болівара. Рей Діас вийшов із автомобіля поряд із бронзовою статуєю національного героя і зупинився біля постаменту. Над головою в нього височіла закута в лати постать Болівара, який завдав поразки Іспанській імперії та заснував нову державу — Велику Колумбію*, що охопила значну частину території Південної Америки. Перед колишнім Оберненим колихався натовп екзальтованих одноплемінників. Кров у всіх закипала на сонці. Раптово людська маса стрімко рушила вперед, військові підрозділи й поліція спробували відтиснути її подалі, де-не-де навіть пролунали постріли в повітря, але зрештою потужна жива хвиля прорвала оточення й ринула до нового Болівара, який стояв біля підніжжя бронзового.

* *Прим. перекл.* Велика Колумбія — держава, що існувала у 1819–1831 роках у Південній Америці й включала території сучасних Колумбії, Венесуели, Еквадору й Панами.

Рей Діас здійняв руки й ледь стримуючи сльози, закричав тремким від емоційної напруги голосом:

— О мій народе!

Перший камінь, кинутий з гуці його народу, влучив Діасу в ліву руку, другий поцілів прямісінько в груди, третій скривавив чоло. Рей Діас ледь встояв на ногах. Далі каміння посипалося градом. За лічені хвилини довкола вже мертвого тіла виріс справжній курган. Останній камінь принесла з собою стара жінка. Вона міцно стискала камінь у руці, наближаючись до тіла Рея Діаса, та бурмотіла іспанською:

— Безбожнику, ти хотів повбивати там усіх людей! Але ж там мій онук, ти міг убити мого онука!

Після цього з силою, яка ще лишалася в її тремтячих руках, вона опустила камінь на голову, що виднілася з купи каміння, й остаточно розкряла череп мерця.

* * *

Єдине, чого не можна зупинити, — це плин часу. Він, мов гостре лезо, торує собі шлях крізь м'яке й тверде, постійно рухається вперед, і ніщо не в змозі бодай на мить затримати його біг. Це він змінює все довкола.

Того року, коли відбулися випробування надпотужної термоядерної бомби на Меркурії, Чан Вейси подав у відставку. Востаннє з'явившись у засобах масової інформації, він відверто визнав, що не вірить у перемогу в майбутній війні, але цей факт ніяк не вплинув на високу оцінку його служби на посаді першого Командувача Космічних сил. Тривала праця в умовах стресу й високих навантажень підірвала його здоров'я, й він помер у 68 років. Перед смертю, коли генерал приходив до тями, він часто згадував Чжана Бейхая.

По закінченні другої каденції на посаді Генерального секретаря Заїр заснувала проект «Меморіал людства», який мав на меті збір інформації про досягнення людської цивілізації, аби зрештою за допомогою безпі-

лотних космічних апаратів надіслати ці повідомлення в різні куточки Всесвіту. Найбільш вагомою частиною проекту став «Щоденник людини» — платформа пов'язаних веб-сайтів, які дали змогу багатьом людям фіксувати подробиці повсякденного життя за допомогою текстових записів чи світлин. Так формувалася цілісна, хоча й строката картина людської цивілізації. З часом число користувачів «Щоденника людини» сягнуло двох мільярдів, і платформа перетворилася на найбільший інформаційний портал у мережі. Зрештою РОЗ визнала «Щоденник» занепадницьким ресурсом, що навіть сприяє поширенню ідей ескапізму, та ухвалила спеціальну резолюцію, яка заборонила його. Але Заїр і далі приватно підтримувати проект аж поки не вмерла. На той час їй було 84 роки.

Як і передбачала Кейко Ямасугі, решта життя У Юе була тяжкою і безрадісною. Понад десять років він працював у «Меморіалі людства», але й це не повернуло йому душевного спокою. Помер У Юе в 77 років і перед смертю, як і Чан Вейси, згадував Чжана Бейхая. Обоє пов'язували свої надії з цим незламним воїном, який тепер мандрував у часі в стані гібернації.

Гаранін і Кент вийшли на пенсію та разом оселилися в Едемському саду — в тому самому маєтку в Північній Європі, де п'ять років у затишку та спокої прожив Ло Цзі в статусі Оберненого. Вони перестали з'являтися на публіці, й широкому загалу навіть не відома точна дата смерті кожного з них, хоча жили вони ще довго, й про це знали всі. Подейкують, що обидва чоловіки подолали столітній рубіж ще в доволі добромu здоров'ї.

Доктору Альберту Рінгеру й генералу Фіцрою вже було за вісімдесят, коли вони стали свідками завершення будівництва космічного телескопа наступного покоління — «Габбла III» з діаметром лінзи 100 метрів. За його допомогою вони змогли на власні очі побачити планету Трисолярис. Але жоден так і не дочекався наступних

свідчень переміщення трисоляріанського флоту й висланих наперед зондів — їхнього життя не вистачило, щоб побачити проходження кораблів крізь третій «сніговий замет».

Життя звичайних людей текло, як завше. Із трійці пекінських сусідів перший у 75 років помер Мяо Фуцюань. Він і справді заповів своєму синові поховати його на глибині двохсот метрів у шахтному стволі й підірвати вихід. Син виконав його волю, а на поверхні неподалік шурфу встановив кенотаф на його честь. Згідно з останньою волею Мяо, майбутні покоління родини в разі перемоги людства в прийдешній війні мали б відшукати нагробок і встановити його вже безпосередньо над похованням. Насправді ж уже менш ніж за півстоліття по смерті Мяо Фуцюаня місцевість довкола відпрацьованої шахти перетворилася на пустелю. Кенотаф загубився між безкраїх піщаних дюн, як і вхід у шахту, та й нікому з родини Мяо навіть не спадало на думку шукати нагробок якогось там пращура.

Чжан Юаньчао помер, як і більшість людей з його соціальної верстви, від хвороби у 80-річному віці. Його тіло кремували, й урна з попелом зайняла своє місце в довгій стіні колумбарія.

Ян Цзіньвень дожив до 92-х, зрештою контейнер із його прахом вистрілили з катапульти. Він досяг третьої космічної швидкості та залишив межі Сонячної системи, попрямував у глибини Всесвіту. На це пішли всі заощадження старого.

Дін Ї не помер. По досягненні прориву в технології керованого термоядерного синтезу він зосередив свою увагу на теоретичній фізиці, шукаючи способів обійти бар'єр софонів завдяки спробам прискорення елементарних заряджених частинок, але не досяг успіху. Розмінявши сьомий десяток, він, як і більшість учених, втратив будь-яку надію на подолання бар'єру та подальший розвиток фізики. Тому також скористався гібернацією,

щоб дожити до Битви Судного дня й на власні очі побачити фантастичні технології трисоляріан.

За століття після початку трисоляріанської кризи всі, кому довелося пожити в Золоту добу людства — від 1980-х років і до початку кризи, — померли. Цю добу надалі постійно згадували за кожної нагоди: старі, яким пощастило застати хоча б кілька років прекрасної доби, постійно поверталися до тих часів, витягуючи з глибин пам'яті спогади, мов жуйні тварини, що ремигають, знову й знову перемелюють солодку жуйку. Але щоразу спогади зводилися до єдиного: «Якби ми тоді розуміли й цінували те, що маємо...». Молодь, яка слухала ці теревені, бентежилася й сповнювалася недовіри: казковий світ процвітання й щастя, безтурботні дні — чи було все це насправді?

З відходом у небуття попередніх поколінь обриси Золотого берега людської цивілізації поступово розтанули в серпанку історії. Тепер цей корабель самотньо прямував безмежними, лиховісними хвилями величезного океану, й ніхто не міг упевнено сказати, чи насправді існує той інший далекий берег.

Частина 3

ТЕМНИЙ ЛІС

黑暗森林

Рік 205-й Епохи кризи

Трисоляріанський флот перебуває на відстані
2.10 світлового року від Сонячної системи

З'явилася темрява. Раніше і її не було, тільки ніщо, безбарвне небуття. Небуття не містило в собі нічого; поява темряви означала наявність хоча б простору. Незабаром її прорізали якісь брижі, немов пориви вітру пронизували все суще — відчуття плину часу; в попередньому небутті місця для часу не було. Тепер його біг нагадував абляцію* льодовиків. На появу світла довелося чекати ще довго: спочатку з'явилися дефрагментовані яскраві плями, потім світ довкола почав набувати обрисів і форм; воскресла свідомість спрагло намагалася розрізнити деталі оточення.

Першими в полі зору виникли кілька прозорих трубок, що розгалужувалися навсібіч. Потім з небуття виплигло чийсь обличчя. Воно швидко зникло, відкрилася стеля, з якої лилося молочно-біле світло.

Ло Цзі вийшов зі стану гібернації.

Обличчя знову вигулькнуло перед очима — на ньому затримався чийсь погляд, Ло Цзі побачив чоловіка з доброзичливим виразом. Помітивши, що пацієнт отямився, він із посмішкою сказав:

* *Прим. перекл.* Абляція (лат. ablatio — відняття) — багатозначний фізичний термін, що означає винесення речовини з поверхні твердого тіла під впливом випромінювання чи потоку гарячого газу.

— Ласкаво просимо до цієї епохи.

Неочікувано на його білому халаті спалахнуло зображення трояндового поля, воно миготіло й переливалося, а потім поступово зблякло й розтануло. Поки чоловік говорив, його халат, ніби полотно екрана в кінозалі, доповнював слова й візуалізував емоції різноманітними заспокійливими зображеннями: море, захід сонця, дощ падає на ліс. Лікар повідомив, що хвороба Ло Цзі успішно вилікувана в стані гібернації й процес пробудження пройшов без несподіванок. Для остаточного відновлення йому ще потрібно днів зо три, а далі організм повернеться до повноцінного функціонування без обмежень...

Мислення Ло Цзі після тривалого сну залишалося далеким від норми, тому з подальшої розповіді лікаря він вловив лише, що потрапив у 205-й рік Епохи кризи, тобто перебував у стані гібернації 185 років.

Спочатку вимова лікаря здалася Ло Цзі вкрай дивною, але згодом він усвідомив, що фонетика китайської не зазнала надто відчутних змін, проте значно зріс відсоток слів, запозичених з англійської. Поки лікар говорив, його мова в режимі реального часу передавалася на стелі палати ієрогліфічним письмом; мабуть, аби полегшити сприйняття пробудженими нових мовних стандартів.

Завершуючи свою промову, лікар повідомив, що Ло Цзі вже цілком можна перевести із зони пробудження до палати інтенсивної терапії. Його халат при цьому розцвів барвами призахідного сонця, потім швидко посутеніло, й на темному небі засяяли зорі — така собі алегорична картинка наостанок. Цієї миті ліжко Ло Цзі почало рухатися до дверей. Майже виїхавши за двері, Ло Цзі почув, як лікар гукнув: «Наступний!». Повернув голову й побачив, як інше ліжко з поки сонною людиною автоматично заїхало до зони пробудження. Воно акуратно запаркувалося серед безлічі дивних з вигляду медичних приладів. При цьому халат лікаря, який заходився вистукувати пальцями по сенсорній стіні, знову засяяв мов чистісінький сніг.

Від дотику його пальців третина стіни перетворилася на дисплей: графіки зі складними кривими, блоки даних, якими лікар вправно маніпулював.

Ло Цзі лише тепер спало на думку, що його пробудження може бути аж ніяк не головною подією для персоналу закладу, а лише частиною щоденної праці, виконанням посадових обов'язків. Лікар виявився вкрай доброзичливим, але для нього Ло Цзі вочевидь був лише черговим пробудженим.

Як і в палаті для пробудження, у коридорі не було видимих точок освітлення — світло лилося просто зі стін. І хоча воно було дуже м'яке, очі Ло Цзі ще не відновилися повністю, тож йому довелося примружитись, аби мати змогу роздивлятися все навколо. Цієї миті стіни ніби потьмяніли, навколо нього згустився острівець півмороку; ба більше — стіни темнішали синхронно з рухом його ліжка. Коли очі трохи звикли до цієї тіні й Ло Цзі зміг їх широко розплющити, стіни знову засвітилися яскраво, проте до оптимального рівня. Здавалося, що система регулювання яскравості освітлення здатна аналізувати самопочуття пацієнтів.

Чи можна сприймати таку надзвичайну турботливість як безумовне свідчення того, що ця епоха — справді гуманістична?

Це нітрохи не відповідало очікуванням Ло Цзі.

Стіни коридору повільно пропливали перед Ло Цзі; його поглядові відкривалося чимало активних дисплеїв різного розміру, розташованих нібито безсистемно. Деякі демонстрували рухомі зображення, але ліжко не зупинялося, й він не міг детально їх роздивитися. Загалом складалося враження, що користувачі, які працювали з моніторами, пішли, не вимкнувши їх.

Час від часу маршрут руху його автоматичного ліжка коридором перетинався зі шляхами інших людей, які кудись прямували. Він помітив, що й підшви ніг, і коліщатка ліжка залишають на підлозі люмінесцентні

сліди, які розходяться навсібіч, неначе хвилі на воді. Це дуже нагадувало ефект від натискання пальцями на рідкокристалічний екран у його часи. Довгий коридор вселяв відчуття незбагненої чистоти, навіть стерильності, ніби тривимірна комп'ютерна анімація. Але Ло Цзі точно знав, що все — насправду: він їде цим коридором, відчуває умиротворення та спокій неймовірної глибини, досягнути якої раніше годі було й сподіватися.

Але найдивовижнішим виявилось те, що всі, кого він зустрічав у коридорі, — лікарі, медсестри та інші — мали охайний, навіть елегантний вигляд. Вони привітно посміхалися, віталися з ним, а деякі навіть змахували рукою. При цьому їхній одяг мінився розмаїтими візерунками чи абстрактними картинами. Ло Цзі був приємно вражений: він-бо добре знав, що вираз очей простих людей — найперша ознака стану розвитку цивілізації в будь-якому місці й за будь-яких умов. Свого часу йому до рук потрапили фотографії простолюду часів династії Цін, закарбовані об'єктивами європейських фотографів. Найсильніше враження справив отупілий погляд кожного на світліні. Незалежно від того, були то чиновники чи звичайні люди, їхні тьмяні очі не виражали нічого, крім тупої покірності без найменшого проблиску життєвої енергії. Нині ж, коли люди цієї епохи побачили його очі, цілком можливо, й у них складається подібне враження. Очі, які дивилися на Ло Цзі, були сповнені мудрості й життєвої сили, а ще — розуміння й щирої любові, які вкрай рідко можна було зустріти в його часи. Але найбільше його вразила непохитна впевненість, якої неможливо було не помітити. Яскрава й потужна, мов сонячне світло, переконаність у власній силі струменіла з кожної пари очей. Вочевидь вона й стала запорукою щасливого життя людей цієї нової доби.

Ніщо не нагадувало про століття жадливого відчаю, і це теж украй здивувало Ло Цзі.

Ліжко безгучно вкотилося до палати інтенсивної терапії, й він побачив двох інших пробуджених. Один ще

лежав на ліжку, а другий, здавалося, вже був готовий до виходу в світ і з допомогою медсестри пакував свої речі. За поглядами пробуджених Ло Цзі безпомилково впізнав своїх сучасників — очі чоловіків були своєрідними вікнами часу, за допомогою яких він зазирнув у сіру епоху, з якої походив.

— Як вони можуть так чинити? Я ж їхній прадід! — Ло Цзі почув, як скаржився той, хто збирався йти.

— Ви не можете заявляти про те, що старші над ними. Згідно із законом термін перебування в гібернації не зараховується до віку людини, тому для старших людей ви вважатиметеся ще молодим... Ходімо, вони вже давно чекають на вас у приймальні, — відповіла медсестра.

Ло Цзі помітив, що вона намагалася в розмові уникати новозапозичених англійських слів, але час від часу їй не вдавалося дібрати правильний відповідник китайською, ніби жінка змушувала себе висловлюватися архаїчним варіантом цієї мови. Тоді вона переходила на новомову, а стінні панелі слухняно відбивали переклад оригінальною китайською.

— Я навіть не можу розібрати, що вони говорять. Це звучить, наче пташиний спів! — і далі скаржився чоловік.

Медсестра допомогла йому з пакунками, і вони вийшли.

— Щоб пристосуватися до життя в цю епоху, вам доведеться постійно вчитися або ж повернутися до життя на поверхні, — Ло Цзі розчув відповідь медсестри, й хоча вже досить добре розумів сучасну китайську, зміст останньої фрази залишився загадкою.

— Вітаю! Тебе також гібернували через хворобу? — запитав чоловік, який лежав на сусідньому ліжку. З вигляду йому було не більше двадцяти років.

Ло Цзі розтулив рота, щоб відповісти, але не вимовив і звуку. Юнак посміхнувся й підбадьорив:

— Ти здатен говорити, але після стількох років сну це буде трохи важко!

— Привіт, — нарешті зміг витиснути з себе Ло Цзі.

Юнак кивнув:

— Той чоловік, який щойно пішов, також робив це через хворобу. А от я — ні. Я скористався гібернацією, щоб утекти від реальності. О, я — Сюн Вень.

— І... як воно тут? — запитав Ло Цзі, відчувши, що говорити вже набагато легше.

— Я ще не надто розумію, що й до чого. Мене пробудили лише п'ять днів тому, але, поза сумнівами, це — чудовий час. Проте нам усім ще доволі складно реінтегруватися в це суспільство, головним чином тому, що ми зарано прокинулися. Якби це сталося за кілька років — усе було б значно простіше.

— Хіба через кілька років не було б ще важче?

— Ні-ні, ми досі в стані війни, тому нами не можуть надто опікуватися. Але ще кілька років мирних переговорів — і запанує мир.

— Мирних переговорів? Із ким?!

— Зрозуміло, що з Трисолярисом.

Шокований останньою фразою Сюн Вєня, Ло Цзі спробував сісти. Без виклику з'явилася медсестра, яка допомогла йому вмотитися напівлежачи.

— Вони справді виступили з ініціативою перемовин про укладення миру? — нетерпляче перепитав Ло Цзі.

— Ще ні, але в них немає вибору, — Сюн Вень жваво скочив з ліжка, вмотився біля сусіда. Вочевидь хотів насолодитися передаванням власних знань новоприбулому. — Ви хіба не знаєте, чого досягло за цей час людство, яких висот? Просто неймовірно, аж дух перехоплює!

— Яких?

— Наші військові космічні кораблі куди потужніші за трисоляріанські!

— Як це можливо?

— А чому неможливо? Навіть якщо не говорити про новітні зразки суперзброї, наші кораблі легко досягають п'ятнадцяти відсотків швидкості світла! Це значно швидше за трисоляріанців!

Ло Цзі скептично всміхнувся й повернув голову до медсестри, та лише відзначив подумки її вроду. Всі люди цього часу взагалі здавалися напрочуд вродливими. Вона посміхнулася й відповіла:

— Це правда.

Сюн Вень і не думав зупинятися:

— А чи відомо тобі, скільки вимпелів у нашому космічному флоті? Уяви — 2000 кораблів! Більш ніж удвічі проти числа трисоляріанських! І ми будемо далі!

Ло Цзі знову глянув на медсестру, й вона знову кивнула.

— А чи маєш ти уявлення про стан трисоляріанського флоту на сьогодні? Наскільки він пошарпаний і побитий, га? За останні два століття вони тричі проходили крізь ці... снігові замети, себто хмари космічного пилу. Я чув, нібито під час останніх телескопічних спостережень чотири роки тому з'ясувалося, що їхній похідний стрій розвалився, порідшав і більшість кораблів припинили прискорення. Ба більше, згідно зі спостереженнями, значна їх частина вже давно перестала прискорюватися й навіть сповільнилася, коли проходила крізь хмару пилу. За таких умов ці кораблі не досягнуть Сонячної системи й за 800 років, тож можна стверджувати, що це або покинуті, або знищені кораблі. Зважаючи на останні обчислення, досягти Сонячної системи в запланований термін — за двісті років — зможуть десь із треста кораблів. Попри це ми очікуємо на швидке прибуття першого зонда Трисоляриса — вже цього року. Інші дев'ять долетять за три роки.

— Зонди... які ще зонди? — спантеличено перепитав Ло Цзі.

Медсестра перервала їхню розмову:

— Ми не схвалюємо обміну інформацією про події реального часу між пацієнтами. Пробудженому, який нещодавно пішов, знадобилося багато сили для відновлення душевного спокою після того, як він дізнався про реальний стан справ. Це не надто добре для реабілітації.

— Мене особисто всі ці новини лише тішать. Що в цьому поганого? — невдоволено пробурчав Сюн Вень. Він неохоче повернувся на своє ліжко, вмотивувався зручніше, втупився у м'яко освітлену стелю, зітхнув: — А з дітками все гаразд. Малі чудово впоралися!

— Хто тут діти? — незадоволено відповіла медсестра. — Термін гібернації не входить до прожитих років. Тож дитина тут ти.

Ло Цзі здавалося, що медсестра молодша за Сюн Веня, але він розумів: необачно було б у цю добу визначати вік людини за її зовнішністю.

Звертаючись уже до нього, медсестра зауважила:

— Усі люди з вашого часу беруть події надто близько до серця. Насправді все не так трагічно.

Ло Цзі її голос здався співом янголів, він справді відчув себе дитиною, яка прокидається від нічного жакіття й розуміє: більше їй нічого не загрожує. Усе страшно, що трапилося на його життєвому шляху й так налякало, для дорослих — усього-на-всього привід посміятися. Коли цей миловидий янгол говорив, на халаті сходило вранішнє сонечко, під його промінням суха жовта земля швидко зеленіла, вкривалася розкішною квітчастою ковдрою...

По тому, як медсестра пішла, Ло Цзі запитав у Сюн Веня:

— А яка доля спіткала проект «Обернені до стіни»?

Сюн Вень розгублено похитав головою.

— Обернені... ніколи не чув про таких.

Ло Цзі поцікавився, коли хлопець ліг у гібернацію — виявилось, за кілька років до запуску проекту. У той час гібернація була ще вкрай недешевою процедурою, тож у його родини мали бути добрі гроші. Але якщо він так і не дізнався про існування проекту за п'ять днів після пробудження, це свідчить про те, що значення «Обернених» дуже змінилося, якщо хтось взагалі досі пам'ятає про ті події сивої давнини.

Далі, завдяки двом дрібницям, Ло Цзі зміг приблизно уявити рівень технологічного розвитку людства.

Незабаром після переведення до палати інтенсивної терапії медсестра принесла йому перший обід: трохи молока й хліба з джемом. Вона пояснила, що функції його шлунково-кишкового тракту ще не повною мірою відновилися, тож наїдатися зарано. Ло Цзі відкусив шматок хліба: здалося, що він жує тирсу.

— Ваші смакові рецептори також потребують часу на відновлення, — додала медсестра.

— Коли відновляться, стане ще паскудніше, — зауважив Сюн Вень.

Медсестра посміхнулася.

— Звичайно, це не та смачна їжа, як вирощена в полі, до якої ви звикли.

— А де ж воно виростало? — здивовано запитав Ло Цзі, старанно пережовуючи кусень хліба.

— Їжу синтезують на фабриці.

— Ви вмієте синтезувати їжу?

Сюн Вень відповів за медсестру:

— Інших варіантів не лишилося. На поверхні майже нічого не родить.

Ло Цзі стало навіть шкода Сюн Веня: він вочевидь був із тих, хто не цікавився науково-технічним прогресом. У своєму минулому житті, мабуть, був байдужим до всіх технологічних див того часу, тож не міг належно поцінувати досягнення цієї нової доби.

Наступне відкриття також шокувало Ло Цзі, хоча, знову ж таки, стосувалося цілком буденних речей. Медсестра вказала на чашку з молоком і пояснила, що це спеціальний посуд для пиття, що сам нагрівається. Сучасні люди взагалі відмовилися від вживання гарячих напоїв, навіть каву смакують холодною. Але якщо ви не звикли пити холодне молоко, можете його підігріти до потрібної вам температури, переміщуючи повзунок у нижній частині чашки. Випивши молоко, Ло Цзі заходився уважно її роз-

глядати. З вигляду то була посудина зі звичайнісінького прозорого скла, виняток становила тільки непрозора смужка завтовшки як палець, якраз біля денця. Мабуть, елемент для нагрівання розташовувався саме там, але хоч як Ло Цзі намагався побачити щось, крім повзунка, інших деталей так і не помітив. Потім спробував відкрити денце, але не вдалося.

— Не намагайтеся її розбирати. Ви поки не обізнані з усім цим, тож можете наразитися на небезпеку, — попередила медсестра, помітивши його спробу.

— Я хочу дізнатися, як вона заряджається.

— Заряд... жається? — невпевнено повторила медсестра, вочевидь уперше почувши це слово.

— Charge, recharge, — сказав Ло Цзі англійською, пригадавши значні запозичення з цієї мови. Але медсестра знову похитала головою.

— Що робити, коли акумулятор розрядиться?

— Акумулятор?

— Тут є вбудована battery, чи у вас зараз вже немає й акумуляторів? — Помітивши, що медсестра знову хитає головою, Ло Цзі перепитав: — Звідки взялася електрика в цій чашці?

— Електрика? Та вона скрізь навколо нас, — не розуміючи запитання, відповіла медсестра.

— Тож заряд у чашці не закінчиться?

— Ніколи не закінчиться, — кивнула вона.

— Невичерпне джерело?

— Так, невичерпне. Взагалі дивно думати, що електричний заряд може скінчитися.

По тому, як медсестра пішла, Ло Цзі знову заходився крутити чашку в руках. Не зважав на дурнуваті кліпини Сюн Веня. Його серце шалено калатало: він розумів, що тримає в руках матеріальне втілення давніх людських мрій про вічний двигун. Якщо людство справді опанувало технологію доступу до невичерпного джерела енергії, воно здатне вергати гори. І тепер Ло Цзі охоче вірив сло-

вам красуні-медсестри, що все не так і погано, як думали вони, люди минулого часу.

Коли до палати інтенсивної терапії ввійшов лікар, збираючись провести планове обстеження, Ло Цзі запитав у нього про долю проекту «Обернені до стіни».

— Чув про таке. Старезна історія, — мимохідь відповів лікар.

— І яка доля спіткала Обернених?

— Пригадую, що один скоїв самогубство, іншого до смерті забили камінням... Але це було так давно — чи не два сторіччя тому.

— А інші двоє?

— Не знаю. Можливо, досі в стані гібернації.

— Один із них був китайцем. Чи не пригадуєте, хто він? — запитав Ло Цзі, нервово спостерігаючи за реакцією лікаря.

— Ви зараз про того чоловіка, що закликав зорю? Здається, це було в курсі сучасної історії, — втрутилася медсестра.

— Так-так, і він зараз... — продовжив Ло Цзі.

— Мені про те нічого не відомо. Напевне, в гібернації. Я не цікавлюся такими речами, — неухважно відповів лікар.

— А як щодо зорі? Тієї, з планетами довкола, на яку мало подіяти заклинання? — із завмиранням серця допитувався Ло Цзі.

— Що з нею могло трапитися? Має бути на місці. Що їй з того заклинання? То ж лише дурнувятий жарг.

— Із нею нічого не сталося?

— Принаймні я нічого про це не чув. А ти? — запитав лікар, звертаючись до медсестри.

— Я теж нічого не знаю, — вона похитала головою. — У той час цілий світ був переляканий, і багато дурниць робилося та пропагувалося.

— А потім? — Ло Цзі полегшено зітхнув.

— Потім був Великий занепад, — відповів лікар.

— Великий занепад? Що воно таке?

— Ви про все дізнаєтеся трохи згодом, — заспокоїв його лікар. — А зараз вам потрібно відпочивати й набиратися сили.

Він рушив до виходу; секунду тому білосніжним халатом попливли чорні грозові хмари. Вбрання медсестри рясно всіяли людські очі: деякі сповнені нетутешнього жаху, інші — повні сліз.

По тому, як лікар із медсестрою пішли, Ло Цзі ще довго нерухомо сидів у ліжку, бурмотів собі під ніс: «Жарт. Справді, лише старий жарт». Потім засміявся — спочатку хихотів тихенько, далі на повний голос, аж поки від його реготу почало хитатися ліжко. Наляканий Сюн Вень навіть подумав був покликати лікаря.

— Не треба. Зі мною все гаразд. Спи, — відповів йому Ло Цзі й сам швидко заснув та побачив сон, перший після пробудження від гібернації.

Уві сні до нього прийшли Чжуан Янь із донькою: дружина так само гуляла засніженим полем, а дитина спала в неї на руках.

Невдовзі після пробудження до палати завітала медсестра, щоби побажати йому доброго ранку. Вона говорила півголосом, аби не розбудити Сюн Веня, бо той ще спав.

— Зараз уже ранок? А в цій палаті є вікна? — запитав Ло Цзі, роззираючись довкола.

— Будь-яку стіну можна зробити прозорою, та лікар вважає, що вам поки зарано виглядати назовні. Дивовижі, які ви побачите, можуть порушити ваш душевний спокій, а це вплине на процес відновлення.

— Після пробудження минуло вже достатньо часу, а я так і не знаю, який цей світ зовні. Це точно не допомагає моєму відновленню. — Ло Цзі вказав на сонного Сюн Веня: — Я не такий, як він.

— Добре, добре, — засміялася медсестра. — У мене невдовзі закінчується зміна, тож я можу взяти вас із собою, щоб трохи роззирнутися довкола, гаразд? Ви можете поспідати, коли повернетесь.

Ло Цзі з хвилюванням пішов за медсестрою до ординаторської. Роздивляючись службове приміщення, він лише приблизно міг уявити призначення половини меблів, щодо решти — й вгадувати було марно. Що найбільше вражало — жодних комп'ютерів чи електронних приладів ніде не було видно. Воно й не дивно, якщо будь-яка стіна чи її частина може перетворитися на дисплей або стати прозорою. Увагу Ло Цзі привернули три парасольки, що стояли біля дверей. Ті предмети різнилися за стилем і формою, проте вочевидь були саме парасольками. Але чому такими громіздкими? Чи в цю надтехнологічну епоху люди забули спосіб виготовлення складаних парасольок?

Медсестра вийшла з роздягальні вже у власному вбранні, й Ло Цзі з задоволенням відзначив: якщо не брати до уваги анімації на одязі, жіноча мода не надто вийшла за межі його смаків. Головним трендом була повна асиметричність деталей. Медсестра підхопила одну з парасольок, яка виявилася важкою, бо нести її вона змогла, лише закинувши собі на плече.

— Надворі дощить?

Дівчина похитала головою:

— Ви гадаєте, що це... парасолька? — Останнє слово далось їй важко, й вона довго його пригадувала.

— А що ж це тоді? — Ло Цзі вказав на пристрій у неї на плечі. Вже очікував, що почує певне нове для себе означення, але не вгадав.

— Це мій велосипед, — просто відповіла вона.

Коли йшли коридором, Ло Цзі запитав:

— Ваш будинок далеко звідси?

— Якщо ви питаєте, чи далеко я живу, то ні. Велосипедом — хвилин із десять. — Потім, повернувшись до нього і дивлячись своїми прекрасними очима, вона повідомила те, що справило сильне враження на Ло Цзі: — Тепер уже не лишилося приватних будинків. Як і інституту шлюбу та сім'ї. Усе це зникло після Великого занепаду. Це перші

зміни, до яких вам варто звикнути, якщо бажаєте інтегруватися в сучасне суспільство.

— Сумніваюся, що зможу впоратися з цим.

— О, ну я не знаю... На уроках історії нам розповідали, що у ваш час люди брали шлюб, створювали сім'ї. Але вже тоді ці суспільні інститути почали зазнавати змін і розпадалися. Багато людей не хотіли брати на себе обов'язків і воліли жити вільно, — вона вже вдруге згадувала про уроки історії.

«Я й сам був раніше таким, проте згодом...» — подумав Ло Цзі. Від миті пробудження його не полишала думка про Чжуан Янь і дитину — їхній образ перетворився на тло кожної картини, що поставала перед очима. Але скидалося на те, що в цьому світі, він не був відомим, і за таких умов розпочинати пошуки та з'ясовувати долю рідних було неможливо, хоч би яка туга заповонила його серце.

Вони ще деякий час ішли коридором, аж поки перед ними не розчахнулися останні автоматичні двері, й у Ло Цзі аж очі загорілися від побаченого: вузька платформа простягалася далеко вперед, у обличчя вийнуло свіжістю. Так, вони вже вийшли назовні.

— Боже ж мій, до чого сине небо! — Таким було його перше враження від зовнішнього світу.

— Справді? Я не можу порівнювати з кольором неба за ваших часів.

Виразно синіше. Значно глибше за тодішнє небо. Але він цього не сказав, натомість просто впав у ці безмежні сині обійми, дозволив глибині розтопити його змерзле серце. Але промайнула думка: а чи не на небесах він? На його пам'яті подібне чисте небо бачив лише впродовж п'яти років самоізоляції в Едемському саду. Та й тут було значно менше білих хмаринок — лише онде на заході кілька легких слідів, буцімто хтось необережним рухом провів пальцем по картині, фарба на якій не висохла. Сонце щойно зійшло та сяяло, ніби великий уламок чистого гірського кришталю з гранями, вкритими краплями роси.

Ло Цзі глянув униз і відчув запаморочення. Він стояв на платформі, перекинутій над глибокою прірвою; це було так незвично, що Ло Цзі не відразу зрозумів: він бачив під собою місто. Спочатку гадав, що перед ним гігантський ліс: стрункі стовбури пнуться до неба, перпендикулярно відгалужуються гілки різної довжини й форми. Усі будівлі кріпилися до цих гілок, мов листочки. План забудови міста видавався хаотичним — кожне дерево відрізнялося від сусіднього, мало власний набір гілок і щільність листків-будівель. Центр губернації та пробудження був таким листком, що кріпився до гілки одного з гігантських дерев, і тепер вони стояли на вузькій платформі, що випиналася з цього листочка. Озирнувшись, він побачив стовбур великого дерева, але верхівку споруди годі було й сподіватися побачити — вона танула десь у високості. Гілка, на якій вони розташовувалися, вочевидь виходила з середини дерева чи трохи вище — згори й знизу випиналися такі самі гілки, вкриті меншою чи більшою кількістю листків. (Пізніше Ло Цзі дізнається, що тепер адреса в місті мала формат XX дерево, XX гілка, XX листок.) Придивившись уважніше, Ло Цзі помітив, що в багатьох місцях гілки перетинаються, утворюючи щось, за формою подібне до містка, один кінець якого веде в нікуди.

— Що це за місце? — запитав він.

— Пекін.

Ло Цзі здивовано глянув на медсестру, ще вродливішу в світлі вранішнього сонця. Потім знову перевів погляд на те, що вона назвала Пекіном, і запитав:

— А де центр міста?

— Ми за межами Четвертого західного кільця, тож майже все місто перед нами.

Ло Цзі якийсь час вдивлявся туди, куди вказувала медсестра, але марно. Тож він скрикнув:

— Неможливо! Це просто неможливо! Як могло статися, що не залишилося нічого?

— А що мало залишитися? За ваших часів тут ще нічого не було!

— Як це нічого? А де Заборонене місто? Де парк Цзіншань? Площа Тяньаньмень і Третя вежа Китайського всесвітнього торгового центру? Минуло лише неповних двісті років! Не могло це все зникнути?

— Усе це на місці.

— Де?

— На поверхні.

Побачивши переляк на обличчі Ло Цзі, медсестра раптом так розсміялася, що їй довелося схопитися за поруччя, аби втримати рівновагу:

— О, ха-ха-ха, вибачте, я забула. Я постійно про це забуваю. Все, що ви бачите, знаходиться на глибині понад тисячу метрів під поверхнею землі... Якщо я колись потраплю у ваш час, там ви зможете відігратися, забувши повідомити мені, що міста розташовувалися на поверхні, а не під нею. Я здивуюся не менше за вас...

— То... це... — Ло Цзі підняв руку.

— Несправжні небо й сонце? — дівчина намагалася стримати посмішку. — Звичайно, але не можна сказати, що це повністю підробка, бо зображення ретранслюється з камери, розташованої на висоті десять тисяч метрів. Тож певною мірою все це справжнє.

— Чому місто розташоване під землею? І на такій значній глибині?

— З військових міркувань, звичайно. Подумайте про це: під час Війни Судного дня вся поверхня планети перетвориться на океан вогню. Хоча це вже застаріла концепція, але по закінченні Великого занепаду всі міста світу перебазувалися під землю.

— То тепер у всьому світі міста розташовуються під землею?

— Більшість — так.

Ло Цзі ще раз роззирнувся довкола. Тепер він розумів, що стовбури дерев-велетнів слугували й за опори гігантського купола підземного міста, й за стовпи для підвішених міських будівель.

— Вас не мучитиме клаустрофобія, ви тільки погляньте на це безмежне небо! На поверхні такої краси не побачите.

Ло Цзі ще раз глянув у блакитне небо, чи то пак у його проекцію. Цього разу помітив кілька деталей, які досі оминав увагою: спочатку лише кілька цяточок, але коли очі призвичаїлися до яскравої синяви, зрозумів, що їх чимало й вони хаотично розкидані небом. Украй дивно, але ця картина нагадала йому дещо, здавалося, зовсім зайве. Ще до того, як він став Оберненим і закохався в уявну жінку своєї мрії, його заповонила ідея: купити їй коштовний подарунок. Навмисно приїхав до ювелірної крамниці й довго роздивлявся платинові підвіски та кулони, красиво викладені на чорному оксамиті, що іскрилися всіма гранями, майстерно підсвічені у вітрині. Якби змінити той чорний оксамит на синій, небо цілком збігалось б із його спогадами.

— Це космічний флот? — схвильовано запитав Ло Цзі.

— Ні, кораблів флоту ви так просто не побачите, вони всі базуються за межами Пояса астероїдів. А це все... Тут багато чого. Ось ці цятки, чіткі обриси яких можна роздивитися, — космічні міста. Цей яскравий слід — цивільний корабель. Але іноді повз Землю пролітають і військові кораблі — слід від їхніх двигунів такий яскравий, що боляче дивитися... Гаразд, я вже піду. Ви якнайшвидше повертайтеся до палати, бо здіймається сильний вітер.

Ло Цзі повернувся, щоб попрощатися, але втратив мову з подиву. Чи то парасолька, чи велосипед, який дівчина несла на плечі, тепер висів у неї за спиною, мов наплічник. Потім ця чудернацька парасолька вистрілила, розкриваючи у дівчини над головою два співвісні гвинти, що безгучно оберталися в протилежних напрямках, компенсуючи крутні моменти один одного. Дівчина повільно відірвалася від поверхні платформи, перелетіла через поруччя й зависла над прірвою. Ло Цзі застиг.

Дівчина голосно гукнула йому:

— Ось побачите, ця епоха — чудовий час. Згадуйте своє минуле лише як сон. Побачимося завтра!

Вона граційно пурхнула вперед, зблиснула на сонці лопатями гвинтів і незабаром перетворилася на крихітну бабку в затінку двох гігантських дерев. Рої подібних бабок перелітали з місця на місце, скільки сягало око. Але значно помітнішими, яскравішими були потоки летючих машин, схожих на блискучих рибок, що вправно маневрують над морським дном, оминаючи перешкоди й кущі водоростей. Сонце сходило: місто повнилося світлом, і гігантські дерева дивовижно відбивали його, забризкуючи потоки транспорту вниз золотавими іскорками.

Перед лицем прекрасного нового світу Ло Цзі не зміг стримати сліз — емоційне переживання цілком нового життя пронизувало кожну клітину. Минуле — це сон. Усе має бути лише так.

Коли Ло Цзі повернувся до приймального покою, на нього вже чекав чоловік європейської зовнішності. Ло Цзі не міг позбутися відчуття, що ця людина чимось дуже відрізняється від решти оточення. Лише згодом він збагнув, що вбрання чоловіка не переливалося всіма барвами й не транлювало жодного зображення, як звичайний одяг цієї епохи. Ло Цзі навіть прийняв це як знак пошани до себе.

Після процедури рукостискання й обміну привітаннями відвідувач відрекомендувався:

— Мене звать Бен Джонатан, я Спеціальний уповноважений Об'єднаного конгресу флотів. Я ініціював ваше пробудження згідно з рішенням конгресу, й тепер ми прямуємо на останнє в історії слухання стосовно проекту «Обернені до стіни». О, перепрошую, ви добре розумієте мою мову? Англійська за час вашої гібернації також знала помітних змін.

Вимова Джонатана позбавила Ло Цзі відчуття вестернізації китайської та тривоги за долю рідної культури, яке не полишало його останні два дні. Вокабулярій цієї

англійської виявився густо пересипаним запозиченнями з китайської мови. Наприклад, термін «Обернені до стіни» Джонатан вимовляв на китайський манір. Таким чином дві мови: найпоширеніша — англійська та найуживаніша — китайська, й далі зливатимуться в одну надпотужну загальну світову мову, рухаючись назустріч одна одній. Пізніше Ло Цзі зауважив, що всі мови світу йдуть цим шляхом.

Він чудово розумів сказане Джонатаном і думав: «Ні, минуле — це не сон. Воно чітко тримається за тебе». Але почувши «останнє в історії» — сповнився надії, що невдовзі зможе розпрощатися з надокучливим тягарем свого минулого.

Джонатан кинув погляд за спину, аби пересвідчитися, що двері зачинені й ніхто їм не заважатиме. Потім підійшов до стіни, швидким рухом викликав панель керування й кількома дотиками перетворив стіни й стелю на голографічні екрани.

Ло Цзі опинився у конференц-залі. Хоча інтер'єр зазнав суттєвих змін — стіни зі столами м'яко світилися за останньою модою, — дизайнери подбали про те, щоб максимально скопіювати стиль старих часів. Усе — від величезного круглого столу й трибуни до макета навислої стіни — викликало ностальгію, не залишаючи сумнівів щодо місця його перебування. Поки що зала була порожня, й лише двоє клерків розкладали матеріали на столах. На подив Ло Цзі, паперові документи ще не вийшли з ужитку; напевно, це також була данина урочистості моменту, як і вбрання Джонатана.

— Нині участь у форматі телеконференції — усталена практика, й це жодним чином не впливає на важливість чи значущість питань, які обговорюватимуться під час слухань, — пояснив Джонатан. — До початку ще є трохи часу, а ви, мабуть, погано розумієте, що коїться у світі. Чи не погодитеся прослухати коротку довідку про сьогоденний світоустрій?

— Звичайно, дякую, — кивнув Ло Цзі.

Джонатан показав на порожню аудиторію і заговорив:

— Я буду вельми лаконічним. По-перше, щодо територіального поділу країн: Європа завершила об'єднання в єдину державу під назвою Європейський Союз. Він складається з усіх країн колишньої Західної та Східної Європи за виключенням Білорусі. Росія і Білорусь злилися в одну країну, але залишилися з попередньою назвою — Російська Федерація. Франкомовні та англкомовні частини Канади розпалися на дві окремі держави. Є ще деякі зміни на політичній карті, але несуттєві.

Ло Цзі був україн здивований:

— Оце й усі зміни? Майже два століття минуло, і я гадав, що світ змінився докорінно та зараз практично невпізнаваний.

Джонатан розвернувся спиною до конференц-зали й кивнув Ло Цзі:

— Невпізнаваний, докторе Ло Цзі. Світ тепер зовсім інший.

— Ні, ці зміни вже починалися в наш час.

— Але є одна річ, якої ви достеменно не можете передбачити: нині вже не існує супердержав, та й роль країн у міжнародній політиці загалом не така важлива.

— Усіх країн? А хто ж тепер править світом?

— Наддержавні утворення — космічні флоти.

Ло Цзі знадобилося чимало часу, щоб вловити сенс цих слів.

— То ви хочете сказати, що кожен космічний флот незалежний, не підпорядкований жодній із країн?

— Так, жоден флот не належить жодній країні. Вони стали незалежними політичними й економічними суб'єктами, увійшли до переліку членів ООН із повними правами країн-учасниць. На сьогодні в Сонячній системі існують три флоти: Азійський, Європейський і Північно-американський. Їх назви — лише географічно прив'язані до місць, де було збудовано більшість кораблів, і звідки

походять екіпажі, проте самі флоти більше не підпорядковуються урядам цих регіонів і ведуть цілком незалежну політику. Кожен володіє економічною та політичною могутністю супердержави вашого часу.

— Боже ж ти мій, — тільки й зміг вимовити Ло Цзі.

— Але зрозумійте мене правильно — Земля не підпорядкована військовій диктатурі флотів. Їхня суверенна територія — у космосі, вони вкрай рідко втручаються в земні справи, тим паче, це категорично заборонено Статутом ООН. Тому нині людський світ поділений на дві частини: традиційне світове співтовариство Землі та об'єднання трьох флотів. Три флоти разом формують єдиний Флот Сонячної системи, а знайома вам Рада Оборони Землі трансформувалася в Об'єднаний конгрес флотів Сонячної системи. Це найвищий керівний орган об'єднаного флоту, але, як і у випадку з ООН, він більше виконує дорадчу й координаційну функції, ніж володіє фактичними повноваженнями. Насправді й сам Флот Сонячної системи є суто декоративним утворенням, а справжня влада й міць усіх космічних сил людства сконцентровані в руках командування кожного з трьох флотів. Гаразд, вам уже відомо достатньо для того, щоби взяти участь у сьогоднішніх слуханнях. Їх скликали на вимогу Об'єднаного конгресу флотів Сонячної системи як правонаступника Ради Оборони Землі, тож і доля проекту «Обернені до стіни» нині в його віданні.

Цієї миті на голографічному екрані у віконцях з'явилися зображення Білла Гайнса та Кейко Ямасугі. Вони нітрохи не змінилися від часу останньої зустрічі, хоча це було чи не двісті років тому. Гайнс щиро зрадів і привітався з Ло Цзі, а Кейко Ямасугі сиділа з відстороненим виглядом і на привітання лише сухо кивнула.

— Докторе Ло Цзі, я лише нещодавно прокинувся й із величезною прикрістю дізнався, що проклята вами планета досі обертається навколо своєї зорі на відстані 50 світлових років від нас, — повідомив Гайнс.

— О, це насправді лише жарт. Старий дурнуватий жарт, — відмахнувся Ло Цзі, сам із себе сміючись.

— Але вам пощастило порівняно з Тейлором і Реєм Діасом.

— А мені здається, що ви єдиний, хто з нас досягнув успіху. І, можливо, ваш стратегічний задум таки підвищить рівень людського інтелекту, зруйнувавши природні бар'єри.

Гайнс, так само, як і Ло Цзі з іронічною посмішкою похитав головою:

— Не підвищить. Я дізнався, що невдовзі після моєї гібернації вивчення процесу людського мислення наштовхнулося на нездоланні перешкоди. Просування далі означало перехід до вивчення механізму мислення на квантовому рівні, але на заваді цьому, як і розвиткові науки загалом, став нездоланий софонний бар'єр. Ми анітрохи не вдосконалили людський інтелект. Якщо відверто оцінити зроблене нами — хіба що підвищили віру в свої сили та впевненість у собі небагатьом людям.

На час гібернації Ло Цзі ментальної печатки ще не існувало, тож він не зовсім зрозумів останні слова Гайнса, проте встиг помітити, як на обличчі Кейко Ямасугі, що досі здавалося незворушним, миттєво промайнула таємнича посмішка.

Віконця раптово зникли з екрану, й Ло Цзі побачив, що конференц-зала вже повна людей. Більшість присутніх були у військових одностроях, фасон яких не надто змінився. Вбрання присутніх не виблискувало картинками й зображеннями, але петельки й погони ледь помітно люмінесціювали.

Голова Об'єднаного конгресу флотів Сонячної системи так само обирався за принципом ротації. У цій каденції Конгрес очолював цивільний службовець. Поглянувши на нього, Ло Цзі не міг не пригадати Гараніна — він, мабуть, так само почувався тут надто старим, людиною доби, що завершилася двісті років тому, щасливцем, якому, на

відміну від більшості сучасників, просто за збігом обставин вдалося вистрибнути з течії річки часу.

Після оголошення про відкриття слухань Голова виступив із заявою.

— Шановні делегати, зараз ми проведемо фінальне голосування щодо проекту Закону № 649, внесеного на розгляд Північноамериканським і Європейським флотами під час цього річної 47-ї Спільної конференції. Я спочатку зачитаю текст запропонованого законопроекту:

Другого року Трисоляріанської кризи Рада Оборони Землі Організації Об'єднаних Націй розробила план проекту «Обернені до стіни», який отримав одностайне схвалення постійних членів Радбезу ООН і почав запроваджуватися вже наступного року. Суть проекту полягала в розробці й реалізації стратегічних планів протистояння вторгненню Трисоляриса в наш світ через приховування від софонів власних думок та міркувань чотирма особами, рекомендованими й обраними в процесі голосування постійних членів Радбезу ООН. Ці особи, згідно з положеннями спеціального прийнятого закону ООН, отримали статус Обернених і надзвичайно широкі повноваження та доступ до значних ресурсів.

Проект «Обернені до стіни» тривав 205 років; 100 років з численних причин тривала пауза. За цей час керівництво й управління проектом передали у відання Об'єданого конгресу флотів Сонячної системи.

Старт проекту «Обернені до стіни» відбувався на тлі певних історичних подій: початку Трисоляріанської кризи. Зіткнувшись із безпрецедентною в історії людства нищівною кризою, міжнародне співтовариство переживало незнані до того часу страх і розпач. Саме в такій атмосфері зародилася ідея проекту «Обернені до стіни». Це був не осмислений, раціональний вибір, а відчайдушна спроба з найменшими втратами пережити часи зневіри та відчаю.

Історичними фактами доведено, що проект «Обернені до стіни» закінчився цілковитим провалом. Не буде перебільшенням, якщо ми визнаємо: цей план став чи не найбезглуздішим стратегічним рішенням в історії людства. Делегування безконтрольної влади без обов'язку звітувати про свої дії, надання анархічної за своєю сутністю свободи для введення в оману міжнародного співтовариства суперечили найважливішим моральним і правовим нормам устрою людського суспільства.

Під час реалізації проекту «Обернені до стіни» багато стратегічних ресурсів витрачалися бездумно. Так, побудований Оберненим Фредеріком Тейлором «флот москітів» не мав стратегічного значення для ведення бойових дій у космосі. Ланцюговий проект підривання Меркурія, запропонований Оберненим Реєм Діасом, не-реально реалізувати навіть за сучасних можливостей людства. Ба більше, обидва плани були злочинними: Тейлор збирався атакувати та знищити космічний флот Землі. Рей Діас пішов ще далі: він планував зробити заручниками все живе.

Інші двоє Обернених розчаровують не менше. Обернений Гайнс відмовився розкривати справжній сенс проекту підвищення ментальних здібностей людини, проте вже перший результат — накладення ментальної печатки військовослужбовцям космічних сил — є злочинним. Він суттєво обмежує, навіть порушує свободу думки, що є основою прогресу й умовою існування людської цивілізації. Що ж до Оберненого Ло Цзі, то він спочатку безвідповідально витрачав спеціальні фонди ООН для комфортного приватного життя, а згодом розважав публіку симулякрами ідей середньовічних містиків.

Ми віримо, що зі зростанням міці людства та захопленням нами ініціативи в прийдешній війні потреба проекту «Обернені до стіни» відпала. Час позбутися тягаря зайвої історичної спадщини. Ми рекомендуємо

Об'єднаному конгресові флотів Сонячної системи негайно припинити проект «Обернені до стіни» та скасувати дію спеціального закону ООН.

Це і є суттю пропозиції.

Голова повільно опустив аркуші з текстом і обвів поглядом залу.

— Починаємо процедуру голосування за проектом Закону № 649 на спільному засіданні Об'єданого конгресу флотів Сонячної системи.

Усі присутні підняли руки.

Скидалося на те, що в цю модернову епоху голосували в прадідівський спосіб. Клерки ходили рядами, урочисто звіряли число поданих голосів «за». Голова отримав підсумкові результати й оголосив:

— Закон № 649 прийнято одногосно. Він набуває чинності з цього моменту, — він підняв погляд і оглянув залу. Ло Цзі не знав, чи саме на нього дивиться зараз Голова, бо, як і 185 років тому, не мав уявлення, куди саме транслюється їхнє з Гайнсом зображення. — Від сьогодні проект «Обернені до стіни» вважається припиненим, а спеціальний закон ООН щодо нього — скасованим. Від імені Об'єданого конгресу флотів Сонячної системи я інформую Білла Гайнса та Ло Цзі про те, що їхній статус Обернених анульований, а всі привілеї, надані їм спеціальним законом ООН, скасовані. Також втрачає чинність наданий їм спеціальний правовий імунітет стосовно переслідувань за певні дії, статус звичайних громадян відновлюється.

Голова повідомив про завершення слухань, і Джонатан підвівся, аби припинити трансляцію на голографічних екранах, а разом із нею — і двохсотлітнє жахіття Ло Цзі.

— Докторе Ло Цзі, я так розумію, що відбулося те, чого ви так прагнули, — із посмішкою мовив Джонатан.

— О, цього я жадав понад усе. Дякую вам, пане Спеціальний уповноважений, і дякую Об'єданому конгресу флотів за відновлення мого звичайного статусу, — щиро відповів Ло Цзі.

— Слухання тривали не довго, як і було заплановано. Це радше протокольна нарада для голосування за проект Закону. Насправді ж мене уповноважили обговорити з вами значно нагальніші й буденніші питання, тож кажіть, що вас турбує найбільше.

— Моя дружина й дитина — де вони? — миттєво вирвався в Ло Цзі запитання, яке гризло його від першої миті пробудження. Спитати про це він хотів ще перед слуханнями, відразу, щойно побачив Джонатана.

— Будь ласка, не хвилюйтеся — з ними все гаразд. Вони ще в стані гібернації, але я передам вам їхні дані й ви зможете будь-коли оформити заявку на пробудження.

— Щиро дякую, — на очі Ло Цзі знову навернулися сльози, й він відчув наближення до раю.

— Проте, докторе Ло Цзі, дозвольте порадити вам від щирого серця, — Джонатан підсунувся ближче. — Тим, хто прокидається, нелегко звикати до життя в цю епоху. Пропоную вам подати заявку лише по тому, як усталили свій побут і при звичаїтеся до викликів нового часу. Не поспішайте, фінансування ООН ще вистачить на оплату 230 років гібернації.

— Гаразд, а як щодо мого життя? Як мені інтегруватися в суспільство?

Спеціальний уповноважений засміявся:

— Не переймайтеся цим, бо навіть якщо не зможете при звичаїтися до сьогодення, без хліба не залишитеся. У цю епоху інститут забезпечення соціального добробуту населення працює ідеально, й людина може жити досить комфортно, навіть якщо не має роботи. До речі, університет, де ви викладали, досі існує і розташований у цьому місті. Там залюбки розглянуть вашу кандидатуру для зарахування в штат, навіть обіцяли трохи пізніше зв'язатися з вами з цього приводу.

Раптово Ло Цзі спало на думку те, що змусило його серце захолюнути.

— А як щодо моєї безпеки? ОЗТ ж прагне мене вбити!

— ОЗТ?! — засмівся Джонатан. — Організація «Земля–Трисолярис» повністю розгромлена ще століття тому. У сучасному світі вони не мають достатньої соціальної бази для існування. Звичайно, ще є поодинокі індивідууми, які поділяють їхні ідеї, але про організоване підпілля жодним чином не йдеться. Тож ви скрізь почуватиметеся абсолютно безпечно.

Перш ніж піти, Джонатан скинув маску офіціозу, і його вбрання миттєво відреагувало на зміну стилю спілкування — засвітилося зображенням клаптика зоряного неба. Він посміхнувся й сказав Ло Цзі:

— Ах, докторе, я бачив багато історичних осіб, які поверталися до життя після гібернації, але ваше почуття гумору неперевершене. Це ж треба — накласти заклинання на зорю, ха-ха-ха... Це дуже смішно...

Ло Цзі застиг посеред приймального покою, спокійно насолоджуючись новою реальністю, в якій опинився: після двох століть у ролі рятівника людства нарешті повернувся до касти простолюду й перед ним відкрилися чудові перспективи нового життя, не затьмареного глобальними проблемами.

— І як воно — не мати привілейованого статусу, мій друже? — думки Ло Цзі перервав знайомий хрипкий голос.

Він миттю розвернувся й побачив Ши Цяна.

— Хе-хе, ці добрі новини я почув від хлопця, який тільки-но вийшов звідси.

Це була справді радісна зустріч старих товаришів — вони наперебій розповідали, що кому відомо про сучасність. Виявилось, Ши Цяна розбудили ще два місяці тому: його лейкемію успішно вилікували, але під час обстеження виявили серйозне захворювання печінки, можливо, пов'язане зі зловживанням алкоголем. Для сучасної медицини не склало труднощів лікування й цієї недуги. Чоловіки мовби востаннє бачилися не цілу вічність тому, а щонайбільше — чотири-п'ять років, адже в стані гібер-

нації плин часу не відчувається. Навпаки — їхня дружба мовби щороку лише міцнішала.

— А я навмисно приїхав по тебе, щоб забрати з лікарні після пробудження. Не має жодного сенсу довше залишатися тут, повір мені, — Ши Цян уже витрушував із наплічника комплект одягу.

— Трохи завелике, тобі не здається? — Ло Цзі підняв у руках куртку.

— Ти поглянь: лише два місяці різниці в часі пробудження, а ти — суціль дикун порівняно зі мною. Ну ж бо, примірай.

Ши Цян показав кнопку на сорочці, що скидалася на брошку, й розповів, як з її допомогою розмір одягу підганяється до тіла. Ло Цзі торкнувся кнопки, сорочка з легким шипінням почала зіщулюватися й нарешті прилягла ідеально. Те саме відбулося й зі штаньми.

— Агов, а ти не в двохсотрічному прикиді? — Ло Цзі ще раз оглянув Ши Цяна й пригадав, що шкіряна куртка на ньому начебто та сама.

— Усі мої речі втрачені за часів Великого занепаду, але родина дещо зберегла. Хоча воно в такому стані, що носити неможливо. У тебе також лишився деякий мотлох із тих часів — коли обживешся, зможеш забрати. Знаєш, друже, коли ти до кінця збагнеш, як докорінно змінилося все навколо, то зрозумієш, що двісті років — не такий уже й короткий відтинок часу. — З цими словами Ши Цян натиснув щось на куртці, й вона перетворилася на білосніжну — шкіряний принт був лише зображенням. — Я старомодний у вподобаннях.

— А я такі штуки зі своїм одягом можу зробити? Закачати собі зображення та змінювати їх за бажанням? — запитав Ло Цзі, розглядаючи своє вбрання.

— Можеш, але доведеться трохи помучитися з налаштуваннями. Ходімо вже.

Ло Цзі з Ши Цяном спустилися ліфтом у «стовбурі» до підніжжя «дерев» та з величезного холу вийшли назустріч новому світові.

* * *

Насправді ж, коли Спеціальний уповноважений погасив проєкційні екрани в приймальному покої, слухання ще не завершилися. Ло Цзі почув, як паралельно з оголошенням закінчення слухань пролунав чийсь голос. Він точно належав жінці, але що вона говорила — дібрати вже не вдалося, хоча кутиком ока Ло Цзі помітив, як усі присутні в залі повернулися в одному напрямку. Саме цієї миті зображення остаточно згасло, й хоча Джонатан також помітив, що там ще щось відбувається, однак, зважаючи на оголошення Голови про завершення й розуміючи, що Ло Цзі вже позбавлений статусу Оберненого, більше не вмикав трансляцію. Можливо, питання, яке обговорюватиметься надалі, не призначене для вух звичайних громадян.

Голос насправді належав Кейко Ямасугі, яка звертала-ся до Голови.

— Пане Голово, я прошу слова.

— Пані Кейко Ямасугі, ви не є й не були Оберненою. Ваша присутність під час цих слухань обумовлена лише вашим спеціальним статусом стосовно колишнього Оберненого Білла Гайнса, що унеможлиблює надання вам слова.

Присутні не виявляли жодної зацікавленості у виступі Кейко Ямасугі, тож залишали місце й прямували до виходу. Насправді ж усе, пов'язане з проєктом «Обернені до стіни», вважалося тут густо припорошеним рештками давнини, тож після формальної процедури голосування, вони хотіли якнайшвидше забути цей історичний курйоз і більше не марнувати часу й сил. Проте наступні слова, звернені дружиною до Гайнса, прикували їх до місць.

— Обернений Білле Гайнсе, я — твій Руйнівник!

Гайнс, який також збирався був уже підвестися, ніби закам'янів. Ноги не втримали його, й він упав назад у крісло. Делегати спантеличено Perezиралися, а потім почали перешіптуватися, побачивши, як поступово полотні його обличчя.

— Я сподіваюся, ви ще не забули, що це означає, — холодно звернулася Кейко до делегатів.

— Так, нам відомо, хто такі Руйнівники. Але ваша організація вже давно припинила існування, — відповів Голова.

— Мені це відомо, — дуже спокійно мовила Кейко. — Але як останній член ОЗТ я й далі служитиму Господу.

— Я мав здогадатися, Кейко. Я повинен був це зрозуміти, — промовив Гайнс тремтячим, невпевненим голосом, ніби з нього випарувалася вся сила. Він знав, що дружина — прихильниця ідей Тімоті Лірі*, й бачив її фанатичне бажання змінити людський розум за допомогою технологій, але йому ніколи не спадало на думку, що головною мотивацією її досліджень є глибоко прихована відраза до людства.

— Перше, про що я хочу розповісти: справжній задум твого стратегічного плану полягає не в підвищенні рівня людського інтелекту. Тобі ліпше, ніж будь-кому, відомо, що цей зухвалий план неможливо в найближчому майбутньому втілити в життя, адже людські технології зупинилися в розвитку через софонний бар'єр. Ти чудово знаєш: щойно ми відкрили квантову природу мислення, подальші дослідження втратили сенс, бо їх предмет прямо пов'язаний із теоретичною фізикою. Ментальна печатка насправді не випадковий побічний результат нашої роботи — вона завжди була головною метою, досягти якої ти так жадав. — Кейко Ямасугі повернулася до зали: — Шановні присутні, дозвольте тепер запитати, яка

* *Прим. автора.* Тімоті Френсіс Лірі — американський письменник, психолог, відомий як пропагандист психоделічних препаратів. У часи, коли такі речовини, як ЛСД та псилоцибін, були легальними, Лірі проводив експерименти в Гарвардському університеті. Він вірив, що ЛСД має значний терапевтичний потенціал для використання в психіатрії. Також Лірі часто писав і говорив про трансгуманістичні концепції, в тому числі космічні подорожі, розширення свідомості, збільшення тривалості людського життя.

доля спіткала програму ментальної печатки після нашої гібернації?

— Історія цієї програми нетривала, — відповів представник Європейського флоту. — До її закриття приблизно 50 тисяч службовців усіх космічних флотів устигли добровільно скористатися цією технологією. Так у космічних силах сформувався певний клас службовців, яких називали «запечатаними». Приблизно за десять років по тому, як ви лягли в гібернацію, Міжнародним судом ООН було визнане злочином використання ментальної печатки, позаяк це є порушенням свободи думки. На підставі цього рішення єдиний зразок обладнання — нейронний сканер із Центру віри — був демонтований і законсервований. Виробництво й використання подібного обладнання суворо заборонили в усьому світі, й контроль за виконанням заборони був такий само суворий, як і контроль за нерозповсюдженням ядерної зброї. Насправді повторне використання технології ментальної печатки виявилось б значно складнішим за отримання зразків ядерних озброєнь, — головним чином через необхідність використання надпотужного суперкомп'ютера. Коли ви лягли в гібернацію, розвиток комп'ютерних технологій сповільнився, а потім майже повністю зупинився. Навіть на сьогодні комп'ютер, використаний вами для накладення ментальної печатки, відносився б до класу суперкомп'ютерів, а отримання такого обладнання приватними особами й організаціями становило б надскладне завдання.

Тоді Кейко Ямасугі зробила свій хід: навела перший вагомий аргумент:

— Вам про цей проект відомо далеко не все. Сконструйовано не один, а п'ять нейронних сканерів. І кожен оснащувався окремим суперкомп'ютером. Інші чотири сканери Гайнс таємно передав вірним людям, які пройшли процедуру накладення ментальної печатки — «запечатаним», як ви їх назвали. Хоча на той час їх чисельність не перевищувала трьох тисяч, вони створили монолітне

ядро всередині космічних сил усіх країн. Гайнс не розповідав мені про свої плани, цю інформацію я отримала від софонів. Позаяк Господь байдужий до упертюхів-тріумфалістів, ми не вживали проти них жодних заходів.

— Яке це має значення? — запитав Голова.

— Що ж, тоді посперечаймося. Процедура накладення ментальної печатки не є конвеєрною — технічно її можна розпочати в будь-який потрібний момент. Кожен із нейронних сканерів може використовуватися впродовж тривалого часу, і якщо регламентне технічне обслуговування проводитиметься належним чином, досягти терміну експлуатації кожного з приладів протягом півстоліття не складно. Отже, якщо використовувати прилади по черзі вже після остаточного виходу з ладу попереднього зразка, матимемо змогу проводити процедуру накладення ментальної печатки впродовж двох століть. Цілком імовірно, що «запечатані» за цей час не вимерли, а й далі з'являються в кожному поколінні та нині, напевне, сидять серед нас. Це перетворилося на своєрідну релігію, віру, зцементовану ментальною печаткою та обрядом ініціації неофітів як добровільного прошивання ними свого розуму.

Представник Північноамериканського флоту запитав прямо:

— Докторе Гайнс, тепер, коли ви вже не маєте статусу Оберненого, а отже, й законних підстав для того, щоб дурияти цілий світ, будь ласка, дайте відверту відповідь перед усіма представниками, які прибули на ці слухання: ваша дружина, або — якщо вам простіше — Руйнівник, говорить правду?

— Правду, — важко кивнув Гайнс.

— Але ж це злочин! — вигукнув представник Азійського флоту.

— Цілком можливо, що так воно і є, — знову кивнув Гайнс. — Але мені, як і вам, не відомо, чи дожив хтось із «запечатаних» до сьогодні.

— Це несуттєво, — зауважив представник Європейського флоту. — Я думаю, що наступним нашим кроком має бути пошук нейронних сканерів, які залишилися, та їх деактивація чи повне знищення. Що стосується «запечатаних», то, мені здається, якщо вони добровільно стали на такий шлях, це не порушує жодних законів, які діють на сьогодні. Так само, як і накладення ментальної печатки на інших добровольців, адже в такому разі самі оператори ментального сканера діяли під впливом запрограмованих вірувань чи переконань, і подібний стан може розглядатись як один із видів неосудності. Отже, нам не слід перейматися тим, чи справді сьогодні ще є «запечатані». Знайти нейронні сканери та встановити контроль над ними — цього цілком достатньо.

— Справді, якщо до лав Об'єднаного флоту Сонячної системи затесалися декілька людей, які свято вірять у нашу перемогу, — це не так уже й погано. Принаймні, від цього шкоди не буде. Це приватна справа, й нам зовсім не потрібно знати, хто ці люди. Хоча я й не бачу жодного сенсу в цій ментальній печатці, бо нині вже не лишилося людей, які не вірять у нашу перемогу. Вона очевидна, — зазначив інший представник.

Кейко Ямасугі саркастично посміхнулася. Та посмішка здавалася надто відстороненою від сьогодення: жоден із присутніх за життя не бачив подібного виразу на людському обличчі. Це радше нагадувало полотно стародавнього майстра: випадковий зблиск місячного світла на лусці змії, що ховається у високій траві.

— Які ж ви наївні, сучасники, — мовила Кейко.

— Які наївні, — тихою луною озвався Гайнс і ще нижче похилив голову.

Кейко Ямасугі повернулася до чоловіка:

— Гайнсе, ти ж почав приховувати думки від мене ще задовго до того, як став Оберненим.

— Я боявся, що ти зневажатимеш мене, — відповів Гайнс, не піднімаючи голови.

— Скільки разів у нашому будинку й бамбуковому гаю, загублених у тиші нічного Кіото, ми мовчки дивилися одне одному в очі? У твоїх очах я читала безмірну самотність Оберненого, бачила нестримне бажання виговоритися. Скільки разів ти був за крок від того, щоб розказати мені все? Чи сам пам'ятаєш, як часто ти бажав сховати обличчя у моїх долонях і зі слізьми розповісти всю правду, зняти з душі тягар, отримати бажане полегшення. Але щоразу на заваді ставало покликання Оберненого й обов'язок перед людством. Обман, задурювання голови навіть найдорожчій людині були частиною твоїх зобов'язань. Отже, мені не лишалося нічого іншого, як вдивлятися в твої очі в надії відшукати бодай найменший слід, натяк на справжній хід твоїх думок. Ти й гадки не маєш, скільки безсонних ночей я провела в нашому ліжку, коли ти міцно спав, а я чекала, щоб ти заговорив уві сні... Ще частіше я уважно спостерігала за тобою, вивчала кожен крок, ловила кожен погляд. Під час твоєї першої гібернації я знову й знову згадувала кожную деталь, але не тому, що тебе не було поряд, а щоб мати можливість розгадати твої справжні задуми. Довго мені це не вдавалося. Я знала, що на публіці ти носиш маску, але й те, що під нею, залишалося для мене загадкою. Рік за роком я билася об цю стіну, аж поки ти, пробуджений з гібернації, не прийшов до мене в голографічній хмарі нейронної мережі мозку. Я знову побачила твої очі й усе зрозуміла. За вісім років твоєї гібернації, я помудрішала, набралася досвіду, а ти залишився тим самим. І тоді я збагнула все.

Саме з того моменту я знаю справжнього тебе: глибоко закоріненого зневіреного, переконаного ескапіста. Таким ти був ще задовго до обрання Оберненим, таким залишився й після призначення. Єдиною справжньою метою для тебе стала організація Виходу людства. Порівняно з іншими Оберненими, твій геній полягає не в обмані за для приховування реального стратегічного задуму, а радше в приховуванні твоїх щирих поглядів і думок.

Але я тоді ще не збагнула, яким чином завдяки дослідженню людського мозку й процесу мислення ти планував досягнути своєї мети. Навіть після появи ментальної печатки ще не могла цього збагнути. Аж поки, лягаючи в гібернацію, не пригадала їхні очі — очі добровольців, які зголосилися накласти на свій розум ментальну печатку... Це був вираз твоїх очей. І так я змогла розшифрувати той твій погляд, що ятрив мені розум, але залишався загадкою. Я збагнула твій справжній стратегічний задум, але запізно — мене заморозили, щоби розбудити в майбутньому.

Представник Північноамериканського флоту зауважив:

— Пані Кейко Ямасугі, не думаю, що ви повідомили нам щось аж надто цікаве. Нам усім добре відома історія проекту з накладення ментальної печатки: на першому етапі пройти процедуру зголосилися приблизно п'ятдесят тисяч добровольців. Усе відбувалося під найпильнішим контролем та з дотриманням усіх вимог регламенту.

— Так воно й було, — погодилася Кейко, — та легко контролювати можна лише зміст символу віри. Процедуру з технічної точки зору контролювати значно складніше.

— Але згідно з документами, які зберіглися з тих часів, технічний нагляд за нейронними сканерами також був досить суворим, і перед введенням у експлуатацію проводилися численні випробування, — заперечив Голова.

Кейко лише ледь похитала головою:

— Нейронний сканер — надзвичайно складне обладнання, і будь-яка процедура нагляду має сліпі зони. А як побачити зміну плюса на мінус у сотнях мільйонів рядків програмного коду? Цей факт оминули увагою навіть софони.

— На мінус?

— Коли ми відкрили модель взаємодії нейронів, за якої кожне твердження сприймається як істинне, Гайнс змодельював таку саму взаємодією, але з протилежним знаком, що формує сприйняття твердження як хибного.

Саме цього він і потребував для досягнення своєї справжньої мети, бо приховав своє відкриття від усіх включно зі мною. Це було зовсім не складно, тому що обидві моделі взаємодії подібні, й різниця полягає лише в напрямі передавання певного ключового сигналу між нейронами. Тимчасом як у математичній моделі ментальної печатки ці варіанти різнилися лише одним знаком — плюс чи мінус: твердження з позитивним знаком сприйматиметься як істинне, із негативним — як помилкове. Гайнс потай вніс зміни до програмного коду всіх п'яти ментальних сканерів, замінив лише один знак із плюса на мінус.

У конференц-залі запала мертва тиша, подібна до тієї, що панувала тут два століття тому, коли під час засідання РОЗ із обговорення проекту вибухів на Меркурії Рей Діас продемонстрував світові «запобіжник мерця» на своїй руці та заявив, що вибуховий пристрій схований десь у будівлі.

— Докторе Гайнс, що ви накоїли? — Голова в гніві повернувся до колишнього Оберненого.

Гайнс нарешті підняв голову, й присутні побачили, що його зблідле обличчя набуває нормального кольору. Голос у нього був такий само спокійний і впевнений:

— Я визнаю, що недооцінив силу людства. Ви досягли фантастичного рівня прогресу. Вірите чи ні, але я також схиляюся до думки, що людство переможе в майбутній війні. І ця моя впевненість майже така міцна, як і ментальна печатка. Зневіра й ескапізм двох минулих століть справді видаються кумедними. Але, пане Голово, я хочу сказати світові: неможливо примусити мене покаятися в тому, що я зробив.

— Ви не жалкуєте за вчиненим? — вигукнув представник Азійського флоту.

Гайнс підняв до нього погляд:

— Тут питання не в тому, чи є мені в чому каятися. Питання в принциповій можливості цього. Я скористався ментальною печаткою й закарбував у собі твердження: «Все, що я зробив як Обернений, було правильним».

Усі здивовано Perezирнулися; навіть Кейко розгублено глянула на чоловіка.

Гайнс із посмішкою повернувся до неї:

— Так, люба, якщо ти, звісно, дозволиш так себе називати. Тільки завдяки цьому в мене стало б духу для реалізації задуму. Так, тепер я вважаю, що чинив і чинитиму цілком правильно. І я абсолютно в цьому переконаний, хоч би що відбувалося довкола. Я використав ментальну печатку, аби стати Богом, а Бог ні в чому не кається.

— І коли в не надто віддаленому майбутньому три-соляріанські загарбники зазнають поразки від значно могутнішої людської цивілізації, ви все одно залишитеся вірним своїм переконанням? — запитав Голова, й у його очах читалося більше цікавості, ніж подиву.

— Я досі вважаю, що вчинив правильно й усі мої дії в проєкті «Обернені до стіни» цілком виправдані. Звичайно, за незаперечних фактів моєї неправоти доведеться пройти через пекло. — Він повернувся до Кейко Ямасугі: — Люба, тобі ж відомо, що одного разу я вже витримав ці торттури — коли вважав, що вода отруйна.

— Давайте повернемося до подій сьогоднішніх, — представник Північноамериканського флоту зупинив дебати. — Це лише припущення стосовно того, що «запечатані» могли дожити до наших днів. Прошу не забувати, що події, про які ми говоримо, відбувалися сто сімдесят років тому. Якщо така організація чи група осіб все-таки збереглася донині, то чому ми не бачимо жодних однак їхньої діяльності?

— Є два пояснення, — відповів представник Європейського флоту. — Перше: або «проштамповані» справді давно зникли й це пуста тривога...

Представник Азійського флоту закінчив його думку:

— ...або ж ми просто не помічаємо жодних фактів їхнього існування й діяльності, а це справді лякає.

* * *

Ло Цзі з Ши Цяном походжали підземним містом у затінку велетенських стовбурів «дерев»-будівель, а потоки летючих автомобілів вправно обгинали циклопічні споруди, прослизавали в прогалини. Позаяк усі міські будівлі мали вигляд листя на гілках «дерев», простір на нижньому ярусі цього світу взагалі нічого не обмежувало. Не було видно жодної вулиці чи дороги — скільки сягало око, лише стовбури «дерев», розташовані на значній відстані один від одного, натякали на певне зонування широчезного простору. Нижній ярус мав привабливий вигляд, бо саме тут були розбиті численні парки, розкинулися ліси зі справжніми деревами, безкраї луки, вкриті травою і квітами, тому повітря було свіже й чисте, як у сільській місцевості. Довкола снували безліч пішоходів — усі без винятку в лискучому миготливому одязі, й цим доповнювалася пасторальна ідилія. Люди нагадували світлячків. Такий прийом урбаністики — перенесення міської метушні, тисняви й колотнечі нагору, в небо, повернення земної поверхні до первісного природного стану — справив сильне враження на Ло Цзі. Тут ніщо не нагадувало про війну, такі думки витіснили затишок і комфорт.

Раптом Ло Цзі почув жіночий голос: його покликали на ім'я:

— Ви містер Ло Цзі?

Він озирнувся й побачив, що голос лунав із великого рекламного щита, встановленого на краю доріжки. Далі починалася галявина. З динамічного зображення на нього привітно дивилася вродлива дівчина в незнайомій уніформі.

— Так, це я, — кивнув Ло Цзі.

— Добридень! Я фінансовий консультант № 8065 Об'єднаної банківської системи. Ласкаво просимо до нашої епохи. Зараз я ознайомлю вас із вашим поточним фінансовим становищем. — На екрані поряд із дівчиною з'явилася таблиця даних; тимчасом вона розповідала

далі: — Це стан ваших банківських рахунків на 9-й рік Епохи кризи, включно з депозитами в Промисловому та комерційному банках Китаю і Китайському будівельному банку. Ви також мали портфельні інвестиції в цінні папери тогочасних підприємств, але частина з них могла знецінитися за часів Великого занепаду.

— Як вона дізналася, що я тут? — прошепотів Ло Цзі.

— Тобі в ліву руку імплементували чип, не хвилюйся так, — відповів Ши Цян. — У ці часи кожен має такий чип, що замінює ідентифікаційну картку, тому рекламний щит може без проблем тебе розпізнати. Плюс щити показують контекстну рекламу, дібрану саме для тебе, незалежно від того, куди ти йдеш.

Вочевидь фінансовий радник почула слова Да Ши, тому запротестувала:

— Пане, це зовсім не реклама, я — представник фінансової служби Об'єднаної банківської системи.

— То скільки на сьогодні грошей на моєму рахунку? — запитав Ло Цзі.

Поряд із зображенням дівчини вигулькнула нова, ще складніша таблиця даних.

— Тут зазначена сукупна відсоткова ставка за депозитами від 1 січня 9-го року Епохи кризи до сьогодні. Формула вкрай складна, тож детальніше з методикою підрахунку зможете ознайомитись пізніше, в персональному кабінеті. — На місці попередньої таблиці з'явилася інша, значно простіша. — Тут вказаний стан ваших поточних фінансів у різних підсистемах Об'єднаної банківської системи.

Цифри на екрані не пояснили Ло Цзі нічогоісінько, тож він запитав:

— А скільки це...

— Братчику, та ти багатій! — Да Ши радісно лягнув Ло Цзі по спині. — У мене, звісно, не стільки грошей, але і я не залишився з порожніми кишнями. Хе, двісті років нарахування відсотків зроблять багатієм будь-якого

бідняка. Шкода лишень, що свого часу не мав на рахунку більше грошеньт.

— Е-е-е... тут точно немає помилки? — скептично поцікавився Ло Цзі.

— Що? — в радниці на екрані покруглишали очі.

— А хіба за ці сто вісімдесят років не було жодної інфляції? Фінансова система ось так просто й без проблем проіснувала весь цей час?

— Не бери дурного в голову, — Да Ши втрутився в розмову, дістаючи з кишені пачку цигарок. Ло Цзі здивувався з того, що тютюн за ці роки не провалився в прірву забуття, але ще більше здивувався, коли вогник сигарети, яку дістав Да Ши, загорівся сам по собі.

Дівчина-консультантка пояснила:

— За часів Великого занепаду розвинулася гіперінфляція й фінансово-кредитна система наблизилася до колапсу, однак відповідно до чинного закону передбачено спеціальний метод розрахунку відсоткової ставки для депозитів клієнтів, які перебували в гібернації: період Великого занепаду виключається з розрахунків, сума коштів з урахуванням спеціальних компенсаторів перераховується на депозит у новостворену після Великого занепаду фінансову систему, й відсотки починають нараховуватися вже з цього моменту.

— Нічого собі привілеї! — вигукнув Ло Цзі.

— Приятелю, непогані часи, еге ж? — Да Ши видихнув хмару білого диму й глянув на сигарету, яка ще тліла: — От куриво, щоправда, паскудне.

— Пане Ло Цзі, це було наше перше знайомство. Коли вам буде зручно, ми обговоримо ваші фінансові питання та інвестиційні плани детальніше. А тепер, якщо у вас немає більше запитань, дозвольте попрощатися, — консультантка посміхнулася й помахала Ло Цзі рукою.

— Є одне запитання, — поквапливо мовив Ло Цзі. Він ще не знав, як у цю епоху правильно звертатися до молодих жінок, тож вибудовував речення нейтрально, щоб, не доведи Господи, ненавмисно не образити дівчину. —

Я знаю про сьогодні вкрай мало, тому, якщо запитання видасться вам недоречним, заздалегідь перепрошую.

Дівчина-консультантка з посмішкою відповіла:

— Не переймайтеся так — допомога з адаптацією до наших часів є одним із головних наших завдань.

— Ви справжня людина, якась програма, чи машина?

Питання зовсім не здивувало дівчину, яка без затримки відповіла:

— Звичайно, я справжня людина. Хіба комп'ютер здатен впоратися з такими складними завданнями?

По тому, як красуня зникла з екрана рекламного щита, Ло Цзі запитав:

— Да Ши, слухай, дечого ніяк не можу збагнути. Ось дивись: у цю епоху створили вічний двигун, навчилися синтезувати їжу, однак комп'ютерні технології, здається, нітрохи не розвинулися. Штучний інтелект не здатен впоратися з обробкою даних персональних фінансових послуг, ти подумай!

— Який ще вічний двигун? Ти про що взагалі? — здивувався Да Ши.

— Ну як же! Тепер людство має доступ до невичерпного джерела енергії.

Да Ши роззирнувся довкола:

— Де?

Ло Цзі показав на невпинний потік автівок у повітрі:

— Поглянь на ці летючі автомобілі — вони на паливі, чи на акумуляторах?

Ши Цян похитав головою:

— Кожен варіант неправильний. Всі запаси нафти викачані з надр уже досить давно. Крім того, на цих автомобілях взагалі не встановлюються акумулятори, тому на них можна літати вічно, не побоюючись, що енергія вичерпається. Дуже зручно, еге ж? Я навіть подумую, чи не прикупити й собі такий.

— То хіба ти не відчуваєш заціпеніння від величі цього технічного дива? Отримання людством доступу до необ-

меженого джерела енергії може зрівнятися хіба що з розділенням Неба й Землі Пань-гу* — першою людиною. Хіба не розумієш, яка чудова ця доба?

Да Ши пожбурих геть недопалок, але зрозумів, що в ці часи такі вчинки навряд схвалюються, підібрав його з газону й відніс до сміттевого контейнера.

— Це не я черствий, це твоя інтелігентська уява надто розбурхана. Технологія аж ніяк не нова, вона існувала ще навіть за наших часів.

— Ти, певно, жартуєш?!

— Я не знаюся на суто технічних аспектах, але дещо й мені відомо, бо колись у поліції для прослуховування користувався «жучком», у якому взагалі не було акумуляторів і який не потребував джерел струму. Знаєш, на чому він працював? Дистанційно спрямоване мікрохвильове випромінювання! От і сьогодні використовують саме такий спосіб передавання енергії, щоправда, трохи вдосконалений.

Ло Цзі зупинився й зміряв Да Ши довгим поглядом, потім підняв очі, роздивляючись нескінченний потік автівок. Зрештою він згадав про чашку в центрі пробудження й зрозумів: усе це оснащене бездротовими приймачами електричної енергії. Джерело живлення за допомогою мікрохвильового випромінювання або інших форм електромагнітних коливань різного спектра частот утворює потужне електричне поле на певному просторі. Будь-яке електричне обладнання, що опинилося в цій ділянці, може отримувати електричний струм, використовуючи приймальну антену або індуктивну котушку. Як і казав Да Ши, технологія не була дивиною й два століття тому, але тоді ще не надто поширилася, адже значний відсоток випроміненої енергії не поглинався приймачами, а про-

* *Прим. перекл.* Пань-гу (盘古, Pángǔ) — персонаж китайської міфології, згадуваний даоськими філософами, — той, хто розділив світ на Небо й Землю та водночас перша людина.

сто розсіювався в навколишньому просторі. Але в цю добу внаслідок опанування технології керованого термоядерного синтезу виникла протилежна проблема, а саме — перевиробництво електричної енергії, тож рівень втрат від використання бездротового способу живлення став прийнятним.

— А синтезування зерна? Вже ж навчилися синтезувати їжу? — знову запитав Ло Цзі.

— Я не дуже добре обізнаний із технологією, але зернові досі вирощуються, хоча тепер уже на фабриках. Усі рослини генетично модифікували, й кажуть, що нині пшениця з вигляду — лише колосок, зовсім без стебла. Та й визрівають вони значно швидше, бо їх інтенсивно вирівнюють штучним сонцем і щедро вдобрюють. Врожаї пшениці чи рису знімають щотижня, тож не втаємниченим може здатися, нібито зерно синтезують машини.

— Отакої... — тільки й зміг вимовити Ло Цзі.

Усі ці різнобарвні, яскраві мильні бульки фантастичного сьогодення лопалися одна за одною: реальність виявлялася зовсім не такою казковою, як йому ввижалося, та й вплив софонів на світ людей у цю нову епоху вочевидь не зменшився. Розвиток науки так і не вийшов із глухого кута, й сучасні технології не змогли подолати невидиму червону лінію, проведену софонами.

— Але наші космічні кораблі можуть розвивати п'ятнадцять відсотків швидкості світла...

— Це так. Коли кораблі починають прискорюватися, у небі ніби спалахує ще одне маленьке сонце. А що за озброєння вони мають! Позавчора я дивився випуск новин про навчання Азійського флоту: постріл із лазерної гармати випарував практично половину корабля-мішені, мов крижану брилу, інша ж його частина вибухнула феєрверком розплавлених бризок. А була ж зроблена з найміцнішої криці! Та й мішень за розмірами не поступалася авіаносцю наших часів. Рейкові гармати здатні випльовувати за секунду сотні сталевих куль завбільшки

як футбольний м'яч, із початковою швидкістю, що дорівнює десяткам кілометрів на секунду. Така зброя здатна за кілька хвилин стерти на порошок будь-яку марсіанську вершину... Навіть якщо ми й не винайшли вічного двигуна, з таким рівнем технологій людство легко зможе впоратися з трисоляріанським флотом.

Да Ши запропонував Ло Цзі сигарету й показав, як потрібно повернути фільтр, щоб прикурити. Вони зробили по затяжці й деякий час мовчки спостерігали, як хмарки білого диму струмують догори.

— У будь-якому разі, друже мій, це непогані часи.

— Так воно і є.

Ло Цзі ще не встиг домовитися, коли Да Ши кинувся до нього, й за секунду обидва сторчголов покотилися по траві, зупинившись за кілька метрів від того місця, де стояли. За спинами почувся гучний звук, і один із летючих автомобілів протаранив землю точнісінько там, де вони стояли ще мить тому. Ло Цзі відчув ударну хвилю; над головою просвистіли уламки машини, скосивши половину рекламного екрана. Прозоре начиння борда обвалилося на коротко стрижену траву й відразу згасло. Ло Цзі ще лежав на спині, намагаючись вгамувати дзвін у голові й прокліпати чорні кола перед очима, а Да Ши вже скочив на ноги й кинувся до потрощеної автівки. Її дископодібний корпус понівечило від удару об землю, але завдяки відсутності палива на борту ознак пожежі видно не було, лише десь всередині іскрилися й пострілювали дроти.

— Машина порожня, — сказав Да Ши, коли Ло Цзі насили дошкутильгав до місця аварії.

— Да Ши, ти знову врятував мені життя, — подякував Ло Цзі, спираючись на плече друга й розтираючи забиту ногу.

— Я вже збився з ліку, скільки разів це робив. На майбутнє відрости собі ще пару очей і вух. — Да Ши вказав на розтроснену автівку: — Тобі це нічого не нагадує?

Ло Цзі швидко пригадав те, що відбувалося двісті років тому, й здригнувся.

Довкола вже встиг зібратися чималий натовп перехожих, чий одяг виблискував панічними зображеннями. Дві автівки з увімкнутими сиренами приземлилися неподалік, із них висипала група поліцейських і почала формувати коло довкола місця аварії. На одностроях світилися пробліскові маячки, яскравістю легко затьмарюючи одяг цивільних. Один офіцер підійшов до Да Ши й Ло Цзі, засліпив їм очі вогнями мундира.

— Це ви знаходилися поруч із місцем аварії? Ви не травмовані, з вами все гаразд? — занепокоєно запитав він. Розуміючи, що перед ним «пробуджені», офіцер намагався говорити класичною китайською.

Не чекаючи, поки Ло Цзі спроможеться на слово, Да Ши схопив офіцера за рукав і потягнув подалі від юрми людей. Щойно вони вийшли із зони, яку обступили поліціянти, однострій офіцера перестав сліпити очі.

— Ви маєте детально вивчити всі обставини інциденту. Це може виявитися спланованим замахом на вбивство, — сказав Да Ши.

— Скажете таке, — поблажливо посміхнувся поліцейський. — Звичайна дорожньо-транспортна пригода.

— Ми хочемо зареєструвати заяву про злочин.

— Ви впевнені?

— Звичайно, впевнені.

— Ви надто драматизуєте. Розумію, що ви налякані, але це насправді звичайна дорожньо-транспортна пригода. Однак якщо хочете подати заяву в установленому порядку...

— Ми наполягаємо.

Офіцер постукав пальцями по своєму рукаву, викликав інформаційне вікно службової системи й декілька секунд роздивлявся зображення, яке там з'явилось. Підняв погляд від власного рукава й повідомив:

— Заява зареєстрована. Протягом двох днів поліція відстежуватиме місце вашого перебування, але потрібна ваша згода.

— Ми згодні. Зауважте, що ми й досі можемо бути в небезпеці.

— Насправді це не рідкісний випадок, — знову посміхнувся поліцейський.

— Не рідкісний? Тоді скажіть мені, скільки подібних пригод трапляється тут щомісяця?

— Минулого року було шість чи сім.

— Тоді знайте, офіцере, що в наші часи в місті траплялося більше аварій за день.

— Тоді всі машини пересувалися виключно землею; це так небезпечно, що мені навіть важко уявити. Гаразд, вас уже моніторить поліційна система. Про хід справи будете поінформовані окремо, але, будь ласка, повірте: це звичайна дорожньо-транспортна пригода. Також доводжу до вашого відома, що незалежно від факту реєстрації заяви маєте отримати компенсацію.

По тому, як поліція залишила місце аварії, Да Ши звернувся до Ло Цзі:

— Нам ліпше якнайшвидше повернутися до мого помешкання. Я завжди незатишно почувуюся на вулиці. Тут недалечко, тож пройдемо пішки. Таксі безпілотні, а я зараз не поручуся за безпеку пересування.

— Але хіба ОЗТ не розгрошена? — озираючись, запитав Ло Цзі.

До місця аварії підлетів великий автомобіль транспортної служби й почав піднімати потрошену автівку. Зачекавши, коли люди остаточно розійдуться, місце пригоди залишив і останній поліційний автомобіль. Натомість приземлилося авто муніципальної служби, з якого вийшли кілька робітників та заходилися прибирати дрібні уламки й відновлювати пошкоджені насадження. Після невеличкої пригоди місто повернулося до звичного стану врівноваженого спокою.

— Цілком можливо. Але, друже мій, ти ж досі віриш моєму передчуттю?

— Я вже не Обернений.

— Скидається на те, що той автомобіль був іншої думки... Тож коли ходиш вулицями, дивися, що коїться в тебе над головою.

Вони намагалися пересуватися у затінку стовбурів «дерев» і перебігати ділянки відкритого простору між ними. Незабаром опинилися на широкій площі, й Да Ши запропонував:

— Моя квартира по інший бік площі. Тут не надто значна відстань, тож швидко перетнімо відкриту ділянку.

— Може, це просто параноя і ми справді стали свідками звичайної дорожньо-транспортної пригоди?

— Може, так, а може, й ні. Обережність ніколи не завадить... Он бачиш скульптуру посеред площі? Коли щось почнеться, матимемо де заховатися.

Ло Цзи придивився й побачив у центрі площі квадратну ділянку, засипану піском, яка, здавалося, відтворювала пустельний ландшафт у мініатюрі. Скульптура, на яку вказував Да Ши, стояла точно в центрі піщаного квадрата. То були кілька чорних колон заввишки два-три метри. З відстані скульптура здавалася чорним мертвим лісом.

Після умовного знаку Ло Цзі побіг площею за Да Ши, ніби прив'язаний за вервечку. Пробігаючи піщаним майданчиком, почув вигук Да Ши: «Хутко до укриття!», застрибав піском і пірнув під захист «Мертвого лісу». Він лежав на теплому піску й роздивлявся небо, яке підпирали чорні стовбури-стовпи. Раптом побачив, як один із летючих автомобілів рвучко пірнув донизу, на повній швидкості вирвався з потоку й у крутому піке помчав просто на них. Знизившись до скульптури, він так само різко змінив траєкторію руху й почав набирати висоту, але все-таки встиг зачепити днищем одну з колон. Від удару вона завібрала з глухим гулом, розкидаючи довкола пісок.

— Може, те авто не в нас цілилося?

— І таке можливе, — Да Ши заходився витрушувати пісок із взуття.

— Ми ж не хочемо насмішити людей?

— Чого ти так переймаєшся, наче тебе тут хтось знає? До того ж ми з тобою — двоохотлітні викопні істоти й незалежно від того, правильно поведимося чи ні, цим модерновим знайдеться з чого поглузувати. Друже, обережність, як бачиш, далєбі не зайва. А якщо й ця автівка полювала на тебе?

Ло Цзі заходився уважніше вивчати скульптуру, під якою вони знайшли прихисток. Зблизька це вже не скидалося на стовбури мертвих дерев, насправді скульптура виявилася композицією з дуже худих рук, що тяглися з пустелі до неба. Химерно вигнуті кисті ніби свідчили про нестерпний біль.

«Що ж це за скульптура?» — подумав Ло Цзі серед лісу рук, які боролися з небом. І, спітнілий після бігу, відчув, як спиною прокотилася хвиля холодного страху. Обабіч скульптурної групи він помітив квадратний постамент, на якому золотими літерами світився заклик:

Приділіть цивілізації час, бо його залишилося обмаль

— Це меморіал часів Великого занепаду, — кинув Ши Цян, вочевидь не налаштований на докладні пояснення. Натомість він знову схопив Ло Цзі за руку та бігцем потягнув до свого будинку. — Я живу ось тут, — він вказав на стовбур одного з «дерев», що обступали площу по периметру.

Ло Цзі рушив уперед, за порадою друга, пильно вдивляючись у небо. Раптом почув дивний звук під ногами й наступної миті провалився під землю. Якби не швидка реакція Да Ши, який ішов поряд і встиг його схопити, полетів би вивчати міські підземелля. За допомогою Да Ши Ло Цзі виліз на поверхню, й вони вдвох із подивом витріщилися на дірку в землі. Зрештою збагнули, що це отвір люка каналізаційної системи, накривка якого розчухнулася за мить до того, як Ло Цзі зробив крок.

— Ах, Боже мій! З вами все гаразд?! Це так небезпечно! — Голос лунав із рекламного щита поряд із ними. Білборд розмістили на невеличкому павільйоні, схожому на автомат із продажу напоїв. Молодик у синій спецівці сплотив, неначе боявся самого Ло Цзі. — Я співробітник комунального офісу Третьої муніципальної компанії. Накривка люка відкрилася автоматично, напевне, програмне забезпечення вийшло з ладу.

— І часто таке трапляється? — запитав Да Ши.

— О ні, ні, я вперше таке бачу.

Да Ши знайшов на газоні обіч доріжки круглий камінець і кинув його в отвір. Лише за якийсь час почувся звук удару.

— Чорт забирай, тут глибоко?! — запитав він у молодика з рекламного щита.

— Приблизно тридцять метрів. Саме тому я й казав, що це дуже небезпечно! Я вивчав історію і знаю, що за ваших часів каналізація в містах була не така глибока. Цей випадок зареєстрований у системі, й ви... пане Ло, отримаєте компенсацію від Третьої муніципальної компанії.

Нарешті вони потрапили до фойє стовбура № 1863, де мешкав Ши Цян. Той повідомив, що його помешкання розташоване на 106-й гілці, ближче до верхівки дерева, й запропонував попоїсти, перш ніж підійматися до оселі. Вони увійшли до ресторану на першому поверсі, й крім сліпучої білосніжної чистоти на межі стерильності, раніше баченої тільки в реанімації, Ло Цзі здивувала ще одна особливість цієї епохи — кількість динамічних інформаційних вікон. Те, що вони є скрізь, не надто впадало в око у Центрі пробудження, а тут ці вікна виднілися на стінах, на столах, на стільцях, на підлозі й на стелі. Навіть поверхня деяких невеликих предметів не уникла цієї долі — чашки й серветки слугували за операційні інтерфейси, на яких без упину крутилася графічна чи текстова інформація. Здавалося, що весь інтер'єр ресторану — єдиний

великий монітор, призначений для демонстрації відразу всього цього блиску й пишноти.

Відвідувачів у ресторані було небагато, тож вони без проблем змогли зайняти вподобане місце біля вікна. Ши Цян хвацько тицьнув просто в поверхню столу, викликав меню ресторану й заходився робити замовлення:

— Вибач, я не володію жодною іншою мовою, тож доведеться обмежитися китайською кухнею.

— Цілий світ, здається, вибудований із цеглин-екранів, — захоплено зауважив Ло Цзі.

— О так, будь-яку гладеньку поверхню можна перетворити на екран, — відповів Да Ши, виймаючи пачку цигарок і простягаючи її Ло Цзі. — Дивися, це чи не найдешевша марка на ринку.

Тільки-но Ло Цзі взяв пачку до рук, її поверхня засвітилася анімованими зображеннями, схожими на ще один інтерфейс.

— Ну... це лише плівка на пачці, здатна відтворювати якісь зображення, — Ло Цзі роздивлявся пачку.

— Плівка? Та ця штуkenція може виходити в інтернет! — Ши Цян нахилився й натиснув на один символ, що миттєво відреагував, ніби кнопка клавіатури, — й відразу всю поверхню пачки зайняв рекламний ролик.

Перед очима в Ло Цзі з'явилася стара фотографія сім'ї з трьох осіб, які сиділи у вітальні. Раптом із пачки залунав запопадливий голос:

— *Пане Ло Цзі, такий вигляд мала щаслива родина у ваші часи. Ми знаємо, що у той час мати власний будинок у столиці було найзаповітнішою мрією більшості людей. Тепер Корпорація «Зелений листочок» може допомогти вам у втіленні цієї мрії. Як ви можете бачити, в цю чудову епоху дім перетворився на листок дерева, й «Зелений листочок» готовий надати для вибору будь-який тип приміщення за вашими вподобаннями й вимогами.*

На екрані почалася демонстрація рекламного ролика, в якому листки один за одним додавалися до гілок гі-

гантського дерева, потім зображення змінилося планом та інтер'єрами помешкань. Одна квартира була навіть із повністю прозорими стінами й меблями, здавалося, ніби все висить у повітрі.

— Звичайно, ми також можемо збудувати для вас традиційний дім на поверхні планети, щоб ви могли повернутися до звичної золотої доби, в затишній родинній маєток...

З'явилося зображення класичної вілли з великим газоном, але скидалося на те, що це також лише старе фото. Диктор із ролика вільно говорив класичною китайською, проте затнувся перед словом «родинний», ніби пригадував, що воно таке. Це було частиною далекого минулого, якому тут не лишилося місця.

Да Ши забрав пачку з рук Ло Цзі, дістав дві останні сигарети, запропонував одну товаришеві, зім'яв порожню пачку й кинув її на стіл. Демонстрація рекламного ролика не перервалася, лише звук вимкнувся.

— Скрізь, хоч би куди я йшов, мушу вимикати ці кляті екрани довкола себе. Жахливо дратує, — видихнув Да Ши, руками й ногами вправо вимикаючи екрани та згортаючи дисплеї на столі, під столом і на підлозі. — Але вони не можуть обійтися без цього, — він вказав на відвідувачів ресторану. — Зараз уже немає окремих комп'ютерів чи гаджетів. Хочеш в інтернет — тисни на будь-яку гладеньку поверхню. Існують моделі взуття й одягу з доступом до мережі. Віриш чи ні, але я бачив навіть туалетний папір, із якого можна спілкуватися онлайн.

Ло Цзі дістав серветку з коробки на столі й, дякувати небесам, це був звичайний папір без доступу до інтернету. Але активувалася сама коробка, на поверхні якої негайно з'явилося зображення прегарної дівчини, що взялася вихвалити якийсь пластир, вочевидь знаючи про сьогоднішні пригоди Ло Цзі й розуміючи, що він міг отримати забої чи подряпини.

— Боже ти мій, — Ло Цзі швидко заходився запихати серветку назад у коробку.

— Оце вже справжня інформаційна ера, а не той примітив, який ми з тобою пам'ятаємо, — посміхнувся Да Ши.

Поки чекали на замовлення, Ло Цзі розпитав Да Ши про його життя. Він почувався трохи ніяково, бо поцікавився цим лише зараз, але пригадав події дня й відчув себе механічно заведеною іграшкою, змушеною рухатися вперед проти власної волі. І лише коли заведення скінчилося, з'явилось трохи вільного часу.

— Вони дозволили мені піти у відставку, що не так уже й погано, — просто відповів Да Ши.

— Бюро громадської безпеки*, чи де там ти працював? Воно ще існує?

— Існує. Бюро так і залишилося без змін, але я звільнився звідти ще до гібернації. Останнє місце моєї служби тепер входить до складу Азійського космічного флоту. Тобі ж відомо, що флоти нині — як супердержави у наш час, тож тут я іноземець. — Він видихнув чималу хмару білого диму й уважно спостерігав, як вона підіймається до стелі, ніби розмірковував над розв'язанням складної проблеми.

— Класичні країни минулого зараз уже не мають того значення, що мали раніше... Світ невинно змінюється — на краще чи на гірше, але це так. Да Ши, добре що ми з тобою вміємо непогано пристосовуватися. Хоч би що трапилося, будемо на коні.

— Слухай-но, старий, я не такий гнучкий і відкритий до змін у певних сенсах, як ти. І не такий непохитний. Якби мені на долю випали твої випробування, точно з'їхав би з глузду.

Ло Цзі взяв пожмакану пачку з-під цигарок і заходився її розправляти. На його подив, поверхня пачки й далі крутила ролик «Зеленого листочка», хоча зображення трохи зблідло. Зважившись, він сказав:

* *Прим. перекл.* Регіональний підрозділ поліції в Китаї.

— У статусі рятівника людства чи вигнанця я завжди був сконцентрований на використанні наявних ресурсів, щоб жити якомога щасливіше. Ти можеш думати, що я останній егоїст, але, щиро кажучи, ця моя риса мені подобається найбільше. Хочеш дізнатися мою думку? Да Ши, ти надто опікуєшся своєю місією і до всього ставишся надто відповідально. Облиш це, чуєш? Поглянь довкола: кому й нащо ми здалися в ці часи? Запам'ятай: *saepe diem, quam minimum credula postero* — ось наш дороговказ до кінця життя.

— Угу-м, був би я таким — тобі зараз уже можна було б не хвилюватися з приводу наповнення шлунка, — відповів Да Ши, тицьнувши сигарекою в попільничку, в якій відразу запустився рекламний ролик сигарет.

Ло Цзі зрозумів, що його думку неправильно витлумачили:

— О ні, Да Ши, я не те хотів сказати! Твоя увага й турбота про мене вартують багато. Без тебе я точно загину. Скільки разів ти врятував мені життя сьогодні: один, два, три? Два з половиною, точно.

— Кажеш, я нікого не можу покинути напризволяще? Це моя доля — рятувати тебе з халеп? — невдоволено пробурмотів Да Ши, озираючись, мабуть, шукаючи, де тут купити ще сигарет. Повернувшись знову до столу, він нахилився до Ло Цзі: — Але ж, друже мій, певний час ти й справді вважався месією.

— Ця ноша не до снаги нікому, тож не дивно, що я втратив здоровий глузд. Але я щасливий, що все так склалося й мені вдалося повернутися до норми.

— Як тобі взагалі спало на думку накласти заклинання на зорю?

— Слухай, це все параноїдальна маячня, і я не дуже хочу згадувати про неї. Віриш чи ні, але я переконаний, що лікарі сучасності не тільки знешкодили той вірус, поки я перебував у гібернації, але й підшаманили щось із психікою. Я зараз не той, яким був раніше. Що я був за бовдур? Як міг вірити в таку марноту?

— Що за марнота? Розкажи.

— Та цілковита маячня, ось так, за хвилину, всього не поясниш. Ти ж за час служби точно мав справу з людьми, хворими на манію переслідування, чи не так? От скажи: вельми цікаве заняття — вислуховувати скарги й теорії подібних персонажів? — Ло Цзі методично рвав на клапті пачку з-під цигарок. Дрібні шматочки вже не показували єдиної картинки, проте миготіли, перетворюючись на химерний згусток барв.

— Добре, тоді повідомлю радісну новину: мій син живий.

— Що? — Ло Цзі від подиву ледь не злетів до стелі.

— Я про це дізнався лише напередодні ввечері. Він розшукав мене й зателефонував, але ми ще не зустрічалися.

— Він не...

— Я не знаю, скільки він відсидів, але, за його словами, так само скористався гібернацією, щоб потрапити в майбутнє й зустрітися зі мною. Бозна-де він роздобув такі гроші. Мешкає на поверхні й завтра приїде, щоб зустрітися.

Ло Цзі рвучко підхопився з місця й на емоціях змахнув зі столу миготливі клаптики пачки з-під цигарок.

— О, Да Ши, це просто щось... Ми маємо це відсвяткувати!

— Так, давай вип'ємо за це! Хоча питво зараз нікудишнє, але валить із ніг так само добре, як і колись.

Цієї миті принесли замовлені страви, проте Ло Цзі не впізнав жодної.

— Не шукай смаколиків. Загалом, є ресторани, де готують за давніми звичаями з фермерських продуктів, але вони надто дорогі. Ось приїде Сяо Мін, тоді там і відсвяткуємо возз'єднання родини.

Проте увагу Ло Цзі привернула не їжа, а дівчина-офіціантка неземної вроди. І риси обличчя, й статура здавалися ідеальними. Придивившись, Ло Цзі відзначив, що й інші офіціанти, які сновигали туди-сюди залую, теж ніби вийшли з чарівних казки.

— Агов, агов, годі тобі витріщатися, дурнику. Вони не справжні, — сказав Да Ши, навіть не піднімаючи голови.

— Роботи? — видихнув Ло Цзі, усвідомлюючи, що йому пощастило потрапити в майбутнє, про яке читав у дитинстві в науково-фантастичних романах.

— Щось таке.

— Тобто?

Да Ши пальцем показав на дівчини-робота:

— Ця дурепа тільки те й уміє, що розносити таці з їжею за задалегідь встановленим маршрутом. Тобі цікаво, чи розумні вони? Я колись бачив, як один стіл пересунули, а вони вперто тягали замовлення на його попереднє місце й впускали їжу на підлогу, намагаючись поставити тарілки на стіл, якого нема.

Офіціантка закінчила сервірування, посміхнулася, побажала їм смачного. У її чарівному голосі не була ані нятяку на металеві нотки синтезатора. Наступної миті вона граційно простягнула тендітну руку до ножа, що лежав біля Ши Цяна...

Да Ши миттєво перевів погляд із руки робота, що вже обхопила руків'я ножа, на Ло Цзі, який сидів навпроти. За мить він заплигнув на стіл і без церемоній висмикнув Ло Цзі з крісла на підлогу. Майже тієї самої секунди вродлива дівчина-робот, не замахуючись, встромила ніж у спинку крісла, до якої щойно прихилився Ло Цзі. Лезо ножа проштрикнуло спинку наскрізь у тому місці, що мало би бути навпроти його серця, й активувало ще одну інформаційну панель. Робот-офіціантка висмикнула ніж і випросталася, так само вправно тримаючи тацю на відставленій другій руці й чарівно посміхаючись. Ло Цзі в сум'ятті совався ногами по підлозі, намагаючись підвестися й схватися за спину Да Ши. Той байдуже махнув рукою і пояснив:

— Не переймайся, вже все гаразд. Вони не настільки швидкі.

Вродлива офіціантка й далі стояла на місці з ножем в одній руці й, безсторонньо посміхаючись, бажала панам приємного обіду.

Шоковані відвідувачі почали збиратися довкола їхнього столика. На гвалт прибіг управитель закладу, вислухав розповідь про замах на вбивство з боку робота й похитав головою:

— Пане, це взагалі неможливо! Очі цієї моделі робота не здатні розрізнити людину, а орієнтуються лише за датчиками в столі й стільцях.

— Я на власні очі бачив, як залізьяка намагалася проштрикнути ножем цього пана. Ми всі це бачили! — голосно сказав один чоловік. Решта відвідувачів ресторану також засвідчили, що розповідь правдива.

Менеджер знову заходився доводити, що таке неможливе в принципі, аж раптом офіціантка ще раз ударила ножем у крісло, влучивши лезом точнісінько в дірку, що залишилася від попереднього удару. У відповідь на новий замах пролунали кілька зойків відвідувачів.

— Хай вам смакує, — з фірмовою посмішкою повторила офіціантка.

До зали почали сходитися інші співробітники ресторану; прийшов і головний інженер закладу. Коли він натиснув на задню частину голови робота, посмішка нарешті зникла з обличчя офіціантки, вона завмерла на місці, й вимовила:

— Примусова зупинка програми. Дані збережені до моменту відмикання.

— Напевне, стався збій у програмному забезпеченні, — пояснив головний інженер, обличчя якого чомусь вкрилося потом.

— Звичайна справа, нічого серйозного? — глузливо поцікавився Да Ши.

— Присягаюся, вперше таке бачу, — інженер з допомогою двох помічників поволік робота-офіціантку до виходу.

Менеджер запевнив усіх присутніх, що до моменту з'ясування причин збою в програмному забезпеченні все обслуговування здійснюватимуть офіціанти-люди, але половина клієнтів воліла залишити заклад.

— Пане, у вас просто блискавична реакція, — захоплено сказав один із гостей.

— Це ж пробуджені. У їхній час небезпек довкола було набагато більше, тож потреба подібних навичок подолання кризових ситуацій була просто необхідна, — відповів інший, і на його вбранні з'явилася анімація фехтувальника та майстра бойових мистецтв.

Управитель звернувся до Ло Цзі та Ши Цяна:

— Панове, я вважаю цей випадок дуже прикрим і дивним... Але запевняю, що в будь-якому разі ви отримаєте компенсацію від закладу.

— Гаразд, давай нарешті попоїмо, — Да Ши запросив Ло Цзі до столу. Вони сіли, й уже справжній офіціант забрав розбитий посуд і приніс нові страви.

Ло Цзі досі був у шоковому стані, відчував спиною дірку в спинці крісла.

— Да Ши, скидається на те, що цей світ повстав проти мене.. А спочатку справляв таке чудове враження...

Його друг із медитативним спокоєм розглядав свою тарілку з їжею.

— У мене є кілька думок із цього приводу. — Він підняв погляд і потягнувся до пляшки, щоб налити Ло Цзі. — Облишмо це поки що. Я тобі потім розповім детальніше.

— Що ж, тоді — сагре діем, живімо одним днем! Миттю одного дня, — виголосив тост Ло Цзі, підіймаючи свою чарку. — Вип'ємо за твого ще живого сина!

— Ти точно в нормі? — з посмішкою запитав Ши Цян.

— Слухай, я вже грав роль рятівника людства, й ти вважаєш, що мене щось іще може налякати? — знизав плечима Ло Цзі. Перехилив чарку й закашлявся, аж сльози навернулися на очі. — Це що, ракетне паливо?

— Ти не перестаєш мене дивувати. Твоє ставлення до всього в цьому житті просто неймовірне, — відповів Да Ши.

Листок-будинок Ши Цяна розташовувався у верхній частині розлогої крони. Це було просторе приміщення з усіма побутовими зручностями, які тільки спадали на думку, — навіть власною тренажерною залою та зимовим садом і водограєм.

— Це тимчасове житло, надане мені флотом, — пояснив Ши Цян. — Вони сказали, що на мою пенсію зможу собі дозволити значно розкішніші покої.

— То зараз прості люди живуть так комфортно?

— Здається, так і є. За такої архітектури найліпше використовується простір міста. Великий листок нині за розмірами дорівнює цілій будівлі наших часів. Але вирішальним чинником є депопуляція Землі від часів Великого занепаду — тепер людей на планеті значно менше, ніж у Золоту добу людства.

— Да Ши, але ж ти громадянин космічного флоту.

— Та й що з того? Я вже на пенсії, що мені там робити?

Ло Цзі почувався у будинку значно комфортніше, головним чином через те, що більшість інформаційних екранів були вимкнуті, хоча подекуди на стінах і підлозі все-таки миготіли окремі смужки. Да Ши тупнув ногою, викликав інтерфейс управління приміщенням і кількома рухами перетворив звичайну стіну на прозору. Перед їхніми очима постала краса нічного міста: численні «дерева» світилися вогнями, ніби ліс прикрашених до свята різдвяних ялинок, з'єднаних миготливими гірляндами — потоками летючих автомобілів.

Ло Цзі підійшов до дивана, доторкнувся до його верхні — вона виявилася жорсткою ніби мармур.

— На цьому взагалі можна сидіти? — поцікавився він. Отримав ствердну відповідь і обережно опустився на одну з подушок — неначе вскочив у замулену водойму — по-

душки та спинка дивана автоматично набували форми тіла, розподіляли вагу й мінімізуючи тиск для максимально комфортного сидіння. За два століття мрії, які опанували його, коли він лежав на брилі залізної руди в кімнаті медитації Штаб-квартири ООН, стали реальністю.

— У тебе є снодійне? — запитав Ло Цзі. Навіть у справді безпечному місці він не дозволяв собі розслабитися й почувався остаточно виснаженим.

— Немає, але купити — не проблема, — відповів Да Ши, вправно вистукуючи щось на стінній панелі. — Ось, є пігулки, які можна придбати без рецепта. Називаються «Річка снів».

Ло Цзі уявив фантастичний спосіб телепортації ліків або ж отримання дієвої речовини через хімічні реакції за допомогою новітнього 3D-принтера. Але все відбулося значно простіше: за кілька хвилин невеличкий літальний апарат кур'єрської служби наблизився до прозорої стіни, маніпулятор простромив флакон у круглу дірку, що бозна-як там утворилася. Ло Цзі забрав ліки з рук Ши Цяна. На його подив, упаковані вони були просто, без жодної рекламної панелі. Згідно з інструкцією однієї пігулки було достатньо, тож, діставши ліки, він пішов по склянку з водою, що стояла на столику посеред кімнати.

— Ану зачекай-но, — Да Ши забрав слоїк із рук Ло Цзі. Уважно роздивившись, перепитав: — Прочитай, що тут написано. Я замовляв «Річку снів».

Ло Цзі зачитав довгу англомовну назву снодійного.

— Не знаю, що воно таке, але, без сумніву, це не «Річка снів».

Ши Цян відкрив вікно інтерфейса на журнальному столику та завдав пошук провізора в мережі. За допомогою Ло Цзі він зрештою знайшов потрібного фахівця: лікар у білому халаті, роздивившись коробку з препаратом перевів здивований погляд на Да Ши:

— Звідки це у вас?

— Купив просто тут.

— Це неможливо. Даний препарат — рецептурний і регламентований до використання лише в центрі гібернації.

— Ці пігулки... яким чином вони стосуються гібернації?

— Цей препарат використовується для введення пацієнта в стан нетривалої гібернації — від десяти днів до року.

— Тобто, потрібно просто проковтнути пігулку?

— Ні-ні. Позаяк під час гібернації на нетривалий термін не застосовуються криогенні технології, пацієнт перед вживанням препарату має бути під'єднаний до системи штучного кровообігу.

— А якщо просто проковтнути пігулку?

— Помрете. Але це буде безболісна смерть. Тому таким способом часто користаються самогубці.

Ши Цян погасив екран і роздратовано кинув флакон на стіл. Зміряв Ло Цзі довгим поглядом і випалив:

— От дідько!

— Еге ж, — відгукнувся той і приліг на диван. Саме цієї миті стався останній цього дня замах на вбивство.

Тільки-но голова Ло Цзі торкнулася твердої спинки дивана, та почала вгинатися, зусібіч охоплюючи його. Але процес не зупинився, як те мало бути: натомість спинка дивана міцно затиснула голову й шию Ло Цзі, далі відростила пару щупальців і почала його душити. Бідолаха не мав змоги навіть зойкнути — лише стиха хрипів, очі в нього ледь не вискакували з орбіт.

Да Ши метнувся на кухню, схопив ножа й кілька разів змахнув ним, обрубуючи щупальця на шиї Ло Цзі. Далі він руками видер друга зі смертельної пастки. Ло Цзі лантухом повалився на підлогу, поверхня дивана зарябіла повідомленнями про помилку.

— Приятелю, це вже вкотре за сьогодні я тебе рятую? — запитав Да Ши, розтираючи забиту руку.

— Здається... вже... вшосте, — прохрипів Ло Цзі; його знудило. Він безсило відкинувся на диван, але підхопився, ніби вдарений струмом. Хилитався з боку в бік, але

боявся будь-чого торкатися. — Коли ж я стану таким само вправним, щоб рятуватися самотужки?

— Може, й ніколи, — відверто заявив Да Ши.

Щось схоже на пилосос викотилося не знати звідки й заходилося прибирати блювотиння.

— Тоді я в цьому збоченому світі просто готовий мрець.

— Ну, не все так погано. Ось що я думаю: після першого марного замаху було ще п'ять спроб поспіль. Це не по черк професіонала, а помилка аматора... Маємо негайно зв'язатися з поліцією, а не чекати, поки там завершать розслідування всіх інцидентів і дійдуть висновку, що вони певним чином пов'язані.

— Хтось припустився помилки, повторюючи замаху? Да Ши, слухай, твої методи розслідування були добрі два століття тому. Не думаю, що й зараз можна робити припущення щодо *сui prodest*, спираючись на твій досвід.

— Е-е-е, хлопче, такі речі старі як світ і завжди залишатимуться актуальними. А щодо того, хто припустився помилки, то я навіть не певен, чи справді існує цей «хтось»...

У двері подзвонили. Ши Цян пішов зустрічати гостей, відчинив і побачив кілька людей у цивільному. Йому не потрібно було дивитися на посвідчення, щоб зрозуміти, хто завітав.

— Ти ба, виявляється, в цьому світі ще zostалися детективи з плоті й крові. Проходьте, колеги.

Троє гостей прийняли запрошення та ввійшли, а двоє залишилися в коридорі. Старшим групи виявився молодик років тридцяти з вимкненими екранами на одязі, як і у Да Ши та Ло Цзі. До того ж, його китайська не мала жодних пізніших запозичень із англійської — чиста класична путунхуа.

— Мене звуть Го Чженмін, я працюю в Департаменті цифрової реальності міського бюро громадської безпеки. Ми запізно зреагували на все, що трапилося з вами. Перепрошую за таке службове недбалство, але врахуйте,

що останній подібний випадок трапився ще півстоліття тому. — Він гречно розкланявся з Да Ши: — Прийміть, будь ласка, моє щире захоплення вміннями поліцейського старої школи. Сьогодні офіцерів поліції з подібними навичками годі й шукати.

Поки офіцер Го вводив їх у курс справи, Да Ши та Ло Цзі помітили, що в будинку вимкнулися й решта екранів. Скидалося на те, що перед візитом поліцейські від'єднали «листочок» від глобальної мережі надцифрого зовнішнього світу. Двоє інших правоохоронців зосереджено працювали, й Ло Цзі побачив у них річ, що здавалася безповоротно втраченою в ці часи: ноутбук. Хоча ця модель була завтовшки як аркуш паперу.

— Вони встановлюють брандмауер для цього «листка», — пояснив дії підлеглих Го Чженмін. — І запевняю вас, що зараз ви перебуваєте в цілковитій безпеці. Гарантую отримання належної компенсації від урядової системи громадської безпеки.

— Ми вже сьогодні, — Да Ши взявся пригадувати й загинати пальці, — заробили чотири компенсації.

— Мені це відомо. Внаслідок низки цих пригод полетить чимало голів у найрізноманітніших секторах міського управління. Тому я уклінно прошу вас обох співпрацювати зі мною, бо зовсім не маю бажання опинитися в списках на звільнення. Заздалегідь вам вдячний!

— Чудово вас розумію, — відповів Да Ши. — На колишній службі мав такий самий клопіт. Вам потрібні подробиці наших пригод?

— Немає такої потреби. Насправді за вами весь час стежили, й усі ці події сталися, як я вже казав, лише внаслідок службового недбальства певних осіб.

— То можете пояснити, що відбувається?

— KILLER версія 5.2.

— Що?

— Комп'ютерний вірус, розроблений ОЗТ й запущений у мережу десь за століття після початку Епохи

кризи. У подальшому багато разів доопрацьовувався, вдосконалювався й оновлювався. Це вірус-убивця, що ідентифікує свою ціль у багато способів, серед іншого й через підшкірний чип-ідентифікатор. Після виявлення місцезнаходження жертви вірус KILLER маніпулює всіма можливими зовнішніми пристроями, обладнанням, механізмами для скоєння вбивства. Як це працює, ви могли сьогодні побачити на власні очі: складається враження, що весь світ прагне твоєї смерті. Тому вірус часто називають «модерновим прокляттям». Були часи, коли KILLER навіть поставили на комерційні рейки й такими послугами торгували на чорному ринку. Ви просто вводите ідентифікаційні дані особи в програму, завантажуєте її у світову мережу, й навіть якщо жертві пощастить уникнути загибелі, її подальше життя в суспільстві перетвориться на щоденну гру в хованки зі смертю.

— Аж такий поступ? Неймовірно! — вигукнув Да Ши.

— Створене сотню років тому програмне забезпечення ще працює і здатне вбивати?! — вражено перепитав Ло Цзі.

— Цілком. Розвиток комп'ютерних технологій майже припинився досить давно, тож програмне забезпечення, розроблене сто років тому, цілком сумісне з наявними комп'ютерними системами. Після першого зараження мережі KILLER убив чимало людей. Жертвою став навіть голова однієї держави, але з плином часу антивірусні програми та брандмауери впоралися з пошестю, й епідемія зійшла нанівець. Однак саме ця версія вірусу розроблена спеціально для полювання на доктора Ло. Але ціль перебувала в режимі гібернації, тому вірус не активувався, він фактично спав, тому й не був превентивно виявлений і знешкоджений системою інформаційної безпеки. І лише коли доктор Ло повернувся до життя, KILLER 5.2 прокинувся й узявся до виконання своєї місії, хоча його творець помер за століття до цього.

— То й століття тому вони ще прагнули мене вбити? —
Ло Цзі відчув, як повертається давно забутий страх.

— Саме так. Найсуттєвіше те, що дана версія KILLER створена саме для конкретного вбивства й до сьогодні ніколи не активувалася.

— То які в нас плани? — запитав Да Ши.

— Глобальну мережу просканують на ознаки присутності KILLER 5.2 й знищать його. Але ця процедура потребуватиме значного часу. До остаточного знищення вірусу є два варіанти захисту доктора Ло. Перший: тимчасова заміна ідентифікаційних даних. Але це не дає стовідсоткової гарантії, та й у майбутньому можуть виникнути непередбачувані ускладнення. Нам достеменно не відомий рівень розвитку комп'ютерних технологій ОЗТ на час написання вірусу, тож цілком можливо, що KILLER 5.2 в якісь додаткові способи ідентифікує жертву, тому проста зміна даних виявиться неефективною. Подібний випадок мав місце близько ста років тому: після активації програми захисту особи, яка охоронялася, та початку використання фальшивої особистості вірус розширив критерії ідентифікації цілі й убив сотні схожих людей, включно з первинною ціллю. Я пропоную вам другий варіант: ви підіймаєтеся на поверхню й живете якийсь час там, де майже відсутні апаратні можливості для реалізації задуму творця KILLER 5.2.

— Ось і чудово, — погодився Да Ши. — Я й без цього планував вийти на поверхню.

— А що там, нагорі? — запитав Ло Цзі.

— Більшість пробуджених мешкають там, — відповів Ши Цян. — Вони не можуть пристосуватися до реалій життя в новітньому підземному місті.

— Це правда. Принаймні я радив би провести там перехідний період, — погодився офіцер Го. — Усі аспекти сучасного суспільства — політика, економіка, культура, життєві звички й міжстатеві відносини — зазнали суттєвих змін, і нам до них складно адаптуватися.

— Але ж вам вдалося добре пристосуватися, — зауважив Да Ши, роздивляючись офіцера. Вони з Ло Цзі відзначили, що той сказав «нам».

— Я ліг у гібернацію через лейкемію і прокинувся ще зовсім хлопчиськом у тринадцятирічному віці, — з посмішкою відповів Го. — Але ніхто не вірить, як складно мені було пристосуватися. Збився з ліку, рахуючи, скільки разів довелося звертатися по допомогу до психотерапевта.

— І скільки пробуджених змогли справді добре пристосуватися до реалій сучасного життя? — поцікавився Ло Цзі.

— Чимало. Але й на поверхні можна цілком пристойно влаштуватися.

* * *

— Командир спеціального загону підкріплення, відрядженого в майбутнє, Чжан Бейхай прибув для проходження служби, — відрпортував Чжан Бейхай і віддав честь.

За спиною в Командувача Азійським флотом у всій красі зорів Чумацький шлях. Флагманський корабель флоту перебував на орбіті Юпітера, постійно обертаючись для створення штучної гравітації всередині корабля. Чжан Бейхай подумки відзначив, що внутрішнє освітлення каюти капітана доволі тьмяне, а зовнішній ілюмінатор — просто колосальний; складалося враження, що проєктанти намагалися інтегрувати внутрішній простір корабля з космосом, перетворивши їх на одне ціле.

Командувач флоту на привітання відповів:

— Вітання попередників.

З вигляду він був ще досить молодий. Слабкі відблиски від погон та кокарди на кашкеті вихоплювали з півморозу азійські риси. Коли на шостий день після пробудження Чжан Бейхай отримав свій однострій Азійського флоту, він із подивом побачив стару добру емблему косміч-

них сил: у центрі кола — срібна зірка з чотирма променями-мечами. Хоча за минулі два століття емблема й не змінилася, сам флот став незалежною державою на чолі з власним Президентом. А у віданні Командувача залишалися виключно військові питання.

— Не треба лестощів, Командувачу. Зараз усі офіцери загону підкріплення, по суті, — зелені новачки, й нам доведеться ще багато чого навчитися, — заперечив Чжан Бейхай.

Командувач посміхнувся й похитав головою:

— Це не так. Ви легко зможете опанувати всі новації в управлінні флотом, а ось ми, швидше за все, не здатні перейняти деякі з ваших навичок і вмінь. Ось чому вас пробудили саме зараз.

— Командувач Космічних сил Китаю генерал Чан Вей-си просив переказувати вам вітання.

Слова Чжана Бейхая, здавалося, зачепили якусь струну в серці Командувача флоту; він повернувся до ілюмінатора й почав роздивлятися зоряну річку Галактики, ніби відслідковуючи наочний доказ невинного руху часу.

— Він був справді видатною постаттю, теоретиком і одним із засновників Азійського космічного флоту. Та стратегія ведення воєнних дій, якою ми нині користуємося, досі не вийшла за межі теоретичних положень, викладених ним двісті років тому. Мені дуже хотілося б, аби він мав змогу побачити події дня сьогоднішнього.

— Сучасні досягнення набагато випередили його найсміливіші припущення.

— Але основу цього заклали в його... тобто у вашу епоху.

Тим часом у полі зору виник Юпітер — спочатку в куті ілюмінатора з'явилася частина планети, яка невдовзі заступила все й залила каюту помаранчевим світлом. У величезному океані її атмосфери потоки водню й гелію утворювали фантастично красиві орнаменти неймовірних масштабів, і від погляду на них перехоплювало подих. За якусь мить Велика червона пляма постала в усій

красі. Цього разу вихор-антициклон завбільшки як дві Землі мав вигляд гігантського сліпого ока цього розмитого світу. Усі три флоти розмістили свої головні бази біля Юпітера, бо його водно-гелієвий океан був невичерпним джерелом термоядерного палива для двигунів.

Чжан Бейхай зачаровано роздивлявся поверхню Юпітера — освоєння нових рубежів і початок використання ресурсів цієї планети було його давньою мрією, і ось тепер він мав можливість на власні очі зблизька бачити її втілення. Він не вимовив і слова, поки планета велично пропливала повз ілюмінатор.

— Командувачу, великі відкриття й досягнення цієї епохи зробили нашу місію непотрібною.

Той відірвав погляд від ілюмінатора.

— У жодному разі. Відрядження в майбутнє загонів на підкріплення — дуже поміркований крок. За часів Великого занепаду космічні сили опинилися на межі краху. І саме такі загони відіграли величезну роль у їх стабілізації.

— Але склад нашого контингенту прибув запізно, щоб якось вплинути на ситуацію чи допомогти в боротьбі з ворогом.

— Мені шкода, що все так склалося. — Вираз обличчя Командувача пом'якшав. — Після вашої гібернації чимало інших загонів також були відряджені в майбутнє, й ті, хто заліг у сплячку пізніше, мали прокинутися раніше за попередні загони.

— Командувачу, подібне рішення цілком зрозуміле, адже рівень і специфіка знань пізніших підрозділів були значно ближчими до ваших.

— Саме так. З часом у гібернації залишилася тільки ваша група підкріплення. Часи Великого занепаду змінилися періодом бурхливого розвитку людської цивілізації. Зневіра як явище майже зникла, й ваше пробудження вже не було нагальною потребою. Тоді керівництво флоту прийняло рішення повернути вас до життя перед самою Битвою Судного дня.

— Командувачу, це найбільше бажання кожного з нас, — задоволено відповів Чжан Бейхай.

— Так, і це найвища честь для всього особового складу космічних флотів. Саме з цієї причини керівництво флоту й ухвалило подібне рішення. Але тепер обставини кардинально змінилися. Ви, звичайно, розумієте, про що йдеться, — Командувач вказав на Чумацький шлях, що зорів у нього за спиною. — Битва Судного дня може взагалі не відбутися.

— Це ж чудово, Командувачу. Мій розпач від того, що я не візьму участь у цій битві, — ніщо порівняно з великою перемогою, яка чекає на людство. Я лише сподіваюся, командування прислухається до нашого бажання приєднатися до флоту хоча б на найнижчих посадах і принести стільки користі, скільки зможемо.

Командувач похитав головою:

— Згідно з законом пробуджені відновлюються на дійсній службі з дати виведення зі стану гібернації та отримують підвищення на один чи два ступені.

— Командувачу, так не має бути. Ми не бажаємо провести решту життя в тилу. Ми всі прагнемо опинитися на передовій лінії, в епіцентрі бойових дій. Два століття тому стати членом екіпажу космічного флоту було заповітною мрією кожного з нас. Наші життя не матимуть сенсу без підкорення космічних глибин. Але навіть з нашими нинішніми військовими званнями не маємо достатньої кваліфікації для служби у флоті, а про підвищення — що й казати.

— Я жодним чином не натякав на пропозицію відійти від активної служби. Навпаки, вас розподілять на кораблі флоту й ви завершите вашу надзвичайно важливу місію.

— Дякую, Командувачу! Але яку місію можна доручити нам за таких умов?

Офіцер прямо не відповів, але неначе щось пригадав і запитав про інше:

— Ви не відчуваєте незручностей через те, що доводиться постійно стояти?

У каюті не вистачало стільців, а стіл прилаштували так, щоб кожен мав змогу працювати стоячи. За рахунок обертання навколо осі всередині флагманського корабля створювалася сила тяжіння, що дорівнювала шостій частині земної, тож не мало значення, стоїш ти чи сидиш — різниця майже не відчувалася.

Чжан Бейхай посміхнувся:

— Жодних проблем. Свого часу я рік провів у космосі.

— А як щодо сучасної мови? Не виникає проблем у спілкуванні з особовим складом?

Командувач говорив класичною китайською, проте більшість особового складу всіх трьох флотів для спілкування користувалася діалектом, що виник на базі сучасних земних версій англійської та китайської. Фактично діалект був результатом повного злиття цих двох мов і мав приблизно рівні частки лексичних запозичень із кожної.

— Спочатку були певні труднощі, бо я не відразу міг зрозуміти, яке слово чую — англійське чи китайське. Але досить швидко адаптувався. Мовлення дається важче, бо постійно провалюєшся в одну із мов.

— Це не так важливо. Якщо ви говоритимете будь-якою з двох мов, вас майже гарантовано зрозуміють. Службовці Генерального штабу вас детально проінструктували?

— Так, у перші ж дні після пробудження нас докладно ознайомили з поточною ситуацією.

— Тоді вам не треба розповідати про загрозу, пов'язану з існуванням ментальної печатки.

— Саме так.

— Остання перевірка особового складу, як і всі попередні дослідження, не виявила ознак присутності «пропечатаних» у лавах космічних флотів. Яка ваша думка з цього приводу?

— Існує лише два варіанти: або «пропечатані» вже давно померли, або ж рівень їхнього маскуванню значно

перевищує можливості нашого пошуку. Людина, переконана, що людство зазнає поразки, зазвичай обговорює свої ідеї з іншими. Але якщо таке переконання закріплене за допомогою технологій, воно тверде й непохитне, мов найякісніша криця. У такому разі в «проштампованого» формується почуття покладеної на нього місії. Насправді зневіра й ескапізм — явища одного порядку. Якщо «проштамповані» справді ще існують, то рано чи пізно вони усвідомлять: головна мета покладеної на них місії — втеча до безкрайого Всесвіту й для досягнення цієї мети вони мають навчитися постійно й глибоко приховувати свої думки.

Командувач схвально кивнув.

— Блискучий аналіз ситуації: більшість ваших тез повністю збігаються з баченням цих проблем Генеральним штабом.

— Командувачу, ситуація вкрай небезпечна.

— Погоджуюся. Особливо зараз, коли зонд трисоляріан наближається до рубежів Сонячної системи. На сьогодні флоти складаються з двох типів кораблів, що різняться облаштуванням систем управління. Перший тип спроектований із класичною децентралізованою системою, схожою на ті, що встановлювалися на кораблі у ваші часи: командир віддає наказ, а підлеглі всіх рівнів ієрархії виконують їх у межах своєї компетенції та сфери відповідальності. На другий, більш сучасний тип кораблів, до якого належать усі бойові одиниці, що проектуються та будуються нині, встановлюється централізована система управління, яка виконує наказ капітана в автоматичному режимі за допомогою бортової комп'ютерної системи. Значною мірою «проштамповані» несуть загрозу саме кораблям другого типу, позаяк на них капітан здатен самотужки керувати відстикуванням і причалюванням, прокладанням курсу та прискоренням, навіть веденням вогню з переважної частини бортових систем озброєння. Використання централізованої системи управління, мож-

на сказати, інтегрує капітана в корабель, перетворюючи їх на одне ціле. На сьогодні Азійський флот нараховує 695 бойових вимпелів кораблів зоряного класу, з яких 179 — новітні, тобто з централізованою системою управління. Поведінка та досє капітанів саме цих кораблів і стане предметом пильної перевірки з нашого боку. За звичай процедура інспекції корабля передбачає його постановку в док із заглушенням двигуна. Але за поточних обставин ми не зможемо цього зробити: всі кораблі трьох флотів готуються перехопити трисоляріанський зонд. Це буде першим справжнім контактом людських військових сил із трисоляріанськими загарбниками, тож усі бойові одиниці мають бути напоготові.

— Тоді, Командувачу, слід тимчасово передати управління новітніми кораблями надійним людям, — запропонував Чжан Бейхай. Він досі намагався вгадати, що за місія приготована йому та іншим пробудженим.

— У кому зараз можна бути впевненим? — запитав Командувач. — Нам достеменно не відомі ні масштаби використання ментальної печатки, ні технологія. За таких умов вірити не можна нікому, навіть мені.

За ілюмінатором океани Юпітера змінилися сонячним диском, і хоча від орбіти газового гіганта відстань до Сонця була значно більшою, ніж від Землі, світло, що лилося в ілюмінатор, легко розчинило в собі постать Командувача, залишився тільки голос, що лунав ніби нізвідки:

— А ось щодо вас, пробуджених, сумнівів немає: ви лягли в гібернацію раніше, ніж було винайдено технологію ментальної печатки. І що не менш важливо — два століття тому основними критеріями добору кандидатів до загонів підкріплення були безсумнівні вірність і віра в перемогу людства. Ви і є тими людьми у флоті, в кому сумніватися не доводиться. Саме тому керівництво флоту вирішило призначити членів вашої групи підкріплення тимчасовими виконувачами обов'язків капітанів кораблів новітньої серії. Будь-які накази капітанів виконува-

тимуться бортовою комп'ютерною системою лише після верифікації вами.

Два крихітні сонця засяяли в очах Чжана Бейхая, коли він заперечив:

— Командувачу, побоююся, це неможливо.

— Відповідати відмовою на наказ — не наша традиція.

Слова «наша» й «традиція» припали Чжану Бейхаю до душі. Усвідомлення нерозривності двохсотрічної лінії передавання традицій військових сил космічному флоту додало йому наснаги.

— Командувачу, ми народилися за дві сотні років до цього. Якщо проводити аналогії з нашим часом, то це те саме, що поставити керувати есмінцем ХХІ століття когось із офіцерів Бейанського флоту.

— То ви справді вважаєте, що Ден Шичан із Лю Бучанем* не впоралися б із командуванням есмінцем ваших часів? Вони отримали чудову освіту, вільно володіли англійською. Питання лише в бажанні вчитися й самовдосконалюватися. До того ж, сьогодні керування космічним бойовим кораблем не вимагає знання технічних деталей. Капітан просто віддає загальні накази, а влаштування і принципи роботи корабля — темний ліс для нього. Вашим завданням буде лише початковий аналіз отриманих від капітана вказівок, визначення їх доцільності й підтвердження системою управління корабля. Нарешті, зважте, що на час проведення інспекції особового складу кораблі будуть пришвартовані в доках і нікуди не літатимуть. Тож увійдете в курс справ в ході оцінювання їх стану.

— У такому разі ви передаєте нам забагато повноважень. Як щодо того, аби залишити керування кораблем чинним капітанам, а ми здійснюватимемо функції загального нагляду?

* *Прим. перекл.* Видатні адмірали Бейанського флоту Китаю, учасники Японо-цінської війни 1894–1895 років.

— Коли ви трохи обміркуєте ситуацію, то зрозумієте, що це не спрацює. Якщо «проштамповані» ще справді існують і обіймають керівні посади, то, володіючи всією повнотою влади, вони за допомогою численних трюків легко вислизнуть з-під вашого контролю, а може, навіть не зупиняться перед убивством супервайзера. Вам варто знати, що достатньо лише трьох команд, аби вивести корабель із централізованою системою управління з доку й відіслати в далекий космос. Після цього вживати будь-яких заходів — запізно. Саме через це нам конче необхідно запровадити систему дублювання наказів.

Транспортний човник пролітав над юпітеріанською базою Азійського флоту, й Чжану Бейхаю здавалося, що він летить над нескінченною гірською грядою, кожна з вершин якої — пришвартований космічний корабель. Кілька хвилин тому Юпітер своїм гігантським тілом затуляв базу від Сонця, й вона залишалася на неосвітленому боці планети. Її сталеві хребти спочивали у фосфоресцентному світінні планети й сріблясто-білому, майже місячному світлі, що лилося від супутника Юпітера — Європи. За деякий час яскраво-сліпуча біла куля вигулькнула з-за вершин гірської гряди, освітила всі кораблі біля причалу бази. Чжану Бейхаю на мить здалося, що він став свідком сходу сонця в горах, бо внизу, в неспокійній атмосфері Юпітера, з'явилася рухома тінь від бази з кораблями. Але вже за лічені секунди він зрозумів, що саме бачить, адже інше світило з'явилося з-за вершин на протилежному боці бази: два військові кораблі поверталися додому. Виконуючи гальмівний маневр, вони розвернулися до бази термоядерними двигунами й перетворили ніч на день.

Начальник штабу флоту, який особисто супроводжував Чжана Бейхая на нове місце служби, розповів, що зараз на базі перебувають понад 400 бойових кораблів — дві третини загальної потуги азійського флоту. Решта

ще баражують просторами Сонячної системи, але на базі очікують їхнього повернення.

Чжан Бейхай, зачарований фантастичною картиною, змусив себе повернутися до реальності:

— Пане, чи не може статися, що наказ про повернення всіх кораблів на базу «проштамповані» сприймуть як заклик до дії?

— Не хвилюйтеся. Наказ прибути на базу обумовлений іншими причинами — цілком реальними й не надуманими, хоча вони й можуть здатися смішними. Ви не стежите за новинами?

— Ні, я знайомився з документацією «Природного добору».

— Ви даремно хвилюєтеся. Результати тестування свідчать, що у вас достатній рівень компетентності й гарні успіхи в навчанні з базових дисциплін. Вашим завданням буде покрокове ознайомлення з роботою всіх бортових систем. Це не так складно, як вам здається... Зараз кожен із трьох флотів прагне отримати пальму першості в перехопленні трисоляріанського зонда. Учора, під час спільного засідання представників флотів ми досягли попередньої домовленості про те, що всі військові кораблі кожного флоту мають повернутися на бази. Для здійснення контролю за виконанням домовленостей створено спеціальну комісію, яка відслідковуватиме всі переміщення й маневри кораблів для запобігання неавторизованому відльотові на перехоплення транспорту одного з флотів.

— А в чому проблема? Хоч би хто фактично здійснив успішне перехоплення, отримана інформація — як наука, так і будь-які технічні деталі, мала б стати загальним надбанням.

— Не в тому річ. Тут питання престижу. Флот, чий корабель першим вступить у контакт із трисоляріанами, отримає значні політичні дивіденди й моральний капітал на майбутнє. Чому я говорю, що всі ці маневри й домовленості смішні? Бо операція не несе анінайменшого ризи-

ку. Найгірше, що може статися, — зонд самоліквідується під час спроби перехоплення. Саме тому всі так змагаються за можливість бути першими. Якби наближалися основні сили трисоляріан, керівництво флотів не квапилося б і виказувало обережність, як і за ваших часів, намагаючись забезпечити свої сили від знищення. Політичні принципи за цей час нітрохи не змінилися... Гляньте, ось і «Природний добір».

Човник уже підлітав до однієї з вершин гірської гряди, яка виявилася саме «Природним добором». Потрапивши в зону тіні цього залізного монстра, Чжан Бейхай не міг не згадати іншого гігантського корабля зі свого минулого — «Тана». Хоча зоряний крейсер не мав плавних ліній свого далекого попередника: дископодібний корпус не гармоніював із циліндричним обвісом надпотужного двигуна. Після смерті ще не народженого «Тана» Чжан Бейхай, здавалося, втратив свій духовний орієнтир, хоча й жодного разу не сходив на борт авіаносця. І ось тепер цей велетенський космічний корабель повертав йому відчуття давно втраченої домівки. За броньованою обшивкою «Природного добору» його душа, яка впродовж двох століть не знала спокою, нарешті мала прийти до вмиротворення й збагнути своє справжнє призначення. Вона мов заблуканий син повернувся до батьківського дому.

«Природний добір» був флагманом третьої ескадри Азійського флоту, й жоден інший корабель тут не міг дорівнятися до нього за потужністю й розмірами. Оснащений термоядерним двигуном без робочого тіла останнього покоління, корабель на форсажі розвивав п'ятнадцять відсотків швидкості світла, а надсучасна замкнена система підтримання життєдіяльності давала змогу здійснювати довготривалі перельоти. Випробування експериментальних зразків цієї системи розпочалися 75 років тому в колоніях на Місяці, й за весь термін експлуатації у її роботі не виявили суттєвих недоліків і збоїв. Не дивно, що й система озброєння «Природного добору»,

«чотири в одному», була найпотужнішою в усьому флоті: гамма-променеві лазери, рейкові гармати, прискорювачі пучків високоенергетичних часток і «зоряні» термоядерні торпеди могли за лічені хвилини перетворити на пекло планету завбільшки як Земля.

Човник так наблизився до «Природного добору», що корпус корабля сягав далеко за межі видимості, а крізь ілюмінатори транспортника можна було роздивитися лише малу його частину. Чжан Бейхай побачив, що зовнішня поверхня космічного корабля гладенька мов дзеркало. На ній в усій красі виблискував атмосферний океан Юпітера. За мить на лискучій поверхні з'явилася крихітна цяточка, яка швидко більшала. В ній уже можна було впізнати відображення човника, що наближався до зоряного крейсера.

Несподівано просто на гладенькій поверхні обшивки судна відкрився овальний отвір, і човник, не знижуючи швидкості, залетів усередину. Начальник штабу флоту негайно розчахнув двері та вийшов. Чжана Бейхая трохи здивувало те, що транспортник не причалив до котрогось шлюзу чи перехідної камери, але, відчувши приплив свіжого повітря з-за дверей, відразу заспокоївся. Напевно, в ці часи вже доступна технологія збереження внутрішнього тиску повітря, але він досі не знав про її існування.

Вийшовши з човника, Чжан Бейхай побачив, що вони з Начальником штабу опинилися у величезному сферичному ангарі діаметру футбольного поля. Як згодом з'ясувалося, більшість відсіків корабля мали саме сферичну форму, бо під час прискорення, сповільнення чи здійснення певних маневрів будь-яка частина поверхні сфери легко перетворювалася на підлогу чи стелю. А в стані невагомості екіпажеві зручно займатися своїми справами в центрі сфери. За часів флотської кар'єри Чжана Бейхая каюти надводних чи космічних кораблів усе ж таки відтворювали подобу людського, земного житла, тому подібна конструкція здалася йому вкрай незвичною

і незручною. Начальник штабу пояснив, що це ангар для винищувачів, які базуються на крейсері, але нині він порожній і використовується як плац для шикування двотисячного екіпажу «Природного добору».

Ще до того, як Чжан Бейхай ліг у гібернацію, всі національні космічні сили почали адаптувати елементи стройової підготовки й шикувань до стану невагомості. Відповідні зміни затвердили й у статутних нормах, але на практиці виконувати вимоги статутів було вкрай складно: військовослужбовці у відкритому космосі могли користуватися реактивними наплічниками для зміни траєкторії руху, а ось усередині кораблів — лише відштовхувалися від перегородок або загібали кінцівками. За таких умов вишикуватися в рівний стрій було надзвичайно важко. І тепер, спостерігаючи, як дві тисячі осіб шикуються рівними рядами, Чжан Бейхай не міг приховати подиву. Дізнавшись, що чітке позиціонування в стані невагомості досягається за рахунок пояса з надпровідникових матеріалів, у якому циркулює струм, взаємодіючи з магнітним полем у перегородках корабля, Чжан Бейхай і собі надягнув його. Проте керування за допомогою невеличкого пульта виявилось не надто простим і потребувало додаткових тренувань.

Чжан Бейхай роздивлявся солдатів і офіцерів космічного флоту, вишикуваних в ангарі: вони вже народилися в космосі й усе своє життя пов'язували тільки з флотом. У цих високих, підтягнутих чоловіків мало залишилося спільного з кремезними, незграбними землянами, які виростили в умовах тяжіння. Це була вже інша раса, легка, спритна й рухлива. Перед строем стояли троє офіцерів, і погляд Чжана Бейхая затримався на постаті вродливої молодой жінки з чотирма зірками на погонах; вона стояла посередині. Вочевидь то й був капітан «Природного добору». Жінку можна було назвати взірцевою представницею нової космічної раси: струнка, набагато вища за Чжана Бейхая. Легким рухом відштовхнувшись від поверхні,

вона граційно попливла їм назустріч, ніби висока, чиста музична нота. Долетівши, так само граційно опустилася перед ними й завмерла; і тільки пасма волосся й далі розвівалися, обвиваючи порцелянову шию. Очі палали життєдайним сонячним світлом, і лише зазирнувши в них, Чжан Бейхай уже знав, що цій людині можна довіритися — в «проштампованих» і близько не могло бути такого ясного, відкритого погляду.

— Капітан «Природного добору» Дунфан Яньської, — жінка з грайливим викликом у очах відрекомендувалася Чжану Бейхаю. — Дозвольте від імені екіпажу корабля вручити подарунок моєму попередникові. — Вона простягнула руки, й Чжан Бейхай побачив, що саме в них було: хоча форма трохи змінилася, але не складно було впізнати пістолет. — Якщо викажу ознаки зневіри або запропоную приєднатися до ескапістів, можете вбити мене цією зброєю.

* * *

Потрапити на поверхню Землі виявилось на диво легко: ліфтові шахти «дерев», що підтримували склепіння, пролизували їх трьохсотметрову товщу й мали зовні облаштовані станції. Вийшовши з кабіни, Ло Цзі й Ши Цян відчували гострий напад ностальгії, бо й стіни, й стеля будівлі були виготовлені зі знайомих матеріалів, а інформація транслювалася на звичайних моніторах, підвішених угорі. З вигляду станція нічим не відрізнялася від типової зупинки підземки їхнього часу, хіба що людей було менше. До того ж, більшість пасажирів носили звичайний одяг без миготливих екранів.

Коли кризь герметичні двері станції вони вийшли на вулицю, їх зустріли обійми гарячого вітру, що ніс із собою чималі клуби пилу.

— Онде мій син! — закричав Да Ши, вказуючи на поважного чоловіка, який бігцем підіймався до них, переплигуючи через сходинки. Ло Цзі встиг розгледіти,

що з вигляду йому близько сорока років. Дивувала впевненість Да Ши, який кинувся сходами назустріч синові. Чоловіки обійнялися, вперше зустрівшись після тривалої розлуки. Ло Цзі відійшов, аби не заважати, й зацікавлено все роздивлявся.

Небо мало неприємний жовтавий колір, тож тепер Ло Цзі розумів, чому проекція Сонця та неба на склепінні підземного міста транлювалася з десятикілометрової висоти. Дивлячись на них із поверхні, можна було побачити хіба що розмиті обриси світила. Довкола височіли піщані замети, й автівка, що проїхала вулицею, тягнула за собою довгий хвіст пилу. Раптом Ло Цзі відчув себе в минулому: весь транспорт рухався лише землею. Проте він запідозрив, що й тут не користуються двигунами внутрішнього згорання. Хоч би якою була модель авто — старою чи новою, — всі мали одну спільну рису: пласку листову панель на даху. Трохи далі, через дорогу, Ло Цзі побачив привиди будівель минулого, занесені піском аж до підвіконь. Більшість вікон були відчинені або й взагалі без шибок і зяяли чорнотою. Але в деяких квартирах, здавалося, ще жили люди: Ло Цзі помітив випрану білизну й горщики з квітами. Він перевів погляд у далечінь, і хоча за клубами пилу й піщаними вихорами було важко щось роздивитися, йому вдалося впізнати знайомі обриси та пересвідчитися, що це справді місто, в якому він два століття тому провів півжиття.

Ло Цзі й собі спустився сходами до Ши Цяна і його сина. Ті двоє і досі плескали один одного по спині. Лише глянувши зблизька на сорокарічного новоприбулого, він пересвідчився, що Ши Цян не помилився — схожість сина з батьком просто вражала.

— Тату, я зараз лише на п'ять років молодший за тебе, — сказав Ши Сяомін, втираючи сльози.

— Це ще не найгірший сценарій, хлопчику мій. Я боявся побачити сивобородого стариганя, який назве мене татусем, — сміючись, відповів Да Ши. Потім відрекомендував синові Ло Цзі.

— О, вітаю вас, докторе Ло! Ви були відомі на весь світ, — відповів Сяомін, з ніг до голови розглядаючи колишню визначну особу.

Вони рушили до машини Ши Сяоміна, запаркованої біля узбіччя. Перш ніж сісти, Ло Цзі поцікавився дивним пристроєм на даху.

— Це просто антена. Тут, на поверхні, ми змушені задовольнятися тими крихтами енергії, що проникають крізь товщу землі з підземного міста, тому й робимо антени більших розмірів. Цього вистачає, щоб їздити дорогами, як у старі часи, а ось літати — вже ні.

Машина їхала повільно, але Ло Цзі не міг цього пояснити: чи то через брак потужності, чи через піщані перемети на дорогах. Він вдивлявся в наполовину спорожніле місто, і його розпирало від купи запитань, але Ши Сяомін із батьком, не вмовкаючи, говорили про своє, тож не встигав вставити й слова.

— Мати померла у 34-й рік кризи. Ми з твоєю онукою були біля неї, коли вона прощалася з життям.

— Ну що ж, добре, якщо так... Не привів мою онучку?

— Вона після розлучення зосталася зі своєю матір'ю. Я читав архівну справу: донька прожила понад 80 років і померла на 105-му році кризи.

— Дуже шкода, що нам не судилося зустрітися... Скільки тобі було, коли тебе випустили з в'язниці?

— 19 років.

— І чим ти займався далі?

— Усяким-різним. Спочатку не було вибору, тож повернувся на стару стежку, потроху шахраював. Але згодом, коли почали заводитися непогані грошенята, взявся до переведення бізнесу на законні рейки. Вловив передвістя Великого занепаду, вирішив лягти в гібернацію. Але не тому, що бажав перечекати скрутні часи, а лише з думкою про нову зустріч з тобою.

— То будинок нашої сім'ї досі на місці?

— Права на землю були продовжені по тому, як збіг стандартний сімдесятирічний термін, але я недовго прожив у нашому домі, бо його знесли. Натомість купив схожий будиночок неподалік, але жодного разу так і не побував у ньому, — вів далі Ши Сяомін. — На сьогодні в місті лишилося не більше одного відсотка тодішньої чисельності населення. Знаєш, тату, що зараз нічого не варте? Оті будинки, заради яких ви горбатіли все життя. Тепер вони майже всі порожні. Хочеш — обирай будь-який і живи.

Ло Цзі нарешті вдалося вклинитися в розмову:

— То всі пробуджені живуть у старому місті?

— Та де там! Майже всі мешкають за містом. У місті надто вітряно й скрізь пісок. Ну й роботи немає. Хоча й відїхати далеко від підземного міста не зможеш: струм-бо потрібен.

— І чим ви всі займаєтеся? — запитав Ши Цян.

— А ви як гадаєте: у чому ми вправні й що «діточкам» не до снаги? Фермерство, звісно. — Ши Сяомін, як і решта пробуджених, називав «дітьми» всіх сучасних людей, незалежно від віку.

Машина, рухаючись на захід, нарешті виїхала за межі міста, й піщаних переметів поменшало, тож і швидкість на шосе трохи підвищилася. Ло Цзі впізнав стару автостраду Пекін–Шицзячжуан, хоча узбіччя вкривали чималі бархани, що ніби силкувалися проковтнути останні старі будівлі. Велика китайська рівнина перетворилася на безкраю пустелю, де-не-де поцятковану оазами, оточеними рідколіссям. За словами Ши Сяоміна, саме тут мешкала більшість пробуджених.

Ши Сяомін зїхав із траси до однієї з таких оаз, забудованої невисокими спорудами. Це поселення мало назву «Нове життя-5» і було захищене зусбіч культивованою лісопосадкою. Вийшовши з машини, Ло Цзі відчув, що потрапив у минуле: рівненькі ряди шестиповерхових будинків, перед ними за кам'яними столами старі грають у шахи, матері заколихують немовлят у візочках, на вкри-

тому залисинами футбольному полі, трава якого силкується пробитися крізь пісок, гурт дітей ганяє м'яча...

Ши Сяомін мешкав на шостому поверсі. Його теперішня дружина була на дев'ять років молодша й лягла у гібернацію через рак печінки на 21-му році кризи. Її вилікували ще до пробудження, як і більшість таких хворих, тож зараз вони виховували чотирирічного сина, який відразу почав називати Ши Цяна дідом.

До приїзду гостей накрили розкішний стіл із численними стравами зі справжніх тутешніх фермерських продуктів і навіть з курятини та свинини з довколишніх господарств. Дорогих гостей щедро частували саморобними напоями. За стіл покликали й трьох сусідів, які так само, як і Ши Сяомін, лягли в гібернацію в першій хвилі охочих, коли це ще коштувало чималих грошей. Подібне задоволення могли собі дозволити лише багатії та золота молодь. Проте нині, за більш ніж сто років, вони всі перетворилися на звичайних людей. Ши Сяомін окремо відрекомендував одного чоловіка, повідомивши, що це онук ошуканого колись ним старого Чжана Юаньчао — Чжан Янь.

— Пам'ятаєш свій заповіт про повернення видурених грошей? Я не забув його й узявся до справи, щойно вийшов із в'язниці. Так і познайомився з Янем, який тоді щойно закінчив коледж. Натхненні двома старими сусідами його сім'ї, ми започаткували власний поховальний бізнес — компанію «Високо й глибоко». Високо — то космічні похорони. Спочатку ми просто вистрілювали капсулу зі спаленим прахом померлого за межі Сонячної системи, а потім додали послуги відправлення тіла небіжчика в глибокий космос. Звісно, це коштувало чималих грошей. Глибоко — означало поховання в шахтах. Спочатку ми ховали людей у вже готових стволах і виробках занедбаних шахт, але згодом через широку популярність такого способу поховання довелося копати нові. Тоді багато людей переймалися захистом поховань від пљондрвання трисоляріанами.

Чжан Янь з вигляду здавався старшим — десь під шістдесят. Сяомін пояснив, що його розбудили раніше й він прожив близько тридцяти років, перш ніж знову ліг у гібернацію.

— А в якому статусі ви тут мешкаєте? — запитав Ло Цзі.

— Маємо ті самі права, що й сучасні люди, — пояснив Ши Сяомін. — Наше поселення вважається чимось на кшталт віддаленого передмістя з правом самоврядування. Тут мешкають не тільки пробуджені, чимало й звичайних людей. Та й із підземного міста часто-густо приїздять гості, щоб розважитися.

— Ми їх кличемо «стіномацями», — продовжив Чжан Янь. — Попервах вони все намагаються активувати меню на стінах.

— То ви не бідуєте? — запитав Ши Цян.

Усі в один голос запевнили, що скаржитися нема на що.

— Але я бачив ваші поля при дорозі. Отими невеличкими посадками ви можете себе прогородувати?

— А чом би й ні? Сьогодні в місті фермерські харчі — предмет розкоші... Та й на уряд скаржитися гріх: усі пробуджені отримують соціальну допомогу, на яку можна жити цілком комфортно. Але ж має бути в людини якась заняття? Всі до одного сучасні люди впевнені, що кожен пробуджений за покликанням землероб. Проте це маячня — жоден із нас не працював на землі до гібернації. Але нічого, впоралися.

Тема розмови швидко перейшла на події двох минулих століть.

— То що воно таке, той Великий занепад? — Ло Цзі нарешті поцікавився тим, що його турбувало найбільше.

Обличчя всіх присутніх відразу посерйознішали. Ши Сяомін мовчки доїв усе зі своєї тарілки, й лише пересвідчившись, що всі також закінчили трапезу, почав розповідати:

— Напевно, ви за останні дні вже дещо зрозуміли. Так швидко й не розкажеш. Ще років із десять по тому, як ви

лягли в гібернацію, життя було безпроблемним. Проте пізніше, коли темпи економічних перетворень у зв'язку з переведенням світової економіки на воєнні рейки прискорилися, рівень життя став невпинно падати. Як наслідок — загострилися політичні протиріччя, відновилися старі конфлікти. Складалося враження, що всі вже у стані війни.

— І це не були проблеми однієї чи кількох країн, — продовжив один із сусідів. — Увесь світ потерпав від кризи. Панічні настрої ширилися суспільством. Якщо ти висловлював думку наперекір загалу, тебе оголошували членом ОЗТ чи зрадником людства. А потім і фільми з телепередачами Золотої доби людства почали цензурувати й зрештою взагалі заборонили. Проте як ти відслідкуєш виконання заборони на перегляд такого величезного масиву інформації?

— А навіщо їх було забороняти?

— Аби запобігти занепаду бойового духу, — пояснив Ши Сяомін. — І поки вистачало їжі, це ще сяк-так працювало. Але згодом ставало тільки гірше, й приблизно на двадцятий рік гібернації доктора Ло у світі розпочався голод.

— Це все внаслідок переведення економіки на воєнні рейки?

— Так, але й погіршення екологічного стану навколишнього середовища стало не останньою причиною. Тоді ще діяли закони про захист екології, але на хвилі загальної зневіри всі думали: «Яка ще до дідька охорона навколишнього середовища? Ми берегтимемо Землю, щоб залишити трисоляріанам райські сади?». Пізніше будь-яка діяльність з охорони природи навіть почала вважатися не менш зрадницькою, ніж активність ОЗТ, а організації на кшталт «Грінпіс» придушуватися, бо зажили слави її філій. Проекти, пов'язані зі створенням космічних сил усіх країн, дали поштовх розвитку важкої промисловості з високим ступенем забруднення. Не важко

здогадатися, що це лише прискорило погіршення екології Землі: парниковий ефект, численні кліматичні аномалії, повсюдне опустелювання...

— Я ліг у гібернацію якраз на початку опустелювання, — повів далі інший сусід. — Це відбувалося геть не так, як ви можете собі уявити! Пустеля не насувалася від Великої стіни, пожираючи родючі землі, ні! Це була клаптева ерозія: посеред родючого поля раптом з'являлася піщана ділянка, потім довкола виникали ще кілька таких, і вони ширилися, мовби висохлі місця на тканині, що сушиться на сонечку.

— Ось тоді урожайність у сільському господарстві різко впала, всі запаси були з'їдені, а потім... потім розпочався Великий занепад.

— То прогноз, за яким рівень життя людства мав відкотитися на сто років назад, таки справдився? — запитав Ло Цзі.

Ши Сяомін кілька разів пирхнув:

— Ах, докторе Ло, сто років, кажете? Ми могли про це лише мріяти... Мінус сто років відтоді — це, виходить, 1930-ті. Життя у 1930-х роках порівняно з часами Великого занепаду — просто рай! Та і як це можна порівнювати? За часів Великої депресії чисельність населення планети була значно меншою, а тут — 8,3 мільярда осіб. — Він тицьнув у Чжан Яня: — Он йому пощастило побачити Великий занепад на власні очі, коли він на деякий час вийшов із гібернації. Хай далі й розповідає.

Чжан Янь вихилив чарку і з порожнім поглядом повів оповідь далі:

— Я бачив марш голодних: мільйони людей, рятуючись від голодної смерті, пробиралися крізь спустошені простори Великої рівнини під акомпанемент піщаних бур. Розжарене небо, розжарена земля, розжарене сонце... Коли хтось помирав, його тіло відразу ж з'їдали дочиста... Це було справжнє пекло на землі. Є чимало хронік тих часів, якщо хочете — можете подивитись

і зрозуміти, як вам пощастило пропустити ті часи й вижити в гібернації.

— Великий занепад розтягнувся на півстоліття й забрав із собою майже п'ять мільярдів життів — чисельність людства впала до позначки 3,5 мільярда. Ви тільки уявіть собі масштаб катастрофи!

Ло Цзі встав і підійшов до вікна: з висоти шостого поверху він бачив далі захисної лісопосадки, й перед очима в нього пустеля розгорнулася аж до обрію. Північнокитайська рівнина була вкрита ковдрою з жовтого піску, скільки сягало око, а рука часу згладила найменші нерівності.

— Що сталося потім? — запитав Да Ши.

Чжан Янь із полегшенням зітхнув, немов скинув тягар із пліч, позбувшись потреби розповідати про цей жахливий період історії.

— А потім... Потім люди почали впокорюватися долі, й щодалі більше. Багато хто поділяв думку, що навіть перемога в Битві Судного дня не варта таких жертв і злиднів. Самі подумайте: твоя дитина помирає від голоду в тебе на руках, а ти мусиш піклуватися про збереження людської цивілізації в далекому майбутньому. Що переважить? Зараз ви можете сказати, що доля людства важливіша за смерть статистичної одиниці. Але чи до снаги вам зробити аналогічний вибір за умов, коли питання життя й смерті вирішується просто зараз? Звичайно, вже й тоді подібний хід думок засуджувався як класичний приклад мислення індивідуаліста, зрадника людства. Але ж ніхто не може заборонити людям так думати, тож невдовзі така ідея стала панівною в усьому світі. Саме тоді з'явився відомий слоган, що ввійшов до всіх підручників з історії...

— Приділіть час цивілізації, бо його залишилося обмаль, — процитував Ло Цзі, так і не повернувшись від вікна.

— Авжеж. Дайте людству спокійно прожити решту років.

— А що було далі? — запитав Ши Цян.

— Другий Ренесанс, друге Просвітництво, друга Французька революція... Ви можете про це прочитати в підручниках з історії, там усе докладно описано.

Ло Цзі здивовано обернувся: все, що він передбачав у розмові з Чжуан Янь два сторіччя тому, насправді відбулося.

— Друга Французька революція? Ті самі події у Франції?!

— Ні, це просто назву в першій позичили. Події ж розвивалися в усьому світі. Після цієї другої Французької революції уряди всього світу поставили проекти з розбудови космічних флотів на паузу, згорнули програми з присутності людини в космосі й зосередилися на поліпшенні побуту людства. У ті самі роки остаточно опанували надважливу технологію — генну інженерію, яка разом із керованим термоядерним синтезом дала можливість перейти до масового фабричного виробництва їжі, й урожайність уже не залежала від примх погоди. Примара повторення нового великого голоду відійшла в минуле — людство більше ніколи не страждатиме від браку харчів. Відтоді світ почав оживати й швидко надолужувати втрачене — це було значно простіше, бо населення Землі дуже скоротилося. За 20 років життя повернулося до рівня перед Великим занепадом, а згодом — і до Золотої доби людства. Наша цивілізація впевнено рушила в напрямку підвищення життєвих стандартів і вже точно не зверне з цього шляху.

— У сучасній науці існує один термін, що може зацікавити доктора Ло, — один із сусідів нахилився до Ло Цзі. Він до гібернації був економістом і ліпше знався на таких речах: — Імунітет цивілізації. Коли серйозна недуга вражає людський організм, активується імунна система. Так само й цивілізація загалом виробляє антитіла проти проблем і протиріч усього людства. Ранні часи трисоляріанської кризи — від моменту відкриття іншої цивілізації й до закінчення Великого занепаду — вже не повторяться. Людство вивчило цей урок. Гуманістичні принципи

стали найвищою цінністю, а існування цивілізації в майбутньому — другорядною. Це основи концепції сучасного суспільства.

— Що було потім? — запитав Ло Цзі.

— А потім почали відбуватися дивовижні речі, — схвилювано відповів Ши Сяомін. — Усі країни погодилися жити в мирі й злагоді та вдавати, буцімто ніякої Трисоляріанської кризи й не було. І що ви думаєте? Поступ сягнув небачених раніше висот, а найбурхливіше розвивалася технологічна сфера. Геть усі технологічні перешкоди на шляху реалізації Великого оборонного плану Землі, які вважалися нездоланими до часів Великого занепаду, впали одна за одною!

— Воно й не дивно, — відповів Ло Цзі. — Звільнення від кайданів людського єства неминуче призводить до прогресу в науці й техніці.

— Близько п'ятдесяти років по завершенні періоду Великого занепаду людство насолоджувалося приємним безтурботним життям, а потім повернулося до вирішення проблеми трисоляріанського вторгнення з позиції військової сили. Позаяк міць людської цивілізації вже була значно більшою, ніж за часів до Великого занепаду, знову оголосили всесвітню мобілізацію й відновили будівництво космічного флоту. Але на відміну від попередньої спроби уряди всіх країн постановили, що обсяг ресурсів, спрямованих на побудову флоту, має обмежуватися, щоб не спричиняти катастрофічного впливу на світову економіку й соціальні стандарти. Саме в ці роки космічні флоти перетворилися на незалежні держави...

— Насправді вам не треба перейматися всіма тими подіями минулого, — порадив колишній економіст. — Усе, що вас має турбувати, — як прожити решту життя якомога ліпше. Насправді той слоган, який ви цитували: «Приділіть час цивілізації, бо його лишилося обмаль», — ніщо інше, як перефразований вислів із Золотої доби людства. Тоді він звучав так: «Не гайте часу — життя не вічне». Тож за життя!

Вони осушили келихи, й Ло Цзі замислився над словами колишнього економіста. Його заповонили спогади про Чжуан Янь із дочкою: мав якнайшвидше облаштуватися в цьому світі й пробудити їх до життя.

Приділіть час цивілізації — життя не вічне.

* * *

Опинившись на борту «Природного добору», Чжан Бейхай виявив, що еволюція системи управління перевершила всі його найсміливіші мрії. Гігантський космічний корабель, який за тоннажем втричі перевищував найбільший авіаносець XXI століття, скидався радше на невеличке поселення й не мав ані капітанського містка, ані центру управління чи командного пункту. Каюти екіпажу були однаковісінькими, навіть капітанська не вирізнялася майже нічим. Фактично жоден відсік на кораблі не був спеціалізованим, усі мали сферичну форму й приблизно однаковий розмір. У будь-якій точці член екіпажу за допомогою сенсорної рукавички міг активувати голографічний екран з інтерфейсом управління власним модулем; через дорожнечу технології такі модулі рідко зустрічалися навіть у глобалізованій інформаційній мережі Землі. Аналогічно, за наявності прав доступу ви будь-де можете активувати повну панель управління, включно до рівня капітана. Іншими словами, будь-яке приміщення (навіть душові чи коридори) без проблем перетворювалося на командний центр, капітанський місток або центр управління озброєнням! Чжану Бейхаю подібний напрям еволюції систем управління нагадав розвиток комп'ютерних мереж у XX столітті: від моделі «клієнт/сервер» до моделі «браузер/сервер». За першої моделі доступ до кожного сервера можна було отримати лише за наявності встановленого спеціального програмного забезпечення, тимчасом як друга модель передбачала можливість зайти на сервер за допомогою браузера з комп'ютера в будь-якій точці світу — аби лишень права доступу.

У одному з таких типових приміщень розмістилися і Чжан Бейхай та Дунфан Яньсюй. Тут не було нічого — ані обладнання, ані екранів, лише білосніжний внутрішній простір. Можна було подумати, що вони потрапили всередину гігантського м'ячика для пінг-понгу. Коли корабель прискорювався й з'являлася гравітація, будь-яка частина сферичної стіни легко перетворювалася на анатомічне крісло.

Цю сучасну тенденцію в розвитку технологій також нечасто згадували футуристи минулого: однотипність організації простору та приміщень. Такий напрям поширився на Землі лише нещодавно, але на флоті, який мусив вести перед у технологічному розвитку та впровадженні новацій — модульний принцип будівництва вже давно усталився. Він полягав у тому, щоби позбутися всього зайвого: стаціонарного обладнання, устаткування, вмеблювання, але за потреби все необхідне без проблем могло з'явитися в будь-якому місці. Розвиток технологій спричинив спрощення загальної картини світу, приховуючи справжні можливості.

— Зараз ми проведемо перше заняття з управління кораблем, — сказала Дунфан Яньсюй. — Зрозуміло, що подібне тренування не повинен проводити капітан корабля, який проходить перевірку на лояльність, але, зрештою, нині будь-який інший військовослужбовець не надійніший за мене. Сьогодні ми розпочнемо з найпростішого: як запускати двигуни й користуватися системою навігації. Насправді вам цілком вистачить інформації з цього заняття, щоб завадити будь-яким спробам «проштамованих» реалізувати свої задуми. — Одним порухом руки в сенсорній рукавичці Дунфан Яньсюй активувала голографічний екран із мапою зоряного неба. — Вона трохи змінилася з ваших часів, але зосталася геліоцентричною, й усі відстані, як і раніше, відраховуються від Сонця.

— Я пройшов вступний курс, тож читати модернові мапи вмію, — відповів Чжан Бейхай, роздивляючись зо-

ряну мапу. Відразу пригадав, як двісті років тому разом із Чан Вейси стояв біля тієї стародавньої мапи Сонячної системи. Ця ж, новітня, мала масштаб у сотні разів більший і в режимі реального часу демонструвала місцеположення всіх небесних тіл у радіусі ста світлових років від Сонця.

— Насправді вам не потрібно навіть уміти орієнтуватися за мапою, адже у зв'язку з перевіркою всі польоти в автоматичному режимі до позначених тут астрономічних тіл заборонені... Але якщо я «проштампована» і маю задум вивести «Природний добір» за межі Сонячної системи, то можу завдати просто напрямок руху, не вказуючи конкретної точки. Ось так, а потім... — Дунфан Яньсуй підсвітила точку на карті зеленим. — Звичайно ж, це просто режим симуляції, позаяк у мене вже нема прав доступу до системи управління кораблем. Коли вам нададуть доступ, ви своєю владою підтверджуватимете бортовим системам усі мої накази. Але якщо я насправді запропоную щось подібне, вам слід заблокувати виконання мого наказу та негайно повідомити керівництву флоту.

Щойно завдали напрямок руху, негайно з'явилося інше вікно інтерфейсу. На заняттях зі вступного курсу Чан Вейси вже бачив, як із ним працюють, але уважно слухав пояснення Дунфан Яньсуй і дивився, як вона переводила корабель із знеструмленого режиму в режим сну, потім у режим очікування й нарешті запускала двигуни на «малий уперед». Коли він та інші члени загону підкріплення вперше побачили цей інтерфейс під час проходження вступного курсу, найбільше їх здивувала саме гранична простота системи керування без жодних зайвих технічних деталей.

— Якби ми справді ввели подібні команди, «Природний добір» уже залишив би причал у доку й прямував у глибини космосу. Це значно простіше, ніж керувати космічними кораблями вашого часу, чи не так?

— Так, набагато простіше.

— Зараз усе робиться в автоматичному режимі й усі технічні деталі приховані від очей капітана.

— Цей інтерфейс відбиває лише загальні параметри й показники. Яким чином ви слідкуєте за технічним станом систем корабля?

— Це робота офіцерського й сержантського складу. Уся розгорнута інформація виводиться на їхніх інтерфейсах. Фактично, що нижча посада військовослужбовця, то складніші специфічні дані відображаються. Капітан і його заступник мають бути зосереджені на значно серйозніших речах... Гарзд, давайте продовжимо: якщо я «проштампована»... Дивіться, я знову зробила це припущення. Що ви думаєте про таку можливість?

— Зважаючи на мою функцію, будь-яка моя відповідь недоречна.

— Чудово. Отож, якби я була «проштампованою», зараз перевела б двигуни в режим «повний уперед 4», і на цій швидкості жоден інший корабель флоту не зміг би наздогнати «Природний добір».

— Але ви не змогли б цього зробити, навіть якби мали відповідний дозвіл. Тільки коли бортова система переконається, що весь екіпаж у стані глибокого занурення, вона дозволить двигунам вийти на завдане прискорення.

Двигуни «Природного добору» на форсажі видавали прискорення 120G, що більш ніж у десять разів перевищувало навантаження, яке може витримати людський організм. Щоб розвивати максимальне прискорення, екіпаж переходив у режим «глибокого занурення»: відсіки заповнювалися спеціальною рідиною, збагаченою киснем, якою тренувана людина здатна вільно дихати. У процесі дихання рідина спочатку заповнює легені, а потім проникає в інші органи. Розробки подібної рідини розпочалися в першій половині XX століття з метою полегшення роботи аквалангістів під час надглибоких занурень. Заповнюючи людське тіло, така рідина створює всередині надлишковий тиск, як у тілі глибоководних риб, що дає

змогу витримувати значно більші навантаження, ніж за звичайних умов. Під час максимального прискорення корабля всередині кают створюється тиск, співставний із величинами в найглибших океанських западинах, саме тому стан, у який вводиться екіпаж, називається «глибоководним зануренням».

— Саме так, — кивнула Дунфан Яньсюй. — Але ви маєте знати, що існує спосіб оминати цю перевірку. Якщо перевести корабель на дистанційне керування, бортові системи за замовчуванням вважатимуть, що екіпажу на борту немає, й така перевірка буде скасована. Перехід у режим дистанційного керування також входить до обов'язків капітана.

— Я зараз спробую перевести корабель на дистанційне керування, а ви спостерігайте і скажіть, якщо я десь схиблю. — Чжан Бейхай і собі викликав інтерфейс управління та заходився вмикати дистанційне керування, час від часу заглядаючи до невеличкого записника.

— Нині існують ефективніші способи запису й зберігання інформації, — глянувши на записничок, із посмішкою сказала Дунфан Яньсюй.

— Сила звички. Я завжди занотовую найважливіші речі — в такий спосіб вони ліпше запам'ятовуються. Але тепер є проблема з приладдям для письма: хоча я й узяв із собою в гібернацію дві ручки, годі й шукати змінних картриджів. Залишається писати олівцем.

— А ви швидко адаптуєтесь.

— Це тому, що в космічному флоті збереглося багато чого від військово-морського. Наприклад, та сама термінологія ходу двигуна.

— Так, космічний флот походить від військово-морського... Гаразд, ви невдовзі отримаєте права рівня капітана для доступу до бортових систем «Природного добору», й вам варто знати, що зараз корабель у режимі готовності А. Або, як казали у ваші часи: «Стоїть під парами», — жінка розвела руки й зробила елегантне сальто назад.

Чжан Бейхай досі не міг збагнути, як із магнітним поясом можна виконувати такі піруети.

— У наші часи ми вже не нагнітали на лопаті двигунів пару під тиском. Але подібний коментар свідчить про вашу зацікавленість історією флоту. — Він усіяко намагався змінити тему розмови, щоб ненароком не сказати нічого зайвого.

— Романтичні часи служби в морі.

— А хіба космічний флот не успадкував цієї романтики?

— Так і є. Однак я планую подати рапорт про відставку.

— Через цю колотнечу з перевіркою лояльності?

Дунфан Яньсуй рвучко повернулася до нього — її густе волосся кольору смоли зметнулося в невагомості:

— У ваші часи це було звичною практикою, чи не так?

— Не зовсім. Але за потреби весь особовий склад без питань проходив необхідну перевірку, бо розумів необхідність.

— Відтоді минуло два століття.

— Не треба штучно збільшувати відстань між поколіннями. Спільного між нами більше, ніж відмінностей. Солдатська служба в усі часи була непростюю.

— То ви переконали мене залишитися на посаді?

— Ні.

— Ви ж були комісаром. Хіба подібні бесіди з особовим складом не входили до ваших обов'язків?

— Зараз у мене вже інші обов'язки.

Дунфан Яньсуй повільно облетіла довкола нього, немаче прискіпливо вивчаючи.

— То це правда, що ми всі для вас як діти? Два тижні тому я була на Землі, й у поселенні, де мешкають пробуджені, хлопчик, якому років шість чи сім, назвав мене дитиною.

Чжан Бейхай посміхнувся.

— Уперше бачу, як ви посміхаєтеся. Вам це личить... То ми діти для вас?

— У наші часи стосунки поколінь мали велике значення. Інколи в сільській місцевості старші за віком люди шанобливо називали малечу «дядько» або «тітка» лише через приналежність до певної гілки родини.

— Але мене не обходять ці ваші правила.

— Це легко прочитати у ваших гарних очах.

— Ви вважаєте, що у мене красиві очі?

— Такі самі були в моєї доньки, — тихо відповів Чжан Бейхай. Ця спокійна реакція здивувала Дунфан Яньсюй. Він не відвернув погляду від її стрункої постаті, що ніби опинилася в осяйній білій сфері й затьмарила красою решту світу.

— Хіба ваша дружина з донькою не пішли за вами? Я знаю, що родини гібернованих мали на це право.

— Вони відмовилися й не хотіли, щоб я лягав у гібернацію. Знаєте, тоді в суспільстві панувала думка, нібито майбутнє не обіцяє нічого доброго. Вони звинуватили мене в безвідповідальності й нехтуванні інтересами сім'ї та виїхали з квартири, де ми жили. А вже на другу добу по тому наш загін отримав наказ прибути для гібернації, і я навіть не встиг попрощатися з ними. Пізньої холодної ночі я з наплічником залишив нашу домівку, щоб уже більше ніколи туди не повернутися... Звісно, я не очікую розуміння...

— А що з ними сталося потім?

— Дружина померла у 47-му році Кризи. Донька — у 81-му.

— То вони пережили Великий занепад, — Дунфан Яньсюй потупилася. Помовчала хвилину, активувала голографічний екран і вибрала режим зовнішнього візуального спостереження.

Білі сферичні перегородки розтанули, ніби віск, перетворили на ніщо й увесь «Природний добір». Двоє опинилися в безмежному просторі, перед туманним морем Чумацького Шляху, перетворилися на дві незалежні істоти, не прив'язані до жодного світу, поглинуті

безоднею космосу. Вони були рівнею Сонцю, Землі й самому Чумацькому Шляхові — просто підвішені посеред Всесвіту небесні тіла, що летять нізвідки й нікуди. Просто існують...

190 років тому Чжан Бейхай вже відчував щось подібне, коли висів у космічній безодні, тримаючи в руці пістолет із метеоритними кулями.

— Мені подобається літати в такому режимі, коли можна забути про існування й космічного корабля, й флоту, й усього іншого. Просто залишитися на самоті зі своїми думками.

— Дунфано, — тихо покликав її Чжан Бейхай.

— Що? — вродлива капітан повернулася до нього. Її очі сяяли так, неначе ввібрали всі зорі Чумацького Шляху.

— Якщо одного дня мені доведеться тебе вбити, то я хочу перепросити за це, — так само тихо відповів Чжан Бейхай.

— То ти справді вважаєш мене «проштампованою»? — засміялася вона.

Він глянув на жінку, осяяну сонячним промінням з відстані п'яти астрономічних одиниць: легка пір'їнка, що плаває на тлі зір.

— Ми належимо Землі й океанам, а ви — зорям.

— Це погано?

— Ні, це добре.

* * *

— Зонд згас!

Доповідь чергового офіцера шокувала доктора Кена й генерала Робінсона. Вони розуміли, що ця новина викличе також неабияке сум'яття на Землі та в Об'єднаному конгресі флотів.

Кен із Робінсоном працювали на станції спостереження імені Фіцроя-Рінгера, на навколосонячній орбіті біля зовнішнього радіусу Головного пояса астероїдів. На відстані п'яти кілометрів від станції розташувався найдиво-

вижніший об'єкт у всій Сонячній системі: група з шести гігантських лінз, не з'єднаних між собою, просто левітувала в просторі. Найбільша мала 1200 метрів у діаметрі, інші п'ять — трохи менші. Таким став телескоп останнього покоління.

П'ять попередніх «Габблів» мали більш звичні обриси: один корпус із безліччю апаратури всередині. Але тепер необхідність такої конструкції відпала, й шість гігантських лінз не з'єднали до купи. Натомість кожна оснащувалася по периметру безліччю іонних двигунів малої тяги. З їх допомогою можна було легко змінити фокусну відстань між лінзами або розвернути телескоп в іншому напрямку.

На станції імені Фіцроя-Рінгера розміщувався центр управління телескопом, але навіть із такої близької відстані вглядіти групу прозорих лінз було нелегко. Коли інженери й техніки проводили регламентні роботи, літаючи між лінз, вони часто були свідками цікавих заломлень і спотворень картини Всесвіту. Скажімо, якщо сонячне світло падало на захисне покриття під прямим кутом, гігантські лінзи поставали в полі зору в усій своїй величній красі, перетворюючись на чудернацьку планету, на поверхні якої вигравали веселки.

Телескоп цього покоління вирішили не називати на честь Едвіна Габбла, натомість присвоїли йому ім'я двох осіб, які вперше підтвердили існування й рух трисоляріанського флоту. І хоча їхнє відкриття не було науковим, воно чудово прислужилося телескопові, збудованому спільними зусиллями трьох флотів, адже головним його завданням було стеження за переміщенням трисоляріанського флоту.

Як і за часів Фіцроя та Рінгера, керівництво телескопом здійснював дует учений/військовий, але сьогодні вчений представляв Землю, тимчасом як військовий був уже представником Об'єданого конгресу флотів. Суперечки, що постійно точилися між ними, залишилися

тими самими, що й колись: доктор Кен жадав вичавити бодай якусь додаткову краплю часу на наукові спостереження, щоб займатися найперспективнішими космологічними дослідженнями, а Робінсон твердо стояв на позиції захисту виключно інтересів флоту. Сперечалися вони і з інших питань: Кен постійно згадував старі-добрі часи світового порядку, коли сонм великих країн на чолі з США вправно керував світом, і порівнював його з панівним нині неефективним бюрократичним хаосом за керівництва трьох флотів. Робінсон своєю чергою безжально висміював недолугі історичні ілюзії Кена. Але найзапекліші дебати точилися з приводу встановлення швидкості обертання станції спостереження навколо власної осі: Робінсон наполягав на повільній швидкості й виробленні мінімальної гравітації, або й взагалі — нерухомості зі станом невагомості всередині, Кен хотів домогтися високої швидкості й земної сили тяжіння.

Але остання подія припинила всі суперечки: якщо зонд «згас», значить, перестав працювати його двигун, зумисно чи випадково вимкнений. Ще на значній відстані від хмари Оорта зонд почав виконувати маневр для сповільнення: розвернувся двигуном до Сонця. Це дало можливість за допомогою телескопа візуально стежити за його переміщеннями, відштовхуючись від інтенсивності випромінюваного світлового потоку. Тепер, коли світловий слід зник, надалі відстежувати переміщення зонда було неможливо через надто малі розміри — ймовірно, він був не більший за вантажівку, якщо базуватися на даних, отриманих під час його проходження крізь хмару міжзоряного пилу. Навіть у такий потужний телескоп, як апарат імені Фіцроя-Рінгера, неможливо було побачити на поверхні зонда тьмянний відблиск скупого сонячного світла, що досягає пояса Койпера.

— Три флоти тільки й знають, що боротися за політичний вплив і множити своє багатство! А тепер ми ще й ціль загубили... — сердито бурмотів Кен. Він забув, що на ви-

могу Робінсона обертання станції вимкнули й усередині панує невагомість, тож через експресивну жестикуляцію ледь не зробив кульбіт у повітрі.

Чи не вперше генерал Робінсон не став на захист честі флотів. Азійський флот відрядив три легкі швидкісні кораблі для спостереження за зондом із близької відстані, але після заявленого представниками інших двох флотів протесту щодо необґрунтованого примату Азійського флоту в перехопленні зонда було скликане спільне засідання. На ньому, попри неодноразові пояснення представників Азійського флоту, мовляв, кораблі належать до класу винищувачів і для досягнення найбільшого прискорення в них демонтовано більшість обладнання й усе озброєння, а екіпаж зменшено до двох осіб, тож ніякого перехоплення не може бути в принципі, — ухвалили рішення відкликати всі кораблі трьох флотів на бази. Проте керівники Північноамериканського та Європейського флотів залишилися непохитними й вимагали, щоб і ці три кораблі повернулися на базу, а на зміну їм були відряджені інші кораблі четвертої, незацікавленої сторони. Якби цього не сталося, кораблі-спостерігачі Азійського флоту вже перебували б недалеко від зонда й вели візуальне спостереження, а отже, втрата телескопом візуального контакту не була б критичною. Проте кораблі спостереження, відіслані з Землі Китаєм і Європейським Союзом, ще не перетнули орбіти Нептуна й не могли зарадити.

— Може... його двигун запуснуть знову, — висловив припущення генерал. — Його швидкість поки що зависока: не сповільнившись, він не залишиться на сонячній орбіті й пролетить нашу систему наскрізь.

— Ви уявили себе трисоляріанським головнокомандувачем? Можливо, зонд взагалі не планували залишати в Сонячній системі й він має просто пролетіти повз нас! — відповів Кен, і тут йому сяйнула інша думка: — Але ж якщо двигун вимкнено, то й курс змінити неможливо! Ми

просто вирахуємо траєкторію руху й відішлемо човник для спостереження у найближчу її точку!

— Ми не маємо достатньо даних для точних розрахунків, — похитав головою генерал. — Це вам не пошукова операція в атмосфері Землі. Мінімальна помилка у швидкості чи траєкторії руху призведе до похибки в сотні тисяч, якщо не мільйони кілометрів. У чорному безмежжі космосу пошуковий корабель не зможе відшукати таку невеличку й тьмяну ціль... Але так чи інакше ми повинні щось придумати.

— А ми тут до чого? Хай флот і вигадує варіанти.

Генерал важко розвернувся в його бік:

— Докторе, ви маєте правильно розуміти, що відбувається: ЗМІ байдуже, що це не наша провина. Функція спостереження за переміщеннями зонда в глибокому космосі покладалася на команду телескопа імені Фіцроя-Рінгера, і якщо ви сподіваєтеся вийти сухим із води, це не вдасться — готуйтеся до гарного цеберка помиїв і на вашу голову.

Кен деякий час мовчки плавав у невагомості перпендикулярно до генерала, аж поки запитав:

— Що ми маємо просто зараз за орбітою Нептуна?

— Флот, напевно, нічого. Земля... — генерал попросив чергового офіцера дізнатися. Незабаром стало відомо, що чотири великі кораблі Організації охорони довколишнього середовища ООН перебувають на орбіті Нептуна. З них на початковому етапі проекту «Туманна парасолька» були запущені три невеличкі розвідувальні кораблі для стеження за переміщеннями трисоляріанського зонда.

— Вони там, аби збирати маслянисту плівку? — запитав Кен і отримав ствердну відповідь.

Поклади маслянистої плівки були відкриті на кільцях Нептуна нещодавно. За надвисоких температур ця плівка перетворюється на газ, який швидко дифундує* і згодом у міжзоряному просторі конденсується в наночастинки,

* Прим. перекл. Просочуватися, зміщуватися шляхом дифузії.

перетворюючись на космічний пил. Маслянистою плівкою цю речовину називали через високий ступінь дифузності під час переведення в газоподібний агрегатний стан: незначна її частка утворювала безліч космічного пилу, так само, як крихітна краплина олії здатна розтікатися поверхнею води шаром завтовшки в одну молекулу.

До того ж пил, утворений із цієї плівки, мав і ще одну важливу характеристику: на відміну від іншого космічного пилу, масляниста плівка важко розсіювалася під дією сонячного вітру. Саме завдяки відкриттю цієї речовини й стала можлива реалізація проекту «Туманна парасолька». Згідно з ним в результаті ядерних вибухів відбуваються реакції, що призводять до випаровування та дифузії в космічний простір речовин маслянистої плівки з утворенням хмари масляно-плівкового пилу між Сонцем і Землею. Це призводить до послаблення сонячної радіації, що сягає поверхні Землі, отже, дає змогу сповільнити глобальне потепління.

— Пригадую, що в довоєнні часи біля орбіти Нептуна розмістили зоряно-водневу бомбу. Вона досі там? — знову поцікавився Кен.

— Так. Плюс ще якусь кількість прихопили з собою кораблі проекту «Туманна парасолька», щоб видобувати поклади на Нептуні й супутниках. Але скільки їх, я достеменно не знаю.

— Думаю, цього вистачить, — схвильовано мовив Кен.

Як і передбачав Обернений Рей Діас два століття тому, зоряно-водневі бомби, створені для його плану захисту Землі, набули неабиякої популярності, хоча їхнє практичне застосування в Битві Судного дня й залишилося під питанням. Країни, готуючись до міжпланетних воєн людства, виготовили загалом близько 5000 зарядів. Пік виробництва припав на часи Великого занепаду, коли найбільше відчувався брак ресурсів, передусім харчових, і міжнародні відносини були вкрай напруженими, а людство стояло на межі глобальної війни.

Із настаннями нової ери людських відносин потреба цієї жажливої зброї відпала, й хоча формально вона залишилася власністю деяких країн, увесь арсенал, крім незначної кількості зарядів, витрачених на терраформування планет, відіслали на зберігання в космос. Більшість зарядів розмістили по периметру Сонячної системи таким чином, щоби їх можна було використати як додаток до палива космічних кораблів, що вирушають у далекі мандрівки. Але згодом від цієї ідеї відмовилися, тому що процес деактивації й переробки ядерного заряду такої потужності виявився вкрай складним.

— Ви думаєте, це спрацює?! — запитав Робінсон, очі в якого палали. Картав себе за те, що така проста ідея не спала на думку йому самому, й тепер на скрижалі історії потрапить ім'я Кена.

— Ми не дізнаємося, поки не спробуємо.

— Якщо спрацює, то на вашу честь станція імені Фіцроя-Рінгера завжди обертатиметься з такою швидкістю, за якої сила тяжіння дорівнюватиме земній.

* * *

— Це найбільший рукотворний об'єкт в історії, — сказав командир космічного корабля «Блакитна тінь», вдивляючись у темну порожнечу космосу. Намагався перекопати себе, що бачить хмару пилу, але не бачив нічого.

— Чому вона не сяє на сонці, як хвіст комети? — запитав пілот.

Уся команда «Блакитної тіні» складалася лише з двох осіб. Пілот добре знав, що щільність цієї хмари пилу така сама незначна, як і в хвоста комети, тобто близька до значення вакууму, створюваного на Землі в лабораторних умовах.

— Можливо, тут сонячне світло вже ослабке, — командир глянув у напрямку Сонця: з місця їхнього розташування — в холодному неживому просторі між орбітою Нептуна й поясом Койпера — Сонце мало вигляд великої

зорі й розгледіти обриси диска було вже складно. Такі самі бліді тіні відкидали їхні постаті на обшивці кабіни. — Крім того, хвіст комети видно лише з певної відстані, а ми перебуваємо просто на межі хмари.

Пілот сумлінно спробував змалювати в уяві гігантську розріджену хмару. Кілька днів тому їм з командиром пощастило на власні очі побачити розмір цієї хмари ще в твердому агрегатному стані, коли до їхнього сектора дістався з бази, що біля Нептуна, громіздкий космічний корабель «Тихий океан» і скинув п'ять посилок. Першим із вантажного відсіку вилетів на світ Божий циліндр завдовжки п'ять метрів і півтора в діаметрі — зоряно-воднева бомба довоєнних часів. Згодом роботизована рука-маніпулятор виволокла чотири великі сфери діаметру від 30 до 50 метрів — контейнери з «масляною плівкою», добутою на кільцях Нептуна. Обережно розставивши їх колом за кілька сотень метрів від бомби, «Тихий океан» відлетів на базу.

Детонація зоряно-водневої бомби народила на світ невеличке сонце, що заходилося заповзято ділитися світлом і теплом із холодною безоднею. Розташовані довкола нього сфери випарувалися за мить, а пари «масляної плівки» швидко дифундували в усіх напрямках під дією тиску світла, що спалахнуло після детонації бомби. Зрештою, охолонувши, «масляна плівка» опала незліченними крихітними часточками, що утворили хмару пилу діаметру 2 мільйони кілометрів — більшого за діаметр Сонця.

За місце для утворення хмари пилу обрали ділянку космосу, де з найбільшою вірогідністю можна було очікувати появи трисоляріанського зонда, якщо виходити з розрахунків траєкторії його руху до припинення роботи двигуна. За задумом доктора Кена й генерала Робінсона, отримавши дані про точку проходження зонда крізь штучно створену пилову хмару й співставивши їх із останнім відомим місцем його перебування, можна точніше визначити траєкторію руху апарата, а отже, й задуми ворога.

«Тихий океан» доправив вантаж і повернувся на базу біля Нептуна, а три дослідницькі суденця залишилися, аби стежити за тим, як зонд пролітатиме крізь хмару пилу, й фіксувати отримані дані. «Блакитна тінь» була одним із трійці кораблів. Цей малий швидкісний космічний корабель інколи називали космічним болідом, бо єдиним його корисним навантаженням була невеличка кабіна на 5 осіб. Надпотужний термоядерний двигун у такому компонуванні забезпечував захмарні показники прискорення й маневреності.

Після утворення хмари «Блакитна тінь» пролетіла всю її наскрізь, щоб перевірити, чи справді хвилі, створювані рухомими об'єктами, передбачувано впливають на хмару. Результати підтвердили припущення вчених. Звичайно, хвилі від руху можна було відстежити лише за допомогою космічного телескопа за сотню астрономічних одиниць. Жодних їх слідів годі було й сподіватися побачити з кабіни «Блакитної тіні» — довколишній простір, як і раніше, здавався порожнім, неживим. Але, залетівши до хмари, пілот почав переконуватися, що сонячне світло трохи зблякло, а зазвичай чітко окреслені краї світила стали розмитими. Покази бортових приладів підтвердили його спостереження: зафіксували єдиний візуальний ефект, створений найбільшим рукотворним об'єктом, відомим людству.

— Залишилося чекати менше трьох годин, — сказав командир корабля. Насправді хмара пилу, хоч би якою гігантською вона була, виявилася лише надтонким супутником на орбіті Сонця, й він постійно рухався. І якби до появи зонда хмара віддрейфувала із зони вірогідного контакту, довелося б розсіювати ще одну, вже ближче до Сонця.

— Ти справді віриш, що нам це вдасться? — запитав пілот.

— А чому ні? Ми творимо історію!

— Зонд же не атакуватиме нас? Ми — цивільні особи, та й займатися цим мав би флот, а не ми!

Цієї миті «Блакитна тінь» отримала повідомлення від станції спостереження імені Фіцроя-Рінгера: трисоляріанський зонд увійшов до «хмари пилу», залишає чіткий слід, і це дало змогу визначити точну траєкторію його руху. «Блакитній тіні» наказали негайно вирушати в точку зустрічі й провести перший візуальний контакт із близької відстані. Хоча станція моніторингу розташовувалася за добру сотню астрономічних одиниць від «Блакитної тіні» й повідомлення долало цю відстань понад десять годин, це вже не мало значення: розрахунки точки зустрічі виконали навіть з поправкою на слабкий коефіцієнт гальмування від частинок «хмари пилу». Зустріч — це лише питання часу.

«Блакитна тінь» лягла на курс перетину траєкторії зонда й знову увійшла до невидимої хмари, рухаючись назустріч посланцеві Трисоляриса. Цього разу політ тривав уже більш ніж десять годин, і пілот з командиром почали потроху куняти, проте щосили намагалися боротися з дрімотою, підбадьорюючи себе щосекундним зменшенням відстані до зонда.

— Погляньте! Он він, я його бачу! — заволав раптом пілот.

— Що ти верзеш? До цілі ще понад чотирнадцять тисяч кілометрів! — заперечив командир. Навіть за ідеальних умов у порожньому космічному просторі неможливо неозброєним оком вглядіти щось завбільшки як вантажівка. Але невдовзі він і сам побачив, що в напрямку траєкторії їхнього руху на чорному могильному тлі космічної безодні з'явилася яскрава рухома точка.

Після кількасекундних роздумів командир зрозумів: потреба цієї «пилової хмари», більшої за Сонце, відпала. Трисоляріанський зонд знову запустив двигун і розпочав процес гальмування. Він не мав наміру пролітати повз Сонячну систему — навпаки, збирався залишитися в ній.

* * *

Мусили вдатися до тимчасових заходів, тож процедура передавання командування «Природним добором», як і решти кораблів Азійського флоту, проводилася за скороченим планом і без зайвої помпезності. Присутні були тільки капітан Дунфан Яньсюй, тимчасово призначений Чжан Бейхай, перший віце-капітан Левін, другий віце-капітан Інуе Акіра та спеціальна група з Генерального штабу.

Попри весь технологічний поступ цієї епохи, стагнація у фундаментальних дослідженнях наклала певний відбиток і на процес передавання управління «Природним добором». Скористалися старими, добре знайомими Чжану Бейхаю методами: скануванням сітківки, відбитками пальців і зміною пароля.

Спеціальна група Генерального штабу завершила ідентифікацію повноважень Чжана Бейхая в системі керування «Природним добором», завантаживши дані про його сітківку й відбитки пальців. Дунфан Яньсюй залишилося тільки передати йому пароль.

— «Чоловіки завжди пам'ятають любов лише через романтику»*, — вимовила вона і зміряла Чжана Бейхая багатозначним поглядом.

— Але ж ви, здається, не палите, — спокійним тоном зауважив Чжан Бейхай.

— Та й бренд перестав існувати за часів Великого занепаду, — з жалем відповіла Дунфан Яньсюй.

— Але пароль справді гарний. Навіть у мої часи мало хто знав цей слоган, — погодився Чжан Бейхай.

Капітан і віце-капітани залишили Чжана Бейхая на самоті, щоб він мав змогу замінити пароль своїм і нарешті отримати повний контроль над «Природним добором».

— А він справді розумний, — зауважив Інуе, щойно сферичні двері відділили їх від нового керівництва.

* *Прим. автора.* Акронім легенди сигарет Marlboro з рекламного ролика: «Men always remember love because of romance only».

— Мудрість стародавніх, — відповіла Дунфан Яньсюй, не відвертаючи погляду від місця, де щойно зачинилися двері, ніби хотіла пронизати поглядом глуху стіну. — Його двохсотрічних знань і життєвого досвіду ми не опануємо, а йому буде дуже легко вивчити те, що знаємо ми.

Усі троє мовчки чекали. Минуло п'ять хвилин — час, якого найкмітливішій людині з контингенту після останніх тренувань мало би вистачити для процедури скидання пароля, аби прийняти повноваження. Ще за п'ять хвилин очікування обоє віце-капітанів з нудьги почали виробляти піруети в коридорі, але Дунфан Яньсюй стояла непорушно.

Нарешті двері знову вималювалися на перегородці, й трійця офіцерів із подивом побачила, що звичний білий колір сферичного приміщення поступився непроникній чорноті. Виявилося, Чжан Бейхай активував на голографічному екрані мапу зоряного неба, стер усі орієнтири, назви та уявні лінії, залишив довкола себе тільки блискучі плямки зірок. Ззовні здавалося, що зорі засіяли всі стіни каюти й Чжан Бейхай просто висить у космічному просторі поза корпусом корабля серед голографічного інтерфейсу.

— Я скінчив, — глухо мовив він.

— І чому це тривало так довго? — невдоволено запитав Левін.

— Ви насолоджувалися владою, яку отримали над «Природним добром»? — зіронізував Інуе.

Чжан Бейхай не відповів. Ігноруючи інтерфейс, не зводив погляду із зорі в найвіддаленішій частині мапи. Дунфан Яньсюй помітила, як у тому секторі з'явився крихітний, миготливий зелений вогник.

— Це вже геть не смішно, — сказав Левін, реагуючи на іронію в словах Інуе. — Дозвольте вам нагадати, що капітаном «Природного добору» так само залишається полковник Дунфан. Можливо, це з мого боку прозвучить брутально, але ваша роль зводиться лише до контролю відданих нею розпоряджень.

— І це не триватиме довго, — продовжив Інуе Акіра. — Перевірка на флоті добігає кінця, майже стовідсотково відомо, що «проштампованих» серед особового складу немає.

Інуе хотів ще щось додати, але його думку перервав здивований вигук капітана.

— Боже ж ти мій! — тільки й змогла стиха вимовити Дунфан Яньсюй. Обидва віце-капітани простежили за її поглядом і помітили, що вона уважно вивчає дані інтерфейсу керування кораблем, який світився перед Чжаном Бейхаєм. Пробігши поглядом, кожен побачив дані точного статусу «Природного добору», й вони збагнули, чому чекали так довго.

Найкращий військовий корабель виявився переведеним у режим дистанційного керування. Це давало змогу обійти перевірку наявності ознак активності екіпажу на борту корабля перед прискоренням у режимі «повний уперед 4»; усі лінії зв'язку між кораблем і навколишнім світом були деактивовані. Всі необхідні підготовчі процедури для розвинення максимального прискорення вже виконані й після натискання єдиної кнопки «Природний добір» розпочне політ до цілі, вже завданої на мапі.

— Ні, не робіть цього, — ледь чутно прошепотіла Дунфан Яньсюй.

Ніхто, крім неї, й не розчув цих слів. Це радше скидалося на молитву, хоча жінка ніколи досі не молилася. Але зараз її молитви були щирими.

— З глузду з'їхав?! — заволав Левін і разом з Інуе кинувся в каюту, проте обоє з розгону врзалися в перегородку. Виявилося, що це були не двері, просто Чжан Бейхай зробив частину стіни прозорою.

— «Природний добір» починає розгін у режимі «повний уперед 4», тож усьому екіпажеві наказую негайно розпочати глибоке занурення, — холодно й без жодних емоцій промовив Чжан Бейхай. Кожне слово пролунало чітко й гучно, неначе брязкання старого корабельного якоря, що розгойдувався на холодному вітрі.

— Неможливо, це неможливо! — повторював Інуе.

— Ви «проштампований»? — запитала Дунфан Яньсюй, яка найшвидше себе опанувала.

— Ви ж знаєте, що це неможливо.

— ОЗТ?

— Теж ні.

— То хто ж ви?

— Солдат із почуттям обов'язку, який бореться за виживання людства.

— Навіщо ви це робите?

— Поясню після закінчення процесу прискорення. Повторюю ще раз: усьому екіпажеві слід негайно розпочати глибоке занурення.

— Неможливо! — й далі бурмотів Інуе.

Чжан Бейхай повернув голову, оминув поглядом обох віце-капітанів і глянув просто у вічі Дунфан Яньсюй. Його твердий і важкий погляд нагадав їй успадковану емблему Азійського флоту — перехрещені мечі-промені.

— Дунфано, я вже казав, що мені буде дуже шкода вбивати тебе. Швидко, часу вже немає, — звернувся до неї Чжан Бейхай.

Цієї миті сферичну каюту Чжана Бейхая почала наповнювати рідина для введення в стан глибоководного занурення, яка в умовах невагомості збиралася у різні за розміром сфери. Левітуючи в приміщенні, менші з'єднувалися між собою і більшали, карикатурно заломлюючи зображення всього в каюті: людських постатей, мапи зоряного неба, інтерфейсу управління кораблем. Обидва заступники звернули погляди до капітана.

— Робіть, як він сказав. Усьому екіпажеві перейти в стан глибоководного занурення, — так само тихо вимовила Дунфан Яньсюй.

Віце-капітани розуміли важливість її слів: доля людини, яка не перебуватиме в стані глибоководного занурення за максимального прискорення, їм добре відома. Тіло розплющить об перегородку з перевантаженням, що

у 120 разів перевищує його власну масу: спочатку вся кров з організму розтечеться на стіні радіально-симетричною плямою, а за якусь хвилину згори тонким шаром ляжуть і всі розкачані нутроці. Втиснуті рештки тіла доповнюватимуть химерну картину в стилі Далі...

Тож, не гаючи часу, обидва кинулися віддавати екіпажу необхідні накази.

— Ви досвідчений офіцер і гарний капітан, — кивнув Чжан Бейхай. — Це мудре рішення.

— Куди ми летимо?

— Хоч би куди ми прямували, це відповідальніше за рішення залишатися тут.

З цими словами він пірнув у рідину, що вже майже наповнила приміщення, й Дунфан Яньсюй вже не бачила нічого, крім темної тіні, яка плавала посеред каюти.

Чжан Бейхай завис у напівпрозорій рідині й пригадав досвід глибоководного занурення часів своєї служби у військово-морському флоті. Тоді, два століття тому, він і гадки не мав, що вже на глибині кількох десятків метрів у океані панує суцільна темрява. Те саме відчуття безмежності простору він пережив знову, опинившись у відкритому космосі: океан був маленьким земним космосом. Спробував дихати в рідині, але зайшовся кашлем, випускаючи з легень рештки повітря. Тіло скрутили судоми, але, на його подив, напад ядухи був нетривалим: прохолодна рідина заповнила легені, й далі забезпечуючи кров киснем, і він дихав вільно, мов риба.

Чжан Бейхай глянув крізь товщу рідини на інтерфейс управління кораблем і пересвідчився, що в усі каюти з екіпажем по черзі закачується рідина. Процес тривав понад десять хвилин. За якийсь час він відчув, що розум затьмарюється —алося взнаки додавання до дихальної речовини анастатичного компоненту, що мав перевести екіпаж у стан наркотичного сну. Глибокий сон давав змогу вберегти мозок від пошкодження внаслідок гіпоксії, адже значне прискорення призводило до підвищення

артеріального й внутрішньочерепного тиску та зниження рівня кисню в крові.

Чжан Бейхай відчув, як батькова душа повернулася з небуття й злилася з кораблем у єдине ціле. Він натиснув останню кнопку на операційному інтерфейсі, подумки віддав наказ, на можливість якого працював усе життя:

— «*Природний відбір*», повний вперед 4!»

Раптом на орбіті Юпітера з'явилося невеличке сонце й інтенсивним світінням затьмарило фосфоресценцію планетної атмосфери. Військовий космічний корабель зоряного класу «Природний добір», тягнучи у хвості маленьке світило, вийшов із бази Азійського флоту й різко прискорився. Цей рух відкинув на поверхню Юпітера тіні інших запаркованих бойових кораблів, в кожній із яких легко сховалася б ціла планета завбільшки як Земля. За десять хвилин інша тінь, значно більша за попередні, накрила всю планету, ніби хтось опустив завісу на її гігантську поверхню. Це «Природний добір» проминув Ю.

Цієї миті командування Азійського флоту отримало підтвердження неймовірного факту: «Природний добір» дезертирував.

Європейський і Північноамериканський флоти заявили керівництву рішучий протест у зв'язку з інцидентом. Спочатку гадали, що корабель вирушив на несанкціоноване перехоплення зонда Трисоляриса, але дізнавшись про курс «Природного добору», трохи заспокоїлися: корабель прямував у протилежний бік від місця вторгнення загарбників.

З кораблем намагалися сконтактувати в усі можливі способи, але швидко зрозуміли, що це марна справа. Навздогін утікачеві послали кораблі переслідування, проте всі знали, що результату не буде. Бази на чотирьох супутниках Юпітера мали достатньо потужне озброєння, щоб стерти «Природний добір» на порошок, проте командування навіть не розглядало такої можливості, адже на борту

не могли виявитися численні зрадники. Напевно, їх кілька чи й взагалі один, а інші дві тисячі військовослужбовців, які зараз дихають у стані глибоководного занурення, стали заручниками. Особовому складові бази на Європі, оснащеної надпотужними гамма-лазерними установками, не залишалося нічого іншого, як безсило спостерігати за маленьким світилом, що пролітало небокраєм, зникаючи у відкритому космосі. Під його світлом величезна, вкрита кригою поверхня Європи світилася, мовби вкрита білим фосфором.

«Природний добір» проминув орбіту шістнадцяти найбільших супутників Юпітера й розігнався до другої космічної швидкості, пролітаючи повз Каллісто. Маленьке сонце й далі меншало, аж поки не перетворилося на яскраву зорю, що поступово блякла ще з тиждень, мов нагадування про невтамований біль.

Позаяк переслідувачі також мушили перевести екіпажі в стан глибоководного занурення, кораблі вирушили навздогін лише за 45 хвилин після втечі «Природного добору» й знову залили поверхню Юпітера світлом шести сонць.

Крізь ілюмінатор штабу Азійського флоту, який припинив обертання довкола власної осі, командувач мовчки споглядав нічний бік величезної планети. За десять тисяч кілометрів під ним у атмосфері Юпітера спалахували розряди блискавок, породжених надпотужним випромінюванням термоядерних двигунів «Природного добору» й переслідувачів, які іонізували верхні шари планети. З такої відстані це мало вигляд численних кіл світла, що блукали атмосферою. Поверхня Юпітера нагадувала ставок, на який падав флуоресцентний дощ.

По тому, як «Природний добір» прискорився до однієї соті швидкості світла, споживання термоядерного палива сягнуло точки неповернення — дістатися Сонячної системи без дозавправлення тепер було неможливо. Кора-

бель прирік себе на довічні самотні мандри в космічному просторі.

Командувач Азійського флоту дивився у простір, де вже розчинився втікач, намагаючись розгледіти самотню тьмяну зорю, але побачив лише слабке світіння шести кораблів, відряджених навздогін. Незабаром надійшов рапорт: «Природний добір» припинив прискорення. А за якийсь час утікач вийшов на зв'язок. Розмова відбувалася із затримкою понад десять секунд, бо співрозмовників відділяло вже більш ніж 5 мільйонів кілометрів.

— «Природний добір» викликає Азійський флот.
«Природний добір» викликає Азійський флот.

— «Природний добір», Азійський флот на зв'язку.
Будь ласка, повідомте про ситуацію на борту.

— Я виконувач обов'язків капітана Чжан Бейхай.
Розмовлятиму виключно з Командувачем флоту.

— Я вас слухаю.

— Я особисто несу повну відповідальність за самочинне залишення місця дислокації корабля.

— Ще хтось причетний?

— Ні, тільки я. Більше жоден із членів екіпажу «Природного добору» не винен в інциденті. Капітан Дунфан Яньсюй віддавала правильні накази, дізнавшись про мої наміри.

— Я хочу поговорити з нею.

— Не зараз.

— Яка ситуація на борту?

— Усе під контролем: увесь екіпаж, окрім мене, досі в стані глибоководного занурення, енергетична установка й системи життєзабезпечення працюють у штатному режимі.

— Чому ви зрадили?

— Я дезертир, але я не зрадник.

— Назвіть причину.

— У цій війні людство зазнає нищівної поразки, і я просто хочу врятувати принаймні один міжзоряний ко-

рабель Землі, зберегти насіння, надію на відродження цивілізації деінде у Всесвіті.

— Отже, ви ескапіст.

— Я просто солдат, який виконує свій обов'язок.

— Ви піддавалися процедурі накладення ментальної печатки?

— Ви ж знаєте, що це неможливо. Технологію винайшли пізніше, ніж я ліг у гібернацію.

— Тоді ваша віра в неминучість поразки людства незрозуміла.

— Мені не потрібна жодна печатка, щоб мати власні переконання. До того ж, моя впевненість ґрунтується навіть не на власних судженнях і думках. Ще на початку трисоляріанської кризи ми з батьком почали серйозно відпрацьовувати теоретичні питання найважливіших проблем майбутньої війни. Поступово батько зібрав клуб однодумців із провідних учених, політиків і військових стратегів. Вони називали себе «Школою майбутньої історії».

— Якась таємна організація?

— Зовсім ні. Теми обговорень стосувалися найбазовіших питань і проблем, і дискусії завжди велися в публічній площині. Кілька академічних семінарів «Школи майбутньої історії» проводилися за сприяння військових і урядів країн. Саме базуючись на їхніх дослідженнях я дійшов висновку, що людство приречене.

— Але подібні домисли вже давно розвінчані як псевдонаукові.

— Командувачу, ви, як і більшість, недооцінюєте результати цих досліджень. У них передбачалися не лише Великий занепад, а й друге Відродження та Просвітництво. Ті вчені прогнозували нинішню епоху розквіту могутності, й у своїх прогнозах майже не помилилися. Єдиним не реалізованим поки що пророцтвом є цілковита поразка й вимирання людства після Битви Судного дня.

— Не слід забувати, що корабель, на якому ви перебуваєте, здатний до п'ятнадцяти відсотків швидкості світла.

— Кавалерія Чингісхана атакувала зі швидкістю бронетанкових з'єднань армій ХХ століття. Стационарний арбалет часів династії Сун бив на 1500 метрів, і це співставне з гвинтівками того ж таки ХХ століття. Але куди там стародавній кавалерії та арбалетам до сучасного війська! Розвиток базових наук є запорукою успіху, й «Школа майбутньої історії» це слушно зазначала. І ви, засліплені досягненнями низькорівневих технологій, лежите в колиці сучасної цивілізації, що вже тліє, та навіть не помічаєте цього. У вас відсутня бодай якась підготовка особового складу до майбутньої битви, що визначить долю людства.

— Ви — плоть від плоті славетної армії, що в кривавих боях великої війни на суходолі здолала значно сильнішого й лютішого ворога лише за допомогою зброї, отриманої як трофеї. Своїми вчинками ви принижуете пам'ять про діяння вашого народу.

— Шановний Командувачу, я куди більш обізнаний із діяннями тієї армії, бо три покоління моїх предків вірно служили в її лавах. Мій дід намагався ручною гранатою підірвати танк М 26 «Першинг» на полі бою в Кореї. Граната відскочила від броні й розірвалася, майже не завдавши шкоди танкові, а в мого діда влучила черга з танкового кулемета, й обидві його ноги потрапили під гусениці. Він решту життя провів як інвалід, прикутий до ліжка. Але порівняно з двома побратимами, яких перемолов танк, йому ще пощастило... Це та історія армії, яка навчила нас добре усвідомлювати значення технологічного розриву між тобою і ворогом. Та вікопомна слава, яку ви вивчали за підручниками історії, добре нам відома, бо написана ранами, каліцтвами та кров'ю наших дідів і батьків. Ми ліпше за вас знаємо ту війну.

— І коли у вас визрів цей зрадницький план?

— Повторюю: я не зрадник, а дезертир. Думки про це з'явилися, коли я востаннє бачився з батьком. Його погляд підказав мені напрямок руху, і я два століття йшов до його реалізації.

— І ви сховалися за маскою переконаного тріумфаліста. Чудове маскування!

— Але генерал Чан Вейси майже розгадав мою гру.

— Так, йому ніяк не давав спокою ваш безпідставний оптимізм. А ще більше посилили його підозри ваші маніакальні розмови про необхідність створення кораблів із двигунами без робочого тіла, здатних до міжзоряних перельотів. Він щосили протистояв вашому призначенню в загін підкріплення майбутнього, але не міг порушити наказ командування. Саме тому в рекомендаційному листі він попереджав про можливому небезпеку з вашого боку, проте зробив це в єзуїтських висловах вашого часу, й ми попервах не звернули на це уваги.

— Заради впровадження технології будівництва кораблів, здатних до міжзоряних подорожей, я вбив трьох людей.

— Ми не знали цього. Можливо, ніхто не знав. Але правда в тому, що тодішній правильний вибір напряму досліджень став визначальним для розвитку всієї аерокосмічної галузі.

— Дякую за інформацію.

— Можу також сказати, що ваш план невдалий.

— Можливо, але це ще не кінець.

— «Природний добір» перед вашою втечею був заправлений термоядерним паливом лише на одну п'яту.

— Але це був мій єдиний шанс, адже не факт, що в майбутньому я міг розраховувати на ще один.

— Ви не можете летіти зі швидкістю, більшою за один відсоток швидкості світла. Не можете дозволити собі не заощаджувати паливо, бо система життєзабезпечення корабля також потребує енергії, а ви плануєте летіти десятиліття чи навіть століття. І за таких умов вас швидко наздоженуть кораблі переслідування.

— Але «Природний добір» досі під моїм командуванням.

— Так, звичайно. І ви чули наше попередження: переслідувачі у вас на хвості, ви не можете знижувати

швидкості, аж поки не вичерпається все паливо на борту й не зупиниться робота системи життєзабезпечення. За температури, близької до абсолютного нуля, це перетворить «Природний добір» на корабель-привид. Саме тому переслідувачі не наблизатимуться більш ніж на визначену мною відстань. Командири й екіпажі цих суден — професіонали й самі залагодять ситуацію.

— Без сумніву, поділяю вашу думку. Так чи інакше, все вирішиться. Я нестиму відповідальність за свої вчинки, але на даний момент упевнений, що мій вибір курсу «Природного добору» залишається єдиним правильним.

* * *

Прокинувшись, Ло Цзі зрозумів, що деякі традиції минулого збереглися: він чув тріскотняву феєрверків. Виглянув у вікно й побачив, що вже розвиднілося, і пустельні безкраї, що під першими променями вранішнього сонця здавалися білосніжними, то тут, то там освітлювалися ще й спалахами після вибухів петард. У двері гучно застукали, й Ши Сяомін, не дочекавшись запрошення, простромив до кімнати розпашіле від хвилювання обличчя та гукнув, щоб Ло Цзі ввімкнув випуск новин.

Ло Цзі останнім часом рідко дивився телевізор. Оселившись у Новому житті-5, він повернувся до звичного для себе способу існування. Відчувши після пробудження шалений драйв сучасного життя, почав цінувати спокій і не бажав каламутити його тихий плин поточними новинами. Він гаяв час, занурюючись у спогади про Чжуан Янь і Ся Ся. Документи на їхнє пробудження вже давно заповнив, але через бюрократичну тяганину та встановлені урядом правила контролю процедури це мало відбутися не раніше, ніж за два місяці.

У випуску новин розповідали, що п'ять годин тому за допомогою телескопа імені Фіцроя-Рінгера земляни отримали нове підтвердження проходження трисоляріанським флотом наступної хмари міжзоряного пилу. Це

сталося вже всьоме за два століття їхнього польоту, тож колись ідеальний стрій кораблів розпався на окремі частини. Упізнати на останньому знімку чітко окреслену «щітку», зафіксовану під час проходження першої хмару пилу, було вкрай складно. Але цього разу, як і під час другої фіксації польоту трисоляріанців, одна зі щетинок помітно виступила вперед. Єдиною відмінністю було те, що, зважаючи на габарити, це вже був не зонд, а повно-розмірний бойовий корабель.

Ще п'ятнадцять років тому помітили, що після розгону в напрямку Сонячної системи кораблі трисоляріанського флоту досягли крейсерської швидкості й почали сповільнюватися. Десять років тому більшість кораблів рухалися ще повільніше, але не цей: він не тільки не скидав швидкості, а й далі прискорювався. Якщо нічого не зміниться, він прибуде до Сонячної системи на п'ятдесят років раніше за решту кораблів.

Зустріч самотнього корабля з усією потугою космічного флоту Землі є актом самогубства, якщо він має стати першим кораблем вторгнення. Отже, можна зробити єдине розумне припущення: це — парламентар. Спостереження за трисоляріанським флотом упродовж більш ніж двох століть дало змогу доволі точно визначити максимальне прискорення для кожного корабля, і згідно з цими розрахунками, авангардне судно не зможе через 150 років сповільнитися достатньо, щоб залишитися в Сонячній системі. Тож таку поведінку можна пояснити лише двома можливостями: або трисоляріани розраховують на допомогу людства в сповільненні корабля, або парламентар відстрелить менший човник, більш здатний сповільнитися, ніж важкий корабель, і залишитися в межах Сонячної системи.

— Але якщо вони хочуть перемовин, то чому б їм не зв'язатися з нами через софонів? — запитав Ло Цзі.

— Це просто пояснити! — схвильовано відповів Ши Сяомін. — У них же зовсім інший спосіб мислення. Ма-

ючі прозорі думки, вони гадають, що нам уже відомі їхні задуми!

Хоча пояснення звучало не надто переконливо, Ло Цзі не міг не розділити з Ши Сяоміном відчуття радісного піднесення.

Коли сонце піднялося над обрієм, святкування сягнуло апогею. Навіть цей маленький закапелок світу повнився бурхливими емоціями, але епіцентр веселощів крився в підземних містах, мешканці яких залишили свої листки-будинки на гігантських деревах і висипали на площі та майдани, перетворили їх на бурхливе людське море. Одяг кожного з них виблискував максимально яскраво, складаючи єдину картину безкрайого океану вибухового світла, а на склепінні неба розквітали дивовижні грона віртуальних феєрверків. Час від часу їхні спалахи заступали все небо, яскравістю змагаючись із сонячним світлом.

Наступний випуск новин. Представники уряду постійно наголошували, що поки відсутні конкретні докази готовності Трисоляриса до переговорів. Але останньою новиною було те, що ООН разом із Об'єднаним конгресом флотів скликали екстрене засідання, аби обговорити стратегію ведення переговорів і висунення умов...

Святкування у Новому житті-5 перервали на короткий час, щоби політик, який завітав із міста, мав змогу виголосити промову. Він палко підтримував проект «Світло Сонця» й вирішив не втрачати нагоди та долучити до своїх прихильників ще й пробуджених.

Ініціатором проекту була ООН, яка запропонувала після перемоги людства в Битві Судного дня забезпечити переможеній стороні місце для проживання в межах Сонячної системи. Існувало багато варіантів реалізації плану: від повністю закритої резервації лише для екіпажів розбитого флоту на Плутоні, Хароні й супутниках Нептуна, де навіть за поставок термоядерної енергії та їжі з Землі вижити було б украй складно, — до плану повного переселення усього Трисоляриса на Марс, де умови для

життя вважалися найсприятливішими в усій Сонячній системі, за винятком Землі. Решта варіантів виявилися чимось середнім між цими двома, але траплялися й зовсім дивні, як-от повноправна інтеграція трисоляріан у людське суспільство.

«Світло Сонця» отримало широку підтримку як на Землі, так і серед космічних флотів, і значна частина запланованих досліджень завершилася. Подальший розвиток проекту лобювали численні неурядові організації обох частин людського співтовариства. Водночас пробуджені не поділяли загального захоплення проектом і навіть презирливо називали його прибічників «Дунго»*.

Тільки розпочавши виступ, оратор негайно наразився на «приятнь» аудиторії: в нього полетіли щойно зібрані фермерські томати. Ухиляючись від зливи овочів, політичний діяч напучував слухачів:

— Я прошу всіх пригадати, що це вже друга за ліком ера гуманізму після епохи Нового відродження! У наш час ми шануємо всі форми життя й цивілізаційні досягнення всіх рас. Ви зігріті світлом цієї ери, хіба не так? Ви, пробуджені, користуєтеся всіма правами нашого суспільства, не відчуваєте жодної дискримінації з нашого боку. І що найважливіше — цей принцип не лише закріплений у Конституції та законах, але й одноставно підтримується всіма членами нашого суспільства. Хіба ви не відчуваєте цього? Трисолярис також є великою цивілізацією Всесвіту, і його право на існування має бути визнане й толероване людським суспільством. «Світло Сонця» — не благодійний проект, а підтвердження прихильності до

* *Прим. перекл.* Головний герой байки «Чжуньшанський вовк» Ма Чжунсі (1446 – 1512), чиновника й автора часів династії Мін. Герой рятує вовка від мисливців, ховає його в зав'язаний мішок. Натомість звільнений і згодовний вовк прагне з'їсти свого рятувальника, не пам'ятаючи добра. Суперечку береться розв'язати поважний старий селянин, який обманом — запевняючи, що не вірить, нібито великий вовк поміститься у мішку, — зав'яже того знову та вбиває ударом мотики.

цінностей цивілізованих людей! Якщо ми... Агов, бовдурі, ану робіть свою справу!

Останній вигук оратора адресувався членам його команди, які завзято збирали на сцені фермерські помідори — дорогу їжу в підземному місті. Побачивши цю комедію, пробуджені почали жбурляти на сцену й картоплю з огірками та загасили конфлікт жартами.

Опівдні всі мешканці містечка висипали на вулиці. На центральній площі накрили багатий імпровізований стіл, заставлений численним стравами з місцевих продуктів. Запросили до частування навіть «містера Дунго» із помічниками. Бенкетували аж до заходу сонця, й навіть сутінки здавалися особливо мальовничими: рухливі піщані дюни за межами поселення в помаранчево-червоному світлі призахідного сонця набули незвичного кремового відтінку, перетворилися на переплетіння оголених жіночих тіл...

Вечірній випуск новин наново розбурхав уже напівсонну громаду: конгрес ухвалив резолюцію про об'єднання сил усіх трьох флотів — Азійського, Європейського й Північноамериканського — та відрядження флотилії з 2015 бойових кораблів на перехоплення трисоляріанського зонда, який уже перетнув орбіту Нептуна!

Після таких новин святкування поновилося, феєрверк знову освітив нічне небо, але багато хто не приховував роздратування й не скупився на в'їдливі коментарі.

— Оголошувати загальну мобілізацію понад двох тисяч військових кораблів заради одного маленького зонда?

— Це все одно, що рубати курці голову двома тисячами сокир!

— Бити з двох тисяч гармат по одному горобцю! Куди ж це годиться?

— Ну ж бо, згляньтесь на ОКФ! Можливо, це виявиться єдиним в історії воєнним маневром проти Трисоляриса.

— О, звісно! Якщо це можна так назвати.

— Та ставтеся до цього як до проведення військового параду для демонстрації міці людського флоту! Ми ж

налякаємо Трисолярис до смерті! Вони обов'язково надзюрять у штани, якщо взагалі до такого здатні.

—Ха-ха-ха!!!

Опівночі з'явилося нове повідомлення про те, що об'єднана ескадра флоту відлітає з баз поблизу Юпітера. Громадянам повідомили: можна буде неозброєним оком побачити це в південній частині неба. Натовп уперше від початку святкування вгамувався — кожен шукав у нічному небі Юпітер. Для багатьох це виявилось непростим завданням, але зрештою за допомогою підказок астрономів із телевізійної передачі всі знайшли крапку, що світилася у південно-західній частині неба. Світло від випромінювання двигунів поки додало відстань до Землі, що дорівнювала п'яти астрономічним одиницям. За 45 хвилин Юпітер у нічному небі раптово пояскравішав, затьмарив світло Сиріуса й перетворив планету на найяскравіше небесне тіло. Поступово від Юпітера почала віддалятися яскрава зоря, ніби душа вилітала з планети. Яскравість газового гіганта поверталася до звичних показників. Зоря повільно рухалася, щораз далі від Юпітера — флот прискорювався, прямував назустріч зонду.

Майже одночасно до Землі долетів і сигнал прямої трансляції з юпітеріанських баз: дві тисячі маленьких сонць на тлі чорнильної темряви космосу вишикувалися в прямокутник! Вони постали серед вічної ночі Всесвіту, нагадуючи людям рядки Святого писання: «І сказав Бог: Хай станеться світло! І сталося світло»*. Здавалося, що не сяйво двох тисяч сонць охопило Юпітер і його супутники, а незгасне полум'я. Атмосфера планети під дією опромінення двигунів так іонізувалася, що розряди блискавок спалахували над половиною її поверхні, перетворивши газове море на електричну ковдру. Кораблі й далі прискорювалися, не порушуючи ідеального прямокутника, й світіння від двигунів палало яскравіше за Сонце.

* Прим. пер. Переклад Івана Огієнка.

Із потугою грозового фронту флот поринав у глибини космосу, демонструючи Всесвіту велич гідності й незламності людського духу. Саме тепер сталося остаточне його звільнення. Цей звитяжний дух пригнічувався впродовж двох століть від часу першого знімка, що підтверджував рух трисоляріанського флоту в напрямку Землі. Здавалося, цієї миті всі зорі Чумацького Шляху, підкреслюючи урочистість моменту, зумисне потьмянішали, дали змогу Людині, яка поєднала в собі Божу й земну сутність, гордо зробити крок уперед перед Всесвітом.

Усі довкола плакали від радості й усвідомлення історичної значущості моменту, який провіщав славетне продовження людства в далекому майбутньому. Здавалося, кожен був щасливий і пишався приналежністю до роду людського.

Але не всі поділяли загальне захоплення — й Ло Цзі був одним із таких. Він переводив погляд з одного щасливого обличчя до іншого, аж поки не вгледів Ши Цяна, який спокійно курив біля широкоекранного голографічного телевізора й споглядав святкування з поблажливістю відлюдника.

Ло Цзі підійшов до нього.

— Що ти взагалі...

— А, вітаю, друже! Хтось же має бути наготові, — відповів Да Ши, не відриваючи погляду від натовпу, що вирував перед ним — Загальна радість легко перетворюється на горе, й зараз, до речі, саме така мить. Як-от вранішній виступ нашого недолугого політика: якби я своєчасно не розпорядився принести помідорів, його закидали б камінням. І хтозна, чим би все це скінчилося.

Ши Цяна нещодавно призначили керівником муніципальної поліції Нового життя-5. Такий кар'єрний злет пробудженого здавався трохи дивним, адже громадянину Азійського флоту, а не Китаю, отримати призначення на державну посаду було вкрай важко. Але його роботу

одноголосно схвалили мешканці містечка, тож експеримент вважався вдалим.

— Та й за вдачею я не схильний до того, щоби піддаватися загальним настроям, — резюмував Да Ши й попле-скав Ло Цзі по плечі: — Та й ти, друже мій, теж, як бачу.

— Атож, — кивнув Ло Цзі. — Я завжди жив сьогодні-ням. Де я і де те майбутнє? Тим паче, аж таке далеко. Але без моєї згоди мене запхали в рятувники людства, тож тепер маю право на своєрідну компенсацію за моральну травму. Віриш чи ні, Да Ши, а я піду спати. Нарешті змо-жу заснути спокійно.

— Може, спочатку привітаєшся зі своїм колегою? Той хлопець нещодавно приїхав, і йому перемога людства може здатися не такою приємною, як тобі.

Приголомшений Ло Цзі глянув, куди вказував Да Ши, та з подивом упізнав ще одного колишнього Оберненого, Білла Гайнса! Змарнілий, із посірілим обличчям, він сто-яв недалечко й, здавався зануреним у транс, але вийшов з того стану, щойно впізнав Ло Цзі. Чоловіки тепло при-віталися, обійнялися, й Ло Цзі відзначив, як усім тілом тремтить Гайнс, ніби його б'є пропасниця.

— Я приїхав побачитися з вами, — мовив Гайнс. — Тільки ми двоє — непотріб, викинутий на звалище іс-торії, — можемо зрозуміти проблеми один одного. Але побоююся, що тепер навіть ви не зрозумієте мене.

— А що з Кейко?

— Пам'ятаєте кімнату для медитацій біля зали засі-дань у будівлі Штаб-квартири ООН? — запитав Гайнс. — Вона вже давно була покинута й відвідувалася лише випадковими туристами... Там ще лежала брила залізної руди, пригадуєте? От на ній вона й укоротила собі віку — зробила сепуку.

— Оваа...

— Перш ніж померти, Кейко прокляла мене: сказала, що моє життя буде гіршим за смерть, бо мій розум запеч-чатаний зневірою, тимчасом як людство перемагає. Це

слухна думка — нестерпні відчуття, ви не уявляєте, як мені зле. Звичайно, я щасливий з огляду на останні події, але десь глибоко в серці не годен повірити в це до кінця. У моєму розумі неначе б'ються двоє гладіаторів, і жоден не хоче визнавати поразки. Ви знаєте, це значно складніше, ніж зневіритися в тому, що вода сама по собі отруйна.

Разом із Ши Цяном вони знайшли Гайнсові кімнату для ночівлі, й Ло Цзі повернувся до себе та незабаром заснув. У снах він знову гуляв разом із Чжуан Янь і дитиною. Прокинувся вже завидна; з вулиці ще долинали звуки святкування.

* * *

«Природний добір» мчав від Юпітера в напрямку орбіти Сатурна: його швидкість дорівнювала одному відсотку швидкості світла. За кормою тануло Сонце, поступово зменшуючись до розміру далекої зорі, хоча все одно поки залишалося найяскравішим світилом у космосі. Попереду виблискував незвіданий Чумацький Шлях. Корабель прямував десь до сузір'я Лебедя, проте сторонньому спостерігачеві здавалося б, що «Природний добір» радше стоїть на місці — відстань стирала будь-які докази руху. Та й з борту корабля все мало такий вигляд, немов далеке вже Сонце й Чумацький Шлях перебувають у стані вічного спокою, а плин часу, здавалося, зупинився навіки.

— Ви програли, — сказала Дунфан Яньсюй.

Усі члени екіпажу, крім неї та Чжана Бейхая, перебували в стані глибоководного занурення. Чжан Бейхай досі ще не полишав свого замкненого сферичного відсіку, і жінка не могла ввійти. Не мала іншої ради — мусила говорити з цим упертюхом через інтерком. Крізь прозору частину перегородки вона бачила: людина, яка викрала найпотужніший військовий космічний корабель у історії людства, мовчки висить посеред відсіку, нахилившись до нотатника, щось старанно в нього записує. Дані на

голографічній панелі керування свідчили, що корабель у стані очікування активації режиму двигунів «повний уперед 4», тож знову прискорити корабель до максимуму можна було, натиснувши єдину кнопку. Навколо Чжана Бейхая плавали кілька неприбраних кульок рідини для глибоководного занурення. У своєму вже висохлому й зіжмаканому однострої чоловік здавався ще дужче стомленим і дуже постарілим.

Чжан Бейхай ніяк не відреагував на слова капітана «Природного добору», натомість і далі щось ретельно занотовуючи.

— Кораблі переслідування зараз на відстані мільйона й двохсот тисяч кілометрів від нас, — вела далі Дунфан Яньсуй.

— Я знаю, — відповів Чжан Бейхай, не підіймаючи погляду. — Ви вчинили розважливо, залишивши решту екіпажу в стані глибоководного занурення.

— Це єдине правильне рішення, адже команда може збуритися й почати трошити двері до вашого відсіку, а ви з переляку натиснете кнопку й розпочнете прискорення до повної тяги, яке всіх уб'є. Саме з цих міркувань кораблі переслідування й не вдаються до спроб наближення.

Чжан Бейхай перегорнув сторінку й знову почав писати.

— Але ж ви цього не зробите, чи не так? — тихо запитала Дунфан Яньсуй.

— Ви й подумати не могли, що я зроблю те, що зробив, — він знову помовчав кілька секунд: — Люди мого часу мислять інакше, не так, як ви.

— Але ми вам не вороги.

— Не існує вічних ворогів чи друзів. Вічний лише обов'язок.

— Тоді ваші песимістичні погляди на результат військових дій абсолютно незрозумілі. Особливо зараз, коли Трисолярис виявив бажання вступити в процес перемовин, а об'єднаний флот вилетів на перехоплення трисоляріанського зонда. Війна вочевидь закінчиться перемогою людства.

— Я бачив новини...

— І все одно вважаєте зневіру та втечу правильним вибором?

— Так.

Дунфан Яньсюй розпачливо похитала головою:

— Ваш спосіб мислення справді відрізняється від нашого. Ви, наприклад, від початку знаєте, що ваш план не може виявитися успішним: «Природний добір» заправлений паливом лише на одну п'яту, тож, без сумніву, нас рано чи пізно наздоженуть.

Чжан Бейхай відклав олівець і глянув на неї крізь прозору перегородку. Погляд був спокійний і тихий, ніби вода.

— Ми з тобою солдати, але знаєш, яка між нами різниця? Ви будь-що робите, аналізуючи можливі наслідки передусім для себе, а солдати мого часу виконують накази не замислюючись, бо їх так учили. У мене був єдиний шанс, і я ним скористався.

— Це ви так себе переконуєте, що вчинили правильно?

— Ні, Дунфано. Я й не сподіваюся, що ти мене зрозумієш — нас відділяють два непрості століття.

— Але ви вже виконали свій обов'язок, проте вашим ескапістським задумам не судилося здійснення. Тож ліпше визнайте поразку та здайтеся.

Чжан Бейхай обдарував Дунфан Яньсюй усмішкою і знову схилився над записником:

— Ще не час. Я маю занотувати все, що відбулося зі мною, а також найважливіші події останніх двох століть. Упродовж наступних двохсот років ця інформація виявиться дуже корисною для деяких людей, здатних мислити тверезо.

— Ви можете просто надиктувати комп'ютеру.

— Дякую, але я звик писати від руки. Та й папір надійніший за базу даних. Не хвилюйтеся, я беру всю відповідальність на себе.

* * *

Дін Ї глянув у великий ілюмінатор «Кванта». Хоча голографічний монітор у сферичній каюті міг дати чіткішу картину того, що відбувається зовні, йому за старою звичкою більше подобалося все бачити навіч. Здалося, що він летить гігантською лискучою площиною — таким яскравим було сяйво двох тисяч маленьких сонць, а його вже посивілу чуприну мовби залило рідким полум'ям. За дні, впродовж яких об'єднаний флот перебував у польоті, він уже не вперше милувався цим видовищем, але щоразу велична картина по-новому хвилювала — аж до щему в серці.

Насправді кораблі вишикувалися прямокутником не лише для демонстрації величі й потуги, а й із суто практичних міркувань: якби вони рухалися у звичному морському кільватерному строю з шаховою побудовою, випромінювання двигунів негативно впливало б на кораблі, які йшли позаду. Натомість у прямокутній формації вони тримали між собою дистанцію в 20 кілометрів, і хоча в середньому кожен був у три-чотири рази більший за авіаносець, на такій відстані сусідні кораблі все одно мали вигляд крапок на обрії. І якби не випромінювання термоядерних силових установок, довести їхню присутність у космосі було б украй складно.

Таке щільне шикування кораблів використовувалося лише під час церемоніальних оглядів, парадів та урочистостей. Звичайний похідний ордер передбачав рух на відстані 300-500 кілометрів між кораблями, а не 20, як нині — все одно що тертися бортами в океані. Багато офіцерів усіх трьох флотів виступали проти аж такого щільного похідного строю, але звичне шикування передбачало певні політичні тонкощі.

По-перше, доводилося зважати на забезпечення всім рівних можливостей для участі у воєнних діях. Якщо рухатися звичним похідним строєм, то навіть за умови наближення до зонда на найменшу припустиму відстань

кораблі з країв у кожному осередку залишаться за десятки тисяч кілометрів від цілі. А якщо в процесі захоплення зонда зчиниться бій, більшість кораблів ніяк не зможуть взяти участь у битві, й уся слава дістанеться небагатьом щасливцям.

Але й кожен із трьох флотів не міг віддати команду розсосередитися й перешикуватися у свої бойові формації, адже зчинилася б штовханина й почалися суперечки за найвигідніші місця в перших рядах. Тож не лишалося нічого іншого, як рухатися в ультращільному парадному шикуванні, яке забезпечувало всім кораблям можливість опинитися на дистанції ведення вогню по зонду.

І ще однією причиною використання парадового строю стало спільне бажання ООН і ОКФ справити сильне враження не стільки на трисоляріанців, скільки на людство загалом. Обидві сторони розраховували, не надто ризикуючи, отримати чималі політичні дивіденди від цієї грізної картини, позаяк основні сили супротивника ще перебували на відстані двох світлових років.

«Квант» ішов у куті прямокутної формації, тому Дін Ї міг досягнути поглядом більшість кораблів об'єданого флоту. Після перетину орбіти Сатурна флот розпочав процес сповільнення, й усі кораблі розвернулися двигунами вперед для гальмування. Тепер, коли флот вийшов на заплановану відстань від трисоляріанського зонда, двигуни знову спрямували кораблі до Сонця, а відносну швидкість між флотом і ціллю вирівняли до нуля для можливості перехоплення.

Дін Ї затиснув зубами люльку. У цю епоху вже не вищували тютюну, тож усе, що залишалося, — втягувати чисте повітря. За два століття з прокуреної люльки ще не вивітрився запах диму, проте він став уже надто невиразним, як і пам'ять про минуле.

Дін Ї прокинувся сім років тому й відтоді викладав фізику на кафедрі Пекінського університету. Минулого року він офіційно звернувся до ОКФ із проханням про

включення його до складу наукової групи, щоб стати першою людиною, яка розпочне вивчення трисоляріанського зонда після перехоплення. Попри неабиякий авторитет старого професора, йому відмовили, і Дін Ї вдався до шантажу: заявив, що вчинить самогубство на очах командувачів усіх трьох флотів. Зважаючи на його значні заслуги перед людством, командування переглянуло рішення та включило Дін Ї до складу групи.

Насправді ж вибір першої людини, яка вступить у контакт із зондом, також був непростим завданням, бо це означало й перший контакт із Трисолярисом. Базуючись на принципі справедливості, який уже застосовувався під час обрання способу шиккування кораблів для перехоплення, жоден із трьох флотів не міг отримати такий привілей одноосібно, проте відрядження представників кожного з них означало певні операційні й технічні проблеми та могло призвести до несподіваних ускладнень. Саме з цих міркувань прийняли варіант із залученням незалежного фахівця — і тут у пригоді стала кандидатура Дін Ї.

Його участь у місії остаточно узгодили ще з однієї причини, якої ніхто не збирався йому пояснювати: ані ОКФ, ані ООН не були впевнені, що операція з перехоплення зонда пройде успішно й він не самоліквідується за першої спроби контакту або відразу по захопленні. Тому всі дані, які можна отримати лише за допомогою візуального огляду й первісного контакту, надзвичайно високо цінувалися. Дін Ї як найстарший професор фізики, першовідкривач макроатомів і координатор прориву в технології термоядерного синтезу, здавався найліпшою кандидатурою для проведення таких спостережень. У будь-якому разі він ризикував життям з власної волі й у вісімдесятирічному віці. Зі своїм неймовірним життєвим досвідом цей чоловік мав повне право робити, що йому заманеться.

На останніх зборах екіпажу «Кванта» перед початком процедури перехоплення Дін Ї нарешті побачив зображення трисоляріанського зонда на власні очі. Всі косміч-

ні флоти відрядили по судну спостереження на заміну земної «Блакитної тіні», й ті надіслали зображення з відстані 500 метрів від цілі — найменшої між рукотворним об'єктом і зондом. За розмірами зонд виявився приблизно таким, як і очікувалося: завдовжки три з половиною метра. Коли Дін Ї глянув на знімок, його враження збіглося з думкою інших — крапля ртуті. Зонд за формою нагадував ідеальну краплю рідини: кругла обтічна форма спереду, а ззаду — витягнутий хвіст. Поверхня з вигляду здавалася ідеально гладенькою і — що всіх дивувало, повністю, без втрат, відбивала світло. Ідеальне зображення Чумацького Шляху віддзеркалювалося на гладенькій поверхні, й зонд сяяв чистою, неземною красою. Крапля мала таку довершену форму, що деякі спостерігачі вважали її справжньою однорідною краплею рідини без будь-якого внутрішнього наповнення.

Побачивши зображення зонда, Дін Ї просидів до кінця засідання мовчки, з похмурым виглядом.

— Професоре Дін, здається, ви щось маєте на думці, проте мовчите? — запитав капітан.

— Не подобається воно мені, — тихо відповів Дін Ї, вказуючи люлькою на голографічне зображення зонда.

— Чому? На вигляд — як безневинний витвір мистецтва, — заперечив один офіцер.

— Саме тому воно мені й не подобається, — похитав головою Дін Ї. — Справді, це значно більше нагадує витвір мистецтва в нашому розумінні, ніж міжзоряний зонд. І дуже погано, що вигляд зонда виходить далеко за межі нашого уявлення про подібні об'єкти.

— І справді дуже дивна штуkenція. Поверхня однорідна й без отворів. Де сопло двигуна?

— Але ми бачили світіння від роботи двигуна. Шкода, що в той момент «Блакитна тінь» була ще задалеко, щоб сфотографувати зонд крупним планом, і ми не встигли наблизитися, перш ніж двигун вимкнувся знову. Ми не розуміємо, звідки випромінювалося світло.

— Яка маса об'єкта? — запитав Дін Ї.

— Ми не знаємо достеменно. За приблизними оцінками, отриманими за допомогою високоточного гравіметра, маса не перевищує десяти тонн.

— Ну, принаймні він зроблений не з речовини нейтральної зорі.

Капітан зупинив обговорення другорядних питань і повернувся до повістки дня.

— Професоре Дін, ось який план дій узгоджений флотом: коли наш безпілотний корабель завершить процес захоплення зонда, ми зачекаємо деякий час, аби пересвідчитися, що все йде добре. Якщо не буде виявлено жодних аномалій, ви на транспортному човнику вирушите до безпілотника й зблизька проведете перший поверхневий огляд. Час першого контакту лімітований п'ятнадцятьма хвилинами. Це представник Азійського флоту майор Сіцзи, вона супроводжуватиме вас у польоті.

Молода жінка-офіцер привіталася з Дін Ї. Як і решта жінок-офіцерів, вона була висока й струнка — типова представниця космічної генерації.

Мимохідь глянувши на майора, Дін Ї заперечив капітанові:

— Навіщо мені хтось іще? Чому я не можу бути сам?

— Не можете, професоре Дін, бо ви нітрохи не обізнані з керуванням космічними літальними апаратами. Без сторонньої допомоги не впораєтеся.

— Якщо так, то мені ліпше взагалі не летіти. Ви хочете відрядити разом зі мною й інших... — Дін Ї спохопився й не вимовив: «... смертників».

— Професоре Дін, — заспокоїв його капітан корабля, — ми чудово розуміємо, що це завдання доволі ризиковане, але ви перебільшуєте ризик. Якщо до програми зонда закладена функція самознищення, то найімовірніше, що це сталося б у процесі його захоплення маніпулятором. Відтоді минуло вже дві години, і якщо не робити спроб

відкрити зонд за допомогою спеціального обладнання, то ризик його самознищення незначний.

Насправді за спільним погодженням урядів Землі й Флотів головною причиною покvapливого відрядження людей до зонда була не потреба його візуального обстеження. Коли світ уперше побачив його обриси, всіх зачарували неземний вигляд та ідеальна форма. Це справжня краса, втілена в просту, але вкрай вишукану форму, де відсутнє будь-що зайве й кожна точка має власне, єдине правильне місце. Щосекунди крапля ртуті демонструвала світові витончену динаміку руху, ніби безупинно проливалася в безмежну ніч космосу. Ця картина навівала думки про те, що якби найкращі майстри людського образотворчого мистецтва спробували відтворити цю неперевершену форму на своїх полотнах, то зазнали б невдачі. Довершена краса об'єкта виявилася за межами людського розуміння. Навіть в ідеальній державі Платона не відшукалося б чогось подібного: пряміша за пряму лінію, кругліша за ідеальне коло. Це був дзеркальний дельфін, що вистрибнув із моря мрій і викристалізував у собі всю всесвітню любов... Краса в нашій уяві завжди є синонімом добра, і якщо десь у Всесвіті існує межа добра та зла — цей об'єкт має бути на боці добра.

З таких міркувань впливала думка, що подібний об'єкт взагалі не може бути зондом. Подальші досліди й спостереження лише підтверджували цю ідею: спочатку впало в око його надзвичайно гладеньке, буквально дзеркальне покриття. Флот за допомогою безлічі різноманітного обладнання провів незчисленні дослідження. Використовуючи високочастотні хвилі різної довжини, дослідники опромінили всю поверхню для вимірювання здатності відбивати світло й отримали приголомшливі результати: поверхня зонда в усьому діапазоні частот, включно з видимим світлом відбивала майже 100% хвиль без поглинання. Це означало, що зонд не здатен виявляти будь-яке випромінювання, або, простими словами,

сліпий. Але для подібного конструктивного рішення мало бути розумне пояснення. Найбільш логічним припущенням учених виявилось таке: даний об'єкт — це просто жест доброї волі з боку Трисоляриса людству, а його неперевершена форма й нетутешня краса є символами добрих намірів і щирого прагнення миру.

Тому люди почали називати зонд «Краплиною», бо вода й на Землі, й на Трисолярисі є символом життя. У суспільстві поширилася така думка: до Краплини слід надіслати формальну дипломатичну делегацію, а не дослідницьку групу в складі трьох офіцерів і професора фізики. Але після палких дебатів ОКФ вирішив залишити початковий варіант плану незмінним.

— Тоді принаймні змінимо склад групи. Не може ж ця молода дівчина... — Дін Ї вказав на Сіцзи.

Вона з посмішкою відповіла:

— Професоре Дін, я науковий співробітник «Кванта» й саме я відповідаю за проведення всіх наукових досліджень на борту корабля під час польотів. Я просто виконуватиму свої посадові обов'язки.

— І половина особового складу флотів — жінки, — відрубав капітан. — Вас супроводжуватимуть троє людей; двоє інших — також наукові співробітники, відряджені Європейським і Північноамериканським флотами. Вони скоро прибудуть на «Квант». Я хочу ще раз вам нагадати: відповідно до рішення Спільної конференції флотів першим, хто доторкнеться до зонда чи іншим чином контактуватиме з ним, має бути ви. Тільки після цього іншим учасникам групи дозволені будь-які дії.

— Яке безглуздя, — похитав головою Дін Ї. — Людство геть не змінилося, й марнославства нітрохи не поменшало... Але будьте певні — я зроблю, як ви кажете. Просто хочу побачити це на власні очі. Найбільше мене цікавить теоретичне підґрунтя, що лежить в основі цих супертехнологій. Але побоююся, що не в цьому житті... А, що там!

Капітан у невагомості підлетів до старого фізика й співчутливо порадив:

— Професоре Дін, вам зараз ліпше відпочити, бо невдовзі стартує ваша місія і знадобляться сили для виконання завдань.

Дін ї пильно глянув на капітана. Він не відразу зрозумів, що зустріч продовжиться вже без нього. Старий повернув голову й знову подивився на голографічне зображення Краплини. На її широкій частині віддзеркалювалася низка вогнів, яка акуратно заломлювалася в напрямку хвоста й зливалася із зорями Чумацького Шляху — сопла двигунів флоту. Потім Дін ї перевів погляд на офіцерів «Кванта», які стояли перед ним — усі дуже молоді, чисто діти. Але кожен сповнений шляхетної досконалості — від наймолодшого лейтенанта до капітана корабля — із глибокою мудрістю в очах. Розсіяне світло двигунів флоту проникало крізь скло ілюмінаторів із функцією автоматичного затемнення й розливалось сяйвом призахідного сонця, яке вкривало золотом усю команду. Зображення краплі, що левітувало за ними, доповнювало картину джерелом надприродного срібла; каюта стала ніби трансцендентним прихистком богів на Олімпі... Щось ворухнулося глибоко в серці Дін ї, залишило по собі відчуття неспокою.

— Професоре Дін, ви ще щось хотіли сказати? — запитав капітан.

— А, так, я хотів сказати... — Дін безпорадно змахнув обома руками, його люлька попливла перед ним у повітрі. — Я хотів сказати, що ви, дітки, були дуже добрими до мене всі ці дні...

— Ми вас глибоко поважаємо, — відповів віце-капітан.

— О... дякую. Справді, я хотів би ось що сказати... Ну, можливо, це просто маячня дурного старого. Але, дітки, я все-таки жив два століття тому, багато чого бачив... Звичайно, ви можете ставитися поблажливо до того, що почуєте...

— Професоре Дін, якщо ви хочете щось сказати, то просто зробіть це. Ми сповнені поваги, тож неодмінно обміркуємо почуте.

Дін ї повільно кивнув і показав пальцем угору.

— Коли цей корабель досягає найбільшого прискорення, здається, люди мають бути... повинні зануритися в якусь рідину.

— Так, перейти в стан глибоководного занурення.

— Правильно, глибоководного занурення, — Дін ї почервонів і замовк на деякий час, щоб подумати, перш ніж вести далі. — Тож коли ми вирушимо на наше завдання, чи не могли б ви перевести цей корабель, е-е-е, «Квант», у стан глибоководного занурення?

Офіцери здивовано перезирнулися, а капітан запитав:

— Навіщо це?

Дін ї знову не зміг знайти місця власним рукам і безпорадно поворушив ними. Його сива чуприна від світіння двигунів флоту сяяла білим снігом, і більшість членів екіпажу вже відзначали його схожість із Ейнштейном. Нарешті він промовив:

— Ну й збитку великого від того не станеться, еге ж? Знаєте... щось мені це все геть не до вподоби.

Дін ї надовго заляк, вдивляючись у простір перед собою. Нарешті спохопився, простягнув руку та спіймав люльку, що левітувала перед його очима. Сховав її до кишені та так і не попрощавшись, увімкнув надпровідниковий пояс і незграбно вилетів із каюти. Офіцери з подивом дивилися йому вслід, але вже майже за дверима Дін ї знову повільно обернувся до зібрання.

— Дітки, знаєте, чим я займався всі ці роки? Я викладав фізику в університеті й був науковим керівником у докторантів. — Він знову глянув у ілюмінатор на зоряну річку Чумацького Шляху. Вираз його обличчя складно було зрозуміти, але багато хто з офіцерів помітив, що він посміхається, ніби глузуючи з власного розпачу. — Дітки, я, народжений понад двісті років тому, досі здатний ви-

кладати фізику на найвищому рівні, — він замовк, похитав головою і вийшов.

Капітан збирався щось йому сказати, але побачив, що Дін Ї віддаляється, й передумав гукати старому в спину. Останні слова вченого змусили його глибоко замислитися. Деякі офіцери заходилися знову роздивлятися голограму Краплини, але більшість не зводила очей з капітана.

— Капітане, ви ж не сприймаєте його слова надто серйозно? — запитав один зі старших офіцерів.

— Він видатний учений, але, врешті-решт, людина з минулого. Вони всі, міркуючи про сьогодні, вважають... — додав хтось.

— Але в його царині людство всі ці роки майже не прогресувало й рівень знань залишився на тій самій позначці, що й двісті років тому — в його часи.

— Він весь час натякав на інтуїцію. Здається, старий відчуває щось дуже важливе, — озвався хтось із острахом у голосі.

— Також... — почала була Сіцзи, але побачила, як на ній миттєво сконцентрувалися погляди вищих за рангом офіцерів, і проковтнула фразу.

— Продовжуйте, майоре, — сказав Капітан.

— Як слушно зазначив Дін Ї, запобіжні заходи не зашкодять.

— Можна це обіграти й з іншого боку, — втрутився віце-капітан. — Відповідно до затверджено плану перехоплення зонда, коли щось піде не так і він почне прискорення, переслідувати його зможуть лише палубні винищувачі. Але цього вочевидь не досить для можливого тривалого переслідування. Тож маємо підготувати кораблі зоряного класу. Не передбачити такого сценарію розвитку подій — значна помилка штабу флоту.

— Підготуйте доповідь у штаб, — наказав капітан.

Відповідь зі штабу флоту не забарилася: «Кванту» разом із найближчим сусідом у строю, «Бронзовою добою», наказали перейти в стан глибоководного занурення.

Перед операцією із захоплення Краплини вирішили відвести основні сили флоту на тисячу кілометрів. Таку відстань як безпечно визначили після ретельних розрахунків. Виголошувалося багато теорій самоліквідації Краплини, але як базовий прийняли варіант із виділенням максимальної енергії — анігіляцію матерії-антиматерії. Маса Краплини не перевищувала десяти тонн, тож у математичну модель заклали можливу кількість виділеної під час анігіляції енергії з розрахунку п'яти тонн матерії та антиматерії. Якби така анігіляція відбулася на Землі, цього із надлишком вистачило б для знищення всього живого, але в космосі вся енергія, виділена в процесі, перетвориться на світлове випромінювання. Для військових кораблів зоряного класу, конструкція яких передбачає захист від надпотужних космічних променів, тисячокілометрова дистанція має виявитися цілком безпечною.

Для захоплення зонда відрядили невеличкий безпілотний корабель «Богомол», що раніше використовувався для збирання зразків мінералів у поясі астероїдів. Його головною особливістю була наявність довгої руки-маніпулятора.

Після початку операції «Богомол» швидко наблизився на відстань п'ятисот кілометрів, на якій трималися кораблі спостереження, а потім після проходження кожних 50-ти кілометрів зупинявся, щоб виконати повне сканування цілі. Тільки отримавши підтвердження, що характеристики Краплини не змінилися, він рушав далі.

Розміщені на відстані тисячі кілометрів основні сили флоту синхронізували свою швидкість із Краплиною. Більшість кораблів вимкнули термоядерні двигуни й безгучно летіли в безодні космосу, віддзеркалюючи велетенськими металевими корпусами слабе сонячне світло, схожі на пустельне космічне місто. Уся об'єднана ескадра флоту скидалася на покинутий стародавній Стоунгендж. Мільйон двісті тисяч особового складу, затамувавши подих, стежили за коротким рейсом «Богомола» до Краплини.

Картина, за якою спостерігав флот у режимі реального часу, лише за три години зі швидкістю світла досягала Землі, щоб три мільярди населення планети могли так само, затамувавши подих, стежити за трансляцією. У цей час цілий людський світ зупинився: летючі машини зникли зі своїх трас між гігантських дерев, підземні міста незвично стихли, й навіть глобальна інформаційна мережа, старанно вибудувана й перевантажена протягом усіх трьох століть свого існування, майже спорожніла. Нею передавали тільки трансляцію подій, що відбувалися за 20 астрономічних одиниць від Землі.

«Богомол» у режимі прольоту-зупинки півтори години долав мізерну за космічними мірками відстань. Нарешті він завис за 50 метрів від цілі, дав змогу всім глядачам побачити власне викривлене відображення на поверхні Краплини. Безліч обладнання й тонких приладів, установлених на борту безпілота, розпочали сканування й обстеження цілі з близької відстані, підтвердивши попередні висновки дистанційних спостережень: температура поверхні Краплини нижча за температуру навколишнього простору й близька до абсолютного нуля. Учені раніше припускали, що всередині Краплини змонтоване надпотужне холодильне обладнання, проте як і раніше, жоден прилад «Богомола», не підтвердив наявності в цілі певної внутрішньої структури.

«Богомол» випростав маніпулятор у напрямку цілі, й наступні півгодини ривками наближав його до Краплини, щоразу повторюючи інтенсивне сканування стану зонда. Краплина залишалася так само непорушною і стабільною. Ці тридцять хвилин, за які механічна рука перемістилася й зависла над зондом, тягнулися нескінченно. Нарешті маніпулятор зробив останній рух і захопив об'єкт, що за неповні два століття здолав чотири світлові роки. Коли шість пальців охопили поверхню Краплі, стиснулися мільйони сердець екіпажу флоту. За три години те саме сталося й із трьома мільярдами сердець на Землі. Маніпулятор тримав

Краплину десять хвилин і лише пересвідчившись, що з ціллю не відбувається жодних змін чи аномалій, почав повільно підтягувати її до корпусу судна.

Цієї миті всі глядачі помітили дивний контраст: робот-маніпулятор, спроектований для переміщення важких предметів, виблискував сталевим скелетом і відкритою гідравлічною системою, ніби зумисно хизувався бруталним промисловим дизайном. І проти нього Краплина — ідеальна за формою, із гладенькою кришталево чистою поверхнею, розбивала всі конотації та вимоги технологічності й функціональності в дизайні, демонструючи світові легкість і свободу філософії та мистецтва. Сталеві кігті роботизованого маніпулятора тримали Краплю, ніби волохата лапа австралопітека — перлину. Краплина здавалася тендітною, мов тонка скляна колба термоса, що якимось дивом опинилася в космічному просторі. Усі глядачі переймалися тим, що варварська рука розтрощить неземну красу; але цього не сталося, й маніпулятор почав складатися назад, тягнучи за собою Краплину.

Рух у зворотному напрямку тривав ті самі півгодини. Аж ось маніпулятор обережно помістив Краплину до головного вантажного відсіку «Богомола». Дві стулки шлюзу повільно зачинилися над зондом. Якщо до його програми закладена функція самознищення — це найбільш слухна мить. Флот і далека Земля безмовно чекали розвитку подій, немовби в тиші змогли би почути плин часу, що долає космічний простір.

Так, без пригод і несподіванок, минуло дві години.

Той факт, що Краплина не самознищилася під час захоплення, остаточно підтвердив припущення багатьох: якщо це насправді військовий зонд, то він обов'язково мав певним чином самоліквідуватися, потрапивши до рук ворога. Тепер уже не лишалося сумнівів: це справді дар Трисоляриса людському світові, провісник миру, в такий екстравагантний спосіб надісланий високорозвиненою цивілізацією.

Хвиля святкувань знову прокотилося світом, проте цього разу не така бурхлива та яскрава, бо усвідомлення безсумнівної перемоги людства в майбутній війні було вже не нове. Навіть якщо майбутні мирні перемовини не матимуть успіху й війна триватиме, людство все одно вийде з неї переможцем, бо переконлива демонстрація потуги об'єднаної ескадри флотів надавала впевненості щодо військової могутності людства. Цивілізація Землі спокійно готувалася до зустрічі з будь-яким ворогом.

Поява Краплини зумовила повільні зрушення й у ставленні людства до Трисоляриса. Дедалі більше землян усвідомлювали всю велич цивілізації, яка прямувала до Сонячної системи: це ж якими заповзятими й наполегливими слід бути, щоби після двохсот із гаком глобальних катастроф щоразу поставати з попелу? І вся їхня подорож на відстань чотирьох світлових років здійснювалася лише заради порятунку: відшукати стабільну зоряну систему, тихе місце для існування й продовжити життя... Стрілка на шкалі громадської думки про Трисолярис хитнулася від лютої ненависті й ворожечі до жалю, співчуття й навіть захоплення. І наступний факт також не залишився поза увагою: Трисолярис вислав десять зондів ще двісті років тому, але люди спромоглися зрозуміти їхню справжню місію лише зараз. На думку багатьох, це свідчило про надчутливі поведінкові патерни, властиві трисоляріанській цивілізації, а також викривало весь негатив людського способу мислення, спотвореного кривавими століттями власної історії. Проведений у глобальній інформаційній системі плебісцит засвідчив, що прибічниками реалізації програми «Світло Сонця» стали більшість людей, а значна частина респондентів були готові віддати перевагу переселенню всього Трисоляриса на Марс.

На цьому тлі ООН і ОКФ пришвидшили підготовку до мирних переговорів, і обидві половини людства почали формувати склад земної делегації.

Усі ці події сталися впродовж однієї доби після захоплення Краплини.

Але найбільше збурювали думки людей не буденні справи, а яскраві перспективи майбутнього: на який рай перетворить Сонячну систему поєднання технологій трисоляріан і людської могутності?

* * *

Приблизно на тій самій відстані, але з протилежного боку Сонця, зберігаючи тишу в радіоефірі, летів «Природний добір», швидкість якого сягнула одного відсотка швидкості світла.

— Надійшли новини: Краплина не самоліквідувалася під час захоплення, — повідомила Дунфан Яньсюй.

— Яка ще Краплина? — Чжан Бейхай глянув на капітана крізь прозору перегородку. Він вочевидь стомився: змарніле обличчя набуло сіруватого відтінку.

— Трисоляріанський зонд, який насправді виявився даром людству й знаком прагнення Трисоляриса до миру.

— Що ж, це чудово.

— Вам, здається, байдуже.

Чжан Бейхай не відповів, натомість обіруч підніс записник до очей.

— Я скінчив, — він обережно заклав нотатник до нагрудної кишені скафандра.

— То, може, ви, зрештою, вже повернете мені управління «Природним добором»?

— Можливо, але попервах маю знати, що ви робитимете після цього.

— Сповідьнюватимуся.

— Щоб зустрітися з кораблями переслідування?

— Так. Запаси термоядерного палива на «Природному доборі» вже вичерпалися до найнижчого рівня, й до Сонячної системи неможливо повернутися без дозаправлення. Проте переслідувачі не мають необхідної для нас кількості палива. По-перше, всі шість кораблів наполови-

ну менші за «Природний добір». По-друге, наздоганяючи нас, вони так само прискорювалися до п'яти відсотків швидкості світла, а потім сповільнювалися до одного відсотка. Але їм палива на зворотний шлях вистачить. Отже, екіпаж «Природного добору» не має варіантів, крім повернення додому на борту кораблів переслідування. Пізніше сюди надішлють когось із достатнім обсягом палива, щоб дозаправити й евакуювати «Природний добір», проте це справа далекої перспективи. Тож що швидше ми розпочнемо сповільнюватися, то скоріше «Природний добір» повернуть додому.

— Дунфано, не сповільнюйтеся.

— Чому?

— Сповільнення з'їсть останні краплі палива «Природного добору». Ми не можемо знерухомити корабель. Нікому не відомо, що на нас чекає, тож маєте чинити помірковано, як справжній капітан корабля.

— Що може статися?! Майбутнє легко прогнозоване й зрозуміле: війна скінчиться, людство переможе, а вам доведеться визнати помилки.

Чжан Бейхай поблажливо посміхнувся у відповідь на той вибух емоцій Дунфан Яньсуй. Але в його погляді світилася ніжність, дивна для цього чоловіка. Тому, навпаки, капітана лише надихнули його слова. Жінка ні на мить не повірила в щирість занепадництва, підозрюючи певну приховану мету. Навіть рецидив психічної хвороби здався б тут логічним. І попри це, вона відчувала прихильність до Чжана Бейхая. Дунфан Яньсуй залишила батьківську оселю ще дуже молодою, що було звично для дітей цієї епохи. Батьківська любов і любов дітей до батьків уже вважалися забобонами, тож не торкнулися її серця. Але зараз завдяки цьому старому воякові з ХХІ століття вона, здається, почала розуміти, що це за почуття.

— Дунфано, я людина з іншої, неспокійної, епохи. І я жорсткий прагматик, — відповів Чжан Бейхай. — Зараз я лише знаю, що наші вороги нікуди не поділися й так

само наближаються до Сонячної системи. Я солдат до кісток і маю право радіти лише тоді, коли мир буде справжнім... Не сповільнюй ходу корабля. Лише за цієї умови я передам тобі повноваження. Зваж, мені доведеться повірити тобі на слово.

— Я обіцяю, що «Природний добір» не стишуватиме ходу.

Чжан Бейхай розвернувся й підлетів до панелі з інтерфейсом управління. Викликав меню передавання повноважень, швидко ввів свій пароль і закрит панель.

— Капітане, ви знову керуєте кораблем, а пароль залишився попередній — MARLBORO, — не повертаючись мовив Чжан Бейхай.

Дунфан Яньсюй швидко викликала інтерфейс і пересвідчилася, що він сказав правду.

— Дякую. Але я вас прошу не залишати каюти й не відчиняти дверей: зараз екіпаж корабля прокидається зі стану глибоководного занурення, й люди можуть бути не в доброму гуморі. Спалахи агресії нам ні до чого.

— Вони пустять мене дошкою? — посміхнувся Чжан Бейхай. Побачив подив у очах Дунфан Яньсюй і пояснив: — О, цей вид страти практикували середньовічні пірати. Якщо традицію відродять, мені як злочинцю доведеться пройти дошкою в глибини космосу... Що ж, самотність нітрохи не бентежить мене.

* * *

Човник, що відчалив від «Кванта», здавався таким само крихітним на тлі корабля-матки, як і самотній автомобіль, що виїздить за межі мегаполіса. Випромінювання з його двигуна освітлювало крихітну частину гігантського корпусу «Кванта», ніби тендітна свічка жевріла десь під височезною скелею. Він повільно виринув із тіні материнського корабля на світло Сонця, й сопло двигуна тепер скидалося на самотнього світляка, що прямує до Краплини за тисячу кілометрів.

Екіпаж складався з чотирьох осіб: окрім Дін Ї та Сіцзи, до нього входили майор від Європейського флоту й підполковник — від Північноамериканського.

Крізь ілюмінатор човника Дін Ї роздивлявся вишикувану об'єднану ескадру, що поступово віддалялася й танула вдалині. Розташований у куті «Квант» досі вражав своїми розмірами, але вже наступний у лінії бойовий корабель «Хмара» виявився надто далеко навіть для того, щоб розгледіти його обриси. Решта кораблів ескадри виднілися лише як низки світлих цяток. Дін Ї знав, що кораблі вишикувані прямокутником зі сторонами 100 на 20 кораблів, і ще понад десяток човнів маневрують навколо формації. Він глянув на довшу сторону прямокутника й зміг нарахувати лише тридцять крапок-кораблів, що витягнулися на 600 кілометрів. Коротка сторона мала той самий вигляд: найвіддаленіші кораблі, які можна було розгледіти, здавалися ледь помітними розмитими плямами, й на тлі слабого сонячного світла їх важко було відрізнити від зірок. Лише коли всі кораблі ескадри вмикали двигуни, вони ставали помітними для неозброєного ока.

Дін Ї уявив собі флот у вигляді матриці 100 на 20 посеред безкрайого простору. Створив поряд іншу матрицю, перемножив вертикальні елементи однієї з горизонтальними іншої та навпаки. Отримав нову, більшу, матрицю й несподівано відчув, як їй протистоїть одна крихітна точка в просторі: Краплина. Йому не до вподоби була така екстремальна неврівноваженість, математична асиметрія, тож спроба відволіктися на розумову гімнастику провалилася.

Коли відчуття перевантаження зникло, Дін Ї повернув голову, щоб поговорити із Сіцзи, яка сиділа поряд.

— Дитино, а ти часом не з Ханчжоу?

Сіцзи дивилася прямо перед собою, силкуючись розгледіти «Богомола», до якого залишалося ще кілька сотень кілометрів. Повернувшись до Дін Ї, вона похитала головою.

— Ні, професоре Дін, я народилася вже у розташунанні Азійського флоту. Не знаю, чи вказує моє ім'я на приналежність до Ханчжоу*. Але я там була — гарна місцина.

— Гарною вона була за наших часів. Тепер славетне Західне озеро правильніше називати Пустельним, та й те зникає... Однак хоча цілий світ нині майже перетворився на пустелю, він досі зберігає красу Півдня з його вродливими жінками, схожими на чисті потоки... — Дін Ї зітхнув і подивився на Сіцзи в ореолі світла далекого Сонця, що м'яко лилося з ілюмінаторів на її чисте, вродливе обличчя. — Дитино, коли дивлюся на тебе, пригадую ту, кого я колись кохав. Вона також мала звання майора й була хоч і не такою високою, але теж дуже вродливою...

— Професоре Дін, ми зараз на відкритому каналі зв'язку, що транслюється в прямому ефірі, — м'яко зауважила Сіцзи, так само вдивляючись уперед у пошуку обрисів «Богомола».

— Це нічого. Зараз усі — і флот, і Земля, — надто знервовані, тож трішки відволіктися не зайве, — відповів Дін Ї.

— Професоре Дін, ви молодець, — із першого ряду крісел до нього повернувся підполковник Північноамериканського флоту.

— У ті часи у вас, напевно, були закохані чимало дівчат, — Сіцзи глянула на Дін Ї. Справді, не завадило б трохи розслабитися перед виконанням місії.

— Можливо, але я на це не зважав. Не цікавили мене закохані дівчата. Самому було цікавіше закохати в себе когось, а не отримувати все й відразу.

* *Прим. перекл.* Сіцзи — варіант імені Сі Ши(西施; Xī Shī) — однієї з найвідоміших чотирьох красунь стародавнього Китаю. За переказами, краса Сі Ши була такою неймовірною, що коли вона перехилилася з балкону, щоб спостерігати за рибкою в ставку, та, засліплена її вродою, забувала, що вміє плавати, й тонула. Західне озеро (також відоме як Сіху) в Ханчжоу вважається реінкарнацією Сі Ши.

— У цю епоху небагато людей захотіли б морочити собі голову проблемами й тим, щоби піклуватися про інших.

— О... ні, ні. Я зазвичай не надто надокучав своїм обраницям. Поділяю думку Гете: «А навіть якщо я тебе кохаю — що тобі з того?»*

Сіцзи засміялася, проте не сказала нічого.

— Ет, хотів би я так само ставитися й до фізики! Найбільше в житті сумував через осліплення науки софонами. Але можна поглянути на це й з іншого боку, неупереджено: якщо ми вивчаємо закони світобудови, то що з того світобудові? Можливо, колись людство чи якась інша розумна форма життя аж так досконало вивчить світобудову, що зможе не тільки змінити власне сприйняття реальності, а й переформатувати Всесвіт. Усі галактики й скупчення зірок перетворюються на тісто у вправних руках пекаря, який зможе надати їм будь-яких форм. Але що й із того? Закони, які правлять світом, і тоді не зміняться. Буття залишиться назавжди незмінним, юним, ніби пам'ять про далеке кохання... — завершуючи фразу, Дін Ї вказав на блискучий Чумацький Шлях, що виднівся крізь ілюмінатор. — Коли я думаю про це, то забуваю всі турботи й нещастя.

Підполковник похитав головою, підсумовуючи почуте.

— Професоре Дін, ваше порівняння краси з водою справді чудове.

Дін Ї більше не озивався до Сіцзи, й на борту човника запала тиша. Незабаром в ілюмінаторі з'явилася світла плямка — такий вигляд мав «Богомол» із двохсоткілометрової відстані. Човник зробив гальмівний маневр — розворот на 180° — і почав сповільнюватися.

Об'єднана ескадра флоту тепер виявилася прямо по курсу на відстані 800 кілометрів — украй мізерній за мірками космосу, — але вже навіть із такої відстані величезні

* *Прим. перекл.* «Літа науки Вільгельма Майстера» у перекладі Сидора Сакидона.

бойові кораблі мали вигляд ледь помітних цяток. Лише завдяки компактному розташуванню в неприродно правильній формації флот можна було ідентифікувати на тлі зоряного неба. Прямокутне шиккування скидалося на тенета ловця, накинуті на Чумацький Шлях, так різко його логічна побудова контрастувала з хаосом зірок. З цієї відстані міць кожного окремого корабля вже не відчувалася, але з'явилося усвідомлення потужності всього строю флоту. Зараз екіпажі кораблів і населення далекої Землі припали до екранів, не відриваючись від трансляції з камер, розташованих на човнику, тож усі чудово розуміли, про що говорив Дін Ї.

Ледь устигли позбутися відчуття перевантаження після процесу гальмування, як у бічному ілюмінаторі вигулькнули обриси «Богомола». Це сталося так раптово, що екіпаж човника відчув себе глядачами виступу космічного ілюзіоніста. Процес стикування також не зайняв багато часу. «Богомол» був безпілотним кораблем без можливості герметизації внутрішніх відсіків, тому для переходу на його борт екіпажеві довелося надягати легкі скафандри. Отримавши останні настанови від штабу флоту, вони один за одним пролетіли крізь систему шлюзів у нутро «Богомола».

«Богомол» мав єдиний вантажний відсік сферичної форми, й Краплина висіла точно посередині. Порівняно із зображенням, що передавалося на «Квант», колір зонда помітно змінився — він втратив срібний блиск, потьмянів. Вочевидь зовнішній вигляд Краплини залежав від навколишнього середовища, бо її безбарвна поверхня лише віддзеркалювала зовнішні об'єкти. У вантажному відсіку містилося чимало розмаїтого механічного начиння й обладнання; вінчала «колекцію» гідравлічна рука-маніпулятор, що в складеному вигляді зайняла своє місце біля люка у верхній частині безпілотного човника. Попід стінами в різних частинах відсіку валялося ще кілька зразків астероїдних порід. Бездоганна краса Крапли-

ни, що левітувала серед усього цього, різко контрастувала з прагматично-функціональним приміщенням і варварською мішаниною з механізмів та уламків скельних порід, підкреслюючи різючий розрив між витонченими технологіями трисоляріан і недолугими досягненнями людства.

— Сльоза Божої Матері, — видихнула Сіцзи.

Її слова, що ширилися Всесвітом зі швидкістю світла, спочатку почули на флоті, а за три години їм відгукнулися й серця людей Землі. Усі члени команди «Богомола» — підполковник, майор і Сіцзи — були звичайними людьми, які з примхи долі опинилися в центрі уваги всього людства, бо цей момент мав вирішальне значення в історії земної цивілізації. І ось тепер, опинившись аж так близько до Краплини, кожен з них відчув одне й те саме: ворожість до далекої цивілізації поступалася місцем бажанню налагодити взаєморозуміння та знайти щось спільне. Справді, в цьому холодному безмежному Всесвіті відшукати схожу вуглецеву форму життя, що потребує мільярдів років для зародження, — просто диво. І хоча нас розділяє простір і час, люди кожної з двох цивілізацій здатні до любові й прихильності, а це сильніше за будь-які відстані й довгі космічні століття. Ця Краплина — вияв любові, що зможе подолати ворожнечу між нашими світами. Очі Сіцзи наповнилися сльозами, й за три години від її слів заплакали три мільярди людей на Землі.

Дін Ї з-за спин колег спокійно роздивлявся зонд.

— Я бачу дещо інше, — сказав він. — Щось значно глибше. Реальність, у якій до стану нерозрізнення змішані «Я» та «Ми». Буття, що прагне захопити все довкола, розділивши й заховавши все одне від одного.

— Мені не дано осягнути глибини вашої філософії, — крізь сльози посміхнулася Сіцзи.

— Професоре Дін, у нас не так багато часу, — сказав підполковник, нагадуючи, що першим, хто доторкнеться до поверхні Краплини, має бути саме Дін Ї.

Дін Ї слухняно відштовхнувся ногами, підлетів до зонда й поклав руку на його дзеркальну поверхню. Усі задалегідь надягли спеціальні термозахисні рукавички, щоби вберегти долоні від наднизької температури на поверхні зонда, наближеної до позначки абсолютного нуля. Приклад професора наслідували троє офіцерів — за мить руки всіх членів екіпажу торкнулися до Краплини.

— Надто крихка з вигляду. Боюся її зламати, — прошепотіла Сіцзи.

— Не відчуваю жодного тертя, — здивовано мовив підполковник. — Поверхня абсолютно гладенька.

— Цікаво, до якої міри гладенька? — запитав Дін Ї.

Щоби це з'ясувати, Сіцзи дістала з бічної кишені скафандра невеличкий циліндр, який виявився мініатюрним мікроскопом. Приставивши об'єкт до поверхні Краплини, вона ввімкнула дисплей приладу, на який виводилося збільшене зображення мікроскопа. Поверхня на екрані так само залишалася абсолютно гладенькою.

— Яке збільшення? — запитав Дін Ї.

— Стократне, — відповіла Сіцзи. Потім пальцем у кутку дисплея перевела значення збільшення на тисячократне. Картинка жодним чином не змінилася — те саме гладенько відполіроване дзеркало.

— Ваш прилад вийшов з ладу, — сказав підполковник.

Сіцзи забрала мікроскоп з поверхні Краплини й помістила на не менш гладенький з вигляду візир шолома свого скафандра. Трійця збилася в гурт, щоб роздивитися зображення на дисплеї: за тисячократного збільшення поверхня візира здавалася кам'янистим пляжем із виступами скельних порід. Сіцзи знову поставила мікроскоп на поверхню Краплини, й картинка на дисплеї миттєво змінилися на звичне відполіроване дзеркало.

— Збільшіть до десяти тисяч, — сказав Дін Ї.

Така кратність уже виходила за межі звичної оптичної мікроскопії, тож Сіцзи кількома рухами перемкнула при-

лад у режим електронної тунельної мікроскопії та встановила показник на 10 000.

Збільшена поверхня так само залишалася гладеньким дзеркалом. Людські технології не дають змоги відполірувати щось так, аби навіть за тисячократного збільшення воно не мало вигляду місячної поверхні, подовбаної кратерами та заглибинами. Таким побачив обличчя найвродливішої велетки мандрівник Гуллівер.

— Сто тисяч! — скомандував підполковник.

Те саме гладеньке дзеркало.

— Мільйон.

Картина не змінилася.

— Десять мільйонів!

За такої кратності збільшення на дисплеї вже мали б з'явитися макромолекули, але — нічого. Те саме гладеньке дзеркало без найменших слідів нерівності й обробки поверхні. Воно жодним чином не відрізнялося від побаченого неозброєним оком.

— І далі збільшуйте кратність!

Сіцзи похитала головою: це вже була межа електронної тунельної мікроскопії.

Понад два століття тому Артур Кларк у своєму романі «2001: Космічна Одиссея» описав загадковий чорний моноліт, залишений на поверхні Місяця якоюсь суперцивілізацією. Дослідник обміряв артефакт за допомогою звичайних приладів і визначив, що розміри граней об'єкта відносяться один до одного як 1:4:9. У подальшому, хоч би якими довершеними й точними приладами, доступними на Землі, робилися повторні вимірювання, співвідношення залишалося тим самим — 1:4:9 без найменших варіацій. Кларк називав це «пасивною, але майже зарозумілою демонстрацією геометричної досконалості».

Зараз людство зіштовхнулося з ще більш зарозумілою демонстрацією технологічних переваг.

— А чи існує взагалі абсолютно гладенька поверхня?! — вигукнула Сіцзи.

— Так, — відповів Дін Ї. — Поверхня нейтронної зорі майже абсолютно гладенька.

— Але ж маса зонда відповідає масі звичайної речовини*! Дін Ї подумав деякий час, роззирнувся навколо й попросив:

— Зв'яжіться з бортовим комп'ютером «Богомола» та з'ясуйте, якими конкретно ділянками рука маніпулятора захоплювала зонд?

Командування флоту погодило запит, і за кілька десятків секунд бортовий комп'ютер тонкими червоними лазерними променями підсвітив місця контакту руки з Краплиною. Сіцзи спрямувала на один із «пальців» механічної руки мікроскоп зі збільшенням у 10 мільйонів разів і побачила лише бездоганно чисту поверхню дзеркала.

— З якою силою клешня тримала зонд? — запитав підполковник.

Відповідь надійшла швидко: близько 200 кілограмів на квадратний сантиметр.

Гладеньку поверхню подряпати не складно, але міцна механічна рука не залишала ані найменшого сліду на поверхні Краплини.

Дін Ї знову роззирнувся навсібіч, відштовхнувся й проплив у дальній кут відсіку. Повернувся з геологічним молотком у руці, мабуть, залишеним учасником попередньої експедиції, який добував зразки порід астероїдів. І перш ніж хтось із трійці встиг перехопити його руку, Дін Ї щосили вгтавив молотком по дзеркальній поверхні зонда. Почувся дзвін, чіткий і мелодійний, ніби він ударив по пластині чистого, співучого нефриту. Звук розлився лише його тілом, бо у вакуумі інші троє не могли нічого почути. Дін Ї тицьнув руків'ям молотка в місце удару, й Сіцзи миттю навела туди окуляр мікроскопа: збільшення в де-

* Прим. автора і перекл. Густина всередині нейтронної зорі варіюється залежно від шарів: у атмосфері — 10^6 г/см³, у внутрішньому ядрі — $2,4 \times 10^{15}$ г/см³.

сять мільйонів разів не показало нічого, крім того самого чистого, абсолютно гладенького дзеркала.

Дін Ї пожбурих молоток геть, відвернувся від Краплини й глибоко замислився. Очі трьох його супутників, як і очі мільйонів членів екіпажу флоту, невідривно стежили за ним.

— Усе, що нам залишається, — робити припущення, — Дін Ї підняв очі. — Молекули речовини зонда розташовані так близько одна до одної, як гвардійці на військовому параді. Можна навіть сказати, що вони позлипалися або їх прибили до місця, тому навіть природний хаотичний рух молекул припинився.

— Ось чому Краплина підтримує температуру абсолютного нуля! — вигукнула Сіцзи.

Вона, як і колеги, зрозуміла сенс слів Дін Ї: за звичайних умов відстані між ядрами атомів матерії доволі значні й прикріпити їх одне до одного не простіше, ніж скріпити між собою Сонце та інші вісім планет за допомогою системи пасової передачі.

— Що за сила на таке здатна?

— Тільки одна — потужна ядерна взаємодія*. — Крізь візир шолома було видно, як чоло Дін Ї вкрилося краплями поту.

— Але ж... це так само неможливо, як і поцілити в Місяць стрілою з лука.

— Так, а їм, як бачите, вдалося влучити. Сльоза Божої Матері, кажеш? — Дін Ї гмикнув так холодно, що трое офіцерів затремтіли. Вони розуміли, про що говорить старий професор: Краплина зовсім не крихка й не схожа на сльозу. Навпаки, вона більш ніж у сотню разів міцніша за будь-який матеріал, що тільки існує в Сонячній системі. Усе в цьому світі порівняно із зондом таке само крихке

* *Прим. перекл.* Одна з чотирьох фундаментальних сил природи. Сильна ядерна взаємодія — найпотужніша. Однак вона виявляється на малих відстанях (10^{-15} м, відстані співмірні з розміром ядра атома), пов'язує кварки, а також протони й нейтрони в ядрі атома.

й тонке, як звичайний папір. Краплина може без проблем навиліт прошити Землю, мов куля — голову сиру, без найменшої шкоди для гладенької полірованої поверхні.

— То... навіщо вона тут? — запитав підполковник.

— Хто знає? Можливо, це справді посланець, який має передати людям щось нове, щось інше, — відповів Дін Ї та раптом вказав поглядом на Краплину.

— Що?

— *А навіть якщо я тебе знищу — що тобі з того?*

Після цих слів усі замовкли. І поки й трійця офіцерів, і мільйони людей на кораблях об'єднаної ескадри флоту намагалися зрозуміти значення останньої фрази, Дін Ї раптом пошепки додав:

— Мерщій утікайте! — він підняв руки й закричав щосили: — Дурні діти, швидше втікайте звідси!!!

— Куди втікати?! — перелякано запитала Сіцзи.

За кілька секунд після вигуку Дін Ї підполковник також усе зрозумів і сам закричав:

— Флот! Евакуюйте флот!!!

Але запізно: раптові перешкоди спотворили зображення, заглушили звук, і картина з борту «Богомола» зникла з екранів на кораблях. Флот так і не почув останнього вигуку підполковника.

На кінці хвоста Краплини засяяв невеликий, але яскравий блакитний ореол, що освітив усе довкола синім. Він різко збільшувався, змінюючи колір: синій, жовтий і, нарешті, червоний. Складалося враження, що не Краплина продукує це світіння, а навпаки, ореол пробурює собі шлях назовні. Яскравість ореола також зменшувалася мірою збільшення розмірів, аж поки не сягнула двох діаметрів найширшої частини Краплини. Тоді ореол зник. Щойно його не стало, така сама маленька блакитна плямка знову виникла на кінці хвоста зонда, розширилася, забарвилася в різні кольори й згасла. Ці кола світла почали випромінюватися вже суцільним потоком: дватри проходили весь свій життєвий цикл за секунду, й від

їхнього переміщення Краплина почала прискорюватися й зрештою рухатися.

Усі четверо учасників експедиції не мали шансу побачити виникнення другого ореолу, бо після появи першого миттєво випарувалися за надвисокої температури, приблизно такої, як у ядрі Сонця.

Корпус «Богомола» засвітився яскраво-червоним, ніби в китайському паперовому ліхтарі щойно запалили свічку. Обшивка корабля почала опливати, неначе віск, і за секунду «Богомол» вибухнув зсередини. Бризки від розплавленого корпусу корабля розлетілися навсібіч у безодню космосу; не лишилося жодного твердого уламка.

З відстані тисячі кілометрів об'єднана ескадра флоту в найменших деталях спостерігала за трагедією «Богомола». Першою ідеєю був запуск зондом програми самознищення. Екіпаж кораблів віддав шану загиблим товаришам і відчув глибоке розчарування: далеко не мирні наміри трисоляріан підтвердилися. Але до того, що сталося далі, людство було зовсім не готове.

Першу аномалію виявила комп'ютерна система моніторингу довколишнього простору кораблів флоту під час обробки зображень вибуху «Богомола»: один із уламків корабля випадав зі зрозумілої картини моделювання вибуху. Більшість розплавлених деталей корпусу розліталися навсібіч із постійною швидкістю, і лише цей постійно прискорювався. Звичайно, тільки комп'ютеру було до снаги помітити відсутність логіки в русі крихітного уламка серед безлічі розсіяного сміття. Лише комп'ютер мав змогу миттєво співставити витягнуті з бази даних характеристики «Богомола» з реальними подіями та змоделювати розліт уламків після вибуху. Комп'ютер запропонував десятки можливих пояснень дивної поведінки цього фрагмента, але всі були дуже далекі від істини.

Ані комп'ютер, ані люди не могли навіть подумати, що вибух знищив лише «Богомол» із його екіпажом, а Краплина залишилася неушкодженою.

Цьому дивному уламкові система сповіщення про небезпеку бортових комп'ютерів кораблів флоту присвоїла третій рівень небезпеки. Хоча він, на відміну від інших, і прискорювався, проте прямував у кут формації та за поточним розрахунками напрямку руху мав пролетіти повз крайній корабель у строю, не завдавши шкоди навіть йому. Цей сигнал про наближення об'єкта третього рівня небезпеки потонув у безлічі повідомлень про небезпеку першого рівня, викликану вибухом «Богомола». Але бортові комп'ютери повторно відзначили надзвичайно високе прискорення цього уламка, коли він пролетів уже 300 кілометрів від місця вибуху: швидкість досягла третьої космічної та й далі зростала. Комп'ютер підвищив рівень небезпеки до другого, але все одно система була сконцентрована на захисті флоту від небезпечніших об'єктів.

Уламок подолав близько 1500 кілометрів від епіцентру вибуху до кута формації приблизно за 50 секунд. На підльоті до строю кораблів його швидкість сягнула позначки у 31,7 км/с. Цієї миті, перебуваючи біля дальнього кута прямокутної формації, за 160 кілометрів від крайнього корабля в ескадрі — «Безмежного кордону», уламок зробив миттєвий поворот на 30° і, не знижуючи швидкості, попрямував до корабля.

Коли уламок за 2 секунди здолав відстань до судна, система сповіщення знизала рівень небезпеки з другого до третього, бо зробила припущення, що даний об'єкт не відноситься до матеріального світу, адже характер його руху порушує всі закони аеродинаміки: без сповільнення виконати такий різкий поворот на швидкості, що вдвічі перевищує третю космічну, приблизно дорівнює зіткненню на тій самій швидкості із залізною стіною. І якщо цей уламок має металеве осердя, переважане, спричинене таким маневром, просто розплющить найміцніший сплав у фольгу завтовшки мікрон. Тож цей уламок може бути лише ілюзією, фантомом, привидом.

Отже, Краплина, рухаючись зі швидкістю, удвічі вищою за третю космічну, вздовж першого ряду кораблів у прямокутному строю, влетіла в борт «Безмежного кордону».

Вона влучила в задню третину корпусу й прошила її без найменшого спротиву, ніби пролетіла крізь тінь. Результатом прольоту на такій високій швидкості стали два акуратні круглі отвори — вхідний і вихідний. Діаметр кожного дорівнював найширшій частині Краплини. А за якусь мить після появи отвори почали оплавлюватися, стікати й зрештою зтягнулися внаслідок розжарення крицевих листів корпусу до високих температур від зіткнення за надвисокої швидкості й передавання теплової енергії, що генерувалася Краплиною під час руху. Задня частина корабля почала швидко розігріватися від місця зіткнення, аж поки половина корпусу не розжарилася до червоного, ніби залізний прут, щойно витягнутий ковалем із горна.

Краплина, пролетівши крізь «Безмежний кордон», і не збиралася сповільнюватися. З тією самою швидкістю — приблизно 30 кілометрів за секунду, — за 3 секунди вона пододала 90 кілометрів і влетіла в найближчого сусіда «Безмежного кордону» — «Юаньфан»*. Така сама доля спіткала й наступні кораблі в лінії: «Ревуна», «Антарктику» та «Найвеличнішого».

Наступної миті надпотужний вибух зсередини знищив «Безмежний кордон». Усю четвірку кораблів Краплина пронизала в місці розташування паливних баків термоядерного двигуна, тому, на відміну від звичайного високотемпературного вибуху, який перетворив на ніщо «Богомол», «Безмежний кордон» знищила неконтрольована реакція термоядерного синтезу в його паливних баках. Люди так і не дізналися, чи надвисокі температури від рушійних кіл Краплини запустили процес синтезу, чи

* Прим. перекл. З китайської — «Віддалене місце».

вплинули якісь інші чинники. Вогняна куля термоядерного вибуху з'явилася в районі пошкоджених паливних баків і почала швидко розширюватися навсібіч, заливаючи всю об'єднану ескадру світлом сліпучої заграви на тлі чорного оксамиту космічного простору, затьмарюючи зоряне море Чумацького Шляху.

Такі самі вогняні термоядерні кулі за якісь миті оповили й корпуси «Ревуна», «Антарктики» та «Найвеличнішого».

За наступні вісім секунд Краплина, неначе граючись, пролетіла ще крізь 10 кораблів зоряного класу.

Цієї миті вогняна куля повністю проковтнула корпус «Безмежного кордону» й почала затухати; натомість ядерні сонця розквітали довкола корпусів інших пошкоджених кораблів.

Політ Краплини тривав уздовж довшої сторони формації флоту. Вона пробивала корпус кожного наступного корабля вже менш ніж за секунду.

До цього моменту запаси термоядерного палива в «Безмежному кордоні» вичерпалися, й пожежа згасла. Залишилися оплавлені крицеві плити корпусу. За мить він, мов набубнявілий пуп'янок, вибухнув навсібіч мільйонами тонн тьмяно-червоного розплавленого металу. Гарячі потоки поширювалися в космічному просторі, не зустрічаючи ані найменшого супротиву. Металевий дощ падав на всі румби.

Краплина й далі рухалася вперед по прямій, пронизуючи все більше кораблів, залишаючи по собі щонайменше десять вогняних термоядерних куль, що палали одночасно. У світлі цих маленьких сонць кораблі флоту заграли відблисками, й уся формація перетворилася на море світла. Поза лінією термоядерних вибухів уже згаслі, але розжарені кораблі один за одним вистрілювали в космос розплавленим металом корпусів, ніби величезні валуни падали в океан магми.

За 1 хвилину 18 секунд Краплина здолала понад 2000 кілометрів верхньої лінії прямокутного шиккування

флоту, перетворивши на розплавлену масу 100 кораблів зоряного класу.

До моменту, коли останній корабель у ряду — «Адам» — також охопила вогняна куля термоядерного вибуху, на протилежному кінці розжарена магма корпусу «Безмежного кордону», що розлетілася навсібіч, вихолола й почала застигати, а в епіцентрі вибуху, що пролунав трохи більш ніж хвилину тому, не залишилося майже нічого. «Юаньфан», «Ревун», «Антарктика», «Найвеличніший» — усі зникли, перетворилися на потоки лави... Коли відійшла в небуття вогняна куля останнього термоядерного вибуху, в космічному просторі запанувала звична темрява, й потоки магми, досі невидимі на тлі сліпучої заграви, потроху холонучи, почали проступати тьмяно-червоною кривавою річкою, що розлилася на 2000 кілометрів.

По тому, як Краплина прошила «Адама», вона ще приблизно 80 кілометрів рухалася попереднім курсом, а далі зробила миттєвий розворот на 345° без втрати швидкості — маневр, який неможливо пояснити з точки зору людського розуміння аеродинаміки. Зробивши невеличке коригування напрямку руху, Краплина стала точно на курс, яким вишикувався другий ряд кораблів флоту — чи перший, якщо пригадати про повне знищення попереднього ряду, — і на тій самій швидкості 30 км/с кинулася до першого корабля — «Ганга».

До цієї миті об'єднана система управління флоту не віддала ніяких вказівок кораблям. Система аналізу поля бою відпрацювала чітко й за допомогою численних систем моніторингу в усіх деталях зафіксувала перші 78 секунд бойового зіткнення. Проте отриманий масив інформації виявився просто величезним за обсягом, тож і досі аналізувався системою прийняття рішень на полі бою.

Попередні висновки свідчили, що надпотужне вороже угруповання, яке розташовувалося десь поблизу, атакувало сили флоту. Проте жодної конкретної інформації про

склад, чисельність чи вогневу міць не наводилося. Ви-словлювалися тільки два припущення: по-перше, основні сили супротивника перебувають у тому самому місці, що й Краплина; по-друге, ці сили невидимі для наших систем спостереження.

Шоковане командування флоту заціпеніло від побаченого. Упродовж останніх двох століть численні дослідники стратегії і тактики ведення бойових дій у космосі прогнозували багато варіантів розвитку подій на полі бою включно з найекстремальнішими. Але на власні очі побачити, як сотня надпотужних військових кораблів вибухає за якусь хвилину, неначе в'язка петард, і збагнути причину — таке за межами людського розуміння. Після хвилі отриманих даних, вищої за цунамі, керівництву флоту не лишалося нічого іншого, як покладати всі сподівання на аналіз і висновки системи прийняття рішень на полі бою, натомість самим намагатися відшукати флот супротивника, якого насправді не було. Всю потужність системи моніторингу в ручному режимі перевели на дальні підступи й змусили комп'ютерну систему ігнорувати безпосередню небезпеку, що чигала зовсім близько. Чимало офіцерів обстоювали думку, що напад скоїла невідома третя сила, не пов'язана з людством чи Трисолярисом, бо в їхній підсвідомості вже міцно вкоренилася думка про перемогу в цій війні.

Система моніторингу не могла своєчасно виявити присутність Краплини головним чином тому, що вона залишалася невидимою для радіолокаційних пристроїв, попри використання різних режимів і довжини хвиль. Відшукати сліди її переміщення можна було, лише детально проаналізувавши зображення з поля бою у видимому спектрі світла, але ця інформація вважалася другорядною порівняно з даними радіолокаційного спостереження. Більшість незліченних розкиданих фрагментів кораблів, що утворилися після термоядерних вибухів, стали просто мільйонами тонн скрапленого рідкого металу. Значна

їх частина мала приблизно ті самі форму та розміри що й Краплина, й це значно ускладнювало процес комп'ютерного аналізу знімків з поля бою. Крім того, практично всі офіцери вважали, що Краплина самознищилася й підрвала «Богомол», тому жодної команди на її пошук так і не надійшло.

Натомість хаос на полі бою лише наростав: уламки, сміття й частини кораблів першої лінії швидко насувалися на кораблі другої. Тож захисним системам кораблів не лишалося нічого іншого, як відкрити вогонь по найбільших уламках, які становили серйозну небезпеку. Високоенергетичні гамма-променеві лазери, рейкові гармати зробили свій внесок у вогняне море, що вирувало довкола. Здебільшого уламки були переплавленими в металеві зливки корпусами суден, які під дією низької температури космічного простору вихололи й застигли; проте лише ззовні — всередині залишилися розплавленим металом. Тож після кожного влучання шматки вивергалися в простір новою порцією залізної магми.

Незабаром між другою лінією кораблів і тьмяно-червоною річкою крові, яку лишили по собі знищені судна першої лінії, розквітла завеса з феєрверків, що накочувалася припливною хвилею вогню з боку невидимого ворога. Уламки градом сипалися на флот, і системи захисту не встигали знешкоджувати всі небезпечні об'єкти, тож багато уламків пройшли крізь вогняний смерч і влучили в кораблі. Ця смертоносна суміш із твердих елементів і розплавленого металу становила неабияку загрозу навіть для добре броньованих суден зоряного класу: корпуси деяких добряче потрощило, були навіть наскрізні пробоїни. Чулися пронизливі сигнали сирен, які свідчили про розгерметизацію.

Хоча яскраве видовище смертоносної краси від самого початку перебувало в центрі уваги бортових систем і екіпажів кораблів, їм важко було позбутися відчуття, що флот вступив у запеклий бій з космічними силами

супротивника. На цьому тлі ніхто — ні бортові системи, ні люди — не зважав на невеличкого Ангела Смерті, що лягав на курс знищення кораблів другого ряду.

Тож коли Краплина наблизилася до першого судна в другому ряду — «Ганга», вся друга лінія ще була натягнутою струною. Справжня фігура смерті.

Краплина кинулася вперед і всього за десять секунд прошила 12 гігантських кораблів зоряного класу: «Ганг», «Колумбію», «Справедливість», «Масаду»*, «Протон», «Яньді»**, «Атлантику», «Сиріус», «День подяки», «Повний вперед», «Хань»*** і «Штурм».

Всю другу лінію спіткала та сама доля, що й кораблі першої: після пробою баків із термоядерним паливом корпус розжарюється до червоного; потім корабель поглинає вогняна куля термоядерного вибуху, що залишає по собі мільйони тонн тьмяно-червоної палахкотливої металевої магми. Невдовзі вона розлітається навсібіч чудернацькими квітами. Ця трагедія знищення лінії бойових кораблів нагадувала невпинне вигорання бікфордового шнура завдовжки 2000 кілометрів. Після нього залишалися тільки пригорщі тьмяно-червоного попелу.

За 1 хвилину 21 секунду перестали існувати ще 100 лінійних кораблів другої лінії.

Пробивши останній корабель другої лінії — «Мейдзі», Краплина виписала ще один розворот під неможливим кутом і не гаючи часу кинулася до першого корабля в третій лінії — «Ньютона». Уламки зруйнованих кораблів

* *Прим. перекл.* Масáда (івр. מצדה мецада́, «фортеця») — давня фортеця, розташована на майже прямовисній скелі в Юдейській пустелі. Останній оплот повсталих сікаріїв, представників радикальної партії, яка очолила повстання юдеїв проти римлян, що переросло в тривалу Юдейську війну.

** *Прим. перекл.* Імператор Янь (炎帝; Yán Dì) або Полум'яний Імператор — легендарний давньокитайській правитель додинастичних часів.

*** *Прим. перекл.* Самоназва китайців та одна з імператорських династій Стародавнього Китаю.

другої лінії, здебільшого ще розжарені до рідкого стану, наближалися до третьої лінії впереміш із уже вистиглою хвилею сміття, що лишилася від перших кораблів. Багато суден разом із активацією систем захисту увімкнули двигуни й почали маневрувати, тому, на відміну від перших двох ліній, третя вже не була ідеально рівною, хоча приблизно сотня кораблів і досі залишалися в одній площині.

Краплина знищила «Ньютон», заклала різкий поворот і пролетіла 20 кілометрів до «Просвітництва», який уже встиг на три кілометри відійти вбік від третьої лінії кораблів. Пробивши його навиліт, Краплина кинулася до «Крейдяного періоду», що дрейфував у протилежному напрямку від уявної прямої лінії шиккування, й так само влучила у ділянку розміщення паливних баків.

Зонд ширяв уздовж третьої лінії кораблів, підлаштовуючи власну траєкторію до напрямку їх руху, й це ніяк не позначалося на його швидкості — ті самі 30 кілометрів за секунду.

Пізніше аналітики, досліджуючи записи з поля бою, були шоковані тим фактом, що будь-яка зміна траєкторії руху чи поворот Краплини відбувалися під гострим кутом, а не за звичною для людських аерокосмічних апаратів пологою кривою. Цей диявольський політ демонстрував цілковито інший підхід до організації переміщення в просторі й виходив за межі людського розуміння: Краплина в русі здавалася тінню без маси, слідом пера Бога, що може рухатися, як йому заманеться, не звертаючи жодної уваги на закони динаміки й принцип найменшої дії.

Під час знищення кораблів третьої лінії такі різкі зміни напрямку руху відбувалися з частотою двічі-тричі за секунду. Цієї миті Краплина здавалася голкою бога Смерті, який спритно орудував нею вгору-вниз-убік, протягуючи нитку руйнації та знищення, нанизуючи сотню кораблів.

Для розгрому третьої лінії Краплині знадобилося 2 хвилини 35 секунд.

До цього часу всі судна флоту вже запустили двигуни й почали рухатися врізнібіч, зруйнувавши ідеальну будову прямокутної формації. Краплина так само заповзято знищувала їх один за одним, хоч як вони намагалися рятуватися втечею. Завдяки їх маневрам темп руйнування сповільнився, та все одно щосекунди спалахували щонайменше 3-5 вогняних куль. У цій зазграві смерті світіння двигунів втратило свою магічну силу, перетворилося на панічне миготіння рою наляканих світляків.

Єдина система управління флотом і досі не визначила реального напрямку атаки й зосереджувала всі сили на пошуку уявного флоту супротивника. Пізніше, під час проведення детального аналізу картини поля бою з'ясувалося, що найближчими до розуміння справжнього стану справ виявилися двоє простих офіцерів Азійського флоту. Один із них — енсін* Чжао Сінь, помічник оператора систем цілевказування на «Бейфані»**, інший — капітан Лі Вей, проміжний контролер систем електромагнітної зброї на «Ваньнянь Куньпен»***. Ось запис їхньої розмови:

Чжао Сінь: «Бейфан» TR317 викликає «Ваньнянь Куньпен» EM986! «Бейфан» TR317 викликає «Ваньнянь Куньпен» EM986!

Лі Вей: Це «Ваньнянь Куньпен» EM986. Нагадую вам, що обмін голосовими повідомленнями між кораблями під час ведення бою є порушенням бойового статуту.

Чжао Сінь: Лі Вей, це ти?! Це Чжао Сінь! Саме тебе я й шукав!

Лі Вей: Привіт! Я радий, що ти ще живий.

* *Прим. перекл.* Військове звання молодшого офіцерського складу в збройних силах деяких країн, зазвичай у піхоті або на флоті. Приблизно дорівнює прапорщику, мічману, молодшому лейтенанту.

** *Прим. перекл.* Китайською «Північ».

*** *Прим. перекл.* Китайською «Вічний Пен». Щодо Пена — міфічного птаха, див. примітку в першій частині книги.

Чжао Сінь: Капітане, тут така справа. Я зрозумів дещо з того, що коїться. Хотів розіслати через систему управління всім кораблям, але моїх прав доступу для цього недостатньо. Допоможеш?

Лі Вей: Моїх також не вистачить. Та й системі зараз є що аналізувати, крім твоєї інформації. Навіть більш ніж достатньо. А що там у тебе?

Чжао Сінь: Я проаналізував зображення з поля бою у видимому спектрі світла...

Лі Вей: А хіба ти не працюєш із інформацією, отриманою від радіолокаторів?

Чжао Сінь: У цьому й проблема! Якщо проаналізувати видиме зображення й узяти до уваги швидкість, із якою вибухають кораблі... Знаєш, що відбувається насправді?

Лі Вей: Ну ж бо, ділися своїми результатами.

Чжао Сінь: Ти тільки не подумай, що я з глузду з'їхав. Ми ж давні друзі.

Лі Вей: О, так. Ти — холонокровна тварюка, тож збожеволієш останнім у світі. То що там у тебе?

Чжао Сінь: То знай: це весь флот збожеволів! Ми стріляємо самі в себе!

Лі Вей: Що...

Чжао Сінь: «Безмежний кордон» вистрілив у «Юаньфан», той — у «Ревуна». «Ревун» відкрив вогонь по «Антарктиці», а та, своєю чергою...

Лі Вей: Ти таки поїхав дахом!

Чжао Сінь: І так далі: А атакує Б, Б перед руйнацією встигає вистрілити у В, В, отримавши пробоїну, поціляє у Г... Кожен підбитий корабель вважає своїм обов'язком перед знищенням поцілити в сусіда. Якесь божевілля, справжня естафета смерті!

Лі Вей: Яка зброя використовувалася?

Чжао Сінь: Точно не знаю. Я зміг отримати сяке-таке зображення снаряда зі знімків: невеличкий за розмірами й на диво швидкий. Летить навіть швидше за снаряди

рейкової гармати. І зваж: до біса влучний — щоразу поціляє прямісінько в паливні баки.

Лі Вей: Надішли мені свої матеріали.

Чжао Сінь: Вислав. Там вихідні дані й векторний аналіз руху. Ти поглянь на це уважно!

Півхвилини Лі Вей вивчав отримані матеріали. За цей час ще 39 військових кораблів розлетілися на друзки.

Лі Вей: Я помітив і ще дещо цікаве. Це стосується швидкості.

Чжао Сінь: Швидкості чого?

Лі Вей: Швидкості того невеличкого снаряда, про який ти згадував. При вильоті з кожного корабля його швидкість була трохи нижчою, а потім він знову розганявся до сталих 30 км/с. Влучав у наступний корабель на повному ходу, вилітав до моменту вибуху з іншого боку трохи сповільнений. І знову прискорювався...

Чжао Сінь: І що з того?

Лі Вей: Ну, як на мене... Це трохи нагадує дії сил опору середовища.

Чжао Сінь: Опору? Ти про що взагалі?!

Лі Вей: Щоразу, коли цей снаряд пролітає крізь ціль, його швидкість трохи знижується.

Чжао Сінь: ...Так, стоп. Що значить «цей снаряд» та «крізь ціль»... Ти хочеш мені сказати, що це — одиницьний снаряд?

Лі Вей: Виглянь назовні — ще сто кораблів перетворилися на порох.

Ця розмова велася не сучасною говіркою, поширеною у флоті, а стандартною китайською XXI століття. З характеру розмови випливало, що обоє — з числа пробуджених. Загальна чисельність таких серед усіх військовослужбовців трьох флотів була вкрай незначною, й усі вони прокинулися зі стану гібернації ще дуже молодими. Проте й цього виявилось недостатньо, щоб залишатися відкритими до вивчення нового, мати не обмежений розум, як

у сучасних людей, тож більшість із них займала невисокі посади у флоті. Але, як з'ясувалося згодом, переважна більшість офіцерів і рядових, які змогли найшвидше себе опанувати, впоратися з емоціями та приймати адекватні рішення під час того жахливого розгрому, були саме з пробуджених. Ці двоє офіцерів, навіть не маючи доступу до централізованих систем моніторингу поля бою, зробили правильні висновки із загальної картини.

Висновки Чжао Сіня й Лі Вея так і не стали надбанням загалу, проте й аналіз картини бою системою управління флоту вже рухався в правильному напрямку. Не отримавши від системи моніторингу жодного підтвердження щодо уявного флоту супротивника, система управління перемкнула всі потужності на глибинний аналіз інформації про події, що відбувалися безпосередньо на полі бою. Після обробки й співставлення безлічі даних і зображень система управління нарешті пересвідчилася в присутності Краплини серед кораблів флоту. На отриманому зображенні вона виднілася в усій своїй незмінній красі: ідеальна видовжена форма з яскравим колом світла в ділянці хвоста. Проте кожна наступна світлина демонструвала інше забарвлення й зображення на дзеркальній поверхні зонда: заграва від вогняних куль термоядерних вибухів швидко поступалася місцем потокам металеві магми, сліпуче біле світло змінювалося тьмяно-червоною сіткою прожилків. Здавалося, що це краплина крові яскраво горить у безмежжі космосу. Подальший аналіз дав чітке уявлення про траєкторію руху Краплини під час знищення кораблів.

Упродовж двох століть найкращі дослідники стратегії ведення військових дій у космосі переконували людство в тому, що Битва Судного дня стане епохальним змаганням, у якому зійдуться армади флотів трисоляріан і всього людства. Люди зустрінуться віч-на-віч із основними силами флоту трисоляріан, кожен корабель якого буде своєрідним бастионом смерті й за розмірами не поступа-

тиметься невеличкому містові. Було написано чимало прогнозів стосовно смертоносного озброєння й тактики трисоляріан, і найбільше людство жахало можливе використання супротивником зброї зі снарядами, начиненими антиматерією. Побачити, як пострілом снаряда завбільшки як куля з рушниці анігілюється корабель зоряного класу — ось чого насправді побоювалися стратеги.

Але в реальності об'єднаний флот людства зустрівся на полі бою лише з крихітним зондом. І ця перша краплинка води, що вихлюпнулася з океану Трисоляриса, застосовувала найпримітивнішу тактику нападу з-поміж усіх відомих людству: таран.

Приблизно тринадцять хвилин після нападу Краплини знадобилося єдиній системі управління флоту, аби зрозуміти, що коїться. Зважаючи на складну обстановку й безлад на полі бою, це було не так вже й довго, але Краплина діяла значно швидше. У битвах на морі ХХ століття за першої звістки про появу на обрії ворожого флоту командування мало змогу зібрати офіцерів усіх кораблів на нараду. Але поле бою в космосі не дає таких привілеїв, і за 13 хвилин понад 600 військових кораблів знищила Краплина, що йшла на таран. Тільки тепер людство збагнуло, якими безглуздими були спроби опанувати науку ведення військових дій у космосі. А через замок софонів, накладений на розвиток фундаментальних наук, сподіватися на допомогу штучного інтелекту також не доводилося. Тож людство ніколи не зможе на рівних умовах конкурувати з трисоляріанами й не досягне такої майстерності ведення бою в космосі. Отже, й у результатах війни сумніватися не варто.

Через надзвичайну швидкість польоту Краплини та її недосяжність для радарів системи захисту кораблі, що першими потрапили під удар, не мали змоги реагувати на її появу. Проте коли вони порушили стрій і почали розлітатися, відстань між наступними цілями Краплини зросла, тож їй знадобилося більше часу, аби підлетіти

до кожного з них. До того ж єдина система управління флоту вже змогла передати бортовим системам усіх суден характеристики Краплини, й «Нельсон» став першим кораблем, який спробував чинити їй опір. Для підвищення шансів на влучення в надзвичайно швидкісну, високоманеврену ціль незначних розмірів система захисту вдалася до лазерної зброї, але під час фокусування променів на поверхні Краплини та у відповідь почала випромінювати надто яскраве світло небаченої потужності. Довжина хвиль високоенергетичних гамма-лазерних установок кораблів невидима для людського ока, але Краплина якимось чином віддзеркалювала їх у видимому спектрі.

Те, що Краплина залишалася непомітною для радіолокаційних систем, виявилось загадкою. Хоча, зважаючи на форму й здатність до майже повного відбивання будь-яких хвиль, об'єкт мав би легко виявляти себе. Можливо, відповідь крилася в здатності Краплини змінювати довжину електромагнітних хвиль під час їх відбиття.

Яскраве світіння зонда затьмарило навіть вогняні кулі термоядерних вибухів, і через потік світла такої інтенсивності всім системам спостереження довелося опустити фільтри на світлочутливі прилади, щоб уникнути їх пошкодження. Якби хтось цієї миті глянув на Краплину неозброєним оком, то довіку був би сліпим — таке потужне випромінювання нічим не відрізняється від повної темряви, в якій годі будь-що побачити.

Краплина, так само сяючи, пробила «Нельсона» й залишила розгромлений флот наодинці з темрявою космосу. Але не надовго: нові спалахи термоядерних вибухів освітили його рештки. Краплина, так само неушкоджена, вилетіла по інший бік «Нельсона» й кинулася до «Зеленого», розташованого на 80 кілометрів вище.

Система захисту «Зеленого» врахувала досвід «Нельсона» й активувала електромагнітні рейкові гармати для знищення Краплини. Два паралельні електроди за допомогою сили Лоренца перетворюють постійний електрич-

ний струм високої потужності на кінетичну енергію, розганяючи металевий брус до високої швидкості. Влучання кожного такого снаряда в ціль еквівалентне підірванню потужної бомби й здатне стерти з поверхні планети чималу гору. До того ж, у разі влучання в Краплину кінетична енергія снаряда, а отже, й руйнівна сила, мали збільшитися завдяки додаванню швидкості самої Краплини. Але після кожного влучання зонд лише трохи сповільнювався й відразу розганявся знову. Не стишуючи ходу, Краплина під щільним бомбардуванням долетіла до «Зеленого» й пробила броньований корпус поблизу паливних баків.

Якби цієї миті хтось глянув у надпотужний мікроскоп на поверхню Краплини, то не знайшов би навіть найменшої подряпини — вона залишалася такою само гладенькою, ніби щойно відполіроване дзеркало.

Різниця між матеріалами, створеними в звичний спосіб, і тими, що виготовляються з використанням сильної ядерної взаємодії, така сама, як між тілами в рідкому й твердому стані. Хвилі, що набігають на риф, не шкодять йому. У межах Сонячної системи не було жодного об'єкта, який міг би завдати Краплині бодай мінімальної шкоди.

Щойно відновлений контроль над полем бою виявився ілюзорним — розпач знову опанував командування флоту. Цього разу втрата всіх засобів ведення війни видавалася остаточною, надій на порятунок не лишилося.

Безжалісне винищення кораблів тривало, й через збільшення відстані між ними Краплина різко прискорилася, подвоїла швидкість до 60 км/с. Вона здійснювала свої маневри так, ніби керувалася холодним розрахунком і мала чіткий план. Зонд невтомно атакував кораблі, раз по раз демонструючи людству успішне вирішення завдань комівояжера*: вектори атаки майже не перетина-

* *Прим. перекл.* Одне з найвідоміших завдань комбінаторної оптимізації, що полягає в пошуку найвигіднішого маршруту, який проходить зазначеними точками бодай раз і повертається до початкової точки.

лися, навіть за умов інтенсивного руху всіх цілей. Обсяг обчислень і вимірювань, необхідний для такої успішної атаки, мав бути просто колосальним. Краплина спокійно впоралася із завданням навіть у режимі переміщень у космічному просторі на високій швидкості. Інколи вона полишала епіцентр різанини та переміщувалася на периферію поля бою, де знищувала кілька кораблів, які намагалися врятуватися втечею, тож уцілілі втрачали бажання шукати порятунку в цій частині космосу.

Кораблям бракувало часу для підготовки й початку прискорення в режимі «повний уперед 4». Не залишалося нічого, крім спроби втечі в режимі «прискорення 3», а це значно обмежувало вибір можливих варіантів. Натомість Краплина час від часу атакувала кораблі з країв формації, збивала їх до купи, ніби пес чабана, який не дозволяє отарі розбігатися.

Ділянка обшивки корабля, в яку влучала Краплина, миттю розжарювалася довкола вхідного отвору до яскраво-червоного й за 3-5 секунд термоядерне паливо вступає в реакцію та вибухало. На борту корабля, охопленого вогняною кулею, за єдину мить випаровувалося все живе. Зазвичай Краплина влучала точно в паливні баки; невідомо, як вона визначала їх розташування — чи то певним чином сканувала в режимі реального часу, чи отримувала інформацію про будову кораблів від софонів. Але приблизно десять відсотків кораблів мали пробоїни в інших місцях корпусу, тож термоядерне паливо не вибухало, проте корпус все одно розжарювався, хоча й повільніше. Доля екіпажу таких кораблів виявилася страшною — мученицькою смертю в пожежі, яку неможливо загасити в жоден відомий спосіб.

Організований відступ не вдався, це більше скидалося на безладну втечу.

До цього часу простір довкола страшенно засмітили великі уламки знищених кораблів. Були й дрібніші, вже охолоті чи досі розплавлені. Тому кораблям доводило-

ся торувати собі шлях, вмикаючи на повну потужність захисну систему: лазерні установки та рейкові гармати працювали невпинно, знищуючи завади по курсу. На сталій відстані від кораблів утворилася рухома фантастично яскрава завіса зі спалахів і феєрверків — то вибухали уламки.

Попри це чимало сміття все-таки проникало крізь вогняну завісу захисної системи; вони влучали в корпуси кораблів, завдавали серйозних ушкоджень, інколи навіть призводили до втрати керування.

Командування врахувало неефективність єдиної системи управління та перевело керування об'єднаною ескадрою в ручний режим, проте первинна формація строю виявилася надто щільною, тож уникнути зіткнень між кораблями годі було й сподіватися. Першими на повному ході зіштовхнулися й перетворилися на вихори уламків «Гімалаї» та «Райдзін»*. «Посланець» влетів у «Генезис», пропоров обшивку й розгерметизував обидва кораблі: повітря, що виривалося зсередини, закручувалось у торнадо, витягуючи в космос членів екіпажів та обладнання: два довжелезні шлейфи зі сміття волочилися за некерованими кораблями...

Найжахливіша доля спіткала «Ейнштейна» та «Ся»**: капітани, не ініціювали стан глибоководного занурення, за допомогою режиму дистанційного управління обійшли блок системи керування й перевели двигуни в режим «повний уперед 4». Усі побачили, як у порожньому ангарі «Ся», де зазвичай розташовувалися винищувачі, зібралися кілька сотень членів екіпажу, й після початку прискорення їх усіх розмазало однією стіною. По цей бік екрана мільйони спостерігачів це бачили: на білосніжній поверхні завбільшки як футбольне поле розпустилося

* *Прим. перекл.* Райдзін (яп. 雷神) — божество грому в синтоїзмі.

** *Прим. перекл.* (夏, Хіа) — апокрифічна династія та держава в Китаї. За переказами, існувала впродовж 2070–1600 років до н. е.

безліч яскраво-червоних кривавих квіток. Під дією перевантаження вони тоншали, розпливалися, аж поки не об'єдналися у величезну пляму...

Найстрашніші сцени розігралися в сферичних каютах: спочатку всіх людей ніби диявольською рукою вчавило в підлогу та зліпило докупи, мов не просушені глиняні фігурки. Жоден із членів екіпажу не встиг навіть зойкнути; чулися лише тріск кісток і булькання внутрішніх органів, вичавлених із тіл жертв. Згодом усі домішки кривавого бульйону осіли, згори залишилися шар ліквору й чистої плазми крові. Рештки внизу зібралися у химерні кристали, подібні до рубінів, під рівним шаром майже прозорої рідини...

Згодом більшість дійшла висновку, що капітани «Ейнштейна» та «Ся» в сум'ятті помилково ввімкнули режим «повний уперед 4», не подбавши про долю екіпажу. Проте подальше вивчення телеметрії спростувало ці припущення. Перед активацією режиму «повний уперед 4» система управління військового корабля проводить численні перевірки з дотриманням суворої послідовності дій, і наказ на прискорення може бути виконаний лише після підтвердження того, що весь екіпаж корабля перейшов у стан глибоководного занурення.

І лише увімкнувши режим дистанційного керування, що саме по собі вимагає серії складних послідовних операцій, система управління військового корабля може активувати прискорення без дотримання протоколу перевірок. Тому версія стосовно помилкового ввімкнення режиму «повний уперед 4» не витримувала жодної критики.

Підтвердженням того, що дії капітанів не були неусвідомленими, став також детальніший аналіз інформації від систем керування: до активації прискорення від «Ейнштейна» та «Ся» відлітали численні транспортні човники, винищувачі, кораблі супроводу й технічної служби, на борту яких намагалися врятуватися члени екіпажів.

Лише коли Краплина наблизилася майже впритул і вибухати почали сусідні кораблі, капітани активували режим «повний уперед 4», щоб утекти від зонда. Цим від початку самовбивчим вчинком кожен з них намагався врятувати для людства бодай свій корабель зоряного класу.

Але не судилося: «Ейнштейна» та «Ся» спіткала доля більшості. Гострозорий бог смерті не випустив їх зі своїх пазурів: щойно швидкість значно перевищила середню, Краплина метнулася до них і пробила корпуси.

І все-таки двом кораблям пощастило втекти від Краплини, розігнавшись у режимі «повний уперед 4»: це були «Квант» і «Бронзова доба». За порадою Дін Ї вони активували на борту стан глибоководного занурення ще до спроби вивчення зонда, тому змогли unikнути долі решти. Щойно Краплина знищила третю лінію флоту, капітани обох кораблів почали прискорення. Завдяки вдалому розташуванню на самому краю формації об'єднаної ескадри їм вистачило часу, щоб завершити розгін і розчинитися в космічному просторі.

Збігли всього лишень 20 хвилин від початку атаки, а флот не дорахувався більш ніж тисячі військових кораблів — доброї половини вимпелів свого складу.

У космічному просторі зависла величезна хмара сміття з металевих уламків. Діаметр її сягав 100 тисяч кілометрів, і вона швидко розросталася навсібіч. Зсередини хмару раз-пораз підсвічували термоядерні вибухи на борту кораблів. Сторонньому спостерігачеві вона могла здатися гігантським похмурим обличчям, що проступило з темряви Всесвіту. Натомість у перервах між вибухами червоне світіння розжареної металеві магми надавало хмарі схожості з багряною загравою під час заходу Сонця за земний обрій.

Рештки флоту вже роззосередилися на значній відстані між кораблями, проте більшість опинилася в хмарі уламків. Майже всі вже вичерпали боєкомплект до рейкових гармат і торувати шлях крізь сміттєві заноси мог-

ли тільки за допомогою лазерних установок. Проте цей у край енерговитратний вид озброєння потребував роботи термоядерних силових двигунів на повну потужність, тож відчувався дефіцит енергії. Зрештою це змусило знизити швидкість кораблів. Більшість їх не могли навіть рухатися швидше за розширення хмари уламків у просторі, тож вона перетворилася на справжню пастку для флоту, вирватися з якої годі було сподіватися.

До цієї миті Краплина розігнала до 170 км/с, що вже вдесятеро перевищувало значення третьої космічної швидкості. Не сповільнюючись, вона врзалася в купи сміття. Розплавлені уламки знову бризнули навсібіч та спричинили ефект доміно. Позаду в Краплини швидко сформувався блискучий слід: спочатку вона нагадувала комету з кучим хвостом, проте невдовзі перетворилася на сріблястого дракона завдовжки 10 тисяч кілометрів.

Уся металева хмара відбивала його сяйво, коли він звивався вгору-вниз у божевільному танці. Наступний військовий корабель, який дракон проштрикнув головою, вибухнув десь уздовж його тіла одночасно з чотирма-п'ятьма братами й поцяткував дракона маленькими сонцями вибухів. Переміщуючись його звивистим тілом далі, розжарений до червоного корабель вибухав мільйонами тонн металевої магми й забарвив драконячий хвіст у неземний колір крові...

За 30 хвилин чарівний дракон ще літав хмарою, але ні сонць, ані червоного забарвлення хвоста вже не лишилося. Всередині цієї металевої хмари не було жодного цілого корабля.

Дракон вибрався за її межі та мов ящірка позбувся свого тіла — від голови до кінчика хвоста. Краплина почала методично зачищати рештки флоту за межами хмари. Вирватися з неї зміг лише 21 корабель, але більшість утікачів під час швидкісних маневрів поміж уламків і сміття зазнали значних ушкоджень. Усе, що вони могли, — рухатися з незначним прискоренням або й взагалі ковзати

за інерцією. Тому Краплині не складно було спочатку наздогнати, а потім і знищити всіх утікачів. Невеличкі металеві хмари-близнюки, утворені після вибухів на кораблях, злилися з основною хмарою, що швидко розро-сталася.

Краплині знадобилося трохи більше часу, щоб зруй-нувати п'ятірку найменш постраждалих щасливців, тому що внаслідок відносно високої швидкості польоту й спроб розлетітися врізнобіч дистанція з кожною наступною ціл-лю збільшувалася. Останній утікач — «Ковчег» — найдалі відірвався від основної хмари, тож вогняна куля вибуху, що кілька секунд огортала його в мороці космосу, нага-дувала вогник каганця самотнього мандрівника в пустелі.

Від цієї миті космічні сили людства перестали існувати як єдине ціле.

Краплина кинулася була навздогін «Кванту» й «Брон-зовій добі», та невдовзі полишила спроби наздогнати втікачів: ці два кораблі відлетіли вже надто далеко й рухалися з високою швидкістю. Таким чином, із усієї об'єднаної ескадри лише їм поталанило врятуватися під час розгрому, завданого людству.

Краплина залишила засіяне смертю поле бою та попрямувало до Сонця.

Крім двох кораблів зоряного класу, під час цієї ката-строфи врятуватися вдалося ще й небагатьом людям на невеличких літальних апаратах або винищувачах, які встигли відлетіти від кораблів-маток ще до їх руйнації. Краплині, звісно, нескладно було б знищити й цю дріб-ноту, але вони не становили жодної загрози її планам. Найбільшою небезпекою для цих вуглих суденець був ри-зик зіткнення з різноманітним сміттям, якого не браку-вало довкола. Невеличкі кораблі часто не мали жодного озброєння, а легко броньований корпус не проектувався для функцій криголама. Тож багато цих суден виявилися пошкодженими після зіткнення з уламками й повторили долю своїх більших побратимів.

Найвищі шанси на порятунок мали ті, хто спробував утекти або на самому початку битви, коли уламків ще було менше, або наприкінці, коли щільність металевої хмари знизилася внаслідок розльоту сміття візнібч.

Суденця, яким поталанило врятуватися, кілька днів дрейфували за орбітою Урана, поки людей не прийняло на борт одне цивільне судно, що пролітало неподалік. Загальне число врятованих становило близько шістдесят тисяч; серед щасливців опинилися й двоє офіцерів, які перші здогадалися про причетність Краплини до знищення флоту: енсін Чжао Сінь і капітан Лі Вей.

Космічний простір на місці поля бою оповила тиша. Металева хмара вистигла в неживому холоді, й червоне свігіння згасло. Хмара злилася зі звичною темрявою Всесвіту. Пізніше, під дією сили тяжіння Сонця, вона припинила розширення, натомість почала видовжуватися, аж поки не витягнулася в смугу, яка за два роки перетворилася на вкрай тонке металеве кільце навколо Сонця — ніби мільйонам заблуканих душ призначено довіку поневірятися серед вічного холоду міжпланетного простору Сонячної системи.

Лише один трисоляріанський зонд зміг перетворити на пил увесь людський флот, а за три роки до Сонячної системи мали прибути ще дев'ять. Десять зондів разом не складуть і 1/10000 розміру трисоляріанського бойового корабля, а тисяча таких кораблів щомиті наближається до Землі.

А навіть якщо я тебе знищу — що тобі з того?

* * *

Прокинувшись, Чжан Бейхай подивився на годинник: він проспав 15 годин. Це був найдовший сон, який він собі дозволив за все життя, якщо, звісно, не враховувати двох століть у гібернації.

Зараз уперше в житті він залишився наодинці з собою.

У минулому, навіть літаючи без жодного супроводу в нескінченному космічному просторі, не відчував самотності, бо за ним стежили батькові очі. Чжан Бейхай звик до цього погляду, що став таким само звичним, як світло Сонця й мерехтіння зірок. І ось тепер батько перестав дивитися на нього.

«Час піти» — сказав він собі. Оглянув однострій, пересвідчився, що ніде не пом'ялося, що не скуйовдилось волосся — сон у стані невагомості мав свої переваги. Зрештою ще раз обдивився сферичну каюту, в якій місяць прожив у самоізоляції. Далі Чжан Бейхай відчинив двері й вилетів назовні. Він був готовий спокійно зустрітися з натовпом, який палав люттю, зі зневажливими поглядами, почути жорстокий осуд і дізнатися про остаточний вирок... А потім, як і належить солдатіві, який виконав до кінця свій обов'язок, зустріти все, що йому судилося. Хоч би що сталося далі — йому не забракне сили волі, аби гідно й мужньо прийняти присуд власної долі.

Коридор виявився порожнім.

Чжан Бейхай повільно рухався вздовж стін, відчиняв двері до кают обабіч коридору. Всі на перший погляд нічим не відрізнялися від його власної: той самий сліпучо-білий сферичний простір, схожий на очне яблуко без зіниці. Довкола не помітив жодного робочого інформаційного вікна — мабуть, бортову комп'ютерну систему перезапустили або певним чином обмежили доступ до неї.

Чжан Бейхай пригадав фільм, який дивився у молоді літа: герої опинилися всередині кубика Рубика, що склався з безлічі однакових кімнат кубічної форми. Кожна містила приховану смертельно небезпечну пастку. Ті люди насилу перебиралися з однієї кімнати до іншої, цьому не було кінця-краю...

Раптом його невимовно здивував хід власних думок: свобода мислення впродовж двох століть була неприпустимою розкішшю. І ось тепер, по завершенні місії всього

свого життя, він мав право насолоджуватися неквапним плином думок.

Повернув за ріг і опинився у теж порожньому, але трохи довшому коридорі. З перегоронок лилося м'яке рівне світло, що створювало ілюзію викривлення простору, перетворюючи його з тривимірного на плаский і максимально стиснутий. Двері до сферичних кают обабіч коридору залишилися прочиненими й демонстрували однаковий білий інтер'єр типових приміщень.

«Природний добір» здавався покинутим. Цієї миті в очах Чжана Бейхая гігантський корабель, у череві якого він опинився, перетворився на величезний, але вкрай сконцентрований символ, метафору, що вмістила в собі певний базовий закон, досі прихований блискітками реальності. Йому привиділося, що ці ідентичні білі сферичні каюти заповнюють і весь простір, якому немає кінця, а цілий Всесвіт складається з таких білосніжних сфер.

Спала думка про те, що все навколо — голограма.

Кожна така сферична каюта має доступ до всіх систем управління «Природного добору», тому з точки зору інформатики кожна і є «Природним добором». Тож увесь корабель ніщо інше як голограма. Він нагадував металеву насінину, що несла в собі всю інформацію про людство. І якщо вона зможе прорости десь у Всесвіті, цілком вірогідно, там і постане до життя нова людська цивілізація. Частинка несе в собі інформацію про ціле, тож може статися, що й людство загалом — одна велика голограма.

Початковий задум провалився — не вдалося розкидати насіння в різні боки; й ця думка краjala серце. Але не почувався винним: він виконав свій обов'язок від початку до кінця. Чжан Бейхай подумав, що й сам Всесвіт може виявитися голограмою. Кожна точка містить усе суще, тож навіть якщо залишиться бодай один атом на цілий Всесвіт — він існуватиме.

Раптом його опанувало всепроникне прозріння. Таке саме відчув Дін Ї по інший кінець Сонячної системи де-

сять годин тому, в останню мить вивчення поверхні Краплини, коли Чжан Бейхай ще спав.

Він дійшов до кінця коридору, відчинив двері й опинився в найбільшому приміщенні на кораблі. Три місяці тому вперше ступнув у цей ангар, коли заходив на борт «Природного добору». Як і тоді, у центрі приміщення вишикувалися в каре всі офіцери й солдати, проте цього разу їх було значно більше, й шикувалися вони в три яруси. Дві тисячі членів екіпажу «Природного добору» були тут, і Чжан Бейхай помітив, що лише вони справжні; решта, службовці нижнього та верхнього ярусів, виявилися голографами.

Голографічні зображення належали членам екіпажів чотирьох кораблів-переслідувачів, а перед квадратним трирівневим шикуванням особового складу стояли шерогом п'ять полковників включно з Дунфан Яньсюй — капітани всіх кораблів. За винятком останньої, всі також були голографами, що транслиювалися з кораблів-переслідувачів.

Чжан Бейхай заплив до ангару під уважними поглядами п'яти тисяч пар очей. У очах не читалося: «Ти — зрадник».

Капітани по черзі почали вітати новоприбулого:

— «Синій простір», Азійський флот!

— «Ентерпрайз», Північноамериканський флот!

— «Глибокий космос», Азійський флот!

— «Вищий закон», Європейський флот!

Останньою відсалютувала Дунфан Яньсюй:

— «Природний добір», Азійський флот! Пане, п'ять кораблів зоряного класу завдяки вашим діям врятовані для всього людства, — все, що залишилося від об'єднаного флоту. Тож приймайте командування!

* * *

— Там повний колапс! Місто опанував хаос! Людей охопив масовий психоз! — Ши Сяомін щойно повернувся з підземного міста. — Усеньке місто збожеволіло, там казна-що коїться!

На засідання адміністрації округу прибули представники з усіх навколишніх містечок, населення яких на дві третини складало пробуджені. Тепер розрізнити, хто тут хто, можна було без проблем. Хоча всі й почувалися пригніченими, пробуджені все-таки здатні були до певної міри себе опанувати. Що ж до сучасників, то тут усе навпаки — здавалося, що кожен за крок від нервового зриву. Від початку засідання вже не раз давали волю емоціям, і розповідь Ши Сяоміна остаточно позбавила їх решток самовладання. У керівника адміністрації округу ще не висохли сльози, але він уже знову ними вмився й зі стогоном упав навколішки. Це саме зробили й кілька інших посадовців. Раптом чиновник-освітянин істерично засміявся, у відповідь де-хто почав гарчати, ніби від болю, хапати зі столу чашки та жбурляти на підлогу...

— Ану цитуйте! — тихо, але владно мовив Ши Цян.

Чиновники всіх мастей спробували себе опанувати, а керівник із ще кількома, так само вмитими слізьми, намагалися стримати ридання.

— Як діти, їй-бо, — Гайнс несхвально похитав головою.

Його запросили на засідання як представника громадськості. Він був, напевне, єдиним, хто безумовно виграв від знищення флоту. Нарешті реальність вже не вступала в протиріччя з його переконанням, встановленим ментальною печаткою, і він, хоч як це дивно, був у доброму гуморі. Досі його безперервно гнітили важкі думки, мучили докори сумління, душу ятрили постійні сумніви стосовно майбутнього тріумфу людської потуги. Зрештою це ледь не вилилося у тяжкий психічний розлад. Гайнса шпиталізували до найкращої лікарні міста, де навіть світила психіатрії не змогли йому допомогти. Але вони запропонували доволі дивну терапію, яку Ло Цзі з місцевою адміністрацією заходилися втілювати в життя. Як у оповіданні «Облога Берліна» Альфонса Доде чи старому кінофільмі часів золотої ери людства «Гуд бай, Ленін!»,

вони заповзято заходилися облаштовувати для пацієнта вигадану реальність, у якій людство зазнало поразки.

Коли Гайнс повернувся з лікарні, вони перетворили його помешкання на оплот зневіри. На щастя, технології віртуальної реальності сягнули піку свого розвитку, й створення подібної ілюзії не склало жодних проблем. Щодня Гайнс переглядав випуски новин у супроводі найреалістичніших 3D-зображень, що готувалися персонально для нього. Він побачив, як частина трисоляріанського флоту прискорюється та досягає Сонячної системи раніше запланованого часу; в битві поблизу пояса Койпера об'єднаний флот людства зазнає відчутних втрат і змушений відступати до орбіти Нептуна. Але втримати натиск не вдається і там, тож рештки об'єданого флоту мусять зайняти оборону біля Юпітера, де зав'язуються важкі, криваві бої...

Працівник системи охорони здоров'я округу, відповідальний за створення й підживлення цього сфальшованого світу, сам неабияк інтегрувався до вигаданої реальності. І коли сталася справжня катастрофа, саме він перший зліг із нервовим зривом. Раніше, щоб якнайкраще підігнати хід подій до думок і переконань Гайнса, він дав цілковиту свободу власній уяві та описав розгром людства в найпесимістичніших тонах. Але реальність виявилася значно жорсткішою навіть за його дикі фантазії.

Коли картина знищення флоту здолала відстань 20-ти астрономічних одиниць і після затримки на три години дісталася Землі, людство перетворилося на ватагу наляканих дітлахів, а цілий світ — на групу дитячого садочка, яка побачила колективний страшний сон. Психічні зриви, розлади й істерики швидко ширилися суспільством, і незабаром ситуація вийшла з-під контролю.

У районі, де працював Ши Цян, усі чиновники вищого рангу або подали у відставку, або просто відмовилися виконувати свої обов'язки. Тож саме його призначили тимчасовим виконувачем обов'язків голови району.

Навіть на такій незначній посаді доля невеличкої общини пробуджених опинилася в його руках. Але слід зазначити, що в поселеннях людей із минулого безладу було менше, ніж у великих містах.

— Я прошу всіх пам'ятати про найбільшу небезпеку, — почав Ши Цян. — Коли щось трапиться із системою забезпечення життєдіяльності підземного міста, там почнеться справжнє пекло, й усі біженці ринуть до нас. За таких умов наша комуна існувати не зможе, тож варто як слід обміркувати варіанти переселення.

— І куди мігрувати? — запитав хтось.

— До мало заселених місць. Наприклад, на північний захід. Звичайно, ми спочатку проведемо рекогносцирування. Зараз ніхто не спрогнозує, яким стане світ, чи не почнеться новий Великий занепад. Але слід готуватися до виживання лише за рахунок натурального господарства.

— А хіба Краплина не збирається напасти на Землю? — запитав ще хтось із натовпу.

— Який зиск із того, щоби просто псувати собі нерви? — похитав головою Да Ши. — Ніхто цьому не зарадить, але поки той клятий зонд не пробив Землі, нам же треба десь жити, чи не так?

— Погоджуюся. Досить перейматися цим, я цілком поділяю думку Да Ши, — Ло Цзі вперше порушив мовчанку.

* * *

Сім кораблів, що залишилися від об'єданого флоту, прямували за межі Сонячної системи. Вони складали дві групи: одна — «Природний добір» і четвірка переслідувачів; друга — «Квант» і «Бронзова доба», яким пощастило втекти від Краплини. Два крихітні флоти, розділені Сонцем, перебували в протилежних кінцях нашої планетної системи та рухалися майже в одній площині, поступово віддаляючись один від одного.

Чжан Бейхай, почувши на борту «Природного добору» новину про знищення об'єданого флоту, не виказав ані

найменшого подиву. Його обличчя залишилися спокійним, ніби тиха вода. Він просто, без жодних емоцій мовив:

— Шикуватися в щільну формацію було неприпустимою помилкою. Усе інше — лише очікувані наслідки цього рішення. — Товариші, — Чжан Бейхай глянув на п'ятьох капітанів і трирівневий стрій екіпажів усіх п'яти кораблів. — Я користуюся цим застарілим зверненням, щоб виокремити надзвичайну важливість нашого бачення спільного майбутнього. Кожен із вас має до кінця розуміти обставини, в яких ми опинилися, і в майбутнє дивитися без ілюзій: на Землю нам немає вороття.

Так, повернення додому виявилось неможливим. Краплина, що заввиграшки знищила весь об'єднаний флот, нікуди не поділася з Сонячної системи. Ще дев'ять таких самих зондів прибудуть за три роки. Для цього маленького флоту стала смертельною пасткою рідна домівка. Повернення назад позбавлене сенсу; майбутнє людської цивілізації тепер далеко за межами знайомого світу. Зважаючи на отриману інформацію, крах колиски нашої цивілізації відбудеться задовго до підходу основних сил Трисоляриса, тож тій Землі, яку ми всі знаємо, залишилося недовго існувати. Отже, ці п'ять кораблів мають узяти на себе весь тягар відповідальності за продовження роду людського, й усе, що вони можуть зробити, — летіти якомога довше й далі звідси. Космічний корабель назавжди стане їхньою домівкою, а безмежжя космосу — фінальним пунктом призначення.

Ці п'ять із половиною тисяч людей стали схожі на новонароджену дитину, якій щойно перерізали пуповину й жорстоко закинули в безодню Всесвіту. Як і тій дитині, їм хотілося плакати, але спокійний вираз очей Чжана Бейхая, немов потужне силове поле, тримав цих вояків у формі, не дозволяв розкиснути й спонукав прийняти удар долі, як і належить солдатам. Дітям, загубленим у безмежжі темної ночі, найбільше потрібна батьківська підтримка. І тепер усі вони, як раніше Дунфан Яньсюй,

відчули, як багато важить батьківське піклування цього справжнього солдата з минулого.

— Ми назавжди залишимося частиною людства, — вів далі Чжан Бейхай. — Але відтепер становитимемо відокремлене, незалежне суспільство. Тож нам конче потрібно якнайшвидше позбутися ментальної залежності від земного світу. Саме тому необхідно обрати відповідну назву для світу нашого.

— Ми походимо із Землі. Ми — єдині наступники нашої цивілізації в космосі. Тож пропоную називатися «Зорельотами Землі», — запропонувала Дунфан Яньсюй.

— Дуже добре, — кивнув Чжан Бейхай. — Відтепер кожен із вас є громадянином Зорельотів Землі. Цей день стане другою відправною точкою людської цивілізації. Нам доведеться чимало попрацювати, тож прошу всіх зараз зайняти робочі місця згідно з посадовими обов'язками.

Два голографічні яруси зникли, а екіпаж «Природного добору» почав розходитися.

— Пане, чи мають наші чотири кораблі наздогнати «Природний добір»? — запитав капітан «Глибокого космосу». Голограми капітанів не зникли.

Чжан Бейхай рішуче похитав головою:

— Ви зараз деє на відстані 200 тисяч кілометрів від «Природного добору». Хоча це й мізерна для космосу відстань, проте будь-яке прискорення коштуватиме витрат палива. А ми не можемо зараз розтрицькувати його, бо енергія — основа нашого виживання. Палива в усіх залишилося не так багато, щоби бездумно його витратити. Ми залишилися самі в усьому Всесвіті, і я розумію ваше бажання бути якомога ближче один до одного. Але 200 тисяч кілометрів — це теж дуже близько. Віднині будь-яке рішення ухвалюватиметься з огляду на наслідки в далекій перспективі.

— Так, потрібно працювати на перспективу, — тихо повторила Дунфан Яньсюй. Її погляд був спрямований удалечінь, мовби вона могла розгледіти далеке майбутнє.

— Маємо якнайшвидше зібрати Асамблею громадян Зорельотів Землі й визначитися з принципами існування та завданнями, що стоять перед нами. Ми зобов'язані якнайшвидше помістити в гібернацію максимальне число членів екіпажу, щоб зняти навантаження на систему життєзабезпечення, перевести її на мінімальну потужність... Хоч би що чекало на нас у майбутньому, слід розуміти, що історія Зорельотів Землі починається тут і зараз.

Погляд батька зринув із навколишньої темряви разом із променями, що пронизували час і простір десь із глибин Всесвіту. Чжан Бейхай відчув повернення рідної людини й подумки мовив:

«Так, тату, нам ще зарано відпочивати. Поки нічого не скінчилося. Починається новий етап історії».

Наступного дня, так само за земним часом, Зорельоти Землі провели першу спільну Асамблею, об'єднавши п'ять голограм на кожному з кораблів. Безпосередньо взяти участь у зборах змогли близько трьох тисяч членів екіпажів, не зайнятих на чергуванні, решта долучилися просто з робочих місць, за допомогою каналів зв'язку.

Першим питанням повістки було визначення фінальної точки подорожі. Одностайно підтримали збереження поточного курсу, запрограмованого бортовій системі «Природного добору» Чжаном Бейхаєм. Кораблі летіли в напрямку сузір'я Лебеда, а саме до зорі NH558J2 з двома планетами — однієї з найближчих до Сонячної системи. Обидві планети були газовими гігантами на кшталт Юпітера, непридатними для життя, проте вони могли забезпечити дозаправлення двигунів термоядерним паливом.

Тепер вибір фінальної точки подорожі здавався добре виваженим кроком, адже недалеко від цієї зорі лише на відстані півтора світлового року розташовувалася інша, навколо якої оберталася планета земного типу. Передбачалося, що «Природний добір» може бути скерований спочатку до NH558J2, і лише потім — до планети земного

типу. Це мало глибокий сенс: умови на планеті могли виявитися вкрай несприятливими (спостереження з відстані кількох світлових років не допомогло би чітко відповісти на запитання про клімат і шанси на колонізацію). У цьому разі кораблі не мали б змоги дозаправитися, щоб летіти далі. А відвідавши спочатку NH558J2 й поповнивши запаси палива, мандрівники могли з максимальною швидкістю дістатися інших світів.

Планетарна система NH558J2 віддалена від Сонячної системи на 18 світлових років, тож, зважаючи на поточну швидкість кораблів і різні непередбачувані чинники, Зорельоти Землі могли дістатися фінальної точки не раніше ніж за 2000 років.

Два тисячоліття в дорозі. Ці сухі цифри викликали в уяві непривабливу картину як сьогодні, так і майбутнього. Навіть з урахуванням технологій гібернації, більшість членів екіпажів не могли дістатися кінцевої точки подорожі. Усе їхнє життя витрачалося лише на частину цієї мандрівки, що мусила тривати 20 століть. А для тих, кому пощастило б дістатися NH558J2, вона мала стати лише транзитною точкою для дозаправлення, й ніхто не зміг би впевнено сказати, яким буде наступний пункт призначення й чи виявиться він новою домівкою, де можна буде заснувати новий світ.

Насправді хід думок Чжана Бейхая був вкрай раціональним: він точно знав, що придатність Землі до виживання людини закорінена не стільки в антропному принципі*, скільки в наслідках довготривалої взаємодії

* *Прим. перекл.* Антропний принцип, або принцип Зельманова-Картера — один із принципів сучасної космології, згідно з яким люди спостерігають всесвіт саме таким і не інакшим, позаяк за інших умов людей у такому світі не існувало б. За цим принципом встановлюється залежність появи та існування людини як складної системи й космічної істоти від фізичних параметрів Усесвіту (зокрема, від фундаментальних фізичних констант: сталої Планка, швидкості світла, маси протона й електрона тощо).

біосфери Землі з природним середовищем. Це навряд вдалося б цілком відтворити на інших далеких планетах. Його вибір саме NH558J2 обумовлювався імовірністю того, що вони ніколи не зможуть відшукати світу, придатного для життя й нова людська цивілізація виявиться приреченою на вічні мандри в космічних кораблях.

Однак Чжан Бейхай не поспішав ділитися своїми думками, адже тими, хто зміг би впокоритися з ідеєю розвитку цивілізації на кораблях, стали б тільки наступні покоління екіпажів Зорельотів Землі. Люди, які відлетіли в Космос зі своєї домівки, завжди шукатимуть планету, подібну до Землі, щоб там оселитися.

На Асамблеї затвердили також політичний статус Зорельотів Землі: п'ять кораблів назавжди залишаються частиною людського світу, але за нинішніх обставин уже не можуть і далі підпорядковуватися трьом флотам або Землі, тому вважаються новим незалежним державним утворенням.

Резолюцію відіслали до Сонячної системи, але на висловлення спільної позиції ООН і ОКФ довелося чекати доволі довго. У повідомленні, що надійшло у відповідь, не було й слова про рішення людства, тому його сприйняли як мовчазну згоду.

Таким чином, віднині людський світ ділився на три частини: історичну міжнародну спільноту Землі, Об'єднаний конгрес флотів — творіння нової доби, та Зорельоти Землі, що летіли до незвіданих глибин Всесвіту. Останні нараховували лише 5000 людей, проте несли надію всієї людської цивілізації.

Під час другого засідання Асамблеї почали обговорювати принципи формування керівних органів на всіх рівнях Зорельотів Землі.

На самому початку обговорення Чжан Бейхай виступив із промовою.

— Я вважаю, що порядок денний потрібно трохи переформатувати. Слід спочатку визначитися із соціальним устроєм нашої цивілізації, а вже потім вирішувати, які форми правління нам підходять.

— Тобто першочерговим є прийняття Конституції.

— Принаймні виголошення її основних принципів.

Це й стало предметом обговорення. Більшість схилилася до того, щоб залишити військову систему керування, позаяк забезпечення життєдіяльності крихкої екосистеми Зорельотів Землі в умовах подорожі безжальним космічним простором вимагає суворої дисципліни та злагодженої роботи членів кожного екіпажу й усіх п'яти кораблів. Це рішення підтримала абсолютна більшість.

— Тобто ви за авторитарне суспільство, — резюмував Чжан Бейхай.

— Пане, можна дібрати милозвучнішу назву. Зрештою, ми ж усі солдати, — відрубав капітан «Синього простору».

— Я так не думаю, — Чжан Бейхай похитав головою. — Підтримання самого лишень status quo не гарантує виживання. Розвиток — найліпша гарантія. Під час нашої подорожі ми зобов'язані розвивати науку й техніку, будувати нові кораблі, приростати кількісно. Уроки історії Середньовіччя й часів Великого занепаду переконливо доводять, що авторитарне правління стає найбільшою перепоною на шляху розвитку людства. Вживання Зорельотів Землі потребує активного розвою, нових ідей і творчого підходу. Цього можна досягти тільки шляхом побудови суспільства, заснованого на ідеях поваги до людини та її свобод.

— Тобто ви як людина з минулого пропонуєте створити суспільство за зразком міжнародної спільноти Землі? Але в Зорельотів Землі забагато специфічних особливостей і обмежень, — зауважив один із молодших офіцерів.

— Саме так, — погодилася Дунфан Яньсюй. — Але зважте, що чисельність громадян Зорельотів Землі украй незначна. Крім того, на борту кожного корабля маємо над-

звичайно розгалужену та високопродуктивну інформаційну систему. Якщо постане необхідність ухвалення рішень з будь-якого питання, ми можемо швидко організувати всебічне обговорення та вирішити, базуючись на результатах загального плебісциту. Можемо побудувати перше справжнє демократичне суспільство в історії людства.

— Це також не найліпше рішення, — знову похитав головою Чжан Бейхай. — Як справедливо зазначалося, Зорельоти Землі мандрують глибинами космосу, який не пробає помилок. Катастрофа, що загрожуватиме нашому світові, може спіткати нас будь-якої миті. Події часів Трисоляріанської кризи виразно засвідчили, що, зіткнувшись із загрозою таких масштабів, особливо коли хтось має пожертвувати малим, щоб зберегти ціле, гуманістичне й соціально-орієнтоване суспільство не здатне розв'язати подібних суперечностей.

Присутні перезирнулися, ніби запитуючи одне в одного, як же розв'язати це протиріччя.

Чжан Бейхай із посмішкою мовив:

— Здається, ми намагаємося відшукати просту відповідь на складне запитання. Правильної відповіді не знайдено за всю історію людства, а ми хочемо розрубати цей вузол під час єдиного засідання. Гадаю, лише після тривалих пошуків, методом спроб і помилок ми узгодимо єдину правильну соціальну модель для Зорельотів Землі. Пропоную по закінченні засідання залишити цю дискусію відкритою аж до того часу, поки не знайдемо оптимальне рішення... Будь ласка, пробачте мені порушення порядку денного. Повернімося до обговорення запланованих питань.

Дунфан Яньсюй ще ніколи не бачила такої посмішки на обличчі Чжана Бейхая. Він взагалі рідко посміхався, а якщо таке й траплялося, то була радше зверхня гримаса людини, впевненої, що вона має рацію. Але це була зовсім інша посмішка — сором'язлива спроба вибачитися за порушення регламенту... Маленька, незначуща деталь, але

Чжан Бейхай завжди вирізнявся обережністю у висловлюваннях і вчинках. Навряд можна було припустити, що він виніс на обговорення необдуману пропозицію, а потім відразу зняв її з порядку денного. І ще жінка помітила незвичну для нього замисленість на межі з замріяністю. Під час засідання він не зробив жодної нотатки в записнику, хоча раніше все детально занотовував. Чжан Бейхай єдиний з-поміж членів екіпажів, досі користувався папером і ручкою. Писання від руки стало його власним, фірмовим стилем.

То де нині витали його думки?

Учасники засідання повернулися до обговорення кандидатур керівників різного рівня. Усі, хто виступав, поділяли думку, що поки нема потреби проведення додаткових виборів і чинні механізми та принципи управління кораблями мають зберегтися. Капітани залишаються відповідальними за керівництво суднами, а п'ятірка кораблів формує дорадчий орган, покликаний вирішувати найголовніші стратегічні питання, якщо такі постануть перед Зорельютами Землі. Капітани одностайно обрали Чжана Бейхая на посаду Верховного командувача з усією повнотою влади. Цю резолюцію винесли на загальне обговорення. Її підтримали сто відсотків громадян.

Проте Чжан Бейхай відмовився від посади.

— Пане, з усією повагою — це ваш обов'язок! — вигукнув капітан «Глибокого космосу».

— На борту лише ви маєте достатній авторитет, щоб стати на чолі Зорельотів Землі, — підтримала його думку Дунфан Яньсюй.

— Мені здається, я сповна виконав свій обов'язок. Я стомлений і вже в похилому віці. Тож не варто розраховувати на мене, — тихо відповів Чжан Бейхай.

По закритті засідання, дочекавшись, коли всі розійдуться, Чжан Бейхай затримав Дунфан Яньсюй.

— Дунфано, я хочу знову обійняти посаду виконувача обов'язків капітана «Природного добору».

— Виконувача обов'язків? — перепитала вона з подивом.

— Так, поверни мені, будь ласка, функцію контролю за виконанням наказів капітана.

— Пане, я без проблем поступлюся вам посадою капітана «Природного добору». Кажу це щиро й упевнена, що інші капітани, та й весь екіпаж підтримають моє рішення.

Чжан Бейхай посміхнувся й похитав головою:

— Ні, в жодному разі. Ти залишишся капітаном «Природного добору» з усією повнотою влади. Повір, я не втручатимуся в твою роботу.

— Тоді навіщо вам повноваження виконувача обов'язків? Хіба зараз у цьому є сенс?

— Мені просто подобається цей космічний корабель. Два століття тому ми могли лише мріяти про щось подібне. Тобі ж добре відомо, що мені довелося зробити одного дня, аби такі космічні кораблі могли бути збудовані... Чи не так?

Він звернув до Дунфан Яньсюй не свій звичний погляд із кам'яною впевненістю у власній силі; той погляд поступився місцем порожнечі, втомі, глибокому смутку. Тепер це був погляд зовсім іншої людини — не той спокійний, незворушний. Це були очі вже не вдумливого, рішучого й незламного борця. Перед капітаном стояла людина, зігнута роками поневірянь і необхідністю ухвалення складних рішень. Дунфан Яньсюй сповнило співчуття, незнане досі.

— Пане, не варто більше згадувати про це. Історики дали справедливу оцінку вашим вчинкам у XXI столітті: розробка двигунів прямого випромінювання стала вирішальним кроком у розвитку аерокосмічної галузі людства. Можливо, тоді ваш вчинок був... єдиним можливим рішенням так само, як нині — викрадення «Природного добору». Ба більше: за сучасними законами терміни притягнення до відповідальності за ваші злочини давно вичерпалися.

— Але зняти тягар із душі не так просто, як може здатися... Тому мої почуття до корабля значно глибші за ваші. Від початку почувався його частиною. Не можу просто покинути його. Крім того, маю чимось займатися в майбутньому. Коли руки зайняті — й на серці легше.

З цими словами він розвернувся й пішов геть. Його згорблена постать потроху віддалялася, меншала, поки не перетворилася на маленьку чорну пляму в широчезному білому просторі сфери. Дунфан Яньсюй дивилася йому вслід, аж поки та постать не розтанула в сліпучому білому світлі, й раптом відчула неймовірну, досі незнану самотність. Вона навалилася зусбіч, підім'яла жінку під себе.

У подальшому екіпажі Зорельотів Землі регулярно збиралися на засідання Асамблеї. Вони пристрасно віддалилися створенню нового світу. З ентузіазмом обговорювали Конституцію та підвалини соціальної структури, розробляли положення законів і планували проведення перших виборів... Точилися жваві дискусії між офіцерами та солдатами різних рангів. Люди розуміли неосяжність перспективи розвитку й нетерпляче очікували перетворення Зорельотів Землі на ядро нової цивілізації, що розселятиметься в космосі мірою просування від однієї планетної системи до іншої. Щораз більше людей порівнювали Зорельоти Землі з Едемом, який стане другою колискою людської цивілізації.

Але ідилія тривала недовго, бо другий Едем спіткала доля першого.

Підполковник Лань Сі обіймав посаду головного психолога «Природного добору» й очолював Друге управління флоту — команду військових психологів, що спеціалізувалися на підтриманні бойового духу особового складу під час далеких космічних подорожей і ведення бойових дій в умовах ізоляції. Щойно стало зрозуміло, що Зорельоти Землі ніколи більше не побачать рідної планети,

Лань Сі з підлеглими офіцерами перейшли в режим посиленого чергування, немов очікували нападу могутнього ворога. Численні тренінги з оцінювання ризиків, напрацьовані сценарії розвитку критичних ситуацій мали б стати в пригоді у разі потреби подолання психологічної кризи чи нервового зриву в кожного члена екіпажу.

Усі психологи сходилися на думці, що найнебезпечнішим ворогом на даний момент, без сумніву, стала «N-проблема» — ностальгія, туга за домівкою. Адже це перший випадок у людській історії, коли мандрівникам від початку відомо, що вони ніколи не повернуться, тому N-проблема може призвести до масових психічних розладів, а це поставить Зорельоти Землі на межу катастрофи. Лань Сі наказав усім офіцерам Другого управління вжити всіх необхідних заходів для запобігання психічним розладам, серед іншого й виділення спеціальних каналів зв'язку для спілкування із Землею та трьома флотами. Кожен член екіпажу Зорельотів Землі мав змогу підтримувати безперервний контакт із друзями й родичами, дивитися більшість випусків новин і телевізійних програм, трансльованих із Землі чи з флотів. Попри те, що нині Зорельоти Землі віддалилися приблизно на 70 астрономічних одиниць від Сонця й затримка надходження сигналу сягала 9-ти годин, якість зв'язку із Землею та флотом досі залишалася дуже доброю.

Крім поточних заходів корекції виявів у членів екіпажу кожного корабля N-проблеми, офіцери Другого управління готувалися й до боротьби із масовими спалахами психічних розладів: був затверджений протокол примусової гібернації найнебезпечніших і агресивних.

Пізніші спостереження засвідчили, що побоювання та запроваджені заходи виявилися надмірними: хоча поширення виявів N-проблеми на борту Зорельотів Землі не вдалося уникнути, вони й близько не сягали небезпечної межі, передбаченої навіть для звичайного космічного польоту. Лань Сі спочатку збентежили показники захво-

рюваності, але він швидко знайшов пояснення: після знищення головних сил флоту Земля втратила будь-яку надію на порятунок. І хоча до загибелі людства за най-оптимістичнішими оцінками залишалось ще приблизно два століття, з випусків новин їм було відомо, що світ уже зараз поринув у хаос після того, як побачив картину жахливого розгрому й відчув подих смерті. У Сонячній системі залишилися небагато такого, за чим екіпажам Зорельотів Землі варто було ностальгувати.

Але ворог все-таки знайшовся і виявився значно небезпечнішим за тривіальну N-проблему. Коли Лань Сі з підлеглими зрозуміли, що коїться, було запізно — їхні оборонні споруди завалилися.

З досвіду минулих космічних подорожей Лань Сі знав, що N-проблема завжди давалася взнаки спершу серед солдатів і офіцерів нижчого рангу. Цей факт пояснювався характером посадових обов'язків, що потребували меншої зосередженості, та вужчою зоною відповідальності, так само як і гіршою психологічною підготовкою порівняно зі старшими офіцерами. З подібних міркувань офіцери Другого управління від початку приділяли максимум уваги рядовому складу, але проблема прийшла, звідки не чекали, — тій упала на командирів і їхніх помічників.

Лань Сі помітив дещо дивне. От-от мали відбутися перші в історії вибори до керівних органів Зорельотів Землі. В голосуванні на рівних умовах мали взяти участь усі члени екіпажів п'яти кораблів. Для старших офіцерів вибори означали перехід із категорії військовослужбовців до верстви цивільних чиновників. Їхні посади могли тепер обійняти конкуренти з нижчим званням. Лань Сі дуже здивувався, дізнавшись, що жоден старший офіцер «Природного добору» взагалі не цікавився проведенням виборів, результати яких мали визначити їхню подальшу долю. Він не бачив жодного, хто організував би бодай якусь передвиборчу кампанію, а коли заводив розмову на цю тему, ніхто з офіцерів не виказував ані найменшої

зацікавленості. У зв'язку з цим Лань Сі не міг не пригадати дивної, відстороненої поведінки Чжана Бейхая під час другого засідання Асамблеї.

А потім почали виявлятися симптоми психічних розладів серед офіцерів зі званнями від підполковника й вище. Переважна частина їх дедалі більше закривалися від оточення, вони воліли довше залишатися на самоті, різко скоротили час міжособистісного спілкування. Щодалі рідше в когось виникало бажання виступити під час засідань, а багато хто взагалі вважав за ліпше мовчати. Лань Сі помітив: у їхніх очах згасли вогники, що свідчили про життєву енергію, погляди стали похмурими, кожен опускав очі, ніби від удару електричного струму через візуальний контакт... І що вище звання мав офіцер, то загрозливішими здавалися симптоми. Водночас пошесть почала поширюватися й серед нижчих чинів.

Жоден офіцер не виявив бажання звернутися по психологічну допомогу, тож діагностувати проблему й проводити певні терапевтичні заходи було неможливо. Друге управління не мало іншої ради — мусило скористатися повноваженнями й запровадити обов'язкове відвідування психолога для всього особового складу. Але й це не мало позитивних наслідків: більшість пацієнтів відмовлялися говорити.

Лань Сі вирішив, що час поспілкуватися з найавторитетнішим представником командування, тож вирушив на зустріч із Дунфан Яньсюй. Раніше безумовним авторитетом на Зорельотах Землі вважався Чжан Бейхай, проте він самоусунувся від виконання будь-яких представницьких обов'язків, зняв свою кандидатуру з майбутніх виборів і наголошував на своєму статусі рядового члена екіпажу. Старий лише заповзятливо брався до суто технічної роботи виконувача обов'язків капітана «Природного добору». Він акцептував накази Дунфан Яньсюй у системі управління корабля. Решту часу його можна було побачити в різних частинах «Природного добору», де він

невтомно розпитував офіцерів і солдатів усіх рангів про будову, функціонування та призначення різних систем, щоразу зацікавлено слухав та висловлював свій захват інженерним генієм. Крім того, він залишався бадьорим, невразливим до колективного психозу, що загрозливою тінню навис над кораблями. Звичайно, це могло пояснюватися його відстороненістю від загальних справ, проте Лань Сі знав ще одну причину: пробуджені психологічно значно менш вразливі за сучасних людей. І за нинішніх умов така незворушність є значною перевагою з огляду на здатність до виживання.

Як і багато чоловіків екіпажу «Природного добору», Лань Сі завжди відчував на собі вплив чарів вродливої жінки — капітана корабля. І серце стиснулося в його грудях, коли він побачив, що знайомий вогник згас і в очах Дунфан Яньсюй, відкрив вразливу тендітність її жіночої натури.

— Капітане, принаймні натякніть, що з вами коїться, — попросив Лань Сі.

— Підполковнику, це я від вас чекаю пояснень, що відбувається довкола.

— Тобто ви нічого не знаєте про свій нинішній стан?

В очах Дунфан Яньсюй зяяла бездонна туга.

— Я знаю лише те, що ми — перші люди, які полетіли в далекий космос.

— Про що ви говорите?

— Уперше людина зробила справжній крок у Всесвіт.

— А-а-а, тепер я розумію: в минулому, незалежно від того, як далеко люди мандрували космосом, це більше нагадувало запуск повітряного змія над Землею: духовний зв'язок був вервечкою, за яку трималися люди. А тепер цей зв'язок обірвався.

— Саме так, вервечка обірвана. Але найбільша відмінність у тому, що зникла рука, яка зазвичай тримала її. Земля, якою ми її знали, прямує до загибелі. А в наших думках вона вже мертва. Наші п'ять космічних кораблів

не прив'язані до жодного зі світів у цілому Всесвіті. Навколо нас немає нічого, крім безодні космічного простору.

— Це правда. Ще жодна людина ніколи не стикалася з подібними випробуваннями.

— Так. І за цих умов людська психіка неминуче зазнає трансформацій. Люди стають... — Дунфан Яньсюй раптово замовкла, ніби в неї почалися вияви афазії. Туга зникла з очей, залишилося непроникне, чорнильне дощове небо.

— Ви натякаєте, що за нових умов люди перетворяться на Homo novus?

— Нову людину? Ні, підполковнику, люди стануть... нелюдами.

Від останніх слів Дунфан Яньсюй Лань Сі мовби інесем обсипало. Він уважно подивився на неї — жінка не ховала очей, але дзеркало душі було порожнє, закрите від зовнішнього світу.

— Я маю на увазі, що люди не залишаться людьми у звичному для нас розумінні... Підполковнику, це все, що я можу вам сказати. Зробіть свою роботу якнайкраще й... — Наступні слова Дунфан Яньсюй прозвучали як лихе пророцтво: — Незабаром прийде й ваша черга.

Ситуація погіршувалася, й на другий день після розмови Лань Сі з Дунфан Яньсюй на борту «Природного добору» пролилася перша кров: підполковник із навігаційної команди поранив із табельної зброї іншого офіцера, який ділив із ним каюту. За свідченнями пораненого, підполковник раптом прокинувся серед ночі, побачив, що сусід також не спить, звинуватив того в підслухуванні його сонного бурмотіння. Зав'язалася емоційна суперечка, що закінчилася стріляниною. Лань Сі негайно подався до затриманого підполковника.

— Ви справді боялися підслухування того, що ви кажете вві сні?

— То він чув, що я казав?! — запитав стрілець із неприхований жахом.

— Він сказав, що ви вві сні не розмовляли, — похитав головою Лань Сі.

— А навіть якби й розмовляв, то що?! Хіба можна цьому вірити?! Чи ви гадаєте, я насправді так думаю? Я не потраплю в пекло через дурню, яку молов уві сні!

Лань Сі не допитувався в нападника, що він міг говорити вві сні. Натомість запропонував пройти сеанси гіпнотерапії — реакція виявилася неочікуваною. Настрій нападника різко змінився: він кинувся до Лань Сі, схопив того за горло й почав душити. Розтягти їх вдалося лише охоронцям, які вчасно наспіли. Офіцер охорони, який чув розмову в камері, порадив Лань Сі:

— Підполковнику, навіть не згадуйте про гіпноз. Друге управління й так не надто популярне серед особового складу, а після цього воно перетвориться на зачумлений барак. І скільки ви залишатиметеся живими — ніхто не скаже.

Лань Сі зв'язався з полковником Скоттом, який обіймав ту саму посаду на кораблі «Ентерпрайз» та, крім того, виконував роль військового капелана. На більшості кораблів Азійського флоту така посада не передбачалася штатним розкладом. Як і раніше, «Ентерпрайз» разом з іншими трьома кораблями переслідування перебував на відстані 200 000 кілометрів від «Природного добору».

— Чому так темно у вас? — запитав Лань Сі, намагаючись хоча б щось розгледіти на зображенні, що передавалося з «Ентерпрайз». Стіни сферичної каюти Скотта ледь світилися тьмяно-жовтим та ще із зовнішніх камер проектувалося зображення зоряного неба. Скотт, здавалося, плавав у Всесвіті, сповненому тьмяного смогу. Його обличчя приховувала тінь, але Лань Сі відчув, що чоловік ховає очі від погляду з іншого боку екрану.

— Едемський сад накриває темрява, що поглинає все довкола, — стомлено мовив Скотт.

Лань Сі хотів поговорити зі Скоттом, бо той, як капелан «Ентерпрайз», під час сповіді міг чути багато цікаво-

го й важливого. І навіть не порушуючи таємниці, міг би дати кілька слухних порад. Але почувши його слова й побачивши, як він ховає очі в тінь, Лань Сі зрозумів, що годі чекати відвертих відповідей на запитання. Натомість, неочікувано навіть для себе, Лань Сі запитав про інше:

— Чи спіткає другий Едем доля першого?

— Не знаю, але гадюка вже підняла голову. Отруйний змій другого Едему впевнено заповзає до людських сердець.

— Отже, ви надкусили заборонений плід із дерева пізнання добра й зла?

Скотт повільно кивнув, опустив голову й більше не піднімав її, ніби намагаючись приховати погляд, аби не виказати власних думок:

— Можна сказати й так.

— Кого цього разу виженуть із Едемського саду? — запитав Лань Сі, відчуваючи, що починає тремтіти, а долоні вкриваються холодним потом.

— Багато кого, але, на відміну від першої історії, цього разу може хтось і залишиться.

— Хто? Хто залишиться?

Скотт важко зітхнув:

— Підполковнику Лань, я сказав достатньо. Чому б вам самому не відкусити від плоду пізнання? Так чи інакше, кожен має зробити цей крок, хіба ні?

— Де мені його шукати?

— Покиньте свою роботу й просто поміркуйте над цим. Зніміть обмеження з органів ваших відчуттів — і неодмінно знайдете відповідь.

Після розмови зі Скоттом, Лань Сі занедбав навіть найнагальнішу роботу та за порадою полковника узявся спокійно обмірковувати проблему. Відповідь знайшлася навіть швидше, ніж він міг припустити. Холодний і слизький змій Едему заповз і в його свідомість: Лань Сі знайшов плід пізнання й надкусив його. Останні промені Сонця зникли назавжди, й усе суще оповила темрява.

На Зорельотах Землі тихо бриніла невидима струна, готова будь-якої миті порватися.

За два дні капітан «Вищого закону» скоїв самогубство. Тієї миті він самотньо стояв на кормовій платформі, яку відділяв від космосу лише прозорий купол. Це мало вигляд спроби злити водно корабель і нескінченність простору. Корма була повернена в напрямку Сонячної системи, й Сонце мало вигляд невеличкої жовтої зорі, трохи яскравішої за інші. Далі сяяли розріджені зорі периферійного спірального рукава Чумацького Шляху — нашої галактики. Всесвіт зарозуміло демонстрував усю свою глибину, не залишав надії ні розуму, ані очам людини, яка прагнула підтримки.

— Темно. Як же в біса темно, — сказав сам собі капітан і застрелився.

Дізнавшись про самогубство капітана «Вищого закону», Дунфан Яньсюй зрозуміла, що часу лишилося обмаль, тож невідкладно покликала на нараду до великого сферичного ангара для винищувачів двох своїх віце-капітанів.

Коли йшла коридором до ангара, ззаду хтось гукнув її. Озирнулася й побачила Чжана Бейхая. В останні два дні через невеселі роздуми вона майже забула про його існування. Його погляд, сповнений ніжної батьківської любові, заспокоював і додавав сили. Дунфан Яньсюй відчула себе майже такою врівноваженою, як раніше. Зараз побачити на Зорельотах Землі погляд, на який не впала б тінь, було великою удачею.

— Дунфано, мені здається, що ви останнім часом не в собі. Хоча не знаю справжньої причини, але ви маєте тягар на серці. Що з вами коїться?

Вона не відповіла, натомість сама запитала:

— Пане, а як вам ведеться? Все гаразд?

— Добре, просто чудово. Ходжу скрізь, усе вивчаю. На решті вивчив систему озброєння «Природного добору». Звісно, лише нахапався вершків, але все одно дізнався

безліч цікавого. Відчуваю себе Колумбом, який потрапив на авіаносець.

Дивлячись на спокійного та врівноваженого Чжана Бейхая, Дунфан Яньсюй відчула легкі заздрощі: він, визначна людина, яка завершила свою велику історичну місію, тепер має повне право на спокійне життя. Позбувшись статусу провідника людства, він легко приміряв на себе роль звичайного пробудженого, який тішиться технічним поступом.

Обмірковуючи його слова, Дунфан Яньсюй попросила:

— Пане, прошу вас, не розпитуйте інших про те, що відбувається. Не треба.

— Чому? Не можна просто поцікавитися?

— Це може мати неприємні наслідки. Не варто, повірте мені.

— Тоді не буду, — кивнув Чжан Бейхай. — Красно дякую за те, що весь цей час ставилися до мене як до рядового громадянина.

Дунфан Яньсюй швидко розкланялася й поквапилася до місця зустрічі з віце-капітанами. Але за спиною знову почувся голос творця Зорельотів Землі:

— Дунфано, хоч би що сталося, хай усе йде, як було заплановано. Зрештою все налагодиться.

Віце-капітани вже чекали на Дунфан Яньсюй посеред великого сферичного ангара. Вона обрала саме це місце зустрічі, бо гігантський простір нагадував про пустелю. Здавалося, вони втрюх плавали серед білого, сліпучого світу, й у всьому Всесвіті не існувало більше нічого. Ілюзія безпеки, хоч би що вони обговорювали.

Усі троє дивилися в різні боки.

— Нам потрібно дещо остаточно прояснити, — почала Дунфан Яньсюй.

— Так, кожна секунда зволікання може виявитися останньою, — погодився перший віце-капітан Левін. Потім вони з другим віце-капітаном Інуе Акірою синхронно

перевели погляди на Дунфан Яньсюй, немовби говорили: «Ви — капітан, тож ваше перше слово».

Але Дунфан Яньсюй забракло сміливості.

Події цього світанку другої людської цивілізації з плином часу цілком могли лягти на сторінки героїчного епосу нового Гомера чи додати ще одну книгу до Біблії. Юда став зрадником, першим поцілувавши Ісуса в Гетсиманському саду. І перший, хто зараз заговорить, зачне нову добу в історії другої людської цивілізації. Ніхто не знає, яка слава чекає на цю людину в майбутньому — Юди чи Ісуса, але Дунфан Яньсюй не мала достатньо сміливості, щоб стати будь-ким із них.

Але не мала вибору, тому вирішила розділити тягар на трьох, змусити підлеглих дивитися їй у вічі під час розмови. Їм уже не потрібна була мова, аби обговорити нинішню критичну ситуацію. Кожен все давно обміркував і все для себе вирішив. Їхні очі промовляли більше за слова, вони стали каналами зв'язку, й інформація ними передавалася з неймовірною швидкістю. Вони об'єднали розум трьох у єдину мережу, що давала змогу миттєво обмінюватися думками.

Паливо.

Паливо.

Паливо.

Маршрут польоту ще не до кінця розвіданий, але ми вже знайшли щонайменше дві хмари зоряного пилу.

Сповільнення.

Так. Після проходження хмари наша швидкість знизиться до 0,003% швидкості світла.

Ми поки що на відстані більш ніж десять світлових років від NH558J2. Щоб дістатися туди за таких умов, знадобиться близько 60 тисяч років.

Ми не долетимо.

Можливо, кораблі й долетять, але не екіпажі. Навіть за умови гібернації, нам не вистачить життя.

Якщо тільки не...

Якщо тільки не підтримувати швидкості під час прольоту пиловими хмарами чи не розганятися після проходження.

Не вистачить палива.

Термоядерне паливо служить не тільки для пересування корабля в просторі. Воно використовується також системами життєзабезпечення, потрібне для можливої корекції курсу...

І для сповільнення на підльоті до цілі. Планетна система NH558J2 набагато менша за Сонячну, тож кораблі не зможуть зупинитися лише за рахунок гравітаційного маневру. Доведеться витратити чималу кількість палива для сповільнення, інакше ми просто пролетимо повз цілі.

За таких умов усього запасу палива Зорельотів Землі вистачить лише для двох кораблів.

Але якщо закладатися на найгірші сценарії, то для одного.

Паливо.

Паливо.

Паливо.

— Не забувайте про запчастини, — вголос сказала Дунфан Яньсюй.

Запчастини.

Запчастини.

Запчастини.

Особливо запчастини до критично значущих для виживання систем: термоядерних двигунів, систем управління та інформації, підтримання життєдіяльності.

Це не такі нагальні потреби, як паливо, але вони головні для довготривалого виживання. У NH558J2 немає планет, придатних для життя, заснування колонії чи створення промислової агломерації. Немає навіть покладів необхідних природних ресурсів. Можна лише заправитися й летіти до наступних планетних систем,

де можливий видобуток мінералів, і закласти промисловість для виробництва запасних частин.

«Природний добір» має по два комплекти запчастин для життєво важливих систем.

Замало.

Замало.

Окрім термоядерних двигунів, більшість систем кораблів Зорельотів Землі взаємозамінні.

Елементи двигунів також можна використовувати після модифікації.

— Ми зможемо зібрати всі екіпажі на одному чи двох кораблях? — знову вголос запитала Дунфан Яньської і цим завдала напрям розмові очей.

Неможливо.

Нездійснено.

Нереально. Системи забезпечення життєдіяльності й гібєрнації без того працюють майже на максимум потужностей. Навіть незначне збільшення чисельності екіпажу загрожує катастрофою.

— Отож, усе зрозуміло, — відлуння голосу Дунфан Яньської прокотилося білосніжною сферою як невиразне бурмотіння сонного.

Зрозуміло.

Зрозуміло.

Загине частина або всі.

Очі трьох втратили зв'язок і згасли. Здавалося, кожен почув, як грім розкотився в глибині Всесвіту, затремтів від страху, відчув непереборне бажання відвернути погляд. Дунфан Яньської перша відновила самовладання.

— Не робімо цього, — сказала вона.

Не робімо цього.

Не здавайся.

Не здаватися?

Не здавайся! Усі тримаються, і якщо ми піддамося спокусі, нас виженуть із Едемського саду.

Чому нас?!

Звичайно, ми не заслуговуємо на вигнання.

Ніхто не заслуговує.

*Але когось треба вигнати, бо Едемський сад не може
вмістити всіх.*

Ми не хочемо залишати Едемський сад.

Не можна здаватися!

Три пари очей знову відновили повний контакт.

Інфразвукова воднева бомба.

Інфразвукова воднева бомба.

Інфразвукова воднева бомба.*

Стоїть на озброєнні кожного корабля.

*Запуск відбувається у стелс-режимі — важко засік-
ти за допомогою радарів**.*

Їхні погляди тимчасово втратили зв'язок, аби всі троє змогли перевести подих і осмислити почуте. Коли три пари очей з'єдналися знову, в них були тільки розгубленість і страх. Погляди тремтіли, ніби вогники свічок на сильному вітрі.

Жахливий злочин!

Жахливий злочин!

Жахливий злочин!

Ми перетворимся на дияволів!

* Прим. автора. Різновид ядерної зброї, що може використовуватися для враження космічних кораблів, добре захищених від інших видів випромінювання. Принцип дії полягає в безперервній генерації множинних ядерних вибухів з інтенсивним електромагнітним випромінюванням, яке досягає корпусу корабля-мішені та вступає в резонанс із його металевою оболонкою, перетворюючись на інфразвук всередині космічного корабля. Становить загрозу для всіх форм життя на борту, але майже не спричиняє пошкоджень структурних частин і деталей самого космічного корабля.

** Прим. автора. Позаяк основний чинник ураження зброї — інфразвукові хвилі — створюється внаслідок резонансу електромагнітного імпульсу з обшивкою корабля, відпадає потреба безпосереднього влучання бомбою в ціль. Детонація боезаряду, що призведе до знищення всього живого на борту корабля, може відбуватися й на значній відстані від нього.

Ми перетворимся на дияволів!

Ми перетворимся на дияволів!

— А... якої вони думки? — ледь чутно прошепотіла Дунфан Яньсюй. Це просте запитання, промовлене тихим голосом, нагадало віце-капітанам постійне дзижчання невловимого комара в сліпучому білосніжному просторі.

Ми не хочемо перетворюватися на дияволів, але не знаємо, якої думки інші.

Тоді ми вже стали дияволами, бо чому ми безпідставно звинувачуємо інших?

Гаразд, не вважатимемо їх дияволами через самі лишень безпідставні підозри.

— Це не вирішує проблеми, — похитала головою Дунфан Яньсюй.

Так, хоча ми більше не вважаємо їх дияволами, проблеми це не знімає.

Тому що їм не відомий хід наших думок.

Тоді припустимо таке: вони точно знають, що ми також не дияволи.

І це не знімає проблеми.

Бо вони не знають, що ми думаємо про них.

І вони не знають, що ми думаємо про те, що вони думають про нас.

Це перетворюється на нескінченний ланцюжок підозр: вони не знають, як ми думаємо (що вони думають (як ми думаємо (як вони думають (як ми ...) ...))

Як обірвати цей ланцюжок?

Спілкуванням?

На Землі спрацює, але не в космосі. Або доведеться вмерти комусь, або загинуть усі. Це безвихідь, у яку потрапили Зорельоти Землі в космосі. Глухий кут, де спілкування вже не вирішує проблем.

Залишається єдиний вихід, але хто його обере — ось головне питання.

Лиховісний, справді диявольський вибір.

— Далі відкладати не можна, — рішуче сказала Дунфан Яньсюй.

Дуелянти в темряві космосу вже затамували подих. Струна от-от обірветься.

Щосекунди небезпека зростає в геометричній прогресії.

Якщо вибору немає, то чому б нам не зробити перший хід?

— Є вибір! — раптом скрикнув Інуе Акіра.

Добровільно пожертвувати своїми життями.

Чому?

Чому ми?

Звичайно, ми втрюх можемо пожертвувати своїми життями, але чи маємо ми право робити такий вибір і за дві тисячі людей на борту «Природного добору»?

Цієї миті трійця офіцерів балансувала на лезі ножа. І хоча триматися було нестерпно боляче, падіння в безодню вибору з будь-якого боку віщувало ще більші муки докорів сумління. У цих муках народжувався новий вид людей — людина космосу.

— Спростімо собі завдання, — запропонував Левін. — Спочатку введемо в систему координати цілей, а потім повернімося до обговорення.

Дунфан Яньсюй кивнула, й Левін миттєво помахом руки викликав перед собою панель керування системами озброєння. Активував застосування інфразвукової водневої бомби й обрав тип ракет-носіїв, а далі перейшов до сферичної мапи з центруванням на місці розташування «Природного добору». «Синій простір», «Ентерпрайз», «Глибокий космос» і «Вищий закон» підсвітилися чотирма маленькими цятками на відстані 200 тисяч кілометрів. Через значну відстань мапа не відбивала силуетів цілей. Всі вони перетворилися на однакові блискучі крапки. Але довкола всіх чотирьох червоними зашморгами світилися індикатори й це свідчило, що система озброєння вже активована й наведена на цілі.

Усі троє приголомшлено дивилися один на одного й хитали головами, переконуючи, що це зробили не вони.

Окрім них трьох, лише старші офіцери систем озброєння та супроводу цілей мали право вносити в бортовий комп'ютер їх дані, але їхні команди мали затверджуватися капітаном чи віце-капітанами.

Залишається єдиний, хто може зробити це без їхнього відома.

*Ми — ідіоти! Ця людина вже двічі змінила хід історії!
Швидше за все, саме він перший зрозумів проблему!*

І бозна-коли: чи то під час створення Зорельотів Землі, чи навіть раніше, коли дізнався про розгром об'єднаного флоту. Він справді переймається долею людства і, як батьки його часів, оберігає нас — дітей — від проблем цього світу.

Дунфан Яньсуй кулею пролетіла сферичним ангаром; обидва віце-капітани не надто відстали від неї. Проминули довгий коридор і зупинилися біля каюти Чжана Бейхая. Перед ним посеред каюти світилася така сама панель управління, з якою вони хвилину тому працювали в ангарі. Всі втрьох кинулися до нього, але повторилася та сама сцена, як і в момент викрадення «Природного добору»: всі троє з розгону вдарилися об прозору овальну частину перегородки.

— Що ви робите?! — закричав Левін.

— Діти, — просто вимовив Чжан Бейхай. Він назвав їх так уперше, й хоча вони бачили тільки спину старого солдата, могли не сумніватися в тому, що погляд у нього зараз той самий, що й завжди: спокійний мов тиха вода.

— «Якщо не я піду в пекло, то хто?!»* Ви ж це хочете сказати? — прокричала Дунфан Яньсуй.

* *Прим. автора і перекл.* Відсилання до Кшітігарбги (санскр. क्षितिगर्भा, Kṣiti-garbha) — одного з чотирьох найбільш шанованих бодгісаттв у східноазійському буддизмі. Зазвичай зображується у вигляді буддійського ченця, який дав обітницю не входити в нірвану й не ставати Буддою, допоки всі живі істоти в усіх шести світах не будуть врятовані від циклу переродження.

— Відтоді, як став солдатом, я щомиті був готовий піти, куди накажуть, — відповів Чжан Бейхай, і далі виконуючи маніпуляції, необхідні для запуску ракет із інфразвуковими голівками.

Трійця в коридорі бачила, що Чжан Бейхай, який не пройшов повного курсу навчання з управління системами озброєння корабля, попри це виконує всі дії в чіткій послідовності, за всіма вимогами протоколу запуску.

З очей Дунфан Яньсюй лилися сльози, вона силкувалася докричатися до нього крізь перегородку:

— Ми ж разом туди підемо? Дозвольте мені ввійти, й ми разом вирушимо в пекло!

Чжан Бейхай не відповів, і далі хутко виконуючи необхідні операції. Він активував функцію самоліквідації ракет під час польоту за командою з корабля-носія.

— Дунфано, подумайте, чи могли б ми раніше постати перед таким вибором? У жодному разі. А тепер мусимо вирішувати. Це космос перекував нас.

Він встановив позначку детонації бомб за 50 кілометрів від кораблів, щоб уникнути можливого пошкодження структурних частин. Але вибух і на більшій дистанції не залишає шансів на порятунок нічому живому на борту.

— Народження нової цивілізації завжди крокує в ногу з народженням нової моралі, — Чжан Бейхай, зняв з бомб запобіжник першого рівня. — Коли ми з майбутнього поглянемо на сьогоднішні діяння, то зрозуміємо, що все зробили правильно.

Він деактивував запобіжники другого рівня.

Раптом гучний лемент сирени прорізав «Природний добір», неначе з розчахнутої пекельної брами з голосінням вирвалися десятки тисяч душ померлих.

Немов потужний сніговий заряд, на інтерфейсі системи управління кораблем посипалася розгорнута інформація про ракети, що минули систему захисту «Природного добору». Але ніхто не встиг її прочитати.

Від сигналу про небезпеку до вибуху інфразвукової водневої бомби минуло всього 4 секунди.

Зображення, яке трансливалося з «Природного добору» на Землю, засвідчило, що Чжан Бейхай усе зрозумів менш ніж за секунду. Понад два століття він гартував волю, щоб вирішальної миті не дозволити собі засумніватися. Але паростки докорів сумління глибоко закорінилися в його душі: надто довго вагався, перш ніж зважився на радикальне вирішення проблеми. Довго боровся з сумнівами в серці, й ця людяність коштувала життя йому й усьому екіпажеві «Природного добору». У боротьбі з темрявою в душі він виявився повільнішим за іншого лише на кілька секунд.

Три маленькі сонця вибухнули в темному просторі, прорізали його своїм світінням. На відстані сорока кілометрів від корабля вони утворили рівносторонній трикутник із «Природним добором» у центрі. Вогняні кулі жили 20 секунд, блимаючи на частоті інфразвуку, невидимій для неозброєного ока.

Як засвідчили кадри трансляції, за три секунди, що залишалися, Чжан Бейхай устиг повернутися до Дунфан Яньсюй і сказати:

— Не страшно, буде все те саме.

Існують різні інтерпретації його останніх слів, бо цієї миті потужні електромагнітні збурення досягли «Природного добору» з трьох напрямків. Гігантський корпус корабля завібрував, мов мембрана цикади, перетворюючи отримані сигнали на хвилі інфразвуку. Наступні кадри трансляції злилися в суцільну пелену криявого туману.

Нападником виявився «Вищий закон», який розстріляв 12 ракет з інфразвуковими водневими боєголовками по інших кораблях Зорельотів Землі. Три ракети по «Природному добору», який так само був на відстані 200 тисяч кілометрів, були випущені раніше за решту: за задумом, вони мали здетонувати одночасно з дев'ятьма зарядами, випущеними по кораблях, які йшли поряд.

Після самогубства капітана смертоносний наказ віддав один із віце-капітанів, проте ніхто ніколи так і не дізнався його імені.

Однак «Вищий закон» не вийшов переможцем із битви за Едемський сад.

Серед трьох інших кораблів переслідування найліпше підготовленим до несподіванок виявився «Синій простір»: щойно тінь упала на Зорельоти Землі, капітан наказав викачати повітря з корабля в космічний простір, а екіпажеві надягнути скафандри й далі подорожувати у вакуумі. Позаяк звукові хвилі у вакуумі не поширюються, всі збитки від атаки «Вищого закону» обмежилися незначним пошкодженням обшивки.

Щойно вогняні кулі запалали навколо «Синього простору», він контратакував. Не розмінюючись на дрібниці, «Синій простір» вгатив по «Вищому закону» з усіх п'яти своїх високоенергетичних гамма-лазерних установок — зброї, що вражає зі швидкістю світла. Корпус останнього засяяв п'ятьма великим пробоїнами, а відсіки охопила пожежа. Пролунало кілька потужних вибухів, і корабель повністю втратив можливість спротиву. Але «Синій простір» на цьому не зупинився, а розстріляв супротивника за допомогою рейкових гармат і ракет із термоядерними голівками. «Вищий закон» вибухнув по-справжньому, як кораблі флоту під час зустрічі з Краплиною. Живих годі було й шукати.

Майже одночасно з Темною битвою на Зорельотах Землі така сама трагедія розігралася у віддаленій точці на протилежному боці Сонячної системи: «Бронзова доба» раптово атакувала «Квант». Так само за допомогою інфра-звукових водневих бомб нападник знищив усе живе на борту іншого корабля, але зберіг неушкоджене начиння.

Ці двоє втікачів передавали на Землю значно менше інформації, тож що сталося між ними — ніхто достеменно не знав. Вони на максимальному прискоренні втікали від Краплини й не сповільнювалися, на відміну від Зорельо-

тів Землі. Тож палива на борту цих кораблів мало залишитися більше.

Темрява безмежного космічного простору вихотала у своїх об'їмах нове темне людство.

У хмарі металевих уламків, яка постійно розширювалася, «Синій простір» підкрався до «Ентерпрайз» та «Глибокого космосу», що не виказували ознак життя. «Синій простір» злив запаси термоядерного палива, розібрав на запчастини майже всі компоненти двох кораблів і попрямував до «Природного добору» з тією самою метою. Зорельоти Землі нагадували в ці хвилини масштабний будівельний майданчик: на корпусах трьох неживих кораблів квітли спалахи лазерів, за допомогою яких з кораблів діставали нутрощі. Якби Чжан Бейхай залишився живий, міг би пригадати авіаносець «Тан», завітчаний схожими спалахами, на стапелях у доку два століття тому.

«Синій простір» вишикував порізани шматки корпусів трьох полеглих кораблів у коло на кшталт Стоунгенджу, перетворив цю ділянку космосу на масове поховання безневинних жертв Темної Битви.

У центральній точці споруди вишикувалися в скафандрах 1273 живих — екіпаж «Синього простору» в повному складі, все населення цивілізації Зорельотів Землі. Довкола них гірською грядою громадилися велетенські частини корпусів кораблів, поцятковані темними провалами вирізаних бронеплит, ніби системами глибоких печер. Рештки 4247 загиблих знайдуть вічний спокій у цих понівечених уламках, що поховали у своїй тіні й усіх живих, ніби ті опівночі вийшли на прогулянку долиною між гір. Тільки Чумацький Шлях холодно зорів, крізь щілини в корпусах понищених кораблів.

Церемонія прощання пройшла спокійно — нове людство в космосі оминуло власне дитинство.

Невеличкий вогник лампадки яскраво засвітився у відкритому космосі: 50-ваттну лампочку під'єднали до невеличкого радіоізотопного термоелектричного генера-

тора, заряду якого мало вистачити на десятки тисяч років. Поряд залишили автоматичний пристрій із запасною сотнею лампочок, щоб замінювати перегорілу. Її слабке світло нагадувало мерехтливу свічку в гірській долині, що не в змозі осяяти ніч, але здатна вирізнити з темряви крихітну частку уламків. У освітленому місці залишили перегородку з титанового сплаву, на якій без епітафії вигравіювали імена всіх полеглих у Темній Битві.

За годину мавзолей востаннє освітив «Синій простір» — корабель розпочав прискорення й рушив далі. Поховання рухатиметься в космічній порожнечі зі швидкістю, що дорівнює одному відсотку швидкості світла; через кілька сотень років, потрапивши до хмари міжзоряного пилу, сповільниться до 0,003% цієї швидкості й досягне планетарної системи NH558J2 за 60 тисяч років. На той час «Синій простір» уже 50 тисяч років мчатиме до наступної зорі.

«Синій простір» мандрував у глибинах Всесвіту з достатньою кількістю палива. Запасних частин до всіх систем корабля назбирали у восьмикратній кількості; їх виявилось так багато, що вони не помістилися у внутрішніх відсіках корабля. Довелося доварювати елементи зовнішньої підвіски, щоб розмістити весь вантаж. Це змінило зовнішній вигляд корабля до невпізнаності: обриси корпусу стали грубими, ніби тінь подорожнього з лантухом за плечима.

Рік тому по інший бік Сонячної системи «Бронзова доба» розпочала прискорення від руїн «Кванта» в напрямку сузір'я Тільця.

«Синій простір» і «Бронзова доба» народилися в яскравому світлі, але перетворилися на два кораблі, повні темряви.

Усесвіт також не завжди був темрявою: відразу після Великого вибуху вся матерія мала вигляд світла. І лише тоді, коли Всесвіт перетворився на попіл, у темряві закружляли часточки важких хімічних елементів, із яких

сформувалися зорі й планети, а на них зародилося життя. Тож саме темрява є справжньою матір'ю всього живого, матір'ю цивілізації. Не світло.

Від Землі в напрямку «Синього простору» та «Бронзової доби» космічним простором линули мільярди прокльонів, але судна перерізали пуповину й назавжди обірвали всі зв'язки з Сонячною системою. Для них Земля вже загинула.

Два темні кораблі, невидимі в чорній космосу, повільно віддалялися від Сонячної системи. Тихо поринаючи у вічну ніч, несли вони з собою думки й спогади людей, мрії та славу цілого людства.

* * *

— Істинно!

Це перше, що вигукнув Ло Цзі, дізнавшись про дві Темні Битви на протилежних кінцях Сонячної системи. Він залишив приголомшеного Ши Цяна, вскочив надвір, перетнув поселення й добіг до краю пустелі.

— Я мав рацію! Я таки мав рацію! — волав він у небо.

Цього пізнього вечора, можливо, через дощ, який щойно скінчився, небо було на диво чисте. Ло Цзі міг побачити зорі, не такі яскраві, як у небі ХХІ століття, — добре видно було тільки найяскравіші. Але до Ло Цзі повернулися відчуття тієї холодної ночі на замерзломому озері, не забуті за два століття. Цієї миті він як пересічна людина зник, поступився місцем Оберненому, який постав із попелу.

— Я тримаю в руці ключ до перемоги людства, — заявив Ло Цзі Ши Цяну, який щойно його наздогнав.

— Що? Ну-ну...

Глузлива посмішка Ши Цяна трохи загасила запал Ло Цзі.

— Я знав, що ти не повіриш мені.

— І що ти робитимеш? — запитав Ши Цян.

Ло Цзі сів на пісок, похилив голову:

— Що робитиму? Знаєш, немає змоги щось робити...

— Принаймні ти можеш ознайомити зі своїми умовами адміністрацію, уряд.

— Я не знаю, чи спрацює. Але варто спробувати хоча б задля відчуття виконаного обов'язку.

— На який рівень треба дістатися?

— Що вище, то ліпше: Генеральний секретар ООН або Голова ОКФ.

— Це нелегко, ми всі зараз лише прості люди... Але принаймні спробувати варто. Може, почати поки що з рівня міста й пробитися на зустріч до мера?

— Гаразд. Почну з мера, — Ло Цзі підвівся.

— Зачекай, я з тобою.

— Ні, я піду сам.

— Але я державний службовець. Мені легше домогтися аудієнції.

Ло Цзі подивився на небо й запитав:

— Коли Краплина досягне Землі?

— У новинах казали, що трохи більше ніж за 10 годин.

— Знаєш, у чому полягає її справжня місія? Не знищити об'єднаний флот, не зруйнувати все на Землі, а вбити мене. Я не хочу нікого наражати на небезпеку, коли це станеться.

— О? — Да Ши знову в'їдливо засміявся. — То в мене є ще десять годин, щоб звалити від тебе? Обіцяю: до того часу заберуся якнайдалі звідси.

Ло Цзі гірко всміхнувся й похитав головою.

— Ти не сприймаєш серйозно жодного мого слова. То чому взявся допомагати?

— Приятелю, з'ясувати, вірити тобі чи ні, — не моя справа. Хай цим займається хтось інший. Я завжди вважав, що ліпше врахувати всі ризики. Тебе ж двісті років тому за щось обрали з-поміж мільярдів інших людей? Мали ж вони певні міркування? Якщо справа варта уваги, а я пущу все це за течією, то картатиму себе до скону. А якщо ті птиці високого польоту не сприймуть твоєї ідеї

серйозно, то що я втрачаю? Ну з'їжджу в місто зайвий раз. Та є одне «але»: ти вважаєш, що Краплина летить до Землі, щоб убити тебе. У це я ніколи не повірю, навіть не намагайся мене переконати. Про замах на вбивство я знаю більше за тебе, так ось — це занадто навіть для трисоляріан.

Рано вранці Ло Цзі з Да Ши підїхали до місця спуску в підземний Пекін у старому місті. Ліфти, на їхній подив, ще працювали в штатному режимі. Із кабінок витікали річки людей із важкими клунками, проте спускатися вниз охочих було значно менше. Разом із ними спускалися в підземне місто лише двоє подорожніх.

— Ви ж пробуджені? Усі ваші втікають нагору, а ви навпаки — спускаєтеся в місто. Навіщо це вам? Там зараз коїться бозна-що, — здивувався молодший супутник. На його одязі переливалася вогняна куля на чорному тлі — символічне зображення руйнації об'єданого флоту.

— А ви чого спускаєтеся? — запитав Ши Цян.

— Я вже знайшов помешкання на поверхні, тож повертаюся по деякі речі, — відповів молодик. Потім кивнув до Ло Цзі з Да Ши: — Ви, жителі поверхні, невдовзі розбагатієте. Всі права на верхню нерухомість належать вам, тож незабаром від клієнтів, які бажатимуть прикупити собі бодай щось, відбою не буде.

— Якщо інфраструктура підземного міста буде зруйнована, теперішні струмочки біженців перетворяться на повноводі річки. І тоді всім стане не до укладення угод купівлі-продажу, — відповів Ши Цян.

Чолов'яга середнього віку, який досі мовчки стояв у кутку ліфта, раптом затулив обличчя рукам й зі стогоном сповз на підлогу:

— Ні-і-і, о Боже, ні-і-і... — він зайшовся плачем. Його одяг при цьому засвітився класичним біблійним сюжетом: оголені Адам із Євою стояли під деревом у Едемському саду, а хтонічний змії звивався між гілля. Це

зображення, швидше за все, ілюструвало недавню Темну Битву.

— Зараз багато таких як він, — сказав молодик, зневажливо вказуючи на того, хто плакав. — Епідемія психічних розладів, — його очі засвітилися від задоволення. — Насправді, нині чи не найкращий час для життя. Можна навіть сказати — найкращий за всю історію людства. Уперше в історії люди можуть не перейматися щоденними турботами, забути про тягар існування. Треба бути геть дурним, щоби поводитися, як ото він. Отримувати насолоду від кожного прожитого дня — ось тепер наше завдання. *Care diem, quam minimum credula postero!*

Щойно ліфт дістався нижнього рівня й Ло Цзі та Ши Цян вийшли в хол, їм у ніс вдарило дивним смородом горілого. Підземне місто було освітлене значно яскравіше, ніж під час попереднього візиту, але це світло більше драгувало. Ло Цзі підняв очі й побачив, що між гігантських дерев уже не видно звичної картини ранкового неба. Натомість усе склепіння залило біле люмінесцентне світло, що нагадало Ло Цзі сферичну каюту космічного корабля, яку він бачив у телевізійних новинах. Галявини й газони були завалені грубим шаром сміття, яке викидали вниз просто з гігантських дерев. Неподалік валялися кілька потрощених летючих машин, а довкола одного скелета авто, який ще горів, зібралася чимала юрба: дехто підбирав сміття й уламки та жбурляв у вогонь; інші підкидали в багаття знятий із себе одяг — мерехтливе чергування картинок на тканині не припинялося навіть за високої температури.

Пошкоджений водогін вистрілював у небо височенним струменем, обливав натовп, який скаженів і хлюпався в ньому, як діти у фонтані. Час від часу юрба розбігалася навсібіч із диким лементом, ховаючись від нової порції сміття, викинутого з довколишніх дерев; але коли небезпека минала, люди знову збиралися до купи й розважалися далі. Ло Цзі підняв голову й побачив кілька охоплених

полум'ям листків; довкола сновигали пожежні машини з увімкнутими сиренами, відтягували геть вигорілі листки-помешкання...

Перехожі ділилися на дві категорії, як і попутники в ліфті. Перші були пригнічені й спустошені. Вони по-одиноці сиділи на галявинах, мабуть, міркуючи над тим, що загальна поразка людства призвела до краху всього їхнього життя, й думаючи, що робити далі. Інші в стані надмірного збудження, піднесення й ажитації, заливали горе й поринали в сибаритство.

Рух транспорту був майже паралізований: Ло Цзі й Ши Цян довелось щонайменше півгодини чекати на прибуття роботизованого таксі. Коли безпілотний летючий автомобіль оминав гігантські дерева, пожежі, аварії, Ло Цзі згадав перший жакливий день у місті. Політ більше нагадував найкрутіші американські гірки. Дякувати Богові, таксі доволі швидко долетіло до будівлі муніципалітету.

Ши Цян до цього кілька разів уже бував тут у своїх справах, тож добре знав, як воно й що. Оббігали чимало кабінетів і все-таки домоглися аудієнції мера, але тільки пополудні. Ло Цзі й не сподівався, що зустріч відбудеться скоро, тому швидка згода мера приділити їм свій час невимовно його здивувала: все-таки оголошено надзвичайний стан, і дріб'язковість їхніх посад не давала підстав для таких сподівань.

За обідом Ши Цян розповів йому, що нового мера призначили лише вчора, а до того він обіймав у муніципалітеті посаду відповідального за роботу з пробудженими. Можна сказати, той чоловік виявився безпосереднім керівником Ши Цяна, тож добре його знав.

— Він — наш земляк, — повідомив Ши Цян.

У цю епоху значення слова «земляк» змінилося з географічного на часове. Проте не кожен пробуджений мав право називати іншого «земляком», а лише ті, хто ліг у гібернацію приблизно в один і той самий час. Враховуючи тривалу сплячку й незначне число пробуджених,

стосунки між собою вони вибудовували більш товариські й приязні, ніж тоді, коли земляцтво визначалося спільним географічним походженням.

Їм довелося чекати до пів на п'яту, щоби побачитися з мером. За сталим правилом цієї епохи високопосадовці обиралися з вродливих і ставних кандидатів, але новопризначений мер особливою красою не вирізнявся. Він був приблизно одного з Ши Цяном віку, але набагато стрункіший. За однією деталлю можна було безпомилково визначити, що чоловік належить до числа пробуджених: мер носив окуляри. Потреби цього музейного артефакта, забутого ще двісті років тому, не було жодної — навіть лінзи давно вийшли з ужитку. Проте людині з минулого, яка все життя носила окуляри, важко позбутися цієї звички, навіть якщо їй повністю відновили зір.

Мер мав украй стомлений вигляд і, здавалося, навіть із крісла насилу підвівся. Коли Ши Цян вибачався за вторгнення, привітав його з призначенням і побажав нових кар'єрних злетів, той лише скрушно похитав головою.

— У цей жахливий час і досвід таких жорстоких варварів, як ми, може стати у пригоді.

— Ви ж обіймаєте найвищу посаду з усіх пробуджених Землі, чи не так?

— Хтозна. Але складається така ситуація, що незабаром хтось із наших може дорости й до серйознішого крісла.

— А де ваш попередник? Нервовий зрив?

— Ні-ні, й ця епоха має сильних духом синів. Він був на своєму місці, але два дні тому загинув під час зіткнення летючих автівок у одному районі, де зчинився найбільший безлад.

Мер розгледів Ло Цзі за спиною в Ши Цяна й відразу ж кинувся вітатись:

— А-а-а, докторе Ло, добридень! Я дуже добре вас пам'ятаю, ви були моїм фаворитом два століття тому. З усіх чотирьох Обернених я не міг зрозуміти тільки вашого плану: що ви робили, здогадатися було майже не-

можливо. — А по тому мер накрив відвідувачів мокрим рядном: — Ви четвертий рятівник людства за останні два дні. Десятки інших ще чекають на зустріч, а я не маю часу й сили, аби хоч вислухати їх.

— Пане мер, але це інше. Два століття тому...

— Два століття тому вас обрали з мільярдів. Я пам'ятаю, саме тому прийняв вас поза чергою, — відповів мер. — А для тебе, — він звернувся до Ши Цяна, — у мене є окреме завдання. Однак спочатку швиденько вислухаю, з чим ви прийшли. Обійдімося без деталей вашого плану порятунку світу, бо на це я все одно не маю часу. Просто скажіть, чого від мене хочете.

Вислухавши Ло Цзі з Ши Цяном, мер скрушно похитав головою:

— Я вам не допоможу, хоч би як цього хотів. У мене самого назбиралися тонни доповідних, які я хотів би передати на розгляд керівництву. Та й рівень моїх начальників занижкий — регіональний і державний, не вище. Ви ж маєте розуміти: нині що вища посада, то більші проблеми доводиться вирішувати.

Ло Цзі й Ши Цян дивилися новини, тому добре знали, про що говорить мер.

Після знищення об'єднаного флоту доктрина ескапізму розквітла пишним цвітом, хоча двісті років ніхто про неї не згадував. Європейський Союз через референдум навіть узгодив попередній план евакуації населення, який передбачав проведення загальної лотереї для визначення перших щасливців — ста тисяч утікачів. Але за результатами розіграшу більшість тих, від кого відвернулася удача, влаштували погроми й заворушення, що охопили всю територію ЄС. Внаслідок цього громадська думка знову повернулася до визнання ідей ескапізму злочином проти людства.

А по тому, як у космосі відбулася Темна Битва між вцілілими кораблями, критика ескапізму набула нового звучання. Як з'ясувалося, розрив духовного зв'язку

із Землею призводить до спотворення людської моралі. І навіть у разі успішної втечі людей за межі Сонячної системи вони не залишаться частиною людської цивілізації, а перетворяться на темне й лихе породження космосу. Як і Трисолярис, ця група стає чужою і ворожою людству, тому для позначення втікачів запровадили новий термін: антицивілізація.

Мірою наближення Краплини до Землі загальне роздратування ескапізмом сягнуло критичної межі: серед людей почали ширитися чутки, що дехто з можновладців спробує втекти останньої миті перед атакою. Натовпи невдоволених стікалися до космопортів і платформ космічних ліфтів, щоб відрізати всі шляхи втечі в космос уявним ескапістам. І це їм вдалося.

У цю епоху володіння зброєю було дозволене майже всім верствам населення, й більшість громадян обирали для самозахисту компактні лазерні пістолети. Звичайно, цивільні зразки лазерних пістолетів не несли значної загрози для кабіни ліфта чи космічного човника. Але, на відміну від традиційних зразків озброєння, промені лазерної зброї можна надзвичайно точно сфокусувати на незначній за розмірами ділянці цілі. І такий концентрований залп десяти тисяч пістолетів може накоїти лиха. Довкола баз і ліфтів зазвичай юрмилися десятки тисяч, а подекуди й мільйони невдоволених людей. За приблизними підрахунками третина з них були озброєні, й коли ці розлючені мітингарі бачили, як злітає човник чи починає розганятися кабіна ліфта, в небі відразу спалахували перехрестя лазерних променів. Лінійна траєкторія лазерної зброї давала можливість прицілюватися з надзвичайною точністю, тож більшість пострілів знаходили ціль, і вона була приречена.

Транспортне сполучення Землі з космосом майже перервалося.

Події розвивалися дедалі загрозливіше. Упродовж двох останніх днів мішенями для атаки дедалі частіше

ставали космічні міста з геостаціонарної орбіти. Інтернетом поширювалися чутки, буцімто деякі космічні міста почали переобладнувати на кораблі для втечі, й це викликало нову хвилю невдоволення. Більшість мітингарів координувалися й робили спроби влучити в космічні міста з поверхні Землі. Але через значну відстань до цілі лазерні промені здебільшого розсіювалися, їм бракувало сили для враження, до того ж, космічні міста постійно рухалися, обертаючись довкола своєї осі, тому жодної істотної шкоди нападники їм не завдали. Це радше перетворилося на колективну розвагу в неспокійні часи.

Найбільшого успіху мітингарі досягли під час спроби атакувати Новий Париж — третє за розмірами космічне місто ЄС. На його корпусі синхронно сконцентрували промені десяти мільйонів одиниць лазерного озброєння з Північної півкулі, це викликало значний стрибок температури всередині міста й тимчасову евакуацію населення. У ці хвилини з висоти орбітальних міст Земля сяяла яскравіше за Сонце.

Ло Цзі з Ши Цяном не було чим крити.

— Коли я очолював Бюро в справах пробуджених, то був дуже вражений твоєю роботою, — сказав мер Ши Цяну. — З Гу Чженмінем ти ж, здається, знайомий? Він щойно отримав посаду директора в секторі громадської безпеки міста. Також палко рекомендував тебе, тож сподіваюся, ти погодишся працювати в муніципалітеті. Нам зараз край потрібні такі люди.

Ши Цян трохи подумав і кивнув.

— Гаразд. Тільки завершу справи в комуні. Як нині в місті?

— Ситуація погіршується, але ми досі тримаємо її під контролем. Тепер найголовнішим завданням є підтримка індукційного поля. Якщо його пошкодять — колапсу не уникнути.

— Подібні заворушення мають інший характер, ніж у наші часи.

— Так, перш за все, маємо інше підґрунтя. Важко чимось зарадити, коли немає надій на майбутнє. До того ж, у нас нині значно скромніші засоби для боротьби з безладом, ніж у минулому. — Мер вказав на зображення, що виводилося на одну з панелей стіни: — Ось погляньте: центральна площа міста з висоти ста метрів.

Центральною площею виявилось саме те місце, яким Ло Цзі з Ши Цяном перебігали в пошуках прихистку від машини-вбивці під управління KILLER'а. Зараз із цієї висоти розрізнити пам'ятник Великому занепаду й навколишню експозицію у вигляді пустельного ландшафту було неможливо. Натомість цілу площу заповнили дивні білі повзучі істоти, схожі на живі зернятка рису в мисці.

— Це люди? — здивовано запитав Ло Цзі.

— Так, оголені люди. Зараз у цій оргії беруть участь вже 100 тисяч осіб, і їх число постійно збільшується.

Варіації статевих стосунків у цю епоху вийшли далеко за межі найбурхливішої уяви Ло Цзі. Більшість їх сьогодні вважалися нормою, проте Ло Цзі з Ши Цяном вище по-справжньому шокувало. Він не міг не згадати біблійних сцен розпусти до отримання людством десяти заповідей. Класичний сценарій кінця світу.

— Чому влада не втрутиться й не припинить це?! — запитав Ши Цян.

— На яких підставах? Вони не роблять нічого проти-законного, тож якщо ми втрутимось — залишимося винними.

Ши Цян тяжко зітхнув.

— Так, я добре знаю, що зараз у армії й поліції значно менше повноважень.

— Ми проштудювали всі збірки законів, але не знайшли жодного положення, за допомогою якого могли б відновити контроль над ситуацією, — додав мер.

— За таких умов, може, й ліпше, якщо Краплина знищить цей світ...

Репліка Да Ши нагадала Ло Цзі про небезпеку, й він запитав:

— Скільки часу до прибуття Краплини?!

Мер перемкнувся на канал прямої трансляції випуску новин. На екрані засвітилося зображення моделі Сонячної системи з яскраво-червоною лінією прогнозованої траєкторії польоту Краплини. Рух нагадував переліт комети з тією лишень відмінністю, що гіпотетична орбіта проходила на відстані, загрозово близькій до Землі. У нижньому правому куті екрана світилися цифри зворотного відліку: Краплина мала досягнути Землі за 4 години й 54 хвилини, якщо тільки не почала б сповільнюватися. У нижній частині екрана спливало й віконце, в якому прокручувалися записи розмов із експертами. Ті давали прогнози й ділилися думками щодо майбутніх дій Краплини. На відміну від широкого загалу, наукове співтовариство швидше отямалося після шоку, викликаного розгромом флоту, та майже не піддавалося загальному сум'яттю, що тепер панувало в світі. Експертний аналіз показав, що хоча людство до пуття не зрозуміло принципів руху й джерел енергії Краплини, вже вдалося помітити перші ознаки того, що в зонда почалися проблеми з енергопостачанням. Так, після знищення об'єднаного флоту його розгін до Сонця відбувався значно повільніше, ніж можна було очікувати. Краплина проминула Юпітер на дуже близькій відстані, але не завдала очікуваного удару базам трьох флотів на орбіті планети. Натомість вона вдалася до гравітаційного маневру для прискорення, а це, на думку експертів, переконливо свідчило, що запаси енергії зонда все-таки не безмежні й уже вичерпуються. Учені в один голос відкидали можливу атаку Землі, але що станеться насправді — не знав ніхто.

— Мені час іти, інакше місто справді буде зруйноване, — сказав Ло Цзі.

— Чого б це? — запитав мер.

— Бо він свято переконаний, що Краплина летить до Землі, аби його вбити, — відповів Ши Цян.

— Ха-ха-ха, — мер вдавано зареготав. Вочевидь йому вже давно було не до веселощів. — Слухайте, докторе Ло, ви таки найбільш зарозуміла людина, яку я будь-коли бачив.

Ло Цзі з Ши Цяном піднялися на поверхню й насилу відшукали свою автівку: потоки мешканців підземного міста затопили все довкола й ускладнили рух у будь-якому напрямку. Довелося витратити півтори години, щоб вибратися зі старого міста, перш ніж на повній швидкості рушити по шосе на захід.

Уже в машині з випуску телевізійних новин вони дізналися, що Краплина зі швидкістю 75 км/с без ознак сповільнення і далі рухається до Землі. За таких умов вона дістанеться планети за три години.

Мірою ослаблення індукційного поля підземного міста автівка почала сповільнюватися, тож Ши Цяну довелося перемкнутися на акумулятори, щоб підтримувати сталу швидкість. Вони проминули великий кластер поселень пробуджених, Нове життя-5 і поїхали на захід. Дорогою обоє здебільшого мовчали, дослухаючись до повідомлень з випусків новин.

Краплина, не виказуючи ознак сповільнення, пройшла орбіту Місяця й за таких умов мала б досягти Землі вже за півтори години. Позаяк подальші дії зонда залишалися таємницею, у випусках новин з метою припинення паніки не повідомляли про вираховане місце падіння Краплини на поверхню Землі.

Ло Цзі з неабияким зусиллям зізнався сам собі, що настав той момент, який він постійно волів відкласти.

— Да Ши, прав сюди, — звелів він.

Ши Цян зупинив автівку, й вони вибралися назовні. Призахідне Сонце відкидало на безмежний пустельний краєвид довжелезні тіні двох людей. Ло Цзі відчув, як

грунт під ногами пливе, ніби вловлюючи страх у його серці. Він насилу змушував себе стояти рівно.

— Я намагаюся опинитися в найменш заселеному районі, — пояснив Ло Цзі. — Попереду є невеличке містечко, тож я зверну вбік і поїду навпростець. Тобі ж треба забиратися якнайдалі звідси.

— Приятелю, я на тебе тут почекаю. Коли закінчиш, повернемося разом. — Да Ши дістав із кишені пачку сигарет і шукав запальничку, поки не згадав, що в ці часи вона вже не потрібна. Ло Цзі відзначив, що звички й моторика Ши Цяна залишилися тими самими, що й двісті років тому.

Ло Цзі сумно посміхнувся, сподіваючись, що Да Ши насправді в це вірить — так легше буде прощатися.

— Якщо ти вже збираєшся чекати, то принаймні сховайся за бархан. Я не знаю, яким потужним виявиться вибух.

Ши Цян посміхнувся й похитав головою.

— Ти мені нагадуєш одного розумника, якого я знав двісті років тому. Він так само, як і ти зараз, сидів рано вранці біля собору Святого Йосипа на вулиці Ванфуцзін і ревів... Але зрештою все добре скінчилося. Я перевірів, коли прокинувся після гібернації: він прожив близько ста років і помер своєю смертю.

— А перша людина, яка доторкнулася до Краплі? Дін Ї — ви ж, здається, теж були добре знайомі?

— Він шукав смерті, а таким перешкодити неможливо, — просто відповів Да Ши, споглядаючи захід Сонця, що розфарбовував небокрай. Він мовби силкувався пригадати обличчя старого фізика. — Але Дін Ї був справді великою людиною, не пасував ні перед чим. Надзвичайно гострий розум, я більше таких не зустрічав. Тобі, приятелю, непогано було б дечого в нього повчитися.

— А я повторюся: ми з тобою — звичайні люди, — Ло Цзі глянув на годинник і зрозумів, що часу майже не лишилося. Подав руку Да Ши й мовив: — Дякую тобі за все,

що ти зробив для мене за ці два століття. Бувай. Може, нам судилося зустрітися ще раз десь у іншому місці.

Ши Цян не потиснув руки, лише відмахнувся:

— Облиш свою маячню! Друже, повір: нічого не трапиться. Їдь собі, а коли все скінчиться, не забудь знайти мене. Тільки потім не бурчи, якщо кепкуватиму з тебе ввечері за чаркою.

Ло Цзі поквапливо сів у машину, бо не хотів, щоб Да Ши бачив його сльози. Він кермував, намагаючись закарбувати в пам'яті образ друга, що танув у дзеркалі заднього огляду. Вирушаючи в останню подорож у своєму житті, він і гадки не мав, як це буде важко.

Можливо, їм судилося зустрітися ще раз деінде. Задля останньої зустрічі довелося мандрувати в часі двісті років, а що станеться цього разу? Раптом, як і У Юе із Чжаном Бейхаєм двісті років тому, Ло Цзі пошкодував, що він атеїст.

Сонце вже сіло за обрій, світ оповили сутінки, й пустеля обабіч дороги заблищала білим, ніби засніжена. Він пригадав, як два століття тому їхав на своєму «Аккорді» засніженою Північнокитайською рівниною, цією самою дорогою, разом із уявною коханкою; як її довге волосся майоріло на вітрі, а кілька пасем лоскотали йому праву щоку.

«Ні-ні, не кажи, де ми зараз! Коли ти знаєш своє точне місцезнаходження, світ перетворюється лише на мапу. А якщо невідомо, де ти опинився, здається, що світові нема кінця-краю».

«Гаразд, тоді спробуймо заховатися якнайкраще».

Ло Цзі ніколи не полишало відчуття, що Чжуан Янь із дитиною — лише плід його уяви. Відчув, як його серце заповнює безмежна виснажлива туга за дорогими людьми. Разом із любов'ю це було зараз найжорстокішим випробуванням для його змученої душі. Сльози знову заважали дивитися на дорогу, й він спробував силою волі опанувати себе, але прекрасні очі Чжуан Янь все одно з'являлися на

тлі пустелі й звучав п'яний сміх дитини. Ло Цзі насилу змусив себе сконцентруватися на повідомленнях новин.

Краплина перетнула точку Лагранжа в системі Земля-Місяць і, не знижуючи швидкості, рухалася до Землі.

Ло Цзі зупинився біля найліпшого з його точки зору місця, на межі гірського масиву й рівнини. Довкола не було видно жодних будівель, людей чи машин. Ло Цзі запаркував машину в U-подібну ущелину, щоб гори з трьох боків підступали впритул: навислі скелі мали прийняти на себе бодай частину ударної хвилі. Він забрав телевізор із салону й усівся на піску обіч шляху.

Краплина перетнула геосинхронну орбіту — 34 тисячі кілометрів над поверхнею Землі — та промайнула на близькій відстані повз орбітальне місто Новий Шанхай, кожен житель якого на власні очі побачив сліпучу яскраву цятку, що рухалася неймовірно швидко. До зіткнення залишалося не більше восьми хвилин.

У новинах повідомили широту й довготу місця зіткнення з Краплиною: на північний захід від китайської столиці.

Ло Цзі знав це давно.

Посутило, і яскраві смуги в призахідному небі повужчали до єдиної світлої ділянки на заході. Здавалося, байдуже сліпе око дивиться на світ.

Щоб якось згаяти решту часу, Ло Цзі почав пригадувати своє минуле.

Воно чітко ділилося на дві частини: після обрання Оберненим життя фактично тривало два століття, проте неначе стиснулося до єдиної миті. Він швидко пригадав усі події, ніби це сталося лише вчора. Ця частина здавалася не схожою на його власне життя, особливо — фантастичне кохання, схоже на швидкоплинний сон. Він не наважився знову дозволити собі думки про кохану й дитину.

Всупереч його очікуванням, період до набуття статусу Оберненого майже не залишив спогадів. Тільки дуже невиразні уривки, що насилу зринали на поверх-

ню моря пам'яті; й що давніші були спогади, то менше їх залишалося. Він справді закінчував середню школу? І відвідував початкову? А перше кохання в нього було? Іноді між уривків пам'яті можна було відшукати кілька чітких і яскравих спогадів. Пригадав ті події, але відчуття моменту зникло без сліду. Минуле скидалося на жменю піску, затиснуту в руці. Тобі здається, що ти міцно його тримаєш, але спогади вже витікають між пальців. Пам'ять — лише давно пересохла річка, в якій залишився тільки гравій посеред мертвого русла. Він постійно жив, перепурхуючи з однієї квітки на іншу, відразу забуваючи про попередню. Зрештою, в його пам'яті залишилося небагато спогадів.

Ло Цзі подивився на потемнілі гори довкола й згадав ту зимову ніч, проведену в цій місцині більш ніж двісті років тому. Пригадав гірські відроги, що за сотні мільйонів років стомилися стояти і, як сказала тоді його уявна кохана, «стали схожі на сільського старого, який влаштувався на осонні». Усі поля й містечка Північнокитайської рівнини давно поглинула пустеля, але ці гори не змінилися: такі самі пласкі й непоказні, з хирлявою рослинністю. Як і двісті років тому, зело де-не-де завзято намагалося пробитись із тріщин між сірого каміння. Для цих старих гір два століття — єдина мить, закоротка для вітру змін.

Яким буде людський світ, якщо глянути на нього очима гір? Пополудні одного неквапливого лінивого дня на рівнині з'явилось щось живе. За якийсь час воно вдало розмножилося, зросло кількісно. Потім ці істоти набудували якихось споруд, схожих на мурашники, щільно засіяли ними рівнину. За деякий час споруди почали світитися зсередини, а деякі й диміти. Минуло ще трохи часу, й світіння з курявою зникли, як і маленькі істоти; а зрештою впали на землю й споруди, їх рештки поховав під собою пісок. Серед безлічі речей, свідками яких виявилися гори, ці швидкоплинні події були не найцікавішими.

Нарешті Ло Цзі вдалося відшукати свої найраніші спогади, й він украй здивувався, коли побачив, що початок життя, яке він пам'ятає, відбувся саме на піщаному пляжі. Не міг пригадати, де і з ким він був у цей період особистої прадавньої історії. Але чудово запам'ятав, що то був річковий пляж із повнею в небі, що обсіпала хвили сріблом. Він викопав неглибоку ямку в піску, вона відразу наповнилася водою, що просоталася з дна, й невеличкий Місяць вигулькнув на її поверхні. Він заходився завзято копати ямки скрізь, і довкола засяяли безліч невеличких супутників Землі.

Ці спогади було найдавнішими. До того — тільки чорна порожнеча.

Мерехтіння екрана вихоплювало з навколишньої темряви лише невеличкий клаптик піщаної дюни.

Ло Цзі спробував зберегти заспокійливу порожнечу в голові. Від зусиль аж стягнуло шкіру на потилиці, й він відчув, як гігантська долоня затулила все небо та притиснула його до землі.

Аж раптом тиск почав поступово слабшати.

Краплина на висоті 20 тисяч кілометрів різко змінила напрямок польоту від Землі до Сонця й почала сповільнюватися.

У телевізорі репортер кричав:

— Увага, Північна півкуля! Усім жителям Північної півкулі! Краплина сповільнилася й почала яскраво виблискувати. Ви можете побачити її неозброєним оком!

Ло Цзі підняв очі й справді її побачив: Краплина світилася не дуже яскраво, але її можна було легко розрізнити між інших зірок завдяки надзвичайно високій швидкості переміщення. Краплина перетнула небо, як метеор, і незабаром зникла на заході.

Тим часом її швидкість відносно Землі зменшилася до нуля й вона розташувалася на сонячно-синхронній орбіті, отже, вирішила залишитися на постійному віддаленні від Землі, за 40 тисяч кілометрів.

Ло Цзі не полишало передчуття, що має відбутися ще щось, тож він просто сидів на піску й чекав. Старі скелі обступали його з трьох боків, даруючи відчуття стабільності й підтримки. Деякий час у новинах не передавали нічого важливого: світ ще не був певен, що уникнув цієї катастрофи, знервовано заціпенів у очікуванні.

Минуло більш ніж десять хвилин, але нічого не відбувалося. Система спостереження підтверджувала, що Краплина нерухомо зависла в просторі: гало довкола хвостової частини зникло, заокруглений бік повернутий до Сонця, відбивав його яскраве світло. Здавалося, третина зонда охоплена полум'ям. Ло Цзі подумав, що він налагоджує з Сонцем якесь таємне спілкування.

Зображення на екрані телевізора раптово взялося смугами, розмилося, а звук у динаміках став хрипким і невиразним. Тієї миті Ло Цзі здалося, ніби якісь брижі прокотилися довкола: зграя птахів зірвалася з навколишніх гір, на відстані загавкали собаки, й шкіру — чи на правду, чи тільки здалося — накрила хвиля легкого свербіння. Екран кілька разів кліпнув, позбувся завад, повернув якісне зображення й звук. Пізніше стало відомо, що вони нікуди не зникали, просто глобальна система зв'язку активувала засоби, які відфільтровували сигнал від нового джерела перешкод. Проте новини про перебіг останніх подій подавалися зі значною затримкою через необхідність зібрати й проаналізувати значний обсяг даних. Перші деталі почали з'являтися лише за десять хвилин.

Краплина безупинно випромінювала в напрямку Сонця потужні електромагнітні хвилі з інтенсивністю, яка набагато перевищувала порогові значення ретрансляції світила. Вони охоплювали весь діапазон частот, які Сонце могло посилити.

Ло Цзі істерично засміявся й реготав, поки не почав задихатися. Так, справді, він був украй зарозумілим. Мав би здогадатися, що Сонце важливіше за його особу. Від сьогодні людство позбавлене можливості ретранслювати

у Всесвіт будь-яку інформацію, підсилюючи сигнал за допомогою Сонця.

Краплина герметично його закоркувала.

— Ха-ха-ха! Приятелю, ну й що сталося, га? Треба було побитися з тобою об заклад! — Да Ши спіймав попутну автівку й відшукав Ло Цзі.

Ло Цзі здалося, що з нього вийняли стрижень, і він безсило розпластався на піску, ще теплomu від сонця; лежати було приємно.

— О так, Да Ши. Ми можемо йти і спокійно доживати віку. Все насправді скінчилося.

— Друже, це востаннє я допомагав тобі з твоїми заморочками Оберненого, — сказав Да Ши на зворотному шляху. — Ця посада негативно вплинула на психічне здоров'я, й ось ми бачили ще одне підтвердження.

— Хотілося б вірити в це, — відповів Ло Цзі, намагаючись побачити зорі, які ще вчора були яскравими. Але вони зникли без сліду, залишили тільки чорноту пустелі й нічного неба, що зливалися на обрії. Перед ними яскравою плямою бігла освітлена фарами ділянка дороги. Це нагадувало Ло Цзі його нещодавні думки: навкруги цілковита темрява й одна яскраво освітлена місцина.

— Насправді, тобі легко буде повернутися до норми: вже запланована дата пробудження Чжуан Янь і дитини. Щоправда, внаслідок останніх погромів і повсюдного безладу дату можуть посунути, але не думаю, що набагато. Гадаю, ситуація швидко стабілізується, бо ще є час для спокійного життя кількох поколінь. Ти ж сказав, що ми можемо йти спокійно доживати віку?

— Я завтра піду до Бюро в справах пробуджених, — слова Да Ши нагадали Ло Цзі про маленьку світлу оазу в пільмі його серця. Можливо, возз'єднання з коханою і дитиною — остання надія на його порятунок.

Але не людства — сподіватися вже не було на що.

Підїжджаючи до Нового життя-5, Да Ши раптово загальмував і, вдивляючись у темряву, мовив:

— Щось тут не так.

Ло Цзі й собі глянув: у небі дивне світіння, схоже на вогні святого Ельма. Скидалося на заграву вогнів містечка внизу, але точно сказати було важко, бо насип біля шосе затуляв панораму околиць; до того ж, вогні дивним чином рухалися.

Коли автомобіль звернув із шосе на путівець, їм відкрилося захопливе й дивовижне видовище: уся пустеля між Новим життям-5 і трасою перетворилася на ковдру туману, під якою сяяло море світляків. Ло Цзі лише за кілька хвилин зрозумів, що перед ними — великий натовп людей, вбраних у звичний для цих часів одяг, і він світиться.

Автомобіль повільно підїхав до юрми, й Ло Цзі побачив, як люди затуляють очі від світла фар, силкуючись розгледіти пасажирів. Ши Цян вимкнув фари, й вони опинилися перед стіною з людей, оповитою химерним світлом.

— Здається, вони на когось чекають, — Да Ши не зводив погляду з Ло Цзі. Від цього тому стало зле. Да Ши заглушив мотор і сказав: — Сиди тут тихо, я піду дізнаюся, що воно і як. — Він вискочив із машини й бадьоро попрямував до натовпу. На тлі миготливої стіни масивне тіло Ши Цяна відразу перетворилося на силует із театру тіней. Ло Цзі бачив, як він швидко підійшов до натовпу, перемовився з кимось кількома словами й пішов назад до машини.

— Усі чекають на тебе. Ну ж бо, йди, — сказав Ши Цян, спираючись на дверцята автомобіля. Зустрівся очима з переляканим поглядом Ло Цзі й заспокоїв: — Не хвилюйся, все гаразд.

Ло Цзі вийшов із машини й рушив до натовпу. І хоча вигляд одягу сучасних людей його вже не дивував, але серед цієї пустелі не полишало відчуття, що перед ним зібралися представники іншого виду живих істот. Проте

коли наблизився й побачив вираз їхніх облич, відчув, як швидко закалатало серце.

Щойно прокинувшись після гібернації, Ло Цзі ще раз пересвідчився: люди кожної епохи мають певні загальні особливості, відповідні до часу й місця, де вони живуть. Різниця так вражає, що сплутати пробуджену людину з минулого із сучасником майже неможливо. Проте вирази облич, у які зараз вдивлявся Ло Цзі, не належали ані сьогоденню, ані XXI століттю. Він не знав, із якої доби й точки на Землі прийшли ці люди, тому ледь не зупинився, заляканий з переляку, й тільки безумовна довіра до Да Ши змушувала його йти далі. Коли наблизився майже впритул, остовпів від зображення на одязі людей.

Кожен сантиметр тканини їхнього вбрання вкривали його фотографії чи анімовані зображення.

По тому, як Ло Цзі став Оберненим, він майже перестав з'являтися на публіці й перед представниками засобів масової інформації, тож його знімків у вільному доступі лишилося дуже мало. Однак усі, які тільки можна було відшукати, тепер світилися на одязі людей довкола. Він навіть побачив кілька фотографій із його минулого життя простої людини. Одяг мав можливість під'єднуватися до глобальної інформаційної мережі для скачування зображень, тож вочевидь його світлини зараз розліталися цілим світом. Він також зауважив, що всі фотографії у первісному стані, без усіляких художніх спотворень і доопрацювань, що так до вподоби сучасним людям. Значить, у глобальній інформаційній мережі зовсім недавно розмістили ці знімки.

Побачивши, що Ло Цзі зупинився, натовп рушив до нього. Передні ряди пригальмували за кілька метрів, намагаючись стримати задніх, а потім синхронно опустилися перед ним на коліна. Наступні ряди наслідували їхній приклад, і ось уже весь миготливий натовп схилився, створив ілюзію потужного відпливу, чиї хвилі стрімко звільняли захоплений берег.

— Господи, врятуй нас! — почув Ло Цзі чийсь вигук. Це благання запустило ланцюгову реакцію.

— Боже, врятуй наш світ!

— Великий посланцю, нехай запанує вселенська справедливість!

— Янголе справедливий, спаси людство!

Двоє наблизилося до Ло Цзі; одяг одного не світився. У першому Ло Цзі впізнав Гайнса, другий виявився військовим — на його однострої тьмяно поблискували пого-ни й петельки.

Гайнс урочисто промовив:

— Докторе Ло Цзі, я щойно був призначений вашим особистим представником у Комісії проекту «Обернені до стіни» при ООН. Мені доручено повідомити вам, що проект відновлено й вас визнали єдиним Оберненим.

Військовий нагадав про себе:

— Я — Бен Джонатан і обіймаю посаду Спеціального уповноваженого Об'єднаного конгресу флотів. Ми вже зустрічалися з вами, щойно ви пробудилися після гібернації. Мені доручено вам повідомити, що всі три флоти — Азійський, Європейський і Північноамериканський безперечно погоджуються з відновленням вашого статусу та визнають вас Оберненим з усіма належними повноваженнями.

Гайнс вказав на натовп, який стояв навколішки посеред пустелі, скільки сягав погляд.

— В очах загалу ви поєднуєте в собі два начала: для вірян — Божий посланець, ангел справедливості; для атеїстів — представник однієї з надзвичайно розвинених цивілізацій Чумацького Шляху.

На Ло Цзі схрестилися погляди всіх присутніх. Він надовго замислився, але на думку спало єдине.

— Заклинання спрацювало?

Гайнс із Джонатаном синхронно кивнули, й Гайнс додав:

— 187J3X1 знищено.

— Коли?

— 51 рік тому. Побачити можна було вже рік тому, але факт виявили тільки сьогодні вдень, бо та зоря нікого не обходила. Декілька службовців ОКФ, які відчайдушно намагалися відшукати вогник надії в цій безвиході, вирішили покопирсатися в архівах. Вони пригадали план «Обернені до стіни» й ваше заклинання, тому вирішили поглянути на 187J3X1. На їхній подив, система зникла повністю, залишила по собі купу уламків у космосі. Вони знову звернулися до архіву й почали передивлятися всі звіти про спостереження за системою впродовж року й раніше. Так і дізналися, що 187J3X1 знищена.

— Чому ви впевнені, що її знищили навмисно?

— Ви чудово знаєте, що 187J3X1 була стабільною зорею на кшталт Сонця, тож її перетворення на нову – абсолютно виключене. Крім того, на знімках чітко зафіксований момент руйнування: крихітний за розмірами об'єкт, що рухався майже зі швидкістю світла, влучив точно у 187J3X1. Його назвали «фотоїд», бо змогли виявити лише завдяки слідам під час проходження крізь зоряну атмосферу. Попри те, що фотоїд був крихітним, його маса внаслідок релятивістського ефекту максимального наближення швидкості руху до швидкості світла сягнула однієї восьмої маси зорі системи 187J3X1. Ціль миттєво знищена вибухом, разом також випарувалися й усі чотири планети системи.

Ло Цзі підняв погляд і побачив, що сьогодні нічне небо зовсім захмарене й не видно жодної зорі. Він рушив просто вперед, і люди поспіхом підхоплювалися, щоб дати йому дорогу, проте в нього за спиною стрій відразу змикався. Кожен хотів опинитися якнайближче до нього, ніби холодної пори рвався до тепла, але водночас всі з острахом трималася на певній дистанції. У флуоресцентному океані з'явилася темна пляма, схожа на око тайфуна. Один прочанин кинувся ниць перед Ло Цзі, перегордив тому шлях і почав цілувати ноги. Ще кілька вірян увійш-

ли в коло, аби наслідувати приклад першого, й здавалося, що ситуація зараз вийде з-під контролю, але з натовпу почулося кілька вигуків і спантеличені віряни відступили.

Ло Цзі й далі бездумно рухався вперед, і лише зрозумівши, що не знає, куди йде, зупинився. Підняв очі й уледів у перших рядах Гайнса з Джонатоном, подався до них.

— Що мені зараз робити? — запитав він.

— Ви як Обернений можете робити все, що заманеться, в межах Акту про Обернених, — відповів Гайнс. — Звичайно, загальні обмеження вашої діяльності залишилися тими самими, але тепер ви можете використовувати майже всі ресурси світового співтовариства.

— А також Об'єднаного конгресу флотів, — додав Джонатан.

Ло Цзі подумав і сказав:

— Зараз не потрібно жодних ресурсів. Але мені справді повернули всі повноваження Оберненого?

— Можете не сумніватися, — відповів Гайнс. Джонатан сухо кивнув.

— Тоді у мене є дві вимоги. По-перше, повсюдно в містах має бути відновлений порядок і всі мають повернутися до нормального життя. Тут усе зрозуміло, і я думаю, що пояснювати нічого не треба.

Всі довкола закивали головами, а хтось прокричав:

— Говори, Боже, тебе слухає весь світ.

— Так, увесь світ, — погодився Гайнс. — На відновлення порядку піде певний час, але, маючи непохитну віру в тебе, ми впораємося. — У відповідь на його репліку всі знову запопадливо закивали.

— По-друге, нехай усі розходяться. Я хочу, щоб у цьому містечку панували тиша та спокій. Дякую!

Після цих слів Ло Цзі люди певний час мовчали, а потім почали переказувати почуте від вуст до вуст. Натовп порідшав, усі розходилися дуже повільно й неохоче, проте щосекунди рух натовпу пришвидшувався. Один за одним

відїжджали автомобілі; колони піших ішли навпростець до міста, перетворюючись на живий ланцюг комах, схожих на світляків.

Пустеля довкола спорожніла. На подовбаному слідами піску залишилися тільки Ло Цзі, Ши Цян, Гайнс і Джонатан.

— Мені соромно за себе колишнього, — сказав Гайнс. — Історія людської цивілізації нараховує лише п'ять тисяч років, але ми понад усе цінуємо життя й свободу вибору. У Всесвіті мусять бути цивілізації, чия історія налічує мільярди років. Якою мораллю вони послуговуються? І чи ті істоти взагалі потребують моралі?

— Я також почуваюся ніяково. Останніми днями втрапив віру в Бога, — втрутився Джонатан. Побачивши, що Гайнс збирається щось додати, підняв руку й зупинив його: — Ні-ні, друже, не треба. Можливо, ми зараз говоримо про одне й те саме.

І двоє чоловіків обнялися й розплакалися.

— Як я сказав, панове, — Ло Цзі поплескав обох по плечах, — вам час повертатися. Якщо виникне потреба — я з вами зв'яжуся. Дякую!

Він подивився, як ці двоє йдуть геть, підтримуючи один одного, ніби закохана пара. Залишилися тільки вони з Ши Цяном.

— Да Ши, ну що ти тепер скажеш? — із посмішкою запитав Ло Цзі.

Ши Цян здавався приголомшеним, ніби щойно побачив блискучий трюк на межі магії.

— Приятелю, чорт його батька знає, що тут коїлося.

— Ти не віриш, що я Божий посланець і ангел справедливості?

— Хоч убий — ні.

— А як щодо представника надзвичайно розвиненої цивілізації?

— Трохи ліпше за ангела, та все одно маячня. Немає тут ніяких представників.

— То ти не віриш у всесвітню справедливість і в те, що віддасться кожному згідно зі справами його?

— Не знаю.

— Але ти ж детектив.

— Я вже сказав, що не знаю. Ні дідька не тямлю!

— Тоді ти — людина з найбільш тверезим мисленням.

— То, може, розкажеш про свою всесвітню справедливість?

— Гаразд. Іди за мною, — Ло Цзі рушив углиб пустелі. Вони довго йшли мовчки, перетнули шосе й заглибилися в безкрай мороку.

— Куди ми йдемо? — запитав Ши Цян.

— Туди, де володарює темрява.

По інший бік шляху вони сховалися за піщаним барханом, щоб не бачити вогнів містечка. У цілковитій темряві навпомацки обрали місцину й сіли на пісок.

— Що ж, почнемо, — голос Ло Цзі прорізав темряву.

— Тільки мудроців якомога менше, бо в мене такий рівень освіти, що геть нічого не второпаю.

— Тут нема над чим сушити мізки, Да Ши. Істина завжди проста. Дізнавшись про таке, дивуєшся: як це я сам не здогадався. Ти знаєш, що таке аксіома в математиці?

— Ну, це як на уроці геометрії в середній школі: «Через будь-які дві точки можна провести пряму, й тільки одну». Воно?

— Так-так. Тепер перейдімо до двох аксіом існування цивілізацій у Всесвіті. Перша: кожна цивілізація прагне виживання. Друга: цивілізації мають здатність до росту й експансії, проте загальна кількість матерії у Всесвіті залишається незмінною.

— І що далі?

— Нічого.

— І які далекосяжні висновки можна зробити з цих двох банальностей?

— Да Ши, ти в змозі реконструювати хід подій на місці злочину за кулею чи краплею крові. Космічна соціологія може описати картину всіх цивілізацій Чумацького Шляху й усього Всесвіту, базуючись на цих двох аксіомах. Наука за всієї своєї складності спирається на банальні істини.

— Ну то опиши картину. Зможеш?

— Спочатку давай поговоримо про Темну Битву. Ти погодишся з твердженням, що Зорельоти Землі були окремою космічною цивілізацією?

— Ні, їм бракувало ресурсів: палива, запчастин. У Всесвіті всього повно-повнісінько, але він завеликий.

— Ти помиляєшся — Всесвіт великий, але життя більше за нього! Це стверджує друга аксіома. Загальна кількість речовини Всесвіту залишається сталою, але життя зростає по експоненті! Експонента — математичний диявол. Якщо в океані є бактерія, яку навіть не можна побачити неозброєним оком, то вона розмножуватиметься методом бінарного поділу щопівгодини, і маючи довкола достатньо поживних речовин, її нащадки можуть за кілька днів заповнити всі океани Землі. Нехай тебе не обманює історія людства чи Трисоляриса щодо всього життя Всесвіту — цивілізації перебувають ще на зародковому етапі. Але щойно цивілізація у своєму розвитку переступає певний технологічний поріг — вона починає розселятися Всесвітом із моторошною швидкістю. Наприклад, за наявних людських технологій переміщення в просторі земна цивілізація через один мільйон років може колонізувати весь Чумацький Шлях. А один мільйон років — це ніщо в масштабі Всесвіту.

— То ти хочеш сказати, що в далекій перспективі цілий Всесвіт, як і Зорельоти Землі, потрапить... як там вони казали, в безвихідь, у глухий кут?

— Нема чого чекати, Всесвіт уже в глухому куті! Як казав Гайнс, якась цивілізація могла зародитися у Всесвіті мільярди років тому, й уже на сьогодні він може бути щільно заселений. І ніхто не знає, скільки вільного місця

й не використаних ресурсів залишилося в нашій галактиці чи у Всесвіті загалом*.

— Але це не може бути правдою! Всесвіт здається неживим. За винятком Трисоляриса, ми більше не маємо підтверджень існування інших форм життя!

— Ось про це ми далі й поговоримо. Дай-но мені сигарету. — Ло Цзі довго снував рукою в темряві, перш ніж зумів узяти сигарету в Да Ши. Коли він знову заговорив, Ши Цян зрозумів, що співрозмовник відійшов на три-чотири метри вбік. — Маємо трохи розійтися, щоб змоделювати космічний простір між нами, — сказав Ло Цзі й повернув фільтр, запалюючи сигарету.

Ши Цян запалив свою; в темряві на незначній відстані один від одного засяяли два невеличкі Марси.

— Гаразд, — вів далі Ло Цзі. — Щоб наочно проілюструвати проблему, нам потрібно побудувати модель найкомпактнішої цивілізації у Всесвіті. Наші з тобою вогники перетворяться на планети двох цивілізацій і, крім них, не буде більше нічого. Зможеш це уявити?

— У такій темряві — запросто.

— Назвемо їх просто: твоя і моя цивілізації. Світи далеко один від одного, нехай їх відділяє відстань сто світлових років. Ти дізнався про моє існування, але без жодних подробиць. Я ж взагалі й гадки не маю про тебе.

— Гаразд.

— Тепер дамо визначення двом типам відносин: «доброчинні» й «ворожі». Ці терміни від початку не наукові, тож нам необхідно чітко визначити їх суть. Отже,

* Прим. автора. Цивілізації альтернативної біохімії можуть потребувати різних ресурсів для існування. Тому розподіл ресурсів Усесвіту між цивілізаціями можна розділити на безліч рівнів, паралельних один одному. Усе розмаїття фізичної активності — від форм життя на основі карбону та силіцію до існування зір і електромагнітного випромінювання — охоплює використання більшості видів матерії, що існують у Всесвіті. Більшість видів ресурсів споживається порівнево, але існують і випадки перетину потреб різних форм життя.

доброзичливістю вважатиметься відмова від нападу й винищення інших цивілізацій. Відповідно ворожістю — протилежна модель поведінки.

— Невисокі в тебе критерії доброзичливості.

— Отже, тобі відомо про існування моєї цивілізації у Всесвіті. Що ти робитимеш? Нагадую про необхідність мати на оці аксіоми існування цивілізацій, так само як і зважати на масштаби відстаней і розділення космічним простором.

— Я налагоджу контакт із тобою?

— Якщо ти це зробиш, то поплатишся розголошенням факту свого існування.

— Так, а це не дрібниця в масштабі Всесвіту.

— Існує три варіанти розголошення: найповніший — надіслати точні координати в міжзоряному просторі; середній — вказати загальний напрямок; мінімальний — просто поінформувати про факт існування. Але навіть отримавши мінімум інформації, я можу почати шукати й знайти тебе. Якщо ти зміг, то чому мені не вдасться? Це лише питання часу й розвитку технологій.

— Але, приятелю, я можу на власний страх і ризик підтримувати з тобою постійний контакт. Якщо твоя цивілізація виявиться ворожою — що ж, мені не пощастило. Якщо ж ти налаштований доброзичливо, то ми й далі спілкуватимемося, аж поки не об'єднаємось у велику доброзичливу цивілізацію.

— Чудово, Да Ши, ось ми й підійшли до ключового моменту. Повернімося до аксіом космічної цивілізації: навіть якщо я доброзичлива цивілізація, чи можу я бути певен щодо твоїх добрих намірів на початку спілкування, тільки-но отримавши звістку від тебе?

— Звичайно, ні. Бо це порушуватиме першу аксіому.

— Отже, отримавши сигнал від тебе, що я маю робити?

— Визначитися, хто я: ворог чи друг. Якщо ворог — знищити, якщо друг — можна продовжувати спілкування.

Червона цятка сигарети Ло Цзі піднялися вище й почала переміщуватися. Мабуть, він підвівся й почав ходити туди-сюди.

— Це чудова пропозиція на Землі, але в масштабах Всесвіту вона не спрацює. Вводимо ще одне важливе поняття — ланцюги підозр.

— Щось украй дивне.

— Колись мені просто назвали цей термін, докладно не пояснивши, що він означає. З часом я зміг самотужки, лише за допомогою семантичного аналізу, зрозуміти, що воно таке.

— Сказали? Хто сказав?

— Давай про це пізніше. Повернемося до нашої проблеми: якщо ти думаєш, що я представник доброзичливої цивілізації, то тільки з цієї причини все одно не відчуватимеш себе в безпеці, тому що згідно з першою аксіомою доброзичлива цивілізація не може авансом вважати інші цивілізації такими само доброзичливцями. Отже, ти й досі не знаєш, що я думаю про тебе: налаштований ти миролюбно чи вороже. Йдемо далі: навіть якщо ти певен, що я знаю про твою доброзичливість, і я знаю, що ти мене вважаєш таким самим, однак я не знаю, що ти думаєш про те, що думаю я. Трохи заплутано, але зрозуміти можна. І зваж, ми дійшли тільки до третього рівня! Подібні логічні нашарування можуть тривати без кінця.

— Я розумію, про що ти.

— Ось це й називається ланцюгами підозр. Такі речі не помітні на Землі. Єдина для всіх людей будова тіла, подібність культур, взаємопов'язаність екосистем і близька відстань — усе це разом не дає змоги ланцюжку підозр розростися більш ніж на два рівні, перш ніж він розпадеться внаслідок налагодження спілкування. Але на просторах космосу ланцюжок підозр може розростатися дуже довго й закінчитися чимось на кшталт Темної Битви, перш ніж буде розірваний завдяки встановленню комунікації.

Да Ши зтягнувся сигаретою, на мить вихопив із темряви своє замислене обличчя.

— Здається, Темна Битва може справді багато чого нас навчити.

— Саме так. І зваж, що п'ять кораблів Зорельотів Землі не були різними космічними цивілізаціями. Це були п'ять однакових цивілізацій, складених із представників одного людського виду, які не мали між собою відмінностей. І попри це, коли постало питання виживання, ланцюг підозр все одно з'явився. За умов встановлення контакту між реальними цивілізаціями Всесвіту біологічні відмінності між різними расами можуть досягати типу чи навіть класу*, а культурні відмінності — ще більш незбагненні. І перебування на справді значній відстані спровокує генерування майже незнищеного ланцюга підозр.

— Тобто байдуже, буде контактер доброзичливцем чи ворогом, — результат виявиться незмінним?

— Так, і це найважливіша характеристика ланцюга підозр: він не має нічого спільного ані з соціальним устроєм, ані з моральними цінностями самої цивілізації. Потрапивши в тенета ланцюга підозр, кожна цивілізація перетворюється на просту точку на своєму кінці ланки, й незалежно від початкової доброзичливості чи ворожості на виході вони всі стануть однаковими.

— Але якщо ти набагато слабший, то не становиш для мене загрози. Тоді я можу продовжувати спілкування з тобою?

— Ні, й ось чому. Вводимо друге важливе поняття: технологічний вибух. Щодо цього я також не отримав детального пояснення, але дійти його суті самотужки

* *Прим. автора.* Сучасна таксономія поділяє всі живі істоти на домени, царства, типи, класи, ряди, надродина, родини, підродина, роди й види. Всі людські раси належать до одного й того самого виду — *Homo sapiens*. Якщо брати до уваги теоретичну можливість існування життя на основі силіцію, різниця між іншопланетними расами може сягати рівня царства.

виявилось легше, ніж із ланцюгами підозр. Людська цивілізація налічує п'ять тисячоліть, а життя на Землі існує вже мільярди років. Натомість розвиток сучасних технологій припав лише на короткий відтинок останнього трьохсотліття. У масштабі Всесвіту це не розвиток, а вибух! Можливість технологічного стрибка закладена в кожній цивілізації, й під дією відповідного внутрішнього або зовнішнього чинника стається вибух у розвитку! На Землі це зайняло триста років, але немає жодних підстав вважати, що людство — найшвидша в усьому Всесвіті цивілізація. Технологічний вибух деінде може статися за ще менший проміжок часу! Я слабший за тебе, але після отримання звістки про твоє існування між нами виникає ланцюг підозр. Упродовж наступних років у моїй цивілізації може статися технологічний вибух, і я набагато випереджу тебе в розвитку. Пам'ятай, що за віковою шкалою Всесвіту кілька сотень років — все одно що пальцем поворухнути. І цілком можливо, що моє знання про існування твоєї цивілізації виявиться тим тригером, який запустить процес технологічного вибуху вже в моїй цивілізації. Тому, навіть якщо виявиться, що моя цивілізація ще тільки в колісці чи на самому початку розвитку, я все одно становитиму велику небезпеку для твого існування.

Ши Цян кілька секунд дивився на далекий вогник сигарети Ло Цзі, потім перевів погляд на свій недопалок.

— Тоді я ліпше мовчатиму.

— Думаєш, спрацює?

Вони обидва зробили по затаяжці, й вогники по черзі вихопили з темряви обличчя двох замислених богів цього так просто влаштованого Всесвіту.

— Ні, не спрацює, — відповів Ши Цян. — Якщо я сильніший за тебе, то раз я зміг тебе знайти, ти теж одного разу виявиш факт мого існування. А це призведе до експансивного зростання ланцюга підозр. Якщо ж ти слабший за мене, то в будь-який момент у тебе може статися технологічний вибух, і це знову ж таки повертає нас до

попередньої ситуації. Резюмую: і розголосити факт свого існування, і дозволити вам розвиватися — однаково небезпечно для мене, бо це порушує першу аксіому.

— Да Ши, ти таки справді найбільш тверезо мислиш з-поміж усіх, з ким я мав справу.

— Я поки що встигаю за твоїми думками, але ж це тільки початок!

Тривалий час Ло Цзі мовчав, раз-по-раз прикладаючись до сигарети, яка освітлювала його обличчя.

— Ні, Да Ши, це не початок. Ми вже отримали всі відповіді.

— Відповіді? Ми ж нічого ще не з'ясували! Де обіцяна повна картина цивілізацій Всесвіту?

— По тому, як ти дізнаєшся про моє існування, налагодження контакту й мовчання тобі не допоможуть. Тобі залишиться єдине.

У тиші згасли обидва недопалки. Нічний вітерець розтанув без сліду, але встиг перемішати у темряві нічне небо й пустелю до липкої консистенції розігрітого асфальту.

Нарешті Ши Цян виплюнув у цю темряву:

— Чорт забирай!

— Екстраполюй свій висновок на сотні мільйонів цивілізацій серед сотень мільярдів зірок у Всесвіті — й отримуєш бажану повну картину, — відповів Ло Цзі.

— Якось... надто похмуро й лиховісно.

— Усесвіт насправді темне місце, — Ло Цзі витягнув руку вперед, ніби пробуючи довколишній оксамитовий морок на дотик. — Всесвіт — мов темний ліс, де кожна цивілізація — озброєний до зубів мисливець. Він крадькома, немов привид, скрадається лісовими хащами, відхиляє гілки, що трапляються на шляху. Він ретельно планує кожен наступний крок, аби не виказати своєї присутності хряскотом сушняку під ногами; навіть дихає через раз. Він мусить бути обачним, тому що в лісі повно інших мисливців, які так само скрадаються зовсім близько. І якщо він знаходить будь-яку іншу форму життя — ще одного

мисливця, ангела чи диявола, рожевощоке немовля чи скоцюрбленого старого, фею чи напівбога, — йому залишається одне: першому відкрити вогонь. Усі інші в цьому лісі — провідники до пекла. Вічна загроза знищення для кожного необачного сміливця, який розголосив факт свого існування. Це і є повною картиною цивілізацій у Всесвіті, яка чудово пояснює парадокс Фермі.

Да Ши запалив ще одну сигарету, щоб хоч трохи додати світла в цей непроникний морок.

— І ось у цьому темному лісі з'явилося дурнувате дитинча на ім'я людство, що розпалило багаття й на повний голос заводало: «Я тут! Я тут, е-ге-гей!» — вів далі Ло Цзі.

— Хтось почув цей крик?

— Безумовно. Але тільки за цими вигуками неможливо точно визначити місцезнаходження малого. Досі людство ще не надсилало у Всесвіт точної інформації про розташування Землі й Сонячної системи. З надісланого повідомлення можна дізнатися лише відстань між Сонячною системою і Трисолярисом та загальний напрямок у Чумацькому Шляху. Але точне розташування залишається невідомим. На наше щастя, ми знаходимося на пустельній околиці Чумацького Шляху, тож особливої загрози це повідомлення не несе.

— А що за байка з твоїм заклинанням?

— За допомогою Сонця я розіслав Всесвітом три схематичні зображення. Кожне зображення містило 30 точок, які позначали проекцію місць розташування тридцяти зірок на площину в тривимірній системі координат. Об'єднавши всі три зображення, адресат отримував повноцінну проекцію розташування в космічному просторі тридцяти зірок, включно з 187J3X1, позначеною окремо. Поміркуй про це як слід, і сам усе зрозумієш: мисливець, затамувавши подих, скрадається темним лісом. Раптом він бачить свіжий зріз на стовбурі, й на оголеній білій деревині сяють добре зрозумілі всім подорожнім знаки, які вказують на певне місце. Яка думка спаде йому? Мабуть,

не про розкладені доброзичливцями гостинці. Найбільш вірогідною буде така: там сидить якийсь пришелепуватий мрійник і ловить гав, тож його ліпше знищити. Важливо те, що виживання в хащі темного лісу всім украй розшарпало нерви, й найменший подразник може спровокувати постріл у відповідь. Припустімо, що в лісі причаїлися мільйон мисливців (а число цивілізацій серед сотень мільярдів зірок у Чумацькому Шляху може бути в тисячу разів більшим). Нехай 900 тисяч із них проігнорують послання, а зі 100 тисяч, що залишилися, 90 тисяч перевірять місце розташування, підтвердять відсутність життя й забудуть про це. І ось тоді хтось із 10-ти тисяч ухвалить рішення відкрити вогонь на знищення, бо на певній стадії розвитку цивілізації напад є значно прагматичнішим і менш небезпечним, ніж проведення розвідки. Якщо там порожньо — жодних втрат для мисливця. Тепер саме час йому з'явитися на авансцені.

— То зараз ти вже не в змозі послати ще одне заклинання?

— Так, Да Ши. Заклинання треба розіслати принаймні всією галактикою, а Сонце заблоковане.

— Виходить, людство запізнилося лише на один крок? — Ши Цян відкинув недопалок, який покотився зі схилу, вихоплюючи з темряви невеличкі клаптики піщаного ґрунту.

— Ні, зовсім ні. Якби навіть Сонце не було заблоковане і я виступив із пропозицією шантажувати Трисолярис розголошенням їхнього місцезнаходження, що сталося б?

— Тебе забили б камінням, як Рея Діаса. А потім ухвалили спеціальні поправки до законодавства про заборону чогось подібного.

— Саме так, Да Ши. Бо внаслідок розголошення відстані між Сонячною системою та Трисолярисом і загального напрямку в Чумацькому Шляху та ще й повідомлення координат Трисоляриса практично дорівнює викриттю місцезнаходження Сонячної системи. Це стратегія смерт-

ника. Можливо, людство й запізнилося лише на один крок, проте ніколи не зважилося б його зробити.

— Значить, варто було ще тоді шантажувати Трисолярис.

— Це все мало вигляд маячні божевільного. Я й сам не був певен, що воно взагалі спрацює. Мав отримати підтвердження теорії, та й часу залишалось ще вдосталь... Хоча насправді головна причина криється в мені: просто забракло б на це духу. Та й кому б не забракло?

— Гадаю, зараз нам уже немає сенсу знову потикатися до мера. Якщо весь світ дізнається, як ідуть справи, то помре й ця відроджена крихітна надія. Не варто забувати й про сумну долю двох Обернених.

— Я просто хочу принаймні спробувати зробити все, що від мене залежить. Але ти маєш рацію. Сподіваюся, все сказане тут залишиться між нами. Проте якщо вважатимеш за потрібне розповісти — будь ласка. Як мені колись казали: «У будь-якому разі я виконала свій обов'язок».

— Приятелю, не хвилюйся, я нікому нічого не розповім.

— Але якщо подумати, то насправді надії не лишилося.

Двоє повернулися на шосе, де було трохи світліше, й після глухої темряви їм вистачило навіть далеких темних вогнів поселення, що засліпили очі.

— Ще одного ти не сказав: хто така... вона?

Ло Цзі завагався й зрештою мовив:

— Знаєш, просто забудь. Це не так важливо, просто знай, що аксіоми космічної цивілізації та теорію темного лісу вигадав не я.

— Я від завтра починаю роботу в муніципалітеті. Якщо в майбутньому знадобиться допомога — звертайся.

— Да Ши, ти й так весь час дуже багато мені допомагав. Завтра я також вирушу до міста: дізнаюся в Бюро в справах пробуджених, як там вирішується питання моєї родини.

Всупереч очікуванню Ло Цзі в Бюро в справах пробуджених йому повідомили, що заявка на повернення до життя його дружини й дитини не розглядалася. Керівник Бюро прямо сказав, що посприяти у вирішенні питання не може, незважаючи на всю пошану до статусу Оберненого. Ло Цзі зв'язався з Гайнсом і Джонатаном, які запевнили, що нічого про це не знають, але повідомили про нещодавні зміни до Акта про Обернених: відтепер Комісія проекту Обернені до стіни при ООН мала право вживати будь-яких заходів, спрямованих на стимулювання плідної роботи Оберненого над своєю місією. Тобто, як і два століття тому, ООН вдалася до шантажу, аби спонукати його до дії.

Ло Цзі попросив повернути містечкові пробуджених звичне життя й суворо обмежити будь-які втручання ззовні. Цю вимогу виконали повністю: репортерів і прочан тримали на значній віддалі. У Новому житті-5 все повернулося до звичайного ритму, ніби нічого й не сталося.

За два дні відбулося перше засідання після поновлення плану «Обернені до стіни». Ло Цзі не поїхав до штаб-квартири ООН, розташованої в одному з підземних міст Північної Америки, натомість за старою звичкою взяв участь у засіданні в форматі телеконференції з пошарпаної вітальні свого будинку в Новому житті-5. Зображення виводилося просто на екран звичайного телевізора.

— Обернений Ло Цзі, ми готові вислухати ваші зауваження щодо ситуації з вашими рідними, — почав розмову Голова Комісії.

— Моє серце — купа холодного попелу. Я вже не в змозі гніватися, — ліниво відповів Ло Цзі, розвалившись на канапі.

Голова кивнув.

— Це дуже добре для виконання вашої місії. Але Комісія вважає, що ви повинні залишити це маленьке селище, яке не може бути ефективним як один із командних центрів майбутньої оборони Сонячної системи.

— Назва Сібайпо вам про щось говорить? Це ще менше за розмірами селище недалеко звідси. Більше ніж два століття тому, під час громадянської війни, засновники цієї країни звідти керували широкомасштабним наступом.

Голова знову похитав головою:

— Здається, ви нітрохи не змінилися з тих часів. Ну що ж, Комісія з повагою ставиться до вашого вибору та звичок. Але вам слід якомога швидше взятися до роботи. Цього разу ви ж не будете стверджувати, що вже невтомно працюєте?

— Зараз я байдикую, бо не маю інструментів для праці. Чи ви таки здатні транслювати моє заклинання у Всесвіт із потужністю випромінювання зорі?

Слово взяв представник Азійського флоту.

— Ви ж чудово знаєте, що це неможливо. Краплина й далі забиває перешкодами Сонце, й ми не очікуємо спадання інтенсивності опромінення впродовж двох-трьох наступних років. Також пам'ятаймо, що до того часу ще дев'ять зондів досягнуть Сонячної системи.

— Тоді я нічим не можу допомогти.

— Ні, є ще одна важлива річ, якої ви не зробили, — заперечив Голова. — Ви не розповіли суті вашого заклинання ООН і ОКФ: яким чином вам вдалося знищити зорю?

— Я не можу цього зробити.

— А якщо це буде умовою пробудження ваших дружини й дитини?

— І ви не соромитеся власного цинізму в такий вирішальний момент?

— Це засідання відбувається в закритому режимі. Крім того, вся концепція плану «Обернені до стіни» вступає в жорстке протиріччя з моральними засадами нинішнього суспільства. Також можу повідомити, що після поновлення плану всі резолюції, прийняті двісті років тому, також залишаються в силі: ваших рідних пробудять за день до Битви Судного дня.

— А хіба вона не відбулася нещодавно?

— Земля й флоти дотримуються іншої думки. Головні сили трисоляріан ще на шляху до Сонячної системи.

— Берегти таємницю заклинання — моя відповідальність як Оберненого. Якщо вона стане надбанням загалу — людство втратить останню надію, хоча, здається, втрачати вже особливо й нічого.

Наступні дні після засідання Ло Цзі, замкнувшись удома, безпробудно пиячив, не тверезіючи ні на мить. Кілька разів його бачили сусіди на вулиці — неголеного й у страшному дранті, схожого на безхатька.

У другому засіданні Ло Цзі так само брав участь у режимі відеоконференції з дому.

— Обернений Ло Цзі, ми занепокоєні станом вашого здоров'я, — зауважив Голова, побачивши на екрані його одутле обличчя. Камерою обвели всю кімнату, щоб делегати на власні очі побачили купи сміття, гармидер і батареї пляшок по кутках.

— Вам варто повернутися до роботи хоча б задля власного психічного здоров'я, — напучував Ло Цзі представник ЄС.

— Ви знаєте, як мене повернути до норми.

— Питання пробудження ваших дружини й дитини насправді зовсім не принципове, — сказав Голова. — Ми не хочемо вас контролювати й розуміємо, що це майже неможливо. Проте давні резолюції зв'язали нам руки, тому вирішити питання доволі складно. Принаймні ви маєте задовольнити певні вимоги.

— Я відкинув ваші вимоги.

— Ні, докторе Ло, вимоги змінилися.

Слова Голови змусили Ло Цзі підвестися з канапи з живим вогником цікавості в очах.

— І які нові вимоги?

— Прості. Украй прості: зробіть хоча б що-небудь.

— Якщо я не можу надіслати заклинання у Всесвіт, то безсилий.

— Ви повинні бодай щось придумати.

— Тобто ви кажете, що я мушу вигадати якусь дурничку, позбавлену сенсу?

— Допоки ви своїм авторитетом зможете підтримувати в очах суспільства значущість вашої вигадки — це матиме сенс. Для людей ви — представник розвиненої цивілізації чи ангел справедливості, посланий Богом у наш світ і можете відіграти важливу роль у стабілізації. Але якщо й далі байдикуватимете та пиячитимете, невдовзі втратите авторитет.

— Це вкрай легковажно — намагатися досягти стабільності в такий спосіб — і віщує ще більші неприємності в майбутньому.

— Але взяти під контроль ситуацію у світі — вкрай важливо перед прибуттям до Сонячної системи ще дев'яти зондів, що очікується за три роки. Ми повинні бути готовими до викликів майбутнього й правильно на них реагувати.

— Я справді не хочу даремно витратити наші ресурси.

— Якщо це ваша щира позиція, то Комісія може підшукати вам завдання, за якого ресурси не викидатимуться на вітер. Керівник ОКФ ознайомить вас із деталями, — запропонував Голова й перевів погляд на сановника. Скидалося на те, що очільник ОКФ, який також брав участь у телеконференції, перебував на одному з численних об'єктів флоту, розкиданих у космосі, бо панорама зоряного неба в широкому ілюмінаторі в нього за спиною повільно оберталася.

— Ми вираховували час прибуття дев'яти Краплин до Сонячної системи, базуючись на даних про їх швидкість і прискорення під час проходження ними останньої хмари міжзоряного пилу чотири роки тому. Ця дев'ятка відрізняється від першого зонда, бо після успішного відстеження траєкторії останнього двигуни перестали під час руху випромінювати видиме світло. Також зонди не є джерелом високочастотного електромагнітного випро-

мінювання, яке могло бути використане для визначення їхнього місцеположення. Ми вважаємо, що ці вдосконалення стали результатом програми самоналаштування, закладеної чи переданої зондам. Пошук і відстеження таких невеликих і тьмяних об'єктів у глибинах космосу і так украй складне завдання, а по тому, як вони припинили випромінювання видимого світла — й поготів. Тож ми не знаємо точно, коли вони прибудуть до Сонячної системи й навіть як їх відшукати після прибуття.

— А чим я зможу допомогти?

— Ми сподіваємося, що ви погодитесь очолити проект «Сніг».

— Що це таке?

— За допомогою зоряно-водневих бомб і маслянистої плівки з кілець Нептуна ми збираємося огорнути наш світ хмарами космічного пилу, на яких Краплини під час входження до Сонячної системи залишать сліди.

— Ви жартуєте? Ви ж знаєте, що я не цілковитий профан у питаннях космосу.

— Ви раніше спеціалізувалися на астрономії. Саме тому ми й узгодили вашу кандидатуру для керування проектом.

— Минулого разу, коли за допомогою штучної хмари пилу вдалося успішно відстежити політ зонда, ми приблизно знали траєкторію цілі. Натомість зараз не відомо нічого: якщо дев'ять Краплин здатні прискорюватися й маневрувати без випромінювання, то вони можуть потрапити до Сонячної системи навіть із протилежного боку! Де ви збираєтеся розгорнути хмари пилу?

— Скрізь.

— Ви маєте намір роздмухати таку хмару, щоб огорнути всю Сонячну систему? Якщо так, то це ви посланці Божі.

— Звісно, це неможливо. Але принаймні можемо створити кільце на площині екліптики між Юпітером і поясом астероїдів.

— А якщо зонди залетять за площину екліптики?

— Тут уже нічим не зарадиш. Але з точки зору астро-динаміки, якщо група зондів збирається пролетіти повз усі планети Сонячної системи, то найбільш вдалою траєкторією буде рух площиною екліптики. Саме так летіла перша Краплина. За такого розвитку подій зонди обов'язково пролетять крізь хмари, й щойно вони залишать сліди траєкторії руху, наші системи спостереження по всій Сонячній системі зможуть їх побачити й відстежувати в подальшому.

— Який зиск із усього того?

— Знаючи достеменно, що Краплини вже перебувають у Сонячній системі, ми зможемо запобігти атакам на цивільні об'єкти в космосі: відкличемо на Землю всі кораблі або принаймні ті, які опиняться на траєкторії руху зондів. Також ми розпочнемо евакуацію населення всіх орбітальних міст на Землю, позаяк вони стануть надто вразливими.

— Є ще важливіше завдання, — додав Голова Комісії. — Ми маємо прокласти безпечний маршрут для корабля, що відлетить у глибокий космос.

— У глибокий космос? Ми ж зараз не план ескапізму обговорюємо, чи не так?

— Якщо вам подобається називати наш план цим терміном, будь ласка.

— Тоді чому не дати старт проекту зараз, щоб запобігти всім цим несподіванкам?

— За нинішніх політичних реалій суспільство ще не готове усвідомити необхідність цього кроку. Але коли дев'ять Краплин підлетять надто близько, міжнародне співтовариство може дійти консенсусу в питанні відправлення в космос обмеженого контингенту. Звичайно, це лише припущення, але ООН і ОКФ мають бути готовими до таких викликів.

— Гаразд. Але який сенс моєї участі в проекті «Сніг»?

— Він є. Навіть якщо розгортати кільце за орбітою Юпітера — це масштабний проект. Потрібно буде розмістити близько десяти тисяч зоряно-водневих бомб, споряджених контейнерами з понад 10-ма мільйонами тонн

маслянистої плівки, а для цього необхідно сформувати гігантський флот із решток космічних кораблів Землі. Аби завершити подібний проект за три роки, потрібно, щоб ви, користуючись статусом Оберненого й беззастережним авторитетом у людства, змогли мобілізувати й координувати сили двох людських спільнот.

— Якщо я зголошуся приєднатися до проекту, коли зможу розраховувати на пробудження моєї сім'ї?

— Коли проект повністю запрацює. Я вже казав, що це взагалі не проблема.

* * *

Але проекту «Сніг» так і не судилося бути повністю реалізованим.

Жодна з людських спільнот не зацікавилася проектом. Люди очікували певної стратегії порятунку, а не громіздкого плану, згідно з яким у ліпшому разі людство поінформували би про наближення ворога. Ба більше: всім швидко стало відомо, що це не задум Оберненого, а спроба ООН і ОКФ прикритися авторитетом Ло Цзі. Крім того, супроти очікувань ООН, мірою наближення Краплин до Сонячної системи ідеї ескапізму втрачали популярність. Головною причиною стало розуміння того, що повна реалізація проекту «Сніг» призведе до стагнації всіх галузей, пов'язаних із космосом, а це неодмінно викличе всеохопну рецесію економіки Землі й флоту, тому жодна спільнота не була готова платити таку ціну. Як наслідок, і будівництво кораблів для розробки покладів маслянистої плівки біля Нептуна, й виробництво зоряно-водневих бомб (за два століття по закритті плану Рея Діаса придатними до використання залишалось менше тисячі з виготовлених тоді п'яти тисяч зарядів, а цього було замало для реалізації плану «Сніг») просувалися вкрай повільно.

Хоч як це дивно, Ло Цзі цілковито присвятив себе проектові. Спочатку ООН і ОКФ планували просто використати його авторитет для мобілізації необхідних

ресурсів, але Ло Цзі сповна віддавався справі й жваво цікавився всіма деталями проекту, проводив безсонні ночі пліч-о-пліч із вченими й інженерами технічної групи. Багато новацій і вдосконалень первісного плану ініціював саме він. Наприклад, запропонував встановлювати невеличкі іонні двигуни на кожній бомбі для забезпечення певної маневреності на орбіті, що дасть можливість регулювати щільність хмари пилу в різних ділянках космосу в разі такої потреби. Він також припустив, що це незначне вдосконалення створить можливості використання бомб для безпосередньої атаки супротивника й перетворення їх на своєрідні космічні міни. За його задумом, навіть якщо вже точно відомо, що зоряно-водневі бомби не здатні знищити Краплини, в далекій перспективі ними можна спробувати підірвати кораблі основного флоту трисоляріан, бо на сьогодні немає доказів, що й вони збудовані з використанням матеріалів і технологій сильної ядерної взаємодії. Тож Ло Цзі особисто визначав розташування кожної бомби, знаходив їй найвигідніше місце в безкраї Сонячної системи. І хоча з точки зору сучасних технологій багато його ідей здавалися наївними й заснованими на застарілих знаннях XXI століття, зважаючи на його авторитет і повноваження, більшість із них були реалізовані.

Ло Цзі розумів, що для нього проект «Сніг» перетворився лише на втечу від власних думок. Найкращий спосіб утекти від реальності — з головою пірнути в роботу. Проте що далі він працював над проектом, то більше людей розчаровувалися в ньому. Усім було відомо, що він так палко присвятив себе цьому беззмістовному проекту, лише аби якомога швидше побачити кохану з дитиною. Жодної спроби виробити бодай якийсь план порятунку, що на нього так чекав світ, не було. Даремно Ло Цзі не раз намагався через ЗМІ донести думку, що не маючи в розпорядженні передавача, який за потужністю не поступається зірці, він не може нічого вдіяти.

Проект «Сніг» зупинили за півтора року від початку його реалізації, й до того моменту біля Нептуна вдалося добути лише 1,5 мільйона тонн маслянистої плівки, що разом із 600 тисячами тонн, зібраними раніше для «Туманної парасольки», було замало для реалізації проекту. Зрештою, на відстані двох астрономічних одиниць від Сонця розмістили 1614 зоряно-водневих бомб загорнутих у мембранний матеріал, просякнутий маслянистою рідиною, — менше однієї п'ятої запланованого. Навіть якщо підірвати всі ці бомби одночасно, вони все одно не змогли б утворити суцільну хмару пилу. Натомість довкола Сонця виникло б лише декілька окремих запорошених зон, тож ефективність системи раннього попередження про наближення ворога могла виявитися набагато нижчою.

У ці часи надія швидко з'являлася й миттєво згасала. За півтора року тривожних очікувань і сподівань людство втратило довіру до Оберненого Ло Цзі.

Під час чергової конференції Міжнародного астрономічного союзу (востаннє конференція цієї організації привертала увагу всієї світової спільноти 2006 року, коли Плутон був позбавлений статусу планети) багато астрономів і астрофізиків обстоювали позицію, що руйнування зорі в системі 187J3X1 — лише збіг обставин. Позаяк Ло Цзі за освітою астроном, імовірно, він помітив певні передумови її руйнування ще у ХХІ столітті й скористався цим із власною метою. Хоча залишалось ще багато нез'ясованих питань, чимало людей охоче повірили в такий варіант розвитку подій, і це не могло не призвести до суттєвого падіння авторитету Ло Цзі. Сприйняття його громадськістю поступово змінювалося: від статусу месії до звичайної людини й зрештою — до найбільшого маніпулятора й містифікатора в історії. Ло Цзі ще залишався Оберненим, бо дію Акта ООН вдруде не призупиняли, проте реально впливати на ситуацію у світі він жодним чином не міг.

Рік 208-й Епохи Кризи

Трисоляріанський флот перебуває на відстані
2.07 світлового року від Сонячної системи

Восени, холодного й похмурого дощового дня мешканці Нового життя-5 на загальних зборах ухвалили рішення вигнати Ло Цзі з поселення у зв'язку з негативним впливом, який він справляв на повсякденне життя громади. Під час роботи в проєкті «Сніг» Ло Цзі часто їздив кудись на різні зустрічі, проте більшість часу працював удома, залишаючись на зв'язку з установами, які брали участь у проєкті. Після відновлення статусу Оберненого Ло Цзі в містечку фактично запровадили воєнний стан із усіма обмеженнями, від яких постраждав розмірянний ритм буденного життя й роботи його мешканців. Пізніше, на хвилі загального розчарування в могутності Ло Цзі, обмеження трохи послабили, але це не принесло очікуваного полегшення, навіть навпаки — час від часу найжджали люди з підземного міста, збиралися біля будинку Ло Цзі й сипали прокляттями та кпинили з нього. Найзухваліші навіть кидали каміння у вікна, й це викликало захват у репортерів, які полювали на сенсаційні кадри для випусків новин. Інколи журналістів було чи не більше за протестувальників. Але справжньою причиною вигнання Ло Цзі стало цілковите розчарування в ньому громади пробуджених.

Збори закінчилися вже пізно ввечері, й голова поселення вирішила не чекати ранку, щоб побачитися з Ло Цзі й повідомити йому про рішення зборів. Безрезультатно подзвонивши кілька разів, вона штовхнула двері, які виявилися не замкненими, й ледь не задихнулася від затхлого повітря, просякненого потом, алкоголем і тютюновим димом. Вона побачила, що всі стіни вкриті інформаційними панелями, як у підземному місті: достатньо було торкнутися пальцем, щоб активувати будь-яку з них. Увімкнуті панелі додавали помешканню хаосу: на більшість із них були виведені складні графіки, криві й масиви даних. А на найбільшому екрані відображалася сфера, що висіла в космічному просторі: зоряно-воднева бомба, обгорнута матерією, просоченою маслянистою плівкою. Сама плівка була прозорою і відкривала світові начиння — смертоносну бомбу. На думку голови общини, сфера була схожа на скляні марбли, якими так полюбляли гратися діти їхньої епохи. Вона повільно оберталася, відбиваючи своєю гладенькою поверхнею сонячне проміння. На одному з полюсів сфери випинався нарід — іонний двигун, який міг використовуватися для корекції положення бомби в просторі.

Багато екранів яскраво світилися, перетворюючи кімнату на велику химерну казкову скриньку. Світло тут не вмикалося, й усе в приміщенні освітлювалося тільки миготливими зображеннями на стінах, тому складно було відрізнити реальні речі від трансльованих кадрів. По тому, як очі жінки звикли до півморочу, вона побачила, що кімната більше нагадує лігвисько наркомана, ніж житло Оберненого: вся підлога вкрита шаром недопалків і заставлена пляшками впереміш із купами брудного одягу, вкритого сажею, ніби зі сміттєзвалища. Зрештою їй вдалося відшукати Ло Цзі — той скрутився в кутку на купі ганчір'я і через блимання моніторів нагадував темну мертву гілку. Голова общини спочатку подумала, що Обернений спить, але потім зрозуміла, що він не відриває

розфокусованого погляду від сміття на підлозі. Червоні очі на зблідлому обличчі, тіло, здається, готове розсипатися від власної ваги. Почувши вітання, він повернувся обличчям до жінки й повільно кивнув у відповідь. Так вона переконалася, що Ло Цзі ще на цьому світі. Але два століття страждань і тягар, що наліг на його душу й тіло, розчавили його остаточно.

Голова общини не відчувала ані крихти жалю й мисердя до цієї повністю зруйнованої особистості. Як і решта людей тієї попередньої епохи, вона завжди вважала: хоч би яким темним здавалося майбутнє, можна розраховувати на певну вищу справедливість. Ло Цзі спочатку запалив вогник надії в її душі, а потім безжально розтоптав, викликав розчарування і гнів не лише в неї. Жінка холодно повідомила йому про рішення зборів щодо виселення.

Ло Цзі знову повільно кивнув і з його запаленого горла з хрипінням вирвалося:

— Я поїду завтра. Справді маю поїхати. Якщо я робив щось неправильно, прошу пробачення.

Лише за два дні жінка збагнула суть цих останніх слів.

Насправді Ло Цзі й сам планував поїхати ввечері. Провів поглядом голову общини, яка зникла за дверима, звівся на неслухняні ноги та хилитаючись пішов до спальні в пошуках давно спакованої дорожньої сумки. У ній лежали кілька найнеобхідніших речей, серед них і лопата з коротким держакком, знайдена в підсобному приміщенні. Трикутне руків'я стирчало з сумки, попри те, що інструмент був невеликий. Ло Цзі підхопив з підлоги брудну куртку, надягнув її, перекинув сумку через плече та вийшов. Численні монітори й далі монотонно зблискувати в нього за спиною.

Коридор виявився порожнім. Спустившись сходами, Ло Цзі зустрів дитину, яка, мабуть, поверталася зі школи. Хлопчик провів його здивованим поглядом. Надворі накрапав дощ, та Ло Цзі не хотів повертатися по парасольку. Поміркував і відмовився від ідеї їхати власним

автомобілем, бо це неодмінно привернуло б увагу охорони комплексу. Пройшов вулицею і опинився за межами поселення, так і не зустрівши жодної живої душі. Потім проминув лісозахисну смугу, став серед пустелі, де, вже не захищений нічим, сповна відчув силу дощу, що котився краплями по обличчю, ніби погладжуючи маленькими холодними долоньками. Пустеля й небо в туманних сутінках здавалися чудовим ескізом до картини класичного китайського живопису. Ло Цзі в уяві додав свою постать до безмежної порожнечі цієї картини, як це зробила Чжуан Янь перед їхньою розлукою.

Він дійшов до шосе й за кілька хвилин спіймав попугане авто. У машині їхала молода сім'я, й вони з радістю взяли супутника. Це була родина пробуджених, які поверталися до старого міста: батько, дуже юна мати й дитина. Усі вмостилися на передньому сидінні й невпинно перешіптувалися, а коли дитина раз-по-раз ховала личко в долоні матері — щасливо сміялися. Ло Цзі спостерігав за щасливою родиною, але не чув, про що вони говорять, бо хміль ще не вивітрився з його голови, а в машині невпинно, одна за одною, звучали старі пісні ХХ сторіччя. Ло Цзі вже прослухав п'ять чи шість пісень, серед яких були «Катюша», «Ой, цвіте калина», тому сподівався почути й «Дерево глоду». Цю пісню він співав два століття тому уявній коханій із великої сцени на краю села й пізніше — Чжуан Янь на березі озера, у водах якого відбивалися засніжені гірські вершини Едему, загубленого в Північній Європі.

Цієї миті фари зустрічного автомобіля освітили задне сидіння, й дитина, ненароком озирнувшись, упізнала Ло Цзі та закричала:

— Та це ж він, Обернений!

Батьки разом обернулися до нього, й Ло Цзі не залишалося нічого, крім зізнання.

Цієї миті зазвучали перші акорди «Дерева глоду».

Чоловік зупинив автомобіль і холодно мовив:

— Забирайтеся геть.

У погляді матері тепла також було не більше, ніж у дощі пізньої осені.

Ло Цзі не поворухнувся. Він хотів дослухати пісню.

— Будь ласка, вийдіть із машини, — ще раз повторив чоловік. Ло Цзі легко прочитав у його очах: «Те, що врятувати світ неможливо — не ваша провина, але ваш непростачний гріх — вселити, а потім убити останню надію».

Ло Цзі мусив вийти під дощ. Слідом із салону вилетіла і його сумка. Коли автомобіль почав віддалятися, Ло Цзі пробіг за ним ще трохи, сподіваючись почути бодай невеличкий фрагмент пісні, але «Дерево глоду» разом із машиною розтануло в холоді дощової ночі.

Роззирнувшись, Ло Цзі побачив, що стоїть на околиці старого міста. Звіддала темніли висотні будівлі минулих часів, вдивляючись у темряву й дощ самотніми очима кількох засвічених вікон. Ло Цзі перейшов дорогу й сховався від дощу на зупинці, де майже годину чекав на безпілотний автобус потрібного маршруту. Салон виявився майже порожнім — шестеро чи семеро людей сиділи нарізно. З вигляду всі вони були пробудженими, які мешкали в старому місті. Пасажири не розмовляли, мовчки абсорбуючи похмурість цієї осінньої ночі. Подорож минала спокійно, аж поки хтось не впізнав у ньому Оберненого й усі пасажери одногласно заявили про бажання висадити Ло Цзі в чистому полі. Він зауважив, що сплатив за проїзд і має повне право їхати далі. У відповідь сивий дід дістав дві монети, які були вже неабияким раритетом, і пожбував йому під ноги. Зрештою загальними зусиллями його таки випхали з автобуса на шосе.

— Обернений, навіщо тобі лопата? — запитав один із пасажирів, вистромившись із вікна автобуса, що вже відїжджав.

— Викопати собі могилу, — відповів Ло Цзі й викликав сміх у салоні.

Ніхто не здогадався, що він сказав правду.

І далі дощило. Тепер зупинити попутну машину годі було й сподіватися, але, на щастя, він уже був недалеко від кінцевої точки своєї подорожі. Ло Цзі підхопив сумку й пішов уперед. Приблизно за півгодини звернув із шосе на путівець. Коли ліхтарі вздовж шляху залишилися позаду, довкола запанував суцільний морок, тож Ло Цзі дістав із сумки ліхтарик, аби хоч приблизно бачити, куди ступає. Дорога давалася щораз важче: в черевиках хлюпала вода, він кілька разів падав і тепер із ніг до голови вкрився шаром багнюки. Довелося дістати лопату з сумки й скористатися нею як ціпком, аби бодай якимось просуватися вперед. Попереду не було нічого, крім дощу з туманом, але він знав, що за великим рахунком йде у правильному напрямку.

Проблукавши ще годину, Ло Цзі дістався кладовища. Половину території місця вічного спочинку вже занесло піском, друга половина ще залишалася доступною, бо розташовувалася на пагорбі. Він брів уздовж рядів надгробків, освітлював їх ліхтариком, пропускаючи монументальні пам'ятники та вдивляючись у написи на простих похованнях. Дощова вода в заглибинах плит відбивала світло ліхтаря, немов очі тварин, що блимають у темряві. Ло Цзі бачив, що це поховання докризової епохи — ХХ — початку ХХІ століття; цим людям пощастило, бо вони вважали, що їхній світ існуватиме вічно.

Ло Цзі не надто сподівався відшукати потрібну могилу, проте знайшов її навдивовижу швидко. Впізнав надгробок, навіть не прочитавши напису, й зважаючи на те, що відтоді минуло два століття, це справді здавалося неймовірним. Можливо, обмитий дощем могильний камінь не показав слідів часу, й слова «Могила Ян Дун» здавалися вибитими лише вчора. Поховання Є Веньцзе було поряд із доньчиним і не відрізнялося від нього нічим, навіть написом на плиті: тільки ім'я, дати народження й смерті. Це нагадало Ло Цзі про кам'яну табличку біля фундаменту «Червоного берега» — спробу радше забути,

ніж залишити спогад. Два надгробки тихо й мовчазно стояли під нічним дощем, ніби чекали на появу Ло Цзі.

Знеможений, він важко опустився на могилу Є Веньцзе, але невдовзі відчув пронизливий холод дощової ночі. Тому підвівся, підхопив лопату й заходився копати собі могилу поряд із похованнями матері й доньки.

Верхній намоклий шар ґрунту піддавався легко, але мірою заглиблення копати стало важче, траплялося багато каміння. Здавалося, він намагається довбати скельну породу. Ло Цзі відчув силу й безпорадність часу: можливо, за два останні століття нанесло тільки цей тонкий шар піску, а для створення пагорба, де зараз виднілися могили, знадобилася ціла геологічна ера. Він і далі копав як навіжений, лише зрідка дозволяв собі перепочити й незчужся, як промайнула ніч.

Дощ припинився серед ночі, й із-за хмар почало проглядати чисте зоряне небо. Для Ло Цзі зорі цієї епохи зараз сяяли найяскравіше. Двісті десять років тому саме на цьому місці під таким засіяним зорями темним небом він востаннє зустрівся з Є Веньцзе.

Тепер залишилися тільки надгробки й ті самі зорі — два найкрасномовніші символи вічності.

Забракло сили, щоб копати далі. Ло Цзі глянув на яму: вочевидь замілка для могили, але нічого не вдієш. Це було чіткою вказівкою людям, що він бажає бути похованим саме тут. Але найвірогіднішим сценарієм розвитку подій стане спалення його тіла в крематорії з розвіюванням попелу деінде. Проте байдуже. Цілком імовірно, що незабаром після першої кремації його попіл разом зі світом вдруге згорить у небаченому досі вогні, який усе тут поглине й розділить на первісні атоми.

Ло Цзі прихилився до надгробка Є Веньцзе й швидко заснув. Можливо, через холод йому знову наснилося засніжене поле, яким ішла Чжуан Янь. Шарф, мов полум'я, рожевів у неї на шиї, на руках вона несла дитину. Мати з дитиною щось безгучно кричали йому, а він благав їх

триматися подалі, бо сюди може влучити Краплина! Але голос його не слухався; здавалося, в усьому світі вимкнули звук, і довкола панувала абсолютна тиша. Однак скидалося на те, що Чжуан Янь розуміла його, тому пішла з дитиною геть, залишаючи на чистому снігу ледь помітні чорні сліди, мов легкі мазки тушшю на картині класичного китайського живопису. Білосніжне поле знову перетворилося на неживу порожнечу, тільки сліди на снігу могли довести існування Землі й цілого Всесвіту. Все довкола перетворилося на картину Чжуан Янь.

Ло Цзі раптом зрозумів, що хоч би як далеко вони зайшли, не вдасться уникнути винищення, бо майбутній апокаліпсис не пов'язаний із Краплиною й охопить усе суще... Його серце краялося від болю, руки марно силкувалися втримати дорогих серцю людей, але Чжуан Янь уже перетворилася на маленьку чорну пляму на сліпучій білій ковдрі поля. Він роззирнувся навкруги, намагаючись відшукати в цій порожнечі бодай ще щось із реального світу, й, на щастя, помітив два чорні надгробки, один біля одного. Спочатку вони тішили око, вирізняючись із навколишніх снігів, проте невдовзі написи почали зникати, верхівки пам'ятників — опливати, перетворюватися на дзеркало, яке без найменшого викривлення відбивало все довкола, ніби поверхня Краплини. Ло Цзі став навколішки біля пам'ятників, намагаючись побачити власне відображення, проте там не було нічого: ані його обличчя, ані крихітної постаті Чжуан Янь, лише ледь помітні сліди на снігу. Він озирнувся і вже не побачив жодних слідів, тільки білу порожнечу. І знову глянув на надгробки та ледь розрізнив їхню дзеркальну поверхню, що відбивала порожній світ довкола, і якби руки не відчували холодної гладенької поверхні, не повірив би в їхнє існування...

Коли Ло Цзі прокинувся, вже розвиднилося. З його місця надгробки на кладовищі в перших ранкових променях здавалися стародавнім Стоунгенджем. Він відчував лихоманку, все тіло трусалося, аж клацали зуби.

Ло Цзі схопився за надгробок Є Веньцзе, щоби підвестися, але в поле його зору потрапила маленька чорна цятка, що переміщувалася поверхнею пам'ятника. О цій порі року побачити мурашу можна було вже вкрай рідко, але то справді була вона. Мураха видиралася на вершечок пам'ятника й так само, як її родич два століття тому, зацікавилася написами та зосередилася на дослідженні таємничих заглибин, що химерно перетиналися. Від цієї картини серце Ло Цзі востаннє стиснуло болем, тепер за все життя на Землі.

— Якщо я зробив щось неправильно — мені шкода, — сказав Ло Цзі мурасі.

Він важко підвівся, тримаючись за надгробок, аби не впасти. Опанував себе, опустив руку, обтрусив мокрий брудний одяг, пригладив скуйовджене волосся й поліз до кишені піджака, звідки дістав довгасту металеву річ: заряджений пістолет.

Потім розвернувся до палахкотіння сходу сонця й почав фінальну битву між цивілізацією Землі та цивілізацією Трисоляриса.

— Я звертаюся до світу Трисоляриса, — сказав Ло Цзі кволим голосом і подумав, чи не повторити, однак знав, що почули й так.

Довкола все було, як і раніше: надгробки спокійно стояли у вранішній тиші, в калюжах, немов у незліченних дзеркалах, миготіло, пропливаючи, яскраве небо. Це створювало ілюзію, що Земля — насправді дзеркальна сфера, а ґрунт і все, що на ньому, лише тонким шаром прикріплене згори. І дощ змив частину цього шару, вивільнив острівці гладенької поверхні у вигляді калюж. Цей світ ще не прокинувся й не відав, що перетворився на ставку в азартній грі на ігровому столі Всесвіту.

Ло Цзі підняв угору ліву руку й продемонстрував щось завбільшки як годинник, прикріплене на зап'ястку.

— Це — система моніторингу життєво важливих показників мого організму. Вона через передавач транслює дані до «Колиски». Ви маєте пам'ятати Оберненого Рея Діаса: двісті років тому він використовував цю систему. Її сигнал через «Колиску» сягає 1614 зоряно-водневих бомб, розміщених на орбіті Сонця в межах проекту «Сніг». Сигнал передається щосекунди й не допускає запуску процесу детонації. У разі моєї смерті сигнал перерветься і внаслідок одночасного вибуху всіх зарядів на орбіті Сонця сформуються 1614 нових хмар міжзоряного пилу з маслянистої плівки. За спостереження зі значної відстані через оклюзію цих пилових хмар Сонце мерехтітиме у видимому спектрі світла й інших високих діапазонах випромінювання. Положення всіх бомб на орбіті точно вивірене таким чином, аби сигнал, який генерується мерехтінням Сонця, можна було прийняти й розшифрувати у вигляді трьох простих зображень на кшталт тих, які я відіслав два століття тому: кожне з них містить тридцять точок (одна з них позначена як особлива), й зображення можна поєднати в одну тривимірну мапу. Але цього разу я зашифрував місцезнаходження Трисоляриса і 30-ти найближчих до нього зірок. Сонце стане маяком у Чумацькому Шляху, й після передавання заклинання, звісно, розкриється й положення самої Сонячної системи разом із Землею. Знадобиться понад рік, щоб заклинання дісталось найвіддаленішої точки галактики, проте має існувати певна кількість високо-розвинених цивілізацій з технологіями, які дають змогу спостерігати Сонце відразу з кількох напрямків. У такому випадку повна інформація може бути отримана за кілька днів чи навіть годин.

Небо на сході світлішало, й зорі зникали одна за одною, немов незліченні очі небосхилу заплющувалися, натомість Сонце, яке з'являлося з-за обрію, перетворювалося на одне величезне яскраве око. Мураха й далі дерлася вгору надгробком Є Веньцзе, плутаючись у лабіринті її

імені. Хоча мурахи як вид існували ще за 100 мільйонів років до появи запального гравця, який знову сперся на надгробок, цей представник родини мурах жодним чином не зацікавився ставкою, що впливала й на факт його подальшого існування.

Ло Цзі насилу відірвався від пам'ятника й став на краю могили, викопаної для себе. Приставив дуло пістолета до грудей у ділянці серця й знову почав говорити:

— Зараз я вистрілю й зупиню серцебиття, перетворюся на найбільшого злочинця в історії двох світів. Я уклінно прошу обидві цивілізації пробачити мені, але не жалкую про свій вчинок, бо це єдиний варіант, який залишився. Я знаю, що софони постійно кружляють довкола, але ви ніколи не відповідали на заклики людства. Мовчання є найбільшим виявом презирства, й ми терпіли таке зневажливе ставлення двісті літ. Зараз, якщо бажаєте, можете й далі бавитися в мовчанку, але я виділю на це не більше тридцяти секунд.

Ло Цзі взявся відлічувати відведений час за власним серцебиттям, але зараз серце надто сильно калатало в грудях, і він рахував два удари за секунду. Через надзвичайну напругу майже відразу збився з ліку, тож довелося починати наново. Тому, коли софони з'явилися в нього перед очима, він не знав точно, скільки часу минуло, — в реальності, може, й не більше десяти секунд, але йому це здалося вічністю. Світ перед ним розділився на чотири частини: одна — довколишня реальність, інші — деформовані зображення речей, що відбивалися на поверхні трьох сфер, які раптово вигулькнули в нього над головою. Дзеркальна поверхня кожної мали стовідсотковий коефіцієнт відбиття, як і надгробки в його сновидінні. Ло Цзі не знав, у скількох вимірах розгорнулися софони, але ці три гігантські сфери заступили ледь не половину неба включно з багряною смугою на сході. На поверхні кожного сяяли кілька ще незгаслих зірок на заході, а в нижній

частині тремтіло заломлене зображення всього кладовища й самотньої людини.

Найбільше зараз Ло Цзі кортіло дізнатися, чому софонів три. Спочатку він подумав, що це символ Трисоляриса на кшталт скульптури-репліки, яку розглядала Є Веньцзе на останньому зібранні ОЗТ. Але побачивши реалістичну до дрібниць картину довколишнього світу, відображену на поверхні кожної сфери, він змінив думку: це входи до трьох паралельних світів — можливість йому самому обрати подальшу долю. Те, що сталося далі, перекреслювало всі його здогади, бо одночасно на трьох сферах проявилось однакове слово:

Стій!

— Я можу озвучувати вимоги? — Ло Цзі підняв очі до трьох сфер.

Спочатку поклади пістолет, і ми спробуємо домовитися.

Текст і далі синхронно відображався на поверхні трьох сфер яскраво-червоними літерами. Ло Цзі побачив, що лінія тексту не заломлюється за поверхнею, ніби його написано одночасно й зовні, й усередині. Нагадав собі, що дивиться на проекцію багатовимірного простору в тривимірному світі.

— Це вам не перемовини. У мене є вимоги, за яких я залишуся жити, й вони не обговорюються. Я просто хочу знати, пристаєте ви на ці вимоги, чи ні.

Озвучуй вимоги.

— Краплина, тобто ваш зонд, перестає опромінювати радіохвилями Сонце.

Зроблено, як того вимагалось.

Відповідь на сфері з'явилася швидше, ніж він сподівався. Ло Цзі не міг цієї миті перевірити правдивість повідомлення, але якимось чином відчув, що простір довкола нього змінився, ніби зникло набридливе звукове тло. Звичайно, це могло бути лише ілюзією, адже люди не мають здатності відчувати електромагнітне випромінювання.

— Хай інші дев'ять Краплин, які прямують до Сонячної системи, негайно змінять курс таким чином, щоб віддалятися від неї.

Цього разу відповідь трьох сфер забарилася на кілька секунд.

Зроблено, як і було сказано.

— Будь ласка, дайте людству спосіб переконатися в правдивості ваших слів.

Дев'ять зондів почнуть випромінювати світло у видимому діапазоні хвиль, і за допомогою вашого телескопа Фіцроя-Рінгера ви зможете це побачити.

Ло Цзі не мав змоги перевірити виконання й цієї вимоги, але зараз він вірив Трисолярису.

— Остання умова: трисоляріанський флот не повинен перетнути межу хмари Оорта.

Флот зараз на повну потужність використовує двигуни для сповільнення, й кораблі не зможуть знизити швидкість до нуля відносно Сонця до межі хмари Оорта.

— Тоді нехай за прикладом зондів змінять курс у напрямку від Сонячної системи.

Це напрямок до смерті. Флот віддаляється від Сонячної системи й полетить мертвою пустелею космосу. Системи життєзабезпечення кораблів не працюватимуть достатньо довго, щоби флот зміг повернутися на Трисолярис чи відшукати іншу планетну систему, придатну для життя.

— Летальний кінець не визначений наперед. Можливо, кораблі людей чи новітній трисоляріанський зореліт зможуть наздогнати флот і врятувати екіпажі.

Для цього потрібно отримати наказ Правителя Трисоляриса.

— Якщо зміна курсу — тривалий процес, то розпочинайте вже зараз. Це дасть мені й усім іншим формам життя шанс жити й надалі.

Три хвилини панувала тиша, аж ось з'явилася відповідь:

Флот почне змінювати курс за 10 земних хвилин. За 30 хвилин по тому ви зможете отримати підтвердження через систему моніторингу космосу.

— Гаразд, з мене досить, — він відвів пістолет від грудей, іншою рукою знову схопився за надгробок, щоб не впасти. — Ви ж давно знали, що Всесвіт — це темний ліс?

Так, давно. Дуже дивно, що ви здогадалися про це лише зараз... Нас хвилює стан твого здоров'я: це часом не спричинить збоїв у трансляції сигналу до «Колиски»?

— Ні, мій пристрій значно досконаліший за той, яким користувався Рей Діас. Допоки я живий — сигнал не перерветься.

Тобі ліпше сісти, це покращить самопочуття.

— Дякую, — відповів Ло Цзі, сів і прихилився спиною до надгробка. — Не хвилюйтеся, раптово я не помру.

Ми зараз на зв'язку з вищим керівництвом обох людських світів. Тобі треба викликати швидку допомогу?

Ло Цзі посміхнувся й похитав головою.

— Не треба жодних почестей, ніякий я не рятувальник світу. Я поїду звідси додому як звичайна людина. Ось тільки трохи відпочину й піду.

Дві з трьох сфер зникли, а на останній повідомлення перестали яскраво підсвічуватися, перетворилися на тьмяну картинку.

Зрештою, ми таки не впоралися з грою в стратегію.

Ло Цзі кивнув:

— Це не мій винахід — використати хмари пилу, щоб за допомогою видозміненого сонячного світла передавати інформацію до міжзоряного простору. Ще астрономи ХХ століття запропонували такий хід. Ви мали чимало шансів розгадати мої думки. Наприклад, під час реалізації проекту «Сніг» я постійно переймався ідеально вивіченим розміщенням зоряно-водневих бомб на орбіті Сонця.

Ти на самоті в диспетчерській провів зо два місяці, за допомогою іонних двигунів точно розташовуючи зоряно-водневі бомби. Нам до того було байдуже, бо ми думали, що ти просто втік від реальності до безглуздої роботи. Ми й гадки не мали, що відстань між бомбами має важливе значення.

— Ще був шанс здогадатися, коли я розпитував групу фізиків про розгортання софонів у просторі з меншими вимірами. — Ло Цзі підозрював, що після утворення пилових хмар софони могли б розгорнутися у двох вимірах між Сонцем і хмарами, заважаючи передаванню інформації в космос. Але йому повідомили, що після розгортання у двох вимірах софон втрачає змогу маневрувати або залишатися на колишньому місці без підтримки гравітаційних сил планети. Розгорнутий софон швидко знесе під дією сонячного вітру й інших чинників, він втратить форму й зморщиться. Саме тому для травлення мікросхем на поверхні протона його огортали довкола Трисоляриса. — Якби ОЗТ існувала до цього часу, її члени легко здогадалися б про справжню причину моєї цікавості.

Так, відмова від їхніх послуг і припинення підтримки — неприпустима помилка.

— До того ж, я вимагав створення такої недоречної для проекту «Сніг» системи контролю й управління, як «Колиска».

Це справді нагадало нам про Рея Діаса, але ми не надто переймалися: два століття тому Рей Діас не становив для нас жодної загрози, як і двоє інших Обернених. Зневажливе ставлення до ваших стратегічних задумів, яке поширювалося й на тебе, дорого нам коштувало.

— Несправедливо зневажити їх. Інші троє Обернених були чудовими стратегами. Вони чітко усвідомлювали факт неминучості поразки людства в Битві Судного дня.

Добре, то переходьмо до детальніших перемовин.

— А це вже не мій клопіт, — відповів Ло Цзі й глибоко вдихнув, відчуваючи, як спокій і затишок наповнюють його зсередины, знаменуючи початок нового життя.

Так, твоя місія в ролі Оберненого завершена, але, може, ти зробиш кілька слухних зауважень? Чого нам очікувати від людства?

— Перемовники від людства спершу зажадають від вас технологій створення надійнішої системи передавання сигналу, яка дасть людям змогу будь-якої миті надіслати заклинання на яку завгодно відстань. Навіть якщо Краплини знімуть блокаду з Сонця, нинішня система надто примітивна.

Можна створити систему за принципом емісії нейтрино.

— Я так розумію, що їх більше зацікавить пристрій, який працюватиме за принципом гравітаційних хвиль. Після появи софонів дослідження в цій царині мали найбільший успіх. Люди, безумовно, зажадають пристрою, принципи роботи якого зможуть повністю зрозуміти.

Анени для гравітаційних хвиль просто величезні.

— Вирішуйте ці проблеми самі. Дивно, але я зараз відчуваю, що не належу до роду людського. І моє найбільше бажання — якомога швидше покласти всьому цьому край.

Далі вони зажадають зняти обмеження на проведення досліджень і експериментів та навчити їх усього, що ми знаємо з науки й техніки.

— Ви й самі маєте бути зацікавлені в цьому. Розвиток технологій на Трисолярисі відбувається зі сталою швидкістю й за два століття ви так і не вислали навздогін флотів швидші кораблі. Якщо прагнете врятувати ваш флот, то вам не залишається іншого, як уповати на людство в майбутньому.

Мені час іти. Ти справді даси собі раду? Вживання двох цивілізацій залежить від твого самопочуття.

— Не хвилюйся, я справді почуваюся ліпше. По тому, як повернуся, передам «запобіжник мерця» іншим і забуду все як страшний сон. Я хотів би ще подякувати вам.

За що?

— За можливість жити й надалі. Насправді вам варто змінити свій спосіб мислення, й ми всі зможемо вижити.

Сфера згорнулася до мікроскопічного розміру в 11-ти вимірах і зникла. Краєчок Сонця зійшов над обрієм, позолотив променями світ, що пережив руйнацію.

Ло Цзі повільно підвівся, востаннє глянув на надгробки Є Веньцзе і Ян Дун та пішов назад тією самою дорогою, якою прийшов.

Мураха видерлася на вершечок надгробка та гордовито поворушила вусиками проти висхідного Сонця. Вона стала єдиним на Землі живим свідком того, що відбулося.

* * *

П'ять років потому.

Ло Цзі з родиною побачив гравітаційно-хвильову антену здаля, але до неї залишалося ще добрих півгодини їзди. Тільки зараз вони зрозуміли всю циклопічність цієї споруди. Антена мала вигляд циліндра півтора кілометра завдовжки з діаметром понад 50 метрів, що висів приблизно за два метри від землі. Її поверхня виблискувала чистим дзеркалом, наполовину відбиваючи небо, наполовину — простори Північнокитайської рівнини. Людям це нагадувало й Гігантський маятник Трисоляриса, й розгорнутий у низьких вимірах софон, і Краплину. Такий зовнішній вигляд символізував філософію Трисоляриса, яку людство ще тільки намагалося збагнути, керуючись відомою приказкою: «Приховування себе через правильне відображення Всесвіту — єдиний спосіб інтеграції у вічність».

Навколо антени простягалися широкі зелені луки — справжня оаза посеред пустелі Північного Китаю. Цей зелений острівець не створювали спеціально, але після

будівництва та введення в експлуатацію антена почала безперервно випромінювати немодульовані гравітаційні хвилі, які годі було відрізнити від тих, що виникають під час вибухів у нейтронних зорях чи в чорних дірах. Але випромінювання високої інтенсивності спричинило своєрідний парниковий ефект: водяна пара з атмосфери почала конденсуватися над антеною, випадаючи довкола у вигляді рясних дощів. Іноді дощ ішов лише в радіусі трьох-чотирьох кілометрів, і це мало дуже дивний вигляд: дощова хмара колом зависала над антеною мов гігантська летюча тарілка посеред чистого неба, а за плямою дощу навкруги сяяло яскраве сонце. Саме завдяки такій аномалії довкола буяли трави. Але родині Ло Цзі сьогодні не судилося побачити дивину — над антеною плавали лише невеличкі білі хмаринки, які раз-по-раз відносило вітром, і щойно хмарина вилітала за межі діаграми спрямованості антени — негайно розсіювалася. Натомість на її місці нізвідки виникала нова, неначе клапоть неба навколо був кротовиною в просторі-часі до іншого світу — світу хмар. Дитина, побачивши таке диво, сказала, що на вигляд це мов сива чуприна якогось старезного діда-велетня.

Донька побігла лукою, і Ло Цзі з Чжуан Янь ішли слідом, аж поки не опинилися біля антени. Перші два передавачі гравітаційних хвиль були побудовані в Європі та Північній Америці, і їхні антени левітували на магнітній подушці за два-три сантиметри від поверхні землі. Проте під час будівництва цієї антени скористалися принципом антигравітації, тож за потреби її можна було підняти хоч і в космос. Троє людей стояли в траві під антеною, задерши голови, й роздивлялися величезний циліндр, що загинався з країв, нагадуючи небесне склепіння. Через великий радіус поверхня циліндра трохи викривлювалася та майже не спотворювала зображення об'єктів, розташовуваних знизу. Цієї миті призахідне Сонце дісталось променями простору під антеною, й Ло Цзі побачив, як у віддзеркаленні довге волосся та спідниця Чжуан Янь

засяяли золотом, перетворили дружину на справжнього ангела, який зійшов з небес.

Ло Цзі підхопив доньку на руки, щоб вона могла дістати своєю маленькою долонькою до гладенької поверхні антени. Дівчинка спробувала щосили штовхнути гігантський циліндр.

— Я зможу повернути її?

— Якщо штовхатимеш довго, то зможеш, — посміхнулася Чжуан Янь, глянула на Ло Цзі й запитала: — Адже так?

Ло Цзі кивнув у відповідь.

— Якщо довго старатися, то можна повернути й Землю.

Як і безліч разів до цього, їхні погляди перетнулися й переплелися — як і тоді, уперше, в Луврі, перед посмішкою Мони Лізи два століття тому. Вони зрозуміли, що мова поглядів, вигадана колись Чжуан Янь, справді стала реальною, чи, можливо, всі закохані завжди володіли нею. Коли вони дивилися одне на одного, їхні погляди містили все розмаїття почуттів, значень і сенсів, так само, як і незліченні білі хмари поставали із гравітаційного колодязя від випромінювання антени. Але така мова не належала цьому світові, вона творила власний світ, наповнюючи його всіма відтінками сенсів. Тільки в цьому рожевому світі слова мали свій зміст і кожне слово втілювалося в матерію. Кожен у цьому світі був Богом, здатним за єдину мить перелічити всі піщинки в пустелі й запам'ятати положення кожної, нанизати зорі з неба на нитку, мов кришталеве намисто, й надягти на шию коханій...

То такий вигляд має кохання?

Рядок тексту з'явився на сфері розгорнутого софона, який щойно вигулькнув поряд із Ло Цзі. Його дзеркальна поверхня здавалася краплею розплавленого металу, яка щойно зірвалася з поверхні антени. Ло Цзі знав лише кілька трисоляріан і не міг здогадатися, з ким зараз гово-

рить: чи то з жителем Трисоляриса, чи з членом екіпажу флоту, що віддаляється від Сонячної системи.

— Може, й так, — із посмішкою кивнув Ло Цзі.

Докторе Ло, я зв'язався з вами, щоб висловити рішучий протест.

— З якого приводу?

Через вашу вчорашню промову, в якій ви зазначили, що людство не змогло розгледіти сутності Всесвіту як темного лісу не через незрілість вашої цивілізації і, як наслідок, недостатню обізнаність із будовою Всесвіту, а тому що пізнало любов як таку.

— Хіба це не так?

Ні, це правильно, навіть якщо термін «любов» чи «кохання» має трохи розпливчате визначення з точки зору науки. Але ваше наступне твердження помилкове: ви заявили, що людство — єдина раса в усьому Всесвіті, здатна кохати, й ця думка підтримувала вас у найтяжчі моменти вашої місії.

— Звичайно, це лише гра слів. Така собі не дуже точна... художня метафора.

Принаймні я точно знаю, що у світі Трисоляриса також існує любов, але позаяк це не сприяє загальному виживанню цивілізації, то придушується в зародку. Однак ці паростки надзвичайно життєстійкі й раз у раз проростають у багатьох серцях.

— Я перепрошую, ви...

Ми не зустрічалися раніше. Я оператор, який два з половиною століття тому попереджав Землю про небезпеку.

— Боже мій, ви досі живі? — вигукнула Чжуан Янь.

Мені вже небагато залишилося. Хоча я й довго був зневоднений, але навіть таке тіло старіє. Проте змога побачити майбутнє, якого я так прагнув, робить мене щасливішим.

— Дозвольте висловити вам нашу найглибшу повагу, — відповів Ло Цзі.

Я хотів би дещо обговорити з вами: можливо, паростки любові існують і ще десь, у найвіддаленіших куточках Всесвіту. І ми маємо підтримати їх для росту й розквіту.

— Заради цього варто ризикнути.

Так, цей ризик буде виправданим.

— У мене є мрія: одного дня яскраве сонце зможе освітити темний ліс.

Цієї миті Сонце почало опускатися за далекі гори і найвищий пік яскраво засяяв, ніби гігантський коштовний камінь, інкрустований у вершину гори. Дитина побігла лукою слідом за сонячними променями, що прощалися з морем трави.

Сонце заходить. Ваша дівчинка не боїться?

— Звичайно, не боїться — вона точно знає, що завтра Сонце зійде, як завше.